

Slaw 7796.843.17

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Bought with the income of
THE KELLER FUND

Bequeathed in Memory of
JASPER NEWTON KELLER
BETTY SCOTT HENSHAW KELLER
MARIAN MANDELL KELLER
RALPH HENSHAW KELLER
CARL TILDEN KELLER

[Faint handwritten text]

Doh moy
 prikazal
 my jako
 ykadem
 otrzy a
 bydy we
 dl was
 me dyet

ky wseho czestady alkazal sey wa
 Alot swyedrzie stareho zakona k
 nyly. protoz tyem my sest chut
 nyse bylo platy wam tyto kuy
 ty. aby czoz nyne snad profwu
 mladost nemozete rozumyety a
 ny sdrzety wpanyety czoz bydy
 wam prawyl. potom kdyt snad
 umru aby czty wnydy. a prozu
 myewasyz czot myenye. Itake
 aby mohli ssebu wyterznye pom
 luwaty otom czoz kspaleny slusie
 aneb ystyemy skym sebudete o
 byeraty. aby mohli krazyty dnu
 ly czucz wnydy. az wlasstye w swa
 tky doma wewsy kdz any kaza
 ny bywa any nespota. Itake

47.268
P. Jan. Zarek
~ Rev. ~

TOMÁŠE ZE ŠTÍTNÉHO

KNÍŽKY ŠESTERY

O OBECNÝCH VĚCECH KŘEŠŤANSKÝCH.

Vydány

od university Pražské na památku jejího založení
před 500 lety.

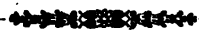
Kteréžto vydání

dle nejstaršího rukopisu c. kr. veřejné knihovny Pražské způsobeno, živopisem i vysvětlením slov a věcí opatřeno jest

od

Karla Jaromíra Erbena,

archivara kr. hlavního města Prahy, řádného úda kr. české společnosti věd,
činného úda česk. národního Museum.

V PRAZE.

TISK K. JEŘÁNKOVÉ, VEDEKÉM J. HLAVÁČKA.

1852.

Slav 7796.843.17

v

Tomaše ze Štítného život.

Divně nepříznivý a velmi nezasloužilý jest osud tohoto ve způsobu svém zajisté nejznamenitějšího spisovatele věku čtrnáctého, že se o něm nikdež, v žádné kronyce, v žádných soukromých zápiskách ani zmínky nečiní, ačkoli jisté jest, že o něm a o jeho zásluhách spisovatelských mnozí věděli, netoliko vně na hradech, ale i v Praze, že mnozí spisy jeho sobě oblibovali, ano že těmto mnohým k vůli a k žádosti výslovně Štítný ku konci života svého spisy své zvláště vzdělal a obnovil. Hlavní díl viny této padá ovšem na mistry učení Pražského, jichž mnozí Štítného a spisův jeho vůbec až do jeho smrti hyditi nepřestávali, jedině proto, že o věcech vznešených psal česky, a že se opovážil středověkou učeností s nepřístupné latiny výše dolů stáhnouti a do sprostých příbytků krajanů svých uvésti, i způsobem svým, jakož se jemu v tom nikdo vyrovnati neuměl, učiniti ji chutnou a záživnou. A takto by se bylo stalo, že ačkoli ve spisích svých ustavil sobě paměť neskonatou, však o něm a o životě jeho nyní téměř nic by se nevědělo, kdyby nebyl on sám v těchto spisích po různu některé ač velmi skrovné zprávy o sobě zůstavil. A proto také touž měrou, jakož časové posléze minulé nové a nové spisy jeho na jevo vynášeli, a čím bedlivěji spisové tyto byli probíráni, přicházela také na jevo nová vzácná zrnka k životopisu Tomaše ze Štítného, kterážto sebrána jsouc v jedno, podávají ne sice úplný, ale již nyní dosti zřetelný obraz života jeho.

První počátek životopisu muže tohoto učiněn jest od Fr. Palackého v časopisu česk. Museum I. 1838 str. 3. Potom I. 1845 dal Jos. Jungmann ve Výboru z literatury české I. str. 635 poněkud širší zprávu o životě jeho, zvláště dle rukopisu

Opatovického a Budišínského, ježto se zatím byly našly. Času pak tohoto nynějšího sepsal opět prof. Hanuš týž životopis, počínaje jím svůj „Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného,“ kdežto zvláště poměry dějin politických a náboženských věku jeho i věkův předešlých obšírněji vylíčil. V životopisu, kterýž já nyní tuto přináším, šlo mi jediné o to, abych veškeré zprávy o Štítném, leč již prvé ze spisův jeho aneb od jinud byly známy, leč mi se teprvé později při přehlédání rukopisův jeho v nově nahodily, snesl v jeden jakýž takýž celek, při čemž se dějů vnějších dotýkati míním jen potud, pokud dotčené zprávy samy k tomu podají příčinu. Jsouť pak pramenové, jichž k tomu konci užito, tyto nejvýdatnější: a) rukopis čís. knihovny, se známkou XVII. A. 6, tuto tiskem vydaný; b) jiný rukopis čís. knihovny, se známkou XVII. D. 31, kterýž po přepisovatelích nazývají míním Jindřichohradecký; c) rukopis českého Museum, se známkou I. C. 11; d) rukopis řečený Opatovický, nyní též v českém Museum, se známkou I. C. 12; pak e) rukopis Budišínský: „Rozmluvy nábožné.“ Krom toho nalézají se také některá více-méně důležitá zrnka v rukopisích čís. knihovny: „Řeči nedělní a sváteční“ a „O sedmi vstupních.“

Tomáš ze Štítného narodil se dle mého domnění, jehož důvody níže položím, asi l. 1325. O rodičích jeho nic není povědomo, než že od nich přijal první své vychování, jak se podobá, na otcovské tvrzi, Štítné jmenem, v nynějším kraji Budějovickém, prvé v Tábořském. Zmiňujet se o tom jen několik slovy v rkp. Budišínském, kdež dí: „mysle a rozjímaje, kak mi jest z mladu mílo bylo cos buď slýchati křesťanských věcí od otce svého a od mateře, proněž sem pak i v písma přišel v někakú známost.“ Těch časův, když v Čechách ještě nebylo jiných škol, leč klášterních, byl to sice obyčej příšlý způsobem přirozeným, však ale blahodějný a ušlechtilý, že rodičové stavů vyšších sami vedli péči o zdárné vychování dětí svých. Tím se nejen v neporušenosti zachoval staročeský prostý mrav domácí, ale i ctnosti občanské, láska k vlasti a k svému jazyku, přecházely koleno po kolenu dědictvím s otce na syna. A kterak potom i Štítnému mnoho záleželo na tomto

způsobu vycování rodiny jeho, toho dovozuje větší díl kněh jeho pozůstalých. Krom toho zmiňuje se také Štítňý s obzvláštním zálibením o své ovdovělé bábě, ježto též v rodině zůstávala: „Vzdy to pomám,“ praví, „kakž kolivěk, když se ženiti chtěch, netbal sem na to, ježto sem slýchchal ještě za mladu od své báby, jež jest byla předobrá žena v počestné sprostnosti, zej' fiekala: „Ba, milý Hospodine! kak jest to, že mají vdovy odplatu větší, než manželé? a čím máme lepšíe bydlo a pokojnějšíe než v manželství!“ (str. 83, ř. 34.) Taková slova neudají se slyšeti, leč kde v rodině skutečně panuje upřímná láska a pravá spokojenost. Zdali měl Štítňý jakých bratří, jest velmi pochybné; ale jisté jest, že měl dvě sestry, „tetky“ svých dětí, Peltratu a Annu, kteréžto bez pochyby zůstavše v stavu panenském, což tehdáž obzvláštní byla zásluha, s ním a s rodinou jeho podlé tehdejšího obyčeje zůstávaly v nedílnosti, majíce od něho po otcí do života každá svůj roční plat. Toto se aspoň souditi dá z toho, co v posledním pořizení svém rozkazuje dětem: „Své tetky v čest mějte; dávajte paní Peltratě, což jste jí dlužni, a také paní Anně nedajte býti v nedostatcích, donidž živa jest“ (str. 311, ř. 17—19.) Taktéž o manželce jeho, kdo byla, nic se neví; ale s hlubokým myslí pohnutím vzpomíná Štítňý laskavé její péče o děti své a časně smrti její, napomínaje jich, aby se vespolek milovaly: „Vidíte to, a viděli ste, kak máti vaše darmo vás milovala, a vy jí nic dobrého prvé neučinili. A chcete-li znamenati, i jáť také miluji vás: byť pro vy nebylo, velimf bych živ byl jinačeje. — Protož vzdy pomněte na svú matku, jistě ežť jest vás snažně odchovala a milostivě, větší prací, než mnohé matery činie; a proste Boha plnú žádostí, ať jí Buoň ráčí milostiv býti, a dá se jí za odplatu. Ačť jest ona božím způsobem sešla s světa, nemáf jeje paměť sníti proto s vašich srdcí a jojie milosť. A když nají tak budete milovati, rozmysléc se, že nelze se jest v plně oplatiti otcí a mateři — as a tiem se nám oplatf, aby spolu se sami tiem pilněje milovali: neb tak sme rádi jedno z vás odchovali, jako druhé.“ A pak dále napomíná: „Protož pomáhajte sobě podlé Boha i v duchov-

ních věcech i v tělesných, a pilně se střežte i čerta i člověka zlého: nedajte mezi sebou różnice i jedné učiniti. Črt dobré čistě přiezni nerád vidí — a lidé zlí a lakomí často rádi mezi vlastními leckakús učinie różnaci, aby jich užiti mohli. Svědomí jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo!“ (43 — 44). Toto naučení opakuje v krátkosti ještě jednou v poslední vůli své, dáváje přitom jako rozuměti, s které strany mu taková různice přišla: „Střežte se,“ dí, „by vás zlý chytrý ďábel, nepřítel všie milosti dobré, neoklamal, a nezbořil u vás milosti: nemohl-li by jinak, ale skrz duchovnie lidi.“ — Dle zpráv rukopisu Budišínského a Jindřichohradeckého, jednu s druhou srovnajíc, nalézá se, že měl Štítný dětí pět. Jedno však zemřelo již prvé l. 1376; neb v rkp. cis. knihovny, kdežto Štítný na prvním listu v počáteční ozdobné litéře B co učitel dětí svých jest vypodoben (viz napřed tuto snímek), spatřují se před ním již jen čtyry děti, tři děvčata, ježto se snadně poznávají po páscích nad čelem, a malý chlapec. V rukopisu Budišínském, totiž v druhé, asi v letech 1385—1390 obnovené polovici, na str. 168, praví k dětem svým: „že tré vás jest chvalně a dobře tento život dokonalo;“ v rukopisu pak Jindřichohradeckém, téhož času také obnoveném, v nadřečené poslední vůli své (str. 314 ř. 15) dí výslovně: „Jižž vás jen dvě jest, a Buoh to vie, dokud budete. A mněl sem nedávno, bych vás čtvero měl po sobě pozuostaviti!“ Z doložení tohoto vysvitá, že mu nedlouho předtím opět dvě dcery smrti sešly. Pozůstalé pak děti byly Anežka a Jan, o kterýchž ještě řeč bude níže. Vezme-li se tedy za to, žeby tento Jan v čas vypodobení svého byl v stáří 10 let — neb Štítný sám také v témž rukopisu dotýká přílišné mladosti dětí svých slovy: „což nyníie snad pro svú mladost nemóžete rozuměti, ani sdržeti v paměti“ (1, ř. 4) — a žeby děti jeho jedno po druhém postupovaly v stáří o dvě léta: takto by připadl sňatek jeho manželský asi na rok 1357, totiž asi v 32 rok věku jeho.

Položiv toto napřed o soukromých svazcích rodinných Tomáše ze Štítného, obrátím se nyní k veřejnému jeho životu a k působení literárnímu. Když l. 1348 universita Pražská byla

založena, tehdaž byl Štítný již dospělý jinoch, maje věku svého asi 23 let. Odebrav se podle jiných také na toto nové učení, připojil se ke třídě artistův; vysvědčujet to nejen obsah veškerých jeho spisův, ale i on sám netají nedokonalé zběhlosti své v právích, bera od dobrých juristův naučení ve věcech pochybných, i ukazuje k nim od sebe také jiným. „Běch sobě tiem ohyzdil duchovnie práva,“ dí v rkp. musejnám (v kap. 63), „že sem mněl, by lež omůvava pro bázeň sešpíleti, jesto móż přijíti stálému muži: až jeden jurista přivedl mi to k rozumu právé, a ukázal mi to, že duchovnie práva hyzdie lež takéž; jako i svaté písmo.“ V rkp. pak čís. knihovny, kdež dokazuje řeholníkům z práv církevních, že neprávě činí, uchýlivše se od svého prvního řádu, dokládá: „Nevěříte-li mně, otiežte upřiemých mistrův svatého písma aneb jurist“ (135, 25); a níže pak opět: „Nevěříš-li mně, otiež jurist“ (139, 38). Ale ač v učení literárním, veliké v něm maje zalíbení, ztrávil několik let, a ve vědách prospěl tak, že vyrovnati se mohl mužům času svého nejvzdělanějším, čehož spisové jeho jasné vydávají svědectví: však neodhodlal se k tomu, aby se dal povýšiti na hodnost mistrovou čili doktorskou, jakož slova jeho sama vysvědčují, kdežto dí: „Nejsemť i jeden mistr, ačť sem byl i ztrávil v učení prvá léta své mladosti“ (286, 11). A v předmluvě rkp. Budišánského vyznává, že pilně za své mladosti rád čel o věcech božských, *rád mistra slyšel*, a i ještě mílo mu jest mysliti o tom.“

V první předmluvě rukopisu čís. knihovny praví Štítný, že skládal ty knihy z své hlavy, jakž mu se zdálo podobné, co kde čel neb „slychal na kázání“ (1, 21). Důležité jest věděti, či slychal kázání? Nebyly to leccí všední řeči, něbrž kázání Waldhauserovy a Miličovy, jichž se tu dotýče. Důkaz toho dává nejedno místo jeho spisův. Vytýkaje totiž v témž rukopisu mnichům jich neřády, tohoto dokládá: „A nad to, jestoť nejstrašše zůfanie, hněvají se, mrzí je každý kazatel dobrý, neb kterýž koli dobrý člověk, jenz rozumie jich zablúzení; rádi by ho i kacípřem učinili, aby měli své lsti většie svobodenství!“ (136, ř. 13—17.) Zřetelněji nad to mluví v Řečech

nedělních a svátečních (list 34), dotýkaje též mnichův: „Tak za mé paměti bješe (je ďábel) vzbudil proti Kunrátovi, šlechtnému pravdy božie kazateli, řkúc, by byl apostata, ež falešného duchovenstvie leš ukazoval, a učil, coj' pravda; tak i protiv dobrému Miličovi; a ještě zlí zle o nich mluvie, ale křivdu. A jsú také, ješto by rádi, by i to bylo, ješto já píši, utopeno, ješto se jim chce, aby jen sami múdří vidieni byli.“ A opět dále (l. 130) vzpomíná: „Ó s kakú žádostí kázáše jednú šlechtný Milič u svatého Jiljie u Prazě slovo toto! toť plápoláše silný duch z něho v boží milosti; mnohoj' tu vydal ohňových slov! A já v tej památce jakéž takéž, mnoho opustě, chci řeč mluviti sv. Jana a t. d.“ V rukopisu pak česk. Museum (kap. 200), vykládaje obraz apokalipsy v kap. VI, 3, dí: „A jistě žeť je to tak bylo proti knězi Kunrátovi a knězi Miličovi, jenž sta v Praze byla ctná, věrná a statečná kazatele slova božieho, jeden Němcóm, a druhý Čechóm: že mluvili proti tomu, že v svatých staviech nesvatě bydlé, mnozí řečmi hrdými a nepravými jako hromem proti nim bili, a ač ještě zle mluvie o nich ti, jenž zlému řkú, by nebylo zlé, a pak jim dobrým řkú, že zlí byli!“

Totož dáva světlo nové spisům Tomáše ze Štítného, a skutečně na mnohých místech znamenati lze jest, že Štítný kráčí v šlepějích těchto slavných horlitedů církevních. Přivedu jen některé toho příklady. Vytýkalo se totiž Waldhauserovi i Miličovi mimo jiné, že příliš rozšiřují smysl slova lichvy, horlice proti lestnému jí přijímání. Kdyby byl Štítný u veřejném kázání tak mluvil, co napsal o lichvě pánům: že sice mohouvina s žida lichevného sníti penězi, ale neschovati jich sobě, než vrátiti, na kom jest žid vylichvil — a „hlédajtež, páni! tak-li židy jmáte, či-li jinak: rádi byste, když vaši židé vylichvie mnoho, zdali by vy mohli na nich mnoho vzieti! stydíte se lichevnici slúti, ale lichvu běfete rádi, ne proto, aby vrátili ji, ale aby schovali sobě! — Lotři, zloději i lichevnici nechtie zlí slúti: a páni radše chtie slúti dobrými, nežli býti!“ (158 — 159) — zajisté žeby se byl sotva s jiným potkal, nežli jeho předchůdcové. — Dále se vytýkalo Miličovi a později také

Matěji z Janova i jiným mistrům Pražským, že schvalovali příliš časté požívání svátostí oltářní. V tom výslovně srovnává se Štůtný s Miličem, řka: „I divím se múdrým lidem mnohým; ješto sú pilně vskali protiv tomu, aby nepřijímali lidé často božieho těla: a a čím by to lépe bylo, by tak pilni byli, učiec v dobrotě, kak se mají mieti ti, ješto chcie často tělo božie přijímati! Ale ješto kakýms hněvem hyzdie bez rozmysla všem; ktož často, nejsúc kněžie, tělo božie přijímají: a snad žej jim byl Milič těžek v oči, jenž jest učil lid boží vůli u pravdě a v jednotě křesfanské viery, nic se s svatým písmem neděle: kak těm mohu za dobré mieti? neb očitě jsú protiv pravdě svatého písma“ (218, ř. 26—35). Však ale Štůtný činí předce v tom rozdí, vyjímaje z častého přijímání vůbec děti pro jich nestatečnost rozumu: „Vám zvláště, svým dětem, pravi: ež mi se to zdá hodné, donidž jste mladí, nekvapte velmě, by chtěli často přijímati tělo božie: ale donidž vámi dětiná mladost točí, v rok jednú k velice noci.“ (221, ř. 24—27.) — Také vinili z toho Waldhausera i Miliče, že nechť dovoliti duchovním, aby měli co svého vlastního. Toto se dotýče zvláště duchovních klášterských. A kterak Štůtný o té věci soudí, najdeš ve článku o zákonnících (str. 129), kterýžto článek vůbec tak psán jest, žeby se zaň ani Konrad Waldhauser, ani Milič Kroměřížský nebyl styděl. Ale kdež Milič v horlivosti své často upřílišil, haně všechny stavy napořád, od nejvyšších hlav církevních i světských až dolů po nejmenší mnichy i laiky, tu Štůtný zůstává povážlivý, čině rozdí mezi dobrými a zlými, chvále dobré a káraje zlé. V témž článku o zákonnících pravi: „Nemiením dobrých: zákonníkův, ale ty, kteříž jsú vinni; vědě, žeť mi odpustie dobří, nebudůť se na mne hněvati z této řeči. A ti zlí, kteréžť miením, leč mnišie jsú, leč jeptišky, ačť se i rozhněvají z toho, netbámť toho.“ (133, 34.) Chválí ctného arcibiskupa Pražského Arnošta i císaře Karla IV., že učinili v právích světských moudré opravy (147, ř. 37 — 148, ř. 15): ale vytýká také císaři přílišné berní ukládání pro koupení země Brandeburské: „Strach mně za krále, že přieliš často ji (berni) béře, a snad vice, chtě skúpití země okolnie svým dětem, než pro obecné dobré:

a snadno-li jest jedné zemi skúpiti tolik jiných zemí?“ (156 ř. 15.) Taktéž pro zlehčení mince horlí na tehdejší krále české, říka: „Velmi jsou zlým grošem zlúpeni mnozí od toho času, jakž byl najprvé dobrý zaražen za krále Václava druhého. Potom za Jana byl horší, a však ještě dvanáct jich za zlatý stálo; a za Karla opět by horší, ale aieše slíbil toho polepšiti, a zatím umřel; až teď za třetího Václava krále opět jest daleko horší, že pól druhého mezdcietma jde jich za zlatý. I jest proto všecko dráže, než dřeve bylo; ktož dřeve měl čtyři a kopy grošův, měl hřivnu stříbra: a již mnje bez sedmi aneb bez šesti snad dvě kopě, ač má hřivnu stříbra! Kudyž to bez hřiechu bude, tak veliká všie země záhuba, ktož mají groši které platy? É králi! páni! tak zde panujte, abyste lesť a křivdu tupili, a sami jie nečinili!“ (rkp. mus. kap. 68.) Mocněji však upomíná následující místo na způsob kázání Miličových, kdežto mluvě o slovech Apokalipsy: „Aj, země třesení veliké stalo se, a slunce zčernalo jako pytel žlněný, a měsíc vešken byl jako krev, a hvězdy nebeské padaly na zemi“ (VI. 12, 13), taktó je vykládá: „Země hnutie jest hnutie lidu obecného od pravdy; sluncem znamenána jest stolice papežská, měsícem stolice císařská, a hvězdami z obů stavů znamenajte, ješto padají v zemské žádosti od nebeských, a z řádu v neřád.“ (Rkp. mus. kap. 200.) Ne tak jako s Miličem, srovnával se Štítný, v mírnosti své, již s učením Matěje z Janova vůbec, ano místo jeho jedno čelí patrně proti horlení Matějovu na počtu obrazův: „Protoť ani jsem z těch, jenž mluviechu, by nemělo mezi křesťany obrazův býti: mniemf, že sú upřielišili; neb můžem mieti obrazy miesto písma na památku takových věcí, ale ne aby obraz mohl býti které božie podobenstvie“ (rkp. mus. kap. 224).

Z toho, co tuto přivedeno jest, poznává se již dosti zřejmě, že se Štítný též klonil k mírné opravě církve v jejích údech. I nese taktó na sobě v té věci ráz obecný času svého, jakož i také v tom, že jedno knihám obsahu náboženského přičítal cenu skutečnou, knihami obsahu světského pohrdaje. Církev vůbec a první křesťanství vykládatelé písma svatého hyli mu nejvyšší auctoritou, ale po nich v největší vážnosti a uctivosti měl

obecná snošení školy Pražské. Církví a škole Pražské poddávám se na mnohých místech spisů svých k opravení, ač by v čem pobloudil. „Pravda jest,“ praví v rkp. čís. knih. (2, 29), „že já i se vším tím, což sem kdy psal, neb psáti budu, kostelu k opravení poddávám se, ufaje tomu, že mě z milosti prvé oprávi, bude-li třeba, nežli knihy.“ A v rkp. Budišinském: „Bylo-li by mi ukázáno, ež bych kde pochybil, dal bych se rád navesti pravdě. Protož vzdy fku ku opravení kostelnímu: poddávám se. Ale ne by lecktos chtěl mě súditi a mé řeči, jinak je bera, než já miením.“ A opět v témž rkp. v druhém vzdělání: „A jáť mám za to, cožť mluvím neb píši o milém Bohu, nedělmť se od úmysla svatých a křesťanských mistrův; nebť sem pilně za své mladosti rád četl o tom, rád mistra slyšel, a i ještě mílo mi jest mysliti o tom, a i jiným k tomu, ještoj' mně mílo, ač by nebyli i latiníci, příčinu dáti.“ V rpk. pak musejním v předmluvě prosí „dobrých učených,“ aby v tom, co je dobře povědino, obránce jeho byli; pakli by kde pochybil, aby ho v tom i jeho knihy opravili milostivě: „neb se vším, cožť sem psal neb psáti budu, poddávám se kostelu k opravení a škole Pražské.“ A pak dále v témž rukopisu, (v kap. 237) mluvě o svátosti těla božského, dokládá: „Pakli bych co nemůdře pověděl, vyznávámť to, že nemiením nic držeti, než to, což drží obec křesťanská a škola Pražská.“

Rád se také radil s muži na slovo vzatými ve věcech důležitých a pochybných, a rád přijímal od nich naučení; ano první původní práci svou, totiž spis tento tištěný, podal sám „hrozného rozumu a odívne paměti mistra, Albrechtovi, jenž jest prvý z Čechův v svatém písmě mistrovství došel Pařížského,“ prose jeho, bylo-li by v ní co takového, ješto by se nemohlo sjednati s svatým písmem, aby dobrotivě opravil. V rkp. pak musejním, tu kdežť mluví o odpustcích, že také k dosti učinění přistupují, dokládá: „Těmť já tak rozumím, a tak sem od některých učených slýchal. I pravil sem ten svůj úmysl před mistrem Vojtěchem, a ten mi je pochválil jeho.“ (Kap. 260.) Tohoto mistra Vojtěcha velebí Hus v jednom kázání svém (1409) jakožto výtečného řečníka. (Děje univ. Praž. I. 101.)

Známo jest, že v devátém desetiletí čtrnáctého věku přinešeno jest do Čech učení Viklefovo, a zde tím snáze rozšířeno, poněvadž učení Oxfordské v Praze na universitě se dovolovalo. Mezi spory, kteréž o to mezi učenými theology vznikly, byla otázka o transsubstanciaci, či-li o to, zdali při posvěcení chleba a vína v oltární svatost podstata jich se změní, anebo nezmění, na předním místě. Sporové tyto vedli se s počátku některá léta jen ve schůzkách soukromých, prvé než vnikli na universitu, od níž pak zapovědini sou (1403). Takových soukromých sporův a hájení učení Viklefova o transsubstanciaci dotýká Štítný v povědomém místě rkp. Opatovického (str. 252), kdežto dí: „Aj, již mi jde léto sedmdesáté, a však ještě s mnú někteří mistři pohnuli tak, že neuměl bych za jisto povědieti, jest-li v té svátosti ještě chléb, pod nimž by bylo také tělo božie, či-li tu již zhyne chléb býti a obrátí se v tělo božie? A to sem já držal, mně, by byl kostel na tom ustanovil se; a podle toho úmysla položil sem to v některých svých knihách, kdež sem řekl, by chléb tu již nebyl; a jiné cos buď, jesto k tomu sluší, také sem položil: a ti mistři dosti podobným důvodem ukázali mi, že tu ještě chléb jest v té svátosti, i také tělo božie. Ale já raději řku: „Neviem, které jest,“ než bych řekl: „toto“ neb „toto,“ když sej' v tom ani kostel ještě ustanovil.“ Bylať to novota, kteréž jej s počátku překvapila a přivedla v rozpaky; a však později opět zvíťazilo věřící srdce jeho nad hloubavým rozumem a zapudilo pochybnost. Neb když potom později, v rukopisu musejním, opět o té svátosti přišla mu psáti příčina, projevuje se již takto: „Ačkoli strach někaký vzbuzuje mě, táhna od toho (t. od mluvení o té svátosti): však boží ufaje pomoci, nenechám toho pro svú malosť. To vyřknu ústy, co srdce o té drahé svátosti věří. Pakli bych cò nemůdfe pověděl, vyznávámf to, že nemiením nic držeti, než to, což drží obec křesťanská a škola Pražská. A prosím opravenie milostivého od rozumnějších, bylo-li by v čem potřebie mé neopatrnosti, ačkoli s toho, což viem, kak mám věřiti, nechtěl bych *po letiěies hlavě postúpiti*“ (kap. 237). Rukopis tento psán jest léta 1399; tehdaž se ještě škola Pražská o tom nebyla vyslovila. Koho tedy

tout leocí hlavou míní, jest patrné, totiž některé mistry, kteří se o učení Viklefovo v té věci horklivě zasazovali, a i jej také první byli u víře jeho zviklali.

Ke spisovatelství odhodlal se Štítný teprv u věku zmužilém; Nejprvnější plod jeho spisovatelský byl překlad spisku sv. Augustina: *De conflictu vitiorum et virtutum*, a knížky bratra Davida řádu bosáckého o sedmi stupních. Podnikl tu práci k užítku svých dětí, jakož hned na počátku praví: „Tyto knihy vám sem zpořiedil, mé dietky! ne sám jich skládav. A jsúť první sv. Augustina o bojování hřiechův s šlechetnostmi; druhé jednoho bosáka, ten jest slul bratr David, o sedmi duchovnieho stavu vstupních.“ Práce tato způsobena jest okolo l. 1370, neboť již v první původní práci své na počátku „knížek pátých“ opakuje v krátkosti obsah spisku o sedmi stupních, kdežto výslovně dává při stupni čtvrtém: „O tom sem mnoho mluvil v jiných knihách o sedmi vstupních;“ a při stupni šestém: „O tom sem také v týchž knihách o sedmi vstupních více mluvil;“ a při sedmém: „Kak sem koli mnoho mluvil o tom, o sedmi vstupních mluvě, však ještě jest málo; ještě více tuto o tom, ač i dosti nebude, mluvíti budu.“ A konečně v článku „O modlitvě“ (str. 250) praví k svým dětem: „V oněch knihách bosákových o sedmi vstupních mnoho máte o ní atd.“ Již z toho se může rozuměti, že tento překlad, jakož vůbec všechny překlady Tomáše ze Štítného, není žádné prosté přenášení slov z jazyka jednoho v druhý; bystrý, pohyblivý duch jeho nesnesl úzdy takové, aby překládaje nepřičinil aneb neujal, jakož se mu vidělo za prospěšné, ano mnohdy překlad jeho není nic jiného, než jako vytknutá cesta, kudy leda jen myšlenky jeho kráčeji. Viz co sám praví o sedmi stupních: „Již pak o tom, ješto se přihází duchovním, ten, jenž jest latině psal tyto knížky, také jest psal. Ale já méně toho dotknu, a snad se také k některému sám přimluví více než dřieve. A však i dřieve někde také sem své řeči přičinil k úmyslu jeho, ne proto, by mi proň věřili tím lépe, ale že mi se jest zdálo hodné tak svým dětem psáti. A protož i tuto též učiním.“

Spis tento, byv dokonán, musel brzy, jelikož hledíme k teh-

dejšími okolnostem, velmi rozšířen a vůbec znám býti. A jakož u mnohých nalezl oblibu, tak u jiných, a snad u většího počtu, potkal se s nelibostí a s potupou. A když Štítný, nedbaje toho, psáti nepřestával, ale čas od času nové a nové knížky jeho zjevovaly se, vzrosla ta nelibost až i v nenávisť k němu i k těm, kdož je četli. Toto znamenitě poznává se z toho, že Štítný již v prvním původním spisu svém měl příčinu hájiti se proti těmto svým nepřátelům, a že touž obranu i ve všech pozdějších knihách jeho opět a opět nalézáme. Štítný rozeznává dvojí způsob těchto svých nepřátel: jedni byli ti, kteří vůbec neuměli česky a jazyku českému učiti se nechtěli; byliť to cizozemci; jimiž tehdáž universita Pražská v hojnosti oplývala, a kteří se potom rádi v zemi usazovali na tučných přebendách. Druzí uměli sice česky, a nebyli také jinak odporni češtině, ale zdálo se jim nehodné býti i nebezpečné, aby se věci takové, ježto dle mínění jich náležely jen do vysokých škol, vynášely ven a dávaly do rukou sprostého českého lidu; krom toho mnozí jich tupili také proto Štítného a jeho knihy, že on, ani nejša mistr, odvážil se psáti o věcech učených. Jedny mrzela tedy vůbec čeština, druhým pak o to běželo, aby sobě zachovali v učenosti monopol. První znamená Štítný slovem „hlupí“, druhé nazývá „pyšné a závistivé.“ I hájí se v prvním spisu svém původním takto proti svým odpůrcům: „Mnozí lidé dobří sbírali rozličné písmo, a psali, aby se shřéli ti, ješto sú stydli, tápajíc v moři tohoto světa: a zlý starý had dábel pustil jed závisti své v jich ruku, tociš jich účinek zlých lidí závistí leptal. Tohoj' nebyl prázdnen ni Jeronym, ni Augustin, ani Řehoř: a což pak já! Ano mnozí rádi by české knihy zatratili, a tož jen dobré: oněm básniem, jimiž smilní více se v svém smilstvě rozžehují, nic nedějí, aneb ješto ponúkajú, aby svět byl vždy milován. — A nenie-liž lépe česky čísti dobré na hradiech, neb kdež kolivěk, a v ta doba aspoň mieti k Bohu dobrú žádost, zapomenúc zlé milosti smilné, aneb klevet na besedě aneb sváróv? — Ano i svatý Pavel, komuž jost epistoly psal, psal jest je jich jazykem: Židóm židovsky, Hřekóm hřecky. Svatý Jeronym babám psal a vyklad písmo z neznámého jazyka; kéž jest řekl: „Sprostní tomu neurozumějí?“

Protož-li mostov nedělají, żeby nemúdrý mohl upadnutí s něho? — Protož nezdá mi se, by zlé bylo psáti Čechóm české knihy, jimž by mohli mieti viery křesťanské a dobrých vášní naučení. A protož nechž mě had i uštne, a já sbierám tyto tříšfky k dobrému ohni, abych se i s vámi shřel! ufaji v Buoh, že se zhojím, jakož sú se zhojili i jiní.“ (Str. 3.) A pak níže: „Ti, ješto hyzdie knihy české, ač i dobré, snad chtiec, aby jen sami byli múdří vidieni, mohli by se dobře leknúti božie pomsty“ atd., dokládaje: „Múdrejší tomu rozumějí, a že tak vzácen jest Bohu Čech, jako latiník.“ (Str. 4.) A na konci spisu toho dí opět: „Divné jest do některých, že nechtie znamenati, pravdahlj, co se praví; ale jen chtie věděti, kto praví.“ (286, ř. 18.) Taktéž v rukopisu Budšínském: „Pročež pak rechnie a vrčí pyšni na mě anebo hlúpi, ješto vše hyzdie, jemuž nemohú sami rozoměti, ež píši česky? A kto vie, komu to bude někdy úžitečno a kratochvilno v Hospodinu!“ A v rukopisu Opatovickém v předmluvě táže se opět: „Proč pak někteří hyzdie to, že píši, a za zlé mají těm, ktož čtú knihy mé? Ale když prvé hyzdie mé knihy, nežli čtú v nich, ukazují, žeť je hyzdie neupřiemým úmyslem: ale by čtli prvé v nich, a uzřé-li v nich bludného něco, i opravili to, to by mohlo býti z milosti pravdy.“ (Str. 161.) A v posledním díle svém, rkp. musejním, praví ješto jednou: „Ale jsúť také, ješto na mě zuby skřípíe, že já píši takové knihy: snad zotěch jsúc někteří, ješto vše hyzdie, jemuž sami nerozumějí; a druzí snad závistí, chtiec jedné sami alúti múdří, budú prvé hyzditi knihy než v nich čísti.“ A dále pak dí: „Jsúť jistě, ještoť jim jest úžitečno takové knihy slyšeti neb čísti v svém jazyku; protož nebraňte toho, ať všeliký jazyk ehválí pána Boha. Kdyžť jest král Asverus jměl rozličných jazykův písáše, aby lidu svému každému jazykem jeho psal své listy, a písmo to připomíná: proč by pak pán Buoh i Čechóm své vóle nepsal a nenapomínal jich písmem úžitečným?“ atd. Ku konci pak rukopisu tohoto (kap. 225) kárá opět pyšné, ješto mu z závistí za zlé mají, že píše, aneb těm, kteříž čtou jeho knihy, skoro tymiž slovy, jako v rukop. Opatovickém.

Znamenité však jest, že títo pyšní závistíví, na něž šúlný

tolik hůrli, ne jenom jemů, ale ani mezi sebou jeden druhému, mistr mistrovi, nepřáli slávy spisovatelské, a jeden druhého knihy neméně hyzdili, tak že naposled již nikdo z nich ani psáti nechtěl kněh učených. Dotýkáť toho Štůtný sám v témž rkp. mus. v řeči své k učeným (kap. 59), kdež jich napomíná, aby se varovali, by v pýchu a v hrdoť nevstoupili, a v závist jiným, když by sami chtěli vidíni býti, že jsou učeni. „A z tohoť, prý, bývá, jako je bratr jeden, Tohodoben, položil v knížkách svých jedněch, jimžto říekají *Horologium sapientiae*: jako by viděl ve škole mistrův mnoho, a mieč stříbrný mezi nimi; a každý ten mieč chtěl mieti, a však pilnějie po tom stoje, aby jej jinému mohl vyraziti z ruky, než po tom, aby dosáhl jeho. Toť podobenství z závisti učené kárá, ješto každý z těch učených závistivých chtěl by sám dosáhnůti chvály, že je učený a umělý: — a však každý pilněji toho hledí, aby tu chválu onomu odvedl, něčím ohyzdě jeho múdré pověděnie neb knihy jeho, nežli by sám učinil co takového. A toť jest,“ dokládá Štůtný, „že mistři nepíší rádi knih takových, nechťieć, by je jiní něčím ohyzdili. Ale řekl Kristus: „Budů-li tito mlčeti, kamenie bude volati!“ A tak Brigita bába, Milič nemistr psali knihy: aniť je ten chtěl učený slůti, kterýž je psal knihy tyto.“

Toto nyní přivedené místo také proto jest důležitě, že se v něm opět jmenuje Milič. Napřed již povědiao jest, s kterakým nadšením zpomíná sobě Štůtný dobrého Miliče, šlechetného Miliče, kněze Miliče, ctného, věrného a statečného kazatele; též ukázáno, že duch Miliče učitele slova božího v pravdě, jenž se nic s svatým písmem nedělil, provívá Štůtného spisy; tuto pak opět nalézá se, že z Miliče nemistra běře sobě nemistr Štůtný příklad i píše náučné knihy, když jich mistři psáti nechťi: ale nad to důležitějie jest zpráva, že ten, kdo Štůtného k tomu pohnul, aby národ český vyučoval perem, byl právě zase Milič. Tato zpráva znamenitá nachází se v témž rkp. mus. (kap. 11), tu kde Štůtný nápodobně, jako zde v knize této na str. 90, ř. 7, mluví o sv. Pavlu, že měl mnoho děů duchovních, zrodiv je dobrým příkladem, radou dobrou a naučením spasitelným; a dále praví: „Aniť je byl kněz Milič bez nich,“ dokládaje: „byť nebyl

on, snadť by i těch všech knih nebylo, kteréť sem já psal.“ Z těchto slov souditi se dá, že mezi Štítným a Miličem byl svazek důvěrného přátelství, čímž se pak to neobyčejné příbuzenství obou v smýšlení a ty neustálé vroucí zpomínky Štítného na Miliče snadně vysvětlí.

Druhý spis Tomáše ze Štítného a první jeho původní, jsou tyto knihy obecných věcí křesťanských. Sepsal i sebral je nejprvé též dětem svým, jmenovitě proto, „aby mohli krátiti chvíli, čtác v nich, a zvláště v svátky doma ve vsi, kdež ani kázanie bývá, ani nešpora;“ a také proto, aby měli po něm, až umře, památku. (Str. 1, ř. 4—11.) Dále pak ustanovil je také „každému, komuž by byly k utěšení a k poznání rozličných věcí, křesťanóm rozuměti úžitečných.“ (286, ř. 9.) Dle toho dvojího úmyslu svého položil také dvoji předmluvu, první k dětem, druhou k „rozmilé bratři.“ V první praví takto: „I psalť sem vám knihy dvoje: tyto prvé (t. původní) sám klada z své hlavy, jakž mi seť zdálo podobné, což sem kde četl neb slychal na kázani aneb od učenyých, aneb se mohl sám domysliť, ještoj' přístupné k tomu úmyslu, o němž sem psal.“ Slova tato srovnávají se z úplna s tím, co dí o svých řečech besedních: „Řku, což mohu, kak sem četl o tom nebo slyšal, nebo kdy myslil: ač ne všeho (řku), co sem četl, ale však něco“ (str. 94 rkp. Bud.); i vyměřují takto dokonale stupeň původnosti, kterýž se vůbec ve spisích jeho původních má hledati. — „Ale druhé,“ t. knihy — dí dále k dětem — „ty sem hotovo sebrané, aneb učiněné někým jiným latině, vyložil česky, a kteréť jsú, tamť sem to napsal. (1, ř. 19—24.) Dotýkáť se tu svrchu řečeného překlada knížky sv. Augustina a bosáka Davida.

Potom dále praví: „Ale tyto prvé (knihy) rozdělil sem v šestery knížky: Prvé jsú o věře“ atd. (viz str. 1, ř. 25 — str. 2, ř. 6.). Tuto sluší pozorevati, že Štítný činí rozdíl mezi slovem *knihy* a slovem *knížky*. Těmito druhými rozumějí se menší traktaty tak řečené, jichž každý činí svůj celek; sbírku pak takových traktatů v jedno sepsanou nazývá Štítný knihami aneb také svazkem, jakož se toto shledá ještě také v rkp. Opatovickém. Takto v předmluvě napřed oznámiv počet těch kní-

žek a jich obsah, hned přitom také doložil: „A pakliž přičiním sedmé neb i osmé, takéť tu budú.“ I nalézají se také skutečně v tomto svazku nad oznámený obsah ještě věci dvě, totiž „Výklad patře“ (str. 44—59) a „Ostnec svědomie“ (178—196). Z té příčiny také na konci spisu svého dokládá: „A že sem některé věci v těchto knihách více psal, jichž sem na počátce knih nebyl slíbil, tiem to omlívám, že sem byl řekl: Pakliž přičiním kniežky sedmé, i osmé, takéť tu budú.“ (286, 32.)

Dle zprávy téhož rkp. cís. knihovny někdy na osmém listu a nyní již na druhém poznamenané dokonán jest spis tento l. 1376. *) Pravíť sice první přepisovatel Jindřichohradecký, že složeny sou ty knihy před osmdesáti lety, od roku 1454 nazpět počítajíc, totiž l. 1374; ale poněvadž tato zpráva na svém místě nepravá jest, jakož i také jiná zpráva téhož přepisovatele, ježto se dotýče Tomáše ze Štítného, v patrném omylu se zakládá, o čemž obém ještě budu mluviti: pročež nemůže zde míti žádné moci důkazní. Jsouť ale okolnosti jiné, vážné, ve spisu samém záležející, totiž zmínka o berni zemské pro koupení země Brandeburské (l. 1373), ježto dokazují, že toto dílo psáno jest času téhož aneb nedlouho potom; ale na každý způsob dokonáno jest teprv po smrti Miličově, kterýž, jakož povědomo, zemřel v Avinionu l. 1374, dne 29 Června, neb Štítný mluví o něm již jako o neživém: že jim totiž „byl“ Milič těžek v oči.

Prvé však, nežli Štítný spis tento propůjčil jiným, dal jej napřed opravit, jakož již dotčeno, mistru Albrechtovi, výslovně proto, aby jmeno Albrechtovo bylo jemu štítem před jeho protivníky. Připis, kterýž k němu Štítný o to učinil, zachoval se, ač neúplný, na prvním listu téhož rukopisu cís. knihovny a zní takto:

„Hrozného rozumu a odivné paměti mistru, mistru Albrechtovi, jenž jest prvý z Čechův v svatém písmě mistrovství došel

*) Na tom listu totiž psáno jest touž rukou naučení o užívání kalendáře a o hledání litery nedělní, a přitom příklad: „Jako letos jest od božieho narození tisíc a tři sta let, a sedmé a sedmdesáte puojde od vánoc“ atd.

Pařížského, T(óma) z Štítného pravé poslušensvie ve všem, což slušie k naučení křesťanské pravdy! Vida blesk světla a pravdy svatého písma, a nad to dále rozuměje, nežli mým mdlým zrakem viděti mohu, jež z tebe velice svietí; neb jest to jisté, žeby nikakž matně ti největší mistři tebe nebyli sobě vzeli k tovaříši a k mistru křesťanstvie všeho; rád bych se přiblížil k němu s tiem, což sem česky kladl v těchto knihách, prvním úmyslem pro své děti, a potom všem, ktož by kdy kterým se z nich slovcem upamatovali k dobrému. Aníž toho mohu přieti, žej' mi to ne pracno bylo, ale velmi kratochvilno; neb sem ne-jednú, klada je, odpočinul od rozličného rozbroje mysli; pro něž zdá mi se, ež někdy také mohú někomu býti k utěšení. I řku, žebych se rád s nimi přiblížil k světlu, aby světlo okázalo, jest-li v nich světlo; a pakli by co v nich tmy bylo, aby světlem byla temnosť odehnána. I proši sprostně pro Bóh, aby je ráčil opatřiti; nebť je tvému poddávám opravení. Bylo-lyby co takého, jež by se nikakž nemohlo sjednati s svatým písmem, aby ty z milostivé dobroty to opravil; a což by svaté písmo strpěti mohlo, by to okázal, aby jiným pro mé neduostojensvie nebyly ohyzdny, ani čie zlost nebo závisť směla to hyzditi, ježtoť tak znamenitým mužem, ež nenie zlé, okázáno. A dobřej' podobné, aby tvój přirozený jazyk tiem tebe užil, a měl tvú památku, donidž najdál tyto knihy budú tráti. Pakliť sem v tom co poblúdl, že nejsa učenie velikého, směl sem se pokusiti o tyto knihy: ufám, že tvú múdrostí z milostí pravé, jež vycházie nad všeccka práva, zhojím se toho; neb ne hrdost, ani všetečstvo, ani chlúba, ale připudilaj' mne k tomu dvojité milost — —“

Štítný sám nazývá toto své dílo v rukopisích pozdějších: „*Knihy o obecných křesťanských věcech*“ (viz str. 309, ř. 47), rozeznáváje totiž mezi věcmi obecnými a „hlubšími“ čili učeními, ježto položil v rkp. Budišínském. A protože zdálo mi se za hodné, nápis jeho vlastní zachovati, ačkoliv potud užívalo se jiného, poněkud širšího, totiž: „*Knihy naučení křesťanského*.“

Mezi rokem 1374 a rokem 1392, kdy Štítný psal nedělní a sváteční své řeči, prošlo plných 18 let. Mnoho se zajisté

v tom času změnilo v okolnostech jeho, o čemž již nyní se neví: a však to ví se za jisté, že v času nadřečeném ztratil Štítný dvě svých dětí. Co se dotýče života jeho spisovatelského, souditi se může ovšem i bez dokladův, že cílý jeho duch mezi tím nepráznil; i dají se také s úplnou jistotou spisy jeho některé určití, ježto v nadřečené osmnáctiletí připadají, ano ta doba neznámá smrti jeho dítek leží tu mezi nimi jako práh, jenž je na dvě dělí, určujíc, které spisy připadají před tu dobu, a které v čas potomní. Není úkol můj, ani zde příhodné k tomu místo, abych široce rozbíral každý jeho spis: ale chci tuto podat stručnou toliko zprávu o nich, a z každého vyjmouti jen místa některá, ježto prospěti mohou k většímu objasnění toho času i života spisovatelova, pokudž již napřed, kdež náleželo, přivedena nebyla.

V čas před úmrtí dotčených jeho dítek pokládám první vzdělání rukopisu Budišínského, či-li „Rozmluvy nábožné“ nyní tak řečené, jež ale Štítný v kap. 29 sám nazývá: „*Řeči besední*.“ Tento rukopis totiž složen jest ze dvou částek, stáří pisma i obsahu od sebe rozdílných, kteréžto však činí pospolu celek jeden. První částka, na pergameně psaná, obsahujíc 78 stran a 25 kapitol, náleží prvnímu vzdělání; ale že již záhy zadní větší díl rukopisu tohoto pohřešen jest, doplnil jej někdo v XV věku tak, že z druhého vzdělání spisu toho připsal na papíře na 151 stranách, co tu scházelo. Obsah celého spisu jest: hlubší čili filosofické rozjímání o Bohu, o prostřednicích mezi Bohem a lidmi t. o andělech, a o člověčenstvu. V předmluvě své dává neznámý prepisce tuto zprávu o skladateli toho díla: „Byl za času krále Václava Českého třetího panoše jeden slovutný, Thóma z Štítného, literat dobrý, ve svých letech poctivě a v svém šlechtném životu do starosti zachovalý. A veda život bohomyslný a pokojný na své tvrzi, složil a vložil tyto knihy českým jazykem; a ačkoli v druhých sloviech za našich let neobyčejných, ale v staré české řeči nalezených, kterýmž, často čta, porozumíš. A také jsa rozumu (dospělého), mluví řečí okrášlenú a milú (v těchto knihách), v kterýchžto písma sv. starého i nového zákona i doktorův svatých požívá.

Kterézto rozdělil jest ve troje knihy. A jsúť na mnoho miestech a zvlášť na počátku rozumův vtipných a vysokých“ atd. Načež přichází předmluva Štítného, v kteréž, mimo jiné, toto praví: „Vymyslíl sem knihy tyto, jako by děti tázali otce a otec jim odpovídal.“ A na konci předmluvy obrací se k dětem opět, řka: „A vy, mé dietky! *) pojdte a slyšte mě, básníř boží vás učiti budu.“

Druhé vzdělání čili obnova spisu tohoto připadá již v čas, když Štítnému zbývalo na živě již jen dvě děti, kteréžto tehdáž již také byly zletilé. Dovozeť toho na str. 168 místo následující: „*Dítky*: Milý tatíku! ty znáš naše položení, rci nám něco k našemu běhu. *Otec*: Tak jest bylo, ježto sem psal *najprv* řeči tyto, že běch řekl něco, ježto se vás dotýká: ale tuto neřkuť téhož, neb v mém již nejste poslušenství. Ale že tré vás jest chvalně a dobře tento život dokonalo, útěchu v tom maje, řkuť ještě něco, jakožť sem i *obnovil* kniehy tyto, aby skrze to, že sem *vám* je psal, byly někomu k kratochvíli; a tak řkuť vám — ačť vám jest toho i netřeba, ale pro jiné; nebť se i ještě tiem nestydím, coť sem vám psal — něco přeskoče, jakož byl sem vám řekl: buďte při sobě a kažte se jinými“ atd.

Jiné zajímavé místo rukopisu tohoto jest na str. 86: „A tak sv. Pavel, sv. Augustin a jiní psali o Bohu vysoké a hluboké věci; *najprv* řečť mistři po sv. Pavlu, potom sv. Augustin

*) Tuto nemohu pominouti mlčením, že neznámý přepisovatel, přinášeje v předmluvě své krátký obsah toho spisu, nadřčené slovo „dětí“ vyložil v „syny“, řka: Předmluva na tyto knihy, v nichž v prvých zaviera, o čem tieží *synové* otce atd., což by mohlo zavesti k domnění, že Štítný měl více synův než jednoho, čehož se však ani v tom ani v žádném jiném spisu jeho nenalézá i nejmenší stopa, ano naopak, kde má koli příčinu určitéji znamenati děti své, mluví o pannách, jako k. p. v knihách o obecných věcech křesťanských vprvní předmluvě k dětem, kdežto dí: „Veď nevzdýj’ pannám slušné tázati se i se kněží;“ kteréžto slova i v druhém vzdělání spisu téhož bezovšť změny opět přicházejí. Ostatně viz, co psáno jest o dětech jeho zde na str. VI. A jak nevelmi bezpečné jest, každého slova takových pozdějších přepisovatelů vysoce vážiti, shledá se brzy níže.

s jinými, ježto bylo latinskému jazyku neobyčejno: však oni tu prostřeli cestu, mnohokrát latinský jazyk řeckými slovy naplácující, až již obyčej mají toho latinští mistři. A my těšme se v těch kropějkách a v těch drobiech, ješto od nich jako s stolu bohatého k nám přichodie; i prošif všech nelatinšív: čtěte opatrně v mých knihách, donidž čemu nemůžete rozuměti; nepřete se o mé řeči s latinšív a s hrdými“ atd. A na str. 94: „V té kratochvíli, ješto sem počal ty besednie řeči, řku, což mohu — — neb divné a tvrdé nám jsou ty řeči, ješto mluví sv. Dionysius.“ A pak dále opět: „ale mně by ty řeči hruby byly, a snad i vám, že jsou v českém jazyku neobyčejny“ atd. Z toho se poznává, jak těžce musel často Štítný zápasiti s jazykem, ve věcech vědeckých potud neobvyklým. V ostatním odkazují ty, kdož toho spisu širší známost míti žádají, k Hanušovu „Rozboru filosofie Tomáše ze Štítného,“ jenž v nedlouhém času vyjde nákladem Matice české.

V týž pozdější čas také připadá druhé vzdělání knih o obecných věcech křesťanských, t. rukopis Jindřichohradecký, jenž se od prvního liší ne toliko svým slohem, že mnohé věci rozširuje, zkracuje, aneb jinými slovy přináší, ale i tím, že přicházejí v něm noví článkové podstatní, totiž: „Výklad na Zdráva Maria,“ a pak „O rozličné svěcenině,“ a což nejdůležitější jest: poslední pořizení Tomáše ze Štítného, kdež i pozůstalé děti své jmenuje jmenem. Článkové tito jsou zde vytištěni v dodatku I. a III. Co se pak zvláště dotýče výkladu na Zdráva Maria, nelzeť jest neznámenati, že toto jest pouhý překlad nějakého ovoce klášterského; dovozujíť toho nejen cizomluvné hříčky slovy „Eva — Ave — a vé“ (ohne Wehe, str. 288, ř. 8 a 27), ale i rozvláčná sladkost celého toho článku, kteráž se od jadrných spisův Tomášových náramně liší, ačkoliv se také upříti nedá, že Štítný v ten překlad dle způsobu svého vetkal i některé své vlastní myšlénky.

V letech 1381—1394 měl Štítný, ač bez viny své, také zaneprázdnění před soudem zemským, což jemu, jenž tak velmi byl milovný pokoje, zajisté nemalý nepokoj působilo. Nadřečeného totiž léta 1381 dal byl dědictví své v Štítném, polovici

vsi s dvorem poplužním a s tvrzí, nějakému Zbyňkovi v nájem, vymínilv sobě z toho 14 kop. gr. úroku ročního, což také dne 9. Března t. l. dskami zemskými zapsati dal. Toto bez pochyby v úmyslu tom učinil, aby se tím pohodlněji oddati mohl svým knihám. Ale týž Zbyněk jemu potom úroku neplatil, tak že Štítný, nemoha svého dosáhnouti, musel naň pořadem práva zemského nastoupiti. Pře jeho dospěla l. 1390 k právnímu panování s komorníkem, a teprv l. 1394 dne 16. Června obdržel zase nadřčené dědictví své právem. (Archiv Český III. 466, z desk dv. XIII. 144.)

Mezi tím léta 1392, jakož dotčeno výše, spisoval Štítný řeči své nedělní a sváteční na celý rok, ježto se zachovaly v rukopisu souvěkém, ač neúplném, v čís. knihovně Pražské. Čas, kteréhož byly ty řeči složeny, poznamenán jest na listu 78 ve 4tém sloupci, kdežto Štítný, o Židech mluvě, dokládá: „A již tisíc let a tři sta let a dvě a devadesát let, jakž u vězenie porobeni; a viec divón Bóh nečiní s nimi, ani mají proroków viece.“ Předešlých spisů svých dotýká se Štítný v těchto řečech na dvou místech; jednou totiž v listu 30, kdežto dí: „Jest troj stav čistoty: jeden manželský, druhý vdoví, třetí panenský. Psal sem o těch staviech celé knížky, tuto nebudu mluvití o tom; než řku krátce“ atd. Potom v listu 84: „Chtěl-li by kto čísti o manželském stavu, neb o panenském, neb o vdoviem pro koho, aby uměl, coj' který stav, rozuměli a s rozmyslem vnikl v něterý, aby pak neřekl: Vstúpil sem v ten stav neopatrně! — neb zělo ktož v který stav vnikne, by v něm něco nebylo, ježto sě bude nelíbiti: psal sem o těch staviech vláštie knihy; těch se doptaj, tutof o tom nebudu psati.“ Ostatně opakují se v těchto řečech celá dlouhá místa z předešlých Štítného spisův, ano výklad na Zdráva Maria najdeš zde na listech 246—249 s nepatrnou změnou počátku zase slovo od slova, pod nápisem: „Na Zdráva Maria řeč krásná.“

Skončiv tu práci, vzal Štítný brzy zase předse novou, vzdělávaje *po třetí* knihy své o obecných věcech křesťanských, v tom zvláštním úmyslu, aby milá dcera jeho Anežka měla po

něm památku. Práce tato obsažena jest v rukopisu Opotovickém tak řečeném, jenž se nyní chová v českém Museum.

V předmluvě spisu toho dí Štítný k dceři své: „Toběť pravím, že bych tě rád múdrú viděl tú múdrosti, o níž jest psáno: Múdrost jest slúžiti Bohu. I počalť sem, tobě chtě dáti tento první svazek knih těchto, o *hřéštech a o šlechtynostech*: jdi pak s ním za muž nebo nejdi. A pakliť uzřím, a ty již nemieniš za muž, miením všecky své tobě napsati knihy, ač bych byl dotud živ, že bych je mohl dokonati, aby měla, v čem by čtla sobě neb jiným k úžitečné kratochvíli. Takť mám za to, žeby měla ode mne dobrých šest svazkův knih i s tímto prvím.“

Potom dí na str. 148: „O almužněť tuto nic neřku, neb na svatého Vavřince psal sem o ní.“ Dotýkáť tuto svých řečí svátečních; ale v neúplném rkp. čís. knihovny té řeči se nenalézá.

Pak na str. 185 přichází toto místo: „I zdeť přivodí nepokoj nespravedlnost: aj, kakýť nepokoj vznikne v Čechách z nespravedlnosti, ano onde král kázal, Prokop kázal, coť nespravedlivé, až ty nespravedlnosti zbudily nepokoj zjevný.“ Určitěji zní toto místo v pozdější práci jeho, rkp. mus. I. C. 11, v kap. 21: „Mnozí chtěli by pokoje bez spravedlnosti, a činiec, což je nespravedlivé, mnějí, by skrze to pokoje došli. — Aj, kakýť v Čechách nepokoj zniče z nespravedlnosti, ano onde král kázal, Prokop mladý markrabie kázal: právo staviti, v cizie se uvázati, sirotky lecikaks vdávati, až ty nespravedlnosti i vzbudichu nepokoj zjevný.“ Totof dotýče se války domácí v Čechách l. 1394 a 1395, v kteréžto potom páni čeští, chtěce se s králem smluviti, mezi jinými kusy také právě tyto zde vytčené věci jemu k napravení podali, a Václav také skutečně se jim k tomu zavázal listem svým, jehož datum jest na Žebráce dne 30. Máje 1395. (Viz Archiv Český I. 56.) Toto místo zvláště proto důležité jest, že se jím ustanovuje čas, kteréhož to třetí vzdělání jest učiněno. A poněvadž se v témž spisu na str. 252 také nalézá ono místo, kde Štítný praví: „Aj již

mi jde léto sedmdesáté;“ pročež vychází takto na jisto, že se Štítňý narodil asi léta 1325.

Potom dále praví k nadřečené dceři své na str. 193, dotýkaje tu svých spisů: „O těch *sedmi blakoslavenstích*, k nimž lidé osmerým činem přicházejí, máš tam napřed. Ale o *připravení srdce* a těch *chodbách* tutož miením těch knížek připsati; ale kdyby více mých knih měla mieti, nalezla by je. A tutož dokonám ti ještě o *sedmi dařiech ducha svatého*, a pak o *některých staviach*, a o *sedmeré kostelnie svátosti*, aby v tom nysie rozumna byla, coj' obecnějšíe; až pak zda i uzřím, také-li budu mieti psati o skrytějších duchovních věcech, uzřím-li, že potáhneš se k tomu, neospí-li prvé, než smrti sejdu neb starostí.“

Pak na str. 196: „Silna jest jako smrt milost, a milost svá silú rány srdce uvazuje i neduživo činí; jakož plnějie mluvil sem o tom v těch knihách o *sedmi chodbách*, ješto pak také je snad budeš mieti.“

Str. 293: „A však ať řku, což mohu, o tom (t. o nebeské radosti), chtě své milé kratochvil knihami těmito učiniti, vida ji, že ráda čte v knihách; i řkuť: budeš-li moci kdy v úklidě o tom pomysliť, pomysl“ atd.

Str. 345: „Chtě, aby v těchto knihách svých o sích i o oněch věcech psáno měla, takéť sem připsal i o *manželstvě*, ačť bych i raději tě pannú viděl, kdyby tomu chtěla od sebe sama. — Ale každý má od Boha svůj dar zvláštní, onen takto, a onen takto. Protož toběť to řku, nebráně svatby, ale radě podlé toho, jakož mním tvé položení. Neb vidím, že čteš v knihách ráda; a pobyl-liť bych živ, měla by mých knih mnoho, v nichž by i po mně krátíla chvilí.“ Těmito mnohými knihami rozuměj opět jen traktaty, ješto by úhrnkem činily oněch „dobrých šest svazkův knih.“

Na důkaz, kterak Štítňý také přemýšlel o etymologickém původu slov, budiž tu také jeho výklad slova Strahov: „Sion mohú slúti všichni, ktož stráží držie, aby jich tělo svět, ďábel nepodtrhl hřechem; neb Sion tolik jest řečeno, jako Strahov. A tak i v Praze latiníci říekají Strahovu Sion, neb někdy tu stráže hyla, a potom jest učiněn klášter“ (str. 214).

Zdali Štútný ty všecky svazky, ježto byl dceři své slíbil, skutečně také dopsal, neví se nic; a však může se o tom pochybovati. Neb léta 1399 měl opět již jinou práci před sebou, vzdělávaje totiž *po čtvrté* své knihy obecných věcí křesťanských, tehdáž již ne dětem svým, ale každému, kdož by v nich čísti chtěl k utěšení svému a k užítku. Spis tento, jenž se v přepisu věku XV. chová v českém Museum, jest nejdůkladnější a nejzralejší práce všech Tomáše ze Štútného, tehdáž ovšem již starce čtyřasedmdesáti let. Probrav předešlé spisy své duchem kritickým, mnohé z nich zkrátiv, mnohé jasněji vyloživ, a nad to mnohé zajímavé věci příčiniv, rozdělil spis tento v patnáct knížek a tyto v 261 kapitol. V předmluvě, kterouž počíná skoro týmiž slovy, jako první svou práci původní, praví: „Psal sem svým dětem česky rozličné knížky, byl-li bych prvé uměl, než by podrostli, aby mohli, naleznúc to, co sem jim psal, Boha lépež lépež poznávati atd. A když sem tak psal o rozličných stavech v svaté cirkvi, i o mnohých potřebných věcech rozuměti, po nichž by táhli mysl a své činy k vůli boží, čtúc sobě v těch knihách, a spolu se rozochvujíc k božie milosti a ku poznání křesťanské pravdy; a když se mnohým líbily ty mé knihy: zřiedil sem *zvláště* tři svazky jich znamenité. Toto bude jeden; dokonám-liť jej, položím na zad, co v něm bude. A dva svazky učinil sem *řečí svátečních a nedělních* z rok do roka, tu počav druhý, kdež jeden sem skončil.“ A dále dí: „Nejednú sem odpočinul od rozbroje mysli a od tesknosti, píše a klada ty knihy; i mám z toho naději, žeť budú někdy i jinému někomu k utěšení; neb i to viem, že sv. Augustin, mluvě o tom, že je knih mnoho, die: Viděl sem to, Hospodine! že ti lesové budú své jeleny jmiati, v nichž by se pásli, v nichž by odpočivali, tvá slova v svých srdciech přezývají. *Aj, toť mě je vzbudilo, že tak rád piši.*“ Tím se vysvětluje ono místo vzdělání prvního v druhé předmluvě (viz str. 3, ř. 34), kdežto dí: „Rozochviloj' mě jedno kázanie sv. Augustina, ež budu nyní udatnějie psáti české knihy“ atd.

Některá místa zajímavější, zvláště taková, ješto se týkají

tehdejších nyní již málo známých obyčejův, chci tuto též položit:

V kap. 5. O světských nemoudrých pannách: „A jsou také, ještě milují panny, skrze ně hledajíce úžitka svého, jakož z toho kárá prorok: Prodali děvčečku atd. I toť jest podobné k tomuž, když na ten úmysl dobývají krásných dvořek a ochotných, aby dvůr jich hlučen byl, a přezřie jim freje, a aby panny dary od milovníkův braly. A však pomním, žeby to někdy hanba byla, by která tak bez studu ukázala, že svého má frejieře, jakož již bez studu u dvorův mluvie o tom.“

V kap. 17: — „uzře někto pannu neb vdovu, ana stojí po rozkošech, po rúchu k světskej lepoti, po pěkných rúškách na šperk připravených, a aby byle měkce ruce, líčko mlado, vlasý krásny, po rozkošných pateřikách, a chce, aby to vše, což jmá, rozkošné bylo: porozumie jejie myslece nestatečnosti, že sě oku tělesnému líbiti žádá, to s pilností své krásy okazujíc.“

V kap. 67 vysvětluje mnohem určitěji, než v první práci své, některá jmena tehdejších úžitků panských, totiž: úrok, mýto, tržné, ungeltý, pánvi, viny, pomoci, počestné, odumrlé, odběžné, zchodné, vzdajné, kteréžto vysvětlení položeno jest, pokudž toho byla potřeba, vzadu v připojeném slovníku.

V kap. 69 dotýkaje se Václava krále a křivd od něho učiněných, dává potomkům toto naučení: „Máte-li kdy krále voliti, vizte, abyste opatrně volili: neb jakýžf bude volen a korunován, nesnadně jest zavrci.“ Z toho, i z jiných míst již napřed položených poznává se, že Štítný také nevelmi přál králi Václavovi.

V kap. 73: „I oráčef táhne zlý duch v neřád, a tož hrubě, vida jich sprostnosť: onde v léky, v pověry někaké, v nemoudrú purnost, v svády, v opilstvo, v krčmy, i ve mnohé hrubé neřády, že budú na to těžce robotovati, aby svú nemoudrú vedlí purnost v krčmách, na posvieceních, v kabátiech, s meči, s rukavicemi železnými v bláznové kakés purnosti, a těžce vydělajíc protepú.“

V kap. 77: „Sám sě vzklně kostečnik i svú máteř: — Budúf celý den kostkáři spáti, a v nocí sě sejdú.“

V kap. 108: „Onen napienožce bude sě, chud jsa, šešeliti, aby bohatá bába pojala jej.“

V kap. 137: „Aj, tisíc let a čtvrté sto letos sě koná tiemto letem, jakž sě narodil spasitel.“ Tím ustanoven jest čas, kdy toto dílo bylo sepsáno.

V kap. 183: „Pomním jednoho starého, nosieše rým německý: Dréve mějech mysl a nemějech sbožie, a již mám sbožie a nemám mysl!“

V kap. 203: „Aj, když v šachy hrají, již zdvihna šach, dlúho myslí, kdeby jej bezpečně posadil.“

V kap. 206: „Ačkoli plnějie sem jinde psal o *sedmi chodbách k blažené věčnosti*: však i tuto něco poviem krátce o nich, ač koho nedojdú ony knihy“ atd.

V kap. 215: „Potáhneš-li na húslech jedněch strun výše, potáhnútiť je i bardunóv.“

V kap. 223: „Nenieť lidu i žádného, by podlé pravdy přirozené něčeho za Buoh neměli a tomu cti nečinili. Dietě malé, na měsieć hledě, budeť jemu Buoh řekati.“

V kap. 224. O prvních třech přikázáních: „A takéť ti činie proti tomu přikázání, kteříž čáry, kúzla působie a dáby ctie kakýmís tanty a bobonky, chtieć tudy dojíti úmysla svého; i ti, jenž sě držie bludu hvězdárov pohanských, -ctieć měsieć, hvězdy, způsob tohoto vidomého nebe, ještěť zodiac slove, aby v něčem jich osud byl proměněn, neb nemoci chtieć skrze to zbyti. A tak vyrázie lva, neb raka, neb telce, neb cos buď z těch dvánácti znamení z zodiacu na zlatě neb na mosazi, aby to na hrdle nosili, neb pili s toho.“

Krom těchto nadřečených spisův Tomáše ze Štítného známy jsou ještě dva jeho překlady spisův latinských: jeden „Kniežky Rikhardovy o stavu člověka vniřního“ (Richardus a S. Victore, převor † 1173); druhý pak jest Roberta Holkota „Výklad na knihy múdrosti.“ (Robertus Holkot, učitel v Oxfordě, proslulý mystik, pro svou učenosť též Didaskalos neb Alter Augustinus nazván, † 1349). Oba tyto překlady zachovaly se, první celý, druhý nedopsaný, v rkp. Opatovickém.

První počíná takto: „Pozděť sem splnil to, jehožs ode mne

potřeboval, ať bych o stavu vnitřního člověka napsal něco; ale tímť jest to nahrazeno, žeť sem to pilněji učinil, s dobrým rozmyslem, nežliť bych byl v kvapky to učinil, a chytaje jen, abych toho odbyl“ atd. (Str. 375.)

K výkladu „knihám múdrosti“ přičinil Štítný svou předmluvu, v kteréžto praví: „A tak i ten, ktoj' učinil ty knihy, mohl jest nazván býti filosof, leč jest byl Šalomún, leč jiný někto, jakož rozličně pravie o tom mistři písma svatého. Ale když sú v kostele vepsány v biblí, čtúc je v kostele, čtúc je i mistři ve školách: a i já, že mi to přezřie vyšší, počal sem z nich také řeč mieti v českém jazyku, drže (se) jmenem mistra Ruperta řečeného Golgot, jakoj' je ten četl v škole. Ale nemienímť, bych jeho řeč latinskú chtěl česky klásti: než z jeho knih bera naučenie, mluviti chci perem, což mi Bóh dá, některé nechaje, coj' on tam mluvil, a snad někdy i od jinud bera něco, a však ve mnohém jeho se drže obyčeje“ atd. (str. 396).

V který čas které to přeložení připadá, nelze jest určití; jen o výkladu knih moudrosti mohlo by se snad souditi ze slov v předmluvě položených: „že mi to přezřie vyšší,“ totiž škola Pražská, že tento překlad způsoben jest u přechodu věku čtrnáctého v patnáctý, kdežto živel český na universitě počal nabývati platnosti.

Totoť jsou všecky po tu dobu známé plody spisovatelské Tomáše ze Štítného. I nelzeť jest toho upříti, že byl muž času svého nad jiné osvícený a učený, ačkoli sám o sobě při každé příležitosti velmi skrovně soudí. „Nevelmě slov važte,“ prosí čtenářův svých, „viece úmysla hledajte; nebť sem řekl drva někdy vinnému průti“ (6, 32). „A ne na toť sem psal knih těchto, aby každé slovo bylo z nich váženo, jako řeč z těch knih, ješto k biblíi příslušejí: ale komuž se zdá úmysl pravý, ten jej drž, donidž ho lépe nenaučie ti, ješto mohú z práva naučiti“ (286, 14). Při tom při všem byly mu knihy jeho nad míru milé; vysvítáť to z toho, co v poslední vůli své o nich nařizuje svým dětem: „Nebyly-liť by které na pergaméně, ale kažte je napsati písmem dobrým“ (311, 42). Přepisovatel rukopisu Budišinského vysvědčuje o něm: „že byl v svých

letech poctivě a v svém šlechtěném životu do starosti zachovalý," dokládaje: „veda život bohomyšlný a pokojný na své tvrzi," což se také shoduje s vlastními Štítného slovy, kdežto svým domovem jmenuje ves — „doma ve vsi, kdež ani kázanie bývá, ani nešpora" (1, 10) — ačkoli proto vždy mohl často i déle přebývat v Praze, zvláště za mladších let. Žeby kromě nadřečené své dědičné tvrze a vsi, odkudž se také nazýval „ze Štítného," měl ještě jaké jiné statky, o tom se musí z hodných příčin pochybovati.*) Znak čili erb jeho rodinný, stříbrná

*) Matěj Čapek, písař hradecký čili zámecký v Jindřichově Hradci, přepsav léta 1454 druhé vzdělání kněh o obecných věcech křesťanských, nepřipisuje jich Tómovi ze Štítného, nébrž praví, že je složil „slovutný panoše bohumilý Thuoma z Zásmuk a z Chotěmic dětem svým vlastním, nyní čtúc před osmdesáti lety.“ Z toho soudil Jungmann, že Štítnému náležely také Zásmuky a Chotěmice, a protož napsal v Rozboru staročeské literatury 1841 str. 195 takto: „Tomáše ze Štítného na Zásmuku a Chotěnicích knihy“ atd., což se potom také do Výhuru i jinam dostalo. A však v té zprávě písaře Hradeckého vězí dvoji omyl: jeden ten, že týž písař tím nemíní prvního vzdělání kněh jmenovaných, neb o něm nečiní zmínky žádné; nébrž mluví jen o těch knihách, ježto byl právě přepsal; kteréžto však jsouce již vzdělání druhého, sepsány byly teház před 70 až i snad před 65 lety. — Že pak svými 80. lety nenadále právě byl uhodil asi v čas prvního vzdělání těchto kněh, není divu; neb Štítný mluví v tomto druhém vzdělání o císařovi Karlovi IV. († 1378) tak, jako v prvním, totiž jako by byl ještě živ. — Druhý omyl týče se osoby skladatelovy. V žádných knihách Tomáše ze Štítného nenalézá se i nejmenší stopa, ani také jinde, pokud mi známo, žeby byl měl Štítný kromě nadřečené vsi a tvrze ještě jiné statky, tím méně Zásmuky a Chotěmice. On sám nazývá sebe jen Tómou ze Štítného (str. XIX), taktéž jmenují jej desky zemské (str. XXIII) a tak i přepisovatel Budišínský jej zpo-
míná (str. XX) — toho však písař Hradecký dokonce pomíjí. Ve spisích svých zmiňuje se Štítný jen o vsi, při kteréž ležela také tvrz, na níž sídlil; a poslední jeho vůle ukazuje zřejmě, že skrovné bylo jmění jeho, neb utrhnouti musel své milé dceři, aby syn mohl míti s potřebu — „kdež tobě bude groše třeba, tu jemu několika“ — čehož by zajisté potřebl nebylo, kdyby byl měl také Zásmuky a Chotěmice. A však listiny Archivu českého přivádějí poněkud na stopu omylu tohoto. V též listině léta 1415, kdež mezi mnohými pány českými a moravskými jmenuje se také Jan ze Štítného, t. syn Tomášův, přichází zároveň také Jan z Chotěmic (III, 189). Týž Jan z

kolmo postavená střela v červeném poli, spatřuje se napřed na snímku. Kterého roku Tomáš ze Štítného zemřel, toho nelézá se zpráva žádná. Mnoho let před smrtí svou byl již učinil pořizení o svém statku, vloživ je také v druhé vzdělání kněh o věcech křesťanských; v kterémžto pořizení ustanovil za dědice svého syna Jana, vyměřiv dceři Anežce jen jistý úrok, tak aby zůstali v nerozdílu. (Viz str. 311—312.)

Týž syn jeho Jan v časích pozdějších dvakráte se vyskytuje v listinách Archivu českého: jednou mezi těmi pány českými a moravskými, kteří léta 1415 dne 2. Zář. poslali list otcům sboru Kostnického, domlouvajíce jim pro upálení M. Jana z Husince a pro vězení M. Jeronyma (HL. 188); a potom l. 1434 dne 25. Máje jakožto svědek při odkazu dědin v Proseči. (III. 510.)

Na konec tuto ještě připojím seznam všech potud nalezených knížek čili traktátův Tomáše ze Štítného, původních i překladův. A jsou:

1. O sedmi duchovního stavu vstupních. *Knížky bosáka Davida.*
2. O viere, o naději a o milosti.
3. a) Výklad pateře.
b) Výklad na Zdráva Maria. *Překlad.*
4. a) O trojicech staviach (lidských — křesťanských vůbec), panenském, vdovském a manželském.

Chotěmic byl l. 1410 hejtmanem Svidnickým (II, 376) a l. 1415 jmenován jest co bývalý hejtman Svidnický a Vratislavský (III, 486). Syn jeho byl Tóma z Chotěmic, seděním na Vlašimi, jenž se vyskytuje v listinách l. 1430 (III, 502), 1439 (III, 521), 1440 (I, 248) a 1447 (III, 42); a jakožto synové tohoto Tómy přicházejí l. 1450 opět Jan a Mikuláš, bratři z Chotěmic (III, 547). Tuto se vidí, že se v té rodině jmena Tóma a Jan střídají. Dostal-li se tedy do rukou nadřečeného pisaře Hradeckého rukopis nějaký, kterýž měl nápis: „Tómovy knížky,“ anebo „knížky slovnítného a bohumilého panaše Tómy“ bez přídavku „ze Štítného“ jakož byl takový času toho obyčej, mohlo se snadno státi, že našed potom syna Jana, v témž druhém vzdělání jmonovaného, domníval se (on, anebo někdo jiný před ním), že toto jest rodina Chotěmická. Ostatně jak špataš byl zpraven i o té rodině, vysvítá z toho, že jí připsuje také Zásmyky, kteréž ale těch všech časův náležely zcela jiným rodinám.

- b) Knížky o manželéech.
5. O hospodárovi, hospodyni a o čeledi.
 6. a) O devíti staviech lidských. (Kak se zdejší stavové lidští připodobňávají k andělským kóróm. — O jerarchiích nebeských a staviech zdejších.)
b) O trojiem stavu (bydle) onoho světa.
c) O třech jerarchách nebeských.
 7. Ostnec svědomie. (Kterak má člověk skrze ty kuory [andělské] přijíti do nebes.)
 8. O pokušení (lákání) dábelském.
 9. O (sedmi kostelniech) svátostech. (Kterak se očistijem toho, že hřešíme. — O staviech onoho zákona.)
 10. Řeči besední. (Rozmlouvání duše s svědomím. — Rozmluvy nábožné.)
 11. Řeči sváteční a nedělní z rok do roka.
 12. O hřešiech. *Summa vitiorum.*
 13. O čtveru zlém. (O čtveru zvířat.) *Richardus a S. Victore.*
 14. O šlechetnostech. *Summa virtutum.*
 15. O jiných čtyrech šlechetnostech. (O obraziích čtyř ctností.) *Virtutes cardinales.*
 16. O (těch) sedmi šlechetnostech (kteréž jsú) proti sedmi úblavním (smrteľným) hřechóm.
 17. Kterak bojují hřeichové proti ctnostem. (O sedmeru smrteľných hřeichóv.) *S. Augustinus de conflictu vitiorum et virtutum.*
 18. O sedmi dařiech ducha svatého.
 19. O připravení srdce. (O srdci lidském. — O sedmerém způsobu srdce.) *Hugo de praeparatione cordis.*
 20. O sedmi chodbách (o sedmeře cestách) k blažené věčnosti *Bonaventura.*
 21. O osmeru blahoslavenství. (O sedmi blahoslavenstvích, k nimž lidé osmerým činem přicházejí).
 22. O desateru božiem prikázání.
 23. O dvanácti radách.
 24. O múdrosti. (O dřevu múdrosti.)

25. O stavu člo věka vnitřního. *Richardus de interiore statu hominis.*
26. Výklad na knihy múdrosti. *Robertus Holkot de sapientia Salomonis.*

Rukopisové, kteří ty traktaty celé aneb jen v krátkosti obsahují, jsou tito :

- I. Rkp. čís. veřejné knihovny Pražské, se známkou XVII. A 6. na pergaméně. Má nyní 158 listův in fol. Písmo čisté a správné o 2 sloupcích, s 19ti někde velmi čistými obrázky. Psán l. 1376. (Viz str. XVIII) Text počínal se někdy na listu 9. První list obsahuje přepis k mistru Albrechtovi; 2—7 byl staročeský kalendář, z něhož ale jen Březen a Duben zůstal, ostatní listy vytrhány; list 8mý tabulky let měsícových a nedělního slovece s naučením, kterak se jich užívati má — vše touž rukou psáno. V textu samém, kde byl článek o manželství, 4 listy vyříznuty, též i písmo na listu předěšlém a následujícím, co k tomu náleželo, seškrabáno i s obrázkem. Také list poslední chybí. Těž rukopis obsahuje čísla: 2. 3, a. 4, a. 5. 6, a. 7. 8. 9. 6, b (zkráceno). Zpráva o něm i výpisky z něho v Časopisu Mus. 1838, str. 3—14 od Fr. Palackého; potom v Rozboru staročeské literatury, 1841 str. 195 od Jos. Jungmanna; též výpisky v knize Tomsově: Über die Veränderungen der čech. Sprache, 1805, str. 85—104. Z rukopisu tohoto způsobeno jest také nynější vydání, nedostatky pak jeho doplněny z rkp. muzejního, zde pod č. VIII.
- II. Rkp. čís. veř. knih. Praž., se známkou XVII. F. 9., in 4°, ze XIV. věku, papírový, s písmem čistým a správným. Obsah: č. 17 a 1. Zpráva o něm v Rozboru staročeské literatury l. 1840, str. 143, od Fr. Lad. Čelakovského.
- III. Rkp. Fr. Lad. Čelakovského pergaménový in 12°, ze XIV. věku. Obsah: č. 19.
- IV. Rkp. čís. veř. knih, se známkou XVII. C. 15. na papíře in fol. o 2 sloupcích. Psán l. 1392. Písmo čisté a správné. Dva díly v jednom svazku; a však počátek i konec každého toho dílu chybí, a první i poslední listy potrhány.

- Díl I. má nyní 156 listův; díl II. jde od 157 listu až po 253. Obsah: č. 11. (Viz str. XXIII.) Zmínku o něm učinil Jos. Jungmann v Rozb. staroč. lit. 1843, str. 3.
- V. Rkp. knihovny Gersdorfské v Budišíně, in fol.; první částka na pergameně (str. 1—78), druhá na papíře (str. 79—229), obě z počátku XV. věku. Obsah: č. 10. (Viz str. XX.) Širší zpráva o něm v Rozboru staročeské lit. 1843, str. 3, od Jos. Jungmanna; potom v Rozboru filosofie Tomáše ze Štítného, od prof. Hanuše, 1852, str. 24—31. Přepis nový rukopisu tohoto od J. Dundra v Českém Museum.
- VI. Rkp. Opatovický, tak řečený, že pochází z kláštera Opatovického; nyní v Českém Mus., se známkou I. C. 12. Psán s počátku XV. věku na papíře in fol. o dvou sloupcích, písmem zřetelným a dosti správným. Obsahuje na 423 stranách tyto články: č. 12. 13. 14. 16. 15. 22. 23. 21. 18. 24. 9. 6, b, c. 4, a. 5. 25. 26 (nedopsáno). Vzdělání těchto článkův nejvíce se liší od rukopisův ostatních pro své zvláštní ustanovení. (Viz str. XXIV.) Zpráva o tomto rukopisu v Rozb. staroč. lit. 1841, str. 196, od Jos. Jungmanna.
- VII. Rkp. Česk. Museum, se známkou I. C. 11., na papíře in folio o dvou sloupcích, 165 listův. Písmo zřetelné a správné. Rozdělen v 15 knížek a tyto v 261 kapitol. Litera počáteční každé knížky ozdobně malována. Obsah: 4, a, b. 6, a, b. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 9. (Viz str. XXVI.) Na konci toto poznamenání: „Dokonány jsou knihy tyto léta po narození božiem tisícieho čtyřistého padesátého, ve čtvrtek po svatém Agapitu mučedlníku božiem. Buď bohu chvála!“
- VIII. Rkp. Česk. Museum, se známkou I. C. 13., na papíře in fol. o dvou sloupcích, 287 listův. Písmo sice dosti čitelné, ale přepis velmi nesprávný; přepisovatel netoliko mnoho chybně čel a v nepozornosti své pomjel, ale mnoho i z úmysla měnil, jinými slovy vykládaje, pořádek slov ruše, ano nad to často, čemu nerozuměl, aneb co nebylo po jeho mysli, dokonce vynecháváje. Od listu

15 až do 21 v textu zmatek, neb přepisováno bez rozmyslu z rukopisu, jehož 2 listy při vázání knihy byly neprávě položeny. Ostatně rukopis tento snešen jest ze dvou jiných, totiž z I. a VII., a obsahuje tyto články: č. 2. 3, a. 4, a. 5. 6, a. 7. 8. 6, b. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 9, 6, b (zkráceno). Ku konci toto poznamenání: „Skonávajf sě knihy tyto urozeného panaše Pavla z Sulevic a z Řehlovic, psané skrze Jakuba z Velemfna, léta od narozenie syna božieho tisícieho čtyřstého šedesátého pátého, tu sobotu před posvícením toho božieho domu a kostela v Řehloviciech, a prvnieho léta po moru. Item: Téhož léta svadili sě páni češtíe proti králi Jiříe(mu) o mnohé věci, a najviec o vieru křesťanskú.“ Poznamenání na prvním listě rukou XVII. věku vysvědčuje, že ten rukopis tehdáž náležel klášteru Sázavskému: „Bibliothecae Monasterii S. Procopii cis Sazavam.“ Zpráva o něm v Rozboru staroč. lit. 1841, str. 106 od Jos. Jungmanna.

- IX. Rkp. čís. veř. knih. v Praze se známkou XVII. D. 31. na papíře in fol. o dvou sloupcích, 168 listův. Písmo neúhledné sice a však dosti správné: Obsah: č. 2. 3, a, b. 4, a. 5. 6, a. 7. 8. 9 (s důležitými přídávky) 6, b. (Viz str. XXII.) Ku konci poznamenáno: „Z daru božieho napsány jsú tyto knihy a to všecko, což v těchto knihách psáno stojí, rukú Matěje Čapka, v ty časy písaře hradeckého v Jindřichově Hradci, a skonány jsú v pondělí po družebné neděli v puostě před svatým Ambrožem léta od narozenie syna božieho tisícieho čtyřstého padesátého čtvrtého; kteréžto složil jest slovútný panaše bohumilý Thuoma z Zásmuk a z Chotěmic dětem svým vlastním, nyní čtúc před osmdesáti lety, o rozličném křesťanských věcí naučení, ku paměti křesťanské viery a dobrých vášní. (Viz poznamenání na str. XXV.) Ale já Vávra z Jivian, měštlénín v Hradci Jindřichově a starý písař tudiež, skonanal sem tyto knihy léta od narozenie syna božieho 1492°, v sobotu před slavným hodem narozenie syna božieho.

Z nichžto buď milý Buoah pochválen věčně i jeho milá matka, panna Maria! Amen.“ Zpráva o tomto rukopisu v Rozb. staroč. lit. 1841, str. 106 od Jos. Jungtmanna.

Léta 1848 ustanovil Slavný c. kr. senat akademický v Praze, aby na památku založení university Pražské před 500 lety, kteráž právě na týž rok připadala, vydán byl Tomáše ze Štítného spis „O obecných věcech křesťanských.“ A však nepříznivé okolnosti času toto vydání tehdež zastavily; až potom léta 1850, zvláštním působením Jeho Excellencí pana ministra osvěty, hraběte Lva Thuna, c. k. akademický senat nadřečené ustanovení své dne 31. Prosince zase obnovil, přitom požádav Veledůstojného pana děkana c. k. sboru profesorův theologických, Dr. Jana Fabjana, aby o brzké vydání spisu toho měl péči. Zároveň také ustanoveno jest, aby se to vydání způsobilo dle nejstaršího rukopisu ze XIV věku, a čeho se v tomto nedostává, aby doplněno bylo z rukopisův pozdějších; též aby jazyk rukopisu nejstaršího bez změny byl zachován, a jen v pravopisu aby se učinila změna, přijmouc pravopis analogický, tak řečený.

Maje pak já tuto práci od Slavného c. k. senatu akademického k vykonání sobě svěřenu, hleděl sem se z úplna dle nadepsaného ustanovení zachovati. Při čemž jen toho dotýkám za příčinou vysvětlujícího registříku, na str. 313—351 připomeného, že větší potřeba mi se býti viděla, abych v něm podlé možnosti své vysvětlil čtenářům obecným nepovědomé věci a zatmělý i zastaralý smysl slov, než pouhé formy gramatické staročeského jazyka, jimž každý, čta, bez veliké obtížnosti sám brzy porozumí.

V Praze dne 12. Prosince 1851.

K. J. E.

TOMÁŠE ZE ŠTÍTNÉHO

KNÍŽKY ŠESTERY

O OBECNÝCH VĚCECH
KŘEŠŤANSKÝCH.

P ř i e m l u v a.

Buoh mój prikázal mi, jako i každému otci, abych vedl vás, mé dietky! v jeho cestách a skázal jej vám. Toť svědčie starého zákona knihy. Protož tiem mi jest chutnějie bylo psáti vám tyto knihy, aby, což nynie snad pro 5 svú mladost nemůžete rozuměti, ani sdržeti v paměti, což bych vám pravil, potom, když snad umru, aby čtli v nich, a porozumievajíc, coť mienie; a také aby mohli s sebu užitečně pomlúvati o tom, což k spasení slušie, aneb i s těmi, s kým se budete obierati, aby mohli krátiti chvíli, čtúc v 10 nich, a zvláště v svátky doma ve vsi, kdež ani kázanie bývá, ani nešpora. A také vám razi v nich čisti i za sebe, a najviec proto, aby mne otazovali, když čemu čtúc nerozumiete. Neb snad po mně nebudete mieti tak brzo, kto by vám takú věc vypravoval; a velmět jest užitečno, otázati, 15 když jest sličně koho, čemu kto čta nerozumie. Ale veď nevzdýj pannám slušné tázati se i se kněží, leč by suobú stranú velmē stáli byli a poznáni i podobni. Lépeť druhdy tak přebyti, rozumějíc, že nerozumie, nežli se tázati s leckým.

I psalť sem vám knihy dvoje: tyto prvě sám klada 20 z své hlavy, jakž mi sej' zdálo podobné, což sem kde četl neb slychal na kázani aneb od učéných, aneb se mohl sám domysliti, ještoj' přístupno k tomu úmyslu, o němž sem psal; ale druhé, ty sem hotovo sebrané, aneb učiněné někým jiným latině, vyložil česky, a kteréť jsú, tamť sem to napsal. 25 Ale tyto prvě rozdělil sem v šestery knížky:

Prvé jsú o viere, o naději a o milosti.

Druhé o pannách, o vdovách a o manželéech.

Třetíe o hospodárovi, o hospodyní a o čeledi.

Čtvrté, kak devět řádov lidských nesú podobenství devěti kórův andělských.

Páté, kak nás črt láká.

Šesté, čím se očistijem toho, že hřešíme. A paklit přičiním sedmé neb i osmé, takéť tu budú.

Což kolivěk v těch knihách naleznete, to držte, ač umiete rozuměti, lečť by vám dobří lidé a učení v písmě ukázali, žeť zle napsáno, tak že by se nemohlo i jednu stranu sjednati s svatým písmem. Neb dobří učení, cožť naleznu, ješto móž býti z toho dvěj rozum, dobrý a zlý, ne ke zlému, ale k dobrému rozumu obracijí. Ktož by chtěl ke zlému obracet i zle rozuměti písmu i těch zvířat, ješto i na před i na zad plna očí byla, čiliť by nemohli, byť směli? A tak řku: ukáží-liť vám dobří učení bohobojní, jmaž by milá byla pravda slyšet i od oslice, žeť sem kde schybil: nic se tiem nesmúcejte, ale veselte, ne tiem, žeť poblúzeno; ale tiem, že jest opraveno. Jakoj' byl o sobě řekl i svatý Augustin. Neb praví svatý Augustin: „Přielíš převráceně se miluje, jenž chce, aby jiní také blúdili proto, aby jeho blud byl utajen. A a čím by to lépe bylo i užitečnějše, že, kdež on jest sblúdil, by tu jiní neblúdili, a sám jich napomenutím zbyl i svého bludu! a paklit by svého bludu nechtěl zbyti, ale as a tovarišův nejměl by v něm.“ A protož nemilujte mne více, než obecnú pravdu křesťanské viery; anižť razi, by sám se kto miloval více než pravdu, by chtěl svú hrdost tiem ukázati, že by, přečta bez rozmysla, hyzditi aneb opráveněti chtěl tyto knihy tu, kdež nenie třeba, ať sebe když tehdyž nepomstí pravda. Pravda jest, že já i se vším tiem, což sem kdy psal neb psáti budu, kostelu k opravení poddávám se, ufaje tomu, že mě z milosti prvé opraví, bude-li třeba, nežli knihy. Nežť vědě, že když svatý Pavel sbieráše dřevce na oheň, aby se rozhřeli, ješto běchu vyplúli; tápavše v moři; veliký had přichvátiv se jeho ruky, i uštnul jej, že mněchu, by on od toho mosil umřieti. A však mu jest niče ten jed neuškodil.

Také mnozí lidé dobří sbírali rozličné písmo, a psali, aby; se shřéli ti, ještě se stydli, tápajíc v moři tohoto světa a alý starý had dábel prstil jed závisti své v jich ruku, tociš jich účinek zlých lidí závisti leptal. Tohoj' nebyl prázden ni Jeronym, ni Augustín, ani Řehoř: a což pak já! Ano mnozí rádi by české knihy zatratili, a tož jen dobré. Oněm básniem, jimiž smilní více se v svém smilství rozkehuji, nic nedějí; aneb ještě ponúkají, aby svět byl vzdy milován, protiv záповědi boží, jenž jest řekl skrze svatého Jakuba: „Ktož chce býti prietel tohoto světa, bude boží nepřietel.“ A nenie-liž lépe, česky čisti dobré na hradiech, neb kdež kolivěk, a v ta doba aspoň mieti k Bohu dobrú žádost, zapomenúc zlé milosti smilné, aneb klevet na besedě, aneb svárov? Toj' dobře tu znamenáno, že když David budl před Saulem, ano jeho trápi zlý duch, inhed mu jest odlehčil tehdy. Také jest mnohým lidem: donidž čtú neb poslúchají dobrého, dotud jich zmek ne tak nuzí zlú žádostí; a kdy by to, což sú čli neb poslúchali, vzdy v své mysli přemietali, jistě by dábla odehnali. Ano i svatý Pavel, komuž jest epistoly psal, psal jest je jich jazykem: Židóm židovsky, Hřekóm hřecky. Svatý Jeronym babám psal a vyklad písmo z neznámého jazyka; kéž jest řekl: „Sprotní tomu neurozumějí.“ Protož-li mostév nedělají, žeby nemúdrý mohl upadnúti s něho? Proto-lij' Kristus nepověděl zástupóm, že chce dáti jiesti své tělo, a věda, žej' to mnohým bylo tvrdo slyšeti, ež sú od něho odstúpili? Protož nezdá mi se, by zlé bylo psáti Čechóm české knihy, jinij' by mohli mieti viery křesťanské a dobrých vášni naučeníe. A protož neohžf mě had i uštne, a já sbierám tyto tříšťky k dobrému ohni, abych se i s vámi shřél; wfaji v Baoh, že se zhojím, jakož sú se zhojili i jiní.

Druhá přemluva.

Rozochviloj' mě jedno kázanie svatého Augustina, že budu udatnějšie psáti české knihy, ještě příslušeji k svatému písmu. Neb z něho móž každý znamenati, kak jest dobrá věc, čisti písmo svaté. A ti, ještě hyzdie knihy české, ač i

dobré, snad chtiac, aby jen sami byli múdři vidiemi, mohli by se debře leknúti božie pomsty, upamatujíc se, kak jsú ti vinni, ješto by chtěli listy a potřebná poselstvie v nich staviti, aby pán Buoh, choť věčný své choti, jimi neučil své vóli, a netěšil v jejie rozpači. Ano by se správně lekl, ktož by stavoval listy královy, kteréž on šele své králové, když by vyzvěděl, že to vie král. A a čím-tě věčší pán Buoh nade vše krále? čím jest milejší jemu choť jeho, toj' duše kteráž koli, ješto túží po něm, nežli kterému králi kdy byla milá králová jeho? Múdrejší tomu rozumějí, a že tak vzácen jest jemu Čech, jako latinník; by chtěli, dobře by se toho vzeptali na svatém Pavlu. Protož obojí znamenajte, coť v tom kázání praví svatý Augustin: i ti, ješto hyzdie knihy české, i ti, ješto bych rád, ač rádi čtú v nich, aby ješte radějšě čtli písmo svaté. I praví takto svatý Augustin mezi jinú řečí: „Chcete-li, ať vám osladne písmo svaté, a jakož má býti, ať vám prikázanie božie přijdú k úžitku; odtrhněte se od některé práce tohoto světa, aby také v svých domiech, čtúc božie písmo, až do plna se posvětili milosrdenstvím jeho, ať šťastně u vás bude to naplněno, ješto o blaženém muži psáno, že u božiem zákonně bude mysliti ve dne i v noci.“ A opět ono: „Blažení, ješto spatřijí svědectvie jeho, ve všem srdci hledají jeho.“ A také i to: „V svém srdci schoval sem tvé řeči, Hospodine, abych nehřešil tobě.“ A tak, jakož slyšíte, jakož ten, ktož v svém srdci schoval jest a má řeči božie, nehřeší, takéž, ktož jich neschová, hřešiti nepřestává. A poňovadž nenie dosti kupcóm, aby jen na jedné kúpi hledali zisku, ale vicee jich dobudú, aby přibylo jim sbožie jich; a oráč rozličná seje semena, aby se živiti mohli i sím i oniem tiem dospěšnějie: čím pak vicee v duchovniem zisku nemáte na tom mieti dosti, že v kostelách slyšíte, ješto čtú písmo božie? Ale v domiech svých, a když kvasíte spolu, a jsú-liť dnie krátci, ale v noci některú chvíli máte čísti písmo svaté, aby v svých srdcích duchovní pšenici shromáždili, a z písma aby duchovnie perly u pokladiach srdce svého schovali; aby-

chom, když v soudný den před stolicí toho mocného súdece přijdem, jakož svatý Pavel die, ne nazi, ale odieni se ukázali. A to také, milá bratřie! pilně znamenajte, že svaté písmo jest právě jako listové z našeho kraje nám poslaní.

5 Neb náš kraj jest ráj, a naši přátelé jsú patriarchy a proroci, apostoové a mučenníci, a měštléné jsú andělé, s nimiž máme býti, a král náš jest Kristus. A když jest Adam sšfešil, tehdy jsme u bezbydlé vyvrženi tohoto světa. Ale žež náš král tek milostivý, více nežli kto móż pomysliiti; písmo svaté, jako listy poselacie, ráčil jest po patriarchách a prorociích poslati, jimiž nás zove, abychom se vrátili do své vlasti, a cestu ukazuje. A když jest to tak, milá bratřie! co sobě myslé ty sluhy, ješto tak jsú nedbavi svého pána, že i listóv od něho, jimiž je zove do království blaženého,

10 nechtie čísti? I kak se zdá, kdyby kto z nás svému šafářovi poslal listy, a on netolik neučinil kázanie jeho, ale v svém netbání jako za nic neváže toho prikázanie, i listóv by nechtěl čísti: poněť by zaslúžil, ne dieky, ale pokuty. Takéž ten, ktož svatého písma netbá čísti, ještoj' z věčné vlasti posláno, má se báti, aby netolik odplaty nejměl, ale muky věčné neušel k tomu. Neb tak jest nám nebezpečno nečísti božieho prikázanie, že prorok velmě žalostně volá, řka: „Protoj' mój lid u vězenie uveden, žež' nejměl uměnie,“

20 tociš nevěděl, co slušie k vůli božie; a ktož nevie, bude nevědien. Jistě, ktož Boha netbá hledati v tomto světě, čta svaté písmo neb poslúchaje jeho, Buoh jeho u věčném blahoslavenství nebude chtieti poznati; a má se báti, aby nezaslúžil slyšeti, když zavrú dveři, jsa vně se pannami bláznovými: „Nevědě vás, neznám vás; otejděte ode mne, ješto činíte nepravosť.“ Coj' to: „nevědě vás, neznám vás,“ i kak jich nezná a šle je v oheň? Jistěj' to proto, aby ukázal tú řečí, že, jakož jest řečeno, „ktož zde nechce, čta o Bohu, jej poznati, v den soudný Buoh jako nebude jeho tbáti poznati. A ono, ještoj' v Šalomúnových knihách psáno, velmě pilně a s bázní máme slyšeti; praví: „Ktož zatvrdí ucho, aby neslyšal zákona, toho modlitva bude u mrzkost.“ Ktož chce, aby jej Buoh

25

uslyšal, má najprv slyšeti Boha. A kak sobě smie to mysliti kto, aby jej Bůh uslyšal, jenž nechce jeho zákona a přikázání slyšeti neb čísti? A coť se zdá, milá bratříe! že jsou mnozí, a ještoj' ještě horšie, i zákovstvo některé, když mají kam jíti, naberú s sebou ztravy rozličné, připraviec se snažně a s velikú prací. A když to čini kto k této cestě, jímž by tělo živil: pak jedněch knížek nechce čísti, v nichž by nalezl pokrm, jímž by jeho duše živa mohla býti zde i věčně na onom světě! A maje duši učiněnú k obrazu a ku podobenství božiemu, a tělo z hlíny: však takú má péči o těle, ješto mají v rovu červie sniesti; a na duši, ještoj' obraz boží, jako na něco velmě nepotřebného netbá, nepokrmie jie pokrmem božieho slova, ale dá jí bez posílení zahynúti: a tak málo na Bóh tbá, že i jeho obraz lehce váží.

A protož, milá bratříe! o tom můdře a užitečně přemýšlévajíme, a jelikž můžem, básní zpravování i všeliké řeči nepotřebné a šeradné ostaňme, a vši snažností hledajíme, abychom utiekajíc a pokrývajíc se přikaz tohoto světa, některé chvílky sobě nalezli, v nichž bychom pro spasenie své duše každý mohli pobyti na modlitvách, aneb čísti písmo svaté, aby v nás bylo to naplněno, ještoj' psáno: „Ktož budú učeni, budú se stkvieti jako hvězdy u věčné věčnosti.“ A když jest tak pěkně toho dovedl svatý Augustin túto řečí, žej' dobro čísti svaté písmo i v domiech: coj' mně viece třeba ponúkati koho, aby četl tyto knihy? sámť uzří, žeť vonějí něco svatým písmem, a žeť dobrému učie, když je čísti bude. A najprvť učie obecným věcem, a potom nalezneť v nich také hlubšie; i mladší i starší nebude, byť v nich nemohl krátiti chvíle užitečně, kohož by jen božie slovo nemrzalo. A všakžť proší, ktož je budú čísti, nevelmě slov važte, viece úmysla hledajte; nebť sem řekl drva někdy vinnému průtí, a snadť by toho i viece nalezl. A tak počnu je ve jmě božie, a najprvé od základu křesťanské viery.

Knížky prvé.

O viere, o naději a o milosti.

O viere.

Písmo praví: „Bez viery nelze se jest líbiti Bohu,“ ano nelze i domu bez základu udělati; protož ktož chce miati dóm pevný, musí najprv základ pevný uložit. A když má které ovoce býti, najprv musí pojiti z kořene. A kakž kolivěk kořen nenie krásen, však všeka krása kmene i ovoce dobré pocházie z něho. Takéž, jakž by viery nebylo, tak by jiné věci k spasení nebyly užitečny, ani by bez viery jiné dobré věci mohly býti. Neb viera jest základ a kořen všeho dobrého, ač i nenie tak zřiedná v své kráse sama: však ani naděje, ani milost bude bez viery. A kak se jest čemu nadieti, když bych najprv nevěřil, že jest? aneb nevěře, že jest, kak bych to mohl milovati? Protož hlučně volají na prvé hodině kněžie, řkúc: „Ktož kolivěk chce spasen býti, dřeve všeho potřebie jest, aby držal obecnú křesťanskú vieru.“ A jinde také psáno jest: „Neuvěříte-li, neurozumiete.“ A dosti jest divné, že se některým nechce věřiti tomu, čehož smyslem svým nemohú dojiti. A však každý, chtěj neb nechtěj, vzdy něčemu věřiti musí v každém učení, coj ho na světě, neb v řemesle kterémž koli, prvé než toho móž rozumem dosieci. A zdali vie kto, koj jeho otec, než věrú? A kdyby kto nevěřil ničemuž, an by se nemohl i mluvit naučiti. Protož jistáf jest věc, žeť každý, chtěj neb nechtěj, věřiti musí zde mnohému: pročez by pak nevěřil, jakož viera křesťanská učí? ana ničehož neučí zlého, jen vše dobré a pořádné, a vše zlé hyzdí. A chce-li kto rád vyzvěděti mnoho věr, i sích i oněch, čti o božiem městú knihy svatého Augustína; tu nalezno mnoho podobných věr ku pravdě: ale našet jest najpořádnějšíe, jakž jest on tu toho dovedl. A když jest vzdy vě-

řiti, a každý lid jmá někakú vieru; tehdy ovšem držíme svú vieru, a chvalme Bóh, že jsme v ní. Neb což zde věřme, to tam jistě uzříme, ač u viere pravé nezablúdíme.

A dvojí lidé v křesťanské viere zabluzují, o těch nemluviac, ješto i jmene křesťanského nechtie jmieti. Neb jedni mají neplnú vieru, tociš ne všemu věrie, což viera učí; a druzí prielišnú, věriac ve mnohé věci, ješto viera věřiti brání, a viera křesťanská má hodujie býti.

Ti mají neplnú vieru, ktož nevěrie, by Buoh v plně nebyl tak spravdný, jakoj' mocný a milosrdný, a tak mocný, jako milosrdný a spravdný, a tak milosrdný, jako spravdný a mocný. A ktož čemuž kolivěk nedověrie, ješto' popsáno v křesťanské viere, ti všichni aneb menšie moci než spravdnosti a milosrdenstvie, aneb menšieho milosrdenstvie než moci a spravdnosti, aneb menšie spravdnosti než moci a milosrdenstvie mnie Boha; a držie-li to tvrdě, jsú kacieři, a k božiemu královstvu s tiem neslušejí, neb nemají plné viery.

Druzí mají prielišnú vieru, pro niž musejí zahynúti. To jsú ti všichni, ješto dali se črtu oklamati; majíc v plně vieru křesťanskú, i přijeli se k tomu čárov, druzí lékóv, třetí věšfby.

Ti, ješto působie čáry, ti vědě, kak se s šerednú věcí obieraji: když kakés pod šibenicí kořenie ryjí; když čehos viselcóm uřezují; když záby, strýčky neb kořenie křstie, neb stienky ofěrují, i jiné věci šeredné činie, o nichž mrzko i mlaviti, a často i Boha se odpoviedajíc. Hrozně božie milosrdenstvie, že se kdy nepropadnú živi do pekla horúcieho, a že jich tak dobrotivě dlúho čaká! A protož čím dále čaká Buoh polepšenie, tiem neujdu většieho hoře. Někteří pak mají omluvu, ale vzdy zle, řkúc: „Nečiníme ke zlému, ale k milosti; aneb aby spolu manželé dobře byli.“ Těm všem řku, že zle činie. Najprv, neznamenají, že často se to naházie, že chtiec k milosti učiniti člověka, učinie bláznem, otráviac jej, a často také i života zbavie. A nad to, by kto mohl jediným najmenším čarem přivesti to, neřku, by manželé spolu dobře byli, ale aby se všichni pohané, i židé i kacieři ku pravé viere obrátili: ješto by neměl toho

učinili. Však každý čár jest smrteľný hriech; a ktož umře v smrteľném hriechu, ten nezbuďevěčné smrti. Coj' pomohlo Judášovi, žej' Kristus jeho proradú umřel, kakž kolivěk do-
bře se jest tú smrti jiným stalo, když sám ještě v pekle hoří,
5 a bude hořeti i na věky?

Druzí pak řkú: „My nečarujem, ale lékujem a mnohým pomáháme.“ Těm řku též jako dřevním: Coť pomůž, ač by ves svět uzdravil, a duši svú do pekla poslal? A těm, ješto léky hledají, zdravě pravi, by se sami rozmyslili,
10 které lépe: protiv-li Bohu mieti zdravie na malú chvíľku, a potom skuoro ztratíť je a býti Boha odlúčenu? a ještě veď lék nevzdý pomůž; ač-li by pomohl, na máleť pomůž! čili lépe: nemoc trpěti, od Boha čakajíc smilování, a skrz to věčně s ním mieti utěšenie? Neb ktož s ním sstojí až do
15 konce i v nůzi své, jistěť jím utěšen bude. Ale vie Buoh, že často, zdrávi jsúc, chcem více slúžiti světu než Bohu; i dá nám nemoc pro naše dobré, abychom poznajíc se, a odjinud pomoci nežádajíc protiv němu, od něho vzeli plnú odplatu.

Než to slušie také věděti, že Bóh ustavil jest rozličná lékařstvie, ale ne léky pro rozličná člověcie porušení vnitřnie i vnějšie, jakož lékaři rozumějí; a to nenie protiv Bohu, ani kostelnímu ustavení. Ale všichni jiní bobonci, kterýchž učení lékaři nedržie: leč žehnanie, leč napsanie
25 která na jablce, na oplatce neb na listě, neb pro zuby, ješto na stěně škohrtají, leč na vuži, zapovědieni jsú kostelem. Čím pak více ta žehnanie, ješto jsú se lži smiešena, a některá jsú holá lež! anof repce baba pochukujíc a praviec: by Buoh chodil po zlatém mostě, a utkal se s svatým Petrem neb s svatú Maří, aneb s kakús dobrú bratří; i
30 vzelží kakés řeči, chtiec lži tělo uzdraviti, ano lež i duši zabjje! Ale toj' jiné, když kto sprostně, z přiemého úmysla, maje lítost k nemocnému, prosí zaň Boha, aby Buoh ráčil jemu odlehčiti, aneb jeho svú milostí posliti, aby jej těžké
35 pokušenie nepřemohlo.

Tretí pak vědma mají a po věštbě stojie: ti také protiv kostelní záповědi věrie přieliš, zdajíc se sobě múdřejšie, nežli jiní, a chtiec i před jinými z toho mieti chlúbu, chtiec věděti, kto prvě umře ze dvú manželú? kto ostojí, když

dva sedáta? neb zhojí-li se z této nemoci? Těm všem pravi svatý Pavel, aby nechťeli více smysleti, nežli jest třeba smysleti. Nic nevědě, by k čemu ty věštbý byly užitečny; než tiem méně lidé na Buoh tbají. Coj' pomohla ta věštbá onomu králi v starém zákoně, o němž se v čtvrtých knihách králových čte, že byl posly své poslal k jedné modle pohanské, když nemocen byl, aby se vzeptali na ní, zhojí-li se té nemoci? Tehdy utka je Heliáš prorok, i povědě jim: „Vraťte se k králi, a povězte jemu: zdali nemá Boha lid izrahelský, žes poslal, aby se ptali tvého zdravie na bohu pohanském? Protož s lože, na něž si všel, nesejdeš, ale smrtí umřeš.“ Co-li jest pomohlo Alexandrovi, žej' věděl, jakž pravie o něm, že mu jest nelze od meče sniti, než žej' tiem byl nesbednějí a více sobě hřiechu dobyl? A však otrávenie se nemohl vystřieci, a panoval dosti na mále! Mnozí za nás nemněli, by mohli býti oběšeni aneb jati, a potom sú někteří koňmi vláčeni i viseli. Co-li pomóż mezi dvěma manželoma ta věštbá, který má umřieti prvě, než že tiem často viera i milost bývá menšie mezi nima? a obakž ne tak, jakož mnie oni, to vycházie. Často bude žena mieti po té věštbě naději, řkúc: „Ostanu po muži, zbudu práce této neb této;“ ano ji pak teprv práce i napadne, aneb hanba, anebo muž ještě horší a nesnadnější. A takéž se i muži stává. A také lidé často muieti budú po své věštbě, by mělo býti velmě dobře, když takto bude aneb takto, anof zle bude. Často po své věštbě báti se budú některé věci, ano vyjde velmi dobře. Právě též stalo se jest o Pilátu. Otec jeho po své věštbě, neb snad hvězdářství, ač jest to tak, viděl, že by té noci ženu měl, že by synem počala jemu; ten syn tak by byl mocen, že by pod jeho moci země se trásla, skalé se sedalo, slunce protiv obecnému běhu zatmilo se. A pravda, že se jest tak stalo, ale jinak, než on mienil. On mienil, chtě z toho mieti utěšenie: nalit tíhu s hořem mieti bude, když uzří, ano ten súditi bude živě i mrtvé, jehož jest bezprávně odsúdil syn jeho, pro něž sú se dály ty hrózy; a tak i s synem u věčné hoře odsúzen bude.

Protož nestojme po tom, bychom po kterém vědmě aneb věštbě aneb čáriech co věděti chtěli budúcieho; ani

ktorými léky, kromě ač lékařstvim, aneb s sprostnůi prosbůi,
 ne v sloviech naděje majíc, hledajme zdravie. Lépeť jest
 nic takého nevěduc, všichnu naději v Bohu jmeti; a lepší
 nemoc v boží bázni, nežli zdravie protiv Bohu. Pakli se
 5 kto diví tomu, že se čáři, snové, vědma, věššby zračíjí
 často, aneb léci prospievají: nenie se co diviti tomu. Neb
 Buoh, jenž každého srdce vidí, znaje srdce některá tak
 všetečná, že vzdy divův hledají a dvorností, a chce se
 jim věděti budúcie věci aneb tajné; i přezří dáblu, aby
 10 oklamal je pro to všetečstvo. A když někaké takové bo-
 bonky činie, ješto ani podlé duchovenstvie, ani podlé tě-
 lesného přirozenie móż býti které doličenie neb podoben-
 stvie, by to proto tak mělo býti; tehdy črt má to sobě jako
 za znamenie tajné smlůvy, že od něho hledají toho; i
 15 způsobí s tolik, jelikž jemu jest přezrieno, jakož nemůdří
 lidé žádají. A často dobrým přikryje zlé, aby více jih
 oklamal, kteříž se toho nechtie stříeci, jako pateře aby pěli
 někakým divným obyčejem, aneb mše zaprosili; ale vzdy
 v to někaký tajný tant uvrže, aby ta oběť, neb ty modlitvy
 20 z přiemého a sprostného úmysla nepošly. A často po lecka-
 kěms vědmu aneb snu ukáže pravdu, zdali by as a někdy
 oklamal, aby člověk více žádal. Nebť téžměř všecko po-
 hanstvo od počátka světa držal jest na těch dvornostech,
 až jest i z obrazův s nimi mluvil, a jako Bohem chtěl na-
 25 zván býti a od lidí mieli službu; až jest Buoh i ráčil skrze
 své svaté apostoly a jiné svaté učenníky lid z toho bludu
 i vyvesti. Protož črt velmi by rád na též navedl; a tak,
 kohož móż, oklamá, a jakž móż, působí to, aby po těch dvor-
 nostech lidé stáli z kakéhos všetečstva. A kohož nemóż v
 30 zevné zlé přitáhnúti, toho povede ve zlé, něčím dobrým
 jemu okrášle. Kohož nemóż odtáhnúti, aby viery křesťanské
 nedošel plné, ale přetáhne jej, aby plnú vieru maje, nad
 to přijal se čárov neb vědem, neb věššby neb lékův. Ko-
 hož nemóż i jedniem tiem oklamati, ale hledá, zdali by jej
 35 učinil kak neustavična, aby u viere pravé nesstal do kon-
 ce; neb vie, že ktož v čem až do konce sstojí, ten podlé
 toho odplatu vezme.

Totož pak hoduje viera křesťanská, po té má jíti
 každý: člověk, jakož apostolé sú ji kázali po všem světu.

Neb svatý Petr s jinými apostoly, než sú se po světu rozešli kázat, ustanovili se na dvanácti věcech, aby jedno-
stajně všechny lidi tak učili; aby tak věřec, i ústy tak
vyznávali. Protož každý člověk, kterýž má smysl, dlužen
se jest těm dvanácti věcem naučiti, a věřiti sprostně, že
tak jest, ač by i nerozuměl, kterým činem to móż býti. A
byl-li by kto do té doby se nenaučil, ač i stár jest, ještě
se učiti počni: as a jedné věci nauč se v měsieci, a druhé
v druhém, a tak zdali se někdy všemu i naučíš. Neb ktož
by z lenosti neb z hrdosti netbal toho, ani chtěl tbatí, ji-
stět bych jemu nedobře tušil. Pakli by již který tak sprostný
byl, že se nikakž nemóż naučiti, by vymluviti uměl těch
dvanáct věcí: alespoň uměj věře vyznati, že věříš v
Bóh, jenž jest jeden v trojici, tak jakožť obecně věrie
křestěné. A když kazují světiti božieho narozenie, věř, žeť
se jest na svět narodil z svatě Marie, z čistě panny. A ten
jest trpěv umřel na kříži, jakožť pravie a pamatují, u ve-
liký pátek. A jakož světíš na velikú noc, vstal jest z mrt-
vých. A jakož světíš potom den božieho vstúpenie na
nebe, tak věř, žej' vstúpil na nebe, ano na to patřie apo-
stolē. Potom jakož světíš na letnice, poslal ducha svatého,
jenž jest s otcem i s synem jeden Buoh v trojici pravé,
jakož světíš den svatě trojice. A tak, ktož neumie více,
teň po svátiech znamenaj, co má věřiti. A když dny sva-
tých světíš, pomni, žeť sú, milujíc Boha, práci i smřť proň
nesli, a proto duostojni jsú božie milosti, aby věč s ním
kralovali. A ktož by ještě též učinil, ještě by jemu Buoh dal
odplatu. Protož žádaje pomoci těch svatých, cti je pro Buoh,
a v čemž móžeš, následuj jich. A ktož jest rozumnější, ten
uměj těch dvanáct věcí.

I jest, řku, najprvnie věc, ješto máme věřec i ústy
k tomu vyznávatí, každý sám od sebe řka: Věři v Buoh,
v otce všemohúcieho, stvořitele nebe i země. Druhá věc
jest, když řku: i v Jesu Krista, syna jeho jediného, pána
našeho, tociš věři. Třetie, když řku: jenž, tociš Kristus,
počat jest duchem svatým, narozen z svatě Marie, z čistě
panny. Čtvrtá věc jest, že ten Kristus trpěl jest pod Pon-
ským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřben, sstúpil do pe-
kelných krajín. Pátá, že ten Kristus třetí den vstal z mrt-

vých. Šestá, žej' vstúpil v nebesa, sedí na pravici Boha otce všemohúcieho. Sedmá, že odtavad má prijíti súdiť živé i mrtvé. Osmá véc jest, když riekáme: věři v ducha svatého. Devátá: svatý kostel, obec svatých. Desátá: odpustenie hriechóm. Jedenáctá: těla, tociš masného, z mrtvých vzkriesenie. Dvanáctá: a potom večný život. Amen. Toť jest pravá viera křestanská; což by tomu protivné bylo, tomu žádný věřiti nemá. Pakli by komu na mysl přišlo něco takového, jemuž by neuměl rozuměti, než by upra mysl i držal co nemůdře, raději rci sobě na mysl: „Ač já tomu nerozumiem, ale kostel rozumie, a já pak věři, jakž obecně kostel drží.“ Pakli jsi rozumnější, ale poptaj se na jiných múdrých, kakť oni tomu rozumějí, a kakť to svatí vykládají. Tu vieru, jakož sú apostolé položili, na každý den knězie na prvé hodině a na kumpletě riekajú lehky. A každý křestfan, kterýž má rozum, vstávaje i léhaje měl by ji řekati, a k tomu najměň as a jeden pater špěti. Neb u viere malú dosti řečí mnoho dobrého rozumu jest shromáždieno, naňž kdyby pomněl člověk, velim by byl křestfanstějších obyčejóv. A u pateri krátkú řečí prosime všeho toho, což k duši i k tělu jest potřeba.

Toto také věděti slušie, že svatí učennici pro rozličné bludy kaciefské rozumnější řečí popsali sú vieru, jakož sú apostolé mienili; a tu vieru slovútně na vsakú neděli, i v jiné svátky některé, zpievajú na mši, aby lidé znamenávali, co mají věřiti. A znamenitě onu dřevní řečí vieru, ještoj' popsána od apostolóv, proto lehky šepcíc pějí, že sú ještě v ta doba kryli se křestěné, nesměli zevně se sveličeti věřú křestanskú. Ale tuto slavně zpievajú; neb bez strachu v ta doba, ještoj' složena, ktož jest chtěl, mohl se křestfanem nazývati, až i do dnešnieho dne. A byloj' se sebralo biskupóv osmnádcet a tři sta, mezi nimiž byl jest také, jakož pravie, svatý Augustin, ještoj' sú s dobrým rozmyslem složili tuto vieru a ustavili, aby ji tak zevně zpievali, řkúc takto: „Věři v jednoho Boha, otce všemohúcieho, jenž učinil nebe i zemi, vidomé všecky věci i nevidomé. A v jediného pána Jezu Krista, syna božieho jednorozeného, a z otce narozeného přede všemi věky, Boha z Boha, světlo z světla, Boha pravého urozeného, ale neu-

činěného, též podstaty s otcem, skrzeňž všecky věci učiněny sú. Jenž pro ny pro lidi a pro spasenie naše sstúpil s nebes, a masné tělo přijal duchem svatým z svaté Marie, čisté panny, a člověkem učiněn. Ukřižován také pro ny, pod Ponským Pilátem trpěl jest, pohřben jest, a třetí den vstal z mrtvých podlé písma. A vstúpil na nebesa, sedí na pravici otce, a opět přijíti má súdit živé i mrtvé, jehož království nebude konce. A v ducha svatého pána, a jenž obživuje, jenž od otce i také syna pochodí, jemuž se s otcem i s synem spolu modlé, i spolu s otcem a s synem jej chválé, jenž jest mluvil skrze proroky. A jeden svatý obecný a apostolský kostel. Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchóm, a čakám vzkříšenie mrtvým, a života budúcieho. Amen.“

Jest ještě třetí od svatých učenníkův viera popsána, a jest jako vyloženie onoho obého popsanie viery. A tu na první hodině jako žalm pějí na každý den, a takto řkúc: „Klož koli chce spasen býti, dřeve všeho potřebie jest, aby držal obecnú vieru křesťanskú; neb ktož koli jie celé a neporušené nechová, bez řeči zahyne věčně. A viera křesťanská toto jest: abychom jednoho Boha v trojici, a trojici v jednotě ctíli, ani osob v hromadu slíc, ani podstaty rozdělíjíc. Neb jiná jest osoba otcova, jiná synova, jiná ducha svatého: ale však otcovo i synovo i ducha svatého jedno jest božstvie, rovná chvála a spolu věčné veleslavenstvie. Jakýž otec, takýž syn, takýž duch svatý; nestvořený otec, nestvořený syn, nestvořený duch svatý; neúměrný otec, neúměrný syn, neúměrný duch svatý; věčný otec, věčný syn, věčný duch svatý: a však ne tři věční, ale jeden věčný; jako ne tři nestvoření, ani tři neúměrní, ale jeden nestvořený a jeden neúměrný. Takéž všemohúcí otec, všemohúcí syn, všemohúcí duch svatý: a však ne tři všemohúcí, ale jeden všemohúcí. Takéž Buoh otec, Buoh syn, Buoh duch svatý: a však ne tři Bozi, ale jeden jest Buoh. Takéž pán otec, pán syn, pán duch svatý: a však ne tři páni, ale jeden jest pán. Nebo jakož zvláště každú osobu Bohem a pánem vyznávati pravda viery křesťanské nás nutí, takéž tři Bohy aneb pány věřiti nám brání. Otec nenie od žádného učiněn, ani stvořen, ani urozen.

Syn od samého otce nenie učiněn, ani stvořen, ale urozen. Duch svatý od otce a od syna neučiněn, ani stvořen, ani urozen, ale jest pocházeje. Protož jeden otec, ne tři otci; jeden syn, ne tři synové; jeden duch svatý, ne tři duchové svatí. A v té trojici nic nenie prvé aneb poslé, nic větší aneb menší, ale všecky tři osoby spolu jsú věčny a sobě rovny, aby tak ve všech věcech, jakož již jest povědieno, i trojice v jednotě, i jednota v trojici byla ctěna. Ale potřebie jest k věčnému spasení také přijetie tělesnosti našeho pána Jezu Krista věrně věřiti. I jest pravá viera, abychom věřili a vyznávali, že pán náš Jezus Kristus, syn boží, Buoh i člověk jest Buoh jest z podstaty otcovy, dřeve všech věkův urozen; a člověk jest z podstaty mateřiny, u věku narozen Pravý Buoh, pravý člověk, z duše rozumné jsa a z masa člověčího; rovný otci podlé božství, menší otce podlé člověčství. A kakžkoli Buoh a člověk, však ne dva, ale jeden jest Krystus. A tak jeden ne obrácením božství v tělo masné, ale vzetím člověčství v božství; jeden ovšem ne slitím podstaty, ale jednotú osoby. Nebo jakož duše rozumná a maso člověčie jeden jest člověk, takéž Buoh a člověk jeden jest Kristus. Jenž jest trpěl pro naše spasenie. Sstúpil do pekelných krajin. Třetí den vstal z mrtvých. Vstúpil na nebesa, sedí na pravici Boha otce všemohúcieho. Odtud přijíti má súdit živé i mrtvé.

K jehož přísti všichni lidé opět vstáti mají s svými těly, a mají počet vydati z svých vlastních činův; a ktož sú dobre činili, pójdu do života věčného, a kto zle, do věčného ohně. Totof jest viera křesťanská: ktož koli jie celé, neporušené věrně i také tvrdě věřiti nebude, spasen býti nemůže.“

A tak, jako sem i dřeve řekl: ktož mají rozum, správně mají věriec věděti těch dvanáct věcí, ještoj' v té viere od apostolův popsáno. Pakli jest kto domyslnější, ale znamenaj, kak jest položeno v té viere, ješto na mši zpievají. Pakli se kto nemóz ještě i tiem ustanoviti, ten znamenaj to popsanie viery, ješto na prvé hodině zpievají. A když se- zřít to vše popsanie viery, hlédaj, aby i jedné věci ze všech těch protiven nebyl; ale ať nerozumies čemu, ale otiež múdřejšieho; a donidž tě nenaučie, vzdy rei sobě na mysl: „Ač já tomu nerozumiem, ale mé starosty rozumějí; a jakž oni

rozumějí, tak já věřím; a to vědět, že všemu tomu mám věřiti, což jest kostelem svatým potvrzeno, aby má viera cela byla. A nemám věřiti ani v čáry, ani v léky; ani mám státi po věštbě, ani vědmě kterém, ani sniech, aby má viera nebyla porušená. A také mám věřiti věrně, netoliko ústy, ale i srdcem, žej' to tak; ani tolik srdcem, ale i ústy vyznati. Neb srdce věří, žej' pravda; ale ústa, když jest třeba, mají vyznati pravdu pro spasenie. Neb viery nikdy neslušie přieti, ač někdy navzchvále netřeba jest všeho rozprávěti. Neb praví Kristus: „Kto mě vyzná před lidmi, také jej vyznám před otcem svým; a kto se mnú stydětí bude před lidmi, budu se jím stydětí před anděly božími.“ A mám věřiti tvrdě, abych se nedal odhroziť, v Buoh ufaje, ale ne sám v se, by mi bylo i život dáti; ani se kterými dal dary svěsti, ač by přišel i ancikrist. Neb ktož viery křesťanské celé, neporušené, věrně a tvrdě věřiti nebude, také spasen býti nebude moci.“

Pomluva výkladem viery.

20

Bych řekl dréve, že v té viere, jesto jest najprvé popsána, dosti malú řečí jest mnoho rozumu dobrého; a kdyby na to člověk pomněl, že by velim byl křesťanstějších obyčejóv. Protož že na však den říkáme ji, znamenajme z nie as a něco. Najprv říkáme: „Věři v Bóh.“ Tu slušie znamenati, že jiné jest věřiti, že Buoh jest. Tomu i črtie také věrie, ale věriec nemilují jého; a protož boje se přístie jého, neb nemají naděje v něm, když i jedné milosti k němu nečijí v sobě. Neb ač věrie, že jest, ale nevěrie veň. A v Buoh věřiti jest, milostí táhnúti veň, a nadějí jmajíce v něm. Protož i lidé přístie božieho v súdný den, neb na své smrti bojie se, že čiji v svědomí, že netáhnú milostí veň, jakož by duostojno bylo; i strachují se. Také jiné jest věřiti Bohu; neb črtie také věrie Bohu ve mnohém, coj' mluvil skrze proroky. A takéž i zlí lidé, neb zlí křesťené věrie Bohu, že zlé jest hřešiti; ale že chuten hriech, proto hriechu neostanú. A tak věrie, že Buoh jest, a věrie Bohu mnozí, majíc mrtvú vieru; ale máloj' těch, kto by duostojně

mohl ríci: „Véri v Buoh“, žeby tociš měl vieru živú, z milosti zvláštie k Bohu skutky dobrými obživenú.

Pak opét viefiec vyznáváme, řkúc: „V otce všemohúcieho.“ Otec jest přirozením svého syna přirozeného, neb jest všemohúci; i mohl jest sobě rovného syna všemohúcieho kromě času z sebe divně poroditi, tak jakž nelze jest toho povédiati, kak to jest: neb nikdy jest otec bez syna nebyl. Jest také „náš“ otec, ač ne týmž činem, jako svého syna přirozením jediného, ale vzvolením; neb dal jest nám tu 10 moc, abychom mohli býti synové boží, a napomenul nás i kázal nám, abychom jej vzývali otcem, řka: „Když se modlíte, řiekajte: otče náš!“ A když jest otec a všemohúci, kak by mohl kto nejmiati v něm naděje silné, jedině ač ten, ktož se nechce pokoře i žádati milosti, a nebo chce, aby 15 zlé dobrým bylo, a zlé myslí nikakž nechce přelomiti. Ale když žel jest komu, žej' zle činil, aneb že nemóž neb neumie tak slúžiti svému otcu k jeho vůli, jakož slušie takému otcu: nic se proto nerozpakuj, když jest všemohúci a jest otec. Ačs jej rozhněval i přieliš velmi, a hněvals jej přieliš 20 dlúho, navrať se k němu, milostivýť jest; a když jest otec, snadně u něho nalezneš milost. Jakžť uzří, a ty jdeš k němu, sámť vyjde protiv tobě a utká tě, a ukážeť větší milost, nežs se nadál, ač srozuměje své závině, pokoríš se, seznaže se. Jsi-li odrán, oděje tě v nové rúcho a učiníť tobě hody, 25 jakož-tě sám ve čtení povédeť pověst, a sám se mienie tiem otcem milostivým, ktož se k němu pokorně chce navrátiti. A když pak jest všemohúci, tehdyť móž vše, což jedné chce, učiniti. Velikými hřiechy a nečistými lidé hřešie protivně jemu a také dlúho; ale že jest všemohúci, ktož se 30 protivie jemu, dokoná svůj věk, jenž má pod časem; on móž jej podati v svém věku, tociš v své věčnosti, u věčné muky, neb jest všemohúci. A ktož, ač má i mnoho a šerředných i dávných hřiechóv, a navrátí se k němu, bude jich všech zbaven, neb jest otec a všemohúci.

Řiekáme pak: „Stvořitele nebe i země,“ abychom pomněli jeho moc a tiem lépe věřili, žej' všemohúci. Neb očitě jest znamenie, když jest tak divné věci a rozličné, nebe i to vše, což v něm jest, a takéž zemi i s tiem, což v ní jest, z ničehož stvořil a tak múdre působí, žej' všemohúci;

protož také mocně, což svú múdrosť božskú, ješto nenie jiné než Bóh, uzří, že slasie poraziti aneb povzdvihnúti, to porazí aneb povzdvihne.

Pak říkáme potom: „A v Jezu Krista, syna jeho jediného, pána našeho.“ Tím slovem „jediného“ můžem rozuměti, kteréž chťiec, oběť jest pravé: aneb syna jeho jediného, tociš jediného syna všemohúcieho otce; aneb našeho pána jediného; neb on jest a má býti jediný náš pán. Ale pohřiechu! mnohoj těch, ješto nemohú říci u pravdě, by věřili v syna božieho, v jediného svého pána. Neb přijdúc pýcha, mohla by někomu dobře říci: „Ne onť jest sám jediný tvój pán, však já také panuji nad tebú; všaks všicku svú snažnosť obrátil ke mně, mněs poddal se. Zdali více pro mě nečiníš, nežli proň? Však protiv jemu leckdes vydřeš, vylstíš, aby sebe hrdě choval, abych já vzdy s tebú byla; a často pro mě neseš tu práci, ješto by, vědě, nenesl pro Bóh. Byť Buoh kázal tak dlúhé čepky u třevíc nositi, řekl by: Slomil bych hlavu! Byť bylo pro Buoh tolik sbožše naložiti na některú potřebnú věc, jakož učiníš pro mě, ještě bych řekla, že i mě i jej za pána máš, a on sám jediný nenie tvój pán: ale vizi, že já více panuji nad tebú; nebs mi se poddal proto, aby mnú mohl zde nad jinými panovati.“ Též by mohla říci závist; též lakomstvo mohlo by říci: „Co mluvíš, by on tvój pán byl, a tož by jediný byl? však mne poslúcháš: když káží, i život vážíš mezi lotry, aneb přes moře; kamť ponuknu, tam ty pójdeš; kohož mně libo, ješto mne nenie tak pilen a má něco, toho oklamáš pro mě.“ Lakota též: „Však pro mě činíš, což koli činíš, mněs se poddal!“ Též i smilstvo móż dobře říci: „Bych nad tebú nepanovalo, či-li by tak šefednú věc a nelepú učinil? či-li by vážil se tolik ohyzdy i záповědi božie, jehož pravíš, by on tvój pán jediný byl?“ Hněv též: „Však vieš, že Buoh jest pravda; a jednu-lis ty protiv pravdě stál pro mě? často si velikú práci i náklad nesl mým kázáním.“ Též lenost die: „On, jehož pravíš, by jediný tvój pán byl, kázal tobě, řka: buď opatren, bdi, nevieš, když zloděj přijde; a jáť řekla: netbaj na to, nepracij tak, a tys inhed mne poslúchal!“ — A tak pohřiechu! mnoho pánóm protiv jedinému pánu svému poddali jsme se; a jistěť jest, neostaneme-li všech jiných pá-

nóv jemu protivných, zle naše věc! Neb jakož říkáme, že on jest jediný pán náš, tak protiv jemu žádného nemáme jiného jmieti. Kaký spolek v sluze s ďáblem takému pánu? Ktož nechce ostatí ďábla, světa, i sám své tělesné vóle, ale dá panovati nad sebú těm třem pánóm, a poslúchá jich protiv Bohu: tiť jej poddadie oněm sedmi, a tak nebude pravda, by věřil v Jezu Krista, syna božieho jediného, svého pána; ale tolik pánóv bude jmieti, jelikž hřiechóv vévodí v něm.

Potom říkáme, tociš že věříme v toho Jezu Krista, syna jeho jediného, pána našeho: „Jenž sej' počal duchem svatým.“ Duch svatý způsobil jest to vše, což jest potřebie bylo, aby z té panny krve mohl se počieti čistě, bez poškrvny hřiecha kteréhož koli, i čistě se z nie naroditi. Ale rozuměti jest tu, že podlé toho, jakož jest Buoh pravý syn otcóv, podlé božstvie nepočal se jest; neb jest věčný s otcem i s svatým duchem, vzdy byv, ač smiem řeci; neb lépe jest řeci „vzdy jsa,“ že jest bez proměny. Což jest kdy byl, to ještě jest; kakž-li to jest nebyl, ještěj' přijal, tociš člověkem nebyl. I přijal člověčstvie, i jest Bóh již člověk; a počal člověkem býti, a ten člověk Kristus jest Buoh; a jakž sej' brzo počal, tak brzo Bóh i člověk. Počat jsa, nikdy času toho nebylo, kakž kolivěk najmenšieho, by v něm nebyl pravý Buoh a pravý člověk.

A pak říkáme: „Narodil se z svatě Mařie, z čistě panny.“ Tiem vyznáváme, že nonie z semene mužského; když se jest narodil ze panny, tehdyť jím jest počala panna, a po početí ostala pannú.

Pak říkáme, že ten Kristus „trpěl pod Ponským Pilátem;“ a někteří říkají „pod Poncem Pilátem,“ a také do bře. Neb já tu nerozumiem jiné proměny, jen jako bych já řekl: „pod německým Kunrátem,“ a oni řekli: „pod Němcem Kunrátem.“ Neb Pontus bylaj' jedna krajina, pro niž já říkám Pilátovi Ponský, a oni Ponec. A pod tiem Pilátem Ponským neb Poncem „ukřižován, umřel, pohřeben, sstúpil do pekla,“ tociš do krajín pekelných. Trpěl jest podlé člověčstvie: podlé božstvie netrpěl jest teskné núze; kakž kolivěk jest i podlé božstvie křivdu trpěl, a to pod Ponským Pilátem. Jakož jsem řekl: Pontus krajina slúla jest jedna, od té jest Pilát slúl Ponský, ještě jest súdil syna

božieho a podal k smrti. Na to pomniec každý nás, měl by raději s pravdú odsúzen býti, nežli by s křivdú obdržal súd; a což kolivěk Buoh přepustí protivenstvie, vše bychom s dobrú myslí trpěti měli. Když jest syn boží trpěl tak mnoho pro ny, pročez bychom pak pro se my netrpěli as a toho, což na ny Buoh chce přepustiti? Ved řekl-tě, stoje před tím Pilátem: „Neměl by nade mnú moci i jedné, kdyť by nebylo dáno s huory!“ Takéž, což koli nám kto činí, všef jest božie přepuštění, jinak toho nemáme vážiti sobě než od Boha; onť vie, žeť se hodí nám tak, jakožť on přepustí na ny trpěti. I to také onť vie, že nám jest hodno, žej' on tolik a tak těžkých věcí chtěl trpěti. Neb jest ukřižován po mnohém bití a posmievání, a pak umřel, pak pohřben v těle.

Mohl jest Buoh, kakž by kolivěk byl chtěl, nás od ďábila vysvoboditi i jinak, než svú smrtí; neb ďábel neprávě jest držal v své moci lidský národ, kakž koli jsme my pro našeho otce vinu držáni právě. Ale chtěl Buoh podobně, aby, jakož člověk vznesl se vzhůru myslí pyšnú nad se, chtěl roven býti Bohu, věda zlé a dobré, podlé rady ďábelské, a upadl v zatracenie, učiniv křivdu Bohu tak velikú, že věč nemohl za to Bohu dosti učiniti, neb jest nebyl jemu roven; jako ktož by královi učinil ten pych z jeho sluh, že by chtěl se vrovhati jemu, nemohl by jemu v plně toho i jednu pokorú svú odložiti, jakož móż rovný rovnému odložiti; a za člověka jen člověk mohl dosti učiniti: protož podobné bylo, aby Buoh milostivý, když sej' chtěl smilovati nad člověkem, přijal k sobě člověčstvie pravé, ale bez hřiecha, jež jest nebylo dlužno smrti, i pokořil se poslušenstvím až k smrti, s také výsosti, s otcova trónu božského v takú nízkosť, aby s té strany, jelikož jest člověk pravý, za člověka bylo to odčinění; a jelikož jest Bóh pravý, roven jsa otci, mohl Bohu tu křivdu takým poslušným ponížením odčiniti. Neb jakož člověk vysoko zamysli, nechť v božiem býti poslušenství: tak Buoh člověčstvie příjem, nízko sstúpil, ež jest, nejsa dlužen smrti, i podlé toho tělesenstvie, ještoj' přijal, chtěl smř trpěti a pohřben býti v těle. Neb ne v těle, ale jen v duši sstúpil jest do těch pekelných krajin, kdež sú otci světi uvězeni byli.

Tři krajiny byly sú pekelné: jedna pravé peklo, druhá čistec, třetie temnice svatých otcův. Ktož koli v smřtedl-

ném hrieše umrel a kromě viery pravé a bez naděje do božie milosti, a k Bohu a k bližniemu milosti nemaje, ten každý šel do pravého pekla, jako i ještě taciž tam jdú. A z toho syn boží nevyvedl jest i žádného. Druhá krajina jest čistec. Tam sú ty duše šly, ješto sú zde poblúdivše kterýmiž kolivěk hriechy, i počely se zde káti; ale v plně, jakž by dosti bylo, nedokály se, ale tam se musily dokáti. Do té jest nesstúpil syn boží, ani jest té krajiny zrušil; ale v súdný den zrušena bude, neb jen pravé peklo ostane. Třetie krajina byla jest: do té sú šly duše svatých, kteréž sú byly bez hriechu, že sú se byly zde pokály, ač sú v čem byly pohýřily; aneb když sú v čistci dotrpěly, což sú tu trpěti jměly. Do té jest sstúpil syn boží v duši, pravý Buoh. Neb tak dobře pravý Buoh v těle v rovu ležal, jako v duši sstúpil do těch pekelných krajin. A ty jest zbořil, že již, ktož umře, upřemo jde do nebes, jest-li prázdnen všeho hriechu, pokáv se zde v plně; paklij' se zde nedokál, ale když se dokaje v čistci.

Potom říkáme, že „třetí den vstal z mrtvých,“ tociš i v těle i v duši, celý člověk, v pravém božství a v těle oslaveném vstal. „A na nebesa vstúpil,“ svú mocí, již má s otcem. „Sedí na pravici Boha otce všemohúcieho.“ „Sedí“ též jest, jako by řekl „bydlí.“ Neb když jej jest viděl svatý Štěpán, ješto' řekl: „Vizi nebesa otevřiena a syna božieho, an stojí na pravici božie moci;“ ktož by v túž dobu řekl „sedí,“ ne zle by byl řekl, ani také svatý Štěpán; neb i sedí u věčném odpočívání, i stojí, pomáhaje těm, ktož proň trpie. Pravici jeho také ne tak mieníme, by měl jednu ruku levú Bóh otec a druhú pravú; ale mieníme, že jako pravice jeho jest to nebeskú blahoslavenstvie, a jako levice svět tento. Protož to říkájíc, slušie na to vzpomenúti, že chcem-li jej naleztí, máme jeho hledati, abychom jej věč měli na otcové pravici, tociš nelze nám jest s ním býti, zde tento svět milujíc; neb neostal jest v tomto, ale v onom. Neb on jest pravda, a v tomto světě velmě lidé tlačie pravdu; protož i on byl jest potlačen zde, a řekl jest k svým: „Když mě potlačie, i vásť budú potlačovati.“ Ale dobrá naděje, když jest on vstal z mrtvých po tom potlačení, a vstúpil na nebesa a sedí na pravici u Boha otce, tociš jest v tom blahoslaven-

ství věčném, že také své pojme k sobě, ktož sú zde s ním potlačováni byli, a hledali pravice božie; majíc levici jeho, ne k ní svú mysl přiložili, ale řekli: „Když máme levici, hledajme pravice; lepšíšť můž pravice býti než levice, a náš spasitel není na levici, ale sedí na pravici. A řekl jest, že v súdný den, kteříž stanú na levici, žalostné slovo uslyšie, jímž věčné radosti zbaveni budú; ale ti, kteříž stanú na pravici, budú pozváni u věčnú radost.“ Tomu jest tak rozuměti, že, jakož sem večas napověděl, levice božie znamená tento svět a blahoslavenství tohoto světa, jakož říkají lidé ti, ješto tento svět milují, když uzrie krásné pole s dobrou úrodú: „Blaze tomu, čie jest toto pole!“ aneb což kolvěk krásného a dobrého světa tohoto uzrie, dějí: „Blaze jemu, čie jest toto tak krásná žena,“ aneb „čie jsou toto tak pěkné dieťky!“ aneb: „Blaze jemu, čie toto dobytek,“ neb „čie dóm!“ a tak i o jiných věcech. Není to zlé, což levice božie znamená: ale tomu, ktož toho umie užívati, a jmaje levici, nechce na tom dosti jmiati, ale po levici pravice hledá, věře, jakož sem řekl, že syn boží, pán náš, byv zde na levici, neostal na ní; ale sedí odpočívaje, a jímým, ješto sú proň pracovali, odpočívání dávaje na pravici Boha otce, tociš u věčném blahoslavenství. Neb toť jest teprv tomu blaze, ktož tam jest přišel, ač jest i nepadně přišel. Protož ktož bude s tú jistinú popaden smrtí, žej' stál na levici, i v súdný den postaven bude na levici, právě jako s jistinú zloděj přiveden bude na odsúzení. Toť mi se zdá, že slove, že ten stojí na levici: ktož tento svět tak miluje, že nejde dále žádostí ku pravici; ale stojí, svú milost obrátiv všicku k světu a k své vůli podle světa, maje to za nejlepší, ješto jedva jest dobré i tož tomu, ktož kuonomu dobrému skrze ně jde. Ale státi na tom dobrém není dobré; neb jest vrtké dobré, a samo v sobě dobré není, a když se převrtne, ten se ovšem také převrtne, ktož na něm stojí. A tak každému to dobré zdejší převrtne se as a na smrti. A ktož to ztratí, což jest miloval s tolik, jelikž jest miloval, túhu po tom bude jmiati. A bude-li stál na levici svú milostí, donidž jest živ byl, a mohl jí hnúti, i nehnul jí, tociš bude-li světské dobré miloval, jako by na něm chtěl dosti jmiati, a nehledal nebeského: když jest neustavné dobré miloval najvíc, ztratě to, největší túhu bude

jmieti; a jakž jest na smrti stál, tak na súdĕ postaven bude. Ale to slove, že ten stojí na pravici, ktož úmyslem vším žadá Boha jmieti z pravé milosti; neb ktož jmieti bude Boha, ten bude jmieti pravé blahoslavenstvie. Neb praví David:

5 „Lidé dějí, žej' ten blažený, ktož má tučné voly, březie ovce, nezrušené zdi, pokojnú ulici, dcery pořádné a okrášlené jako chrámovú okrasú: ale blažený jest ten, čí jest Hospodin Buoh.“ A tak ktož jest svú mysl ustanovil, že nic nemiluje tak, jako Boha, ač miluje potřebu tělesnú podlé pravdy, a proto, žej' Buoh tak zpôsobil, abychom po těchto věcech došli oněch věčných: tenť stojí zde na pravici, a když v tom jej smřf nadejde, i v súdný den postaví jej na pravici.

Pak opět říkáme: „Odtud přijítí má súdit živé i mrtvé,“
 15 tociš ten syn boží, náš pán jediný právem, jenž nás jest vykúpil svú krví, umřev za ny, a vstal z mrtvých, a vstúpiv na nebesa, sedí na pravici Boha otce; odtud s pravice otcovy přijde, aby súdil živé i mrtvé. Velikú naději mohú mieti, ktož sú právě ufali veň a žádali milosti jeho, a vděčni byli, žej' je vykúpil, a jměli živú vieru, z milosti dobrými skutky
 20 obživenú: toť jsú ti živí, jež má ten súdce k věčnému životu přisúdití. Ale s hrozným strachem, v hrozné hanbě ubozí židé, pohané neb kacieři, anebo i zlí křestĕné na ten súd pójdu: oni, že sú nevěřili, i hanĕli jej a jemu se posmievali, mniac, by jinudy, než jím mohli naleztí své spásenie, ano on sám jediná cesta všem, a jiněžť nenie; a títo,
 25 tociš zlí křestĕné, vidúc, ano to tak, což sú slýchali a věřili, ale nikdy vděčni nebyli toho, a svú milost od Boha, milujíc nestatečné věci, odvrátili, a vidúc, kak sú se smrtedlnými a šerednými hřiechy umrtvili. Na ty mrtvé ten
 30 věčný súdce má súd vydati, a odsúdi je k věčné smrti, řka: „Skutkov milosrdných ste nečinili: jdĕte zlořecení u věčný oheň!“ Jako by řekl: by byli milosrdní a byli milosrdenstvie žádali v čas, byli by milosrdenstvie měli. Pakli ochcem rozumĕti živé i mrtvé, tociš všecy: i ty, ješto již zemřú,
 35 i ty, kteréž súdný den na svĕtĕ živý zastupí — neb svatý Pavel praví, mluvĕ o súdnĕm dni, by byl tociš za jeho života měl býti súdný den, řka: „My, ješto jsme živi, nepředbĕhnem těch, kteréž sú již zemřeli; neb trúba dá hlas, a mrtví vstanú, a my, ješto jsme zóstaveni, spolu s nimi

budem vztrženi v povětríe protiv Kristovi,“ tociš abychom
 v povětríi potkali jej, ješto k němu slušíeme; neb pravie
 někteří, že, kteříž mají ztraceni býti, ostanú na zemi. Ale
 pak o těch tak jest rozuměti: kteříž v ta doba živi budú,
 že v tom vztržení zemrú a brzo vzkříšeni budú boží mocí. 5
 A když ta hrozná burda bude, i zlí zemrú, ač i na zemi
 ostanú, a opěte inhed vzkříšeni budú k svému hoří; neb zlí
 s strachem přijdu na ten súd, mysléce na hříechy své, ano
 je jich nešlechetnosti oznamují: tehdy když spravedlní stanú
 u velikém ustavičstvie protiv těm, ješto sú je nuzili, a ješto 10
 sú vzebrali jich úsilé, uzřiece je zlí, zamútie se hrozným
 strachem a vzdívie se, že tak brzo sú odlúčeni naděje k
 zdraví svému; a vzdýšíc teskností své myslí, řkú sami v sobě,
 želejíc, ale pozdě, svým srdcem, stoníc pro hroznú tesknošť:
 „Tito jsú, ješto sme se jim někdy posmievali a ukárali sme 15
 jiné jimi, ktož sú činili k nim podobně ! My nemúdrí mnie-
 chom, by jich byđlo bláznovstvie bylo, a skonanie jich by
 nemělo i jedné cti: aj kakt jsú počteni mezi božími syny a
 jich díel jest mezi svatými! A protož my sme sblúdili s pravé
 cěsty, a světlo spravedlnosti nám nesvietilo, ani slunce rozumu 20
 nám vzešlo; ustali sme v cěstách nešlechetnosti a zatracenie,
 a chodili sme dosti po nesnadných cěstách, a božie cěsty neu-
 měli sme. I co nám jest pomohla pýcha aneb chlúba našeho
 sbožie ? Všecky ty věci minuly sú jako stien, aneb jiné tako-
 věž věci, ješto velmě brzce minú a po sobě i jednoho zna- 25
 menie neostavie: takéž my, jedněž sme se narodili, zhynuli
 sme, a šlechetnosti i jednoho znamenie nemůžeme ukázati!“
 Tak řkú ti hříešní, když z toho súdu do pekla pójdu, né i
 na súdu jsúc, své peklo ponesu s sebú. Protož na ten súd
 pomnieti slušie, donidž jest čas, a zachovati sobě přiezeň 30
 toho súdce spravedlností a milosrdenstvím; neb ktož nečiní
 milosrdenstvie, ten bude bez milosrdenstvie súzen.

Pak potom říkáme: „Věři v ducha svatého.“ A tak
 máme v plně trojici svatú. Najprv sme řekli: „Věři v Buoh,“
 jeden, ne ve tří; protož nedieemy „v Bohy“ ale „v Bóh,“ 35
 abychom jeho jednotu věriec vyznávali. A pak, že v té
 jednotě jest divně trojice a jednostajně, vyznáváme to,
 řkúc: „v otce všemohúcieho;“ a potom opěť řkúc:
 „a v Jezu Krista, syna jeho;“ pak ukázíc, který jest to syn

jeho jediný, pán náš, tociš: „ješto se jest počal duchem svatým,“ ne semenem mužským, a „ješto se jest narodil z svaté Marie, čisté panny;“ a jenzšto jest trpěl, umřel, pohřben, i do pekelných krajin sstúpil, a třetí den vstal z mrtvých; a na nebesa vstúpil, i jest tam v blahoslavenství otcově; a jenz také má přijíti súdit všecky.“ I diemy opět: „Věři v ducha svatého,“ že to jest ten jeden Buoh, veňž věříme, v trojici svaté a v jednom božství. Každý mluví o svaté trojici a dobře činí; neb sprostně, ač i nerozumie, kak to jest, má věřiti, že jeden Buoh divně trój jest v jednotě, a jeden v trojici. A však ne proto, bych rozuměl, toto píši; ale což rozumiem, to píši. I pravi najprv, že rozumiem, že nerozumiem, a že zde na světě jsa, nikdy nebudu rozuměti tomu, kak divně a výborně ta blažená trojice svatá jest. Neb bez pokoje lidé, nepokojní lidé nikakž toho vidění nemohú opatřit tak divného. Než poňovadž duše jest obraz té svaté trojice: ktož pilně znamená a srozumie, co jest duše, pozná obraz trojice svaté, a jakž takž počne svatú trojici poznávati, jako myslí chytaje někak, ale však nepopadna poznáním plným.

Pravi svatý Augustin: „Chtěl bych, aby lidé myslili toto tré, ale ne proto, by ta svatá trojice vše věci takéž byla; ale aby lidé někak porozuměli v těch třech věcech trojici svaté. I řku toto tré: býti, věděti a chtieti. Neb jsem a vědě a chci: jsem, věda a chtě, a vědě, jsa a chtě, a chci, jsa a věda. A v tom trém kak jest jeden život, jehož nelze od toho trého odlúčiti, a jedna mysl a jedna byť; a kak nerozdielné rozeznání, a však rozeznání: ktož móż, opatř, před sebuť to jma, sám v se pilně nazři, a uzře pověz mi. Ale nalezne-li v těchto třech věcech rozumem, a povědieti o tom bude moci, proto nemni, by to již nalezl, ješto nad to jest neproměnné: ješto jest neproměnně, vie neproměnně, a chce neproměnně.“ Mimo to dále nerazif mysliti o té divně trojici svaté; ale věř sprostně, že otec, syn a duch svatý jest jeden Buoh v trojici a trój v jednotě. Neb jest psáno: „Ktož chce žádati velebnost boží, jeho chválú oddištěn bude.“ Ved, malýf by to Buoh byl, kdyby jej který rozum mohl osieci! Protož jakž Buoh jest, sám sobě jedinému úplně znám jest; a my dosti na tom jmějmy, že ně-

kakú známost o něm máme nyní; a potom bohdá, což nyní věříme, to uvidíme, až opět na tom budem míti dosti.

Pak říkáme ihned, jakž diemy: věři v ducha svatého: „Svatý kostel obecný, svatých obec.“ Tociš věři, že ten kostel obecný, ješto jest divně sebrán v jednota duchem svatým skrze apostoly a skrze jich následovníky, jest svatý. A ten kostel jest všech svatých obec. A v tom kostele jest odpuštění hřiechóm. Jakož říkáme, že věříme hřiechóm odpuštění: toj' protiv jedněm kacieřóm, ješto sú byli řekli, že ktož velikým hřiechem shřeší protiv Bohu, jsa již křesťanem, věč jemu nebude odpušteno. A snad sú byli sobě vzeli na pomoc to, ještoj' řekl Kristus: „Ktož shřeší protiv duchu svatému, nebude jemu odpušteno ani zde, ani tam na onom světě.“ Ale svatý Augustin praví, žej' to ten hřiech protiv svatému duchu: ktož do konce svého života sstojí v zatvrzení, nežádaje milosti. Ten hřiech věč nebude odpušten, neb jest to protiv dobrotě boží. Ale kterýchž koli hřiechów člověk právě želeťi bude, donidž jest živ, móż míti v svatém obecném kostele jim odpuštění, tak že pro ně věčně nebude ztracen. A ten kostel jest obec svatých, tociš ne kamenný aneb dřevěný jest ten kostel, jenž věříme, v němž jest hřiechóm odpuštění: ale ten kostel jest obec spolu sjednaná duchem svatým všeho křesťanstvie svatého. Taká jest obec a jednota svatých v kostele, tociš v sboru křesťanském, že což jeden dobrého má, rád by, by jiným všem to k úžitku bylo; a což nemá a vidí, ano jiný má, mílo jemu jest, že on má. A tak tú milostí již jest jeho; neb ktož se čeho milostí dotkne, jeho bude. Protož ten kostel křesťanský, obecný všech, jest svatých spolu jednota. A v tom kostele jest odpuštění hřiechóm, podlé toho pořadu, jakž jest svatý duch chtěl zjednat; ale kromě kostela není. Neb ta jednota společnie vláště přileží svatému duchu; neb on jest ta milost, ješto pocházie od otce k synu, a od syna k otci; a ta nivčemž není menší, než otec a syn. A od té milosti, tociš od ducha svatého, přicházie nám, abychom spolu dobré milovali; a tak jest milostí jednota. Že pak zvláště odpuštění hřiechóm také máme duchem svatým, to jest tady: že když počnem dobré milovati, uzřieć zlé v sobě, počne nám žel býti, že

sme činili jinak než dobře, aneb protiv dobrému; neb zlé nenie jiné, jen což se dobrému protiví. A tak čím komu dobré milejšé, tiem více žel, když vzpomene, žej' zle činil. A když jest svú oblastní a odlúčenú milostí od jiných milovav zlé i zablúdil protiv dobrému, vrátí se opéte v kostel svatý svú myslí, v obecný sbor, sjednáníe spolu svatých; a jakž jest shřešil, jsa neposlušen boží vůli, tak poslušenství učiněe podlé božieho ustavenie zpovědí svatú a pokáním, odpuštěníe vezme hřiechóm. O těch mluvi, ješto sú, dřeve byvše v kostele, i zablúdili smrtedlným hřiechem; ale kak brzo a komu dlužni jsú se zpoviedati, když jim skrušenie přijde za hřiechy, o tom chci mluvití jinde. A to pak obecně vieme, že ktož chce býti úd kostelní, že má svatým křtem v jednotu svatého křestanství vnúti. A v té svátosti všickni hřieši dřevní budú jemu odpušteni, kterýchž želé, podlé veliké milosti božie, jenž v svém kostele obecném, jednom a v svatém ráčil jest tu milost dáti, a nikděž jinde. Ale na to se žádný neustrkuj, by kto řekl: „Tento svat nenie, tento jest hřiešný; nemož tento papež neb biskup, farář neb třiedník hřiechy boží mocí odpustiti, poňovadž nenie v boží milosti, a jest kromě jednoty kostelnie smrtedlným hřiechem.“ Nenie tak; když věříš, že obecný kostel křestanský jest svatý, tehdy věř, že vše způsobenie v něm jest dobré a svaté. A tak na krátce všeho máme poslúchati, což nám jest zpořiedil kostel. Dá-li nám kostel, anebo ať fku, dá-li nám Buož kostelním pořadem starosty dobré, svaté ve všech jich činech: tiem chutnějie, budem-li doři, budem jich mieti poslúchati a berúc od nich dobrý příklad. Pakli nám dá starosty zlé, bezduché, nenábožné, snad pro naše hřiechy, aneb aby zkusil nás, sstojíme-li, abychom tiem větší odplatu jměli: proto jich máme poslúchati a věřiti, že všicku svátost kostelní podlé pořadu kostelnieho tak v plně a k úplnému úžitku dobrým působie, jako by nejlepší byli. Jest-liž on vypádl z jednoty kostelnie smrtedlným hřiechem, jemuž to samému škodí, že nenie účasten k spasení toho dobrého, což se děje po všem křestanství, ani také toho úřadu, což sám činí. Ale kdyby vylúčen byl z křestanské obce kletvú zevnú od vyššieho, a moc klíčív kostelních byla jemu odjata: teprvť by nemohl jiným hřie-

chov odpustěti. A tak každý člověk střež se, aby smrtedlným hříchem, ač i tajným, nevyšel z jednoty křesťanské obce, aby mohl účasten býti toho dobrého, což se děje po všem křesťanstvu. A kletvy ovšem slušie se stříci; neb kletva jest vyvržení z křesťanské obce pro hriech zevný a smrtedlný. Pakli se komu přihodí kletu býti a snad nevinně, tu slušie opatrnú býti; neb jelikož před Bohem nenie v kletvě, ktož by byl nevinně klet: ale však má držeti poslušienstvie. Neb nejsa klet před Bohem, kdyby nebal na kletvu kostelní, a když by kletva prošla svým rádem, již by tú hrdostí klet byl i před Bohem. Pakli pokorně a poslušně strpí kletvu, a podlé pravdy s dobrú radú hledá vyníti z nie: ač před lidmi jest klet, před Bohem nenie, a ještě tú pokorú, sdrží-li ji, odplatu vezme.

Pak říkáme, že věříme „těla z mrtvých vstanie, a potom věčný život.“ Hrozná věc zlým, a divně radostná dobrým, vstáti z mrtvých, a potom věčně živu býti: zlým v dvojitém zlém, a dobrým v dvojitém dobrém. Jakož jest zde každý zaslúžil, tak tam každý i na duši i na těle odplatu vezme, ještoj' po smrti tělesné do vzkříšení jměl odplatu jen na duši. Neb v témž těle, ješto máme nyní; vstanem, ale tak způsobeném, že věč duše od něho nebude moci býti odlúčena. Podobný příklad byl by ke vstání z mrtvých; jedněž že často vidáme jej, i nenie divné. Obilné zrno, když v zemi vpadne, jako umře, a v kakés mléko obrátí se; a pak v trávu vrosté, ež nikdž znamenie podobného neostane k tomu zrnici. A pak kdes se vezme, i bude opět zrnice, vzrosta, právě jako by z mrtvých vstalo: a však ne jiné, ale to zrnice dřeve zabynulé vzrostlo jest. Takéž každý nás umra; kamž se koli tělô děje, věč-li se koli obrátí, leč v prsf, leč v prach, leč v páru kakú, vždyť na to přijde zjednáním božím, žeť vstane z mrtvých, aby celý člověk vzal odplatu za své skutky v těle i v duši: za zlé čtici a hoře, a to vždy a vždy; ano se zlé vždy počíná z nova, a nikdy nepřestane, po tisíc tisícov let počne se právě jako najprvní den; a za dobré tú radost a to veselé, jiejž oko zdejší nevidalo, ani ucho kdy slýchalo, ani takáž na srdce člověčie kdy přicházala; a ta věč a věč tráti bude, donidž Buoh Bohem. Jiejž nám Hōspodin dopomáhaj!

O naději.

Druhá šlechtnosť jest naděje, bez níž jest nelze do-
 jíti království nebeského: A ta pochází z viery živé, mi-
 lostí obživené, právě jako kmen z kořene živého. Neb což
 věříme, naději k tomu máme jmieti, že toho dojdem; a tak
 5 naděje bude nás k tomu ponúkati, abychom stáli po tom, což
 věříme. A kdyby nebylo naděje, přišla by rozpač; a tak by
 se člověk ochabě, nedošel toho, což viera ukazuje, a za-
 hynul by tí rozpačí. Protož každý, ktož má vieru, má mieti
 také i naději. Ale jakož i viera, takéž naděje jedna jest
 10 přieliš malá, a druhá veliká přieliš, v duchovných věcech i
 v tělesných.

V tělesných ti mají naději malú přieliš v Boze, ješto
 mnie, by zahynuli, by se s pravdú obierali: ano lépe sprave-
 vedlnému málo jmieti, nežli hříšným sbožie veliké. A řečlž
 15 jest spasitel: „Najprv hledajte království božieho, a toto
 všechno bude vám přidáno,“ tociš potřeba tělesná. Ne ku
 přielišnosti, ale ku potřeběť mieni; neb ktož po přielišnosti
 stojí, ten božieho království nehledá. Protož nic se ten
 nediv tomu, ač, přieliš mnoho měv neb žádav protiv zpó-
 20 sobu království božieho, božím způsobem a přepuštěním
 bude někdy mieti nedostatky. Ale ktož božieho královstva
 snažně hledá a s rozumem, jakož jest způsobil Buoh, vzdýf
 jej omyslí potřebú jeho. Věrnýf jest, jenžf jest to slíbil, věrněf
 splní; nikakéžf na něm nesejde, nesejde-liť na nás. Ano David
 25 praví: „Byl sem mlazí, a již sem se sstaral; a neviděl sem sprave-
 vedlného, by byl zóštaven, ani jeho plémě, by hledalo chleba.“
 Plémě spravedlného jsú, ktož poznajíc kohó spravedlného, i násle-
 dují jeho v té mž; jako ktož svého vlastnieho otce obyčejóv ne-
 následuje, říkáme: „Nejsi syn svého otce.“ Protož spravedlní
 30 slovú spravedlných plémě; a ti mají mieti naději plnú, že jim
 Buoh dá potřebu, aneb sflu trpěti to, což chce, aby trpěli,
 a z toho měli odplatu věčnú. Ale těm, kteříž mají málo
 naděje v Boze při tělesných věcech, přicházie strach a bázn
 za sbožie, že se bojie, by ho někudy neztratili; a z té bázni
 35 bude se jim zdáti, jako by Buoh nebyl mocen. A když by
 chtěl Buoh koho vystřieci škody, zdali by jeho nemohl vy-

střieci? Však i žádný člověk neměl by nad druhým mocí, ani nad tělem, ani nad sbožím, by toho Buoh neprepustil. Takéž ani oheň, ani voda, ani črt: i co by mohlo protiv Bohu? Pakli kto mní, by Buoh z ukrutnosti, ale ne z do-
 broty, na lidi přepúšťal které ztráty, ten má také naději 5
 malú; neb nedoufá do božie dobroty, ano Buoh vie v svém
 tajném súdu, proč na koho kdy, aneb kde, aneb co prepustí.
 A vše, což kohivěk se děje, vše dobrým Buoh mění k do-
 brému; a ktož chtie sami zlí býti, těm se obrátí ke zlému.
 Jako když z té bázni za sbožie přijde lakomstvo, jež nikdy 10
 nemóž syto býti, hlédaj, kak' bázn' člověk obrátí sobě ke
 zlému: neb chťe člověk bezpeč býti, ztratí-li jedno, aby měl
 druhé, počne vice dobývati, než jemu třeba, a někdy také
 protiv pravdě; i bude větší naději v sboží mieti, nežli v Boze.
 Tomuť praví svatý Pavel, že lakomstvo jest služba modlám. 15
 Neb v čemž kto má větší naději, to vice miluje; a což
 vice miluje, toho by neraději ztratil; a co by ztratil nera-
 ději, to mní, by lepšie bylo. A tak hubení lidé vice ctie
 sbožie a svět tento, větší v něm naději jmajíc, než slušie.
 A toj' dobře viděti, kak' snadně mnozí Boha ztratie, chtieci 20
 sbožie mieti, leckaks jeho dobývajíc i protiv pravdě: vy-
 drúc, vylichviec, vylstieci, leckaks sprostnějšieho oklamajíc.
 A kak' nesnadno sbožie neřku ztratie, ale málo přitratie je-
 mu, aby nalezli boží milost, vrátieci cizie, neb zle dobyté, a
 kak'ž koli na sprostnějšiem vyklamané. Mnoho, pohriechu! 25
 než by co sbožie pozbyli, radše bez božie milosti budú.

Při duchovních věcech ti mají naději malú, ješto chtie
 zufati pro hřiechy; i ti také, ješto mnie, by málo z svět-
 ských lidí spaseno bylo, vidúc, že jsú zprzněni poškrvnami
 rozličnými, nedověriec, že jest Buoh velmě milosrdný, že 30
 mnohé svým milosrdenstvím tajně vystřiehá, že jsú bez smrtel-
 ného hřiechu, kak'ž kolivěk vezdajšími hřiechy velmě sú se
 zšeředili, pro něž těžké muky v čistci trpěti budú, kteříž se
 zde neočistie pokáním plným. A z té neplné naděje také
 přicházie člověku, že se lekne pokánie; neb do pomoci 35
 božie nedoufá, řka: „Mnoho sem hřešil; musil bych se těžce
 káti, a snad bych nemohl. Obráci-li se k Bohu a nechám
 těch světských tantív, budú mi se lidé smieti, budu jim la-
 cin, nestrpím toho.“ A tak nemaje naděje do božie pomoci,

i nechce se k němu chutně hnúti, ani pokánie smie počieti. Ved nechceť Buoh, by kto přijal pokánie těžšie, než snesti móż; ale chceť, aby se kál. Protož vzdy počni. Pravít ve čtení: „Ktož chce přijíti po mně, vezmi kříž svůj.“ Velít v⁵ zvieti, ale velít, aby svůj vzal; nedieť: vezmi mój neb Petrův, ať by tobě nebyl těžek; ale svůj vezmi, tociš což můžeš trpěti. Takť jemu vděk jest dva šarty od chudé vdovy, jako od bohatého veliký dar. A takéť bývá, což chce od koho, toho mu pomóż. Či-li by svatý Vavrínec¹⁰ mohl mluviti, ano se ho puol upeklo, by jemu trpěti toho Buoh nepomohl? Či-li by také svatý Bartholoměj, jsa edrien, mohl jíti, by jemu Bóh toho nepomohl? A na krátce: všichni mají naděje málo při duchovních věcech i při tělesných, ktož se více bojie moci božie, a spravedlností jeho súdu, nežli ufají v milosrdenstvie jeho. A také se zdá, že ti malú¹⁵ mají naději, ktož nedoufají, by chtěl Buoh jim dáti dosti odplaty v nebesiech za zdejší práci; i nechtie chutně pracovati zde na světě, jako by nevěřili, by Buoh byl tak spravedlný, že za větší práci dá odplaty více. A ktož má²⁰ neplnú vieru, ten plné naděje mieti nemóż, jakož z nedospělého kořene nemóż dospělé dřevo býti.

Ti pak přieliš velikú naději jmají, ktož tak v božie milosrdenstvie ufají, že jeho spravedlnosti zapomenú, leč při tělesných věcech, leč při duchovních.

²⁵ Při tělesných byla by přielišná naděje a zlá, kdyby kto bez potřeby skočil s vysoka, maje naději, že jemu proto nic nebude; nebo nejedl dní deset neb devět, řka: „Ano jímí též činili, mněť také Buoh pomóż.“ A nevěda božieho súdu, proč se jest s oněmi ten div stal, i chce se jim v³⁰ vnati, a snad protiv božiemu ustavení z všetečstva, aby mohl říci k někomu neb sobě na mryslí: „Já sem také učinil toto!“ A tak ve mnohých věcech móż přielišná naděje býti, když člověk činí protiv božiemu způsobení. Jako také, když někto chce prázdnti, nic nečině, řka: „Buoh mě vzdy omyslí!“ a³⁵ tak se lenstvu poddá, ano Buoh chce, aby každý dělal: jeden jedno, druhý druhé, každý podlé toho, jakž jest koho Buoh daroval. Neb člověk přirozen jest k dílu, a pták k létání, jakož písmo praví. A řekl jest také svatý Pavel: „Ktož nedělá, také nejez.“ A sám jest to také ukázal, že

jest dělal rukama svýma, potreby sobě dobýváje v některých městech, aby se tiem nepohoršili, jako by on chtěl živ býti prázdne. A obakž kromě toho dosti jměl diela užitečného pilně stoje po spasení všeho lidu; ale dobrý muž chtěl každému dáti dobrý příklad. A kakž koli i v třetie nebe byl vztrzen, však nestyděl se dělati rukama svýma.

Takéž právě při duchovních věcech přieliš veliká naděje móż býti, by kto mněl, by mohl spasen býti, smrtedlného hřiecha ostati nechtě; aneb, kdyby kto mněl, by pro své skutky dobré, ač by byly i nejlepší ze všeho světa, mohl spasen býti, a nejsa poddán cierkvi svaté; aneb, kdyby nevěřil, což kolivěk křesfanu věřiti slušie; neb ze zlé viery nemóż naděje býti dobrá. Ti také zlú a daremní naději jmají, ktož v čem jiném mají naději, leč vice, leč tolikéž, jako v Boze; a to leč k spasení, leč k kterýmž koli jiným svým věcem. A všichniť jsú to, ktož pro sbožie neb pro zdravie, neb pro přátely, neb pro hospodu učinie co protiv pravdě a protiv Bohu. V čemf kto má větší naději, tof zachová velim raději. Dobře móżem naději mieti, že Buoh zdravím mým, neb sbožím, neb přitelem, neb hospodú mů věc způsobí takto neb takto, jakož obykl; a chtěl-li by Buoh, i jinak by to mohl způsobiti: a to jest naděje dobrá a hodujie.

A tu naději každý má mieti hodují, aby každý tak ufal do božieho milosrdenstvie, jakž by k tomu vzdy se bál také jeho spravedlnosti; a tak se bál spravedlnosti, jakž by vzdy naději měl v jeho milosrdenství. A tak, když kto má naději hodují, tak k tělesným věcem, jako k duchovním; tehdy se běre k nim tú cestú, jakož jest Buoh způsobil, aby těch věcí tak dojiti bylo; a bojí se, zdali by chybil se té cesty, ješto slušie jí jiti k spasení. Neb s tú bázni naděje má býti v Bohu, že on to způsobí svú milostí, když my snažni budem, jelikož móżem, že vzdy někudy i budem spaseni milostí jeho.

O milosti.

Tretie šlechtnosť a najduostojnejšie jest milosť. A jistě jest najduostojnejšie, neť všetky jiné šlechtnosti pôsobí, a jí jsú všechny; neť i jeden skutek, ať se i dobrý zdá, kterýž z nie nejde, nenie hoden, by slúľ šlechtnosť. A podľa toho, jakž z menšie neb z väčšie pocházio milosti, tak bude odplatu mieti. Neb jakož viera jest k koření přirovnána, a naděje k kmenu, takéž milosť k té vlhkosti, jížto kořen, i kmen svůj život má. Hlédajž, mnoho-li ovoce vezmeš z toho dřeva, kteréž má suchý kořen, bez obživienie té vlhkosti!

10 a móż-liť dřevo krásno býti, a móż-liť kořen neb dřevo ruostí, nemá-liť v sobě té vlhkosti? Takéž právě ani viera živá, ani naděje bez milosti, neřku ruostí, ale i počietíť se nemohú: ale milosť bez naděje a bez viery móż dobře býti; jako po súdném dni nebudem mieti naděje, když již všecko

15 v jistém jmění jmieti budem a věděti. A pak, jakož v dobrém dřevě, ješto dáva ovoce dobré, to větvie, kteréž od kořene a skrzé kmen více té dobré vlhkosti vezme, tiem krasše roste a krasšie i lepšie ovoce dáva: takéž, kterémuž koli člověku z pravé viery a dobré naděje přijde více milosti dobré, tiem krasše roste, střeha se zlého, a krasšie i lepšie ovoce dáva skutkův dobrých, krásné k dobrému příkladu, a dobré k úžitku. I kto by mohl tu šlechtnosť vy-

20 zhváliti? To vše, což jest svatého písma psáno, jedné jest proto, aby lidé měli milosť, aby uměli Boha milovati a bližního; a takéž viera pravá najviec k tomu jest potřebná, aby Buoň právě milován byl. Múďrie vědie, coť milosť dobrá; a tak vědie, že se znají, že v plně nevědie jejie dobroty. Pravi o ní svatý Augustin: „Krátká chvála, tociš milosti, a veliká chvála, když die písma: Buoň jest milosť, a ktož v

30 milosti bydlí, v Boze bydlí.“ A a kak by ten měl bezpečné bydlo a kratochvilné, ktož by vzdy v milosti bydlil! Přišli-li by naň která práce, ta by jemu lehká byla; neb milosť tak jest silná, jako i smř. Smř vše sběře, a milosť vše snese. Každá práce těžkáj tomu, komuž nenie milá: ale milosti vše

35 jest lehko. A v kakém bezpečství budú v súdný den, ktož

v dobré milosti jsú; neb milost prikryvá množstvie hriechov. A ktož milosrdní jsú z milosti, blaze jim bude; neb sám spasi-
 tel řekl jim, že milosrdenstvie mieti budú. Jest také zvláštie
 a divná šlechtnosť milosti: ktož by ji jměl a uměl jie užívati,
 toť by ten skoro byl hohat. Neb ktož milost má, což koli⁵
 se jí dotkne, to vše jeho bude. Dotkne-liť se jí zlého, že
 jemu zlé milo bude, to jisté; skonal-liť by v té milosti, je-
 hof bude. Pakli miluje marnú věc a nestatečnú, ješto jí
 jest nelze státi: ta věc mine, a milost v jejie nestatečnosti a
 v marnosti túhu vezme. Ale dotkne-liť se jí kto dobré některé¹⁰
 věci, budeť ji jmieti; jako když miluji dobrú milost, aj, již mám
 milost. Miluji-li, když vízi, ano někto činí něco dobrého,
 jelikž miluji, s tolik jest mé. A toj' mienil Kristus, ještoj'
 řekl: „Ktož přijme spravdného vo jmě spravdného“, to-
 ciš proto jej miluje, žej' spravdný, „spravdného odplatu¹⁵
 vezme.“ A častoť to bývá, což člověk v jiném dobrého
 miluje, že sám i v sobě skutkem též mievá. Pakli sám v
 sobě téhož mieti nebude moci skutkem, neb ne vše kazatelé,
 ne vše panny, ne vše vdovy, ne vše králi, neb kteříž kolěvek
 jiní dobří boží úředníci; a ktož kterého miluje dobrota v²⁰
 jeho stavu, neb v jeho úředě, jako pannu boží proto, žej'
 dobrá, čistá a pokorná, leč jest ženského rodu, leč by v či-
 stém panenství také i muž byl; též miluje-li kto kazatelé
 proto, že pravdu káže a učí lidi; krále, že svůj úrad právě
 vede, neb kteréhož koli božieho úředníka dobrého: ač i sám²⁵
 nemož v tom stavu býti aneb v tom úradu, však těm podo-
 bná odplatu vezme, ač ne ovšem též, kteréž jest miloval v
 jich šlechtnostech. Takéž protiv tomu, ktož tantěře miluje,
 proto žej' tantěr; nekázaného, žej' nekázaný: jich také po-
 kutu vezme podle toho, jakož milost jest malá neb větší.³⁰
 Ještě více činí ta dobrá milost, že všechny věci obrátí k
 dobrému tomu, ktož miluje Boha; také i hriechy jeho. Neb
 obraze se o své hriechy, počne Boha větší milostí milovati;
 a také zvlášť útěchu v tom bude mieti, když uzří, že jsú
 jemu jeho hrieši odpušćeni, pro něž správně mohl jej jest³⁵
 Buh zatratiti. Svatý Jan apostol, tenť jest znal milost; pro-
 tož jest řekl: „Ktož nemiluje, bydlí v smrti.“ Neb ač jest
 psáno, že spravdný z viery jest živ, tociš bez viery pravé
 skutci spravdní před Bohem živi by nemohli býti: však mi-

loští živa jest viera i naděje; a z viery milost jdúc skrze naději, obživuje vieru i naději, i jiné spravdné skutky: miením, když jest dobrá milost. A také jest zvláštie duostojenstvie milosti, že jí člověk, když dobré miluje, slove dobrý. 5 Neb i zlý věřiti móž dobrému; a nemiluje-li dobrého, ač dobře věří, nenie dobrý, ale zlý jest, a tak jest v smrti.

Kak máme Boha milovati.

10 I jest pak dvojitá ta dobrá milost, ješto *caritas* slove latině, jížto má sobě člověk tu věc, kterúz miluje, vz-vzácnost: jedna strana chýlí se k Bohu, druhá k bližniemu.

15 Ale ti málo Boha milují, ktož jej jen řečí milují, a nechtie proň hřiecha ostati, nechtie proň cizieho vrátiti, nechtie proň, což na ně prepustí, pokorně trpěti, poznajíc se, že jsú duostojni trpěti pro své hřiechy, aneb pro čáku věčné odplaty, ani chtie proň pokáním svých hřiechów polepsiti. Málo ti Boha milují, ktož jej jen dotud milují, donidž se jim dobře vede pa jich vůli; a nemilují tak v protivensví, jako v 20 prospěšenství; aneb ktož v dobrém bydle jeho zapomaná. Ten také málo miluje Boha, ktož jej i svět chce milovati. Neb svatý Augustin praví: „Málo tě ten, milý Hospodine! miluje, ktož s tebou co jiného miluje, jehož pro tě nemiluje.“

25 Přieliš pak Boha milovati i žádný nemóž. Neb jakž najvíc jej kto miluje, nerku zde na světě, ale i všichni svatí v nebesiech: ještě jest duostojen většího milování. Leč bych chtěl říci, by to bylo přielišné Boha milování, kdyby kto zkazil se sám z dobré vôle přielišným utrpením. Ale toho jest on napřikázal; protož ne z milosti pořádné, ale z nemúdrosti bylo by to. To také jest přielišná milost, ale lépe 30 řku, nenie milost, ale nemúdrost, neb tú milostí i jeden svatý nikdy jest Boha nemiloval, ješto dějí: Boha slušie tak milovati, ažby i jedné odplaty od něho nechtěl, ať nebude milost nájemná a otročie. Znáám to, nemám pro žádnú jinú 35 odplatu milovati jej, kteráž by on sám nebyl, chci-li jej právě milovati. Ale milují-li jej, tehdy rád bych jej měl; a tak nemohu jeho milovati, nežádaje jeho mieti; a tak odplaty žádám, abyč jej měl. I kakáf by to byla milost, kdyby mi

kto řekl: „Miluji tě, ale netbám na tě.“ A když mně hubo-
nému: nemóž se líbiti ta milost, kakž se pak má líbiti Bohu,
ktož by jej miloval, a nežádal jeho jmieti?

Pravá miera Boha milovati jest, nade vše jej milovati a
bez miery, jakož se spievá: „Směj, což móžeš chváliť;“ ta-
kéž já řku: Směj, což móžeš milovati. A tak jeden vice,
druhý méně má jej milovati, jakž koho Buoh obdaruje. Neb
ktož Boha pozná lépe, ten větší žádostí jej miluje. Ale obe-
cně každý najmén as a tak, ktož chce spasen býti, má Boha
milovati, aby proň smrtedlného hřiechu ostal, cizie vrátil, zdra-
vie, sbožie i život raději ztratil, než by se jeho sluhú nenazý-
val a ničehož nadeň nemiloval, ani s ním roveň, neřku svět-
ského, ale ani nebeského, ani samé svatě Mařie, ale vzdy
nade vše jej; a tak aby vzdy plnil kázanie jeho jmenem desa-
tero. Sámť jest Kristus to řekl: „Milujete-li mě, chovajte mých
přikázání.“ A ze všech jeho přikázání toj' najprvnějšie, jakož
sám spasitel svědčí: „Miluj Boha svého se všeho svého srdce,
se vše duše, i se všech svých sil, a se vše mysli, a svého
bližnieho jako sám se. O bližnieho milování potom budu mluviti.
Ale Boha milovati se všeho srdce to jest: celým, nerozdvojeným
srdcem, ne tak, by i jej i svět bylo milovati; kakž koli se
všeho srdce Boha milovati to slove, když jej kto z pravě chuti
a z srdečné sladkosti miluje, tak že ta chuť a sladkost od-
žene a hořkú učini všicku libost světskú a tělesnú. A při-
cházie z toho, když se člověk rozpomene na předivnú boží
moc, žej' tak divné veliké věci i malé z ničehož stvořil, a
múdre vše působí a dobrotivě chová; a zvláště, žej' pro svú
velikú dobrotu tak milostivě způsobil spasenie lidské; a tak
často se nahodí, že někak v brzlosti mysli z toho přijde, že
jako zakusí taký člověk kakés chuti nevýmlyvné, když pilně
a vděčen jsa toho, celým srdcem o tom myslí. Však nepraví
toho já, by každý člověk hřešil smrtedlně, kterýž by ho tak
sladce nemiloval; ale dosti jest k spasení, ač nenie dosti k
svrchování, když kto Boha miluje tak, že z úmysla nic toho
nenie, jehož by nechtěl prvě ztratiti, než Boha. A však každý
se sám nutkaj i bližnieho ponúkaj dobrotivě, aby lépež lépež
milovali Boha vším srdcem, celým, nedvojiec ho protiv Bohu,
se vše duše a se všech sil jejie, tociš, aby múdrost a
rozum k tomu obrátil každý, aby rozeznal pravdu s křivdú,

- pravdy žádal a křivdu tupil; rozeznal zlé ot dobrého, aby věděl, co čině a co nechaje; rozeznal, coj' dobré a co lepší, aby věděl, co obero. A také se všech sil svých máme Boha milovati, tociš snažně máme činiti jeho vóli; a se všie
- ⁵ myslí, tociš uprúc myslí ústavně milovati jej, nevážiec sobě proň i jedné práce, ani smrti. Takť jej jest miloval svatý Pavel; neb-tě řekl: „Jist jsem, že ani smrť, ani meč, ani co nynějších přieběhův, ani budúcích, móż nás odlúčiti od milování Boha.“
- ¹⁰ Protož zvláště vás napominám, milé dietky! aby Boha milovaly, a rády o něm poslúchaly, čtly i mluvily, jeho moc, múdrosť i dobrotu znamenávajíc; neb když o tom budete mysliti pilně, uzříte, kakť slušno a dobro jej jest milovati. A čím jej lépe budete milovati, tiem se lépe budete hřiechův stríeci a činiti jeho libosť.
- ¹⁵

Kak bližnieho milovati.

- ²⁰ I jest v nás najvětšie božie libosť, když milujc jej i milujem se spolu. Neb jest spasilc řekl: „Po tom poznají všiehni, že jste mladší moji, budete-li se spolu milovat.“ Neřekl-tě: budete-li sobě činiti veliká utrpenie, ale budete-li se milovati. Pravi svatý Jan: „To přikázanie máme od
- ²⁵ Boha, aby, ktož miluje Boha, miloval i bratra svého.“ Ale ten málo miluje bližnieho, ktož se dá rozmoci hněvu, že vzečne, vzlaje pro lee cos, vzprcha protiv družci; a kterýž jen dotud miluje jen řečí, doňadž nenie družci třeba, ale skutkem nepomóž, když uzří nedostatek čí, a moha pomoci. A tak, jakož die svatý Jan: „Kak móż řeči: milují Boha, jehož nevidí, když nemiluje bližnieho; jehož vidí? Ten také miluje málo, ktož pro svůj zisk malý druhému učiní škodu velikú, aneb přezří, staviti moha; a také ten málo, ktož sbožie kakž kolivěk více miluje, než bližnieho svého;
- ³⁵ ten také miluje málo, ktož jen sám na se jest tak laskav, že nemnú, by kto Bohu slúžil, když neslúží tú službú, jako on slúží, i bude jiných za nic nechťieti mieti. Ano, jakož rozliční údové v těle, a vše potřební: takéž lidé, rozličně Boha slúšiac, potřebni jsá v svaté cierkvi.

Ten pak své bližnie miluje prieliš, ktož má, by vše dohře bylo, což omi činie; aneb ktož by jich spasenie raději viděl, než své, sám by chtěl Boha ztratiti proto, aby jej jiní měli. Ktož by tak miloval své bližnie, zlé by učinil, že by je miloval prieliš. Ved dražšief věc jest Bůh, než ves svět, než k tomu i anděli se všemi svatými. Což by pak pomohlo mně, by všickni jměli jej a já sám jediný nejměl jeho? jistě lépe by mně bylo, bych já sám jediný jměl tu najdražší věc, v níž samé ovšem bych dosti jměl, nežli by všickni, i ti, ješto v pekle jsú, jej jměli a já nejměl? Ved Bohaf lacino vázie, ktož tak pravie, byt chtěli za všocky, by to lze bylo, sami Boha býti odlúčeni. A snad jim nenie tak na mysli; pakliž jim tak jest, jistě jest zle a nemúdre.

Pak chci řeci obecnú řeči: že prieliš druhého miluje ten, ktož raději Boha rozhněvá, než toho, kohož miluje. Ten také prieliš druhého miluje, ktož dá proň o sobě zle mluviti a zlé domněnie jmieti. Ti ovšem prieliš, ale lépe jest řeci, nemúdre se milují, ktož se ke zlému milují; neb ti nemilují sebe, ale nenávidie; neb ktož miluje nešlechtnost, jakož skrze Davida duch svatý praví, ten své duše nenávidí. Ktož také bláznově se milují, jakož jest obyčej v smilných milostech, že raději se božicho hněvu vázie, i ohyzdy před lidmi a hanby ohýrají, než by zlosyn pustil od zlé deče, aneb zlá dci od zlosyna. Pohřechu! i v manželství ta prielišná a nemúdrá milost bývá, že se jeden druhému zlým spieše chce sábiti nežli dobrým; a to, ještoj v manželství skrovně přezřieno, to obrátie v prielišnost a v nelepotu. A když potuchne mezi nima ta milost, bezpřemně nemúdrá, z toho veliká nemilost potom bývá; jeden druhému nebade věřiti, a najviec žena, řkúc, aneb na mysli jmajíc: „Dřevos na mě byl laskav, již na mě nelbáš; snad jiná miluješ?“ Z toho počne se po kúzlech ptáti, chtieo jinú muží svému ostuditi, sama Bohu ostydne i všem svatým; chtieo muže, aby ji miloval, pripraviti svými čary, smysla jej zbaví. Takéž nemúdrý muž, když potuchne v té nelepote a nemúdré milosti, spraví na ženu, by jemu mila nemohla býti, lec kakús jí ohyzdu dada. Ty také děti milují prieliš, ktož jich nekází, zlého jim nebranie, aneb protiv Bohu chie je bohaty

učinili. Pro Bůh! každý se stráž té milosti; neb což koli
 člověk přieliš miluje, toj' způsobil Bůh, že bude jej mrzeti
 přieliš. Tak se čte v Králových knihách na příklad tomu,
 že syn Davidův jeden zamiloval sestru, že byla krásná, až
 5 chřádl pro tu milost. A když jedná k němu přišla a přinesla
 jemu nějakého jíselka postříebati, uzřev svůj čas, podával ji.
 Potom tak jej srdečně mrzala, že na chvíli nemohl je s sebou
 přenechati; ale kázal ji ven vystrčiti. Právěť se těm takéž
 stane, když se bezpřénně mňují přieliš, že se budú mrzeti
 10 přieliš; často zde počnúc, pak potom ovšem, nepokají-H se,
 když spolu v pekle budú, budú se mrzeti tak, že by radějiše
 mnohokrát smrt trpěli, nežli na se hledali. A dohřej' to
 podobné; neb jeden pro druhého mnoho v nebesiech dobrého
 ztratí, a v pekle mnoho zlého zaslúží jmiati. A takto, že
 15 spolu budete, přehrozná muka jim bude.

Jest pak hodujie miera milování bližnieho, a tu jest sám
 Bůh ukázal, řka: „Miluj bližnieho, jako sám se.“ Tiem, že
 die „jako sám se,“ ne více, nekáže, aby tolikož miloval,
 jako se, ale aby takéž miloval; tociš: jakožt' libo jest, jestoť
 20 kto co dobrého učiní, takéž ty učin svému družci; a jakož by
 nechťel, byť kto tobě zle učinil, takéž ty nečin zle druhému.
 Takť jest sám Kristus řekl: „Což koli chcete, aby vám lidé
 činili, též vy jiným činite; a což nechcete od jiných trpěti,
 toho nečinite jiným.“ Těť jest hodujie miera a pravá bliž-
 25 nieho milovati. Múdrý, ktož se umie milovati, dosti má na
 tom přikázání; ale nemúdí, ktož se samí neumějí milovati,
 ti i v milování bližnieho zablédie. Protož potřeba jest kaž-
 dému, aby se sám najprv uměl milovati, počovadž každý
 30 všechny jiné jako se má milovati; jakž v svém zablédí mi-
 lování, tak jest zablédil ve všech milování, když jiné vše-
 cky takéž chce milovati nemúdre, jako i se. Pakli jiných
 nemiluje, tohdy bůžie kázanie jest přestúpil; pakli jiné mi-
 luje a sebe nic, toť jest také protiv Bůhu. Kázal-tě Bůh:
 „miluj, jako se;“ tociš s přirozením jest dáno, aby se mило-
 35 val, netřebať toho přikázati; ale potřebať jest, aby bylo uká-
 záno, kak se máš milovati. A toť jest tu ukázáno, když jest
 řečeno: „Miluj Bůha nade vše.“ Byť řečeno bylo: „miluj
 se,“ snad by zablédil. Neb praví svatý Augustín: „Nevědě
 kakýms' činem nevýmlyvným, ktož koli sám se miluje, ale

ne Boha, ten nemiluje sebe; a ktož Boha, ale ne sám se miluje, ten se miluje.“ Neb ktož sám sebu nemóž živ býti, jistěf umře, se miluje. A protož nemiluje se, ktož, aby nebyl živ, miluje se; ale když kto miluje, jímž jest živu býti, ne se miluje, i miluje se vice, jenž proto sebe nemiluje, aby to miloval, jímž živ jest. Jako oráč zdá se, by vice obilé miloval, než se, že tak mnoho pracije pro ně: a však ne pro obilé pracije, ale pro se, aby se obilím živil. A tak i vice jiných přikázání Buoh-tě přikázal: když ta plníš pro milost boží, se miluješ.

A takéž miluj i bližnieho: ani sebe miluj, ani bližnieho tú oblastní milostí, od jiných se lúče; tať jistě i od Boha lúčí. A nebudeš slušeti k nebezpečným časóm, o nichž praví svatý Pavel: „Budú lidé, ješto sám se každý bude milovati.“ A toho zlého také nebudeš účasten, co se té oblastnie milosti a odlúčené od jiných přidrží. Neb inhed svatý Pavel přičinil jest, co se jiného zlého přidrží, toho oblastnieho milování, řka: „ješto budú sbožie milovati, vznešení, pyšní, hánce božie, neposlušní otców, nevďeční, s šerednými hříechy, neduchovní, bezduší, utrhači, smilní, bez dobrotivé štědrosti, zrádce, nestydatí, oslepení, vice rozkoš milujíc nežli Boha, podobenství majíc, jako by slúžili Bohu, ale šlechetnosti božie služby a jejie moci, jež z nie pocházie, odřekvše se.“ Neb všecko toto zlé od toho jako z studnice pocházie, ješto jest najprv položil svatý Pavel, řka: „Budú lidé, ješto každý sám se bude milovati.“ Protož ktož chce právě bližnieho milovati, má se sám najprv uměti milovati; a ten se umie milovati, ktož miluje Boha, i činí rád jeho vůli, a té hledá, té žádá, té by se nikdy nechtěl protiviti pro pravú milost; a protož, což neslušie, toho se střeže. A tak má milovati i bližnieho, k Bohu s ním mieně pro jeho věčné blahoslavenství; a toho má jemu pomocen býti, jakž moha a uměje, tělesnú věcí i duchovní, skutkem i radú, ochotností i tresktáním pořádným, jakž na kom vidí a na sobě; a čistě jej milovati, ani jej sebu, ani se jím k zlé žádosti podněcije; a také věrně: ne proto ukaž milosti, by jej chtěl v čem oklamati; protož ve zlém jemu nepochlebuje. Má také ústavně bližnieho milovati, a najviec, s kým jest kto vice v obyčeji. Ač tě svým nedomyslem rozhněvá, ne inhed

ostávaj božieho kázanie. Znamenaj, kak máti neb otec mnoho práce prejmějí, než se dietěte dochovají, aby prietele vzchovali sobě. Takéž ty mnohokrát odpust, ač tě rozhněvá mnohokrát; hledaj těch cest, ač-tě i křiv, aby ho navrátil. Ano světští lidé říkají: „Prieteleť jest i bolejší chovati.“ A když pro světský běh to činie, čím více to slušie pro božie přikázanie učiniti? Ale mnozí činie protiv tomu: vidúc někdy, že prietel potreskce jich pro jich lepšie, však se vzedmá, nemohúc hněvu zatajiti. To-li jest ústavná milost byla, žes miloval, donidžť pravdy nepověděl tvój prietel? Ano praví mistr Tullius: „Čiež uši tak jsta zavrieně k pravdě, ež jie od prietele slyšeti nechcta, toho spasenie jest rozpačno.“ A ktož jen dotud miluje družce, donidž jemu nic protivného nečiní, ten jest právě jako moře. Neb moře, když jest ticho, velmě se pěkně zrovná a zhladí, že pěknó po něm popatřiti; ale jakž náhle vietr pověne, tak se vzmutí, tak se vstočí, jako vzteklé, večas vzhuoru, večas dolův, tak smrduté pěny pustí. Takéž i člověk neústavný v milosti bude se zdáti tichý, a jako by měl pravú milost k svému bližnímu; a jakž náhle učiní jemu někto něco protivného, tak milost zmiše, tak se vzlobí, tak vzprchá a druhdy zlú řeč vypustí, ješto huěvem vonie, neb v oči, neb kromě očí, právě jakož vypuštění moře smrduté pěny. A tak milost stane, neb jest nebyla ustavična.

Že slušie se vlastním spolu zvláště milovati.

A protož, mé milé dietky! vzdýt vám razi, i velim i napomínám vás, jakož mi jest Buoň přikázal, abych vás vedl v jeho cestách, aby držely pravú milost a pořádnú. Najprv nade vše milujte Boha; neb jej milujíc, vše své dobré naleznete. Potom svú duši každý více miluj, nežli duše všech lidí po všem světu. Potom duši svého družce více, než svůj tělesný život. Potom svůj život tělesný více, než život tělesný družce svého. Potom život družce svého více, než své zboží. A tak, když by pilná potřeba přišla, každý menší věc raději ztrať nežli větší, vidí-li, že skrz to i větší neztratí potom.

Pak o bližních znamenajte: každý člověk bližní jest druhému; protož každého slušie milovati, s kýmž se kto v

obyčej sběře; a ktož či núzi uzří, jakž mŕž a umie, pomoz jemu. A však tĕm, ješto nám více jsú přijednání, více máme pomáhati, než tĕm, ješto nám kakus náhodú přicházejí. A kak mŕž kto řeci: „miluji dražce,“ víst-li, an názi trpí, a moha jemu pomoci, i nepomóz? Ved milost po skutcích poznáš. Dávno říkají: „Milostif jest, prstem neukázati.“ A jakož vám razi, aby ke všem měly pravú milost, takéž vám za pravdu pravi, a jistĕf vás v tom neoklamám: aby vy najprv vlastní samy k sobĕ spolu měly milost velim větší, neb jste sobĕ spolu najblíže. Pravi svatý Thoma z Akvinĕ: „Lepším a světĕjším lidem máme přieti více dobrého,“ čiš blahoslavenství většeho, „neb jsú blíží Boha.“ A k pořádné milostí to příslušte, abychom chtĕli bože spravedlnosti, podlé níž lepším slušie blahoslavenství většie. A však přívuzné podobně trojm činem větší žádostí milujem: najprvé, že ta milost více ny trží, již přívuzné milujem, k tomu, k čemuž je milujem, nežli ta milost, již lepšie milujem k většiemu blahoslavenství. Druhé, mezi přívuznými jest nám někteří přívuzní přirozením nebo rodem, a toho nemohú nikdy ztratiti, by čiš nebyli nám přívuzní rodem: ale dobrotu mohú ztratiti, aneb přijíti k dobrotĕ; neb dobroty mŕž i přibyti i ubyti. Protož mohú chtĕti přívuznému, aby lepší byl, než onen dobrý, a přišel k většiemu řádu. Tretie, k jiným máme jen jednu přiezeň milosti pořádné, ale ku přívuzným přičiní více máme; neb onen otec nebo máti, onen vlastní bratr neb sestra, onen rodič, onen kmotr, onen čeledín, onen sused, onen jako jedna věc s druhým v manželství. A tak rozličnými činy více milujem s právem přívuzné více. Týžť mluví o nepřítelĕch, řka: „Dlužní jsme nepřátely milovati;“ ne proto, že jsú nepřítelĕ, ale že lidé jsú, nemají býti vyvrženi od obecné milosti. Kakž kŕřvĕk snad oblástie milosti hnutí k nim netrží nás; ale máme mieti mysl hotovú, když bychom uzřeli jĕh pŕhú potřebu, abychom v núzi spomohli jim. Kostel zpievá, řka: „Zpořiedil jest Buh ve mnĕ milost.“ Já chci tonu tak rozumĕti: že kakž koli všecky máme milovati, však od Boha jest to zřiezenie, abychom jedny větší žádostí mimo druhé milovali. Ano svatý Augustin pravi: „Pořádná milost počíná se od jednoho manžela k druhému, a jde k dĕtem, od dĕti ku přátelóm jiným, od přátel k či-

zím se šíří; od cizích svobojí se k nepřítelům.“ Znáš to,
 že by to dobré bylo, ktož by nepřítely miloval jako přá-
 tely, ač miluje přátely. Ale roztáhni milost každý, jakž naj-
 lepš mož, k svým přátelům; a pak k té milosti rovnaj, a tá-
 hni tu milost, jižto dalejší miluješ, neb nepřátely. Pakli ne-
 můžeš natáhnúti jíe, aby byla oně rovna, proto oně neuto-
 zuj nikakéž; uřeš-li, dobrát jest milost, méně dobrého bu-
 deš míti. A zálof se to nahodí, býť přítel tvój někdy tebe
 neroznhéval; a když se chce nepřítel milovati, milujž přie-
 tele, když tě roznhévá. Ale často člověk nechce svému
 10 přázřieti málo, i musí jinému více potom přehlédati, a pro-
 nese se v neustavústvě a zlý příklad dá do sebe. A když
 jest Buož tak milost zřiedil, nerúsejte pořadu jeho; čím jste
 vlastnější, větší milostí dlužni jste se milovati k pravého
 15 dluhu. A jakož dlah najprv slušie zaplatiti, a potom, zbý-
 vá-li, almužnu dáti: takéž najprv své milujte, a potom dal-
 šíe, ale vždy v Bože. A jakož svatý Jan praví: „Kto mŕž
 řeci, miluji Boha, jehož nevidí, když svého bližnieho nemil-
 uje, a vida jej?“ takéž já vám praví: kak mŕžete řeci,
 20 milujem bližnieho, jakož Bŕh kázal, když by spolu se acini-
 lovali? Viete dobre, že, ktož vlastnieho zabie, větší jest
 křiech, než s jiného, a těžšie pokúnie trpěti musí. To-tě vše
 proto, že se vlastní spolu více jsú dlužni milovati. Vidíte
 to a viděli ste, kak máti vaše darino vás milovala, a vy jí
 25 nic dobrého prvé byli neutinili. A chysto-hi zámecnati, i
 jáť také miluji vás; býť pro vy nebylo, velimf bych žív byl
 jinačejšie. A protež býť Buož byl toho nikdy zvláště nepři-
 kázal, však by mohli rozuměti, že jste dlužni nás také vel-
 mě milovati. Protož vždy pomměte na svú matku, jistě ež
 30 jest vás snažně odchovala a milostivě, větší prací, než mnohé
 matery činie; a proste Boha plná žádostí, ať jí Buož ráčí
 milostiv býti, a dá se jí za oplatu. Ačť jest ona božím
 způsobem sešla s světa, nemá jejšie paměť sáti proto s va-
 šich srdci a jejšie milost. A když mají tak budete milovati,
 35 rozmyslec se, že nólze se jest v plně oplatiť otci a matěři,
 jakož pokládá jeden mudrec: as a tiem se nám oplatte, aby
 spolu se sami tiem pilnějšie milovali; neb tak sme rádi je-
 duo z vás odchovali, jako druhé. Psáno-tě: „Bratr, kterýž
 má pomoc od bratra, bude jako tvrdě město.“ Protež po-

máhajte sobě podlé Boha, i v duchovních věcech i v tělesných, a pilně se střežte i čerta i člověka zlého; nedajte mezi sebou roznice i jedné učiniti. Črt dobré čisté přezní nerad vidí, neb všeho, což dobré jest, nevidí rád; a lidé zlí a lakomí často rádi mezi vlastními lec kakús učinie różnici, aby jich užiti mohli. Svědomí jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo. Protož, jakož sem řekl: nevěřte v tom i jednomu, by se nebyli dlužni větší milosti i žádostí milovati. Střežte se, by zrovnati chtieć milost k cizím jako i k svým, i neujeli té milosti, ješto k svým jest a má býti. Veď znamenajte počátek zákona starého i nového. Základ zákona starého položen najprvé vlastnie dva bratry. Řekl Hospodin Mojžíšovi: „Pojmi Árona bratra svého; kěz jest řekl: pojmi jiného. A náš spasitel základ nového zákona, ač smiem říci „základ,“ neb on sám náš spasitel jest základ, položil opět dva bratry, a opět dva, když jest zavolal svatého Petra a svatého Ondřeje, a ta byla sobě bratry. A opět tudiež skoro zavolal svatého Jana a svatého Jakuba, a to byla přietelé jeho rodem. A to vše nás vede k tomu, aby věděli lidé, že mohou a mají se svoji milovati podlé Boha. Neb právě, jako když Vitava vejde v Labe, již neslove Vltava, ale Labe, a však Vitava jest v Labi, a Labe jest tiem většé, zej' ona v něm: takéž milost přietelská, když vejde v duchovní, bude slúti duchovnie, a však jest s ní přietelská; a tiem většie má s právem býti, že jsta dvě spolu. Neb moc dvojítá silnějši jest, než jednostajná.

Paterú milost, ktož chce, móż znamenati, a z těch jediná jest, ješto nemóž státi s duchovní v jednom času: čím se ta vicec rozmóž, tiem duchovnie mdlejši bude. Ale jiné tři dobře se s duchovní sjednají a s nimi silnějši duchovnie bude, leč by tak neskrovny byly, že by předčily před duchovní: jedna jest milost přátelská, druhá tovařišná, třetie pro úžitek, čtvrtá duchovnie a pátá tělesná; tať nikdy s duchovní nemá věrného tovařištva. Kakž kolivěk v manželství přezřiena jest, když jest skrovná; ale jinak nikděž nenie přezřiena, neb vzdy jest s hřiechem. Protož jediné té tělesné milosti máte se stříeci. Ale milost pro úžitek, pro tovařištvo, nebo pro přiezeň, kakž kolivěk nenie sama v sobě dobrá, tociš k věčné odplatě, však by pokuta zvláste z toho

byla, kdyby milostí nejměl člověk k přáteli, neb k tova-
řiši, neb k tomu, kohož na něčem užívá. Protož nebojte se,
ačť se i k duchovní z těchto tří přimiesí některá: tiem má
duchovnie silnější býti. Jiež nám dopomáhaj, abychom skrze
ni do nebes přišli, otec, syn, svatý duch, vše jeden Buoň.
Amén!

Výklad paterě.

10 Neběch slíbil na počátce knih těchto, bych chtěl tuó
psáti výklad paterě; ale žej' úžitečné rozuměti pateri, ne-
nechal sem, bych nepomluvil o něm, jelikož mi jest Buoň
popřál. A že se viera, naděje i milost pravá jím tvrdí, hod-
15 něj' mi se zdálo, abych po viefě, naději a mlosti o něm
feč povzdvihl. Neb se tiem tvrdí viera, když se modlíme,
že ač i nevidíme Boha, však věříme, ež nás móž uslyšeti; a
tiem i odplaty nám viera přispávie. Také se modléc naděje
tvrdí se v nás; neb ktož neufá, by byl uslyšán, nemodlil by
20 se. A milost se pak ovšem tvrdí modlitvú a zvláště paterem,
když rozčicháme, coj' v tom chuti, ješto móžem řeči: „Otče
náš!“ Bohu, a když porozumieme, ež nám to dáva Buoň,
za něž jest sebe prositi kázal. Ale jakož v starém zákeně
mana, ač jest byla krmě převýborná, tak že všech krmí
25 chuf, kteréj' jen kto chtěl, měla jest v sobě, však nebyla i
zlým chutna: takéž pater dobrým a nábožným jest chuten;
a čehož koli žádají prositi, to v něm mohú rozuměti. Nicť
v něm nenie obmeškáno; neb Kristus, jenž jest pravá má-
drost Boha otce, vymysliť jej. Protož kteráž koli řečí v
30 jiných modlitvách co prosí kto, jakož slušie křestanu prositi,
vždy jen toho prosí, coj' u pateri, ač někdy spolu dvěho neb
treho prosí. A tak pater jest pravidlo všech modlitev, ež
neslušie křestanu prositi za jiné, ješto by u pateri toho ne-
bylo lze rozuměti.

35 Znamenitěj' také Kristus pater učinil krátek, aby ne-
jměl omluvy i žádný, ktož jen smysl má, by se nemohl jemu
naučiti, aneb by nejměl jeho kdy pěti. A protož každý pěj
rád pater; neb Bóh otec rád jej slyší, a znáf ta slova, kte-
ráž jest jedinký syn jeho Kristus ráčil své křestany naučiti,

A jest, řku, dobrým, nábožným lidem pln chuti; ale nemá božným není chuten, ješto mají zkažené dámi mňováním věci tohoto světa; jinž nic neronie duchovnieho, jen to, ješto slušie k světu. Neb sú se v tom ustanovili, jakož prorok praví, aby oči svoji schýlili v zemi. Ale by rozčichali, kakáj' sladkosť duchovnie, učili by, coj' u pateri dobré chuti; a jistě by rozčichali, kdyby svoji vnitřnie oči odvrátili od věci nestatečných tohoto světa, a povzdvihli jí k zpatření věčného života věci. Tak sem slychal, že jednu svatý František, jenž jest málo tbal na tento svět, šed na modlitvy, 10 klečal celý den a noc; a pak potom jeden bratr přijde, potrhne jeho, otazuje, chtěl-li by k stola? an mně, by teprv klákl. „Počakai,“ pravi, „teprv sem jediný pateri spěl.“ Tomuť jest byl chuten pateri, tent jest v něm rozčichal každé slovo, čma které vonie; a protož krátka se jemu zdála chvíle, 15 když jai je pěl. My pak nestatečná nebožátka, nemůžem-li téhož, aa toho budme snažni, zdali bychom pomocí boží v několik paterích své mysli podrželi při každém slovu jednoho pateri, a všech proseb sedmi z úst i z srdce prosili od milého otce, jenž v nebesiech jest. 20

Najprvé nám vöděti slušie, když chceme pateri srozuměti, že Kristus, syn boží, jemuž jest s hola všecka vůle zavutá Bohu otce, jehož jest. Buoh otec, i jakož praví svatý Pavel, ustavil, aby byl prvorozeným mezi mnoho bratří, jako věrný bratr starší, jenž by rád, aby se mladší bratřie slíbili 25 svému otci, učil jest nás tēm věcem, jinž bychom se slíbili Bohu otci, a byli duostojni s ním věčného dědicstva nebeského; ať jest nás napomenul, abychom také prosili svých potřeb, řka: „Proste a vezmete.“ A nejměl na tom dosti, ale naučil nás, čeho prositi, a ponukl, abychom směli řeci 30 nebeskému Bohu „otče.“ I řekl jest náš milý bratr starší, syn boží, Kristus: „Když se modlite, řcete: Otče náš, jenž jai v nebesiech! Osvět se jmuť tvé. Přijď královstvo tvé. Buď vůle tvá, jako v nebi takéž v zemi. Chléb náš vzdajti daj nám daj, a odpusť nám dluhy naše, jako my odpusťiemy svým 35 dlužníkóm. A neuvod' nás v pokušení, ale zbav' ny ode zlého. Amen.“

Chcem-liž pak srozuměti, co se mieni kterým slovem, a rozchutnati se ku pateri; o každém zvláště pomyslime slovu:

Najprvé náš spasiteľ Kristus kázal nám, když se modlíme Bohu, abychom jemu řekli: „otče náš.“ V starém zákoně chtěl se jest často Bůh vyzývati pánem, chtě lid připraviti k tomu, aby se jeho báli. Ale již v zákoně novém více nám ukázav milosti, netolik pánem naším se nazývá, ale také otcem, abychom netolik se báli jeho moci, ale milovali jej a etili jako otce, neb jest jistě zvolil ny v syny. A když jemu chcem čest vláští učiniti, poňovadž se vyzýváme jeho dětmi; slušie se nám pilně stříeci šeredných vášní, ješto na božie syny a dcery neslušieji, a mieti se počestně, aby ti, ktož nám nepřejí, nemohli se nám posmievat, řkúc: „Aj! toť syn boží, ješto vyzývá Boha otcem: hrdý, závistivý, hněvivý, láný, lakomý, lakotný, smilný!“ A nebyle nám to ku potupě vláští? A také netolik se zlého stříeci, ale činiti skutky dobré a připodobnati se svému otci. Poňovadž jest on čistý, také nám slušie býti čistú; on jest milosrdný a spravedlný: když se chcem nazývati jeho dětmi, také máme býti milosrdní a spravedlní. A znamenitě, když se modlíme, kázal nám vyzývati Kristus otce svého přirozeným, všemohúcieho Boha, otcem, abychom tiem větší naději měli k uslyšení, žej' náš otec; a také byli tiem hodni uslyšenie, když pomniec se, že jsme dcery a synové boží, hudem se toho stříeci, ješto neslušie na božie děti. Neb těm Bůh die, ješto ústy vyzývají jej otcem a neostanú šeredných hřiechův, aneb nečinie dobrých skutkův k jeho cti a chvále: „Když jsem váš otec, i kdež ta počest, ješto ot' dětí na otce slušie?“ Menovitě také kázal nám Kristus řekati ne: otče „mój,“ ale otče „náš,“ abychom spolu měli tiem větší milost, ta pomniec, že všech spolu, chudých i bohatých, urozených i sprastých, tvárných i netvárných jest Bůh otec; a my všichni spolu v lónu svatě cirkve jsme sobě bratřie a sestry a jeho děti. A kaž koli Bůh jest všudy, však nám kázal řekati: „jenž jsi v nebesích,“ abychom vzdy po tom dědicství nebeském túžili a táhli se k němu, nepřikládajíc mysli ovšem k věcem tohoto světa, jako bychom v nich lihosť kochanie svého chtěli uložit; ale jen ku potřebě jich užívati máme, abychom podlé způsobu božieho oněch nebeských po těchto došli. Protož vidúc tak velikú dobrotu božú, žej' ny v syny zvolil; když jdem, chtiec se jemu modliti, máme se rozpomenúti: nebyli-li smá

tak živi, jakož by slušalo dětem božím, a těm se více v svém srdci stydiec, před ním pokořiti. A žej' pán nad pány: když s nimi mluvíme na modlitvách, máme všechny své údy ukliditi, oči střežúc ot dívánie rozpuštěného lec kakýms věcem, noh i rukú ot pachtěnie, uší, aby nenaslychale daremných řečí, a myslí ovšem, aby jen to myslila, což s Bohem mluví, aneb když co Bóh mluví s námi. Tehdy my s Bohem mluvíme, když na modlitvách prosíme jeho zač, neb děkujem jemu, aneb chválíme jej; a tehdy on s námi, když čtem jeho svatě písmo neb slyšíme. A tak Kristus dav nám naději k uslyšení, a navrhv, kak se máme mieti, chceme-li býti v svých prosbách uslyšieni, učí nás sedmi proseb prositi užitečných: tři, ješto i po súdném dni bude nám potrebie; né teprv budem úplně v nich po súdném dni uslyšieni, ale zde jen od polú; ale čtyř jen zde na světě nám jest třeba: aby nás ostřiehl ot zlého, a u pokušenie neuvodil, odpustil dluhy, a dal chléb vezdajší. Tohoj' jen zde potrebie; neb tam nic zlého nebude, ani kto zajde u pokušenie, ani co budem dlužni, jehož bychom nemohli splniti, ani tohoto chleba vezdajšieho bude nám třeba. Ale toho nám věč bude třeba: aby jeho vóle byla tak v zemném tělu našem, jako v duši, jež jest přirozenie nebeského; a královstvie božieho způsob také ostane, a jeho jmene osviecenie.

I učí nás, řku, Kristus, abychom najprvé prosili, řkúc: „Osvěť se jmě tvé.“ V té prosbě splnijem oně dvě přikázání největší, na niž leží vešken zákon i proroci: abychom tociš, Boha nade vše milujíc; i žádali dřeve, než čeho jiného, jeho chvály; a také vidúc, žej' to každému dobro poznati, jmene jeho osviecenie, když pro úžitek svých bližních žádáme osviecenie jmene jeho. To slušie k tomu přikázání, ještoj' nám řečeno: „Miluj svého bližnieho jako se.“ Neb když tomu rozumějíc, ež nám jest dobro, ež sme poznali jmě božie svatě, a ež lépe by bylo, čím bychom je lépe poznali; když žádáme, aby všichni lidé poznali je: bludní k obrácení, a spravedlní k většímuž utěšení lépež lépež je poznávali, aby jim tak i s námi den óde dne bylo lépež: tehdy sme naplnili to přikázanie božie, ješto, jako se, velí bližnieho svého milovati. A když pak cti božie žádajíc prosíme, aby bylo jmě jeho osviecenie, tociš jeho jmene svatost všem

známa, aby se i žádný jemu neprotivil, ale ctíl každý: tehdy to příslušie k milování Boha. A protož z srdce řecm: „Osvět se, milý nebeský otče! jmě tvé všemu světu, aby ty česť a chválu jměl ode všech, a všem bylo dobře, milujíc tě a chváléc.“

Druhé prosbě učí nás Kristus, abychom prosili žádajíc a řkúc: „Přijď tvé královstvo.“ Dvojie jest královstvie veliké, a třetie jest jako krajina, o niž této dvě královstvie jako váléta, každé chtě v ní meze svého královstvie uložiti: jedno jest pravý pořad, a to jest královstvo božie v nebesiech; druhé jest nepořad, a toj' ďáblovu pekelné královstvie; a ta krajina třetie jsme my zde na světě. A tak jednak se poddáme královstvi ďáblovu, jsúc živi nepořiedně, jakož nás ponúká ďábel, toho královstvie puosobce; jednak opět pod královstvie božie utečem, když tak budem živi, jakoj' Hospodin zpósobil pořad zdejšíeho královstvie svého, po němž máme dojiti, ač i s prací, onoho královstva blaženého, v němž bychom v chuti divného pokoje věč s ním ostali. A protož když prosíme, aby jeho královstvie přišlo, co jiného prosíme, jen aby každý tak byl živ pořiedně, jakož by byl v královstvi božiem: svého Boha miluje nade vše, netolik boje se jeho rozhněvati, jako pána, pro pokutu; ale ctě jej z pravé milosti jako otce, a váže jej nade vše stvoření; a proň miluje svého bližnieho po sobě, rozuměje, coj' komu potřebie, aby tu milost ukazoval skulkem tiem, kterýmž kto umie. A každý aby tak bydlil s vyšším sebe, v kterémž koli duostojenstvi neb úradu, jako by chtěl, by s ním bydlil jeho nizší; a s nizším, jako by chtěl od vyššieho; a s rovným rovně, a spieše se ještě pokorú předada, než hrdostí před nesa, a to vše pro věčný život. Neb ač i dobré co jest, ješto někto činí nedobрым úmyslem, již nenie dobře učiněno: jako když kto pro tento svět, ale ne pro Bóh, sťeže se zlého, aneb činí co dobrého, již jest nepořad, již slušie k ďáblovu královstvu, leč by úmysl proměnil v dobré. Neb toj' pořad pravý, aby lidé po těchto věcech dobrých tohoto světa, jako znamenajíc, kak česť tohoto světa dobrá, neb rozkoš, neb sbožie, porozuměli, žej' onoho světa dobré jest velim lepšie, i stáli po onom, a vše, což činie, to pro ono činili. A tak když jest v světě tento pořad, jakož sem

toho krátce dotekl; tehdy' v světě královstvo božie, jehož máme žadat, říká: „Přijď tvé královstvo.“ Jest pak zvláště v každém člověce královstvo božie, když jest živ pořádně, k tomu táhna, k němuž jest stvořen, tociš žádost maje s Bohem býti, i čeká s dobrú myslí božieho smilování, až jej někdy i vyvede z želáře tohoto těla hrubého; a zatím ptá se po něm, čta písmo svaté, kázanie poslúchaje, uče se jeho vóli; a což pozná, to plnie, jelikož móż, zasluhuje a shromazdije zde odplaty věčné; a že nemóż sobě duše nic bez těla zaslúžiti, chovaje života v zdraví, pije a jeda pořiedně, někdy se utěše, někdy zamutě, někdy pracije, někdy odpočina, podlé běhu rozličného. Toho královstvie pořadu božieho slušie každému žadati v sobě. Neb kdež toho nebude, tu ďábel uloží meze královstvie svého, aby člověk ne proto jedl, pil, aneb kterúz koli sobě pohodu učinil, aby byl živ; ale proto byl živ, aby pil, jedl, smilnil, aneb v kteréž koli rozkoši tělesné se kochal; aneb aby se zlobil hněvem, sviedil závistí, chřadl v tůhách světských v kakés rozpači: neb ten nepořad a takovýž jest královstvo ďablove, a ktož se poddá jemu, tolik bude ďablových vladařov jmieti, jesto jím budú vlásti, jelikož v něm hřiechov bude vévoditi, tak ež sám člověk to často vyzná, že jím hřiech vládne, řka: „Tak mému hřiechu libo,“ když něco učiní takového. A protož svatý Pavel, vystřiehaje toho, volá, řka: „Hlédajte, ať nekralije hřiech u vašem smrtedném těle.“ Ale že sami sebú ani v světě, ani v sobě bez přiekazy zde nemóžem mieti královstva božieho, neb nám jest naše vlastnie přiekazna křehkost, přiekazen ďábel svým podštíváním, přiekazen svět, se všech stran skyta přičiny jako podněť k rozličnému žadání; to znamenav svatý Pavel, voláše, řka: „Nešťastný já, i kto mě vyprostí od roboty těla tohoto?“ A opěte v jiném místě: „É bych se rozlúče s tělem i byl s Kristem!“ Neb v onom království božiem, jestoj' Kristus, naše hlava v svém člověčství, jest pokoj rozkošný, bezpečstvo jisté; ale v tomto království zdejšiem jest bojovati, pracovati a nad to nebezpečstvie veliké; neb ne vždy stojíme v něm, ale potýkáme se na světské věci, a druhdy tak těžce padnem a šeredně, že bychom se zetřieti mohli, a viec nevstanúc, zahynúti, kdyby vláštie milosti božie nebylo ku pomoci našl. A protož věru,

věru! třebaj' nám prositi vstávajíc i léhajíc a řkúc: „Otče náš, jež jsi v nebesiech! přijď tvé královstvo, jež by nás tak způsobilo, abychom s tobú byli v nebeském tvém království, jsúc bezpečni tu, kdež jest to naplněno, ještoj' řekl skrze Jeremiáše: Dám pokoj v krajinách vašich; budete spáti, a nebude, kto by vás vztrhl. Tenť-tě pokoj v tvém království, v tvém dědictví, kdežto, milostivý otče! svým synóm vzvoleným a bratróm svého syna přirozeným jediného chceš s sebu dáti.“

- 10 Třetíe nám syn boží Kristus kázal prositi otce nebeského, aby v nás byla jeho vůle naplněna, když jest u pateri ustavil, abychom říkali: „Bud' tvá vůle.“ A sbožný člověk má sobě to za největšie utěšení, aby nebeský otec ráčil v něm svú svatú vůli naplniti: leč jej trápě protivensstvím,
- 15 aby nerozbujal; leč těše prospěšenstvím, aby tesklivú rozpací nezahynul; kterúz koli věcí treskec jej, neb lahodie o něm. A jistě to jest žádost věrných dětí: ne své vůle, ani pokoje, ani cti, ani kteréhož koli utěšení hledati protiv vůli milého otce. Velkáj' věc toho od Boha prositi, a veliká obdrzeti; aniž co lepšího ani užitečnějšího na tom světě mohlo by nám býti, než kdy bychom se jemu vše věci líbili, a naši vůli přitáhl k své vůli. A zvláště trojí vůli nalézáme syna božieho v svatém čtení, a toj' vše nám přeúžitečné, a vieme, žej' jedna vůle jeho s milým otcem; neb jest na to přišel
- 25 na tento svět, aby činil svého otce vůli; i řku, žej' nám svú vůli trojí zevil svatým čtením: jednu, když jest řekl: „Nechci smrti hříšného, ale tociš choi, aby se kál a byl živ;“ druhúj' svú vůli zevil, řka: „Přišel sem, abych oheň pustil v zemi; a co chci jiného, jen aby hořal?“ Jako by řekl: „Přišel sem
- 30 na svět, abych oheň plápolivé milosti v lidech na zemi roznieťil, ukáže jim takú milost, umra za ně; tomu chtě, aby milost milostí byla oplacena.“ Třetí jest svú vůli ukázal, když jest řekl: „Otče! chci, aby tudlež byl můj sluha, ješto jsem já.“ Aj kakť jest nám vůle božie přeúžitečna, kakť jie jest
- 35 slušné žádati a přepotřebné, abychom v svých hříšiech nezemřeli odivně nám jest potřebie toho. Neb jest hrozno pomysliťi, že věč a věč musí trpěti, ktož umře v hříše; nikdy nezbyti hoře, hrozná jest věc! A také abychom pláli velkú milost k Bohu, jest přeúžitečno; neb milost má, toj'

váha má, ta mě uváží tak vysoko u věčném blahoslavenství, jakož jest, zde jsúc, plála ve mně k mému Bohu; abychom také tudiez byli, ještoj' Kristus, a vzali odpočinutie od práce, odplatu zaslúzenie v radosti, kochanie rozkoši divné, a v tom dobrém bezpečstvo věčné. I coj' toho lepší? a toho všeho prosíme, když dieme: „Bud' tvá vůle.“

To pak, ješto říkáme: „Jako v nebi takéž v zemi,“ můžem ke všem těmto prosbám přichýliti; aby tociš jeho jmene svatost tak se prosvětla v našich zemných bydlištích, jako se jest prosvětla oněm svatým kórom nebeským; a jeho královstvie aby tak v nás bylo zde na zemi, jakoj' v nebesiech pořadem dobrým a spravedlivým; a jeho vůle byla v nás naplněna, jakoj' naplněna v oněch nebeských městěnech. Ale, tak rozumějíc, nemóž nám to zde přijíti úplně; ale, jakož sem dřéve řekl, budem v tom zde od polú uslyšieni: ale teprv tam bude nám to dáno po súdném dni úplně, když tělo naše bude hotově poslušno duši, a duše Bohu. I bude tak jmě božie osvieceo tělu, jako duši; taký způsob královstvie božieho bude v tělu, jako v duši; tak bude vůle božie dokonána v těle našem, jako v duši. Neb, řku, duše úplně, jelikž ona bude plna, poznajíc Boha, bude způsobna podlé božieho pořadu; a tak v ní bude vůle božie doplněna. A takéž i tělo naše, ještoj' země, jsa všie věci hotově poslušno duše, neb s ní bude pořádnějie po vstání z mrtvých sjednáno, než zde, uzří osvieceo slavné jmene božieho okem člověčím, vida člověčstvie božie; a bude ve všem pořadu božiem, jsa hotově poddáno duši, jakož bude duše poddána Bohu. A tu se v něm dokoná vůle božie úplně; neb je jest k tomu stvořil nebeský otec, aby přišlo, ač chce, k tomu pořadu svrchovanému, jehož máme žádati vším srdcem. A také zvláště můžem nebem rozuměti duch člověčí, a zemí tělo; a tak, jakož svatý Jan Zlatoustý praví, budem žádati, aby královstvo božie a vuole jeho byla takéž v zemi, jako v nebi: tociš, že se tělo protiví duchu, žádaje toho, ještoj' duchu škodno, a duch jakž takž milostí boží jsa dotčen, žádá protiv tělu pořadu božieho a jeho vůle; i prosíme a máme prositi, aby, jakož jest pořádná žádost v duchu královstvie božieho a jeho vůle, aby též bylo i v tělu, aby duchu neodtahovalo, ale šlo pokojně po něm. A tohoj' nám,

zde jsúc, veľmi pilné žádati: neb odtiahne-li tělo duši od kráľovstvie božieho a od jeho vôle, tehdy jest zle; a pakli duše prítielne tělo k božiemu kráľovstvi a k jeho vóli, tehdyj' dobre; neb tak bude vôle božie dokonána v nebi i v zemi, když duše vezme odpočinutie po zdejší práci, a sjednájic se s tělem, s nimž jest zde druhdy bojovala, dojde s ním radosti věčné, zej' se jí dalo přetáhnúti. Jiez nám všem rač dopřieti, Hospodine!

Kristus, náš spasitel, bieše řekl svým apostolóm, a v nich mienie vešken svůj lid: aby najprvé hledali kráľovstvie nebeského. Protož dobře podobně položil jest u pateři najprvé ty tři prosby, o nichž sem již pomluvil, ješto mají se nám teprv v nebesiech úplně dokonati, ale zde jen od polú, jakož sem řekl, a v zásloně. Pak potom pokládá čtyři, o nichž tuto mluviti budu, jichž nám jest zde třeba, na světě jsúce. I jest z těch prvá a čtvrtá u pateři, abychom prosili, řkúc: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes.“ Chlebem můžem všelikú potřebu rozuměti, již člověk života chová. A že jest život jeden duchovní, druhý tělesný, protož řkúc: „chléb náš vezdajší daj nám dnes,“ můžem žádati chleba duchovněho i tělesného. Chléb duchovní, jenž obživuje zde náš duch, jest svátost těla božieho, v níž jest pravý Buoh Kristus, jenž jest řekl: „Já jsem chléb živý, jenž sem s nebo sestápil; ktož jie ten chléb, bude živ na věky.“ Jmenovitě die: ktož „jie“; ale nedie: ktož „jest jedl“, neb ktož „bude jiesti“, chtě ukázati, zej' to chléb vezdajší, že jej slušie jiesti ústavně. Nenie dosti, okusiec i nechatí: ktož chce vzdy živ býti, má jej vzdy jiesti. Ale dvojím činem jieme ten chléb: jedniem duchovně, milostí a věrú a žádostí připojenie k němu, jako údové k hlavě; druhým, když jej v svátosti přijímáme tělesně. A každá moc dvojitá silnější jest jednostajné: takéž, když jej přijímáme i v svátosti, a k tomu duchovně, lépe jest, než jen duchovně. Ale ktož, přijma v svátosti, nepřijme duchovně, byl by lepší i v svátosti nepřijímaje. Chce-li pak kto více čísti neb slyšeti o tom drahém vezdajšiem chlebu, tam na zad nalezue, kdež sem o té svaté svátosti mluvil. A zatiem snažně toho druhého chleba žádajme od milého otce, aby nás najprv tak způsobil, aby nám nebyl k obtížent; ale dal jej nám přijímati s takú poctí

na však den, leč duchovně, leč tělesně v té svátosti, jakž by nám bylo hodno, abychom vezmúc posilu od toho chleba, na však den šli blížiece se do královstvie nebeského. Jest také duchovní chléb slovo božie, o němž jest psáno, že ne v jednom chlebě jest živ člověk, ale ve všelikém slovu, jež pochází z úst božích. K tomu chlebu, jakž praví Kristus, by nám nebyl Hospodin ostavil semen, tociš písma svatého, byli bychom jako Sodoma a Gomorra. Toho chleba ovšem také slušie žádati od milého otce, řkúc: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes skrze své věrné sluhy, jež si ustavil nad svú čeledí, aby jí dali v čas pšenice mieru,“ tociš máme prositi, aby Hospodin, jako věrný otec, dal nám své slovo skrze své kazatele věrné, dada jim pravý rozum svatého písma, a moc protiv nepřátelóm, a rozšafnosť, kdy by co mluvití měli; aby nás tak vedli a posilovali ku pravdě, abychom došli toho blahoslavenstvie, o němž jest řekl Kristus: „Blažení, ktož slyšie slovo božie a ostřiehají jeho.“ Životu pak tělesnému jest chleba potrebie tělesného, jehož také od milého otce žádati máme, řkúc: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes.“ Neb by všeccka naše práce, všeccko dielo bylo daremnie, kdyby nebeský otec nedal na ně svého svatého požehnanie; i kak by rostlo obilé, kdyby Buož jeho dobrým počesím neoprával? aniž by veď mohl aneb uměl dělati člověk, byť to Bohem jemu nebylo dáno. Protož mýlét se ti, ješto riekaš: „Coť by mi Buož dal, bych se toho nedopracoval?“ Pravdaj, že chce tomu Bóh, abychom pracijíc, měli od něho chléb svůj; protož jest i kázal prositi ne cizieho chleba, ale svého. Tenť pak nejie svého chleba, ktož vylichví, vylstí, vyklamá, vypochebuje proti pravdě, ukradne, vydře, aneb když ho některú stranú nezaslúží; neb ti všichni jedie chléb cizí protiv rozkázání syna božieho, jenž nám jest ne cizieho chleba přikázal žádati, ale našeho. K tomuť praví svatý Pavel: „Ktož nedělá, také nejie.“ A však někteří, ač nedělají rukama tělesných věcí, ale pracijí u modlitvách, v učení i v jiných věcech duchovních; a druží působiec lidí, súdic je, brániec jich světským během: tiť všichni svůj chléb jedie, nebť činie věc potrebnú a jsú v svaté cierkvi úžiteční. Vezdajšieho také chleba tělu máme žádati. Ale ten nežádá chleba vezdajšieho, kterýž bez potreby ztrávití chce jednoko

dne, na němž by mohl míti dosti ku potřebě za několik dní: jakož mnozí blázni v svátky neb o masopustě propí, prohlítie tak mnoho, že v dělné dny nebudú moci tolik s pravdú dobytí; i přičinie protó k svému dobrému řemeslu neb dieťa nejedné lsti nebo křivdy. Můžem také chlebem všicku potřebu tělesnú rozuměti, jakož říká sekyře tesar: „Toj' mój chléb;“ a každý tomu řemeslu, jímž se krmí s věřú a obierá podlé svého stavu. Protož každý bez hřiecha móż loho žádati a prositi na Boze, což móż bez hřiecha míeti. Ale hlédaj každý, proč žádá: pro úžitek-li těch, o nichž jest povinen podlé svého stavu pracovati; či-li pro svú hrđost neb rozkoš, neb pro lakomstvo? Ktož nad svůj stav čeho žádá na Boze, tenť neznamená, žej' Kristus kázal prositi za vezdajší chléb, tociš za tu potřebu, jiež mu jest jeho stavu potřebie na vsáký den. A tak móż bez hřiecha král některdy úmyslem dobrým žádati krajiny některé pro pokoj svých; a vládyka rovný snad ostatek té vsi, jiež má stranu některú, aneb cos buď takového: a jakž by nad svůj stav žádal a prosil za světskú věc, bylo by zle. A tak jest Šalomún prosil ducha svatého naučením, řka: „Hospodine! sbožie velikého a chudoby nedávaj mi; ale daj tolikú potřebu, jíž bych živ byl, abych v sboží pýchaje tebe nezapomenul, a chudobú nebyl přinucen tak, ež bych krásti musil.“ Protož máme Boha také prositi za naši potřebu tělesnú: ale však ne bezpřémně za toto neb toto; neb bychom se tím snad mohli oklamati. Jakož sem slýchal, že jeden král pohanský byl uprosil na svých bozích, že, čehož se jen dotekl, to vše ozlatělo, až od hladu umřel, nemoha jiesti zřata; neb jakž se dotekl ústy krmě které, tak ozlatěla. Protož řku: ne ovšem bezpřémně slušie prositi za světské věci; neb mnáme někdy, by bylo dobré něco jmieti, ano by nebylo dobré. Ale pomniec, že sme prosili, aby v nás byla jeho svatá vuole, rcem: „Chléb náš vezdajší daj nám dněs, tociš potřebu podlé našeho stavu, jiež bychom se podlé tvé vůle obpracovali, aby správně byla naše.“ A znamenitě die „dněs,“ jako by řekl: doniž jsme na tomto světě; abychom, na každý den vzdy berúc a vzdy prosiec, nemněli, bychom sebu měli; ale pomněli a znali to, že vše, což máme, od Boha máme.

Pátá prosba jest u pateri naučením syna božieho, když diemy: „Odpust nám naše dluhy.“ Mnohoj' dluhu našeho; protož pilněj' nám prositi třeba, aby nám byl odpušten. Coť se zdá? Buoh nás stvořil, abychom činili jeho vůli; což kdy jinak učiníme, dluhu sme nezaplatili. A nad to, když sme zahynuli hřiechem a v smrt upadli, on za ny umřel, vykúpil nás, a tiem ny ještě u větší dluh zavázal k sobě; a protož dlužni jsme jej milovati se všie duše, se všie síly, se všie moci, se všie paměti, a ještě nad to, než můžem. A proto, když prosíme, aby nám odpustil dluhy, třebaj' toho žádati srdcem celým, ale však s rozumem. Neb ne tohoj' nám žádati, abychom jeho nebyli dlužni milovati; ale toho, coj' nad naši moc dluhu, aby to odpustil, a což můžem, abychom vždy popláceli pokáním svatým. Veď Buohť jest tak spravedlný, Jako i milosrdný; ktožť žádá nepodobného protiv jeho spravedlnosti, nemni, byť ho chtěl v tom uslyšeti. Nenieť podobné, mohúc a majíc čím poplatiti, i prositi všemu odpuštění, a ničehož nepoplatiti. A toj' také velmě nepodobné, když kto tiem úmyslem hřeší, řka: „Buohť jest milostivý, odpustíť mi;“ neb jako by se ten posmieval Bohu, a protož toho hřiecha ne tak snadně Buoh odpustí, jako když se kto bez rozmysla dopustí čeho. A protož nenie třeba hřešiti na boží milost; neb i pilně se střežúc hřiechov, však se jich pro naši nestatečnost neustřežem. A také, platme pokáním i skutky dobrými dluhy, jakž mohúc, ještě všeho nezaplatíme; vždy ještě nemálo ostanem, pro něž nám jest třeba snažně prositi, řkúc: „Odpust nám naše dluhy.“ A tak ne ten dluh mieniec, ješto jsme dlužni jej milovati; ale mieniec dluhy obmeškánie a za viny naše, jichž sme se dopustili. Neb donidž jsme na tomto světě, ve mnohých věcech pochybujem, tak že, jakož svatý Jan die, diemy-li, bychom hřiecha nejměli, sami sebu klamáme a pravdy v nás nenie; neb kdy se koli odvrátíme svú žádostí od většíeho dobrého k menšíemu, od stvořitele k stvoření, inhed sme v hřiech upadli, méně neb vice, podlé žádostí naše. A jednú-li ty věci nás podržie od Boha dobrú chvili, ať neřku, zavedú protiv Bohu, ješto by obakž nebyly, kdyby nebyly způsobem božím: a však protiv jeho způsobu chtiec v nich mieti libost, zacházieme; pro něž jsme ovšem vice dlužni Bohu, než stačiti můžem. Ale v tom

jest ukázal svú velikú dobrotu nebeský otec, žej' nám kázal sebe prositi za to, aby nám odpustil dluhy, jichž množstvie nemóžem zaplatiti: nekázal by prositi, kdyf by nechtěl odpustiti.

Ale však, že všudy s jeho milosrdenstvím také jde pravda, toj' ukázal, když jest přičinil k té prosbě páté, abychom to měli vzdy na paměti: „Jako my odpúštíme svým dlužníkom.“ Neb tudiež ve čtení svatého Matúše praví: „Nebudete-li vy odpúštěti svým dlužníkom, ani otec nebeský odpustí vám.“ Hlédaj, kakt milému otci nebeskému jest libo, abychom my dietky jeho v dobré milosti spolu byli, jeden druhému odpúštějíc za viny lec kakés. Neb jako by řekl: „Když se rozpomenete, že jste mnoho dlužni, i zaviněním i obmeškáním, kak by rádi, abych vám odpustil, takéž jest mně libo, aby jeden druhému odpustil; protož jakož vy odpúštíte, takéž já odpustím.“ A v tom jest ukázal svú spravedlnost, již má vzdy s svým milosrdenstvím. Neb kakž koli v svém milosrdenství jiných šest proseb, ješto u pateri prosíme, jako darmo ohce dáti, abychom prosili: ale této darmo nechce dáti, aby nám odpustil naše dluhy; chce, abychom as a tiem jemu poplatili, aby, jakož chcem, aby on nám odpustil, takéž my svým bližním odpúštěli. A pakli kto pje pater jinak, než jest Boh prikázal, zle činí, nechtě v jednotě křesťanské býti; aneb, nechtěl-li by paterě pěti, aby svým dlužníkom neb hněvníkom neodpustil, co jiného, než sám se odsuzije, aby nebyl syni neb dcera nebeského otce? Protož každý křesťan, kterýž chce mieti díl s nebeskými dědici v životě věčném od Boha otce, má býti hotov, aby svým dlužníkom neb jiným protivníkom odpustil: nechce-li dréve pro větší odplatu, ale as poň když uzří, žej' jim žel, že sú protiv jemu učinili; aneb když by rádi jemu zaplatili, by měli čím, a ukáží to, jelikž mohou. Ale ne jako někteří odpúštějí svým hněvníkom, řkúc: „Já jemu odpúštím; ale ty, Hospodine, jemu neodpúštěj!“ Ktož komu právě odpustí, i Bohať zaň prosí, nejmaje libosti v tom, ač by se jemu zle stalo. Praví svatý Jan Zlatoustý: „Odpustíme-li my dréve, než nás budú prositi hněvníci naši, také nám Boh dréve odpustí, než jeho prositi budem; pakli, jelíž nás budú prositi, odpustíme, také Boh, když ho budem prositi, odpustí. Ale bu-

dú-li nás prositi, a z srdca, neklamajíc, a chtiac rádi odložiť neb zaplatiti, by měli čim, a my neodpustime: takéť nám Boah neodpustí, ač jeho i prositi budem.“ A tak jsme Bohu mnoho dlužni, že by zle naše věc byla, kdyby on nám neodpustil. A jistě, jakž jest i sám Kristus řekl, neodpustit nám, když my neodpustíme; jakož jest v jiném čtení ku podobenství toho pověděl pověst: že jeden byl svému pánu mnoho dlužen; a když jej pán kázal jieti pro ten dluh, prosil pána, řka: „É pohověj mi, všet rád zaplaci.“ A pán slitovav se nad ním, vše jemu odpustil. A on pak uzřev jednoho svého tovariše, ješto jemu byl také dlužen, ale vešm méně, nežli on svému pánu, počal jeho přieliš nuziti pro ten dluh; a když ho prosil takéž, jakoj' on byl prosil za svůj dluh pána svého, nic se nad ním neslitoval; až to i dojde pána jeho. A pán pozova ho před se, i die jemu: „Zlý sluho! veškenf sem dluh odpustil, žes mne prosil; zdalis ty nejměl téhož svému tovariši učiniti?“ I kázal jej pán dáti u vězenie katóm, až by i poslední ort zaplatil. A protož odpúštějme, coť se nám děje křivdy, jakož chcem, aby nám bylo odpuštěno.

Šestáj' prosba: „A neuvod nás u pokušenie;“ a sedmá: „Ale zbav ny ode zlého.“ Pravi svatý Jakub: že Boah nenie zlych pokusitel; ale každý má pokušenie od své zálosti, již se táhne od Boha, tociš aneb žádám kochanie v světských libostech, aneb v hněvu a ukrutnosti své myslí. Protož tak mi se zdá, že by tehdy nás Boah uvedl u pokušenie, když by dada prospěch v sboží světském: ve cti, v zdraví, v síle, v kráse, neb v čemž kolivěk takovém; aneb i v duchovním dobrém: v rozumu hlubokém, v pokoře, v utrpení, náboženství, neb v čemž koli; aneb když by přepustil na člověka protivenství která, odejma jemu ty libé věci, i zůstavi jej bez vláštie pomoci. A protož znajíc své hubenství, ež bychom bez něho inhed padli v hřiech, prositi máme, aby nás neuvodil u pokušenie, tociš: „Nebeský otče! nedávaj nám toho prospěšenství, ani na ny přepúštěj toho protivenství, když by nás chtěl bez své pomoci zůstaviti; ale zbav ny ode zlého hřiechu, vyprostě a vyveda nás z nesnadného rozbroje, leč u protivenství, leč u prospěšenství tohoto světa, ač bychom zlým hřiechem nedošli ztracenie zlého.“ Aneb

pak túto prosbú sedmú žádáme, jako znajíc se, že my nevieme druhdy, čo' nám zlé nebo dobré, mniec často, ještoj' nám zlé, by to bylo dobré; a ještoj' dobré, by to zlé bylo: aby milý otec zbavil nás, což koli on vie, žej' nám zlé.

5 Amen jest slovo židovské a znamená velikú žádost, aby se to vše cele naplnilo, jehož sme prosili. V němž nás všech rač uslyšeti, Hospodine!

Knížky druhé.

O trojích stáviech: panenském, vdovském a manžel-
ském.

Skonav knížky prvé o těch třech obecných věcech, jichž jest každému tak potřebie, kteréhož jest koli stavu, ež nemož bez nich spasen býti, tyto knížky druhé sem vám napsal o čistotě trojiego stavu, z nichž v některém mosí býti každý, ktož chce s Bohem v jeho království přebývati. 5
Neb to město nebeské, ten sbožnie svatý nový Jerusalém, jest tak zřízené a přecisté, že nic nevejde do něho věky věkóm nečistého; jakož svatý Jan pokládá v knihách zevenie tajného. A kak-li tam móż vníti co nezřízeného, ano anděl upadl od onud, nechťe býti podlé božieho spořiezenie? kudyž 10
pak móż tam, jenž potupuje přikázanie božie a jeho způsob pro své žádosti nečistú vůli? Neb jakož Buoh jest ve všem čistý a pořádný, tak všeliké nečistoty a nepořadu nemiluje. A ktož ruší božie ustavenie a jeho pořad, ten jest ukázal, že nemiluje Boha; a bez milosti nelze jest k Bohu, jakoj' dřeve 15
mluveno o tom. I spořiedil jest milý Buoh a ustavil zde na světě trój řád čistoty: jeden najduostojnější panenské, druhý méně duostojný čistoty vdovské, a třetí, ač najmenšieho duostojenstvie, a však proto jest duostojný, to jest pořad manžel-
ské čistoty. Protož, ktož jest v stavu panenské čistoty, leč 20
jinoch, leč panna, správně jeho má chovati, až by aneb v něm věč umyslil ostatí, k letóm přijda; aneb dal jemu Buoh tovaříše k manželstvu, kohož ráčí. Neb jedínú je kto ztratí kromě manželstva, by sto let živ byl, věč jest dlužen želeťi toho, a věč k témuž nemož přijíti duostojenství. Ale proto móż, nevstú- 25
pí-li u manželstvo, býti v čistotě: jako ve vdovské, jestoj' většieho duostojenstvie, než manželská; a té opět chovati slušie aneb věč, aneb až do manželstva. A též i manželé; jakž o tom dále každým povědě něco, jesto se k jich stavóm hodí.

O pannách, ješto chtie za muž.

Že panenský stav jest najduostojnějšie čistoty, a že se jest v něm narodil každý, a nemóž jeho ztratiti i žádny bez povolenie, chci o něm najprv pomluviti, zdali by kto, srozuměje jeho veliké duostojnosti, ostal při něm; a pakli dále nechce, ale dochoval jeho až do manželstva. I rozumějí a vizi v panenském stavu panny dvoje: jedny, ješto pro milost boží věč chtie ostati pannami; druhé, ješto chtie za muž. A ty druhé ještě jsou dvoje: neb jedny z úmysla sprostného, jsou v poslušenství svých starost, držíe panenství, 10 prosieć Boha, aby jim dal podle své vůle stav manželský držeti, čakajíc, když jich starosty dadie je k manželstvu, neumyslivše až do smrti pannami býti pro milost boží; neb snad nemají těch příčin, aby uměly bezpečně chovati panenství svého, ani snad toho naučení; neb, jakož čtenie praví: 15 „Ne všichni mohou panenství pochytiti, ale jen ti, kterým jest dáno od Boha.“ Ale ty panny, ješto myslé za muž, kakž kolivěk nebudú bez odplaty, že sú své panenství schovaly podle božieho prikázanie, manželstva čakajíc bohobojně: však zemrú-li, pannami jsou, nebudú té svrchované odplaty 20 jmiati s těmi pannami, ješto sú, z úmysla zalibivše Bohu své panenství, ne do své síly, ale do božie pomoci ufajíce, až do smrti sdržely je a zachovaly.

Jsú pak druhé helmbrechtné panny, ovšem světské, ješto dráže vážie veselé tohoto světa, a více žádají zdejší chvály, 25 než království nebeského. Jistáf jest věc, že ty panny jeliakož k Bohu jsou psotnějšie, nežli ženy, ješto již své muže mají; neb žena jen toho hledá, kak by se slíbila svému muži: ale takové panny všem se žádají slíbiti, tož jen k tělesnému oku. Darmoť sobě tušie ty panny tiem panenstvím, aneb 30 ačť kto pochlebuje jim, i tuší jim zlým: lepší jest pokorná žena, než hrdá panna. Kterážť kolivěk panna svým panenstvím protiv Bohu slúží světu, jistěť od Boha zaslúží pomsty. Ano svatý Jakub praví: „Ktož chce býti přítel tohoto světa, ten bude nepřítel boží.“ Veď, přijdeť ten den, žeť nade všemi 35 stane pomsta, ktož vši myslí milují svět: kakž pak takové

panny chtějí ujítí božieho súdu, válejíc smiech sprostnějšími,
 tak pannami, jako panici, aneb manželzy sprostými; a z pra-
 vého úmysla, kohož mohúc, k smilné táhnúc nečistotě, ač ne
 skutkem, ale przniec jich myslí i samy své, žádajíc se všem
 sľbítí, a samy se sobě ľbiec v své marnosti aneb snad v zlosti? 5
 Spiešet jest zlost, nežli marnost taková věc, vzdy chtietí nad
 jiné chválu jmiati v kráse, v lepotě, v dvorstvu, v skociach,
 v rúše i v čemž kolivěk takovém. Hlédaj, nenie-liť zlost,
 téžměř vše snaženstvie své obrátiti na to, neda mladí blázni
 řekli: „Toť jsú praví tovaříšie!“ Takovéť panenstvo k ni- 10
 čemuž nenie, než k pomstě boží. A však, když by taková
 panna dřeve, než by zbyla panenstva svého, rozmysléc se,
 Bohu panenstvo zalíbila, želejíc těch svých nestatečností,
 mohla by dojítí duostojenstvie panenského, jehož ani man-
 želka, ani vdova móż dojítí: když by s múdrymi pannami 15
 čakajíc věčného choti, jmajíc lampad, vzala také i oleje a
 rozežhla jej k ozdobě věčné, tociš majíc cělost panenskú
 jako lampad, i vzala milost k Bohu, jako oleje, jíž by plá-
 polec svietila rozličnými skutky dobrými k příkladu jiným.
 Pakli by i u manželstvo vstúpiti chtěla taková panna, však 20
 by měla těch svých obyčejův pokáním polepsiti se zpověď.
 Cožť kolivěk tuto pravi těmto trojím pannám, téžť i panici
 sobě mají rozuměti; nebť i jich panenstvie vše jedno jest
 duostojenstvie, jako i oněch.

25

Čeho se mají stříeci, ktož ohtie v manželstvo.

I řku těm obojím pannám, kteréž chtějí za muž, leč jsú
 i panici, a razi jim to, ač jim jest milá pravda božie, aby 20
 se čistě jinoch své choti choval od všelikého smilstva, tak
 dobře, jako ona jemu. Neb jest to božie přikázanie, aby i
 žádný kromě manželstva s žádnú se nesměšoval tělesným
 skutkem. A také jest podobné, jakož jinoch nechtěl by rád,
 by ta panna stav panenský prostúpila, kteréž on má pojieti, 25
 aby také sám svého panenstvie neztracoval. Však jest muž
 silněji než žena; a když jest ženě svůj stav veliká hanba
 kromě manželstva prostúpiti, nicť před Bohem nenie menší
 ľbiech muži. A protož podobné jest, čistě chovati se tak

muži jako ženě k manželstvu, a pokáním se k němu připraví; nebť jest svátost manželstvo. Nebť to bývá, že kteříž své vůle více žádají v manželství, než vůle božie a způsobu jeho, často jim Bůh dá těžšie pokání, nežli by jim

5 papež směl dáti se vši svú kněží. Neb čímž člověk hřeší, tím má trpěti. A protož, ktož jest hřešil, kak nemůdře s ženami pohrávaje, aneb přieliš žádaje se pro tělesnú libost oženiti, často jemu Bůh dá takú ženu, na níž dosti těžké bude pokání jmieti: snad zlobivú, nemůdrú, klevetnú,

10 neposlušnú a s jinými rozličně zlými obyčeji, že, kdež sej' přielišně nadál rozkoši, tu bude často přielišná lopof. A snadť to miení svatý Jan Zlatoustý, ješto die: „Ktož má zú ženu, rozuměj tomu, žeť odplatu svého prohřešenie nese.“ A protož s bázní boží slušie manželstva žádati, prosiec od Boha

15 dobrého tovaříše. Neb jest psáno: „Duom a sbožie přicházie od otcův; ale žena múdrá zvláště od Boha.“ Cožť sem tuto mužóm mluvil, právěť se též na panny neb na vdovy chylí, ješto přieliš kvapně v tělesné žádosti žádají mužów, hlediec na ně bezpřémně, a vzdy myslé o nich, vzdy o nich

20 maluvie, vzdy se jim strojé, rúchem, skoky, žádajíc se jim slíbiti smílně. Protož často, když máj některá, by měla dobré bydlo mieti s mužem, nalit se jí nahodí snad kostkár, opiléc, cizoložník, mrhák, aneb jiných některých zlých obyčejów. A protož, ktož chtie v manželstvo, mají to dobře

25 ohmyslití, že tak brzo potká je lópot jako rozkoš; a zej' nikakž nelze se jim do života rozlúčiti. Protož říekají, když se chléb neudá: „Chlébť se snie a pivof se vypie: ale běda, komužť se žena neudá!“ A když jest nelze zbýti manželstva; kdy zamysléc, dobré se jest na manželskú práci rozmyslití,

30 aby člověk neřekl: „Nevěděl sem, by to tak bylo!“ když ho potká, a trpěl tím pokornějie. I slušie se pilně stříeci s obú stranú, ktož chtie v manželstvo, všech těch příčin, z nichž by svár a nemilost mohla býti mezi mužem a ženú v manželství, aneb duši nebezpečenstvie, jehož by potom nebylo

35 snadno popraviti; a zvláště pěti:

Najprvé slušie se stříeci tovaříše k manželstvu nebohobojného. Protož slušie se ptáti po lidech pokorných a počestných, múdrých a bohobojných, jichž by dietě k manželstvu pojal. Nebť to bývá, kteréhož starší přátelé jsú oby-

čeje, po témž často i mlazší táhnú. Mnohokrát v svatém písmě Bóh zapovídal svým, aby některého rodu nepojímali; a když sú toho nesdrželi, zle se jim zvedlo. A toj' byla jedna příčina obecné potopy, že synové z rodu Setova pojímali dcery z prokletého rodu Kainova, vidúc, že byly krásné, i postúpili po jich smilstvě, až Buoh i potopil ves svět. Právěť jest též ještě i dnes: mnozí pojmu dcery hrdých lidí, nebohobojných, lakomých, smilných neb obžerných, zpravovačov, i zučie se od nich témuž. Múdrý Šalomún však postúpil po obyčejích svých žen protiv Bohu, i ztratil proto boží milost. A jakožť jest muži třeba ženy bohobojné, takěžť jest třeba ženě, aby muže nebohobojného nepojímala. Ale však jest jedno nemúdré bohobojenstvie, a lépe jest bláznovstvie říkati tomu, když jest v manželství: ješto mají za veliký hřiech, spolu se utěšiti; i dopustie se horšieho, že ukrutní sobě budú; aneb dopustí se snad muž z toho cizoložstva, když jemu žena v tom nebude chtíeli ochotna býti. Těmť by slušalo nevstúpati v stav manželský, aby se vystřieci mohli těch tělesných poškvrn. Neb to dobře vědě, zkusiv toho, že snáze jest těch poškvrn prázdnu býti, ješto překážejí čistotě panenské aneb vdoví, jsúc v panenském stavu nebo ve vdovském, než jsúc v manželství, býti bez poškvrn takových, jakož by slušalo manželskú čistotu zachovati. Protož ne takť nemúdrě bohobojného muže, neb ženy muži hledati velím: ktožť jde v manželstvo, tenť andělského života nemyslí vésti.

Druhé jest potřebné, ktož chtie k manželstvu, aby každý sobě hledal rovně, aby nerovnosť nebyla příčina jich kramolu a nemilosti. Jest-li mladý, střež se starého; a urozený hledaj urozeného; neb nejedno zlé pocházie z té nesvornosti, když se spolu velmě nerovní senmú. Pojme-li starý mladého, vzdy se vzstýchá, zda-li ho snad mladý nemiluje; a tak, boje se za to sám, plné k němu milosti nemá; neb kdež jest zlé domněnte, tu nemóž býti plná milost. A takéť to, že se mladých vášně starým nerady líbie, a starých mladým; jakoť byl ktos řekl, a pravú pravdu: „Když běch mlad, staří mi se nelíběchu; a již jsem stár, opěť mi se nelíbie mladí.“ A byť mladú ženu starý muž nemrzal, že by snad tak dobrá byla; ale klamóvť zlých lidí nebude prázdna,

ano se zle prímlúvajú škodným klamem, řkúc: „I i kak máš muže starého, anř se k ničemuž nehodí, a ty se s ním nemóžeš shřieti!“ A tak zlí lidé, svú vůli pasúc, i piesni o nich zpievati budú, ano jich řt ponúká k tomu, chtě zkaziti do-
 5 brú ženu, jeřto by se nedomyslila toho k mysli připustiti, aby se z toho roztúzila. A mladému muži s starú ženú právěř jest též; anoř ději nejednú jemu, klamajíc jím: „Toř tvá pěkníčka! toř tvá matka!“ Pakli bude jeden děti jmiati a druhý nic, opěť z toho hořov kramol, a najviec v obec-
 10 ných lidech. By onen přál jeho dietěti, tento nevěři; a tento mní, by druhý před ním kradl pro své děti. A protož pro vše, ktož chtie v manželstvo, hodné jest rovného hledati tovařiše; neb pro tu nesvornost mnoho se zlého přiházie: tu čáry, tu cizoložstvo, ústavný kramol, a druhdy vražda,
 15 až sám na se někdy člověk smřti vzprosí; a druhdy se rozejdú leckaks, i duři i sbožie ztratiec.

Třetie sluřie se střicci, aby se nesňala spolu dřeve, než sobě vyjmeta z rodu, aneb jsta-li v přivuzenství. Na
 20 čtvřtém kolenu nemají se pojímati; ale jakž s které strany pátého dojde, tak mohú. A těm kolenóm móžeš srozuměti v onom dřevu tam napřed, jeřtoř jest napsáno. Toho dřeva kmen jest otec neb máti; neb móž čisti rod po leckterém jich. A prvnie větvie, na němž jsú pacholíkové i dievčičky, jsú sobě vlastní děti toho otce neb té mateře, ačř slovú
 25 polúbratřie někdy neb pokúseřtie; a to jsú koleno prvě. Na druhém větvi jsú těch vlastních děti, jeřto jsú sobě strýčený, neb ujčeny, neb tetěny vlastní; a to jsú sobě na koleni druhém. A na třetiem větvi jsú oněch vlastních z prvěho kolene vnúčata, a jsú sobě bratřie neb sestřie z strýčenat
 30 neb z tetěnat, neb z těch ujčených bratří, a na koleni třetiem. Pak na čtvřtém větvi jsú těch bratří a seřtr z strýčenat a z tetěnat, aneb z ujčenat děti, a oněch prvních vlastních z prvěho kolene pravnúčata, a jsú sobě na čtvřtém koleni: a ti sebe nemohú manřelsky pojímati, jakož vidíš, řeř
 35 i řádný jeden druhému nedává ruky aneb prřena. Ale onino na pátém větvi jsú oněch prvních vlastních prapavnúčata; ti jsú již kolene pátého dořli, a mohú se spolu pojímati, aneb s kterýmiž chtie s onoho větvie dolejřieho: s čtvřtého-li, neb s třetieho; neb s druhého, třeba-li, by to mohlo býti pro

starost jedněch a mladost druhých, i s prvního kolene, jakož vidíš, anof sobě ruce dávají neb prsteny ti obrazci. Pak po kořenu, ktož chce, móż znamenati, kak od osmi stran každého rodina pocházie; neb každý má čtyři pradědy, a tolikéž prabab. A jakož i žádný z svého rodu nemá pojiati, donidž nevyjde z čtvrtého kolene: takéž i toho nemóż pojiati, ktož by s jeho rodičem, donidž by z čtvrtého kolene nevyšel, měl tělesný skutek, ačby i kromě manželstva stal se. I žádný také své kmotry nemá pojiati; ani ty děti, kteréž kto křstí, mohú jeho děti pojímati, ani on sám. A též jest kmotrovstvo na birmování. A komuž jeden manžel bude kmotrem, když jsta již spolu, též jest kmotrovstvo i druhému. Také se jest toho stříeci, aby i žádný nepojímal toho, ktož by nebyl svobeden, že by snad s kým slib měl, jenž manželstvo činí, a ten byl ještě živ; aneb kdyby byl svěcem svěcením druhým, aneb byl v zákoně stvrzen: neb ti všichni mají se rozvesti, móż-li to býti naně doličeno. Pakli by kto kterou pojal, neb která kterého, ještě' čistotu vdovskou držeti zalíbil, ač i kromě zákona, neb panenskú, zle by činil; pakli by, to učinil věda, smrtedlně by hřešil. F jiných věcí jest více, ještě manželství překážejí, ale nejsou tak obecné. A protož slušie se pilně ptáti, ktož se ženiti chtie nebo vdáti, aby se u pravdě pojiiti mohli; neb často pojímú se, vzvedie, že spolu nemohú býti podlé práva; a však toho nemohúc dovesti, mosejí spolu býti, a ne ovšem dobře.

Čtvrté, ktož manželstvo přijímají, mají se stříeci, aby časov, k modlitvám a ku pokání kostelem ustavených, se nesvatbili. A to jest troj. čas do roka ustavil kostel, kromě jiných vigílií a sobot, aby v nich svateb nehývalo: prvý čas jest ot deviatnika až do proveda; druhý od křížové neděle až do svatě trojice; a třetí od adventu až do svietek. A neměliž by tehdy knězie svateb předhládati podlé práva, bez velké pilné potreby, pro nějaké obecně dobré, jako kniežatům neb velikým pánům, ještě pro obecný pokoj se ženie, kak kolivěk. snadnějie toho dobývají lidé nežli slušie. A protož, aby se těch věcí mohl každý lépe stříeci, jest páte, ještě pilně slušie stříeci se toho, ktož chtie k manželstvu, to jest: aby se tajně spolu nesvatbala, ale zovně, staršie přátely znovúc, vzepťajíc se na tyto na všechny věci, kteréž

jsú príekazný manželstvu. Neb tých všetkých majú starší, ktoríž vládnu mlazšími, býti pilni, což by rozuměli, žej' prikaza k manželstvu, aby toho vystřiehali mlazšie, a pripravili, aby rovní se sněli u manželstvo.

O manželské nesnadnosti.

Také pannám těm, ač i chtějí za muž, nemohu toho
 10 zamlčeti, ješto' mluvil svatý Pavel. Neb ač jest nemienil prikazovati, aby panny nechoďily za muž, jakž to sám svědčí, a však praví: „Razi jim,“ tociš jako věrný přítel, „aby tak ostaly. A zdát mi se,“ praví, „žeť mám ten dar z milosti božie,“ tociš žeť v tom mohu dobrú radu dáti. „Však,“
 15 praví, „běh tohoto světa skoro mine; již by slušalo, ktož tohoto světa užívají, aby myslí k němu nepřikládali, tak jako by jeho neužívali; a ktož mají ženy, aby tak byli, jako by jich nejměli.“ Nemieníť svatý Pavel, aby, ktož má ženu, zdržal se od nie tělesným skutkem; neb jest také řekl, že muž
 20 nemá vše věci mocen svého těla, ale mocnej' i žena, když chce žádati jeho; a takéž žena nemá mocna těla svého, aby tociš, když chtěie, muže k sobě nepřipůšťala, ale muž jest mocen také jeho. Ale miení, že by to slušalo, aby, ktož mají ženy, neb ženy, kteréž mají muže, kakž kolivěk z důhu má
 25 jeden druhému skutku tělesného povoliti, všakž své tělesné libosti neměl by věčně k tomu přikládati; neb skoro miení ta lakóča, a poškrvnu jakúž takúž nelze jest by neostavila v myslí. Neb vše věci rozum poddá se v tom tělesném skutku tělesenství, ješto v žádném činu jiném toho neučiní. Ale žeť ne-
 30 snadno, majíc žádosti tělesné libosti přirozenú před sebou, myslí k ní nepřikládati, právě jako v smole rozplulé miešeje rukú, i nezlepti se jí; protož svatý Pavel, znamenav to, praví více: „Chťel bych, by tak všichni byli,“ tociš neženiee se, „jakož jsem já.“ I praví k tomu slovu svatý Augustin: „Ó Pavle! štěl by, aby svět zhynul!“ Pak mezi jinú řečí odpovídá, řka: „A snad by již doplnil se ten počet, by všichni lidé byli spaseni, kteříž sú po všem světě v ta doba byli.“ Takéž i dnes, ješto se sobě zdají mūdři, když se udá s nimi býti, rádi tiež kakús hrdošti: „Lépe-li by bylo, aby všichni

byli v panenském stavu, když jest duostojný, jakž ty chvá-
 líš?“ K tomu jim tak odpovídám: že nelépe; ale tak jest
 lépe, jakoj' Buoh přezfel, aby, ktož chce klerému, v ten
 vstúpil; aby, jakož jest dobré zřiedlno protiv zlému, takéž
 více dobré bylo zřiedlno protiv méně dobrému. A však
 každému by lépe bylo, ktož by duostojně držal panenstvie,
 nežli by duostojně vdovstvie neb manželstvie držal. Anoj'
 lépe, žej' i zlato, i stříbro, i železo na světě; a však dráže
 zlato váží, než železo nebo stříbro: takéž jest tulo. A
 jakož svatý Jan Zlatoustý praví: „Najprv bylo potřebie, aby
 se lid rozplodil; byloj' řečeno: Rostte a plodte se; a již se
 lépe Bohu líbí ač i malý počet svatých, nežli by mnoho bylo
 lidu obecného.“ Již jest řečeno: chtěl-li by kto pro krá-
 lovstvie nebeské čistotu těla pochytiť, aby pochytil. Již jest
 Kristus, byv na svatbě, vida, že se vina nedostává, obrátil
 vodu u víno, a v lepší, nežlij' mohlo na svatbě býti, tociš
 čistotu manželstva, ukázav žej' dobrá, proměnil v čistotu pa-
 nenstvie: nepřikazuje jie, ale ponúkaje k ní; jakož jest i
 svatého Jana apostola, an chtěl u manželstvo, pozval u pa-
 nenstvie. Neb jakož svatý Pavel ukazuje, řka: „Panna my-
 slí, kak by se líbila Bohu a byla svatá tělem i duchem; ale
 ktož má ženu, snažen jest toho, což slušie k světu, a kak
 by se slíbil ženě; a jest rozdvojen svým srdcem.“ A též jest
 i žena vdaná. A dobře praví: „jest rozdvojen srdcem;“ neb s
 jedné strany rád by hledal Boha, s druhé strany rozličná práce
 světa tohoto jej potykuje, již musí nésti pro ženu a pro děti,
 jakož příslušie k tomu stavu; a protož má srdce rozdvojené v
 milosti. A kdež se dvojí naše milost, tu nemóz nikděž mieti
 tak silné své moci. A protož stav panenský, že móž svú milost
 lépe k Bohu pozdvihnúti, jest duostojnější nežli jiný. Neb stav
 manželský jen ob tu stranu má k spasení čaku, s kteréž jest
 svú milost pozdvihl k Bohu; a nebude-li větší milosti mieti
 k Bohu, než k světu, zahynul by. A jistě to vizi, že pro
 rozličný rozbroj a příhody tohoto světa mnoho manželóv
 ochabují, tú stránkú milosti, již jsú dlužni, táhnúti k Bohu.
 Protož vidíme to, že mnoho jest svatých panen, ješto jich
 den slaví kostel znamenitě; a také vdov svatých několik
 vieme: ale manželóv málo světíme; neb nesnad dojdú toho
 svrchování pro rozdvojenie té milosti, jiej' ač jednu stranú

táhnú k Bohu, a však druhú ľpie na zemi. A kakž kolivěk svatý Pavel praví: „Panna, pojme-li muže, nehřeší;“ však jest inbed pričínil, řka: „a však práci a lopof tělesnú bude jmiati.“

Obmysl, ktož chce, malá-li a jedna-li práce a lopof v manželstvě bývá? co protivenstvie při hospodářství a nesnadnosti přijde a od čeledi, to již minúc. Co pak, když sobě muž s ženú neshovieta aneb sobě omrznetá? kak pak všie věci ve všem, ješto slušie, nesnad sobě uhovieta, toj' viděti. Neb velmě řiedko by jeden chtěl témuž, ješto druhý; velmě řiedko by oba snažně hledala Boha; velmě řiedko oba snažna jsta hospodářstvie: bude-li muž hospodárný, ale ženaf nebude tbavá; pakli by žena pořadu ráda, ale mužf nebude tbavý, a ještě snad bude překážeti. Co v domu móż býti většie nechuf každému muži, kterémuž jest milost mřla, než žena smutná zlobivým skutkem? co ženě dobré většie nůze, než muž ukrutný aneb nevěrný? Čím se kto viece kde z práva naděje milosti, a nenalezne, tiem z toho má větší túhu. Obmysl, ktož chce, nenie-liř pravda, že manželé lopof a tož nemalú trpie? jakož jest řekl svatý Pavel. Zdali to také nenie nůze a zvláště ženám, tak těžce nositi děti, a s takú bolestí poroditi, a ještě potom několik neděl býti v strasti? a s takú prací a nesnadně odchovati, často pravým snem nemohúc pro ně usnutí, nejednú ze sna přes noc vschopiti se, často kolébky z rukú nevyпустiti, pláče mnoho slyšeti od nich? Pakli která sama nechová dietěte svého, nejednaf ji nesnadnost proto od dojek potká; a někdy se jie nedostane, tak ež vzdy má lopoti dosti tak veliké, že by, jsúc v klášteře, velim snáze na jitřní vstala. A odchovajíc tak nesnadně, kto je vie, kak se polučie na smysle? kto je vie, bude-li s nimi býti v milosti či-li v nemilosti, když dorostú? Pakli které nemocno bude, hrozná nůze; aneb když z manželú na jednoho Buoh přepustí nemoc dlúhú. A protož mýlěf se ty panny neb jinochové, ješto mniec se mdlými, a něco k Bohu milosti jmajíc, i vstúpie v stav manželský, jako by jej snáze snesli než panenský aneb vdoví, nerozmyslěc se, co práce a lopoti přidrží se toho stavu: ano nelze bez pomoci božie, právě jako vdovieho neb panenského, a ještě mi se zdá nesnáze; neb i sám se, i ženu, i děti mosí člověk přemoci v dobrém, a z toho veliké úsilé: ješto v panenství, když sám se pře-

móž, vše jest přemohl. Nechtěl tím manželstva ohyzditi, jako by zlé bylo, že vypravuji některá jeho nesnadnostvie; ale chtěl bych, aby lidé srozuměli, že, ač se zdá práce, zdržeti se, jsúc v těle, od skutku tělesného pannám neb vdovám, však i v manželstvu nádejdu práci, a snad těžší, aneb několik jich miesto jedné. A protož svobodně řku s svatým Pavlem: že ne proto manželské práce vypravuji, abych na vy osidlo vzděl; neb chtěl-li by kto, nečistě živ jsa, báti se manželské práce, zleť by činil; jakožť sem i dřéve řekl: „Nečistíť nebudú v královstvu božiem;“ ale protoť to činím, žeť bych vás rád podniktel k tomu stavu, ješto jest ctný, a ještoť velická příčina a snadnosť v něm, vším srdcem nerozdvojeným hledati Boha, a býti snažnu a ústavnu na modlitvách. Protož razi těm pannám, kteréž chtěie za muž, aby se na obé rozmyslily: i na práci, jež manžely potykuje, i na duostojenstvie a čest stavu panenského. A nemohť-li těm obým své mysli ustanoviti, aby svůj život v panenském stavu až do smrti zachovaly: lépeť se jest vdáti, než tak; myslí kochajíc se v tom tajném smilstvě, vzdy žediti, a to-čieć myslí. A pakli se rozmysléć která, bude chtieti ostatí pannú: nic se proto nerozpakuj, ač se jest žedila myslí v smilstvě, neb kochala, mysléć jíti za muž, aneb kak jinak své panenstvo chtieć přestúpití, a Buoh toho nedopustil, tak že jest skutkem tělesným na jevě panenstvie neztratila, jsúc již v smysle: protoť jest koruny panenské neztratila, kakž kolivěk zprznila ji jest a zšeredila, podlé toho, jakž jest pílň v tom své mysli povolovala; ale móž ji ještoť pokorným za to dosti učiněním učistiti a tak duostojenstvie panenské jmieti. Cožť pannám pravi, téžť i jinochóm pravi; neb jedno panenské duostojenstvie jest obojích, ač ho umějí užívati.

O duostojenství stavu panenského.

I řku, že se na to také mají rozmysliti, kteř jsú v panenství: že stav panenské čistoty jest ze všech stavův najduostojnější, když kto pro milost boží netbá tělesné žádosti, a přemóž ji, bráně se skutku tělesnému, až do života s pomocí boží umyslil té libosti nepovoliti. Těm svatý Augustin

praví: „Jistě něco velké věci mámo jiné budú jsmeti v tom obecném blahoslavenství, ješto již, ještě jsúc v těle, mají něco netělesného.“ Svätý Jeronym praví: „V těle jsúc, kromě těla býti živu, nenie život zemský, ale nebeský.“ A protož 5 ještož' řekl Kristus: „Když slovo božie padne v dobrá srdce, jako semě v dobrú roli, jedna daže úžitka třidceti, druhá šestdesát, a třetí sto;“ to vykládajíc učenníci, pravie: že slovo božie, když padne v dobrá srdce lidem z stavu manželského, přinese úžitka třidceti; a když budú dobrá srdce 10 lidí ze vdovického stavu neb vdovcového, v lěch šedesát: ale v panenských srdcích dobrých sto úžitka móż přinesti slovo božie. Neb, jakož sem i dříve byl řekl, panenský stav móż pláti mđosti větší k Bohu, než stav manželský aneb vdoví; a také stav panenský zvláště znamená nebeské bydlo, a 15 zvláště jest pošel z nebes.

Ale zde na světě hrubi lidé neuměli sú poznati toho, by byl kterého duostojenství, jeliž syn boží sestúpil s neba a naučil, chce-li kto pro královstvo nebeské zdržeti se v čistotě, žej' to dobré. Neb jest také řekl: „Dlažení čistého 20 srdce, neb oni azrie Boha,“ totiž velmi čistějí nežli jání; a jeliž jest svú matku vzvolenú, sľibem a duostojenstvem první pannu, jako mistrýni, svatým duchem naučiv ji, posadil na stolicu pravé čistoty, dobře pokorá ozdobené, všem ku příkladu a k naučení, ktož by jie chtěli následovati; a žej' to 25 stav najduostojnější, sobě matku vzvolil jest čistú pannu. A také protiv tomu nemluví kostel, né jmaž za to, že Josef, pěstún jeho, také jest panenské čistoty byl. Svätý Jan Křtítel, větší než prorok, ještož' měl Krista prstem svätým ukazati, takéž' byl v panenském stavu. Svätý Jan Evgelista pro 30 zvláští čistota panenství duostojen byl, aby syn boží umiereje poručil jemu svú milú matku, pannu čistú, a dal jemu psáti najhlubšie věci z svätého písma. Svätý Pavel v panenství byl, i dal jemu Buoh vysokým rozumem všem vysokým učiti lid. Chtěl také Kristus prvního rytieře po svém 35 vstúpení na nebesa z panenského stavu jsmeti, svätého Štěpana, jemuž jest, an ještě zde, otevřev nebo ukázal se; neb jest byl čistého srdce. Také sem kdes četl, a zdá mi se, že to mluví svätý Řehoř: by tolik panen v nebesiech mělo býti, jelikož jest črtův spadlo; a pak obecních jiných lidí, jelikož

andělův jest a těch panen svatých, aby ten pád dábel'ský jen zvláště čistými pannami byl opraven. Co více řeči k chvále stavu panenského? než jakož z prorokův, z aposto-lův i z evanđelist, z mučenníkův najznamenitější ktož jsou, byli sů stavu panenského: takéž z mužského řádu najduostojnější muž, čistý sám syn boží, z najčistšíe panny řádu ženského chtěl se jest čistě naroditi. Také jest Buoh té nečistoty, ješto odjímá panenskú celost, v nebesiech nechtěl jmieti; protož andělé jsů v čistotě, i svaté duše, kteréž jsů tam; i po súdném dni, až vezmem těla, jakož jest Kristus řekl, ani se ženiec, ani vdávajíc, budem andělóm podobni. Né v ráji nechtěl jest Buoh té nečistotě, jakož zde panenství odjímá; neb ještě jsa v panenském stavu Adam, s Evú vyšla sta z ráje; a jistáj' to věc, jakož svatý Augustin pokládá, že by tam byli se plodili lidé ne tak z přieliš bezpřémné žádosti nečistotú. A protož znám se, že nemóhu duostojenství toho stavu panenského vypraviti. A slyšal sem, že byli svatého Řehoře prosili, aby něco napsal k chvále čistoty svaté Mařie. An pomysliv o tom, nic více neřekl, než ono zpievání, ješto zpievajíc na hodinách svaté Mařie, a řka: „Svaté a nepoškrvněné panenstvo! i kterúf mohu chválu vzdáti, nevědě; poňovadž toho, jehož všeoeka nebesa nemóhu obklíčiti, podala si nám svým lónem. Požehnána jsi ty mezi ženami, i požehnaný plod břicha tvého; neb jehož všeoeka nebesa nemóhu obklíčiti, podala si nám svým lónem!“

Když stav manžolský nebo vdoví musí truchleti, želeje svého porušení a své křehkosti: ten jediný panenský stav zvláště móž sladkú myslí svého Boha milovati, děkuje jemu, žej' zbavil jej i vystřiehl té nečistoty v šeredné tělesné žádosti. Komuj' více dáno, jest-li múdrý, jistě má více vděčen býti. A čím se kto více zde rozchutná v té čistě milosti k Bohu, jeho dary v sobě znamenáváje, tím i v nebesiech větš radost a duostojenství bude jmieti. Protož písmo obecnie praví, a jmenem svatý Jan, jenž jest viděl v tom tajném zevení, když jest Buoh zevil jemu rozličné věci v zemi i v nebi, že panny jdú za beránkem, kamž koli on jde, a zpievajíc tak přesladce kakús divně rozkošnú pieseň, jiež i žádný jiný zpievati nemóž, ani jí móž rozuměti než ony samy. Ó kaká chvála a kaká česť, býti v takém tovariství,

a tak sladce, tak výborné zpívatí píesni! Ó kak by slušalo, ktož by smysl jměl, chovati toho duostojenstvie! a neřku pro tak malú libóstku, jež mnohými hořkostmi jest otrušena; ale pro všichnu rozkoš, což jie móž tento svět mieti, neslušalo by ho ztracovati, ale, ač by i s prací to mosilo býti, pilně jeho ostřehati. Pakli mne tiežeš, kakáj' to píeseň? jáf o ní mluviti neumím, anit já jí rozuměji. Když jí svatý Petr, v nebesích jsa, nerozumie, co mne tiežeš? cof já, zde na zemi jsa, o té píesni tak výborně mluviti mohu?

10 A když čistota panenská jest tak drahý poklad, třebať jie jest chovati snažně. Neb zlý ďábel pro svú závist rád by každému spakostil v ní, jakž moha i jakž uměje, vší chytrostí i podštváním hledaje toho, kak by koho mohl jie zbaviti; neb vie ďábel, že jediná stálost odplatu vezme ve všech
15 věcech, a ovšem v panenství. Jedinú je ztratíš, věč jeho nebudeš jmieti: ani křstem, ani pokáním, nikakž panenství ztraceného nenavrátíš. Protož črt vzdy láká, vzdy podněcuje, kak by koho svedl; nemóž-liť zevného smilstva poskyti komu, ale v manželství jeho podá, více manželstvo na mysli
20 oblahodě, nežli i jest. Pakli těmi sliby nemóž komu v jeho panenství uškoditi, ale hrozitiť počne, straše na mysli, jako by řekl: „I snadné-li jest, tak dlúho bojovati, až do života? vzdy se své žádosti protiviti, těžkáť jest věc! Dotud se brániti budeš, až se někdy i oklamáš!“ Ale jistě nenáe
25 to tak; jistáj' to věc tomu, ktož jest zkusil toho, že, ktož v Bóh ufaje, chutně sobě umyslí v čistotě býti, snáze jemu bude, než donidž přemietá myslí, a nevěda, co učině. Neb to přemietanie najvětší člověku podaěť činí; a jakž všie věci od toho pustí, ihned jemu bude snáze. A nad to má se
30 každý těch věcí stříeci, s nimiž čistota bezpečna nenie. O těchť potom něco poviem.

Kterým činem jest hodné zalibiti panenství.

35

Vám pak, ješto ste své mysli ještě neustanovili, s jedné strany lekajíc se manželské práce a lopoti, a s druhé strany přirozená libost tiehne vás k němu, muši ještě poraditi. I řku: víete-li, coj' bázň? Bázň jest počátek múdrosti. Když

se kto bojí protivného, jest znamenie nějaké dobré; ale však neozdobí-li milost bázní, sama bázní statečna k svrchování nemůž býti. Takéž vám pravi: když umiete znamenati, žej' veliká práce a lopot rozličná v manželském stavu, a bojíte se jie, počátek jest a příčina nějaká ku panenskému stavu; ale nebude-li vám zvláště málo pro důstojenství panenského stavu a pro Bohu býti pannami, nebylof by na bázní dosti. Dobré jest a veliká pomoc ku panenství, jakož sem řekl, báti se manželské práce, a uměti se na ni rozmysliti; neb ač by potom potkala práce, když by již kto umyslil, pustiti od manželství, řeci by mohl na mysli sobě, že by i v manželství neskryl se práce a snad těžšie. Ale však nebylo-lif by málo zvláště pro Bohu, od Boha odplaty žádajíc, býti v panenském důstojenství; byložf by těžko. Neb každá práce, komuž není pro něco mála, jest těžka: jediněf jest milost, ještof všelikú práci oblehčíje. Pakli se vám zdá, že již máte obé: i práce manželské se bojíte, aby vám z paměti Boha nelúčila, i milost máte k stavu panenskému, žej' snáze v něm slúžiti Bohu, a pro odplatu zvláští panenské čistoty; a nevíete pro rozličné přehody, coj' učiniti: tak-li, v tom úmyslu býti obdíc, věc v panenství ostatí, a nezalíbíc jeho, či-lij' lépe zalíbíti k tomu vám chci takto řeci: které by vážil dráže sobě od přítele: by-lif dával z svého sadu ovoce všechno na každé léto, na ten úmysl, steskne-li se jemu, ať by mohl potom nedávati; či-li byf ihned dal sad vešker, aby jej věc měl sobě? Téžežf jest tato: což kto umyslí, móż ten úmysl proměnití; ale jakžf sľbí, tak by ten sľb přerušil a hřiechem. Ponúká písmo, řka: „Sľbujte Bohu sľby;“ ale přičinělo jest: „a splňte.“ Poňovadž ty sľby držeti stašie, ješto sobě lidé mezi sebou sľbují jeden druhému: ovšem slušie držeti ty sľby, ješto Bohu sľbujeme; a najviec čistotu panenskú nebo vdoví, když sľbíme, držeti máme. Neb ač který sľb jiný pro některú věc starosty kostelnie mohú v jiné proměnití: ale sľb čistoty v niveč jiné neproměnie; neb nena-lézají i žádné jiné věci, ješto by tak byla vzácna Bohu, jako čistota panenská aneb vdovie. A k tomu jest také sľbiti dobro, a najviec tomu, ktož miluje Boha. Neb když zalíbí, pomně na to, že jest dlužen, sľbiv, by měl za to i život dáti, sdrží sľb s pomocí boží, a ostane věc v čistotě, a vše

věci pustě to s myslí, i nebude nic na to tbatí; jesto by nezalibě, myslí toče, více se dráždil, a tak by spieše k nečistotě povolíh sobě, řka: „Však sem neslibal, nejsom dlužen.“

Protož to vše, což sem řekl, tuto znamenajíc pilně, i dobré jest, i zlé zalibiti: neustavičnému člověku jest zlé, nesplní-li; neb, jakož sem řekl, když jest zlé lúdití lidmi krivými sliby, horšief jest lúdití Bohem; ale dobrým lidem a ustavičným velmi jest dobrá věc takový slib, a jest zvláštie věc služby božie. A protož dobré jest panenskú čistotu vážit drazé každému, a chovati jic pilně, ač jest kto i neslibil jic věc držeti, ani myslí estati v ní, zdalek by potom se rozmyslil; a lépe jest, ktož umyslil jest sobě estati při ní, kakž kolivěk mohl by ten úmysl proměnití: ale zalibiti jest nejlepší věc. A všakž pro rozličný rozbroj člověcie myslí nerazi brzo toho slibu zalibovati a kvapně; ale najprv znamenajíc své obyčeje. Neb jsou mnozí obyčeji, s nimiž nelze na dláze čistotě býti, aneb velmi nesnadno, tak pannám, jako vdovám. Ano když do kláštera vejde panna, má do roka rozmysl; i vlasý urežic, ještě móż ven do stvrzenie. Protož, kteráž panna myslí sobě, že chce čistotu svú svému Bohu zachovati; než všie věci slibí, dobré jí jest od kvasov s lidmi světskými čistých pustiti, od tancov ovšem, od přímavek dvorských s kakými klásky, od žádosti rúcha přiebš: krojem lepým, od klizenie pilného svých vlasov: né urež je, a znamenaj do sebe, chce-li toho světského obyčeje věc netbati, tehdy zalib chutně, do božie ufajíc pomoci; když toto přemóžeš, také s pomocí boží, chceš-li, móżeš i čistotu svú zachovati. Ale jakž chceš tancovati, v rúše ohoditi krojem lepým, pilně mysl přilašec k tomu, a vlasov se nechce ustříhnúti, aneb ustříhnúc, opět je chceš odchovati, a dvorských přímluvek a kláskov neostaneš, a vzhledanie kakéhož po oku, a kakés přiezni zvláštie a ochotenství s výtečnými lidmi světskými: nikakžť nerazi čistoty panenské zalibiti; nebť nesnadno s tím móż čistota tráti na dlúze, aniž by ved: ta čistota byla vzácna Bohu, kteráž by proti nebyla zvláštie.

Čeho se slušie stríeci pannám, ješto nechtie za muž, a co jmají do sebe jmieti.

Tém pannám také, ješto sú umyslily, aneb již slíbily Bohu svú čistotu, jako choti duostojnému, zachovati s pomocí jeho, někaké napomenutie, mladým potřebné, také jest bylo hodno napsati tuto, zdali by se kto nebývalý v tom mohl něčemu hodnému sobě naučiti, aneb vysříeci nehodného. I zdá mi se užitečná věc těm pannám: najprv, aby s múdrostí a v pokoře panenskú čistotu vážily draho, a mlo jim bylo pannami býti, rozmýšlejíc se na duostojenství toho stavu, a majíc z něho k veliké odplatě čáku; neb tiem snáze sdržie všelikú práci a tesknosť, což je potká, leč chudobu, leč kterúz koli potupu tohoto světa od přátel neb od kohož koli, když obmyslé svú odplatu. Slušie se jim také rozpomínati, ač je kdy která práce potká, že by i v manželství práci rozličnú, a těžší velim mosily nésti; a protož u práci v rozpačí rozmýšlévajte se na manželskú nesnadnosť, a na panenské duostojenství; a také na to, že mnoho mladých panen, i v síle již, i také starých, urozených, jako svatá Katořina, svatá Margareta, svatá Nětíše, i jiných téžměř bez počta, tak panenský stav milovaly, že proň pohrzely králi, kniežaty, vladaři i vši jich ctí, než by ho zbyly, a mnoho muk přetrpěly a najposled i smrt ukrutnú.

Druhé vám razi, aby i v tom dáblu nepovolily, by zlým myšlením někakým smilným chtěly zprzniti své panenstvo. Když chcete panenství zachovati do života, proč by pak nebyly pilny, aby je nezprzněné zchovaly? Jistě jest: čím jest více zprzněno zlým myšlením, tiem jest Bohu nevzácnějšé, i také těžšé zachovati. A protož, že tomu oběmu mnohé věci překážejí, as a paterú znamenitú povědě tuto, a jiných po těchto móžte se samy domyslíti. I jest prvý nepřitel a veliký panenské čistoty častý obyčej ženám s muži a mužóm s ženami. Praví svatý Jeronym: „Viděti ženu jest zlé, neb jest podněť; a slyšeti ji jest hóre, neb tiem dábel jako jed vpustí; a dotknúti se jie jest najhoršie, neb jest pravé zkaženie čistoty.“ Svatý Augustin také toho potvrzije, píše

k jednemu biskupu, aby se stříhl s ženami častého obyčeje, řka: „Ačť jsú i svaté panny, však s nimi nemnoho bývaj. Čímť jsú nábožnějšíe, tiemť spieše neopatrně zajde žádost; neb pod dobrého obličejem tají se žádost smilné nečistoty.

5 Věř mi, žeť sem došel toho, žeť sú se ti oklamovali, do nichž sem tak velmě ufal, jako do Ambrože neb Jeronyma.“ Svaty Ambrož také praví: „Duchovnie panny aneb všechny rovně za jedno miluj, anebo pak o všech netbaj. Ani měj naději, žeš se sdržal v čistotě až do této doby, když nejsi

10 Samsona silnější, ani světější Davida, ani mūdřejší Šalomána. A poňovadž těch každého přemohla jest smilná žádost: i kto bude bezpeč, častý obyčej s ženami maje?“ A svaty Řehoř praví také: že smilná žádost i železnú mysl okrocije. A protož hodné jest pannám kázati se oniem synem Davidovým, ještoj' vlastní sestru byl podávil, ostav

15 s ní sám.

Druhý nepřítel panenské čistoty jest tůlanie po krajích cizích, po ulicích neb po domiech, ať pravdu řku, i po odpustcích. Veď takť jest Buoh mocen dáti odpustky tomu,

20 ješto, ne z potupy, nechodí po nich přes svět, ale pro nějakú věc jest na jednom místě a snažně žádá jich, v skrúžení a v náboženství doma sedě, jako biskup aneb papež tomu, ktož tamto přijde aneb tamto. Bývá to někdy, že někto sbieraje jahody, neb češe višně, jmaje jich již něco v

25 úborku, uzří jich několik na některé nesnadné větvi, aneb na příkré skále: chtě jich dosięci, brzo ty rospe, ještoj' měl dřeve. Takéž často bývá: chtiec odpustky vytůlati, druhdy rozpú snad hotové. Mnohoť se přiházie zlého z tůlanie toho, anoj' psáno, že dci Jakuba patriarchy bylaj' pro to tůlanie

30 podávena; a mnoho zlého se skrz to stalo. A cožť jest psáno, všeť jest pro naše psáno naučenie.

Třetí nepřítel čistoty panenské: tovařistvie s těmi, jmaž čistota jest lacina; a protiv tomu veliká k zachování čistoty pomoc, s těmi býti, ješto milují čistotu věrně; neb

35 jich napomináním a příkladem móž snáže ji sdržeti, ktož se přidrží takových lidí. Ano žaltář praví: „S svatým svat budeš, a s převráceným převrácen budeš.“ Takéj' řekl Seneka: „Buď tiem vesel, když se zlým nelíbíš, a za velikú chválu važ to sobě, ačť oni zle o tobě mluvie,“ tociš řkúe mezi

seba: „Nenie tovaříšný; jest kakýs sám svůj;“ aneb žije na tě klivdu. Lépeť jest, pravi, od nich nenávisť mieti, než býti v jich tovaříství. Pravi Izidorus: „Budeš-li dobrého tovaříství následovník, budeš následovník i jich šlechtnosti.“ Lidští obyčejí právě jsú jako stuneční poprsek: skrze kteréž projde sklo, toho barvu na se vezme. Takéž lidé: s kýmž mievají obyčej, toho vášně přijímají.

Čtvrtý nepřítel čistoty jest: rozkoš v jedení; v pití, v léhání neb v posteli krásné, v nožkách nebo lžičkách okovaných, v patoříčkách, v měšóčkách, v čepečcích; neb chtieti rozkošné mieti kčko, ruce měkcě, pěkné vlásky, a v čemž kolivěk takovém hledati rozkoši, ješto nenie k potřebě pilné.

A pátý nepřítel jest prázdň; toho se také pannám slušie střieci, ale aneb dobrým myšlením, aneb pomlavú úžitečnú, aneb dielem někakým, aneb prací kteréž kol. Neb panry, ač svých dětí nemají, však některé bývají tajným božím způsobem dlužny o někom práci jmieti i tělesnú; a ty mohá vše též znamenati, ješto sem tam dole mluví těm vdovám, ješto mají o někom péči jmieti. Aneb modlitvami mají vzdý býti neprázdný, když posilé sebe podlé svého tělesného přirozenie pokrmem a spaním, kteréž nemají, kým by se staraly, pracíje o něm. Neb prázdnému črt najprv podá leckakýchs myšlení nestatečných; potom pak rosejše žádost a zavede k zlému, až někdy člověk i povolí. Protož těchto pět věcí pilné sej' střieci, jako panenské čistoty nepřátel. Neb kdežť kolivěk která z nich bude při kom, ač všie věci v kom čistoty zboriti nebude moci, však nenechá, byť jic což tož nepoprznala.

Třetíe vám razi: když vám jest míl stav panenský, a střezete se, aby jeho zlým myšlením nezprznily, aby ješte na tom neměly dosti; ale hledajte toho snažně, aby milost vaše k Bohu z té čistoty jako z světlého lampada plápolala dobrými skutky a šlechtnostmi rozličnými. Neb kolikž budete jmieti šlechtností, tolik jako drahých kamenów budete jmieti v svých korunách. A mohlažť by perlová koruna tak ovšem málo, a riedce mieti perly, žeť by velmě byla nepočetna. Protož chytrý ďábel, když nemáž koho odvesti panenství ani sliby, ani hrózú, pokusí se, zdali by jemu mohl který přirok dáti, aby panenstvo, dobrými skutky neozde-

bené, nevzácné bylo; i podá myslí, řka: „Však jste svaté pro své panenstvo, málo máte hříchův; nemějte péče, snadno můžete u Boha býti!“ Chytrýf jest ďábel: tuť jest třeba při sobě býti a pomnieti, že i žádný z nás není dobrý, ktož by nechtěl býti lepší. Ved nezřete na to, co ste zlého ne učinily; ale na to patřte, coj' dobrého, ješto vy nemáte do sebe toho. Pakli vidíte do sebe které dobré skutky, tomu rozumějte, žeť jest vám to Bohem dáno pravým darem, aby vy z toho odplatu jaměly; neb takož, ne učinily-li ste ničeho zlého, toť jest také darem božím a jeho vystřežením; neb napřezřel na vy těžšieho pokušeníe, než ste sněsti mohly. Ved i jednohoť není hřiecha, kterýž móż jedna učiniti, kdyby toho Bůh neostřiehl a neodvedl, byť druhá téhož nemohla učiniti. Ale někdy Bůh nedá příčiny k tomu; někdy dá sílu, že se móż člověk tomu obrániti; někdy pak mrzek a neřib učíní hřiech: všeť jsú to darové jeho. A takéž k dobrým skutkóm dá příčinu, a pomóz, dada sílu učiniti, a vše milost, že bude chtieti člověk činiti dobře.

Čtvrté vám razi, ale máť to býti u prostředce, najprv, i najposledy, ktož koli chće svú čistotu až do smrti nezprzněnú dochovati; paklij' byla poprzněna, ale aby ji tiem očistili, aby mohly píru odplatu vzieti panenstvého duostojenstvíe, to jest: aby v pravé pokore ústavnú modlitvu měly k Bohu. Nob i jeden čistoty nezachová, než komuž Bůh dá. A také, ktož hledá, nalézá; ktož prosí, uprosí druhdy; ktož tluče, dotud tluče, až jemu někdy i otevru. Protož máte žádati pomoci božie, prosiec, modléc se, aby Bůh dal dokonati, coj' s vámi počal; a jest-li co ďábelská lú, neb vlastní svú křehkostí poprzněno, aby on to ráčil svú milostí učistiti. O pokore pak praví svatý Augustín: že netolik slušie chváliti panenstvíe; ale také napomíná ty panhy, aby svého panenstvíe netolik tělesnú hrdostí, ale i duchovní nezprzněly, tociš draho se vážiec, hrdajíc vdovami neb manžely, ješto snad, ač v menší čistotě, duostojenstvíe mají mysl čistší, aneb jiných více šlechťostí, nežli ony. Ano svatý Augustín opěť praví: „Kto toho nevie, žej' lepší pokorná žena, než hrdá panna?“ Pokorať jest krumfest a pravý pěstun všech šlechťostí. Hrdýf nemóž poslušen býti, nebt má, byť sám najlíp smyslel; a ož koli protivensstvíe potká

hrdého, všej' jemu trpěti nesnadno. Protož se hrdí brzo i rozhněvají, neb se velmě draho vážie. Ale pokorný snadně sdrží protivensvie, i křivdu přetrpí snadno; neb sebe neváží draho. A protož ač jest duostojná šlechtnost panensvie, však jest pokora potřebnější. Ale kdež obé spolu se sbéře v jednom, jenž má vrúci milost k Bohu, i pokoru i panensvie: ó kak ovšem jest to smiešenie krásné a vonné, a ze všech drahých věcí najvýbornější! I mluví o tom krásně svatý Bernart, chvále to, že sej' v matce boží pokora s panens tvím smiesila byla, vykládaje to čtenie svatého Luky o zvěstování matky božie, na to slovo, ješto die: „Poslán jest anděl Gabriel ku panně, usnubené muži, jemuž jmě bieše Josef,“ řka: „Kteráj' to panna, ješto by byla pozdravena od anděla, tak pokorná, že by byla usnubena za tesaře? krásné smiešenie panensvie a pokory! anif se zdaj, bý se málo líbila ta duše Bohu, v nížto pokora vzácno činí panensvie, a panensvie ozdobuje pokoru. Ale kteréf se pak zdá, že duostojna jest pocti? ta, v nížto pokory povyšije těhotné břicha obtieženie, a syna porozenie zóstavuje panensvie. Slyšiz pannu, slyšiz pokornú. Nemóžeš-li pokory panensvie, následuj pokory panenské. Duostojná šlechtnost panensvie; ale potřebnější pokora. Panensvieť radě; ale pokorať prikazuji. Ku panensvi tě zovu; ale ku pokoře nutě. O panensvieť ději: „Ktož móż pochopiti, pochop;“ ale o pokoře: „Nebude-li kto jako malý tento, nevejde do královstvie nebeského.“ Panensvieť chtě odplatiti; ale pokoru jako dluh chtě od tebe jmieti. A tak móžeš bez panensvie spasen býti: bez pokory nemóžeš. Móž se líbiti Bohu pokora, kteráž panensvie želé ztraceného; ale bez pokory ani panensvie svatě Mařie bylo by se líbilo. Na kom, praví, odpočine duch mój? jedině na pokojném a pokorném. Na pokornémť, praví, ne na panensvi čistém. A protož by Maria nebyla pokorna, nebyl by na ní odpočinul duch svatý; a byl-li by neodpočinul, nebyl by obtiežil: kakž by pak bez něho z něho počala? A tak jest zevno, že, aby duchem svatým počala, toj' učinila pokora, jakož ona sama svědčí, řkúc radějšie: „Vezřel Buoh na pokoru služebnice své,“ než by řekla „na panensvie.“ Ač se jest líbila z panensvie; však jest z pokory počala. I jest to jisté, že, aby se slíbilo panensvie,

toj' pokora učinila. Což dieš pak ty, panno pyšný? tociš, leč jsi muž, leč žena v panenství. Maria panenství tak nevážec, pochvalije sebe svú pokorú: a ty netbaje pokory své, lícieš se svým panenství. Onaj' řekla: „Vezřel Buoh na pokoru služebnice své.“ Kteráj' tak panna svatá, panna skrovná, panna nábožná? a zda jsi ty v panenství čistší než ona? zdali nábožnější? či-li tvój panenský stud duostojnější svatě Mařie čistoty, aby ty bez pokory mohla se slíbiti z panenství svého, ještoj' ona nemohla z svého? a tak číms počestnější z vlastieho daru čistoty, tiem sobě větší křivdu činíš, že jejie života okrasu poškrvniješ namiešením pýchy. Jistě, lépeť by bylo pannú nebyti, než z panenství pyšnú býti. Ne všichni mají panenství: a velmě řiedci s panenství pokoru. Nemóžeš-li svatě Mařie panenství, snaž se následovati pokorú, a dosti máš na tom. Pakli jsi panna, a v pokoře: ktož koli jsi, veliký jsi.“ Pak die potom: „K chvále pannám zvláště zpievají, že jdú za beránkem nepoškrvněným, kamž koli on jde.“ Pak opět potom die: „Ale nemóžeš snad ty, kamž koli on pojde: jdi za ním as poň, kamž kolivěk tebe pozove;“ to jest: nemóžeš-li vysoké stezky najíti panenství, as jeho následuj najbezpečnější cestú, toj' pokorú; s niežto ač sblúdie kteří i ze panen, abych pravdu řekl, také nenásledují beránka, kamž koli on pojde. Jde za beránkem pokorný poškrvněný a panna pyšný: ale nikterýž, kamž koli on pojde. Nebo ani poškrvněný móž vstúpiti k čistotě beránkově, jenž bez poškrvny jest; ani pyšný k toho beránka krotké pokoře sstúpiti žádá, ještoj' netolik, kdy jej stříhli, ale také, kdy jej i zabíjeli, byl umkl. A však múdřejší cestu vzwolil následovati jeho v pokoře poškrvněný, nežli v panenství pyšný; neb onoho nečistotu jeho pokorné dosti učiněnie zčistí: a tohoto panenství poškrvni pýcha. Tu řeč pilné jest pannám duchovním s dobrým rozmyslem znamenati, aby se vzdy stříhly pýchy, ale v pravé pokoře slúžily Bohu: neb ste se ještě nepřevzely, ještě i ztratiti by panenství mohly i poškrvniti, kdyby Buoh vám nepomáhal. Ale věrný Buoh ten svých nikdy neostane, doňovadž kto sám jeho ostatí nechce pro práci kterou, aneb v dobrém bydle rozbujeje. Jehož na ny nepřepúštěj, Hospodine! ale nevodi nás u pokušení. Amen.

O stavu vdoviem.

Pak stav vdoví neb vdovcový, ač jest menšieho duostojenstvie než panenský, a však jest většíeho než manželský. Neb manželský poddal se jest své křehkosti, a má v ní libosť kochanie tělesného; ale vdoví brání se jí. A také stav vdoví jest pravý příklad a naučenie stavu panenskému. Neb což sú dřeve někteří, snad větší lahodu mniec v manželstvě, poddali se své křehkosti, a tady ztratilí svú čistotu: to již pannám ukazují svým příkladem, netbajíc na druhé svaľby, že menšie jest manželstva rozkoš, než k němu žádosť. Ale také dobré vdovy neb vdovcové, uzkusivše obého, mohou poraditi pannám k jich stavu některých potřebných věcí, i manželóm. A tak stav vdoví jest pěstún túto obú stavú, panenského i manželského. A také vdovy neb vdovcové bohobojní, své tělesné žádosti brániece se, a želejíc dřevnie čistoty potraccenie, vedú pravý kající život. Miením stavem vdovským také i ty, ješto sú svú čistotu i kromě manželstva kak šeredně potratilí; neb i ti, pokajíc se, umyslě-li sobě Bohu na česť, aneb zalibie-li věč se sdržeti od své žádosti, a věč nechťieć ani v manželstvo, mohou dojiti odplaty vdovské, ještoj' větší, než manželská. A čímť jest najmenšieho duostojenstvie stav manželský, o tom sem dřeve pannám mluvil; tu, chcete-li, porozumieto. A však jakož i panna, takéž vdova, vdá-li se pořiedně, tiem nehřeší; a téžť řku mužóm, jako ženám. Ale umře-li, ač i vdovú jsúc, neumyślivši věč ostatí vdovú pro Buoh, nebude odplaty mieti z svého vdovstvie s těmi vdovami, ješto sú beze lsi se Bohu v svém vdovství zalibily. Protož krátce řkúc: hodné by bylo rady svatého Pavla poposlúchati, jenž die: „Rozvázán's od ženy, nehledaj opěte ženy.“ A opět die: „Ktož jsú manželstvem nsvázáni, dobroj' jim, ač tak ostanú,“ tociš v své čistotě, ač i pannami nejsú; neb praví: „Panna a nevďaná myślí, kak by se Bohu ślěbila, a byla čista tělem i duchem.“ A protož, jakož sem řekl, hodné bylo by, komuž jest Bóh míl, ač jest zmařil panenskú čistotu, as se a vdovské podržeti, pokusivše té lahódky šeredně a nestatečné, aneb man-

želské nesnadnosti. Neb veľmi ťiedko, by jeden druhému nebyl priekazen k službĕ boží; i bylo by dobré, vystřieci se opět téhož, anebo věru snad horšieho. Nenie-liť horšie, sám toho hlĕdaj. Mnozí vdovy pojímajĭ ne z pravé milosti, ale jich sboží chtiec, řkúc: „Umřel baba, aneb usleknet kmet, a já budu mieti sbožie.“ Tak byly v Řimĕ tři vdovy, a nikakž nechťely za muž. A když tázali jedné, proč za muž nechce? řekla: „I žádného nevědě, kto by mi chtĕl radĕji, než sboží mému.“ A druhá řekla: „Ještĕj' mój muž
 5 vzdy živ v mém srdci; kakž bych dva jmĕla?“ Jest-liť to z milosti řekla, nebo poctivým studem, žej' se jí to zdálo nepočestno, i po smrti prvého muže k druhému se přiložitĭ, jistĕt jest duostojna chvály; a paklij' snad byl ukrutný, i byl jí ještĕ jako živ v srdci, neb řiekajĭ: „Zlé se dlúho pomní,
 10 tehdyť jest nebýla nemúdrá, žej' pro malú lahodu nechťela se vážitĭ lopoti těžké. A tak naházie se ještĕ i dnes, že múdrĕ panie po nesnadných mužích tak ostávajĭ; i mohú dobře s Davidem řeci: „Dobroj' mi, žes mne ponížil, Hospodine! abych se naučila tvým spravdnostem;“ jako by řekla: „Dobře mi se stalo, že sem s mužem nesnadenstvie pokusila, abych potom, ostanúc vdovú, snažnějie slúžila tobĕ.“
 20 Třetie vdova ta proto nechťela za muž, řkúc: „Mĕla sem muže velmi dobrého; nebyl-li by tak dobrý ten, kteréhož bych pojala, kak bych ho mohla milovati? a pakli by tak dobrý byl, vzdy bych se bála, aby opĕte neumřel.“ Ty vdovy byly sú pohanky, a nerozumĕly sú, by ze vdovstvie odplata duši byla věčná; a však se jim nelíbilo vdátĭ druhé: my pak křestĕné, majic čáku k odplatĕ věčné z duostojenstvie vdovieho stavu, a pokusivše, kak sej' v manželství přene-
 30 snadno obierati tomu, ktož miluje Boha, i netbá na svĕt, vidúc, žej' nesnadno svĕtu slúžitĭ i Bohu, mohli bychom se dobře střieci svateb druhých, zdali bychom as a některé lopoti svĕtské byli prázdni. Vzdy to pomním, kakž kolivĕk, když se ženiti chtĕch, netbal sem na to, ješto sem slýchal
 35 ještĕ za mladu od své báby, jež jest byla předobrá žena v počestné sprostnosti, žej' řiekala: „Ba, milý Hospodine! kak jest to, že majĭ vdovy odplatu větši, než manželó? a čím máme lepšie bydlo a pokojněšie než v manželství!“ Vidáme to také před sebu často, že mnohé vdovy lépe svú věc zpó-

sobují, své sbožie neb své dietky, nežli by bylo za jich mužův způsobeno, i dluhův mužových zbývají. A pakli pojmějí práce, však s boží pomocí to přemohú, any by i za muži mosily trpěti, co by na ně Bóh přepustil. Vidáme také, že s dobrým statkem jdúc za druhé muže, bývají v hoři, i mužie jim nepomohú: né skrze muže bývají v hoři, a skrze to druhé vdánie. Kteráž má dietky, těch se jest jako odřekla a s nimi se téžměř zavraždila, i toho muže, kteréhož jim otčimem pojme; nebť sobě věč nerádi přejí. Paklif pojme muže, an má děti a ona druhé, všem hyběti, anof kramol, anof lopof, anof závisť i svárové. A kto je vie, neřku, by mohli snažně slúžiti Bohu; ale v té burdě vystřehú-li se také hřiechu smrtedlného? Téžť řku mužóm, jako ženám: všef jest jedno. A toť očité znamenie, že nenie ovšem počestná věc druhá svatba: nebť ktož se žení druhé, neb vdovu pojme, ten věč kněžem býti nemóže; v tom jest ztratil to duostojenstvie. Ale po první panně móž, chce-li, neb ještě i za nie, kdyby sobě z dobré vóle povolila oba, chtiec slúžiti Bohu; leč by to jinudy ztratil. Byť kostel v druhých svatbách nerozuměl nákaké nepočestnosti, nikakéžť by toho neustavil. A ještě viece bránief práva pod velikú pokutú kněži, aby nepřizěhnávali vdovích svateb s tú slavností, jakož by měli panny přizěhnávati otdávajíc: ne proto, by bylo hřiech, vdáti se druhé; ale že nenie též znamenie, jakož manželská svátost znamenává. A že sem o tom pannám psal dřeve, zalíbít-li jest lépe čistotu, či nezalíbít, o tom tuto mluvití nebudu viece, než s tolik: že nerazi sľibovati toho, což by člověk nenaplnil. Ale sľíb-li a naplní, učíní dobře, že sľíbí. A donidž která vdova stojí po leckakýchs věcech světských, dotudť já jí netuši dobře. Vídal sem to, že všie věci odkládaly se některé za muž jíti, i vľasy sobě po muži uřezavše: a když jim bylo mřlo k světu, chovaly sebe rozkošně, pic a jedúc jen což lahódku, až sobě opěť vľasy odchovaly, řkúc: „Drastie se nám, lezú nám v oči!“ až pak rúcho, ač barvy vdovie, ale krojem lepým činily sobě; a líbiec se v něm sobě, vzhľádajíc na se, tázaly čeledi, řkúc: „Dobře-li mi toto slušie?“ až se i jiným potom líbítí žádaly v přimľuvách dvorských a klásciech, a bývajíc v kvasiech, najprv jako bezděky počely tancovati. A tak prvnieho úmysla

zapomněvše, a snad se některé rozmyslivše potom, šly za muž. Takýmť vdovám, ješto světských nestatečností ostati nechtie, die svatý Pavel: „Chci tomu, aby mladé vdovy šly za muž a rodily děti, a byly hospodyněmi, a i žádné příčiny nedaly črtu ke zlému;“ tociš vdovy mladých obyčejův, aby ty za muž šly, a nebyly prázdný a běhudlný dóm ot domu; ale za dětmi a za hospodářstvem aby své zapomněly nestatečnosti a rozkoši. Neb opět praví svatý Pavel: „Vdova, kteráž jest v rozkoši, jest umřela.“ A pro tyť die: „že lépe se jest vdáti než vzdy žediti.“ Ne tak vdáti, jakož někteří pochlebuji vdovám, majíc duchovú postavu a učenie velikého, i zklamávají je před Bohem i před lidmi, řkúc: „Když se nemůžeš sdržeti, můžeš dobře, jednoho oblíbiec, tajně s ním býti jako s mužem, zalíbiec se, ať tebe z sbožie nevyvedú.“ Coť otďanie kostelnie nese, vieraf nese. Ubohé bláznice i s svými pochlebníky! či-li by nemohly, kdyby chtěly, rozuměti, že to nemož utajeno býti, a že mnoho zlého z toho bývá, pokútnieho tociš manželstva? Či-li nebývá, že některdy přátelé, porozumějíc, zaženú onoho? A taká vdova, ale ne svatého Pavla, opěte dobude jiného; a druhdy nechtiec se pronesti, zatratí svůj plod, i bude smilnicí, i cizoložnicí, i svého plodu vražednicí. A a čím lépe uprieme pravdy poslúchati podlé ustavenie kostelnieho, a střieci se těch lýtých vlkův, ač i v ovčí kóži chodie? Lepšief jest rada svatého Pavla: „Jdi za muž, chceš-li, nedadúc i jedné příčiny zlé do sebe.“ Jdi v Boze, tociš u pravdě: ktož pravdu činí, nemá se krýti, pojdeť na javo k světlu, jakoj' Kristus řekl; ale ktož zle činí, ten se kryje světla. Hřiech i hanba, manželskú česť k také necti proč kolivěk připodobnati.

Ale kteráž vdova, ač mlada letmi, chtěla by slúžiti svým vdovstvím Bohu, střehúc se světských nestatečností, téť svatý Pavel nevelí za muž; téť die: že jí jest dobro, když tak ostane. A jistě jest dobro; neb čím pořádnější mladost vzdadie Bohu, tiem větší odplatu budú jmiati, a pevnější příklad dadie pannám k naučení jich čistoty, když mají staré obyčeje, jsúc samy mlady. Hlédaj, kakt' svatý Lukáš skazuje onu vdovu, ještoj' byla duostojna k úvodu jiti s svatú královnú a tu poznati spasitele. I chválí ji najprv tiem, žej' z úmysla byla vdovú, řka: „Ot dávná bylať vdovstvie

zafabila.“ Druhé ukazuje k jejie chvále, žej' ještě mlada jsúc, ostala vdovú, když die: „Sedm let od svého panenstvie byla jest smužem.“ Třetie ukazuje jejie ustavičstvo v boží službě, řka: „Po muži až do osmídcát let ústavně byla, slúžec Bohu v chrámu božiem.“ Čtvrté ukazuje, žej' rozkoši nehledala, řka: „Pracijíc postem a modlitvami.“ Tuť já tomu tak rozumiem, žej' tiem Bohu slúžila v chrámu, pösobic ty věci, ještě k ženám příslušejí, jako rúcho kostelnie opravujíc, donidž jest byla mlazší; a proto modlitev a postu v svůj čas nenechajíc. Protož ne všechny vdovy mohú ústavně v kostele býti; aniž všem slušie bývati samiem, donidž jsú mlady. A kostel jest všecka obec křesfanská: kteráž pro Buoh co činí potřebného křesfanské obci, v kosteleť slúžie Bohu. A chce-li ráda snažně bez hluku býti na modlitvách, ale zavři se v svém pokoji, buť tobě chrám tvá komórka. Hodněť jest, nebývati samé rádu i v kostele. A tak navrátě se k dřevní řeči, ještě sem řekl: Slíbí-li kto čistotu, a naplní, žej' učinil dobře. Mohu říci, mnoho písma na pomoc maje, žej' lépe netolik starému, ale také i mladému, slíbiec čistotu panenskú neb vdovskú, zchovati ji, nežli ji zachovati nezalíbiec. Ale jakžž zalíbí, neřku, vdá-liť se skutkem, ale bude-liť se vši myslí chtieti vdáti: jižž jest v odsúzení, podlé řeči svatého Pavla, jenž die: „Když se rozsmilnie, teprv zpravie, že pro boží způsob chtie za muž, majíce odsúzenie, že sú nesdržely prvnie viery.“ Takových vdov neústavných veli se stříeci svatý Pavel svému mlazšiemu.

O vdovách, ještě jsú dlužny o někom práci nésti.

A pak jemu ukazuje, s kakú vdovú mohl by se obierati bez příslovie, řka: „Oheř vdovu, ještěť by nejměla méně šestidcát let, ještěť byla jen jednoho muže žena, a jest-liť to, žej' chudé vinula do svého domu, umývala-li jest nohy svatým, posluhovala-li jest těm, ještě sú byli v které núzi, i jiné skutky dobré činila-liť.“ Hlédaj, čímť skazuje výbornú vdovu: více po skutciech tělesné práce, než po vláštiiem náboženství; jako by řekl: Najprv slušejí skutci dobří, a potom z skutków utěšenie v náboženství. Příslušieť dobře

práce vdoviemu stavu. Hľadaj, coj' svatá Alžběta při nemocných pracovala, a nejsúc tiem zvláště dlužna, a dobre tiem své vdovstvo ozdobilá: co pak, ješto kto dlužen jest pracovati? neb ne každá vdova neb vdoyec mohú toho
 5 prázdni býti, by práce tělesné nejměli nésti. Ale zdá mi se, žej' to naše veliká lenošť a znamenie zstydlé milosti k bližniemu, i k Bohu snad také, když proň nemilujem bližnieho; neb tak nám jest těžko světskú práci nésti pro ty, jimž jsme dlužni, jakž nám samiem pro svú libošť nejsú mysly věci
 10 světské. Dřeve, donidž sme snad nerozuměli tolik, coj' chuf duchovnie, mšo nám bylo pro svú libošť v světském běhu pracovati: a již vše nás mrzí, všeho se chcem ochabiti, jakž svá libošť nepodněcije, ano by teprv z té práce i byla odplata, ješto by kto nesl ne pro svú libošť v těch věcech
 15 světských, ale pro ty, jimž jest povinen, aby jměl o nich tělesnú péci; a žej' to božie způsobenie, dobrá jest věc, ne v těchto světských věcech útěchu jmieti, ale v Boze. A protož abychom v něm věčně mohli mieti utěšenie, máme podlé způsobu jeho zde nésti tu práci, k níž jsme přivázáni,
 20 leč sami sobě to volivše, leč kterým tajným způsobem božím, do toho času, až bychom i mohli pořiedně toho prázdni býti. Pravíť veď svatý Pavel: aby vdova své děti odchovala, a tiem se jako oplatila svému otci a materi, ješto sú ji také byli odchovali. Anož' i to podobné k tomu, že
 25 se má otci i materi člověk as a v svých dětech oplatiti, ješto die žaltář: „Miesto otce tociš a matere narodilíř sú se synové.“ Pakli kto má otce aneb matere, kto toho nevie, že pro i žádně náboženstvie, leč by byl za jich síly šel v zákon, nemá jim dáti obmeškánu býti? neb což otci a matery činie dětem dobrého, donidž sobě nemohú rady dáti, jistě jsú týmž děti jim dlužny. A že nelze se jest ještě v plně oplatiti otci a materi, jakož Aristotiles dovodí toho; protož oplat se jim as a v svých dětech neb vnúčatech; aneb
 30 v jiných dětech otcových neb mateřiných, neb v jich vnúčatech, uzříš-li jim potřehu toho, aníř snad osířavše, nemohú sobě rady dáti; odchovaj je, přived' je k jich stavu: dětř jsou neb vnúčata otce tvého neb matere; takf by rádi byli jich dobrému, jako tvému. Protož naplň jich vóli, nedaj jim býti obmeškánu, jelikž najdál móžeš; pakli toho neučiníš,

neoplatila se otci svému. Protož hlasně volá svatý Pavel, řka: „Ktož o svých, a najviace o domovitých péči zamešká, u vieře jest odpověděl, a horší jest než nekřesfen;“ neb tociš židé i pohané o svých mají péči. V písmě duom často rod miení; a tak přívuzní mohú také dobře slúti domoviti, o nichž svatý Pavel velí péči mieti. Pakli kto die: „Však jest Kristus onomu, ještoj' za ním nechtěl jíti, jeliž by pohřebl svého otce, řekl: Nechaf mrtví své mrtvé pohřebují.“ Tomu slovu já tak rozumiem: že ten otec nebyl živ u vieře Jesu Kristově a v milosti; a tento syn jeho byl počal oživati duchovně. Byl-li by pak ostal s mrtvými, byl by s nimi ztratil život své duše. Protož jemu i řekl Kristus, aby šel po něm, a nechal, aby mrtví o svých mrtvých měli péči. Ještě veď i dnes, než by kto k vieře nepřišel pro svého otce neb pro děti, aneb byl pro ně v smrtedlném hříechu, měl by jich ostati a jíti po Kristu. Nebť ten nejde po něm, ktož die: „Až této křivdy pomohu otci, neb kterémuž koli příteli, nebo této.“ Tomuť die Kristus: „Pojď, nečakaj! nech af umrlí v svých hříesiech mají péči o svých umrlých.“ Ale ktož má otce neb děti, aneb kteréž koli přívuzné na péči, a najviac, když rozumie tomu obecným bĕhem, žeby jim zevně bylo z toho nebezpečenstvie, kdyby je z své péče pustil, nechtě o nich pracovati, nechť jest i proto, aby jemu nebylo škodno k náboženství: tenť by zle činil; jakož o tom viece sem mluvil tam dolejie, když sem lidi duchovnie přirovnal ku prvému kóru andělskému. Proto pak řku obecným bĕhem, zdali by kto řekl: „Já rozumiem, že Buoň móż dobře, jakž chce, jich dobré způsobiti i kromě mne,“ žeby to nebyl bĕh obecný; ale tu by jako divu hledal.

Protož ktožť pracije o těch, jimž jest dlužen, dobfť činí, kdyžť úmyslem k Bohu tiehne; jdeť po Kristu, dobfť činí, že nesahaje vína, nerozlé piva, tociš chtě velikú milost mieti k Bohu, by jie k bližním neochabil. A obákž i k Bohu nebyla by to pořádná milost, nechťieti proň té práce nésti, již jest on naň uložil někakým tajným svým způsobem. A veď svatý Petr, pastýř věrný božieho stáda, ktož jeho řeč chce znamenati, učí: aby lidé z milosti pravé činili sobě pohodlé v potřebě tělesné, i modlitev na čas přenechajíc; neb praví: „Milí! buďte rozšafni a bděte na modlitvách: ale

dřeve všeho majíc mezi sebou ústavnú milosť,“ jako zajíma-
 jíc a oplácejíc se jí mezi sebou; „neboť milosť příkrývá množ-
 stvie hříchův; přijímajíc jeden druhého do svých domův,“
 5 tociš u potrebu hospodářskú, „štedrosť sobě ukazujíc bez
 vrtráníe. Každý, jakož jest vzal od Boha dar ten, působ
 k užitku druhým, jako dobří šafáři rozličných božích darův.“
 Hlédajž, žeť praví, aby byli pilni modlitev: ale dřeve všeho
 měli mezi sebou milosť. A kdež jest milosť veliká, vzdy činí
 veliké skutky, a najviece, když toho vidí potrebu tomu, ko-
 10 hož miluje. A když jest obecně to všem řekl svatý Petr,
 tehdy ovšem ty vdovy, ješto mají z dluhu přirozeného, a
 kakús náhodú mieti péči o někom, nemají se z toho vyní-
 mati. Veď máť vdova býti, ať by jí i jeden nejměl čím oči
 vytýkati; a bylaž by to nepěkná věc, pro své náboženstvie
 15 dáti svým býti obměškánu. Ano svatý Pavel žádal déle na
 světě býti, než jemu libo, pro úžitek svých bližních, vida,
 žeť jim byl potřeбен; neb jeho žádost prvá byla, aby roz-
 lúče se s tělem, i byl s Kristem; a však jest řekl: „Kak by
 mi to dobro bylo, však pro úžitek lidský chci rád na světě
 20 pracovati.“ Jako bý řekl: neb ač z prodlenie toho budu
 škoden; však větší chválu z něho vezmu, když přijde čas,
 abych se věč kochal s Kristem. A jinde také die: „Poža-
 dovach, abych vzdálen byl od Krista pro mú bratři, ješto
 jsú podlé těla mně přívuzni.“ Ktož by pak pro útěchu
 25 zdejšíeho náboženstvie chtěl dáti v obměškání býti svým
 bližním, tenť by svatého Pavla nenásledoval. A přes to ne-
 má se i žádný tak všie věci poddati práci, by se také svým
 časem k modlitvám, na pateře, do kostela na boží službu
 aneb na kázanie neuprázdnil.

30 Ta pak vdova, jakož učí svatý Pavel, ještoj' právě vdova,
 tociš všie věci jest osiřela, nejmajc dětí ani kohož koli, ješto
 by k jejie práci byl přivázán, ta próto nebud' lhostajna; ale
 pracij postem a modlitvami ve dne i v noci. A chceš-li čí-
 sti o tom, coť příslušie k tvému stavu, znamenaj, coť sem
 35 psal duchovním lidem.

● manželéch.

O manželském stavu slušalo by bylo prvé psátí, než o vdovském; neb z panenského stavu, ktož v něm ostati nechce, má prvé v manželský vstúpiti, nežli vdovský. Ale že z těchto tří stavův nejmenší duostojenství má stav manželský; proto sem prvé psal o oněch dvou. Neb jest psáno: „Vesel se, jalová, ješto 5 nerodiš děti;“ neb ta více má děti, ješto nemá muže, nežli ona s mužem. Co děti bude v nebesích miati svatý Pavel, i jiní světí kazatelé, neb svatá Kateřina, s jinými svatými pannami, ješto sú byli jiným ku příkladu! A však proto duostojný jest stav manželský a počestný; a znamenitě truojí dobrou věc má v sobě: 10 najprvé vieru, kterúz dvě manželé jsta dlužna sobě; druhé svátost, neb svatú věc znamenává, jakož o tom něco poviem, když o svátostech kostelních mluviti budu; třetíe má plod, jímž nahraňuje v počestnosti zde na světě, což na každý čas smrt ujímá. V tom jest také manželstvo stav počestný, že ukazuje, kto jsú sobě 15 v rodu aneb v příbuzenství; a tak přízeň činí mezi lidmi, že ukazuje, kto jsú sobě v rodu bratříe neb sestry; a ti, ješto sú sobě nebyli v rodu, ti sobě budú širíe, svěsti, svakové, nevěsty; a tak i o jiných. A protož, ktož chcete v manželský stav, vstupte; dobrýť jest: jedině vy se tak k němu připravte před svatbú. ja- 20 kož sem dříve psal těm pannám, ješto chtěie za muž. A když již v něm budete, dobře v něm buďte opatrní; nebo ne v nečistotu zuove vás Buož, ale abyste čistě a světě stavu manželského užívali, ne v bezpříemné žádosti tělesné, jako ti lidé, ješto neznají Boha. Nemni i jeden, byť vše, což zamyslíš, proto že 25 jsi v manželství, slušalo páchati s ženú. Položil jest Buož cíl žádosti tělesné, jakožto i moří, aby z své miery nevycházelo. Takéž i v manželství vyjde-li tělesná žádost z cíle, proti božímu ustavení, nebyloť by také manželství čistota, ale brž nečistota a šereďství. Skutek manželský nikdyť nenie jindy v manželské 30 čistotě, jedině když by v svůj čas byl pro plod, aneb žeby jeden druhému pro jeho křebkost povolil; jakož o tom více mluviti budu. A protož řku: ktož jest v manželství, má opatren býti proto, aby nezšefedil v sobě čistoty toho stavu duostojného; i také aby ve všem byl opatren, což příslušie k tomu stavu. 35

Kterak zlými manželý črt vládne.

Neb se čte v knihách Tobiášových, že jedna šlechtná panna byla otdána řadem za sedm možův; a kteréhož sú s ní položili, 40 toho ihned črt udával, až jeliž ostala s osmým. Tiem můžem znamenati, že v manželstvu bývají osmeří lidé, a z těch jsú sedmeří,

ješto jimi črt vládne, a moc svú nad nimi ukazuje; ale s osmými nemá nic činiti, aniž jsú pod jeho mocí.

Najprvé těmi črt vládne, ješto netbají kostelného ustavenie, by se tak v manželstvo sněli před knězem, a v ty časy
 5 nezapověděné kostelem, jakož slušie, a jeliž sobě z rodu vyjdú a z příbuzenstvie. Neb když potupují kostel hrđostí, nechťec držeti ustavenie jeho, k dáblut slušejí, nebudú-liť se toho káti. Pakli je kto přestúpil, to snad nevěda, by to tak zlé bylo, a že se jest oženil v zápovědný čas; anebo že se jest dřieve spojil s kterou,
 10 než jest oddán knězem; aneb s rodičkú; aneb s nevěstá dřieve, než by došlo kolene páťého; aneb s kmotrá; aneb po biřmování; aneb s těmi, kteréž by sám křtil, aneb jeho otec aneb máť: radímť jemu, měj o to dobrou radu s múdrymi a bohobojnými, a kaj se toho; nedaj nad sebu črtu vlásti, a děkuj Bohu; žeť jest
 15 popřál káti se toho.

Druzí jsú, ješto jimi také črt vládne, ješto překážejí sobě dobře činiti; jakož ti činie, ješto jeden druhému brání pokory pořádné, stroje proti jeho mysli hrđostí světské, a klamaje jeho sprostnosti upříemnú; bráně almužny skrovné a slušně vstávati na
 20 modlitby se cti, aneb ke mši choditi, anebo na dobrá kázanie; aneb bráně čeledi, dítek k dobrému věsti, zapomněvše, že jedem druhému dán jest ku pomoci, bráti se dnem ote dne skutky dobrými do královstvie nebeského; i nepomáhá pak, ale překážie. A mohli by se takoví dobře leknúti toho, ješto syn božie řekl:
 25 „Běda vám, ješto zavírate nebeské královstvie! ani vy vejđete, aniž jiným vnúti dáte.“

Třetí jsú, jichž by črt nerád z své moci pustil, ješto jsú spolu zle živi, svárie se a nenávidie sobě, jsta-li oba vinna; jakož, když se tak hryzá a svárie, mnohemť spieše budeta oba
 30 křiva, nežli oba práva; protož ještě k svému hoři nejsta bez hřiecha velikého. Pakli jeden vinen, a druhému jest núzi učinil: který jest druhému více přezřel, tenť větší odplatu bude jmieti; a druhýť v hoři bude, ktož bez potřeby v domu kramol činie. Neb jsú někteří, jakž se sběřeta, tak dosti sváru; nic nepřetrpíta
 35 jeden druhému, nikdy se o nic nesmluvíta, ale vzdy onen sem, a onen tam, jako oněch sedm bludných hvězd, ješto sú se nikdy od počátku světa v jednom běhu nesrovnaly. Jimž, ne hvězdám těm, ale lidem tak nesvorným, schována jest, jakož svatý Judas praví, „báře temná na věky.“

Čtvrtí dáblvím manželé to jsú, ješto nedržie manželské viery sobě, ale cizoložie. A mohli by po tom rozoměti, že jest veliká věc cizoložstvo: neb pro i žádnú věc nemož jeden manžel druhého v křestanství zavroi, než jedině pro cizoložstvo. Neb ten hřiech slib viery manželské ruší, a pocházie ze zlého srdce, než
 40 věrného v slibech; hrozná jest ohyzda i před Bohem i před lidmi, ktož by se chtěli právě rozmysliti, tak pro krátkú a šeradnú lahůdku ztratiti viery slíbenú manželu svému! Ale že jimi črt vládne,

a oni nechťí býti Bohem od něho vyproštěni; protož črta i poslouchají, neb věčně mají jeho býti v pekelném ohni s nevěrnými, ač se toho zde nepokají. A jakž koli jest veliká zlost mužů cizoložití: však se nad to ženě obtíží tiem, že ona učiní dědice ne z dědicův; a tady bude velikým krádežem vinna, když dobudú děti z cizoložstva, narodie je k ciziemu zboží, a oblúpie tiem děti svého pravého muže, když cizoložnata budú s nimi díel mieti.

Pátí jsú, ješto plod tratie, buď to kúzly, nápoji, aneb čímž kolivěk, aby nepočinaly. Pakli zatratie plod již počatý anebo porozený, tiem větší zlé.

Šestí, jimíž črt vládne, jsú ti, ješto dietky své zle vedú, neučiee jich božím cestám, vidiee, ani za mladu zle činiti počínají zlým, nekázaným mluvením; ano se chytře aneb hrdě vzelží, aneb v smilství ustavějí: i smějí se tomu, a nebránie jim toho, nébrž i sami jich často k tomu ponúkají. Bojím se za ně, že ne- jeden, jenž by měl dietky mieti, sobě k utěšení a k chvále, s sebu v nebeském království, vida v nich některá duostojenství, jichž sám v sobě nemóž mieti, jako čistotu panenskú, v některých kněžstvo duostojné: to je uzří sobě k věčnému hoři v odsúzení, ano to zlé, jemuž se jest zde za mladu v nich smál, roz- mohlo se, i to zlé, což sú od něho vídali, ano se vše nad jeho zlost rozmnožilo k jeho hoři. A tak otec neb máte, ješto své děti zle vedú, budú od nich v pekle větší núzi a muku mieti než ot dáblov.

Sedmí manželé dáblovi jsú, ješto se milují přielíš nemúdre v žádosti smilné, a nějak nelepě v svém smilství kochají se, a šeraduě oslavuě tú žádostí: ne podlé běhu a přirozenie člově- čieho, jakož jest Buoh ustanovil, aby v manželské poctivosti muž jako pán byl nad ženu, a žena aby v sprostné pokoře muži pod- dána byla.

Kterak dobří manželé mají živi býti.

Osmí manželé jsú ti, a znamenávají se mužem osmým tej panny, Tobíášem jinochem dobrým, ješto jest s ní v manželství nebál se črta. A to jsú ti, ješto, milujíc Boha, stěhú se těch sedmi zlých věcí v manželství, a na svých svatbách ostřihají božie bázni; jakož se čte o svatbě toho jistého jinocha ctného s jeho pannú, že sjidechu se hodovat: „ale,“ praví, „s bázni božie v ta doba svatebné hody činiechu.“ A to jest dobře viděti v těch kniežkách Tobíášových, že sú se ve všem tak pěkně Boha dokládali, chválée jej tu, i jemu děkujíc, a k němu tu prosbu vadávajíc; a tak sú hodni byli ot Boha utěšenie.

Ale již, po hřiechu! lidé na svatbách málo na Buoh tbají; a hledie, kterak by kto největšie hrdost mohl ukázati: ráchem, ztravú, i kterúž koli chlúbú nestatečnú. A však Buoh praví skrze Isaíáše proroka: „Píšťba, bubny, hudba rozličná na vašiech kvasiech jest:

a božieho zpsobenie nehledáte, ani znamenáte skutkov rukú jeho!“
 A protož Buoh jim tu hrozí hladem, väzením i jiným zlým. Božie
 zpsobenie v manželstvé jest: svátost, viera a plod. Ale poně
 málo lidé na to patrie; neb téměř každý podle své zlé žádosti
 5 svú vuoli napásti chce: onen hrdostí pna se nad jiné; onen smilnã
 a nestydatú řeči; onen zpravováním a pomlúváním; onen obžer-
 stvím; onen pak závistí pro něco chriedne; a onen své smilné oči
 ve všech pase; a ony pak baby jedna mimo druhú mistrujie své
 kúzla, aneb své čary a vědma jakás a návazy, chtiec každá slúti
 10 múdrã. A tak málo svateb bohobojných. Protož jistě jest, kdež
 tak lidé málo tbají na Buoh, že se jich hodování obrátí v pláč.

Sám pak ženich s nevěstú, když složena budeta spolu, by
 vzali na přieklad toho dobrého jinocha Tobiáše s jeho pannú, ne
 zleř by v tom učinili. Toho jest archanděl božie byl naučil,
 15 řka: „Když budeš s ní v svém pokoji, za tři dni sdrž se ot nie,
 a buď s ní ty noci na modlitbách. A po třetie noci přijmeš svú
 pannu s bázní boží, více plodu z ní žádaje, než své žádosti na-
 plnití.“ Jakož jest to i učinil. Neb když jest s ní již položen
 byl, řekl k nie: „Saro, vstaň! modlva se Bohu; děti jsme
 20 svatých lidí, nemáme se sniti tak nepořádně, jako ti, ješto neznají
 Bohã.“ A tak vstavše, Bohu sta se poručila, a zaslúžila, aby
 svatý anděl dábla svázal, že jim nemohl uskoditi. Ale již jsú na
 svatbách jiní rádce ze zlosti a nesličnosti, kteříž učí mladé, řkúc:
 „První noci takto se ukáž.“ A pak vstanúc, leccøehos se vzta-
 25 zují na nevěstě, ješto potom tiem budú váletí smiech. To-li je
 bázeň božie? lépe by bylo před takými potvorami vrata zavřieti,
 nežli je na svatbu zvátí! Ale kdež by lidi múdré a bohobojné na
 svatbách měli, a poslúchali jich, tuř by se dobrým nestyděli, a
 měli by božie milost a zaslúžili, aby dábel byl jako svázán, aby
 30 nepásl v nich své vôle: ješto kvasiec s potvorami hrdými, smil-
 nými, obžernými, s klevetnými, s zpravovači, s nestydlivými, aneb
 s babami kúzedlnými, zaslúžili by božieho hněvu; a dábel od
 nich nebude vyhnán, ale brž přivázán k nim bude zlým příkla-
 dem a obyčejem; neb se spieše lidé přichopí zlého než dobrého.

35

O manželské milosti.

A kděž již po svatbě dva manžele spolu budeta, máta toho
 40 býti pilni, aby mohli milost mieti mezi sebu. A protož i přes
 mysl z práva má jeden druhému ukazovati milost. Nijakěž ne-
 milosti neukazuj; zdaliti se z toho milost počne? neb kdež ta jest,
 jest-li pravã, tu v ničemž nenie nedostatku. A protož muž s ženú
 ze všech spolu najprv dlužna jsta se milovati. Psáno jest to v
 45 knéhách Mojžiešových, a vidíme to před sebu: že proto ostane
 člověk otca i mateře, a bude s ženú, neb žena s mužem. Svatý
 Augustin také praví: „že milost pořádnã najprv pocházie ot jednoho

manžela k druhému.“ A když se právě dva manželé milujeta, rozličná práce bude jim oblehčena tú milostí; ani se na to kdy rozmyslíta, by jeden druhého čím nebyl hoden. Ale kde se nemilujeta, vše jim jest zlo a rohato. A po hříechu! tak snadno kudys vchodí ta nemilost! A všakžt, kterýmť milost sejde, ještě k své túze neníť bez hříechu, kdež se věrně nemilujeta.

Druhé jest, ale vše to pocházíe z milostí: že máta sobě věrna býti ve všech věcech. Nejprv v sboží, což máta, to jim k pilné potřebě jmá obecno býti: ne tak, by se dělila v potřebu pilnú, aby řekl jeden: „Toto jest mé; tohoto nedám!“ než jeden jedno má působiti, a druhý druhé: muž větší věci do domu dobývati, a žena menšie v domu. Ani také, by jeden, chtě své dobré způsobiti, i netbal, aby se druhý v svém zameškal, a snad u pilnějšícm; neb by to nebyla viera, když by jeden chtěl slúti, že jest své dobře zpósobil, i dal druhému příčinu k obmeškání; a zvláště by to nemúdrost byla, více ztratiti pro méně. Více sobě také máta ve cti věrna býti; neb jako i sbožie, takéz čest: což jest jednoho, též i druhého. A protož jeden druhého čest, kudyž móż podlé Boha, má ohrážeti, jako i sbožie, nic naň nepronesa nesličného, ani žaluje cizím lidem. Neb jakož jednoho chudoba jest jich obú chudoba: takéz jednoho nečest: i druhéhoť necí. V duši také máta sobě věrna býti, aby jeden druhého spasenie hledal radú, i také Boha zaň prose zvláště, a nedada přičiny k hříechu, a také, než by druhému dal shřesiti smrtedlným hříechem, raději s ním shřesí všedním; a tak ta věrná milost, jež chceš onoho zbaviti hříecha, prikryjetí tvój hříech. A jakož pokládá svatý Tomáš z Akviné: tiem činem a hříechem nebude hříech vzdajšie, když kto pro potřebu učiní jej; jako mnoho mluviti jest hříech vzdajši: a však když jest třeba mluviti, i žádného hříecha neníe. Jmáta sobě věrna býti dva manželé, že než by jeden druhému dal smutnu býti a v tuhách, aby jej i lehkostí nějakú tělesnú utěšil, kteráž by zvláště proti božie záповědi nebyla; ač by se i hříšek zdál: z téť viery a milostí nebude hříechem. I v tom také máta sobě věrna býti dva manželé, aby se nijakž ruozno nelúčila, tak aby jeden druhému snad přál smrti, aneb nějak jinak chtěl jeho rád prázdnen býti pro kterou nechut nebo práci, anebo pro čáku bydla pokojnějšíeho, aneb dle vdovské odplaty. Tohoť znamenitě brání svatý Pavel, řka: „Privázans k ženě, nehledaj rozvázanie.“ Pak zvláště viera, kterúz sobě dlužna jsta dva manželé, jest, aby nijakž nepřestúpila manželstva cizoložstvem; jakož sem o tom i dříve pověděl: velmi jest zlá věc cizoložstvo. Protož, manželé! vzdýt vám radím, varujte se cizoložstva, milost a viery k sobě majíc. Pakli jeden nezdrží se proti druhému, nic se proto druhý nerozpakuj proti Bohu, ani se ptaj po kúzlech; mocenť jest Buh, i umiet, a žet jest dobrý a spravedlivý, nenechát té žalosti bez odplaty, ač ty u pravé viere stojiš, a neučináš nic proti právu.

Třetíe, když jsta již spolu dva manžele, máta čistoty manželské ostřiehati; a to pocházíe z viery i také z milosti pořádné, aby se ani Boha, ani sobě nechyzdili nečistotú. A svatý Pavel zvláště manžely upomíná, řka: „Ne v nečistotu Buoh vás jest
 5 pozval.“ Zvláštní nečistota manželská jest cizoložstvo; a také, když se některak nelepě manžele milujeta, cáchajíc smilstvo proti obyčejí, aneb jako na chlúbu a bezpřiemně; aneb netbajíc na Buoh, ani na kostelnie ustavenie, a netbajíc na hody veliké, ani ctíec neděle anebo jiných svátkóv, jako: křížových dní, ad-
 10 ventu, postu; aneb když se v šestinedělích nestřezeta, nebo v ženské nemoci, aneb když jest žena těžka: to jest vše nečistota v manželství. A však některá smrtedlná, a některá všednie: cizoložstvo, a proti běhu přirozenému, a netbatí na Buoh, to jest vzdy hřiech smrtedlný; ale někdy v některý svátek pro křehkost
 15 v manželství móż nebyti smrtedlný hřiech, když nenie z potupy Boha aneb kostelnieho ustavenie; ale však jest proto vzdy hřiech všednie. Neb když kolivěk který manžel, ne pro plod, ale maje libosť v své žádosti, i žádá skutku na druhém, vzdyt jest poprznil v sobě čistoty manželské ten, kterýž jest žádal; a čímž u větší
 20 nečas žádá, tiemť větší jest jeho nečistota. A však druhý, povole, nemá hřiechu, nemóž-li jeho pěkně a pravdú od toho odvesti, a najviece proto, aby se jinde nezkálel jinak než sluší: leč by jej byl k tomu rozdráždil, tak by byl hřiech z rozdráždění, ale ne z povolenie. A pakli by nepovolil, mohl by k většímu hřiechu přijti;
 25 protož nechce-liť druhý bez toho býti, vzdy jeho křehkosti povol. Ale muž s ženú, jak ji zná, tak s ní má býti; nemá čekatí, by ona řekla: „Pojď se mnú,“ at by snad svůj stud zachovala; ale jakož sem řekl, jakž ji zná, tak s ní buď. Pak běh řekl: nemuož-li pravdú otvesti, at by skutku povolil, když druhý
 30 žádá. Tiemť najviece ženy miením, aby někdy, nechtíeci povoliti, i řekla by snad: „Nemocnať jsem,“ a nejsúc. A tak tiem jednu muže oklamajíc, a potom, by pak i u pravdě nemocna byla, snadť potom neuvěří toho. A velikéť jest zlé, v ženské nemoci, a též dokadž po porodu dietěte žena nebude zdráva, dopustiti se s mu-
 35 žem. Praví obecnie lékaři, že kteréž by se dietě počalo v ta doba, nebyvá zdrávo; ale nejohavnější nemoci mievá. A všakť jest menší hřiech než cizoložstvo. Tu mohú manžele znamenati, jakú milosti a věrú jsta sobě dlužni, když také věci nebránie Buoh, povoliti manželú svému, co onen, ač i s hřiechem, žádá;
 40 neb chce tomu Buoh, aby jemu povolil, a aby i jedné přičiny nedal jemu k přestúpení manželské viery. Ó čím pak méně žena má od sebe odhrzati muže, když jest zdráva, ač muž nechce bez toho býti, byť pak i těžka byla! leč by očitě znamenie bylo, že by skrze to měla potratiti. Neb ačkoli pro nic pro jiného
 45 než pro plod slušalo by se oženiti aneb vdáti: a však jest také přezřieno, že bez smrtedlného hřiecha pro svú křehkost, aby se nezedil příliš člověk, kterýž se pro Buoh zdržeti nechce, móż se

oženiti, aby nesmilnil kromě manželstva. Protož kterýž by manžel druhého křehkosti nepovolil, ten by hřešil, neb jest tiem dlužen jeden druhému. A zdá-liť se tato řeč hrubá ote mne, slyš a znamenaj, co svatý Pavel pravi v první své epistoľe, ješto jest psal k Korintským, jenž byv v nebesiech, naučil se, co jest zde lidi měl učiti; tent die: „Dobro jest člověku, aby se ženy nedotýkal. Ale aby jinak nesmilnil, každý mēj svú ženu, a každá mēj muže svého vlastnieho. Ženě muž dluh manželský daj, takéž i žena muži. Neróďte obľuzovati jeden druhým,“ totiž nepovolujíc sobě, „jedině ač by sobě oba povolila na čas, aby mohli čistěji pobyti na modlitbách; a opět se vratta k témuž, ať vás neláká satanáš pro vaše nezdrzenie. Ale toť řku: že jest vám to přezřieno; ale nepřikazuji vám toho, byste se opět vrátili k skutku manželskému.“ Neb když by věčně chtěla oba zdrzeti se pro Buoh, povoléc sobě toho, a srozumějíc, mohlo-li by to trvati mezi nima: dobrěť by bylo, bylo-li by úmyslem dobrým; jakož se pravi, kterak svatého Mikuláše otec s jeho matkú, když sú toho syna měli, věčně sta potom spolu v čistotě byla.

Ti také manželskú čistotu v sobě zprznie a často velmi, ktož nechtiec se skutku tělesného dopustiti, snad pro některý svatý čas, aneb proč koli, a pak se v tom více žedie a spolu se oplzajíc; a druhdy skrze to nějaké se dopustie nelepoty, ješto bude horšie než obecny skutek. Protož, manžele! chtějte s rozumem čisti býti, ne spolu ležiec a snad se spolu oplzajíc; ale učinte, jako radí svatý Pavel: když chcete, aby vaše modlitby byly vzácny, oba sobě povoléc, sdržta se na čas; a tu by se tak rozjiti měla, aby jeden druhému nebyl k rozdráždění. Nebť jest menší hřiech, z křehkosti dopustiti se i v svátek skutku tělesného s svým manželem, nežli se s ním přieliš žediec nemůdře a nestydatě oplzati; poněvadž die svatý Pavel: „že lépe se jest oženiti, nežli se vzdy žediti a chtiec;“ tehdyť ovšem jest lépe, majíc ženu, s ní skutek učiniti, než se tak šeradne oplzati ve zlé žádosti. Pravda jest, když ne pro plod, ani pro manžela svého, ale pro svú tělesnú libost dopustí se kto skutku tělesného v manželství, ač i v čas podobný k tomu: však jest poprznil čistoty manželské, jakož sem i dřieve řekl; ale však lehce. Jako by přielbici čistú posul prachem, aneb zmazal olejem, aby nezravěla, a potom by snáže to sestřel, než rez: takéž, dopustíš-li se s tvú ženú pro tvú křehkost, aneb pro jejie, snáže toho zbuděš, nežli by snad toho zbyl, což by se skrze to mohlo nahoditi, když byste se sebe v tom přieliš chtěla liknovati. Protoť jest snad také byl řekl svatý Pavel: „Přivázans k ženě, nehledaj rozvázanie,“ totiž chceš-li z manželské viery dojiti kráľovstvie nebeského, kdežto v jednom blahoslavenství rozličným zaslúžením všickni svatí jsú a budú každý v svém řadu: onen v manželství, onen ve vdovství, onen v panenství, když milostí božieho daru vystřehú se hřiechóv, aneb očistie. Jehož i nám dopomáhaj, Hospodine! Amen.

Knížky tretie.

O hospodárovi, o hospodynii a o čeledi.

Hospodárom.

Hospodár v své čeledi, leč jest chudý, leč bohatý, každý podlé svého běhu má se slunci přirovnati, podlé onoho výkladu, ještoj' Jakub vyložil sen svého syna, ještoj' slunce a měsíec a jedenáct hvězd byl viděl, an' se modlé jemu, s Fka: „Zdali já a máti jeho a jeho bratřie budem se modliti jemu?“ I fku, že jakož slunce světlo jest, a od něho měsíec i jiné hvězdy berú světlost, a vše shřievá a nečistotu bláta vysušije: takéž hospodár sám najprv má světel býti dobrými skutky, a dobrým příkladem má svú čeleď osvěcovati, i do-
10 brú radú a napomináním: aby najprv Boha milovali a chodili ke mši a na kázanie, a stříehli se hřiechu a poslušni byli kněží, tak jakož Buh kázal. A bude-li sám hospodár korek v božiem milování; tehdy ruče zahřeje se od něho čeleď, že bude Boha milovati. A tak vidúc od hospodáre, 15 an' poslušen, což kněz přikáže: když světiti, tehdy světi; když se postiti, tehdy se postí; také bude poslúchati a též činiti, jakož vidí; a toho, což branie knězie na kázání neb na zpovědi, bude se stříeci, když uzří, ano se hospodár toho střeže. A tak, jakož sem řekl, bude-li hospodár horek 20 v božiem milování, tehdy, jakož slunce vysušije blatnú nečistotu, takéž tú horkostí vysuší všickú smilnú nečistotu v svém domu. Neb když čeleď, vidúc, ano hospodár miluje snažně Boha, roznieti se v té žádosti, i bude také snažně Boha milovati; lépeť se vystřeže zlého, nežli-by kto mohl 25 je vystřieci. Má se také hospodár na to rozmysliti zvláště, kak oráč, chtě svá semena v zemi uvrci, rozličně ji působí, kak by ji plodnú učinil, a kak by býlé, i jiné škodné korenie v ní zahynulo, aby to siemě jeho bujnějie rostlo; pak-li bude tvrdé hrúdie, ale ztlúče je. A když to oráč činí pro

své siemě: čím pilnějie hospodár má snažen býti, kak by zvedl svú čeleď, a najviec hospodynji? neb z nie čaká svého plemene, tociš děti: aby tak dietky, vše dobré vidúc a vši šlechtnost od čeledi, a najviece od své matky, též v úmysl braly, majíc dobrý přsklad a naučení, přivykly kázni i také vši šlechtnosti. Protož každý hospodár, kakž kolivěk pro svůj úrad, aby v něm Boha nerozhněval, má brániti všie necti i všeho zlého své ženě i jiné čeledi, a sám pak ovšem strēha se toho: však zvláště to má činiti pro své dietky, aby těmi vinen nebyl, a těžce před Bohem z nich neodpovedal i z jich také prapraděti. Neb což dietky vidie od svých starost, leč zlé, leč dobré, přivyknúc tomu, i své děti potom vedú k témuž. Protož hospodár nic zlého nepřepúštěj v své čeledi: ani lži, ani řeči nekázané, aneb nemúdrého protiv Bohu porúháníe, ani kostek, ani sváróv, ani také pokútnieho milováníe, ani zlodějstva, ani zpravováníe. Neb kteráž kolivěk zlost a nelepota jest v které čeledi hospodárovyým obmeškáním, za všieky těžce bude odpovedati: čím pak tieže, bude-li jeho naučením a příkladem!

Protož jest každý hospodár pán v své čeledi, aby jí bránil nesličného. A však má se o to pokusiti najprv dobrotú; nemóž-li pojednút staviti všeho zlého obyčeje dřevnieho, ale ujímaj po málu: ale novému zlému obyčeji nikakěž vzniknutí nedaj; nemóž-liť dobrota prospěti na nich, ale ukáž právo svého panováníe. Vzdy na to pomni, že onen kněz Eli v starém zákoně dobrý byl sám, ale synové jeho zle činili: a on říekal jim: „Zle činite!“ ale všek netresktal jich mužsky ze zlého, i zaslúžil tiem božieho hněvu, a dán na příklad všem takovým otcóm a hospodároóm, kteříž toho nejsú thavi, což jich čeleď čini zlého protiv Bohu. Ale však má se stříeci hospodár hněvu prchlavého bez úžitku; nemóž-li zbýti všie věci hněvu, ale obměkči jej, a svým sluhám ukruten nebud i své ženě, pomně na to, že Bóh jest jediný pán i tvój i jich. A na to se každý také rozmysl, že nesnad by každý někaké vášně nemosil mieti; a častof bývá, že jedné vášně, a snad ne ovšem zlé, přezřieti nechtě, více jej zkazíš, aneb jinému mosíš více přehlédati. Ano kolec častof mosí přezřieti oři některé jeho vášně, aby jemu v jiném pohodlen byl. A však nemiením, by bylo přehlé-

dáti zřejmĕ protiv Bohu, ale s rozumem má človĕk hoditi času. Svatý Jan Zlatoustý pokládá jeden příklad, že kdyby kto měl helmbrechnú ženu, nemôž jí všeho pojednú zapovĕdiati, aby se jí nezpříkřilo: ale najprv těch věcí, ještoť

 5 jsou jako najhrubĕjšie, odmŕuvaj jí. Líč-liť se, mluv před ní o tom, kak jest to stydká věc, tak šefedně mazati se, aneb cizie vlasy na se cpáti; a kak také často v hanbĕ bude proto, chtiec čest mieti: když to dš nie uzřie múďří, za bláznici budú ji mieti; a jiné panie, ješto snad závidie, by

 10 ji chválily, pronesú na ni, a budú jí smiech váleti; a často své vlastnie čeledi mosí se krýti, stydiec se jie v tom; chtiec také mlada se zdáti, skoro se sstará těmi ličidly. A když již toho odvedeš, aĕ dobrotú nemôžeš, ale nikakĕž zlého, věda, nepřehlĕdaj. Opĕt po chvíli dobrotivĕ prav jí, kak jí

 15 dobře slušie počestné rúcho a pokornó; kak jest milejší, než když se jako bohyně přistrojí; kak se všem múďřým a počestným lidem do žen dobře to líbí, když svým rúchem neukazují lehkĕ myslice a nečisté, aneb hrdĕ; kak by jí to

 20 Boh za dobré jmĕl, žeby dobřý příklad dala svým suse-dám, počestně chodiec, a proto v dobřém rúše, ale počestným krojem. A tak ve všech jiných věcech lépe často zpó-sobí hospodář po nemáhlu a dobrotivĕ, nežli kvapně a ukrutně.

 Neb tak jest sobĕvolně hrda človečie mysl, že snáze dá se naraditi, než bezdĕky přinutkati. Protož kdež kolivĕk môž

 25 hospodář, tu buď dobrotiv k své čeledi, a zvláštĕ k své ženĕ. K tomu tě ponúká mnohé písmo. Svatý Petr, po Boze první pastýř, i svatý Pavel, téžměř ve všech svých epistolách velĕ mužóm, aby své ženy milovali a nebyli jim ukrutni. Velĕ

 pak zvláštĕ otcóm svatý Pavel ponĕ ve dvě epistolú, aby

 30 svých synów nedráždili k hnĕvu, aby někak nebyli protiv nim lehkĕ myslice, a tak Boha rozhněvali, jenž jest kázal otce ctíti; ale velĕ, aby je vedli v kázni k dobřým obyčejóm.

Pilně také každý hospodář má se střiĕci, by zle sbožie nodobýval; neb toho hřiechu najnesnáze se lidé kají. Tak

 35 jest tu velikĕ črtovo oslepenie, žeby radĕjšie almužny dávali na kláštery, nebo kostely stavĕli, než by zle dobytĕ navrátili. A obak, ktož zadržĕ cizieho, vie-li komu, najprv navrať; pakli nevie, sobĕť nemá zachovati, ani tam, kamž se jemu chce, bez rady biskupa svého: než komuž jest poru-

čil on, má obrátiť. Ale žej' nechutao vracovati, pilné se jest toho stíeci, by cizieho nezatrhal, a zvláště mzdy; ktož co podělá, inhed mu zaplať, neprodlévaj tiem do jitra; nebť snad večer nemá co jiesti, ani jest prázdnen choditi po tom. Tomuť jest učil starý Dobeš svého syna.

Hospodynem múdrým.

Hospodyní pak múdrá a šlechtná k měsieci jest při- 10
rovnána. Neb jakož měsíec všicku svú krásu od slunce béfe: takéž ona česť má od svého muže, když věrně a právě pravá milostí na se zřítá, že mezi nima i jedné přiekazy nenie, jíž by potuchla pravá milost. Jakož vídáme, když mezi sluncem a měsíecem bude země, že slunce upříemo nemóž na 15
mésíec zřieti pro ni: inhed potuchne měsíec; kdyby také slunce ztratilo krásu, ovšem by měsíec krásen nebyl. Protož mýlé se ty hospodyně, ješto své muže lacino vážie, neb jimi smiech pobíjejí; aneb ješto co komuž kolivěk rozprá-
vějí bez velmě pilné potřeby, ješto by k hanbě jich mužóm 20
bylo. Často to bývá, že mnohá žena mní, by jejie muž jen jí ctěn byl, a jako by jí k ničemuž nebyl úžitečen; a mní často, by jim přiekazu měla, že se jí zdá, by ho neměla, že by velim lépe všicku svú věc způsobila: pak bývá to, že ostanúc sama, teprv uzří, coj práce; a velim hófe bude 25
způsobeno, nežli dřeve; a bude jí s větší hanbú, než by byla na svého muže nerechnila před jinými. Protož každá múdrá žena má svého muže milovati, a svým urozením na-
deť se nepieti neb svým smyslem; neb více žena mužem česť má, než muž ženú. Ale jakož malé jest světlo to, ješto 30
od slunce měsíec má, kakž kolivěk i toho od sebe nemá: takéž malá jest česť tohoto světa. Neb jakož ono ve dne nesvietí, jen což v noci, a však noc činí veselejší: takéž tato česť nic nebude v onom věčném dni. Protož, což činíme, nejen činme pro tuto česť zdejší chvály; ale této 35
chvály neběhajmy svým bližním pro dobrý příklad: ne na zdejší chvále a cti chtiece dosti mieti, ale zakusiec, žej' chutna tato, a vědúc lepší, tiem snažnějie po oné stojme. A protož dobrá hospodyní má se stíeci před Bohem i před

lidmi všech nesličností, což mohúc dobrého činiec: a najprv aby v sobě viery křesťanské nezprznila i jedniem kúzlem; ne tak, jako šeredné ženy na svých mužích hledají milosti ďábelskú mocí, ješto říekají: „Nekúzlený muž jako nesolený hrách;“ ale hospodyni šlechetná přitáhne k sobě svého muže vášněmi dobrými a darem božím.

O paterě věci, již má hospodyně mieti do sebe.

10 Zvlášťe patera věc jest, již bez hřiecha móż žena svého muže přitáhnúti, že ji bude milovati. Pakli by ta nepomohla, tehdyť ovšem nepomohú i jedni čáři; pakli by již pomohli čáři, však by protiv Bohu ot ďáblův nebylo hledati pomoci. Neb všecka kúzla i všichni čáři jsou s ďáblem lidské smlúvy znamenie zevná a někdy tajná protiv Bohu. Neb
15 ač se zdá někdy něco, by zlé nebylo, však vzdy někaká lež jest při tom, a někací bobonci nepotřební. Protož každá hospodyni s pomocí boží nechaj kúzle; neb dojde-li této patery věci, nesnad by jie muž jejie nemiloval. Té paterě
20 věci učili sú Saru, mladého Dobeše ženu, přítelě jejie, jakož se čte: že když již chtieše s mužem od nich, pochopivše ji, z pravé milosti počechu ji celovati, a napomínajíc, aby tu pateru věc měla na paměti.

Prvá jest, aby ctíla svekra a svekru. Přirozená věc
25 jest, že každý rád vidí česť svého otce a své mateře; a také Bóh jest to kázal, a hanba otcova jest synóm hanba. Protož žena ctí přátely mužovy, ač chceš česť od muže mieti.

Druhá věc jest, aby muže svého milovala; a když jest to, tehdy jest vše: milostí, řku, netolik jen samú duchovní,
30 ale také i tělesnú. Přezřienat jest v manželství tělesná milost, donidžť Boha jmá za Buoh, a jest lidsky; manželómť se jie neslušie stříeci, leč by oba velmě múdra a sstála byla. Byť také muž nemiloval tebe, však ty jej miluj, a skutky jemu ukazuj milost; neb ukážeš-li nemilost k nemilosti, tiem
35 většie nemilost bude: pakli ústavně milost jemu ukazujíc, dobře jemu činiti budeš, divnýť bude, neoplatí-liť se milostí. Pakliť se on neoplatí, ale od Boha dvojí odplatu budeš mieti: jednu, že jemu činíš viery, a milost k němu jmajíc, jako Bóh kázal; druhú, když pokorně strpíš protivensťvie.

Třetí jest, aby snažna byla při čeledi, působíc jí, aby nebyla před hospodářem nepořádná, a aby potřebu měla; a také, aby se spolu nesvářila, ani se také kaké neeti dopustila; neb to jest zvláště hanba hospodyní.

Čtvrté jest, aby také snažnost o domu jměla, aby duom šefeden nebyl, neumeten jako svinec, i jiná domová potřeba aby nebyla šefedna. A také aby uměla schovávatí a vydávati pořiedně, jakž čas záleží.

Páté jest, aby se ve všem stříehla zlého slova; mezi jiným střež se opítie. Neb kakž koli opítie jiným jest škodno, však zvláště opilá žena jest ohavná věc. Též řeč šefedná a nestydatá všem neslušie, a nad to od ženy slyšeti ji ohyzdne jest a přieliš břídko. Také sváru se střež v čeledi, a s mužem ovšem; nedaj se přemoci hněvu: též s dobrú myslí způsobíš, a často lépe, nežli se svárem; neb svárem každého spieše zkazíš, než polepíš. Zlé slovo, jehož se slušie stříeci, jest vše, což člověk často má v obyčeji, ješto neslušie; aneb když nepodobnú věc, ač i jednu, ukáže do sebe.

20

O helmbrechtných hospodyních.

Pakli dieš: „Kto móż ústa každému zavřieti?“ To jest pravda v některých věcech; a však má se člověk stříeci, aby se i jeden nepotekl na jeho skutky nepodobné, jakž najlépe móže. Darmono-liť svatý Pavel učí nás, řka: abychom tak živi byli, bychom i jednomu nedali zlé přičiny k pohoršení? Protož kteráž chce se mnoho chechtati, mnoho šepťati s jinými a klamati, po oku na ně vzhledajíc, a vzdy chce seděti na okěnci, jako cílem se učiniec, aby na ni každý hlédal; kteráž vším snaženstvím strojí se k skokóm, k tancóm svým rúchem, i vši postavú, ježto jen smilstvo a frej ukazuje, neb přielišnú hrdosť; kteráž před svým mužem kryjíc, hromáždí sobě; kteráž před svým mužem vzdy je smutna a krómě něho jako pleše: ktož móż takovú jinak súditi, než ji vidí? Pakli ji kto někdy křivě súdí, kakž kolivěk bez hřiecha nenie: však taková tiem vším jest vinna. Protož jejie jest vina, i také dvój hřiech: jeden ze zlých a nesličných činóv; druhý z těch, ktož ji k horšiemu súdie,

než jest vinna, žej' jim dala příčinu k tomu. Protož hospodyni šlechtná měj počestnú pokoru, a tú zatkáš všem zlyma ústa; neb pokora jest pravý pěstún a zachování všech šlechtností. Pokorná žena snadně přetrpí protivenství, a poslůšna jest svého muže; protož pokoj bez sváru v svém domu jmíevá. Pokorná právě zlého slova ne brzo dojde. Pokora jest vláštie ozdoba dobrých hospodyní a šlechtných a rozeznání od jiných žen, ješto jsú lehké myslice a nestatečné; neb ty nemohú pokory míeti, donidž své nestateči neostanú; 10 neb jsú vše ku pýše obrátily své snaženství, i s tím, což mají s svými muži, a často přes moc; neb těžce zastkmiéc, i almužny zapomenúc, a druhdy cizieho zadrúc, vše na rúcha nakládají. Pakli takové omluvu sobě vezmú, řkúc: „Svým mužóm mosíme se tak pripraviti, abychom se jim slíbily,“ ne vzdj' to 15 pravda; neb často se o to některá s mužem svadí, chtiec ráda jaieti mnoho rácha. Protož ne pro muže to činí, ale aby vesele mohla skákati na masopust neb na posviecení, aby se slíbila mladým bláznóm a takýmž potvorám, jakož jest sama, mniec, by to za nejlepší bylo, že jie tu snad v oči pochválí 20 někto: a potom o ní nic dobrého nepovědie, ale něčím jí i přitvořie; aneb dějí: „Dláhý má nos, aneb krátký; neb zelená jest, aneb zlé jest červeností, neb s očima zapuchlýma, aneb hrdá;“ aneb dějí: „Pravý jest bič!“ bude-li ochotna ke všem; a pakli k jednomu ochotna bude: proč by 25 to bylo? každý se na to ptáti bude. I kak se móż ta slíbiti svému muži, na kterúž mosí to vše naložiti, což kde dobude, a často vice, nežli s pravdú móż dobytí? I mosí lichviti, krásti, přijmáti, chudinu dráti, leckaks vylstiti; pakli črt oběma to osladí spolu, ale najposledy vše se jim to 30 ohoryčí.

Protož každá dobrá hospodyni těchto věcí střež se pilně, i braň jich jiným, kterýmiž vládne, i raď od nich susedám svým, i jiných podobných k těm, jichž všech nesnadno jest vymluviti; neb vzdy jest ve všem dvoje nesličnosť protiv 35 jedné šlechtnosti: jakož přieliš mnoho, takéž přieliš málo v každú věci jest nesličnosť, a jen v hodují věci šlechtnost záleží. Protož staří říekají: „Lišice nenie dobrá;“ a opěte: „Vše v hod dobro.“ Mohly by zvláště panie po tom znamenati, že Bóh pilně od vás chce pokoře: neb všechť vás jest

mienil, když jest řekl k Evě: „Rozmnožím tvú práci, těžce porodíš plod svůj, a muž nad tebu bude panovati.“ Zdali je jest nerozmnožil? obmyslte to samy, čím můžete v pravdě pyšny býti, než že se vsie věci staviete jinak, než jste. Malá-li jest práce, tak ústavnú nemoc mieti? tak šefedně s hřiechem počieti plod, těžce nositi, se strastí poroditi, a s velikú práci a péčí odchovati? a odchovajíc, kto je vie, kak se polučí? muž múdrý, neb nedošlý, však má nad vámi panovati! Hlédajte, panie! kaké vám pokanie dáno pro pýchu a neposlušensťvие matere prvnie: co pak každé zvláště pro jejie ději, ač ne zde, ale den súdný, aneb v čistci, kteráž se zde nepokaje! A jakož Buoh ovšem pýchy nemiluje, takéž pokora jest jemu vzácna. Neb což koli práce a lopoti přišloj' na svět Evinú pýchú, toj' vše pokorú a poslušensťvím matky božie nahrazeno! a netolik to jest nahrazeno, ale nepodobně pokorú jejie vzácnějie jest člověčie chvála povýšena. Protož každá paní rozmysl se dobře, které se jí zdá hodnějie následovati: aneb Evy v jejie pýše, a uzříš když tehdyž co tě potká, a však hlédaj, aby pozdě neuzřela; aneb matky božie v jejie pokoře, a měj dobrú naději, že když jejie pokory účastna budeš, budeš účastna i odplaty. A viete-li to, že téžměř vešken svět po vás tiehne? Jste-li vy pyšny, a jakž vy se hrdě staviete: tak všichni pyšni, a všichni se stavěj hrdě; jste-li vy smilny: všichni smilni, což se jen s vámi obierají. Protož, kdyby vy pokorny byly a čisty myslí a postavú, i kto by byl hrd aneb smilen, vida, ano to jest vám protivno? A tak dávajíc všem dobrý příklad, velmě by se líbily Bohu: a kak by pak se nelíbili mohly svým mužóm?

O pokorné hospodyní.

Jistě každému muži, lečť by pravá potvora byl, líbila by se žena sličně pokorná, ne šefedně. Kdyby se jí v kvasu kterém událo býti, mohla by dobře míla býti svému muži v počestném rúše, ne v rúhavém a podobném ku prázdny m ženám, ješto všemi věcmi ukazuje smilstvo a frej; neb by uzřel, že jiného nemieni, jen jej. A také by neměl péče za své dietky pro jejie zlé slovo, aneb, by o nich pro svú

lehkú myslci neměla snažné péče. Neb jakož pyšná a hrdá žena nebrzo oněch pět věcí má do sebe; takéž pokorná a múdrá hospodyní má tu pateru věc do sebe: že má v počest přátely svého muže, a z pravé milosti poslušna bude mužě svého, poslúchajíc svatého Pavla, jenž praví: „Ženy poddány buďte svým mužóm.“ A jenž opět die: „Nechci, by žena panovala nad svým mužem.“ A tak všecka čeled od nie dobrý příklad vezme, vidúc, ana má v počest svého hospodáře; i bude také jej tiem pilnějie mieli v počest; a tiem staví v čeledi mnoho sváru i jiné věci nepořádné, když čeled naučí svým příkladem, a k tomu také múdrým a dobrotivým napomínáním. Neb má a dlužna jest dobrá hospodyní učiti svú čeled ctnosti, kázni a dobrotě, a zvláště své dietky: ne tak, jako hrdé matery, ješto jen po světu stojie, ješto jen tělo svých dětí milují, ale na duše jich netbají; žádají, aby jen zde dobře jim bylo, a netbají, co potom na onóm světě trpěti budú; jedny synóm rytierstvíe žádajíc, druhé cti: a žádná z takových nedobývá dětem Boha. Zatracenie jich velikým nákladem dobývají, a spasenie od Boha darmo vzieti nechtie. Uzrie-li děti v chudobě, smútie se, vzdýší: ale když uzrie, ano hřešie, tiem se pak ničie nemútie. A tak ukazují, že jen těl jich jsú matery, ale ne duš. Ale dobrá, pokorná hospodyní to, což k tělesné potřebě podlé Boha slušie, v zboží, ve cti, v umění jich neobmeškajíc, učí je také, aby vzdy Boha jměly na paměti, jemu se modléc, jeho žádajíc, a k němu ve dne i v noci, v prázdni i v neprázdni často vzdýšíc. Neb materám zvláště to příslúšie, aby své dietky k dobrému vedly, dobrotú, kdež mohúc, viece než ukrutností, leč by dobrota nepomohla; neb materino naučenie často děti držie tvrdo, a druhdy tvrze než otcovo. Dobrá hospodyní, když nenie hrda, svóje dóm, tociš hospodárstvíe, působí snažně. Hrdé ženy často též činie, ale velim úmyslem jinačejším; neb což nachová, to jen sobě: ale dobrá a pokorná, ta sobě s mužem, s dietkami a s čeledí, a sama své potreby ješto spieše zapomene nežli oněch. A také nikdy dobrá hospodyní nemá prázdna chleba jiesti; neb prázdnot mnoho zlého činí. Protož dal Buh lidem nahotu, i také aby syrového nemohli jiesti, i jiných mnoho neprázdni, aby nikdy nemohl člověk prázden býti. Ale také jest to nemú-

drá věc, nechťec prázdnu býti, i činiti věc nepotřebnú: protož vzdy působ něco užitečného muži, dětem i čeledi své, obmyšlejíc, aby lačni nebyli, ani také zimú mřeli. Ano praví písmo: „Čeď dobré hospodyně neboj se studeni sněžné.“ Také praví: že „znamená stezky dobrá hospodyní svého domu,“ tociš opatrná jest všelikak, když se co zlého počne, aby to stavila dřeve, nežli se rozmóž. Také praví: že „dělá rukama svýma podlé toho, jakož umie, a dává almužnu chudým.“ Protož zvláště každé paní dělati slušie rukama svýma, aby jie nikdy črt nenalezl prázdny; a také aby z toho almužnu dala, aneb aby svým díelem boží službu ozdabila; neb veliké almužny kromě věděnie svého muže dávatí nemá, než s tolik, což rozumie, že jí muž přeje. A ješto sem řekl dřeve, že nemá prázdna býti hospodyní, nemienímť toho, by proto dělala v svátky; ale dobré mysléc, dobré mluviec, dobrému učéc svú čeď, své súsedy: tiemť má v svátek dobrou neprázdň. A tiem staví mnoho sváru v čeledi, neb mezi súsedami, každá dobrá hospodyní, když krotí je, a treskác každú oblášť z nesličnosti, oblepšijíc jich svárlivé řeči, ješto snad zlí, něco od jedné uslyšiec, ješto k tomu přičinivše, přinesli k druhé. A kteráž by hospodyní v pokore tak svú věc působila, tať by se vystřiehla zlého slova, a správně slíbila by se muži svému, i byla by dobrý přfkład dětem svým i všem súsedám. Pakli by byl muž-tak nemúdrý, ne-nechalt by jie nikakéž Buoh bez odplaty. Protož šlechtná a múdrá hospodyní, ať jí co potká nesnadného od muže neb od kohož kolivěk, neb řiedko tak jest, jakž má býti, vzdy se proto utěší v Boze, v něm položéc naději všichnu: neb on sám vie, proč co činí, aneb proč na koho co přepúštíe.

Kterak má čeď svůj stav věsti.

Napomenuv hospodáře i hospodyní, kakž jest mlčeti, bych také čeledi nenapomenul, kak se má v svém stavu líbiti Bohu? I řku najprv, že křestanská čeď má se stkvieti rozličnými šlechtnostmi, jako hvězdy, aby věčně k blažené čeledi boží v nebesiech byla v tovařistvie přivedena. I bývá v domu rozličná čeď: neb jedni jsú děti, druzí, ješto z darów aneb ze mzdy slúžie. Děti, dčnidž jsú maly, nic ró-

znice nenie mezi nimi, a s službami všichni spolu a za jedno mají poslušny býti hospodáře. A čím více z pravé milosti pojde poslušenství, tím jest méně porobené a jest chutné. Protož vši čeledi řku: že najprv má z viery pravé křesťanské, v dobré naději, upříemú dvojítnú milost mieti, totiž k Bohu, a k bližnímu pro Buoň. A když tu milost mieti bude, inbed každý brzo srozumie, co' dlužen Bohu, co hospodě, a co jiným s sebou tovařišóm; a sám se bude poznávati, i bude, poznaje se, pokoren protiv Bohu, i také protiv hospodě, i protiv svým tovařišóm. A tak z pokory, a pro tu milost nevážiti sobě bude protivenství, a z toho hospodáře poslušen bude; neb poslušenství pocházie z milosti a z pokory. A protož ti, ješto sobě nic nedadie rozkázati své hospodě, málo k němu milosti mají, a nejsou pokorní, ale hrdí, a velmě hřešie protiv Bohu tu hrdostí. Mnohý otec neb hospodář, vida své děti neposlušné, aneb čeled, nesmie jim druhdy rozkázati, aby skrz to nebyli horešé; a tak více otec dětí, neb hospodář čeledi báti se bude, než oni jeho. Nenieť to božie způsobenie; božief způsobenie jest mlazším starších poslúchati, a čeled aby poslúchala hospodáře ve všem, což by zevně nebylo protiv Bohu a kostelnímu ustavení. Pravíť svatý Pavel, jenž jest byl vztržen až do nebes, aby se naučil, co' zde lidí měl učiti, řka: „Každá duše vyšší moci buď poddána; nenieť moc, jen od Boha; a ktož se moci protiví, ten se božiemu způsobení protiví; a kto se božiemu způsobení protiví, tenť odsúzenie nalezne.“ Protož sluhy a lidé čelední, a zvláště děti a synové, mějte pravé poslušenství a milost k otci; neb vám zvláště Buoň prikázal, aby otce a máteř ctíli. Neb vámť jest otec i hospoda, ale jiné čeledi jen jest hospoda: a když všecka čeled má hospody poslušna býti, čím vy více?

Velmě vzácna oběť Bohu poslušenství; a to jest boží způsob pro našeho otce prvnie neposlušenství, aby jeden druhému vzdy poddán byl poslušenství; a to jest obecné všech pokánie. Ale nenieť tolik pokánie: také přidal jest Bóh moc poslušenství, že můžem jim odplaty sobě zaslúžiti. A najprv Boha slušie poslúchati, a potom hospody nebo otce. Když by totiž jiné veleli, než Buoň kázal, a protiv Bohu, nikakž toho pro poslušenství neslušie učiniti, ješto jest zevně

zlé; ale někdy dobrého má člověk přenechatí pro poslušnostvie. Pakli kto die: „Já nevědě, co' Buoh kázal, v čem jeho mám poslúchati více, než hospodáře, nebo než otce?“ Bývaj rád na kázání, a slyš, cof kněz velí; knězet jest místo sebe zde Buoh ustavil: jest-liť múdrý, toho poslúchaj; a pakliť se nezdá v čem múdrý, ale dojdí múdřejšíeho, jestof nad tebú i také nad ním jest ustaven, a potiež se.

O desateru božiem prikázání.

Aby pak také věděli, co jest Buoh kázal; neb znamenie jest, že ten miluje Boha, ktož plní jeho prikázání, jakož sám Kristus praví: „Milujete-li mě, prikázání má plňte;“ chci vám o jeho desateře prikázání povědieti. I slušie věděti najprv, že všecko božie prikázání i všecko písmo nenie k jinému, než abychom najprv Boha, a potom bližního milovali. A tak najprv Buoh prikázal, abychom jediného jej za Buoh jměli, a jemu se modlili, všeho svého plného dobrého v něm čáku jmajíc, netbajíc čáróv, ani věšby, ani lékóv.

Druhé prikázal, abychom jmene jeho k křivdě na potvrzení nepřivzeli; jakož říekají lidé: „Pravdat jest před Bohem!“ aneb: „Bóhť to vie, žej' to tak.“ Nenie-liť tak, k křivdě's stavěl Boha svědkem protiv jeho prikázání. Pakli jmenem jeho, křiv jsa, kto přísahá aneb poklíná sebe, řka: „Tak mi Bóh pomáhaj!“ aneb: „Svěž mě Buoh, ač toho nenie:“ bude-liť křivda, tiem větší hřiech, a tiem většíeho pokáníe třeba, a najviec z přísahy v sádu, když s rozmyslem přiseže křivě.

Třetíe prikázal svaté dny ctíti, abychom přenechajíc tělesné práce, také o duši pomyslili, ke mši šli a na kázanie, neb k nešporu, a modlili se Bohu, a učili se, čím se máme líbiti jemu. Ale ne k tomuť jsú svátci, jakož je zlí lidé obracují, aby smilnili svými tanci, aneb leckakús zamysleč nekázň, neb tůláníe nepotřebné, aneb klevety pósobieč na besedě, aneb obžerstvie plodieč v krémě, nebo kostky a sváry a leckakús hrdost, a darmo utracijíc, což sú všedni vydělali. Ne tekt jest Buoh neděli ctíti kázal, ale proto, aby, jakož sem řekl, uprázdnieč se, jeho hledali, jemu se poru-

člá, o něm myslíli a mluvili, a vzdy jej měli potom na svém diele na paměti. Ješto pak svaté ctíme, a světime jich některé dni, to jest proto, abychom milujíc to, že sú oni světzili, a jměli odplatu za to; a také, abychom jich příkladem také něco trpěli pro Bóh, abychom s nimi odplatu vzeli. Ale mnozí ctie svaté jen pro zdejší odplatu, právě pohanským obyčejem: jako svatého Štěpana, aby v koně byli šťastni; svatého Šťastného a jeho tovariše, aby jim zbožie přibývalo; svatého Jana Světlého, jemuž sú Burjan vzděli, aby krúpy nebily; a tak i o jiném. Ba bratřice! již nejsme hosté u viere; předešli sú nás apostolé, i proroci, i mnoho svatých učenníkův; již bychom měli múdřejše býti a svaté ctíti proto, že jsú duostojni cti, přemohše svět, a žádati věčné pomoci od nich. Lepší má úrad svatý Štěpan, než by koňmi vládl; ano koni byli i dřéve, než byl svatý Štěpan: ktoj' jimi vládl? ži-lij' se ten Bohu pronevěřil, ještoj' vládl jimi dřéve, žej' odjat jemu jeho úrad i dán svatému Štěpanu? a takéž i o jiných věcech. Hlédajž, žeť jsú to pohanští obyčeji, a brzot by z nich mohl blud býti. Veď Buohť vládne vším; netbaj, čímť vládne který svatý. Komužť Buoh čeho přeje, tomu i všichni světi. To také věděti slušie, žej' neprikázáno nám tak tvrdě světiti, jako židóm. Protož, ktož by z milosrdenstvie někomu přivezl něco, neb plot svůj vzdvihl, aneb kopy skládl neb rozkládl, ješto by se zkaziti jměly, neb což kolvěk takového pilného, nehřešil by smrdedlně, když by proto služby božie nezameškal. A tak ta tři božie prikázanie vedú nás k tomu, abychom ctili Boha a milovali. Druhých pak sedm jest, ješto učie, kak máme k bližniemu: jmieti milosť; neb všech spolu jest deset.

I jest čtvrté prikázanie a z těch druhých prvnie: „Cti otce a máteř, a budeš dlúhověčen na zemi.“ Ze všech prikázání desieti jediné tomu pověděl jest Bóh odplatu, ktož otce a máteř ctíti bude.

Páté jest: „Nezabíjej.“ Ktožť nenávidí, a rád by zabil, by mohl aneb směl pro lidi, přestúpilť jest to kázanie, a všakž velim lehčeje nežli skutkem.

Šesté prikázanie praví: „Nekraď.“ Když krásti brání, tehdyť brání ovšem výboje, aneb lupiti zevně, neb v tom i vražda spieše bývá; a vylstiti též jest, jako i ukrasti.

Sedmé přikázání brání, aby chom s žádau ženú, kromě manželstva svého, leč v jinosti, leč ve vdovství, nehřešili. Neb vždy jest to hřiech smrtedlný; tu nenie omluvy žádne; když se jest kto skutkem dopustil, potupil jest, chtě a moha nechati, kázanie božie. Zdali by nenechal, kdyby někto hlédal na to? snad by nechal, by leč robě přítom bylo: a pak, ano Böh přihlédá, jenž jest to zapověděl, nechati nechcel. I chce se pak omluviti, by bez toho nemohl býti: křivdat jest to! mohl by, byť chtěl, tu žádost přetrpěti, ježť ho trží; ale nemóžet bez práce. Protož za práci odplata bude, ktož přetrpi; a ktož práce nechťe jmiati, odstúpi Boha, netbaje jeho záповědi, lečť se k němu pokáním vrátí: věčněť Boha odlúčen bude.

Osmé přikázanie zapovídá svědčiti křivé. A též jest, i samému mluviti křivdu, jako by jinému svědčil.

Deváté přikázanie: nežádati cizie ženy. Tiem ukazuje, že netolik skutkem v smilstvě, ale také i žádostí smilnú móž býti smrtedlný hřiech; a najviec, když by kto žádal ženy, ješto má muže, ač by jie žádal i k manželstvu, a nechťel jí bez manželstva: však by protiv božímu bylo přikázání, když by plna žádost byla; a kdyby tak k manželstvu panny aneb jiné svobodné žádal, mohlo by to bez hřiecha býti smrtedlného.

Desáté kázanie božie jest: kteréž kolivěk cizie věci nežádati. A to také ukazuje, že jest smrtedlný hřiech, chtieti to jmiati, ješto jest jinému dáno, a státi po tom bezprávně protiv vůli bližnieho svého, ač i dosieci toho nebude moci. A tiem činem hráti v kostky, chtieci vyhrati sbožie čizie, jest hřiech; neb chcem-li, aby cizie bylo naše bez hřiecha, máme kúpati u něho, neb zaslúžiti někak, aby on s chuti postúpil rád nám svého, a vzal za to od nás něco libého sobě, dieku neb přiezň, neb což koli.

Protož razi křesťanské čeledi, aby najprv sprostně a tvrdě drželi křesťanskú vieru, a jměli v Boze svú naději, a věděli božie kázanie desatero, a plnili je z pravé milosti, srdcem, ústy i také skutkem, majíc se k Bohu tak, jakož slúšie se k Bohu jmiati; k hospodě také, jakož slúšie; i k svému bližniemu také, jakožť radi svatý Pavel, řka: „Žádnému nic dlužni nezostávajíte, jedině to, aby se spolu mi-

lovali; ale komuž jste dlužni otí, tomu česk dajte; kohož jste se dlužni báti, toho se bojte; komuž co platiti máte, tomu plaťte.“

5 Kak maji se mieti k Bohu srdcem, ústy a skutkem.

I řku najprv, aby k Bohu jměli své srdce, často naň pomniec, často vzdychajíc k němu, žádajíc, aby vám dal to činiti, coj' jemu libo, a odpustil vám vaše hříechy, i rozličná
 10 obmeškánie; a chválili jej v svém srdci, vidúc, kak jest divně a mocně a úžitečně učinil to vše, což jest. A také se všeho srdce každý má vděčen býti toho, což má dobrého; neb to všecko má od Boha: onen zdravie, onen silu, onen mú-
 15 drost a uměnie, jimž se živí a umie uhověti své hospodě neb to-vařistvu; i jiné mnohé takověž dary, z nichž některé mōž v sobě znáti; a mimo ty jsú mnozí i jiní, jichž neumieme zname-
 20 nati: a však máme všeho býti vděčni. Neb ač i trpíme protivens-
 25 stvie: chceme-li sami, všeckoj' nám to úžitečno. A nad to mno-
 30 hoj' jiných u veliké núzi. Coj' pracných nemocných! a množí z nich, ješto na ně málo tbaží, ješto by rádi témuž, jako my jmáme. Toť jest velmē úžitečné a potřebné křesťanské čeledi jmieti v srdci. Neb když nemōžete almužnú kúpiti královstvie nebeského, jako bohatí; ani mnohými posty a modlitvami, aneb pútmi, jako prázdni: mējte dobřú žádost a dobré myšlenie
 35 u vašich srdcích, toť jest Bohu do vás velmē vzácno. Praví David: „Žádost chudých Bōh uslyší.“ Ale aby dobrá myšlenie mohli jmieti, mosíte brániti se myšlení zlému a nepotřeb-
 nému; a jakož srdce k Bohu máte jmieti, takéž i ústy máte vyznávatí v svōj čas Boha svého; neb netolik srdcem, ale i
 40 ústy máme všichni boží býti. A protož řeči šeredné a nekázané máte se stříeci; jakož hořké a příkré krmě střehú se lidé, takéž vy břidké a pesské řeči, leč v klamu blázno-
 vém, leč v hněvu, a ještě více měli by se správně stříeci. A divné jest, že beze všeho úžitka tak šeredně mluvie ně-
 45 kto, a duši tiem tratie! Ale jakož poň znají po řeči lidé, z kteréhož jest kto královstvie aneb země, tociš mluví-li rakúsky, jest z Rakús; pakli česky, tehdy z Čech: takéž po
 50 zlé řeči a nekázané aneb pesské znáti jest, že z dáblova královstvie jest, a po dobré, žej' z božieho. Protož čeled

dobrá, ješto mieni k Bohu, braň se i odvykaj šeredné řeči ; a také nemúdrých klamón protiv vieře neb protiv dobrým obyčejóm, jakož mnozí říekají: „Kak bychom mohli vstáti z mrtvých? poč-li bychom vstali?“ Nemúdrí lidé! či-li ne-
viete, že viece Buh umie učiniti, nežli člověk vymysliť? 5
Zvláště z takých řečí porokuje svatý Pavel, neb praví: „Ty zlé pomluvy zkazijí v lidech vieru, i jiné dobré obyčeje.“
Lži také pilně se střežte; neb ústa, kteráž ráda lží, zabjjejí duši, a lež činí, že často lidé nevěrie pravdě; protož lež nikdy nemóž dobra býti sama v sobě. Pomluv a rozprávění 10
i piesní střežte se těch, ješto vzbuzují smilstvo, neb jiné hříechy. Pakli diete: „Mosíme se také někdy utěšiti, zpievajíc neb něco sobě rozprávějíc!“ toj' ovšem pravda; ale hlédajte, by v protivné věci Bohu nejměli svého utěšenie. Smilstvoť jest protivná věc Bohu, též obžerstvie, neb lakota, 15
hrdosť, lakomstvo, hněv, závišť, lenosť. O kteréž koli z těch věcí mluviec neb zpievajíc, aneb ješto vás k tomu vede libosť a utěšenie: vzdyl ta libosť a útěcha v takém zpievání neb pomluvě jest protiv Bohu, a tratí u vás boží milosť. Protož o Bohu měli by sobě rozprávěti a zpievati, a 20
o svatých. Ano to velí svatý Pavel, řka: „Nebývajte nemúdrí, ale rozumějte, co jest vůle božie; a vezměte naplněnie duchem svatým, mluviec spolu z žalμών a z chvály božie, a z duchovních piesní zpievajíc a veseléc se Hospodinu.“ Ale ne o tom zpievajte, jímž by se, neb jiné, vzbudili k smilstvu; jakož bláznové panny a panie vzbuzijí se, ješto mnie, by tak vzácny byly, jakož slyšie, ješto zpievají o nich mladí blázni: a sami nevěduc druhdy, co činie, neda nemlčeli. Protož řku: dobrú kratochvíl a vzácnú Bohu móžte 25
jmieti, o Bohu zpievajíc, jakož sem řekl, a o svatých, aneb sobě rozprávějíc; ano David praví: „V hrdle jich veselenie božie;“ jako by řekl: Čeled boží poznáš po tom, že v svém veselí Boha má v svých ústech. Neb jisté jest to, což člověk rád přemietá v srdci, o tom rád mluví. Protož vzdy slušie srdcem Boha milovati, i ústy chváliti jej, a dieku vzdá- 30
vati jemu, a modléc se prositi jeho za svá rozličná obmeškání, i za rozličné své potřeby. Ač tak dlího, jako prázdni, nemóžete se modliti: ale modlte se často, a vzdy móžete se jemu pomodliti, kterýž koli činíte posel. Skutkem také,

kterýmž vy můžete, chvalte Boha, chodiec ke mši, v svůj čas na kázanie, klekajíc před Bohem na svú kolenu, zpoviedajíc se svých hřiechův, dávajíc podlé statka také almužnu a ofěru, z mála, málo, jakož koho Bóh daruje. Neb kteříž lidé čelední,

5 ješto jiným lidem slúžie, netbají na Bóh, právě jsú jako hovada, jimíž dělávše, potom je zabí: takéž ti zde robotují, potom pojdú na zatracenie. Protož Bóh napomíná vás skrze žaltár, řka: „Nerodte býti jako kóň a mezek, v nichžt není rozumu;“

10 ale tociš vy rozumějíc, že máte nad sebú Boha, žádajte ho srdcem i ústy, i také skutkem činiec, coj' on přikázal, a nechajíc, coj' on zapověděl, jakož jest popsáno v jeho přikázání desateře. A zvláště chcef od vás Buoh čistotu těla jmieti, aneb panenskú, aneb jako vdovskú, ač kto

15 protratil jest panenskú, aneb manželskú: obeh sobě, kterúž kto chce; v smilstvě nelze jest přijíti k Bohu. Praví svatý Pavel: „To vězte, že ani smilní královstvo božie budú jmieti.“ Protož, mladí! sřezte se pilně, jakož starý Dobeš učieše svého syna, řka: „Chovaj se od všelikého smilstva,“

20 tociš ani pro chudobu, by chtěl za to dary bráti, ani pro mladost svú, ani pro báží nemá i jeden omluvy jmieti; ale ktož koli smilní kromě manželskva svého, smrtedlně hřeší; neb činí protiv boží záповědi. Žádného hřiechu Bóh tak obecně nemstil na světě, jako smilstva; neb ves svět pro ně byl potopil, když synové boží,

25 tociš z plemene Setova, ješto měli boží býti, pojímáchu dcery z plemene Kainova, vidúc, že sú byly krásné, tociš pro smilstvo. Protož Buoh ves svět potopil, kromě osmera lidí. Mstil také ukrutně smilstva; jako ohněm pěli městóm dal se propasti, a za živa spálil je pekelným plamenem, pro jich zevné a šeredné smilstvo. Ruben také, prvorozený syn Jakubův,

30 smilstvem protratil od svého otce požehnanie, ješto jest měl mieti z práva; to jest pak dáno mlazšiemu. Že pak Buoh miluje čistotu, to jest dobře tiem ukázal, žej' sám chtěl se z čistě panny naroditi. Protož když jiných dobrých skutkův, jako bohatí, nemóžte jmieti, ale to vám skutek buď, aby se

35 pilně hřiechu střiehli. Neb ktož by všecky skutky dobré měl do sebe, a k tomu byl v jediném smrtedlném hřieše a umřel v něm, nemohl by věčně spasen býti. Protož dobrý skutek a libý Bohu, ktož se pilně sřezte hřiechu. A k tomu to také všecko budú dobří skutci, což kolivěk činíte věrně

podlé božieho zpsobenie: leč pánóm slúžite v pravdě, leč piete neb jiete v svůj čas ku potřebě, anebo spíte pro posilenie; neb praví tak náš věrný učenník svatý Pavel: abychom to vše, což kolivěk činíme, ve jmě božie činíi a k jeho chvále. A tent by to činil, ktož by jen proto jedl a pil v svůj čas, pro něžto jest Buoh píti ustavil a jiesti; a takéž o jiných o všech skutciech. Ale jakž brzo kto proto živ chce býti, aby jedl neb pil, neb se oženil, neb což kolivěk takého činil, ješto mine: ihned jeho skutci od Boha táhnú, poňovadž nejsou ve jmě božie; nebť Buoh netolik váží, který jest skutek kto učinil, ale znamená, proč kto činí.

Kak se má čeled mieti k hospodě srdcem, ústy i skutkem.

15

K hospodě pak čeled křestanská má se tak mieti, aby srdcem i ústy, i také skutkem věrna jí byla. Najprv srdcem, aby všicku závisl z něho vylii, a žádný neřekl v závisti na svém srdci: „Proč on jest pán můj?“ nebť jest to tajemství božie. Ale brž to věz, že velim kratší cestu mají do nebes poddaní jiným ve jmě božie, nežli ti, jimž jsú poddaní, i bezpečnější. Protož kudyžť vás Buoh dovede k sobě, tudyť jest dobře. A donidž jste u hospodáróv, mějte je v čest, jakožť jest řekl svatý Pavel: „Sluhy, mějte za to, že všie cti hodni jsú od vás páni vaši;“ a těm jest to psal, ješto jich páni pohané byli. Těm jest pak také řekl, ješto sú měli pány křestany: „Ačť jsú vám bratřie uBoze páni vaši, ež jsú křestěné, tiem je vice milujte, nehrdajte jimi;“ tociš ačť jsú pokorni, jakožť slušie býti křestanóm pokornu. Protož milujte své hospodáře, a vděčni buďte, že se vámi starajf, a což koli vám činie dobrého, to mějte na srdci. Pakliť zdá se komu, žej' unáhlil se protiv němu hospodář jeho, to brzo spusť s srdce ve jmě božie; nebť tak mají často rozličnú věc pösobiti, žeť ne vzdy jsú sami s sebú.

35

Ústy pak také tak se k nim mějte, aby purně a protivně své hospodě neodmlúvali; ani jich po kútech zpravujte, škodně jim mluviec kteréž koli řeči. A jistě velměj' to zlé, zle mluviti o hospodě, neb jest hřiech i hanba. Velim lépe

býti prázdnu té hospody, nežli o ní zle mluví; ano i odejdúc, svú hanbu mluví, ktož co k toho hanbě mluví, u kohoj' byl. Protož jakož srdcem máte hospodě dobrého přieti, takéž i mluvíti jich dobré máte. A však protiv pravdě neveli vám jich chváliti; ale ač by i pravdú hyzditi je mohli, nehyzdte jich; mlčeti můžete: leč by taká věc byla, ješto by škodno bylo mlčeti toho všemu křesťanstvu. Práví Seneka: „Skúpě chval, ale skúpějie hyzd.“ Takť jest neslušná přielišná chvála, jako přielišné hyzdění. Chvála přielišná, tať se zdá, by pochlebováníe byl; a hyzdění z nenávisti pocházie rádo. Svatý Augustin také učí: aby nikdy, ktož chce hyzditi, tak nehyzdil všeho spolu, by nevymienil toho, jest-li co dobré; a opět nedá chváliti tak všeho spolu, by toho nevymienil, jest-li co zlé. Neb hyzdí-li kto dobré pro zlé, toj' protiv Bohu, jenž umie ze zlého vybrati dobré; pakli kto chválí zlé s dobrým za jedno spolu, ten, ktož chválu slyší, uzří někdy zlé tu, ješto jest všecko chváleno, pohorší se, řka: „Když jest toto zlé chváleno, na čem tu více zlého nenie?“ Protož jakož i Seneka die: „Dobrá věc, chváliti málo, a hyzditi velim méně.“ Neb jen to chváliti slušie, čehož jest kto dobře svědom; ale hyzditi žádný nemá, ač by čeho i svědom byl, leč by toho potřeba byla.

Skutkem pak také máte věrni hospodě býti, což vám poručie, aby toho pilni byli, netolik pro tu odplatu, ješto vám oni odplacíj, ale pro věčnú odplatu; neb toho v nebeském království vezmete plnú odplatu. Práví svatý Pavel: „Což kolivěk činíte služby, čiňte z úmysla, jako by slúžili Bohu, a netolik lidem, vědúc, že od Boha vezmete věčnú odplatu.“ A opět jinde die: „Sluhy! poslušni buďte pánov s bázní, v sprostnosti vašeho srdce, jako Krista, netolik k oku jim slúžiec, jako by se tiem slíbíti chtěli jen pánóm; ale jako sluhy Jesu Kristovy, činiec vůli boží z úmysla, z dobré vůle, slúžiec tiem Bohu, a netolik lidem, vědúc to, že každý, což kolivěk učiní dobrého, za to odplatu od Boha vezme.“ Svatý Petr také praví: „Sluhy! poddáni buďte pánóm svým, netolik dobrým, ale také i nesnadným.“ Opět svatý Pavel die k svému mlazšíemu: „Napomínaj sluhy, ať jsú poddáni svým pánóm, líbiec se jim ve všem, neodpoviedajíc jim, nečiniec lsti, ale ve všem dobrá vieru ukazujíc, aby ve všem

ozdobili křesťanskou víru,“ tociš at jsú jim věrni, neškodiec jim i jednu lší na jich sboží, ani sobě kterou lší té práce, ješto nésti mají, umenšijíc. Toť proto velí učiti vás, neb ve všech svých činech v menší i u větší věci máte jim sprostně věrni býti, i v tom, když co víete jim škodného v čeledi neb 5 kdež kolivěk, aby je vystřiehli toho, nemóžte-li staviti jinak; a ovšem cti v jich ženách, dětech, v dievkách máte ostréhati, pomniec na onoho jinocha Josefa, syna Jakubova, jehož jest byla zamilovala jeho pána žena. Jedno-li jest jemu sľibovala? o jedno-li se jest pokusila: tu ochotenstvím, tu čáry, 10 tu oplzstvem chtiec ho k smilstvu rozdrážditi? jakož pravie jedny knížky, ješto jsú o všech synech Jakubových; až se jemu hroziti jala, až jeho pripravila i u yězenie: však jeho Bóh ze všeho toho vysvobodil, a nad to pánem nade vším kráľovstvem jej ustavil pro jeho víru. Neb jest k ní řiekal: 15 „Mój pán ve všem mi věří a vše mi poddal, kromě tebe; lepí jsem za to život dada, než bych se v tom pronevěřil.“ Protož razit křesťanské čeledi, tak pacholkóm, jako dievkám, aby svým pánóm a svým paniem byli věrni, jich cti hledajíc, i jich domóv, pravú, čistú milostí, srdcem milujíc je, ne protiv Bohu, a tu milost ústy i skutky ukazujíc, jakož Buoh 20 kázal skrze svého apóstola; aby vešken pořad byl dokonán, jímž každý odplatu vezme.

Kak mají spolu býti srdcem, ústy a skutkem čelední lidé.

Spolu pak čeled najprv srdcem čistú mají k sobě milost mieti, v ničemž nemajíc k sobě závisť, a nehrdajíc je- 30 den druhým, a tu milost sobě rozličnými dobrými skutky ukazujíc. Neb když jeden druhého miluje právě, brzoť se domyslí, coť jemu třeba; a tak skutkem ukáže milost svému družci, nauče jej, napomena, i pomoha jemu jeho dobrého. A však ne protiv Bohu, ani protiv hospodě mají se spolu 35 v čeledi milovati: ale najprv Boha, potom hospodu pro Buoh, a pak se spolu pro Buoh a pro hospodu. Neb kdež čeled na se ryje, často z toho i hospodě bývá škoda, když jeden chtě druhého od hospody hněvu dopraviti, hospody dopuští

škody. Pakli by se přieliš milovali a nemúdre s hospodní škodú, také bylo by protiv Bohu.

Ústy pak také sebe nehněvajte, a jistě nemúdrá věc jest větrem tratiti přiezeň mezi sebú, tociš daremní řečí. Ani jest dobré, by jeden druhým mnoho klamal, a mnoho se posmieval jemu; neb často z takých posmievání vycházie hněv, a z hněvu vražda i jiného mnoho zlého. Protož dobré jest jiskru pollačiti dřeve, nežli se z nie rozmóž oheň, jemuž nesnáze bude odolati, tociš zlu řeč, z niež by mohl se hněv rozmoci. Netolik sami sebú, ale i cizími křesfanská čeled nemá se bláznově posmievatí. Čte se o proroku Elišeovi, že šel jednu k jednomu městu, a robata jeli se jemu posmievatí, volajíc naň a řkúc: „Vzejdi sem, lysče! vzejdi sem, lysče!“ A Buoh pro to posmievání přepustil na ně, že vyběhše dva lvi z paseky mladé, zdávila je. A netolik v písmě, ale sami sme slýchali, a drúhdy vídali, co se zlého stávalo za nás pro ta hykáníe, když jedni druhými smiech válejí.

Protož dobrá věc kážň a tichost v čeledi s bázní boží, a čistá milost v viře a v pravdě. Neb ktož najprvé miluje Boha, a proti Bohu věren jest své hospodě, i s svými tovaříši právě bydlí, střeha se hříecha a hlédaje vóle božie, uslyší po smrti veselé slovo, ano jemu Buoh die milostivě: „Měj diek, věrný sluho! v malé věci byl si věren, ohci tebe nad velké povýšiti.“ Protož buďte věrni srdcem, ústy i skutkem, a bohobojni, nemláviec nečtně a šeredně, ani kým smiech pobtjejíc, a čisti ode všeho smilstva, a od nevěry každé. Pakli jest kto v čem pohýřil, ale navrat se želením pravým a zpovědí, a dosti za to učiněním, a tak přijdete do království nebeského. Amen.

Knížky čtvrté.

Kak se zdejší stavové lidští připodobňavají k andělským kuoróm.

Dlužen jsem, na počátce těchto knih slíbiv, abych v těchto knížkách čtvrtých pomluvil, kak se zdejší stav lidský připodobňává k andělským kuoróm. A však žádný mne v tom nepopaduj, ješto říkám, že tito lidé tohoto stavu budú s těmito anděly tohoto kóru: dobfef s nimi budú, když v nebesiech budú; ale byf v tomto kóru byl neb v tomto člověk z tohoto stavu neb z tohoto, tohof já neumiem rozsúdiť. Než zde na světě jeden stav lidský většie nese podobenstvie některého kóru andělského než druhý. A bývá to, že někdy sprostný sedláček neb kupček větši má milost k Bohu, než některý mnich: a však oba budeta u Boha, ale já nevědě, v kterém kóru který bude. Protož nic pro jiné, jen abych příčinu jměl, něco o každém stavu pomluviť, říkám: že ten stav bude s těmito anděly v nebesiech. Protož tyto čtvrté knížky počínaje, řku: že podlé způsobu své múdrosti, největši všech pánov pán a král všech králöv, stvořitel Buoh, zpořiedil jest v svém blaženém královstvu, a rozdělil v duostojenství ve tři řady sbor andělský, a to slovú tři jerarchie; a z těch každý řád ještě se trojf ve tři kuory, a tak jest všech kórov devět. Takěž zde na světě v svém královstvu věčně a vzdy blažený král zpořiedil jest stav trojiego duostojenstvie: první jest duchovní, druhý světských pánov, třetí obecných dělných lidí. Protož nechaje onoho trojiego pořadu andělského, kterým činem to přicházie, o zdejšiem něco umyslil sem pomluviť. Než tolik řku o andělích: že každý nižši andělský řád od Boha, ale však skrze vyšši sebe řád běfe osvieceie, očistěie a svrchováie svého dokonáie. Očistěief miením, ne jako by kdy nečisti byli, ale aby nebyli nečisti. Takěž i my zde jsúc pod anděly naj-

nižšími, od Boha, a však skrze anděly svaté máme vše dobré tak velice, až sú starší mudrci pravým všetečstvem byli zablúdili, když sú vysokým rozumem srozuměli, že, což se zde děje na světě, to vše jest skrze anděly dobré neb zlé, až sú je za bohy počeli jmieti, a tu česť, ješto samému Bohu činiti jměli, jim činili: dobrým, aby jim činili dobře, a zlým, aby zlého nepřepuštěli, činíce jim obrazy. A tak zlí andělé, tociš ďábli, vstupovali v ty obrazy a mluvili s nimi, a zavedli lid dálež dálež božím přepuštěním pro jich všetečstvo. Protož řku: všecko naše dobré jest jich pomocí, že skrze ně Bóh nám činí, což kolivěk činí. Než nemnieti jest, by dobrovolenství komu andělé odjeti mohli; ale posilě často, aby se člověk nerozpáče, úmysla dobrého neproměnil, aneb zahrozí, aby zlého nedokonal. A takéž právě toto zdejší královstvo své působí Bóh jedniem druhé zpořiezení. Neb najprv rád duchovní učí rád pánov světských a rád obecných dělných lidí, co mají činiti, a napomíná je, aby vzdy pomněli na Buoh, a modlí se za ně ve dne i v noci, a jich nedostatky v pokání doplnije, a boží mocí hříechy odpuštění jim, ač sú se kterých dopustili a kají se; i jiné milosti kostelní svátosti jim podává rádem kněžským. Pak rád pánov světských, ten obú túto brání křivdě, bojije za ně, a oběma pokoje hledá. Třetí pak rád dělných lidí živí tato oba, tělesné potřeby svú prací jim dobýváje. A ten troj rád jest samiem Bohem zřiezen; a protož má najnižší obú vyšší poslúchati, jednoho v jednom, druhého v druhém, a středný najvyššího, jakož velí svatý Pavel, řka: „Každá duše,“ tociš každý živý, „vyšším mocem bud poddána; nebť nenie moc jen od Boha, a což jest od Boha, toj' zpořiezené.“ Protož, ktož se moci protiví, ten se božiemu zpořiezení protiví; a ktož se božiemu zpořiezení protiví, ten odsúzení nalezne. Protož dělní lidé obecní buďte poslúšní pánóm, páni kostelních starost, a starosty kostelnie Bohu a jeho písmu. Neb jakož se ves svět divně drží nebem, takéž vešken pořad zřiezenie božieho svatým písmem. Protož i říkáme, zej' Buoh utvrdil nad námi své písmo jako nebe; neb pravda svatého písma drží nás tvrdo, abychom svými úmysly nezašli u blud.

A že zvláště máme poslúchati kněží v tom, když koho vyobciji kletví pro neposlúšenství kostelnie, abychom s nimi

neobcovali; moji povědieti, kteří aneb kterým činem mohou obcovati bez hřícha s kletými lidmi. I pokládají práva pateru věc, pro niž mohou s nimi druzí obcovati.

Prvá jest: poddaní, sluhy, čeledí mohou obcovati s svým pánem, když ho zajde kletva, ani jsou u něho, ale nepochlebujíc jemu v tom, pro něž jej klnú. Neb ač, když jest kto v kletvě, nemá k němu přistúpiti i jeden a vniknutí v jeho člověčství, donidž nevyjde z nie: takéž, když ho zajde, má u něho býti, jakoj' byl dřeve; leč by to zvláště kostel zapověděl, a jmenovitě, vida, že netbá onen vyjíti z kletvy. 10

Druhé jest: žena, děti mohou obcovati s kletým, jakož sem řekl, neposilijíc jeho zlú radú protiv kostelu.

Třetíe: pro úžitek svůj neb onoho. Tímto činem pro svůj: když by mi co byl dlužen, mohu jej upomínati z svého; a pro onoho úžitek: když bych jemu radil, kudy by z kletvy 15 vyšel.

Čtvrté: když bych nevěděl, by byl v kletvě, aneb snad mněl, by z nie již vyšel.

Páté: když by byla toho pilná potřeba kakú příhodú, že bych snad byl mezi kletými lidmi nemocen, aneb kletý byl 20 nemocen, neb od hladu měl v nemoc upadnutí, neb umřieti něterý; tak by nebyl hříech s kletými mluvití neb obcovati. Ale jinak zle činí a hřeší, ktož nedrží poslušenství kostelního.

A každý také rád z těchto tří, o nichž řeč máme, má 25 nelehce vážití druhú dvú; neb jsta jemu úžitečna. Hledaj, kak život jeden každého jest zpořízen z menších a z větších údův: a všech jest třeba, i těch, jimiž se člověk země drží, jako noh; i těch, jimiž pohodlé nohám i jiným údóm činí, jako rukú; i hlavy ovšem, po jejiež smyslu ruce 30 pohodlé činíta životu všemu, i bráníta jeho, a nozě nosíta a držíta jej. A jakož veliká mílost jest mezi těmi údy: takéž mezi lidmi tohoto trojíeho pořadu měla by býti. Neb hlava svůj smysl snažně dá k tomu, aby nohy i ruce tráti mohly, i jiní údi; ruce též, když chtějí v hlavu neb v nohu udeřiti, 35 bráníta, a často sebe nasadíta; též i nohy věrně všecky údy nosie: ač se kdy poklesne jedna, ale velmě spěšně pomóž druhá. Znamenaj více, kakáť jest mílost mezi údy. Noha jest daleko od hlavy, neb prst ruční: a však netěchne chítieti mysl,

ještoj' v hlavě, aby se hnula noha aneb prst ruční, až to
 ihned učiní noha aneb prst. A také uviezne-li trn v noze,
 všichni údové sběhnú se, vzzelejí; každý bude snažen, chtě
 pomoci tú pomoci, kterúž móż který: hlava k tomu svůj
 5 smýsl obrátí, kak by pomoci bylo noze; oči vzhledáta trnu;
 ruce vzdobýváta; chřbet se sklóní, zdáli by oči užřele trn;
 jazyk zpraví, žej' jeho bolest, řka: „Á, kak mne bolí!“ ano
 trn ne v jazyku, ale v noze: jediné ač by který úd byl
 mrtvý, tak by nečil druhého bolesti a nehledal pohodlé jiným.
 10 Takéžt by měli údové kostelní miéti milost mezi sebú. Neb
 řád duchovní a kněžský snažně svůj vešken úmysl měl by
 dáti k tomu, kak by k spasení tato dva přivedl; a řád svět-
 ských pánov, kak by pokoj učinil těmato dvěma; a řád děl-
 ných lidí, kak by to dělali, což by potřebie těmato bylo.
 15 Ale kdež každý sám se miluje, tu sebe nemiluje; než mni,
 by miloval se, a mně, by vše k svému zisku přitáhl, i ztratí
 vše. Neb ďábel ve všech svých radách neostojí. A to jest
 prvnie a najobecnějšie jeho rada, aby každý sám pro svú
 mysl chlubnú byl nad jinými, aneb pro rozkoš; aneb aby
 20 mnoho nahromáždil; anebo, aby chtěl se vrovhati vyšším
 sebe, aby nebyl v poslušenství ve jmě božie. A protož že
 máme přijíti k tomu duostojenství v tovařistvo andělov sva-
 tých, ač nespádem od božieho zpořiezenie; būdme pilní
 každý svého štavu, hlédáje snažně, a vyšších svých poslú-
 25 chaje, abychom tam v radosti došli, kdež bychom opatřili
 všech nebes divné zpořiezenie, i všech duchov svatých je-
 rarchie, a toho nad to, jenž jest to vše mohl, uměl a chtěl tak
 mocně, mūdře a úžitečně zpořediti. Jehož nám rač pomá-
 hati, jenž kralije věky věkóm. Amen.

30

Pomluva k duchovním.

Znamenavše krátce, kak se zdejší trój stav lidský k oněm
 35 třem andělským jerarchiem přirovnává, a že lidé ďábelským
 chytrým podniecením, sami se milujíc, ten pořad porušíjí
 na své těžké zatracenie, ač smíem řéci: „milujíc se;“ neb
 jistě sebe nemilují, kdež se milují tak nemūdře, že božie
 zpořiezenie k jinému úmyslu vedú, než Bůh ustavil; již pak

znamenajme, že, jakož v každé andělské jerarchii jsou tři kórové: takéž zde v každém z těch tří řádův, o nichž sem mluvil, jsou tři zvláště zpořiezenie, a vzdy nižšie skrze vyššie sebe má zpořiezeno a právano býti. A jakož soběvolnú a převertáčenú žádostí mnozí z andělův z každého kuoru sú v dábly potvořeni: takéž mnozí lidé, převertácejíc zpořiezenie božie v svých staviech pro svú žádost převertáčenú, dojdú s dábly těmi věčné čtice. A ti, ktož podle božieho zpořiezenie, andělův svatých následujíc, vóli boží plnie každý v svém pořadu: ač zde mosejí pojmiati práce, věčnú radost s svatými anděly budú jmieti, když pán lidský i andělský každému podle jeho zaslúženie odplatu dá v svém království.

I řku, jakož i učennici pokládají: že najvyšší kór z prvnie a najduostojněšie jerarchie jest těch svatých duchův, jesto *Serafn* slovú; mezi těmi a Bohem nenie jiných duchův, skrze něž by oni pomoc měli znáti a milovati Boha. Neb ti najviec plápolé milostí boží, a najlép znají a vidie Boha; a všecy ty dary, kteréž mají nižšie andělé, z nichž jim blahoslavenství pocházie z té milostí, svrchovanějie oni jmají. Ale proto slovú „plápolící milostí,“ že duostojněšie věc jest, plnú žádostí milovati Boha, jenž jest pravda, než pravdu znáti. Protož od najduostojněšie věci, ač také i jiné jmají a plnějie nežli jiní, sú jmenováni, že slovú Serafin hřecsky, jako by česky řekl: „plápolící milostí.“ A snad proto také slovú milovníci, že skrze milost znají Boha; a což koli dobrého jmají, to vše od toho jmají, že tak vrúci žádostí milují Boha. Z toho kóru vypadl jest ten najkrasší, jenž jest najduostojněšie měl býti, by byl sstál, Lucifer, jenž jest z toho kóru; i také z nižších desátú stranu utrhl s sebou. Neb když jest Buh stvořil jej tak plápolivě milovné mysli, že, kdyby byl to milování obrátil k Bohu, byl by věčně blahoslaven; ale že z své vóle hnul milostí k sobě prvé než k Bohu, vida se tak duostojna, ač smiem říci „prvé“; neb jest věč milostí nehnul se k Bohu, aniž se hne; i vzpýchal ihned protiv Bohu, sobě se líbě, sám se miluje. A z té milostí oblastnie toj jemu přišlo, že jest věčně odlúčen Boha, jenž jest pravda; a všudy jemu jest pravda těžka, a však nemóže jie nikděž zbýti; neb ktož Boha nej má milostiva, ten nemóž jeho zbýti hněviva. Protož pravda jest jeho vlá-

štie muka a vezdajšie, již se vzdy protiví, a nemož jie zbýti, jakož sem řekl.

Takéž zde na světě jest najvyšší rád, jako najvyššie jerarchia, to jest rád duchovní; a ten se trojí ve tři pořady.

5 Z těch první a najduostojnější jest těch, ktož srdečnú milostí milují Boha; jakož sú byli od počátka vrúcie milosti k Bohu lidé, jako Mojžies a jiní proroci, svatí apostoelé, evangelisti i učenníci, skrze něž Buož táhne kmilování sebe všechny jiné rády nižšie, jakož skrze ten najvyšší kuor Serafinów osvěcije nižšie kuory. Neb skrze ty lidi dal jest Buož písmo svaté, a jich smrtí utvrdil je nad námi jako nebe; v němž učení známost vezmúc, opěte podadie nižším rádom. A ještě jsú lidé, ješto se k tomu kóru najvyššiemu připodobnávají v svém rádu; jakož jsú mnozí svatí pústenníci

15 a svatí zákonníci, ješto jsú živi tak, jakž jich potvrzení zákon velí; a mnozí jiní šlechtní, nábožní lidé, tak z muží jako z žen, po všem světu, již sú veškea svůj úmysl vzdvihli k Bohu, nic jiného nežádajíc, jedno Boha: tyť já miením, ješto v jednotě křesfanské jsú a v kostelníem poslušenství.

20 Ti, ač se kdy i poklúznú, neb tělo, ješto se na však čas porušíje, obtěžije duši: však se ihned vzhóru vschopie, poňovadž nade vše milují Boha, a sebe pro jiné nemilují, jediné aby v něm svú žádost naplnili. Protož takovým lidem, kdež kolivěk jsú, když nejsou úmyslem protiv písmu, ač se

25 zdá i bláznovstvie nám tělesným jich život, za zlé neslušie jmieti jich úmysla. Ale však kdyby co mienili protiv písmu, neslušie jim blúdití dáti; ale hodné, je napomenúti dobrotivě. Neb ztáhl jest nad námi Buož své písmo jako nebe, jakož sem řekl, v němž máme poznatí vóli boží, donidž nepřijdem

30 v svatých andělów tovařistvie, jimž písmo nenie třeba; neb vidie Boha okem k oku, v němž vidie všecke. Pakli kteří vidie písmo, jako zákonníci, a netbají; dobré jest je napomenúti, aby ku písmu bedlívi byli. I řku těm najprv, ješto nemajíc mnoho písmo, a zdá se jim, by vekmě Boha milovali: aby

35 najprv poslušni byli kostelních starost, nepředěli před nimi; a druhé: aby drže jiných lidí sobě na mysli zle nesúdili. Neb jakož jest devět andělských kórów, a najprvní najviece milují Boha; a však také milují i najposlednější, ač i méně: takéž vy, ač jste z toho pořadu, v němž viece jiných plápolóte boží mi-

losti; však ještě jsou i jiní rádi, v nichž, ač méně, a však také milují Boha. A řekl jest Kristus: „S námit jest, kdož protiv nám nenie.“ Čte se v knihách o synech Machabeových, že Eleazar, když boj vzal s nepřátely, uzřel slona s znamením královým v oné vojště; mně, by tu král byl, i života zapo- 5
 menuv, hnal tam hrdinsky, pořtil slona, a slon jej připadl a udávil. Tak mi se chce tomu nyní rozuměti tiem pohan-
 ským králem hřiech smrtedlný, a Eleazarem ti lidi duchovnic, ješto udátně bojíjí proti hřiechu smrtedlnému, jakož se 10
 tělesně bylo přihodilo tomu Eleazarovi. Neb Eleazar tolik se die česky, jako by řekl: „Buoh mój pomocnik.“ Protož k němu mohu duchovnicie lidi přirovnati; neb oni ufají u po-
 moc boží. Ale jakož tu tělesně padl Eleazar, když uzřev znamenie královo, svého protivníka, mněl, by tu byl král, ano tu nebylo jeho; zapomenuv sebe, hnal tam, pořtil slona, 15
 a slon jej připadl, a on tu zahynul: takéž někto z duchov-
 nicích, uzře v někom znamenie hřiechu smrtelného; i mně, by tu byl hřiech smrtelný, bude onoho súditi křivě aneb trestkati; a tak sejde v své rozšafnosti; nebudú naň tbáti, jako na umrlého, počovadž jej uzrie bez rozumu. Jakož se 20
 stává, že uzří někto někoho v rúše krásném, a rúcho krásné jistě jest znamenie hrdosti; i vsúdí jej, vzžehře naň bez-
 přémmě: a ktož znají onoho, žej dobrý, žej toho potřeba ně-
 kaká, že toho nečiní pro tu hrdost, ješto by až smrtelný hřiech byla, tomu tento tak oblacinie, jako by umřel v svém 25
 smysle. A též jest i o jiných hřiešiech. Nechválím já zna-
 menie hrdosti obecně; ale vystřiehám, aby ne vzdy znamenie hřiecha měli za hřiech; a sprostným mluvi, aby v své sprost-
 nosti nezahynuli. Protož, když ste písma neprozřeli, poposlú-
 chajte někdy učenyých lidí; a že nemůžete v srdce jiných vjíti, 30
 pro podobenstvie a znamenie hřiecha nerazít, by drze súdili
 jiné, jako by oni svými činy k věčnému slušeli zatracení. Neb k věčnému zatracení i žádný neslušie, jen pro smrtedlný hřiech; a smrtedlný hřiech nikdy nenie, donidž vsie věci
 milost k Bohu neb k bližniemu nepohasne. A toho sám v 35
 sobě člověk nevzdý pozná, co pak v jiném? Nemohuf také
 tohoto zamlčeti, neb to bývá mezi lidmi, že některý velmě se vsvietí milostí k Bohu, až jako vsvietí, ež by se od něho
 i jiný někto mohl zapáliti, právě jako uhel živý: ale jakž

jej potká protivenstvie neveliké; tak pohasne, tak zěrná; a druhý bude zdáti se studen u božiem milování: a když ho potká protivenstvie, teprv se rozhorčí; neb sej' v něm tajila milost, ale většíj' byla nežli v onom. Právě týmž podob-
 5 benstvím, jako kámen vápenný, když shoří, potom bude studen: ale když naň vzlé kto vody, rozhorčíť se; a uhlík horký, světlý, velmi svietí horkostí: a málo naň vzleš vody, takf zhasne. Protof to pravi, aby nábožní ne všech odsu-
 10 zovali, ač nevidie kterých plápolíc milostí; neb sám Bóh vie, kěf jsou jeho, a nám všej' schováno v nejistosti: jenž plápolí, móż u pokušení pohasnúti; a jenž se zdá studen, móż se v něm u protivenství milost rozmoci. Znamenajte, coj' Buoh odpověděl Eliášovi, když jest řekl: „Aj, Hospo-
 15 dine! zrušili sú tvé oltáře, a zbili sú proroky tvé, a já sem jediný ostal, a hledaji mé duše.“ Odpověděl jemu Buoh, řka: „Neříekaj, by sám jediný byl; ostavil sem sobě sedm tisícov mužov, ješto sú dáblóm neslužili.“ Hlédaj, kdež mněl Eliáš, by sám jediný slušal k Bohu, tu sú také i těchto sedm tisícov mužov slušeli: takéž, kdež vy snad mníte, by jediné
 20 z vašeho pořadu slušeli do nebes, tu uzříte, že i z jiných stavov také do nebes pojdu lidé, ač i z nižších, kteříž je právě zdrželi budú, aneb pokáním opravili.

Druhé slušie vám na to slovo svatého Jana vzdy pomnieti, ješto die: „Kak móż kto říci, miluji Boha, jehož
 25 nevidí, nemiluje-li svého bližnieho, jehož vidí?“ A opět: „Kak móż říci, miluji bližnieho, a vida jeho potřebu, a moha, i nepomóż jemu?“ Ved ten pořad svatý, ješto Serafin slove, kakž kolivěk svú mysl všicku upřel jest v Bóh i svú žádost, však kdyby nižších pořadov andělských nebylo, oni by sami
 30 ty všecky úřady na se vzeli, a všecka by poselstvie k nám dáli od Boha, ješto nynie působie nižší; proto by jim nic milosti k Bohu neubýlo: ano se čte, že k Izaiášovi proroku z těch andělův pořadu Serafinův byl poslán jeden, aby sňal poškyrnu jeho úst. Takéž, ktož kolivěk jsou z toho pořadu tak duchovníeho, ješto svú vzdviženú myslí z pravé
 35 milosti spatříji Boha, uzřic-li pilnú potřebu svého bližnieho, nenie-liť jiný, kto by jemu potřebu učinil, neřku tolik na duši, ale také i na těle: hlédaj, by nesahaje vína, nerozčil piva, jakožf sem dřeve vdovám řekl; tociš chtě milost k

Bohu jmieti, by neobmeškal je k bližniemu, zapomena viery nad ním v jeho núzi. Sŕez se toho, byť Kristus neprijsa k tobě v svých údech, nechť jest v jednom a snad v najmenšiem, chtě od tebe potřebě zdejší, i nenalezl tebe tak nerodna, žeby jemu v tom odpovėděl, chtě pokojně seděti u jeho noh s svatú Maří Magdalenú: kto je vie, přijme-li tě s ní k svým nohám v pokoj, když by nechťel jemu najprv s Martú zdejšíeho pohodlé učiniti? A vieš to dobře, žeť jest sám řekl: „Což ste mému najmenšiemu učinili, to ste mně učinili.“ A takéť jest řekl: „Ktož chce najvětší býti, ten buď všech sluha.“ Znamenaj, že svatý Jan Křstiteľ zrušil oblastnie náboženstvie, aby učil čestě boží, a z hříchův tresktal. Svatý Bernart přijal opatstvie, svatý Augustin biskupstvie, svatý Řehoř papežstvie: a všichni byli tak nábožni, že jim pokoj více dával náboženstvie, než sú jeho práci jíc jměli. Však sú se vázali u práci, neb sú měli pravú milost; i nehledali tolik, co jim jest dobro, ale co by bylo i jiným dobro. Rozuměli tomu, že ta zdejšíe útěcha v náboženství jest jen jako po sniedanie malý drobtik oné rozkoši věčné, i nechťeli proto nenaplniti vóle božie. Neb ne každého posadie s přátely za stuol, komuž dadie posniedati. A mošit ještě více řeči: mnozí sú pyšni byli z takového utěšenie, žeť sú zašli v kacieřské bludy, nechťiec obecného lidu za nic jmieti, jako by oni sami kostel byli; jako také beghardi a begyně, ještě sú ve mnohých věcech kostelem svatým osúzeni. A tiť sú, jakožť já mním, z dobrého utěšenie duchovnieho púru vzeli svým nedostatkem. Protož známť to a chválímť to, a věřímť tomu, že to duchovnie utěšenie jest dobré; než toto pravi: že i to nenie bezpečné na světě miesto; i v tom člověk črtem, aneb sám sebú móž oklamán býti, jako sú před námi se oklamávali, za ničě těch nechťiec mieti, ktož sú tolik nezkusili sladkosti aneb utěšenie duchovnieho. Křivda-tě to! třebať sej' na úzdě mieti; ještě sme cíle nedoběhli. Hlédaj, by neletěl přední, ať ho žádný, a snad najzadnější nepředejde! Jest ještě toho u písmě i jiný příklad, že slušie někdy někomu pro pilnú práci o někom vážití se utěšenie u pokojném náboženství, jakož sem řekl: jako by sniedanie oželel, čině libost někakú hospodáři v ta doba, aby ho pak od oběda neodehnal. Hlédaj, Jakub pa-

triarcha, ješto měl dvě ženě: nekrasší s očima potuchlýma, a ta znamenává život pracovitý v dobrých skutecích, jenž jest ploden, maje šest skutkův milosrdných, jako šest synův ona měla; druhú krásnú, a ne tak plodnú, a ta znamenává duchovního života utěšení. A když chtěl Racheli, dána jemu Lia prvé, a potom Rachel; neb prvé slušie pracovati v dobrých skutecích, a potom z toho má přijíti k duchovního života utěšení v náboženství. Znamenajž více, že ta krassie potom na nájmie dala svého muže z své postele oné nekrasší za jedno ovoce krásné hlédati, a ješto dobře vonie, ale jiesti nenie chutné, a to slulo mandragora: jako by písma taký příklad chtělo dáti, že někdy pro dobrý příklad, aby byl jiným jako vóně dobrá, člověk má své libé útěchy přenechati v tom pokojném náboženství, a práci se dáti v dobrých skutecích. Neb ač jest nechutna práce, ale jest krásna hlédati, a dobře vonie svým příkladem. A však proto vzdy měj vzdviženú mysl k Bohu; což koli činíš, nezapomínaj Boha, jelikž móžeš: jakož svatí andělé, ač k nám dějí poselství, však z své mysli nepustie Boha. A paklit Bóh tak způsobí, ež budeš moci mieti prázdeň; ovšemf jie neslušie jinak zvésti, než aby se vzdy s Bohem kochal, o něm mysle, o něm mluvě, o něm piše.

Jest pak úpad obecný od toho kóru najvyššieho všech lidí, že se sami počnú prvé než pravdu milovati; a tak oslnú tú milostí, že, což se jim podlé jich slepoty líbí, to mnie pravdu, a tak zajdú ve všecko zlé. Jakož pokládá svatý Pavel, řka: „Budú lidé, ješto sami se budú milovati;“ a jako by řekl: a z toho milování nemúdrého to pocházie, že budú sbožie milovati; „a budú mysli vznesené, pyšni, hánce božie, smilni, milovnci rozkoši více, než Boha.“ A tak i jiné zlé věci tu pokládá, ješto z toho pocházejí, když se kto sám počne milovati. Jako jest Lucifer se prvé oblбил než Boha, a svú milost všicku od Boha obrátil k sobě; a když sám v sobě hez Boha nemohl sstáti: čím jest byl přirozenie milovnějšieho, žeby větší chuf byl jměl jím, kdyby tu milost byl obrátil k Bohu, tiem větší tesknost jmá a větší núzi, i větší zlost obchopila jeho úmysl. Takéž mnohé lidi Buoh obdaroval na světě tak milovnú myslí, žeby mohli slušeti k tomu pořadu najvyššiemu, plápolivě milujíc jej: i obrátie

tu milost sami k sobě; a vidúc, že v sobě sami nemohú útěchy jmieti, jedině tesknosť; uzřiec pak stvořenie božie, po němž by mohli poznati Boha, pak netbajíc na Bóh, tu svú milost obrátie k němu, ne pro ně, ale se milujíc, své rozkoši hledajíc v něm. A tak i zablúdie mnozi, že věčně ztratje Boha, nechťec od stvořenie své žádosti odtrhnúti; a tu milovnú mysl, jižto sú od Boha vzeli, aby jej plápolivě milovali, jakož sem řekl, obrátie plápolivě k smilné milosti, v tu nečistú milost poddadúc vešken svůj úmysl, o tom mysléc, o tom piesni kladúc, ješto by tu milost obrátiec k Bohu o něm zpievati a jej samého chváliti jměli. Coť se zdá, by nejeden milovník ženský byl tu milost své milovné mysli obrátíl k Bohu, jakoť byl obrátíl k smilstvu, či-li by byl nemohl o Bohu v dobré žádosti zpievati piesni, když jest tak o smyslné zpieval nečistotě? A zdalij svatý Řehoř nejměl útěchy dobré, když jest zpieval o Bohu, ješto i dnes v kostelích zpievají mnozi s velikú chuti Bohu na česť? aneb David, když jest hudl Bohu na česť, a chválu jeho u veselém duchu prozpěvuje?

A tak rozliční lidé rozličně slepě padají v hřiechy, kteréž kolí, milujíc sami se, nechťec i jedné pracičky pojmieti, by se zlé milosti obránili; ale, jakož sem řekl, uzřiec v stvořeni nestatečnú libost a krátkú útěchu, ješto by měli po tom poznati, žeť mnoho libosti a útěchy v stvořiteli všeho světa, i ptáti se po něm dále jako po sledu: tu se sledu okojiec, k stvořeni svú milostí velnú; a nikděž plné útěchy nenaleznúc, od jednoho k druhému blúdie, a vzdy toho žádajíc, jehož nejmají. A tak zablúdie onen v hrdosť a v pýchu; onen v lakomstvo, chťe vše sám jmieti; onen v rozkoš lakoty neb smilstva, aneb pak se poddá lenstvu; onen v hněv vpadne a v závisť: každý tak velice, jakož velice Bóh dal jemu milovnú mysl, již by jej mohl milovati, kdyby k němu ji obrátíl; a podlé plápolanie té milosti byl by vzal miesto s těmi anděly, boží milostí plápolícími: ješto sice, ač se pokáním jako svatá Maří Magdalena, neb svatý Augustin, neb svatý Pavel neobrátie, odsúzenie vezmú s těmi ďably, ješto sú svú milostí převrácenú vypadli z toho kóru najvyššieho.

Zákonníkom.

Druhým pak, ješto písmo mají, zákonníkom, neb se ti ovšem mohú pripodobnati k tomu kóru najvyššiemu, jenž Serafin slove, bých řekl v těch knihách, ješto sem byl dréve napsal, jen tolik: „Boha-dle! držte se písma, pomniec, 5 že písmem máte súzeni býti; každý viz, pod kterúj' řehulú ustaven jeho zákon, tu drž, jakžť svědčí; nemni, byť kto mohl, vejda v řehulu a poddada se jí, i zrušiti ji: onaf nad ním, ale ne on nad ní má panovati.“ I bylož by dosti řečeno múdrým. Ale že ne všichni zákonníci mohú mieti písmo; 10 jsú konvrši, jsú jeptišky některé, ješto neumějí latině; pakli čtú, ale nerozumějí: pro ty zdáloj' se jednomu dobrému druhu hodné, abych tiem během, jakož sem obykl, také napsal něco zákonníkom, zdali by kdy které slovice bylo komu úžitečno; aneb otci a matery aby věděli, nač své dietky 15 mají strojiti do zákonov.

I vzpomenu sem, chtě o zákoniech pomluviti, ono žalostné slovo Jeremiášovo, kdyžto ubohý kmet srdečným pláčem plakáše zbořenie Jerusalémského, ale více mienieše duchovnieho Jerusaléma zbořenie, nežli těch zdí. I plakáše, 20 a řka mezi jinú řečí: „I i kak jest potuchlo zlato! proměnilaj' se výborná barva; kamenie svatyně toj' i sem i tam rozptýleno po ulicích!“ I móžem dobře stav zákonníci k zlatu přirovnati. Neb jakož zlato jest najdražšie věc a najčistšie z těch všech věcí, ješto z země móžem dobytí, a 25 čistie se ohněm: takéž stav zákonní jest v duostojenství nade vše stavy; neb největších šlechetností jest příčina, podlé všeho svého zpořiezenie, každému, ktož by chtěl rád k Bohu bez zkalenie od tohoto světa hubeného a pracného. Zákoní jsú pravý chládek a otechnutie tomu, ktož se chce 30 skryti před pálením žádostí světských; i koráb, v němž móž člověk, nezmoče se hořkými vodami, přejíti moře tohoto světa. Také svatý Augustin přirovnává zákony k těm lodem; ješto u břeha stojie. Neb s té strany, s kteréž mají úmysl duchovní, jsú jako u břeha, nebojiec se búře; ale s té strany,

ješto tělo žádá protiv duchu, jsú od moře ještě, a vlny mořské obražejí se o ně a činie jim nepokoj, najviec, když spolu nedržíe se sebe. Protož lodie! ješto u břeha stojíte, držte se spolu; nedajte sebú točítu vlnami tohoto světa zabylého, ať se o vy obraziec zmiší. Neb to jest jisté, že když zákoni dobře se držíe duchovenstvie, nejedna vlna, již mece bře tohoto světa, upokojí se, o ně se obraziec, když sobě ne jeden světský die: „I proč bych bujal, ano tito zákonníci, chtiee k Bohu, tak jsú pokorní? I kak já mohu do nebes, vzdy stoje po rozkoši, ano zákonníci mnohá mají utrpenie? I kak já chci mieti boží milost, žádaje cizieho sbožie, ano zákonníci i žádný svého niče nejma?“ Malý-li jest dar Bohu, svú vůli pro Buoh poddati starostě svému podle ustavenie zákonnieho v poslušenstvie? však jest lepšé poslušenstvie, než která oběť. A čím-li se kto móż lépe Bohu oplátiti, jen jakož on všeho se byl poddal pro ny k smrti, aby takéž člověk všichnu svú vůli proň poddal starostě svému podle zákona? Když jest vzácno Bohu, ješto proň kto dá co svého: čím jest vzácnějie, když se sám vešken dá? Ničimž lépe člověk za hřiechy dosti neučiní, jen poslušenstvim; neb prvý hřiech stal se jest neposlušenstvim, pro něž jsme poddáni všemu hubenství. Málo-li dobrého jest při tom, aby, niče svého nejmaje, měl potrebu člověk, aby jen o Bohu myslil, o něm čel, zpieval, jemu se modlil, ano se netřeba o nic svářiti, o nic hádati, za nic takového báti, ano jiný o jeho jedení, pití, rúchu, schráně, i kteréž koli tělesné potřebě má péči? Pakli se komu to neštěstie přihodí, že bude kterým tajným božím způsobením opatem, neb převorem: však to ne každému; a ještěž i ten, ač má zde ztráta v náboženství, ale z práce a z žalosti bydla pokojného, a z poslušenstvie zákonnieho, a z té viery a milosti, když bude věrně obnyslěvati svú bratří podle zákona, odplaty neztraí. I jest-li také kde miesto bezpečnějšie čistotě, než v zákoně podle jeho způsobenie? vždy býti pod stráží, vzdy mieti neprázdň svatú s hodinami i s jiným obyčejem podle ustavenie zákonnieho, velikéj' odehnánie s myslí nečisté žádosti! Ač zlé zamyslí, chce-li, móż skoro odmyslíti; neb ne inhed móż tomu přítí.

A to jsú ty tři zvláštie šlechtnosti, na nichž jest, jako

na dobrých základiech vyššie vrstvy té zdi Jerusaléma nebeského, uložen každý zákon; jichž se mnoho dobrého mož držeti, neb jsú příčina kterýchž koli šlechetností. A zdali to duostojno v zákoniech chvály, když jich mnoho bude
 5 v jedné milosti, milujíc Boha, jako jednu duši majíc a jedno srdce, kdež i žádný nedie: „Toto jest mé!“ jakož svatý Lukáš praví o prvních křestěnech svatých? Jistě k tomuť jest pokřikl David, jsa přinucen duchem svatým, aby zavolal znamenitě, řka: „Aj, kakť jest dobré a kak kratochvilné bydliťi
 10 bratři v jednotě!“ Šalomún praví: „Dobroj' býti dvěma: spí-li jeden, druhý ostřiehá jeho; jest-li zima jednomu, druhý jej shřeje;“ tociš, jest-li jeden netbav svého dobrého, jako by spal, druhý jeho ostřiehá, aby nezašel v hřiech, až jako i procítí, že sám bude snažen střieci se zlého; jest-li zstydil
 15 u milosti, druhý jej napomíná skutky dobrého příkladu, i radú dobrou, až se opěte i zahřeje; pakli poblúdí kto v zákoně, ale má inhed pokutu jistú: lépeť pokutú zákonní pomstíti zákonnie křivdy, nežli bratra neb sestru ostaviti k boží pomstě a k zlému příkladu jiným. Protož i toť hrozná šlech
 20 chetnosť v zákoniech, nenechaťi zlého bez pomsty. Jest-li pak co lepšího na tomto světě než pokoj? a ten výbornějie nikděž býti nemož než v zákoniech. Jimť jest řekl Kristus: „Pokoj mój vám dávám; pokoj mój vám ostavuji: ne jako svět dáva, já vám dávám.“

25 Divně svět dáva pokoj; mušit' vám povědiťi, kakýť jest pokoj světský, aby po něm netúžili, ješto mniťe, nezkusivše, by lahodná věc byl svět. Světští lidé, aby pokoj měli, ovšem veliký nepokoj mají. Neb riekaťi lidé světští: „Aneb mosíš lidem nepokoj činiti, aneb od lidí nepokoj trpěti.“
 30 Hlédajž, jest-liť pokoj v světě, činiti nepokoj: nepokoj jest, a veliký! a nahodí se tomu učiniti nepokoj, ješto také jiným rád činí nepokoj; jenž se jemu týmž oplatí, když by rád byl pokoji. A pakli i tomu nepokoj učiní kto, ješto trpí rád nepokoj pro Bóh, však z toho i poslé nepokoj přijde,
 35 když Buoh nenechá bez pomsty zlého. A proto i zde činiti nepokoj jiným s pokojem svým i žádný nemož. Pakli se zdá, by dal komu svět pokoj: ten pokoj jest falešný, a brzo mine. Protož, ktož žádá s světem pokoje, chtě se slibiti světu protiv boží vůli, vida hřiešných pokoj a neznamenaje,

kak jest lestný ten pokoj, velmĕ hýří. Svĕtřtí také často k sobĕ krásně mluvie, jako by spolu pokoj měli, ano v srdci nepokoj hrozný. Často die jeden druhému: „Poslůžimf rád; což tobĕ libo, tof učini;“ a odejda jím poklamává, podřtívá naň jiného, aneb škodí jemu leckaks tajně, a pakli uzří svůj zisk, i zevně uřkodí jemu, mŕž-li kudy; brzo toho, co sej skazoval, zapomene. Tof pokoj svĕtský, jen pochlebenstvie a oklamánief

Ale pokoj ten, jeřtoj' Kristus mienil, řka: „Pokoj mŕj ostavuji vám, a tak dávám, ne jako svĕt dává,“ jest lepří 10 než svĕtský; neb dává v nebesiech pravý, beze všie ne- snadnosti, ale v divné chuti. A ten, jeřtoj' zde ostavil, jest také lepří, než dává svĕt, kakž koli jest jeřtĕ neplný; neb ob tu stranu, jeřto tělo, jeř se poruřije, obtĕžije duří, jest jeřtĕ s zámutkem: však ob tu stranu, když duře panuje nad 15 tělem, jest pokoj nerovně lepří, než svĕt dává. Jakoj' o svatých psáno, že zdáloj' se nemůdrým lidem v oči, by oni mrúc, nepokoj měli: nalit měli brozný pokoj v své mysli. Svĕtský pokoj otec s synem neb vlastní bratřie ztratie pro sbožie: ale pro tento duchovní pokoj svého sbožie sbožní lidé 20 ostávaji. Ten sú pokoj apostolĕ a za nich oni první křestĕné jmĕli. Neb jakž sú vieru přijeli, tak vše, což sú měli, před apostoly kladúc, v obec dávali, a řádný jich něřekl: „Toto jest mé, neb toto!“ tak sobĕ umyslivře, že jakož měli jednu obecnú vieru, takéž aby jednoho spolu sbožie uřivali. Ne- 25 zdálo se slušné dobrým lidem, by nebyli spolu téhož sbožie účasni tělesného, když jsú spolu účasni téhož daru duchov- nieho. A tak sú měli zde na svĕtĕ pokoj; neb pokoj jest úklidnosť mysli. Jakož o nich píše svatý Lukáš: „Bieře,“ praví, „těch, jeřto věřiechu, jedno srdce i duře jedna, ani 30 bieře který chud mezi nimi.“ Taj' řlechťnosť byla v prv- ních křestĕnech, pro něž sú spolu v pokoji byli. Ale již jinak jest na svĕtĕ! Oni, jakož svatý Augustin praví, nemyslechu o sobĕ, aby nebyli lačni; ale báchu se, aby druhý nebyl lačen: ale již jeden druhého potřeby neobmýřlĕvá; 35 již jeden lačen, druhý se opil. Již jest ten čas v svĕtĕ, o němž pravieře spasitel, řka: „Proto, že se rozmŕž nepravost, zstydne mnohých milost.“ Zdalij' se nepravost neroz- mohla v svĕtĕ, ano jedon na druhém láká leckakýchs pod-

mluvení, jinak řeč popadna, než onen myslí? Kakž sobě lidé v světě věřiti mohú? a nevěriec sobě, kak se budú milovati? a nemilujíc sebe, kaký pokoj mohú mieti?

Protož ducha svatého způsobením svatí otcí, vidúc taký
 5 rozbroj a nepořad v světě, a najviac z toho, že každý sobě, což móż, sobí, ustavili zákony svaté, v nichž by čistě slúžili Bohu, držiece čistotu těla, a pokorně držiece zákonné poslušensvie, a u pokoji nemajíce niče svého. Neb z tohoj' největší nepokoj, že jeden die: „Totoj' mé; to já mám
 10 mieti!“ a druhý: „Ne, mé jest; já mám mieti!“ A protož, řku, otcí světi ducha svatého naučením ustavili sú zákony, aby as a v zákoniech sdrželi ten stav duostojný prvních křesťanův, jimž jest bylo vše obecno; což sú měli, to vše v spolek, že i žádný neřekl: „Toto jest mé!“ aby tak zachováli ten pokoj mezi sebú, jehož svět nemůže dáti. A žej' tak mnoho ctného a dobrého v svatých zákoniech ustavenie; dobře je mohu k zlatu, jež jest najdražšie věc, přirovnati.

Ale vizmež také, čeho žalostí Jeremiáš, co die v svém smutném pláči. Žalostně die: „I i kak jest potuchlo zlato!
 20 výborná barva ta se jest proměnila; rozptýlenoj' kamenie svatyně po ulicích!“ Ó žalostná věci všem, ktož milují česť a ozdobu Jerusaléma duchovnieho, když jest také krásné a drahé zlato potuchlo, když sej' tak výborná barva změnila, když jest kamenie svatyně, ješto by mohlo býti ozdobeno
 25 zlatem a jeho výbornú barvú, rozptýleno po ulicích! A všakž odtucha, žej' kamenie ostalo kaméním: zdali kdy přijde na to, že opět bude sebráno a okrášleno? Jakož sem řekl dřeve: zákoni sú k zlatu přirovnáni: ti sú, po hřiechu! mnozí potučli, a tak svá ustavenie a svú řehulu proměnili, že, ještoj' dřeve byla upřiemá očsta do nebes z klášterův, to již nevědě, minú-li mnozí peklo božím tajným milosrdenstvim; ale nelze, by hrozných muk ušli v čistci ohně pekelného: neb já ne zákony, ale pokrytstvie hrozné v klášteriech mnohých vizi! Nemiením dobrých zákonníkův, ale
 30 ty, kteříž jsú vinni; vědě, žeť mi odpustie dobří, nebudúť se na mě hněvati z této řeči. A ti zlí, kteréžť miením, leč mnišie jsú, leč jepůšky, ačť se i rozhněvají z toho, netbámť toho. Ktož jest v šeredství, nech ať se ještě zšeredí, jakož jest psáno v tajném zevení svatého Jana. A všakž bych rád,

by přijdúc sami k sobě, i znamenali, odvrhúc hněv, pravdu-li pravi; neb hněv člověka oslepuje jako i milosť. A po něj' to pravda, jakoj' byl svatý Augustin řekl: „žej' lepších neznal brzo, mimo ty, ješto sú prospěli v dobrotě, jsúc v zákoniech; ani také horších, než ty, ješto sú, v zákoniech jsúc, pohynuli v dobrotě.“

A protož mnoho zlého slyšeti jest od zákonníkův, neb netbají svého ustavenie. Mnozí chtiec slúti zákonníci, a nebyti, jsú pokrytci, a čtúc neb slyšiec, kak velmě písmo hyzdí pokrytstvo; vědúc, žej' pokrytstvo, chieti slúti tiem, někakú podobností se přikryjíc, jímž kto nenie. Protož, v kterémž koll klášteru, v mužském neb u panenském, což koli mají a mohú mieti z práva, i nemají toho v obec, ale zvláště, kto dějí, žej' jich obláštie: darmoť se zákonníky nazývají; pokrytoť jsú! V žádném zákoně nenieť odpustieno, byť kto mohl mieti co svého. Jsú některá odpustěnie a oblehčenie v některých klášterech obdržána od papežov pro některú věc pilnú: ale ne své vlastnie penieze mieti, neb úroky, neb dobytek, neb kteréž koli sbožie. Neb jest jako základ zákonní najprv, aby i žádný sobě nic nesobil; ale což podlé zákona mieti mohú, aby to ve spolek měli, aby se o nic nebylo jim přičiny kramoliti. Snáze by papež učinil ze mnicha nemnicha, neb z jeptišky nejeptišku, nežli aby své vlastnie penieze neb úroky jměl. Neb jakož nemóz mnichu, donidž jest mnichem, oženiti se odpustiti: takéžť nemóz odpustiti, byť měl své obláštie, a jsa mnichem. A téžť jest i o jeptiškách. Což pak mohú řéci: „Odpustil mi opat, neb provincial, neb minister?“ což móz ten odpustiti, jenž jest týmž svazkem svázán podlé svého řádu? Ved' ne opatovť jest zákon, ani abatyšin, ani provincialov, neb kteréhož koli starosty vašeho; ne jim ste slíbili čistoty a chudoby; ač ste pro Bohu jich podlé zákona slíbili poslúchati, ale Bohu ste slíbili. Pakli by mohli vám kto odpustiti své sbožie mieti, jehožť nemohú, však by proto licoměrní pokrytoť byli, řkúc: „Jsme zákona svatého Augustina, neb svatého Francíška, aneb svatého Benedikta,“ když by ne jich řehuli jměli; ale měli by řeci: „Jsme tohoto,“ menujíc jej, ještoj' vám zbořil řehulu těch svatých otcov. Však viete, jste-li svatého Benedikta, že ten i rafijky své vlastnie nedá mieti; pakli jste svatého Augustina,

ten praví: „I žádný nerci, by co jeho vlastnie bylo, ale vše vám buď ve spolek;“ a pakli jste svatého Franciška, přečtíte řehulu, v kakéf vám chudobě ustavil svůj zákon: netolik by oblaště sobě nejměli peněz, ale aby i ve spolek jich nebrali
 5 v svoji ruce, lociš v svú moc; ale ktož vám dáti chce almužnu, aby ten obrátil na vaši potřebu. Já pak nevědě, ktoj' vám tu glozu nalezl, aby obinúc, i vložili v kuklu: však i potom vynmete z kukly. Chcete-li glozu své řehuly a výklad poznati, čtíte v těch knihách, ješto Klementini
 10 slovú aneb Extravaganti; razif, na jiné se neobracijte. Byť byl chtěl svatý Augustin, neb svatý Benedikt, neb svatý Francišek, neb kterýž koli jiný, jakž jest jeho zákon potvrzen papežem, proměnití co toho, ještoj' potvrzeno, nebyť by mohli: což pak jich náměstci? Pakli vám kto die: „Pa-
 15 pež Mikulavš odpustil nám a proměnil;“ pročez tehdy, jakož sem i dréve řekl, nemenujete se jeho? A veď po tom papeži ty knihy oboje, Klementini i Extravaganti, sú sebrány, v nichž také zvláště jest výklad řehuly svatého Franciška popsán. Neb sej' potom jiným papežóm nezdálo podobné,
 20 by slúli kto bratřie neb sestry zákona svatého Franciška neb Augustina, a nedržiec řehuly jich; i proměnili sú ta některá ustavenie toho papeže Mikulavše. A také sú vice sobě byli odpustili, nežli jin jest ten papež oblehčil, jakož ti činie, ješto se jim dadie ujieti za prst, ani pak za vši ruku.
 25 Protož, nevěříte-li mně, otiežte upřiemých mistrów svatého písma aneb jurist, a rozpomeňte se, kak ste vy to zlato učinili, žej' potuchlo; kak ste proměnili výbornú barvu; kak jest vaší vinú rozptýleno kamenie svatyně. Jistěj' zlato potuchlo, když v zákonníciech nenie milosti, když ne jeden o
 30 druhém, ale ať řku téžměř každý o sobě má péči, sobě hromáždí peníze, přátely neb tovariše oblastnie, rotu zvláštú, pna se, zdali by byl učiněn starostú; zdali by k úřadu přišel; zdali by měl, čím by založil klášter, aby jej učinili převorem, aby sobě snad vice nakradl potom; zdali by bylo
 35 třeba nákladu k dvoru neb k vyšším sebe, ač by s ním volili jiného. Aj, kakť jest zlato klášterské potuchlo, ještoj' nerovně lepšie než arabské! Dréve za nešťestie sobě kladli, kteréhož volili starostú: ale již to za veliké štěstie mají, a to vše z toho, že protiv zákonu své oblaštie mají; neb

jeden druhému v tůž oplatu odpúštie mieti to, ješto zákon brání. Druzí pak menší, ješto nemají té naděje, by k úřadóm přišli, také hromáždie, což mohú, od větších vidúc, aby měli co propiti, prohliti, aneb zač dárkóv nakúpiti a přiezni leckakýchs sobě tiem dobývati neduchovních: né brž snad proto zajdú v ty marnosti, že sú nachovali peněž; že mají nač, i naučie se pti, po lahodném jedení státi, aneb po freji, že mohú kupovati ty dárky leckakés. A tak sú potuchli v milosti, nemají pokoje božieho v své mysli, nekochají se s Bohem v náboženství, ale svávie se, závidie sobě, tupí jeden druhého, nadeň se pna; neb jest v nich potuchla milost pro to lakomstvo, že sú ostali Boha pro penieze, zrušivše svaté zákony jeho a přísahu slibu svého. A nad to, ještoj' najstrašše zúfanie, hněvají se, mrzí je každý kazatel dobrý, neb kterýž koli dobrý člověk, jenž rozumie jich zablúzení; rádi by ho i kacieřem učinili, aby měli své lsti větší svobodenství! A pakliť se upletú, ež budú kterých znamenitých lidí zpovědníci: tuť jim vzpochlebuji, kteréž znají, ež rádi slyšie pochlebenství; a pakli jsú múdři, ež jim nesmějí v zlém pochlebovati, ale netbají, by z dobrého v lepší je vedli, neda oni jim dávali. Aníž jest to div: když svým dušiem nejsú věrni, hledajíc omluv lestných protiv zákonóm svým; i kak mohú jiným dušiem býti věrni? Čili-tě toho nevěděl duch svatý, že tak nastanú časi nebezpeční, že budú lidé, ješto jen sám se každý bude milovati, pro něž vše zlé mezi lidmi? I dal znamenie mnohá svým, ješto se bojie Boha, aby se vystřiehli božieho hněvu, jakož die žaltář: „aby utekli před lučistěm.“ Zdalí veliké znamenie nenie vláště zákonníkm — nechajíc jiných, neb s nimi jen mám řeč tuto — ona žena Lotova, ješto vidúc, že město má zahynúti pro své činy, jdúc ven z něho; však se ještě obrátila k němu; ještě jí někak mlo bylo, i zahynula: takéž zákonníci vidúc, ano svět hyne v svých skutciech zlých, i vyšli z něho do zákonóv; a však se obrátili k němu, milujíc věci světské, jichž sú utekli, rušiee slib zákona svého: zahynúť, jakoj' zahynula ta jistá Lotova žena. Neb praví Kristus: „Ktož vezme rádl, a bude za se hleděti, ten nenie hoden královstva nebeského.“ A svatý Petr praví: žeby lépe bylo nepoznati pravdy, než přijemše ji, i jíti zase, jakož pes, vyvrátě to, jehož jest požití nemohl, vrátie

se opĕt i snie: takĕž ti zákonníci, ješto ostanúc svĕta, pustiec od sbožie, i navrátie se opĕt k němu.

Druhé hrozné znamenie tĕm zákonníkóm, ješto své obláštie sbožie mají neb penieze — ale dobré tĕm, ktož se
 5 bojie Boha; neb tiem majíc napomenutie, téhož se vystřehú neb snad horšieho: ješto když v prvém kostele za aposto-
 10 lóv vše chtĕli sbožní křestĕné, jichž podobenstvie nesú zákonníci, ve spolek mieti, jakož sem dřéve pravil; tehdy jeden jmenem Ananiás s svú ženú Safirú, prodavše svúj
 15 statek, i přinesli v obec penieze, ale některú stranu sobĕ zachovali na to, aby sobĕ tiem polepšávali. A když přišel ten Ananiás k svatému Petru, řekl jemu svatý Petr: „I proč's sklamal svatým duchem? však tvĕ sbožie bylo tvĕ; moh'l's je schovati i prodada. Ale že's křivdu učinil, budeš mieti
 20 boží pomstu.“ An inhed před jeho nohama zpruči se a umře, a takĕž i žena. Hlédajtež, zákonníci! ješto jste týmž činem hodni téhož; a že vás Buoh nechá zde na svĕtĕ bu-
 25 jeti po vaší vóli bez pomsty: střežte se, aby nepřišla na vy-
 30 pomsta věčná! Či-li sú blázni byli svatí, že sú ustavenie zá-
 35 konnie držali? Neb se čte o jednom, že byl nalezl po smrti jednoho bratra něco peněz; nedal jeho položití mezi bratří, ani u svatých křestanským pohřebem; ale někde snad na rozhraní s tĕmi penĕzi pohřesti jej kázal, řka: „Tvoji peniezi s te-
 40 búbudte na zatracenie!“ Toť jest z práva pohřeb tĕch zákonníkóv, ktož své vláštie penieze mají; taká jim jest od zákona ustavena pamĕť, aby jich peniezi byli na zatracenie s nimi! Ale již jest to jinak; již jest potuchlo
 45 zlato, již sej' barva výborná promĕnila! A všakž to ješto držie: že „mnich, kterýž má šart, nestojí za šart;“ ale poň
 50 to oni jinak rozumĕti chtie, než písmo miení: tociš, že jest malá věc šart, protož toho mnicha mezi sebú lacino vážie, kterýž nemá více než šart, aneb jeptišku; a pakli nič svého nemá, tehdy za nic jeho i nemají: ale měl-li by sto kop, drazeť jej vážie! A tadyj' potuchlo zlato; tiem se jest vý-
 55 borná barva promĕnila! Již chtĕ mnohý mnich slovúten býti, bude se ukazovati, žej' bohat. Slýchal sem, ano jeden druhému praví, řka: „Také mohu svúj groš mieti na propití s tovariši!“ Vidal sem také, ano svú hanbu na stĕně píší, řkúc: „Tento bratr totoj' učinil klášteru penĕzi svými.“ Ě

buď toho Bohu žel, žej' kdy se proměnila tak výborná barva, žej' také zlato kdy potuchlo! Již sej' naplnilo v zákoniech, ješto Ezechieľ prorok praví: „Jako Sodoma, tak se chlubie svým hřiechem.“ Poňovadž chtie z toho mieti chválu, že své obláštie peníze mají, anoj' to jich zatracenie: coj' jiného, než svým hřiechem se chlubie? „Běda vám,“ praví Kristus, „ješto máte klíče kráľovstvie nebeského: sami nevejdete, ani jiným dáte vníti!“ Jistě máte zákony, jimiž by dobře mohli otevrieti kráľovstvo nebeské; ale když jich nedržíte, ani jiným dáte býti v zákoniech podlé ustavenie zákonného: co jiného slušie na vy, než aby vám běda bylo, jakoj' řekl Kristus? Když každý má sobě své, což dobude, kakýj' to zákon? kaké bratrstvo? jistě zákona nedržíte; a když ste to již tak přivedli, žeby nemehl živ býti, nemaje potreby tělu mezi vámi, kdyby sám svého neměl: tehdy jistě jiným nedáte vníti do zákonův. A protož rozptýlenoj' kamenie svatyně i sem i tam, ješto by se dobře hodilo k Jerusalemskému chrámu, ješto by mohlo dobře sdržeti zlato zákonnie!

Mnozí by dobří šli do zákonův radše, než jsú tak jako kamenie rozptýlené, jako na púšti neúžitečné mezi Egyptem a Svatú zemí, nejsúc i v jednom zákoně potvrzeném: týmž právě činem, jako na púšti byli Židé, vyšedše z Egypta, kdež sú je potykovali mnozí boji, a také se i protiv Bohu zapomínali často. Takéž tito jsú jako na púšti mezi Egyptem a zemí Svatú, když sú vyšli z světa svú žádostí; nestojie po tom, po němž stojie slepi tohoto světa milovníci; jinam je jich žádost tiehne: ale by v zákoniech svatých byli a držeti je mohli, tehdy byli by jako v Svaté zemi, v Jerusalemi ohraženém, kdež by mohli zakusiti pokoje, a mohli Bohu slavnějšé než na této púšti světiti svátek v svém srdci, kochajíc se v něm, zpievajíc sladké piesni sionské, obětujíc Bohu oběti, pokoj jeho oblubujíc, o něm ústavně čtúc, mluviec, mysléc, odtrhvše se světského nepokoje. Ale když jest nelze toho komu, hy as a podlé této trojje věci držal zákon: by jsa u posluženství a v čistotě, i jměl také pravú chudobu, svého obláštie nic nejmaje, jakož zákon velí: lépe jest na té púšti býti, o níž řeč máme, nevchodě v ten zákon, ani se proto vracije k světským obyčejóm, opět žádaje pomoci božie,

vida tak mnoho bojov protiv sobě, nežli by mně, by byl u pokoji, i oklamal se. Budž tiem kamením rozptýleným do božieho času: jen hlédaj, aby kamenem ostal v tvrdom úmysla dobrého, aby ani která voda rozkoší tělesných tě
 5 obměkčila, ani která pohroma pokušení protivného rozrazila. Mocent jest Bóh, své i v světě, jako Josefa v Egyptě, v čistotě zachovati, kteří jsou pilni sebe, od něho pomoci žádající; a jako Daniele v Babyloně, móżt v libých sobě obyčejích zachovati. A najviec, žej' Josef byl tělem v Egyptě,
 10 ale myslí v zemi Svaté; a toj' ukázal, žej' chtěl umřieti prosil, aby jeho kosti, když pojedú z Egypta, vzeli s sebou; a též Daniel v Babyloně pósobil věci krále Babylonského, ale vzdy se žedil, skoro-li Bóh smiluje se, a zbaví jej Babylona: takéž, ktož nemóž dojíti toho, by byl v zákoně, jakož slušie,
 15 zžed se po tom as poň, žeby rád, by to mohlo kudy býti; a budeš po smrti někakú toho odplatu mieti.

Toť těm pravi, ješto sú do zákonov nevchodili. Ale ktoť jest všel v zákon, ač i zlým úmyslem: nevychod z zákona, ale zlý úmysl proměň a v zákoně ostaň. Ktož jest
 20 všel v zákon, žej' jemu snad ponukl k tomu jeho otec nebo máti, stydiece se, aby v světě nebyl malým pánkem, aneb jeho jiní bratřie neochudli; aneb aby snad nebyl mlacem neb oráčem, neb jiným někakým řemeslníkem, ale ne pro Bóh: když's již stvrzen, již tam ostaň, ale zlý úmysl proměň
 25 v dobrý. Jsi-li urozený, netbaj své šlechty: když's vstúpil v zákon, jsi bratr najsprostnějšíeho urozením; Bóhť za nic té šlechty nemá světské. Chtěl-li's býti šlechticem, aneb mohl-li's; proč's neostal v světě? A téžť řku i pannám klášterským; všel jest jedno. Daro se pne která svým urozením;
 30 ním; menšief by zlé bylo bujeti v světě, než v klášteře tú šlechtú. Ale brž počkajte málo, a Bóhť vám odplatí dobře toho, ač proň nebudete tbáti šlechty světské.

A pakli dieš: „Já sem tak slíbil, jakož sem viděl, kak sú ti zákonníci živi, k nimž sem přišel;“ jistěť pravi: ačť
 35 sú tak i slíbíti kázali ti zákonov svatých zkázce: nepomóžť to, když dieš, že jsi v řehule svatého Benedikta, neb Augustina, aneb Franciška. Jich řehulu drž, proměň úmysl; zláť jest omluva. Nevěříš-li mně; otiež jurist. Nemóžť to býti, vystřiehľ jest toho svatý kostel, ktož by ho chtěli poslúchati.

Mát býti upriemá do nebes cesta; pravdúť jest do nebes přijíti. A protož k čistotě těla a ku poslušnosti zákonniemu držte také chudobu, nejmajíc nic protiv zákonu ani v obec, a ovšem sobě oblastního. Neb ráčí-liť kdy to staviti Bůh, ežby nic nejměli sobě oblastního zákonníci, byla by čaka, žeby opět zákoni ozlatěli a svú výbornú barvu na se vzeli, a kamenie, ještoj i sudy i onudy rozptýleno, ješto nesmie do zákonov pro to zkažení zákonné, to by v nich bylo sebráno, a ztesáno i vyryto rozličnými šlechtostmi, i zčištěno k divné ozdobe, k dokonání toho města Jerusálema nebeského. V němž nám bytie rač doprieti, Hospodine!

Učeným.

145

Druhý kuor andělský slove *Cherubin*. Ti jsú plnějšieho uměnie než kteří nižší; a jisté jest, že také i milost k Bohu, než nižší, zapálenější jmají. Ale snad proto jmají jmě od uměnie, že, což mají milosti k Bohu, neb kterýchž koli jiných darov, to vše jim pocházie z toho umětelstva, jimž je jest daroval Bůh: jako oněm prvním to umětelstvo, i jiné dobré, což ho jmají, pocházie z toho, že milují Boha. Vidáme to, že lidé na světlě mnozi proto, že velmi milují Boha, veliké rozumy mievají, takéž, jako písmo velí, rozuměti; a druhdy neumějíc písma, a však se s ním sjednávají. A druzí jsú, že proto milují Boha, že sú ho poznali písmem. Protož, jakož sem prvnie přirovnal k nejvyššiemu kóru, je muž Serafin dějí: takéž tyto k druhému, jimž Cherubin říekají. Neb jakož Cherubinové, což mají darov, to ač od Boha, a však skrze Serafiny. Bůh jim toho podává: takéž učeným lidem uměnie a múdrosti skrze nábožné, ješto sú k Serafinóm připodobnání. Neb počátek svatého písma dal jest skrze Mojžieše, a skrze své proroky a apostoly, evangelisty i jiné svaté učenníky, ješto sú Boha vrúci milostí milovali. A kakž koli také, jakož z toho kóru někteří andělé sú vypadli, svú mysl i svój rozum, i své vše umětelstvo, i svój smysl, ač smiem říci, by „smysl“ byl, v lesť a v chytrost obrátivše protiv Bohu: takéž i učení mohli by od pravdy upadnúti.

A však nejsem já hoden, bych je trestkal: mají Mojžíše i proroky a mnoho svatých učenníkův; od těch slyšte. A já svú řeč k dětem a potom k obecným lidem chci obrátiti.

I řka najprv dětem, ješto z dětiných let vycházejíc
 5 počnú státi po umění: aby hlédaly velmi pilně, by po tom umění siály, jímž by k těm umětedlným anděloím, a právě smyslným, u věčné přišly tovaristvo, toj' po svatém písmu: a ne tiem úmyslem najviec, aby česť zdejší a chválu jměly; ale aby poznávajíc Boha, i jiným jej oznamovaly, a o pravdu
 10 bojovaly.

Divně potřebný stav k spasení lidskému jest mistrovstvie svatého písma; neb rozličně by lidé v kacieřstvie vešli a v bludy, by mistrové svatého písma dopustili. Praví David: „Byl bych snad zhynul v mé sprostnosti, by tvój zákon ne-
 15 byl mé mysli ústavné přemietanie.“ Protož žej' potřebna věc, mistrovstvie uměti, a učiti právě; zevil jest duch svatý skrze proroka Daniele chválu učenných, řka: „Ktož budú učení, budú se stkvieti jako hvězdy v nebi.“ Nedie: budú jako „nebe,“ ale jako „hvězdy v nebi,“ ješto jsú světlejšé než
 20 nebe. A protož na ten úmysl mladí, a najprv z sprostného úmysla křesfanskú vieru jmajíc, tvrdie: „Stojte snažně po učení svatého písma:“ ne proto, aby teprv jako zkúšeli, věřiti-li? ale tvrdě věriec, aby rozuměli, co věřite, a viece Boha milovali, a jiné, jakož sem řekl, k boží milosti s sebou
 25 vedli, jej oznamujíc. Protož mosíte se učiti najprv, aby mohli písmu svatému rozuměti, a uměli lidem mluviti pořádnú řeč i aneb pravdy doličovati, a brániti se falešnému doličování, jakož ve školách vám ukáží; aby chytroštém kacieřským i pohanským podlé jich učení bránili viery a svatého
 30 písma. Ale však sama v sobě tať jsú učenie nestatečna; tiem se nikakéž nekojijte, a nebudete z těch, ješto se vzdý učie, a nikdy k konci učenie nepřijdú. A ovšem po hvězdářství nestojte pilně, z něhožť sú mnozí bludové i čáři pošli. A což to pomóż, ač zkázu a nedostatek poznají
 35 slunce neb měsiece před časem dlúhým, a sami svých nedostatkův nepoznají, a jsúce v nich? Ale písmo svaté toť vám ukáže vaše i bližních vašich nedostatky a konec učenie všeho, tociš pravú milosť k Bohu i k bližniemu svému.

Totož mi se také zdá pilné věděti mladým, ktož se chtie učiti v svatém písmě: že svaté písmo jest jako řeka kakás velmē divná, že největší slon nemož jie přebřisti a oplyne v ní, a pak beránek ji přebřede. Tociš, ktož jest hrdý, nedá sebu hnúti pravdě, aby neřekli: „Sstúpil s své pře,“ ten jest jako slon, jenž nemož přehnúti kolenú; a kakž koli jest smysla největšieho, oplyneť v písmě svatém, a najviec, když má za to, by rozuměl všemu. Ale ktož rozumie, kdež nerozumie, ten pokorú jako beránek móž brodiťi v svatém písmě. Protož slonové velicí nemají strašiti 10 beránkův, ani jim brániti, by se v řece brodic svatého písma, nechladili protiv pálení žádostí světských. Jsú-li beránkové, neutonút; dějít: „Tomuto my nerozumieme!“ což vycházie nad jich rozum, nestydieť se vyznati toho, a mohú-li kým býti naučeni, rádi přijmú; a pakli nemohú, ale poručie to Bohu, řkúc: „Ač ne zde, ale tam, Hospodine! u tebe lépe tomu srozumieme.“ Ale mají také větší někdy svatého Pavla poposlúchati, jenž velí: „zevil-li by co Bóh menšiemu, aby také přemlčal větší.“

Takéť vám razi, aby, kdež mohúc, čli knihy svatých 20 celé, jakožť sú popsali oni, chcete-li jich úmyslóm rozumněti. Neobracijte se na to pilně, ještoj' z jich knih některá řeč vyňata, a snad neúplně: nenie-liť velmē zevna pravda, střezte se oklamánie. Vědeť to, žeť by z mých knih mohl někte vynieti mú řeč některú, ješto sem já jinak to mienil nežli 25 on: a tomu by srozuměl teprv ten, kdyby všecku řeč přečetl, cof sem mienil, tak řka. I jsemť toho svědom, žeť sú se tiem druhdy lidé oklamávali. Vámt píši toto, ješto se učiti v svatém písmě počínáte; když dále prozříte písmo, teprv tomu srozumiete, žej' to tak. 30

Slušieť také věděti, že kto sami pro se žádají slúti mistrové neb učoní více, než pro úžitek křestanské viery, tiť přestupují, ještoj' řekl syn boží: „Nerodte mistři býti, nebť jeden jest váš mistr.“ Ale ktož přijme mistrovství pro ten obecný úžitek, aby tiem svobodnějie mohl učiti 35 pravdě, tenť činí dobře; a bude-li co při tom tělesné libosti mieti, toť Buoh pokáním senme s něho zde neb v čistci, když jen úmysl zlý nepředčí. Ale jakož z andělov z toho kóru mnozí sú vypadli: takéž i z lidí, ješto se k tomu kóru při-

podobnávajú, padajú mnozí, ktož majíc umenie, i necktie k tomu táhnúti, aby tu dvojítú milosť jméli z něho; i vstúpie v páru a v své mysli hrdosť, žádajíc více cti tohoto světa, než cti věčné. Jakož praví svatý Pavel: „Umenie nadýmá; ale milosť pravá,“ ta tociš bude-li s uměním, „přivede je k úžitku, že nepadne v páru,“ jakož oni padajú, ješto jmajíc umenie bez milosti k Bohu a k bližniemu, vzejdú v páru; a tiem tieže a hubenějie padajú, čím lépe vnitřním okem mohú viděti, kakým pádem letie z takého duostojenstvie v kakú propasť.

Kazatelé také mohú býti k tomu kuoru připodobnání, i jiní lidé, ješto učie jiné vóli boží; těm také mohu řeci vóbec: aby tak učili lepšiemu, jakž by dobrého nehyzdili. Dobrýf jest každý stav i každé řemeslo, když by právě je vedli, kakž koli lepšěj' jedno druhého. A také, ač jest co zlé, nenie slušné to tak hyzdití přieliš, jakož by nebyla pravda. Jako, ať řku, dobrý jest stav světský, a lepší duchovní: protož-li hyzdití dobrý? aneb tancovati každému nenie dobré: protož-li řeci, žej' vzdy smrtelný hřiech každému? a též i v zlatě choditi, neb cos buď takéhož. Neb mnohé jest zlé, že zavodí lidi od Boha: a však samo v sobě nenie zlé smrtelné. Protož ač by dobré bylo, by toho lidé ostali: však nenie dobré odsúdití je proto k zatracení věčnému, ješto toho neostanú; dostit hoře veď budú mieti, pro ty marnosti hořeti v čistci, kto je vie, dokud, neb kteréž koli pomsty božie čakati na se! A také, žej' strach, by těmi marnostmi nezašli v hřiech smrtelný, jakož mnozí zacházejí, proňž by teprv zaslúžili býti u věčném pekle, dobroj' ostati těch marností. A také, ktož káže, neb učí, neb radí druhým, dobroj' každému raditi podlé jeho stavu: jiné sedlákóm, jiné jich pánóm, jiné světským, jiné duchovním. A protož třebaj' mnoho smysla, ktož má učiti jiné, obmýšlejíc všeliké stavy.

Obecně pak ti lidé mohú býti přirovnáni k tomu kóru, kteréž je Bóh daroval velikým smyslem a rozumem nad jiné lidi, aby uměli se bráti dobrými skutky den ode dne k milosti boží, každý podlé svého stavu; a jiným mohli raditi právě to, což slušie k vóli boží. Ale po hřiechu! mnozí mohú tu múdrost' jmieti, netbají na ni; mohú nad jiné poznati Boha

tiem rozumem, jímž je jest daroval nad jiné, a poznajíc, i milovati jej, milujíc, i činiti vóli jeho: to svůj smysl a své umění obrátie k tomu, aby se, aneb jiné, jimž pochlebují ve zlém, uměli omíluvati. Jsú pak nejedni, ješto svůj smysl a rozum v chytrost a v lest obracují, vším snaženstvím stojec po tom, kak by sobě zdejší cti, rozkoši, aneb zbožie dobyli mnoho; aneb z své múdrosti, ješto oni mníe, by vlastnie jich byla, aneb tú lstí a chytrostí, již oni múdrost říekají, tisknúc sprostnějšie od jich pravdy, lécejíc jim chytré řeči z nedojepie. A také mnozí na to svú múdrost obracují, aby chytré kroje, hbité skoky, i rozličně nové kunšty vymýšleli, jímž v sobě k Bohu i k bližníemu hasie milost; neb sami se milují pro ty múdrostě potvořeně, a tak protiv Bohu chlie svými výmysly vzácní býti. Čím by to lépe bylo, by tu múdrost lidé, kterúz jim Bóh dal, k potřebnému obrátili, aby jí dobyli sobě i svým bližním, jsúc právě živi po boží vóli, bydla a věčného tovaríství s těmi anděly, ješto Cherubin, totiž „plní umění“ slovú: ješto sice zajdú svú múdrostí, že na věky budú Boha odlúčení s těmi ďábly, ješto sú z toho kóru vypadli. O těch jest sám Kristus řekl: že „múdrejší jsú v svém běhu synové temnosti, než synové světla;“ až o tom netřeba psáti více: neb to před sebou vzdy vidíme, kak múdre, chytře, dómyslně lidé stojie po věcech světských, pro něž Kristus nazval je jest syny temnosti; a kak nebtavě a léně po duchovníem dobrém, jímž sú nazváni synové světlosti, ktož po něm stojie. Jehož nám pomáhaj všemohúci Hospodin, bychom jsúc synové světla, dómyslně stáli a snažně po věčném dobrém!

Súdcíem.

Třetí kuor v té první jerarchii jest těch svatých andělów, ješto *Throni* slovú, jako by česky řekl: stolice, na níž sám král sedá, když súdí. Skrze ty anděly Buoh jako súdy své vydává, co proč má býti a kdy; a jsú tak úklidné mysli, ež se nepohnú jinam, než upřicmo to držie tvrdo, což jim jest od vyšších andělów přišlo. Z toho kuoru také sú vypadli ďábli, mohše svatými anděly býti; mohše blaženě

úklidné myslí býti, povoléc pravdĕ: to jsú prieliš roztrhané sami v sobĕ, bořiec a rušiec, kudyž mohúc, pravé súdy, vzdý chtiec jinak, nežli slušic. K tomu andĕlskému třetiemu kuoru zvláštĕ duchovnie súdce, ješto podlé knih duchovních práv súdie, mohú býti pripodobnáni. Neb to právo předobře jest zpořiezeno, a pocházĕ z svatého písma, právĕ jako svaté písmo od Boha: ale skrze ty lidi, ješto sú Boha vrúci milostí milovali. Protož jakož jiných šest andĕlských kórov ve dvú nižší jerarchii jsú pod tiemto kuorem třetím z prvnĕ 5 jerarchie: takéž jiných šest pořadov lidských, o nichž potom chci mluviti, má býti pod tiemto, jich posluřhajíc a od nich berúc naučenie, tociš od upriemých a dobrých učených v duchovníem právĕ, a jsúc jim poslušní. Neb což kolivĕk súdov pocházĕ z toho práva duchovníeho, jakož jest ono 10 ujednáno, dobré jest velmě, ač jsú dobré súdce a řečnici bohobojní; tak že i práva ciesařova nestydie se po duchovních práviech jiti. A však jsú některé věci v ciesařových práviech, ješto duchovnie nevelé: ale jako nebrániec, ponúkají k tomu; jako zlodĕje věsiti, a takovéž mnohé věci. Ale 15 což bránie duchovnie práva, ač by to velela i ciesařova, nikakĕž to nenie dobré.

Toto také slušie věděti, že často se zdá některé duchovníeho práva ustavenie tomu, ktož se na rozličný běh lidský nerozmyslí, by zlé bylo. Ale nelze jest v zdejších 20 súdiech pro zlost a chytrost lidskú všie věci pravdy se držeti; neb by súdce často zablúdil dále, mnĕ, by pravda byla, ješto nenie pravda. Protož ustaveno jest dobrým rozmyslem, aby súdce držal se práva svým súdem, ne po svém úmyslu jďa, ale po ustavení práv. Protož praví svatý Tomáš z Akvinĕ, a 30 též dva jiná učenníky veliká v práviech držíta: že súdce, ač vie, ne súdem, ale jinú stranú, že jest jinak, než sú před ním dovedli svědky, neb listy, neb čímž koli, jako dskami zde v zemi: však ne podlé toho, jakož on vie, ale jakož jest dovedeno podlé práva, ač i ne podlé pravdy, má súd vydati. 35 Než má tiem súdce pilněji býti, otazuje svědkov, zda by svědci podklesli se, a vyznali pravdu i nechtiec, pro něž by právem pomohl pravdĕ; pakli právem nemóž pomoci pravdĕ, nikakĕž súdu protiv právu nevydávaj. Praví týž svatý Tomáš: „Kdyby někto, jehož súdce vie práva, byl přemožen

svědky křivými k bezživosti; nemóž-li súdce nalezti příčiny podlé práva, jíž by ho smrti zbavil, má jej poslati k vyššiemu sebe; pakli i toho nemóž, nehřeší, vydada súd tak, jakž jest doveden: neb ne on jej zabie, ale ti, ješto sú naň dovedli, by on zlý byl.“ Hlédajtež, súdce! kak máte snažni býti, aby vydávali pravé súdy, ne podlé přiezni neb nenávisti, ne podlé bázni neb naděje zisku; neb praví písmo: „Rovně budeš súditi velikého i malého.“ Svatý Augustin, mluvě na ono čtenie, ještoj' syna boží řekl: „Budte milosrdni, jakož váš otec jest milosrden,“ die: „Aby bohatým súdili právě, nenie toho třeba velmě pilně rozkázati; neb často hýbají súdem protiv právu na škodu chudým pro bohaté: ale třeba jest také napomínati lid, aby v súdu tak drželi milosrdenstvie k chudému, jakž by práva nemínali.“ Protož ohce-li kto milosrdenstvie chudému ukázati, ukaž, móž-li prosbu zbavití jej súdu, jest-liť súd protiv němu; pakli nemóže, ačť jest i protiv chudému, však proto pravý súd vydaj, a vydada, pomoz jemu zaplatiti, chceš-li spolu milosrdenstvie a pravdu zachovati, jakož činí nebeský otec. To slovo také vzdy v svém srdci každému súdci slušie jmieti, ještoj' řečeno: „Synové lidští! sudte právě!“ neb jakž rozumní v práviech pravie: „Když súdce, věda, zle súdí protiv právu pro házn neb pro lakomstvo, žádaje cti a chvály neb sbožie, neb pro přiezeň neb pro nepřiezeň, neb proč kolivěk takového, dlužen jest onomu navrátiti, jemuž jest učinil svým súdem křivdu, leč by onoho navedl, jemuž jest naložil křivým súdem, aby onomu vše navrátil. Pakli něvěda a neumeje rozsúdití, vydá súd křivý podlé svědomie, dlužen jest navrátiti, a najvíc, žej' směl súditi neumeje, aneb žej' nehtal se o to tázati s múdrymi a rozumnými.“ V práviech jest psáno: že súdce súdu duchovnieho, učini-li komu k obtiežení což kolivěk v súdu protiv právu, maje vláští milosť k jedné straně, aneb koláčem jsa oslepen: má do roka nejmieti úradu svého, a má onomu dosti učiniti podlé toho, jakž ta pře záleží. Protož veliká pomsta od Boha nad křivým súdci, neb jest řekl: „Právě sudte, synové lidští!“ Veliké duostenstvie budú jmieti v nebesiech pravé súdce, když se ukáže jich odplata s těmi anděly, v nichž jest Buoh jako svú stolicí ustavil, s niež súdí všecky věci. Jistě praví pravda:

„Blažení jsú, ešte lačni jsú a žiezivi pravdy,“ tociš, ešte žádajú pravdy, jako lační jiesti, a ten, komuž se chce píti, pítie; „neb.“ praví, „budú nasyceni.“

- Ale jakož z toho kóru duostojného andělé sú také vypadli, a jsú již črtie: takéž i súdce zlé nevzejdu vzhóru k tým svatým andělóm v tovaristvie, ale spadnú v den božieho pravého súdu a poslednieho u věčné muky s těmi dáblý, ještě sú jim křivých súdov pomáhali, vypadše svú zlostí z toho kóru duostojného, jenž jest nazván „stolice božie.“
- 10 O súdciach duchovných netřeba mně mluviti více: oni vědie z svého písma, kak jsú dlužni činiti právé, kakž koli ne vzdy mohú učiniti pravdy. Neb jim jest poručen súd podlé toho ustavenie, jakož sú práva ustavena. Ale však hoře těm, ještě práva hledají svú chytrostí anebo lstí protiv pravdě!
- 15 i tohoť miením, jenž se súdí, křiv jsa, lečť se brání, lečť dobývá súdem, i řečníka jeho, stojí-liť, věda, protiv pravdě; pakli kto práv jest, a když přičiní křivdy ku pravdě, jako by nemněl, by Buoh pravdú pravdě mohl pomoci. Kak by to mohlo pravé býti, by toho božie pravda nepomstila, a
- 20 křivdy od sebe neodlúčila, leč zde pokáním, leč v čistci těžkými mukami, leč věčně v pekle, jehož Buoh nedaj! kdyby křivda milejší byla než pravda, žej' zde pomohla, ještě by prayda nepomohla? Protož každému razi, ktož se súdí, raději s pravdú trp odsúzenie, než by co přimiesil křivdy.
- 25 Pomni, jak jest syn boží, jenž jest sám pravda, byv odsúzen tak potupně, až i smř přijal: však leč libo, leč nelibo nepřátelóm jeho, on kralije, a nepřítelé jeho jsú v potupě. Protož budem-li s pravdú odsúzeni, jistú naději móžem jmieti, že také vznikneme s pravdú, když bude pravdě vzniknutí
- 30 hodno, ač se od nie nerozpáčíme. Veď rozličné věci trpiec musíme jíti do kralovstvie nebeského; pakli nebudem zde trpěti s pravdú, nebudem s ní kralovati v životě věčném. A když i v duchovných súdiech ne proto, by zlá práva duchovnie byla, mnoho se děje protiv pravdě pro zlost a chytrost lidskú, tak od súdec, jako od řečníkóv, i také od těch,
- 35 ještě se súdie; neb jakož sem řekl, duchovnie práva velmě jsú právě vymyšlena: coj' pak zlého v našich hřiešných zemských práviech, ještěj' ještě v nich mnoho pohanského obyčeje! a kakž koli některého jest polepšeno za ctného arci-

biskupa Arnusta, jako onoho, ješto sú Boha pokúšeli po některých žalobách, na vodu mečíc, aby voda ukázala, jest-li vinen nebo nenie; po některých pak horúcie železo z ohně vymúć, dávali v holé ruce, a druhdy i nevinnému, aby tak ukázal svú nevinu. Potom opět ciesař Karel ustavil to, že kratšími slovy již přísahají, nežli dřeve. Neb dřeve ten, ktož pohonil, učinil žalobu velmě dlúhú a nesnadnú, a sám se jí učil několik neděl, neb jeho řečník, aby ji uměl prožalovati: a druhý pak, jen třikrát ji uslyše, měl přísieci týmiž slovy; a jakž chybil na jediném slovu, tak vše ztratil. Toj již minulo, ač sú se mnozí chytreci i hněvali proto, že chudým vdovám i jiným sprostným nemohú škoditi tolik, jelikž by rádi. A však ještě jest to protiv božímu prikázání, že přísahú hledají zmatkóv, Boha pokúšejíc, a řkúc: „Bude-liť práv, Bóhť jemu pomóž.“ V tom jsú pravějšie duchovnie práva. A kak-li to móž dobré býti, když svědky vedú: stúpí-li levú nohú prvé, aby tiem ztratil! aneb, když zarukují: vezma klín sukně neb pláště, hne-li jím za se, chtě snad rozvesti, aby udeřil k onoho klínu, tehdy jest ztratil! A na krátce, i sedanie, i jiné takové věci ktož súdem vydává, jimiž Boha pokušijí, aneb přijme: věz to dobře, žeť ty súdy jsú protiv Bohu, těch dáblóv nástrojem, ješto sú vypadli z toho třetieho kóru, skrze něž pravé súdy Buoh vydává. A také zlý jest to súd, ješto súdce, uslyšieć žalobu, i nechtie slyšetí odpovědi jinak, než řkú: „Rci, vinen neb nevinen?“ vše na pospěch chtieć odbyti. Velim by to upříemnějšie bylo, aby tento odpověděl onoho řečí; a súdce přeslyšieć oboje, i našli mezi nima. Neb často v některém by se jeden poznal, a druhého by zapřel, jímž nenie vinen; a to oba budeta před Bohem křiva: i onen, žaluje křivě, přimiesiv snad ku pravdě křivdy; i tento, řka: „Nevinen jsem vším,“ a jsa snad něvčem vinen; a tak spolu jsú všickni křivi. Kak opět chváliti svědecstvo, ješto svědčie na penězích, a nevědúc, co svědčie?

Velim lépe jest to v duchovniem právě, ješto každého svědka přinutie, aby svědčil, což vie o té při, a pod přísahú pověděl pravdu, což mu jest známo, a kak to vie, jakož jeho potom tieží; a pak súdce podlé toho svědecvie súdí. Ale snadno-li by tu práci svykli úředníci? ani řiekají jako z

klamu, ale poň na pravdu chýľ, Ťkúc: „Pro Bóhť tuto ne-
 sedíme, sedímeť pro penieze.“ I kam ste svoj smysl děli,
 nebožátka! kak boží způsob převraciete? Bóh ustavil, aby
 5 súdece súdili lid, aby pokoj měli lidé mezi sebou: a vy pak
 proto súdíte, aby penieze jměli lidské; a proto úřady za-
 kupujete den ode dne, a drážež drážež! Těť kúpě nikakěž
 já vám nechválím, když proto chcete súditi, aby brali pe-
 nieze lidské, a neskrovně, a jimi se vzmohli. Jiné by bylo,
 10 kdyby súdiec pro Bóh a pro obecné dobré, nezakupuje, ale
 aby mohli nésti práci a náklad úřadu svého, od úřadu pomoc
 skrovně berúc a s milosrdenstvím, a najviec od sprostných:
 ale kupčiti v súdiech, a ziskóv hledati v nich, nikakěž to
 dobré nenie! Veď lakomstvoť i múdrě lidi oslepuje. Auif
 chválím těm prodavačóm, ješto úřady súdové prodávají; neb
 15 nečinie snad, jakoť rada byla dána Mojžiešovi, aby obral
 ze všeho lidu múdrě muže, ješto by Boha se báli, a lakom-
 stva nenáviděli, ať by ti súdili lid. Praví svatý Tomáš z A-
 kvině k jedné hrabině: „Nepodobné jest takové věci zapro-
 dávat; neb často, ješto by se hodili k těm úřadóm tobě i
 20 tvé chudině, ti aneb jsú chudí, že nemohú jich zakúpiti, aneb
 nechtie, že jsú dobří a nestojie po takých zúštiech. Protož
 radějši přinutkaj je i pod bezděčí, kdež vzvieš takové lidi,
 ještoť by se hodili k tomu, ať póságie ty úřady; neb jich
 póságiením i tobě i tvé chudině budeť lépe. A bývát to, že
 25 kéžť jsú najhorší, ještoť by tvé chudině činili zádav, tiť je
 najspieš zakupují.“

Což viece mluvíti o tom? I toť jest zlé v súdiech zem-
 ských, že pro jedínú opověď má kto ztratiti všichnu svú
 při, ač jest i práv: podobné by bylo, aby méně něco ztratil
 30 pro takú věc, jakož jest v duchovníem právu. I jedno-lit
 jest nepořádné, jehož já nevědě všeho a nepomním, když
 súdece viece stojie po svých úžitciech, než po obecném do-
 brém? Protož kdež se pravdě protivie pro své úžitky, anebo
 pro přiezeň, neb proč kolivěk, tu pokuty neutekú podlé své
 35 viny s těmi dáby, ješto sú z toho třetieho kuoru strčeni
 s nebe; i ti také, jakož sem řekl, ješto protiv pravdě hle-
 dají práva, i s řečníky svými, když, vědúc, v čemž koli pra-
 vého utiskají, leč skřekem, leč dlením pře, leč křivdu po-
 vědúc. A však některú věc móž dobře mlčeti řečník: ale

křivdy nemá povědieti za pravdu. A také, když mně pravú při, počne ji vésti, a potom pozná, žej' křiva, jakož praví svatý Tomáš: nemá pronositi tajenstvie té pře druhé straně, ani také má, věda křivú při, držeti ji, ale má jie zbýti múdře, aneb navesti toho, jehož při nese, aby se smluvil a dosti učinil svému protivníku za jeho škodu. Téžť řku domácím chytrým rokovníkóm, kteříž utiskají pravdy sprostnějšieho svú chytrostí aneb mocí, žeť dojdú hoře s týmiž ďábly, a najviece, když, vědúc, stojie po křivdě; neb na domácích rociích viece po pravdě než po právu súditi slušie a smlúvatí lidi. 10

Slýchal sem také, ano mezi sebtú přemlúvají někteří, proč jest z jurist málo svatých? I domýšlívám se, že mnozí jen pro česť světskú, a žej' peněžito býti rozumú u práviech, učie se jim; a jsúc neprázdni s rozličnými súdy, často své mysli k Bohu nepozdvihnú. A také snad proto, že mnoho práv jest pro lidskú křehkost ustaveno, ješto před Bohem nenie právo; jako taková práva, jakož jsú mnohá mezi kupci, jichž súd práv lidských pro tovařistvie lidské nemóž mstíti. Ale právo božie najmenšie takové věci nenechá bez pomsty. Protož, ktož práva čtú ústavně, z kakéhos netbavého nerozmyslenie zdá se jim, když nejsú protiv právóm psaným, žej' na tom dosti. Ale ktož čtú písmo svaté, ti mohú vzdy se pomnieti z něho, kde jsú a v kakém-li jsú nebezpečenství, a k kakému duostojenství mají přijíti: protož jsú vzdy v žádosti dobré, a pilní sebe, vidúc své mnohé nedostatky. 25 Ale toj' jisté, kdež leč súdce, leč řečníci, leč písaři pilní jsú pravdy, a jmají ustanovile úklidnú mysl, že jí ani lakomstvo hýbe od pravdy, ani bážň, ani přiezeň, ani nepřiezeň, leč by kdy právo mosilo hnúti pravdú, jako sem dřeve řekl: tu by oni nebyli vinni, ale ti, ktožť právo vedú protiv pravdě. Tuf sám Buoh přebývá v nich, a z nich své súdy vydává; a potom, ač i s zdejší jich prací, jakž jest obykl, dovede je do královstva nebeského k těm andělóm v tovařistvo z třetieho kuoru. Jehož nám dopřej, Hospodine! Amen. 30

35

Pánóm.

Skonav řeč o jerarchii prvé, jíž o druhé mluviti budu. Neb jakož prvá povzdvihá nás k Bohu, a drží při něm, když

jako súd vidáme, co kdy máme činiti, a vieme mnoho těch věcí, pro něž se zapálíme u milování Boha: takéž druhá vede dolejší, a táhne k té první. I jsú první andělé v té druhé jerarchii, ješto latině slovú *Dominaciones*, jako by řekl: „panující;“ neb způsobem božím někak jako panstvo mají nad nižšími. K tomu kuoru stav světského panstva móż býti připodobnán; neb má býti vzpanilé mysli, laciného neváže draho, a více dobré váže dráže, a nelituje více dobrého pro méně dobré; a má mocně panovati, i jedné se nepoddada nesličnosti. A tak z toho pořadu najprv a zvláště jsú ciesaři, jelikož ke všemu světu, králi k svým zemiem, páni menší nebo větší v svých panstvích. Protož, což jedniem řku tuto, to neb podobné k tomu každý rozuměj, jako by jemu řečeno bylo, kdož také má panování nad kým, ač i malé.

I řku najprv, že každý pán má pilně to znamenati, a jmieti za to, že chce-li k Bohu, má jíti zřícením božím. I jest to božie zřícenie, že, jakož ti andělé, ješto tróni slovú, jsú pod oněmi, k nimž sme učené v svatém písmě přirovnali: takéž ti to ve čtvrtém kóru, jichž podobenstvie nese panstvo zde na světě, jsú pod tróny. Protož páni tak mají panovati, jakož je práva vedú, ale ne jakž chliec; neb ne oni jsú nad právem ustaveni, ale nad nimij' právo. A všakž mohú podlé práva některá práva nehodná proměňovati a dobrá ustavovati s povolením své obce, aneb starších z obce, úřadu svého právem; a protož snad také i slovú páni, neb jim toho přeje právo: ale slušie jim to činiti s múdrostí pro obecné dobré a s dobrú radú. A protož slušnej' pánóm písma poslúchati a kazatelóv spravedlivých, a býti rozumnu; jakož jim i Šalomún radí, řka: „Poslúchajte, králi! a rozumějte; naučte se, súdce! ješto súdíte kraje zemské; přichylte svoji uši, ješto máte pod sebou lid mnohý, a miloj' vám, že se okolo vás trú zástupové lidští; neb dánaj' vám od Boha moc najvyššieho, jenž otieže vašich skutków, a projde myšlenie vaše, že jsúce služebníci jeho, právě ste nesúdili: hrozně a skorof se ukáže vám; neb súd najtvrzí v těch, ješto jinými vládnú, bude. Menším bude milosrdenstvie pojičeno: ale mocní mocné muky trpěti budú. Neb neskryje se i jeden před Bohem, ani se čie velikosti Bóh báti bude; neb on jest učinil malého i velikého, a za jedno má o kaž-

dém péči: ale silným silnějšíe budú muky. K vámf, o králi! chýlé se tyto řeči, aby se ode mne, jenž sem dřeve vás byl, učili múdrosti a nepohýfili; neb ktož se naučie spravedlnosti, naleznú, co by odpovéděli. A protož žádajte řeči mých a milujte je.“ Toj řeč Šalomúnova, ježto má správně býti v srdci každému pánu.

A také i jeden ciesař, i jeden král, i jeden pán neb nejmenší pánek, chce-li podlé toho, jakož jest Bóh zpósobil, rozuměti, nemá jmieti za to, by proň byla obec, ješto jest poddána jemu: ale za to jměj a tof jest jistá pravda, že pán pro obecný lid jest ustaven. Veď žádnéhoť jest jeho máti pánem aneb ciesařem aneb králem neurodila inhed, anif jest od prva počátka bylo pánov, ale rovni sobě lidé byli; ale zlost jest lidská zavinila, ež mosí nad sebú pány jmieti. Pakli kto svým panováním upadne od pravdy božieho zpořiezenie, a podštíváním těch padlých andělóv, ješto sú se svú zlú žádostf od pravdy hnuli, že sám pro svú hrdú žádostf, ale ne pro obecné dobré, panuje: však proto bez své vóle jest služebník boží, jakož jsú i črtie boží služebníci, ač i nechtiac, když jedny nuzie pro jich hřiechy, a druhým odplaty v nebesiech přičinějí; neb i ze zlého umie Buoh vybrati dobré. Takf jest právě o těch pániech, ješto ne pro boží zpósob, ale pro svú mysl hrdú, jakož sem řekl, hledají, aby panovali: kakž kolivěk někdy pravdu učinie, však to ne pro Bóh, ale pro se činie. A kakž koli své chudiny bránie, však ne jako slepička svých kuřátek před luňákem, ale jako pes brání mrchy, aby jie nejedli jiní psi, ale aby ji on sám ohlodal všicku. Protož ne podlé toho účinka, že bránie chudiny, budú jmieti odplatu, ač se i hodí k něčemu to, že panují: ale podlé jich úmysla zlého budú jmieti pomstu s těmi dáby, ješto sú nesstáli s svatými anděly v tom čtvrtém kuoru u vóli boží. A jakož praví svatý Pavel: „Ktož chtie bohati býti, upadnú v rozličná lákánie a v osidla, ješto topie lidi do zatracenie;“ slušie se na to rozmýšleti každému, ktož žádá panstva, a uskrovniti tak svú žádostf, jakž by nebyla protiv Bohu. Ale ktož panují sami pro se, že jim více chutno zdejší česť jmieti, rozkoš aneb sbožie, jež brzce vše mine, než od Boha u věčném bydle česť věčnú, rozkoš pravú i sbožie hojně: ti se nerozmýšlejí na to slovo svatého Pavla,

i vážnú jako ptáci ná otržni v osidla, ješto je topie do zatracenie, majíc svobodstvo panovanie k zaslone pravdy, ne panovanie vinú, ale svého lakomstva, že snad mnie, by, což mohú, vše slušalo. O tom pak o všem i mluvíti nenie třeba

5 před múdrymi, ješto říekají bláznoví páni: „Chlapť jest jako vrba: čím čestějě ji obrubáš, tiemf se hůště obalí.“ A ktof toho nevie, chce-li jen věděti, že jakož i žádnému ciziemu, takéž ovšem ani sobě poddanému i jeden pán nemá křivdy učiniti? neb ač jest z každého hřiech, však z poddaného

10 sobě jest velim většf. Ohyzdnaj' věc i před Bohem i před lidmi, by kto sám tomu učinil křivdu, jehož má brániti křivdě. Protož-slušie pánóm, kdež mohú, aby svým poddaným byli dobrotivi, ale ne protiv Bohu. Pakli dobrotiv nemož prospěti, má pán moc svého práva proti nebojatyf ukázati, a

15 více pro obecné dobré, než sám pro své; neb ktož zlým odpůštie, ten dobrým škodí. A tak každý pán má se pilně hněvu stříeci, aby z hněvu i žádnému nebyl těžek protiv pravdě; a také lakomstva, aby svých nedřel protiv pravdě, chtě bohat býti; a lenosti ovšem, aby se zlému svým ne-
 20 tbáním rozmoci nedal. Neb i sám sebe, i toho, což má, pro obecné dobré s múdrostí má nasaditi; neb má býti štít dobrým, a zlým kladivo.

A protož zjednána věc jest božím způsobem, aby páni od svých poddaných měli určené dani, aby mohli tiem svéj

25 pořad vésti, jich dobré obmýšlejc: ale jakž vyjdú z miery dávného ustavenie, nuziee lid, neposlůchajíc svatého Jana Křstitele, ješto učieše rytieře, když ho tázachu, kak by měli živi býti, řka: „Necíňte žádnému násilé, ani koho obviňte křivdú, a mějte dosti na své dani určené,“ tak nejsou páni,

30 ale násilnici. Neb ten jest pán pravý, ktož se nestrachuje, ani bojí jiného, jen šeredně učiniti: ale ktož se chudoby bojí, brzof pro ni učiní křivdu, a tak nenie pán pravý. Neb Seneka die: „Ktož se bojí chudoby, toho se jest třeba báti.“ A páni nejsou proto, jakož praví svatý Pavel, aby se jich

35 dobří a spravedliví báti jměli; ale dobří páni tak mají s svými poddanými, jsú-li dobří, živi býti, aby je mohli milovati a z milosti v počest je jmieti. Pakli jest lakomec pán, kakž se jest nebáti jeho i dobrému, když protiv božiemu způsobu který sbožie dobývá? Očité znamenie v jedné věci činí, i

v drabé zlé domněnie. A protož ot dávna, ktož slúti chtie páni menší neb větší, stydie se kupčením, aby lakomstva neukázali; neb jistě jim neslušie, počovadž úroky mají a jiné daní své spravdné, po takových zístiech státi; neb to nepfislúšie k tomu stavu, ješto má svú mysl ode všeho, je-
hož se které zlé domněnie blž přidrží, odtáhnúti. Protož aby se lépe uměli vystřehati zlého sbožie, ktož chtie býti dobří páni, o úrociech i o jiných jich daniech chci svúj úmysl povědieti; a najprvé o úrociech.

Správně i žádný nemá bráti úroka, než věda kdy, a 10
proč, aneb s čeho. Neb ktož by dal komu svú roli, aby ji tiežal, aneb miesto, aby na něm sobě duom ustavil, aneb duom, aby v něm činil svú potřebu, a dával s toho určený plat: ten plat svobodně móž každý pán jmieti tak, jakž jest smluvil; leč by onoho přieliš přetáhl, žeby nemohl sstačiti, 15
tehdy má své zase vzieti, vzdá-li jemu, nechťe úroka toho platiti déle. A z toho mi se zdá, žeby to dobrý plat úročný nebyl, ktož by kúpil jen tak holý plat, a nekúpil něčeho jmenem, s čeho by jemu měl ten plat jíti. A také, ktož od
koho úrok běře, povineh jest jemu to svobodno učiniti, s čeho 20
hož jemu platí úrok, práva jemu pomáhati, a před násilím, jelikož móž, brániti jej. A tím činem, ktož by či oprávece byl, mohl by od něho také za to něco jmieti, ač by i jeho role, neb domu, neb jiné věci takové nejměl. Miením z
světských; neb kněžský řád pod i žádnú daň neslušie pá- 25
nóm z práva. Dostit mají, modléc se za světský lid, a jich nedostatky duchovnie nahražijíc. Neb tak jest Buoh vešken běh zpósobil tohoto světa, že i jeden nemá prázden jiesti svého chleba; protož v pateři i kázal nám prositi ne oizieho chleba, ale svého. Náš chléb jest, když jeho některú stranú 30
zaslužime, pracijíc o něm; a však tak jest náš, ač nám jej Buoh dá; neb nedá-li nám Buoh, ani náš bude, ani nám k užitku přijde, ač by již i náš byl. Protož die žaltář: „Úsilé svú rukú ktož budeš jiesti, bžežerý jsi.“ A pak jinde nechválí těch, ješto nemají lidské práce, a ješto netrpie s spravedlivými: že tociš věčně trpěti budú. Ale já toho nehydím také, ač kto úroky běře, a sám o lidech nemá práce pro někakú podobnú věc: když miesto sebe má jiného, jenž móž nésti jeho práci.

Mýta také berú páni někdy správně, a druhdy zlé. Správné mýto jest, když jest kniežetem té země ustaveno pro některú potřebu pilnú, jako aby cěst stříehli, kúpcóm činieć pokoj, aneb mosty dělali, cěsty opravovali: ale jakž by ta potřeba minula, tak by i mýto minúti jmělo. A však ktož chová na to lidi, kdyby byla potřeba, aby stříehl cěst: ten i v pokoj móż bráti mýto ód kúpców; neb móż se to nahoditi, že to, coj' dávno bráno mýto v pokoji, bude v nepokoj v jednu chvíli naloženo. Ale ktož od kněží a od svobodných panoší a vládyk berú mýto, krivěť je berú podle práva duchovníeho; zlý obyčej nemá omluvy, aniž má obyčej slúti, ale má slúti zrušenie pravdy. A vězte to, páni! ješto svobodné vládyctvo robiti přezříte aneb kněží: budete-li kdy porobeni, tof bude pomsta toho hřiechu; neb jen ti, ktož kupecsky těžie peněz, povinni jsú platiti mýto.

O tržném též: když musí pán neb jeho richtář nakládati, chovaje lidi, aby mohl v trhu činiti pokoj a pravdu, móż bráti tržné jako i mýto.

Těž ungelty pán v svém městě pro obecné dobré, s povolením obce aneb starších a můdřejších, móż uložiti bez hřiecha: ale jakž v tom učiní jim krivdu, dlužen jim jest navrátiti.

Když pak svého zisku hledá pán více než obce své, a obtieží ji kterým zámyslem, jako někteří stavějí pánvi své, a branie lidem, aby v jiném nevařili, aby jim s toho plat šel: jest-li plat skrovný, že se to hodí lidem, nehyzdím toho, když jest obec k tomu povolila bez přinuzenie dobrovolně; ale jest-li zářav obci, nechválím toho.

Víny také berú páni s hřiechem, a někdy s hřiechem odpúštějí. S hřiechem berú, když proto vezímú, že ke vžeti lakomstvo nuí, aneb zvlášti hněv někaký bezprávný; a s hřiechem některdy odpúštějí vinu, když netbají lidi svých pokojiti, aneb chtieć slúti dobří, i odpustie zlému, a ten potom více bude škoditi dobrým. Zlé jest, bez pomsty nechati zlého, a také zlé, lakomě vzieti. Protož každý pán v tom buď sám při sobě, a hledaj snažně polepšenie zlych, anebo jich zlosti ukráćenie pro pokoj dobrých.

Pomoci skrovné pán móż od svých poddaných potřebovati v některé potřeby mimo určenie své platy; ale ne tak

nemůdře, by jemu pomoc byla, a jiným záhuba: jako když by pro obecné dobré měl kterou práci s nákladem nésti, jiež by bez své záhuby snésti nemohl; aneb když by zahynul, pravú válku nesa; aneb kdyby dobývaje přiezni, ješto by se i jeho poddaným hoditi mohla, učinil který náklad. Ale 5
 kdyby projhrál, aneb jinak nemůdře pro svú hrdosť propýchal a ztratil, aneb zašel v dluhy, více, než jest podobno, dobývaje: zlá by byla omluva, pomoci bráti na své chudině; nemá i jeden táhnúti přes moc.

Berně pak slove zde v Čechách obecná pomoc královi. 10
 Té sú byli najprv páni dobrým úmyslem pro obecné dobré povolili, a v pravdě v tak pilnú potřebu královu k zemskému dobrému správně jie mají povoliti. Ale jakýž já vizi nepořad v ní, nemohu říci, by bez hřiechu byla velikého, tak královi, jako i pánóm, i také bercím i vládykám. Strach 15
 mně za krále, že přieliš často ji béře, a snad více, chtě skúpiti země okolnie svým dětem, než pro obecné dobré; a snadno-li jest jedné zemi skúpiti tolik jiných zemí? Páni pak hřešie v berni, pochlebujíc a nechťec rozhněvati krále pravdú; ale, jakož sem řekl, pochlebujíc králi, nestojie protiv zlému obecnému. A často rádi jsú jí, aby svých lidí 20
 užili pod omluvú, jako by nemohli vziati pomoci na svých lidech v potřebu pilnú, když by přišla; ale což neslušie, po tom se zlá člověčie mysl více zžedí. A v tom nejsú bez viny i vládyky, když málem odbudúc berně, mnoho 25
 vezmú na svých lidech královým jmenem. Mohli by za stravu a za práci, jezdiec o tom, užiti něco, ale ne přieliš; a byla-li by potřeba taká, i nevylyhuje králem, mohl by pomoc vziati na svých lidech. Bych pak řekl: „mají hřiech z krále, pravdy jemu na berni nepovědúc:“ zdá mi se, žeby větší 30
 hřiech byl z lidí; neb beze všie milosti ji berú, tak ve zlých dědinách jako v dobrých. A zdá mi se, že to jest omluva zvláštie a pravá vládykám, že podlé úkolów dřevních povolijí páni berně.

Berci také v tom hřešie, že ač úkoly berú rovně, ale 35
 zámazné berú těžce: jako této berně pro Bramburskú zemi pátý a druhdy čtvrtý groš brali zámaznému jako úkola, a písaróm zvláště. To sem psal o bercích, donidž sem nevěděl tak velikého jich zlosynstva; ale této berně to sem

vzveděl, ještoj' mne nikdy nepotyčalo jindy: že berú berci po jedniech knihách, sami sobě učinivše, na sprostných vybrožijíc viece, nežli jich jest úkol pravý, a ukáží ty knihy, řkúc: „Hlédaj, čti sám, žeť jest tolik úkola tvého; co mluviš⁵ protiv knihám?“ A sami sobě napsavše knihy ty, aby takú lstí mohli sobě přidřieti; a s jiných knih královi vydadie počet, ještoj' na nich úkol pravý. I vzeknú sprostní lidé krále, žej' těžší berni než jindy kázal bráti, a král o tom niče nevie! To-lij' pravda a viera bercích tak královi jako¹⁰ i zemanóm chudým a sprostným, že na nich vydrú viece, než jim kázáno, a toho královi nedadie? Protoť ciesaře nemenují, že ne ciesařovým, ale královým jmenem béře berni. Tak mi se zle berně líbí, že neviem co o ní řka; neb čím kde-ďalší pravda, tím ďalej Buoh.

¹⁵ Pokřemné tiem jest zlé, když kto chtě úžitek toho jmieti, rád vidí, aby lidé leželi v krčmě aneb jhráli, neb jměli leckakýs ryk, netbajíc na Buoh. Ale že pro krčmy bývají svády, móž pán s nich bráti plat, aby pro pokoj mohl na to chovati lidi.

²⁰ Ktož pak židý jmají, chtě-li je křesfansky jmieti a křesfansky jich užívati, ti vězte, že jsú židé vězni Římského ciesaře křesfanského; a v pravdě i jeden jich nemóž jmieti, jen s jeho volí. A tak mají je jmieti, aby s nimi nehodovali, nezvali jich k sobě, ani se myli s nimi, ani v nemoci²⁵ lékařstvie od nich brali; a také nemají jim úradu mezi křesfany poručiti, aby nevládli nikdy křesfany. Ano dievek, dojek i jiné čeledi v domu svém židé nejmají křesfanské jmieti: neb ktož jsú v jich čeledi kteréž kolivěk sluhy, jmají na ně kněžie dáti kletvu; pakli nechtie jich židé od sebe³⁰ pustiti, ale všem křesfanóm má zapovědiena býti s nimi obec, i v trhu, i ve všech věcech. Ale kromě jich domov, neb v domu náhodú, ne jako by jeho čeledín byl, móž křesfan židov rataj býti, aneb jinú potřebu jeho učiniti. Také práva velé, aby nedali židóm nových škol dělati, ale vetché mohú³⁵ oprávněti tak, aby větších ani dražších nedělali, než dřeve byly. Hodov a jiného způsobu podlé jich ustavenie nemají jim křesfané brániti, ani v sobotu mají táhnúti je v súdy aneb jim dávati roky na křesfany, neb v jiné jich svátky. A také nemají zevně choditi mezi lidmi ty dni, když křesťené božie

pamatují umučenie k velice noci. A ten den u veliký pátek
 nemají jmieti svých dveří ani oken otevřených. A žid nemá
 práva jmieti, aby svědčil protiv křesťanu; ale křesťan móż
 svědčiti protiv židu. Pakli by se i žid i křesťan táhli na
 žida; tehdy sůdce křesťan to, což uslyší od žida toho, naňž
 sú se táhli, má vynesti sůd. Nemají také židům přezřieti
 páni, aby chodili jako křesťené; ale připuditi je jmají, aby
 chodili tak, jakž by znáti bylo, že jsů židé. Kdež kolivěk
 kteří páni protiv tomuto v čem židům pomáhají, velměť
 hřešie; jakož se často naházie, po hřiechu! že leč práv,
 leč křiv chudý křesťan, vzdyť žida bohatého učinie práva.
 Kak pak mají páni na židech bráti, o tom piše svatý To-
 máš z Akvině k jedné hrabině, řka: „Kakž kolivěk židé
 svým proviněním, jakož svědčie práva, jsů v té porobě, že
 mohů páni jich statek vzieti, jako svůj: a však tak, aby po-
 třeba jich životóm nebyla odjata; neb máme se ve cti a
 v sličnosti obierati netolik k křesťanóm, ale také i k nekře-
 sťanóm, aby jmě božie nebylo pohanieno.“ Protož podobné
 jest, aby šosy neb berněmi, jichž sú neobykli, nebyli ob-
 tieženi: ale k obyčným daniem mohů býti pritištění. Ale
 toť miení svatý Tomáš o těch židech, ješto se obierají ře-
 meslem, neb dielem, neb těharstvím kterýmž koli, ale ne
 lichvů; neb v témž listu pravi: „Poňovadž toho, což židé
 lichvů dobudů, nemohů s právem sobě zachovati: vezmeš-li
 ty od nich to, ani ty mőžeš toho sobě zachovati; leč by to
 bylo, ješto by na tobě neb na tvých předciech bylo vylich-
 veno. Ale mají-li to, ješto sú na jiných vylichvili, a tys to
 vzala, máš vráti tiěm, jimž sú židé vráti ti jměti, ač je mő-
 žeš nalezti; pakli nemőžeš, ale podle tvého biskupa rady a
 jiných dobrých v milosrdné skutky obrať, aneb k obecněmu
 užitku zemskému.“ A tak i vinu móż s žida lichevného
 snieti penězi, ale neschovati jich sobě, než vráti ti, vie-
 li pán, na kom jest žid vylichvil; aneb, jakož jest řečeno, chu-
 dým, neb k obecněmu dobrému obráti ti. A protož vzdy
 slušie, aby pro vinu netolik penieze vylichvené žid ztratil,
 neb v pravdě jeho nejsů, ale aby také trpěl něco jiného
 k tomu. Hlédajtež, páni! tak-li židy jmáte, či-li jinak; rádi
 byste, když vaši židé vylichvie mnoho, zdali by vy mohli na
 nich mnoho vzieti. Stydíte se lichevníci slúti, ale lichvu

bérete rádi, ne proto, by vrátili ji, ale aby schovali sobě. A biešež to někdy, že když zjiemali židy, a listy neb základy, pobrali jim, že sú as a jistinu jen brali od jich dlužníkův: ale již od svých rádcí a náhončích té lsi sú se naučili, že pod lestnú omluvú i lichvu vydrá. A protož vidíme to, že den ode dne hórež hóročž; neb každý chce dobrým slúti, a říedko kto, by chutně chtěl býti dobrým; ležri, zloději i lichevníci nechtie zlí slúti, a páni radše ebtie slúti dobrými nežli býti. A tak, že sej' tak rozmohla lestná nepravost, mezi mnohými lidmi potuchla mílešť.

O odúmrtech máme psáno v knihách Mojžíšových, že řekl Böh Mojžíšovi: „Mluv teto k lidu Izrahelskému: Když umře člověk, nejmaje syna, jeho dědina na dceru spadne; nemá-li dcery, tehdy jeho bratřie budú po něm jie jmieti; pakli by i bratři nejměl, dáte bratróm otce jeho; a pakli by i strýcív nejměl, tehdy ktož jsú najbližší jemu, tým jsú dáno býti to, což jest on jměl: a to věč synové Izrahelští mají jmieti u věčném právé.“ Jest-li to, že omluvá obyčej jiný: však by měl s právem, to pomně, ktož bére odúmrti, za ty duše dávatí almužnu.

Oběžné správné jest, aby ztratil, ktož před právem běží od své hospody, aneb chtě mesaaden hospodě býti.

Zchodné nerozumáji, by kudy bylo bráti správné; ale vzdajné často móž vzieli pán, i k tomu více na polepšenie sedliště; neb často, a téžměř vzdy, tu lhotú, ta lesem pomóz pán člověku, aby ustavil a oprávéł sedliště: an pak zkaze, zapsuje, i chce opustiti sedliště; v pravděť má navrátiti lhoty, neb což jest k sedlišti přidáno byle. Ale však kdyby pán viděl, žej' zahynul člověk bez své viny, to by měl v pravdě obmysliti. Ješto pak nechtie od sebe púštěti lidí, a nejmaje k nim i jedné viny, než žej' bohat aneb bezdátek, aneb chtiec od nich za tiem koláči, ovšemf jsú před Bohem křivi. Veť svobodníf jsú lidé; jest-liť páně dědina, člověkť jest boží: proč by svého dobrého a svých díetek, neprovině, chudý člověk nehledal, kdež moha? Věsak by pán nechťel, by jeho chudina nedala jemu, když by on chtěl, prodáda dědina, i jiti od nich: pročž pak nepřeje téhož své chudině? Mohli by se dobře na to páni rozmysliti, coj' Buoh učinil Faraonovi, ještoj' nechťel lidí židovského, když jim Mojžíš bral

výhost, propustiti, kak jej je těžce ranil na sboží na li-
dech i na synu, až se potom i nad samiem pomstil, utopiv
jej. Veď týž jest Buoh, jako i dréve; ačť se zde ne vzdy
mstí nad zlým, však proto nenechá bez pomsty najmenšieho
zlého. Častoť čaká, aby sám nad sebu pomstil člověk poká-
ním, želeje a milosti prose. Pakli nebude tak plné želenie
zlého, ale v čistcíp tieže pomštno bude; pakli dokoná člo-
věk, nehledaje od Boha i jednoho smilování, tehdy v pekle
věčně bude zlému pomsta. Protož nefiekajte: „Již se Buoh
nemstí, jako dréve; činme, což chtiec!“

Počestné slove to, ješto lidé z milosti, ctiec svú ho-
spodu, když přijede, neb na hody některé, přinosie dary.
Těch darów nenie hřiech bráti pánóm, a jmají toho vděčni
býti svým lidem, a pomnieti jim to vším dobrým: ale jakž
by ten dobrý obyčej chtěli lakomstvem z práva jmieti, tak
by hřiech jměli. A ktož kolivěk nuzie lidi k takým daróm,
aneb prodávají v tom právě své dědiny, aby draže jim byly
zaplacený, cizief berú, prodávajíc to, ješto jich nenie: leč
by byli, osazijíc svú dědinu, v tom právě ji dali a vymluvili.
Neb ktož dědinu dáva na plat, což vymluví a več onen
vstúpí, to móż na něm bez hřiecha vzieti. Ktož pak dary
berú, aby krivdě napomáhali protiv pravému; aneb ješto vši
obci k škodě v městech bratrstva přehlédají na koláci: ni-
kakěžť to dobré nenie. Neb praví David: „Hospodine! i kto
vzejde na tvú svatú horu, a v tvém stanu odpočine?“ I od-
poviedá skrze ducha svatého, mezi jiným řka: „A ktož da-
rów protiv spravedlným nebéře.“ Protož berúc dary, třeba
opatrnú býti každému pánu, aby jej lakomstvo nepodtrhlo;
neb darové i múdré lidi oslepují.

O peněžném obrazu to najviece dotýče kniežat. Tak
mi se zdá, že když najprv které knieže zarazí dobrý peniez,
že bez hřiechu móż toho úžitek skrovný jmieti; neb mosí
k tomu lidi jmieti, aby to pósobili. Ale jakž pod týmž obra-
zem učiní horší peniez, chtě toho užiti viece, tak jest to
inhede lest. Neb pravý peniez má býti též váhy, a z ta-
kéhož stříbra nebo zlata, jako dřevný, když jest též po-
stavy. Ještě by menší zlé bylo, když horší činie peniez
na váze, aneb viece mědi přičinějíc, by proměnili i postavu;
neb mnoho lidí tiem oklamají o jich jměnic, z kupcův i

z rozličných řemeslníkův. Coj' zlúpeno pánov a vládyk od toho času v jich úrocíech, jakž jest dobrý groš český za krále Václava druhého byl zaražen! Neb v ta doba čtyřie a šestdesát stáli za hřivnu stříebra, jakž slyši. Potom v týž obraz více mědi za našich otcov přičinili, že dva a sedmdesát bylo jich za hřivnu stříebra. Pak teď nevelmě dávno za nás opět v týž obraz i v túž váhu přičinili ještě více, že osmdesát jich bylo za hřivnu. Pak již za mincmaistrství Rotlebova tolik sú mědi přimiesili, že za puoldruhé kopy jedva dadie hřivnu stříebra! Hlédajž, nejsú-liť páni v svých úrocíech škodni, i vládyky po vši zemi: ktož dřieve jměl čtyři a kopu plata, ten jedva nynie, jmaje puoldruhé kopy, jmá tolik stříebra. Protož což kolivěk jest nám třeba, to jest draže; neb již znají kupci, že v českém groši více mědi, nežli dřeve. A coj' pak zámatku o halěři, to ti vědie, ktož u Praze bývají často. Protož, ciesaři, nebo ty, králi! udá-liť se kdy slyšeti toto, nepřipúšťěj hněvu k srdci; ale pomysl pro Buoh, aby tak zde panoval, jakž by nebylo škodno, ale zisťno zemanóm tvým. I všichni páni pomněte, že lest a křivdu máte i v jiných tupiti: čím pilnějie v sobě, ač chcete šťastně panovati! Neb pravé štěstie každému pánu jest bohobojně panovati, jakož pokládá svatý Augustin o městu božiem, řka podobně k tomu: „My nedieemy, by naši ciesaři něteři proto byli šťastni, ež sú dlúho a mocně panovali, a své nepřátely pod se porobili, města vzdělali, a zej' jim vše pod ruku šlo; a že sú vycházeli ze lsti, ješto sú jim jejich nepřietelé zevní neb tajní léceli: ale diemy je šťastny, budú-li bohobojně kralovati, budú-li vieru ploditi, Boha ctíti, jemu se klanějie, jej chváléc, česť a chválu boží plodiec, za své hřiechy i všeliká svá obmeškání na vsáký den oběť jemu vzdávajie svých modlitev; budú-li při sobě, když jim jich poddaní pro pokoru česť a chválu vzdávají, aneb druží přieliš vzpochlebují, nehnú-li se tiem v hrdosť, ale pomnie-li, ež jsú lidé; a hledají-li snažně obecného dobrého vši svú mocí; a jest-li v nich smilstvo tiem skrocěnějšie, čím by mohlo býti svobodnějšé proto, ež se nebojie lidí; a mají-li žádosť věšši, býti v nebeském kralovství, kdež budú mieti rovně sobě ty některé, ješto jsú zde pod nimi, nežli kralování zdejšieho; jsú-li litostivi a spravedlni, štědři a mi-

lostivi; ač komu učinie protivenstvie, unáhlec se, ale nahradie-li to ochotenstvom, štědrostí, i jiné šlechetnosti mají-li do sebe: a to vše činie-li úmyslem upriemým pro věčnú odplatu.“ Takové krále diemy, ež jsú šťastni nyní nadějí, a potom, když sstojie v tom, ovšem budú teprv šťastni, dojdúc královstvie nebeského. Jehož nám všem dopomáhaj, Hospodine!

Vládkám.

Pátý kuor andělský, a druhý z pořadu druhého, slovú latině *Principatus*, jako by česky měli jmě: „ješto prvnie miěsto pod panujícími v dvoostojenství držie.“ K těm mohu připodobnati obecné rytieřstvo a vládcystvo bohobojné; neb netolik pasovaní rytieři, ale i vše panošstvo slušie k stavu rytieřskému; a takéž vládcystvo a rytieřstvo zlé, hrdé, a ješto stojie protiv pravdě, jen se sami milujice, k těm dáblóm, ješto sú vypadli z toho kóru. Neb jakož dobré rytieřstvo a vládcystvo budú v nebesiech s těmi anděly odplatu jmiěti: takéž zlí s těmi dáblý čúci věčnú.

I jest vláští úřad rytieřského stavu: zvláště před násilím brániti kněží, vdov, sirotkóv; pravdu křesfanskú ploditi, kudyž mohúc v svém vládnání, a tupiti křivdu; a sdužně býti s svým tovařistvem, majie milost k Bohu najprv, a pro Buoh ke všem lidem, a tu milost ukazovati, s kýmž se kto qbierá, každému, jelikž umie anebo móž: ale vzdy tak, aby v něm zlosti nemiloval. A ktož jest taký rytieř boží, tomu nenie těžko trpěti s sebu svých rovní, aneb vyšších sebe; neb jakž kto chce najduostojnějším slúti, tak hotova závisť, anoť jí črt vrtá v srdce: uzří-li koho chuzšieho, a snad podlé světa urozenějšieho, ano pro jeho starších zasláženie ctie jej nadeň, počneť jím smiech pobíjeti; a pakliť bude moci kde jemu nechuf ukázati, v svém kvasu obláště, zpravuje jej, velmě jej lacino váže, toť rád učiní. A takéž chudý urozený, když Boha nemá na paměti, a dme jej pýcha, žeby sám rád slul najduostojnějším, uzře, že bohaté ctie lépe než jej, ješto snad nejsú tak jako on urozeni, vsviedí se závisť, nechťe se na to rozmyslíti, žej' Bóh onomu toho popřál nyní, ješto? jemu neb předkóm jeho toho přál dréve; i

vstískne se protiv vóli boží, právě jako proti ostnu. A takéž kteříž koli lidé služební, ještě vzdy chtie nepořádně býti ve cti mimo jiné; nechťeli by, by to kto jměl, jehož oni nejmají; a tak i hospodě nevěrni budú, ač ne jiným, ale 10 tiem, žeby nechťeli, by jiný tiem se hodil své hospodě, jímž se on hoditi nemóž. A jest-liť to viera, ktož radše hospodě škody přejí, než by jemu viděli sebe hodnějšíeho? Kdyby kto, jakž by najsnažnějie mohl a najlép uměl býti hoden v svém stavu, tak se snažil, a což by mohl jiný lépe nadeň, 20 aneb uměl, by to rád viděl, to by viera byla; jakož' v těle našem, že levá ruka nic nezávidí, žej' pravá hbitější: a stav rytieřský má v obci svatého křestanstvie týž úrad, jako v těle našem ruce jmáta.

Z té pýchy to také jest mezi vládcystvem a rytieřstvem, 30 že druh druhá chce přetráviti, aneb rúchem přepýchati. Dosti by ku pocti na tom bylo, žeby špatně živ nejsa, húževností do sebe nenkázal, tak v rúše jako v ztravě podlé důstojenstvie svého stavu, nad nižšie sebe a podlé rovných. Ale když ta žádost jest v srdci, že nad své rovně vzdy tiehne; 40 tu krojem novým, nechťe býti rovně s lidmi pořád, coj' to než pych a závisť? a v nynějšiem pak kroji snad smilstvo přielišné, aby, jakož panie neb panny své prsy strojie okazujíc, takéž rytieřstvo svůj zadek, aby byli póvab k smilstvu jedni druhým! To-li také k rytieřství slušie, tak dlúhé no- 50 siti čepky, tak rozličnýmí femeny uvázati, ež pro ně nemóž rytieř býti hotov postihnúti neb uteci, aneb, letí-li, vstáti spěšně? Pakli kto drahostí rúcha svého, neb ztravú, neb čeledí velíku chce bohatějšíe přepýchati aneb rovné, nenie to rád způsobem božím. Jakož sedláci a sedlky nemají se vrovhati 60 rúchem, ztravú neb čeledí, neb kterúz kolivěk takovú věc vládkám: tak vládky, i s ženami svými, nemají se pánóm vrovhati chtieti, ani kniežatóm páni. Ale vídáme často páry, ani pokornějšíe postavy, než vládky; a každého pak vie Bóh srdce. Bych pak mnoho o rúšiech mluvil, na krátce toť 70 jest mój úmysl: že rúcha jsú často znamenie člověčie mysli; protož písmo hyzdí rúcha hrdá, žej' znamenie a podněť hrdosti a smilstva. A však jich nebrání kostel pod kletvú; neb ne vzdy jest hříech smrtedlný rúcho drahé, a kostel nesúdí tajných věcí, ale sám se suď každý, chce-li býti prázdne

božieho súdu. Neb v takých věcech, jimiž lidé zdejšíe cti a chvály dobývají, tak můžem hřiech rozuměti, jakož zdejšíe česť a chvála jest hřiech menší neb větší, aneb nenie. I praví svatý Tomáš z Akviné: „Žádost chvály zdejšíe móż býti trojím činem hřiech smrtedlný: jedniem, když se kto sveličie křivdú, tiem se čině, jímž nenie; druhým, když to, z něhož má česť a chválu zdejší, tak miluje, žeby raději přestúpil božie prikázanie, než toho zbyl, z něhož má tu česť a ohválu;“ a to často bývá, že nejeden, jsa křiv a věda to dobře, však než by se ukázal křiv, přiseže křivě, i bude křiv před Bohem dvakrát; a též když dopustí přísahy, vzmluvě křivdu na druhého; „třetím, když kto vše své snaženstvie konečně obrátí k tomu, aby zdejší měl chválu a česť; což dobrého činí, to jen pro zdejší chválu.“ A tak těmi činy móż býti hřiech smrtedlný žádost chvály zdejšíe; ale jinak žádost chvály móż všední hřiech býti. Pakli by kto nic sám pro se nežádal chvály, jen pro úžitek jiných, — ale toj řiedko, by k tomu svá libost vláštie netržala, — tak by i žádného nebylo hřiecha. Také praví svatý Tomáš, že v rúše a v takových věcech móż býti hřiech z přielišnosti, a to dvojím činem: jedniem, když kto upřieliší, jelikož by se měl přirovnati k těm lidem, s kterýmiž jest podlé svého řádu. K tomuf praví svatý Augustin: „Kteroz jsou protiv obyčeji takové rozkoši chlubné, jakož jest daleká różnice, tak se jich slušie dalece střieci, jako smlúvy města aneb kraje některého, potvrzené prikázáním aneb dávným obyčejom, pro i žádnú svú žádost ani domácí člověk, ani host nemá zbořiti. Neb šerednaj' to částka, kteráž se své větší straně nepřirovná. Druhým činem móż býti to upřelišenie z nepořádné žádosti mysli, když člověk má libost přielišnú v rúše krásném, neb v čemž koli takovém, a to leč podlé obyčeje, leč protiv jich obyčeji, s nimiž jest. A ta mysli nepořádnost bývá trojím činem: jedniem, když hledá člověk chvály lidské v těch věcech, jimiž se tak okrašlije. A praví svatý Řehoř: „Jsú někteří, že nemnie, by byl hřiech příprava drahého rúcha; a kdyby nebyl hřiech rúcho drahé, nikakoz by Kristus tak znamenitě nevyppověděl, že onen bohatec, jenž jest u pekle pohřeben, zde u purpuře a u bysu, tociš v drahém rúše chodil; neb i žádný drahého rúcha, jež nad jeho stav vycházie, nedobývá.

k jinému, jen k chvále světské.“ Druhým činem bývá ta nepořádnost myslí, když člověk v drahém rúše hledá přílišné rozkoši tělu svému, jako měkkosti, ještoj' lahodna k dotčení. Třetím, že přílišnú snažnosť obrátí na to, aby do-
 5 byl rúcha drahého; a to by samo zlé bylo, by v tom nic jiného nebylo zlého, takú práci na nepotřebnú věc naložiti, a potřebnější věc zameškati. I kak jest dobré, aby se nikdž rúcho nemraštilo, tak se svázati, ežby sebú nemohli vlastní? Kak-lij' to pravé, po hrdém rúchu stojiec, prieliš za-
 10 jíti v dluchy, pro něž dlúho bude lbáti, nezaplatě, jakoj' slíbil? Protož dobrá věc, z miery nevycházeti, a čímž kto jest, tiem chietí slúti; nebť najděl trá rovné.

Také v nedostatečném rúchu móż býti hřiech dvojm činem: jedniem, když kto leností neb hůževností netbá,
 15 aby se těm přirovnal, s nimiž jest jednoho řádu, a s nimiž bydlí; druhým, když kto pro zdejší chválu nechodí v drahém rúše podlé svých rovní, aby jej chválili lidé, žej' dobrý, bohobojný člověk. Ale kdyby kto proto chodil v sprostném rúchu, aby v sobě krotil smilstvo a hrdost, neb aby darem-
 20 ně mnoho na se nenakládal pro boží bázň, ten by dobře činil, když by jen podlé toho, jakož jest s jinými lidmi, obyčejem svým dalece z miery nevycházal. A tak jakož ve všem, takéž i v rúše, vše v hod dobro. Nad jiné, aneb s najhelmbrechtnějšími chietí rúcha drahá aneb kraj mieti,
 25 jistě nemóż bez hřiecha býti; a také přieliš se sprostně mieti, ež by snad skrz to poddaní jeho netbali naň, nenie dobré; neb lidé podlé obecného nedostatku, jakž koho vidie, tak jej mají. A též jest o všech těch věcech, z nichž lidé mievají čest světskú. Neb po zdejší cti má státi člověk podlé
 30 svého stavu skrovně, ne protiv pravdě, jako i po sboží: ne proto, by v tom se chtěl kochati, ale aby tiem byl užitek jiný. A však velmě opatren má býti, aby chťe se slíbíti lidem, nebyl pohaněn Bohem; nebť to bývá, ktož chce býti přítel tohoto světa, ež bude nepřítel boží.

45 O kratochvíli pak rytierské rád bych psal něco: ale tak seť rozmohla zlost lidská a pótuchla mezi nimi milost, ež věru neumiem k tomu niče řéci; neb počnúc kratochvil úmyslem dobrým, lidé spieše proměnie ve zlé úmysl, nežli v dobré, a neřku namieste hrdosti, ale způsobie tak, ež vše

bude hrdost pravá aneb smilstvo, jakož to vídáme v tancích aneb v kolbě. Protož sám se sud každý; neumějíť dobře mluvití o těch kratochvilech světských.

O turnejích vědě, že práva pravie, ež ta škodná kratochvil nemá slúti i kratochvil. Protož kostel jest turneje zapověděl; a sejde-li kto v turneji aneb potom, tu úraz vezma, ač zpověď a tělo božie bude dáno jemu ku pokání, však pohřbu u svatých nemá jmiati, ež jest nedržal kostelnieho ustavenie. Pakliť kteří kněžie neb mnišie dávají pohřeb takým, toť činie aneb lakomstvem, aneb pro házn, pochlebujíc. A toj' proto kostel zapověděl, neb tu lidé takú hrdost ukazují, a s takým nákladem, pro něž mnohý ztratí to vše, což má, a nejedem tu smrt vezme. A žeť jest pak kolba tak zlá věc, aneb horšé, jako turnej, ktož chce znamenati, móż uzrieti: neb většiej' tu hrdost, anij' tak potřebna, jako by byl turnej, by zapovědien nebyl; neb v turneji srozumie člověk, kak by se u boji správném svého miesťa držal: ale v koli jednoho kruha oděnie nenie, by byl k boji úžitečen. Protož dobré by bylo rytieřstvu křesfanskému, držeti kostelnie poslušenstvie, a tak kratochviliti, ješto by nebyla kratochvil škodna; a také mysli k ní ovšem nepřikládajíc, jako ku přielišné v loviech myslivosti mnozí přikládajíc.

A na krátce: v svých kratochvilech máte vzdý někákého úžitka hledati, bez tak přielišné hrdosti, přivykajíc jjezdě, hebkosti, křepkosti, ne pro panie a panny, ale proto, aby hotovi byli u potřebu a uměli; neb na vy slušie bojovati podlé Boha boj spravedlný. A boj spravedlný jest s svú hospodú, když pravú nese hospoda válku; a pakli by byl hospoda křiv: když zevně nenie protiv kostelu, tak žej' jeho kostel neodsúdil. A jeho sluhý neb rytieřstvo nevědie-li jej křiva, pomáhajíc jemu, nebudú křivi, nébrž křivi by byli, nepomáhajíc jemu. A byť se zdál hospoda křiv, leč by ovšem jistě věděl, žej' křiv v té při, ješto máš to obmysliti, žej' spieše práv; neb snad jest tu něco tajného v tom, jehož tobě hospoda nenie dlužen povědiati. A protož, ktož by nerádi nesli válek křivých, slušie jim hledati spravedlných hospod a bobobojných, dřeve než je zajde válka, a střieci se těch, jimž nemóż doufati, by rádi po pravdě stáli. O těch pak válkách, ješto mezi sebou zde v zemi vládcystvo mievá, tak

rozumiem: že náhlú vec môže každý v náhle odehnati sobě škodnú, a brániť se násilí, i svých lidí. Ale jakž může mieti rozmysl, tak má své pravdy dovesti najprv právem; a doveda právem, tuž teprv má, může-li, mocí dotisknutí. Aneb
 5 má své nehody túžiti zde v Čechách královi; a odpustí-liť král váleťi, i právem nedoveda, jsi-li práv, váleťi můžeš. Ale s tím, ješto v témž právě sedí, ješto i ty, sám svú mocí s úkladem váleťi nemáš; čemuž by tehdy bylo právo anebo král? A takéť to věděti slušie, že ktož jsa křiv, nese
 10 válku s druhým, dlužet jest onomu navrátiti všecy škody, cožť jich jest vzal i s svými lidmi; a také i svým lidem, což by skrze to ztratili. Ale ten, ktož nese válku, jsa práv, což na onom dobude podlé práva, vše jest jeho; a pakli s ním ztratí jeho lidé, není jim dlužen navrátiti: neb sbožie i
 15 život s svým pánem pro jeho pravdu vážiti mají; ale však, což by mohl, to by jim lepšiti bylo slušné.

A tak vládcystvo i rytierstvo buďte opatrní, aby došli k tomu pátému kóru andělskému, ješto sú sstáli u pravdě boží; a těch padlých andělův nenásledujte, ani povolijte jich
 20 lesným radám, jimižť vás táhnú, aby pychem padli a hrdostí od pravé pravdy, jen sami svú čest zdejší milujfce. A že více s světem jdete vuokol, než jiní lidé; a jakož nesnadno, ktož se obierá s smotě, by se jí nezlepil, tak nesnadno světem se obierati, a od něho se nezšerediti: protož slyšte
 25 rádi slovo božie; a jakož jste vtipni k světským věcem, tak buďte vtipni, kudy by došli té pořádné milosti k Bohu i k jiným lidem. Neb dojdete-li jie, tať vám ukáže, kudy máte do nobes přijiti, a kak máte svůj úřad vésti k úžitku jiným, aby s těmi dábtý netrpěli, ješto jsú prvnie vládce v zlém
 30 duostojenství porašenie všeho; ale došli k těm andělóm, ješto sú sstáli podlé vôle božie v svém duostojenství u věčné chvále. Amen.

Popravcóm.

35

Šestý kuor andělský slovú latině *Potestates*, tociš: „moci,“ a mají tu moc od Boha, že vzhranijí zlosti ďábelské, aby nemohli tolik zlého lidem učiniti, jakož by chtěli. K tomu

kóru mohu popravec připodobnati, ješto od kniežat popravu mají, aneb od pánov. A ten úřad jest velmě dobrý a svatý; ktož jest pilen jeho podlé Boha, móż sobě jím dobytí věčné chvály v nebesiech. Neb jest řekl Hospodin, aby lid boží mstil křivdy božie, a zlé mezi sebú sami stavovali; jakož jest to rozličně ukázal v starém zákoně: moha sám zahubiti, kohož chce, však jest lidem kázal popravovati. Aj Mojžieš, jsa přesklidný muž, však jich množstvie kázal zbíti, i sám bil, mstě pravdy nad křivdú, a tiem stavil hněv boží. Aj Finees prodružil dva mečem, ješto činili protiv boží zá- povědi; pochválil jeho Buoh, a dal jemu i jeho plemeni čest kněžskú. A pak král Saul nezabil onoho krále, ale jal, a Buoh jej kázal byl zabiti, rozhněval tiem Boha; i odjal královstvo plemeni jeho.

Mnohof jest toho doličenie v svatém písmě, ež jest poprava úřad dobrý; ale má se zvláště každý popravec stíieci lakomstva, aby pro sbožičko, pro plen, pro kořist neradoval se cizie smrti. A kak-lij' to popravec dobrý, kterýž by, moha jieti zlého, aby více neškodil, i nechce tu, kdež by s ním nemohl zajieti plenu velikého, i čaká, zdali by někde všel, ješto mnoho krav? a za tiem snad zlý ujde, neb učini více zlého. A takéž má býti nelenivý popravec; bude-li lenivý, mnóhé zlé bude bez pomsty a rozmóž se. Hněvu ovšem slušie se popravci stíieci, aby se nemstil úřadem svým. A také hlédaj, by nepřehlédal zlého pro přiezeň. Pakli kto pro chlúbu, chtě slovúten býti, učini co svú popravú, aby řekl: „Takéj jsem já popravec!“ hlédaj, kak spadne v těžké zatra- cenie brzo pro to v ucho podutie kakés ohvály nemúdrých lidí! Protož at krátce řku: kterýž dá ujiti vinnému, hřeší; a ktož nevinnému učini, hřeší. Více pravi: nečiní-li úmyslem dobrým pro čest boží, pro pokoj svým bližním, aby tú prací měl odplatu od Boha a tú snažností, ač právě učini, oběse někoho, aneb pustě, však hřeší; neb Buoh hlédá, proč kto co činí. A věru! smrt komu učiniti, nechžt jest i vinen, ne pro právo úmyslem, ale pro něco jiného, ohyzdnaj' věc; ano i kat ohyzden, že věsí pro peníze, ač i vinného oběsí. A když kto chce státi po právu, má na to pomnieti, jakož Hugo praví, ež právo ztratí právě, ež nebude právo, paterú věcí: Najprvé, když kto chce súditi tu věc, ješto neslušie. k jeho

súdu; jako ež kto, jsa popravce, chtěl by súditi manželstvo. Druhé, kdyby chtěl toho súditi, ješto nenie z jeho súdu; jako světský žáka svěceného. Třetíe, kdy čeho tieže mstí, než má z práva, aneb lehčejie; jako kdyby koho pro sprostný
 5 krádež popravce vzbil na kolo, aneb žháče neb mordéře jen oběsil. Čtvrté, kdyby času některého neutil; jako kdyby kázal popraviti na některý hod nad kým. Páté, kdyby miesta neutil posvátného. A však jsou některé věci, pro něž ko-
 stel z práva nepomáhá: ty vědie juristi lépe než já; na ty
 10 se slušie vzeptati popravciem také, a býti snažnu úřada svého u pravdě, aby přišli k tomu kuoru šestému do krá-
 lovství nebeského, jehož mně i vám rač dopomoci Hospodin!

Těhařóm.

15

Jest pak třetíe andělská jerarchia a najnižšie, k níž
 mohou býti přirovnáni řemeslníci, kupci, kramáři, neb kteříž
 koli lidé obecní. A tak k sedmému kuoru a ku prvému z té
 třetíe jerarchie, ješto slovú *Virtutes*, skrze něž Buoň činí
 20 divy, zde na světě mohou býti oráči najprv připodobnání;
 neb Bóh skrze ty jako divy činí užitečné, když z semen ma-
 lých dá obilé mnoho k úžitku lidem i dobytku. Však proto
 sedláci a oráči nemňte, by inhed světi byli, že dobré a
 potřebné řemeslo činite, vešken svět živiec. Pravda jest,
 25 dobré jest díelo oráčové; praví mistr Tullius: „Ze všech
 těch věcí, z nichž lidé něčeho sobě dobývají, nic nenie lepšie,
 než oranie, ani jest co hojnějšé, ani jest po svobodném člo-
 věku co duostojnějšie.“ Svobodněf miení, jako jsou páni a
 vládky. Ale však Buoň více hlédá na ten úmysl, proč
 30 kto co činí, než na to, co činí. Ktož uoře, chtě bohat býti,
 aby svú zlu vůli mohl napásti v obžerství, v krémách a v
 kakés bláznové své hrdosti, chtě sám nade všemi býti, aneb
 přirovnati se vyšším sebe, ten, ačf dobré řemeslo dělá, však
 zlým úmyslem. Ale ktož dělá, aby se živil s svú čelědkú
 35 podlé pravdy, ten dobře dělá úmyslem dobrým: když ne
 vzdy by chtěl zde na světě býti, ač by se i vzbogatil, ale
 onoho bydla žádá nebeského; a což zde koli dělá, to proto
 dělá, aby příčina jemu byla přijíti do královstva nebeského,
 almužny dávaje, i desátky a úroky své, podlé božieho zpe-

riezenie ves svät živiec, a jsúc u poslušenství vyšších sebe ve všem, což nenie zřejmé protiv Bohu, duchovních i světských, milujíc své pány, jsúc jim věrni. Ale ubozí lidé mají veliký jeden nedostatek: že kakús hrdostí a nemúdrú, když jmají pokojné pány, vázie je tak lacino; a hrdé pány chválé mezi sebú a válečné, a tím jistě hřešie protiv Bohu. A obakž dávné příslovie, že riekajú: „Pánit se smírie, a chudina v tom.“ Protož lépe jest s pokojným pánem něco málo přetrpěti dobrotivě, i vzácnoj' to Bohu, než hřiech jmiati z té libosti, že jmá chuť v tom a hrdost světskú, když má aneb žádá hrdého pána a válečného: neb tím jest to ukázal, žeby sám rád hrd byl, kdyby mohl, a válečen; a obakž často za takovými pány netolik duše, ale i sbožie ztracijí. Závist také zvláště panuje nad sedláky; a obakž to jest hřiech přenepotřebný, neb v něm i jedné rozkoši nenie, jedné lopof. A také ně vzdy jsú věrni. Protož slušie se pilně stírieti, aby se nedali ďáblu zavesti, a což Buoħ komu dobrého přeje, také přieti. Ano riekajú: „Komuž Buoħ, tomu i všichni světí.“ Protož chcete-li k svatým přijíti, nezávidte; ale což Buoħ komu přeje s svými svatými, toho vy jim rádi přejte.

Netolik také tēhari, ale i jiní všichni řemeslníci nesú toho kuoru sedmého podobenství zde na světě. Neb pekari jako divem z múky chléb činie; ševci z kóže třevie: a tak i všichni jiní řemeslníci, ješto tak jako divy činieci užitečné a potřebné lidem, nesú, jakož sem řekl, těch andělov dobrých podobenství. Neb jakož zlí andělé, ješto sú z toho kuoru vypadli, také činie divy, ale škodné, aneb více dvorné než užitečné, aby lid od pravdy odvedli: takéž ti řemeslníci nesú podobenství zde těch jistých ďáblův, ješto své řemeslo z úmysla působie ne k užitku lidem, ale jen svého zisku hledajíc, leckakés v něm škodné dvornoště zamýšlejí, a často všem práci naložie na to, aby jich řemeslo nebylo tak užitečno. Jako vidíme to dobře, že spieše by švec dospěl škorní bez tak dlühých čepkóv; a také veliká jest přikaza u škorně tak dlühý nos: neb pěš nemóž s nimi pracovati, a přes plot ovšem nikamc nelze; a takéž i o jiných řemeslnicích. Neb i koželuzi bez potreby rozploštijí své podešvy, aby se jen zdály tlustší, než jsú; i o těch ovšem zle, ješto mistrují vína, a učinie je nezdravějšé, aby je spieše roz-

prodali: tíť všiohni slušeji k tým dáblóm, ješto škodné aneb neúžitečné činie divy pro svú zlu žádost. A mohliž by se takoví řemeslníci dobře leknúti toho, že často a téžměř vzdy, ješto bude veliký mistr v svém řemesle, a mnoho takových 5 tantov nepotřebných vymýšleti, až stár bude, nastanú jiní opěte s kunšty novějšimi, a tento s svými nestane za nic. Aj toť pomsta nad takovými zde se počne; a nenaleznú-li milostí božie, na onom světě tieže se skoná! A najvíec se to přiházie hrdým krajcóm; aneb hudecóm a pištcóm, ješto své 10 řemeslo ku přielišné chlípě obracijí, a ne ku potřebě lidské.

Ale když sem se o hudecích vzmiemil a o pištcích, slušie to věděti také, že také by mohli mezi dobré řemeslníky takoví lidé počteni býti; neb utěšení takových skrovně a v svóji čas také bývá potřebie lidem, a mohú někdy bez hřiechu 15 býti. Protož hudci, pištcí, žakéři, kdyby kázaně a v svóji čas, nepřekážejíc službě boží, a skrovně, Boha se dokládajíc, své řemeslo vedli, také by těch dobrých andělov zde podobenství nesli, a mohli by i božie tělo přijmáti: ale že jsme tak nestateční lidé, jakž se s takovú marnú věcí obieráme, 20 tak neumieme miery sobě uložití. Protož hudci, pištcí a kajkléři, počnúc svú marností těšiti lid, neumějí tomú miery vzieti; ale i peskú řečí i nebohobojnú, i také mluviac protiv Bohu i protiv kněži, i v čas božie služby, i po devietniku, ješto by již křestěné plakati jměli za své hřiechy, 25 i v středú v prvni po masopustě nepřestanú řemesla svého, a správně jmajíc přestati. Ale když neslušie, tehdy oni více tím lidi odvodie náboženství a božie služby; jakož vídáme na posviecení, a jakož sem řekl, po devietniku k masopusta, když již svatá cierkev ve mnohých kostelých zpievá, řkúc 30 takto :

„Dnové všie marnosti již míjejí,
úžiteční dnie přicházejí,
čas se blíží všech stříezvých:
hledajme Boha čistotú srdce svých!“

25 a druhdy i u postě, a netbajíc na to, že kostel napomíná, aby lidé plakali na své hřiechy a ponížili se, pomniec, ež jsou popel a u popel se obrátie. A protož, když tak zevně neporádně svého řemesla užívají, netbajíc na Buh, neslušie jim dáti božieho těla, donidž toho neostanú, nebudú se káti

svého bludu; neb slušejí k těm spadlým andělům z toho kuoru, ješto, ač také činie divy, ale škodné a nepotřebné, jakož oni škodie dobrým lidem svým šalováním v svatě časy. A svatý Pavel praví: aby dělal každý rukama svýma to, což jest dobré. Neb ani pro se, ani pro koho jiného i jeden, 5 neřku škodného lidem, ale neúčitečného neměl by dělati. Neb ktož by byl poslán do vinnice, aby dělal to, což jest potřebie vínu, kdyby pak nechaje vína i oprával plešky, nebyl by bez viny: takéž i my jsme u vinnici boží; neděláme-li toho, co' úžitečné, budem miesto odplaty pokutu jmiati. 10

Protož ktož chtie býti dobří řemeslníci, aby s těmi svatými anděly z toho sedmého kóru u věčném byli blahoslavenství, ti dělajte s věrú, a střeňuc se v svém řemesle, aby toho, jehož nenie, neukazovali někakým falšem; ale pósobte svá řemesla u viere a v pravdě k úžitku lidem tím úmyslem, 15 aby svého chleba nejedli darmo, a měli co nedostatečnému v jeho potřebu uděliti. Ale však dělajte v svůj čas, ač i dobré děláte a úžitečné, svěťtec svátky podlé kněžského rozkázanie; a vzdy k Bohu mieniec, aby tam teprv plnú odplatu od něho vzeli na svú vieru. Jiež odplaty mně i vám dopomáhaj Ho- 20 spodin Bóh všemohúci!

Kupcóm.

Osmý kuor slovú *Archandělé*: ti většie a neznámějšie 25 poselstvie k nám dějí od Boha. Toho kuoru podobenstvie v tělesných věcech držie kupci, ješto přivozie drahé a neznámé věci z daleka. A ti chtie-li dojiti dobrých arohandělóv tovařistva, jmají najprv, vzdy Boha jmajíc v své žádosti, té kúpě dobývati, ješto by byla k úžitku lidem. Neb kdyby 30 netbajíc úžitka lidského, pro svůj zisk tu kúpi přinesli, ješto by škodna byla, aneb nepotřebna, k těm by se dáblóm přirovnali, ješto škody lidské, ale ne úžitka, hledají pro svú zlu žádost. Ale, jakož sem řekl, když kupec má na péči obecný úžitek, aby toho dobyl, aneb to prodával, jehož jest 35 třeba, móž podlé Boha zisk skrovný vzieti: jako tociš za svú práci nájem, jímž by potřebu jměl s svú čeledí, a také aby měl čím pomoci v núzi chudému; neb jest to úžitek správný, když skrovného zisku hledá. Ale jakž bezpřemně

má úmysl k zisku a žádost, tak brzo v hříech zajde pro to lakomstvo; aneb na roky svú kúpi dávaje, aby draže dal pro rok, než by dal za hotové; neb ač se to nezdá lichva svú postavú, však! lestnú omluvú jest přikrytá lichva; aneb působě své kupectvie ne v ten čas, jako slušie, aneb ne na tom miestě, jako někdy v kostele a v svátky; aneb druhého oklamaje svú kúpi.

Trojím také činem móż v kupectví hříech býti, podlé toho, jakž v kúpi móż býti znamenán troj nedostatek: Jeden v té kúpe šlechtě; jako kdyby kto mosaz prodal za zlato, aneb čistec za stříbro, aneb víno smiešené s vodú za pravé víno. Druhý nedostatek podlé velikos i miery neb váhy; jako když kto, věda, jmá menší mieru, neb kratší loket, neb lehčejší váhu, prodávaje. Třetí nedostatek jest pak v dobrotě kúpe; jako když prodá kto nemocné dobytče za zdravé, neb děravý postav za celý, neb což koli takového. Těmi třmi věcmi když, věda, ten, ktož prodává, oklamá druhého, obeštil jej, i dlužen jest jemu navrátiti, a některdy i obmeškánie. Pakli nevěda, neshřešil jest; ale vzvie-li potom, má jemu toho polepšiti. A týž hříech jest, když ten, ktož kupuje, oklamá toho, ktož prodává, v kterémž koli z těch tří věcí. Když by ten, ktož prodává, mněl, žej' měd, ješto jest zlato; a ten, ktož kupuje, jistě věděl, i oklamal onoho: dlužen jest jemu navrátiti.

Také hřešie kupci, když se smluvie, aby jeden své kúpe lacinějie mimo druhého neprodával; aneb když kto obdrží sobě, aby jen sám on prodával takovou kúpi. Ti pak ovšem také hřešie, ješto ani kúpie, ani prodadie bez věrovánie a bez přísah. Když, věda, chtě oklamati druhého, věruje křivě, smrtedlně jest hřešil; pakli mně, by pravda byla, povie křivdu, ne tiem úmyslem, by chtěl druhého oklamati, ale aby prodal bez své škody, móż obecný hříech býti, však ne smrtedlný. Také v té kúpi jest veliký hříech, když kto pro nic pro jiné, jen aby sám měl tiem větší zisk, pokúpi některú věc sám všicku; jako kdyby kto v nové pokúpil vše obilé, aneb po všem trhu, aby po své vůli prodával draho. Právě-tě též, jako když by se smluvě pod kterou pokutú, aby jeden nedával mimo druhého lacinějie, neb nekupoval draže. Neb ty všecy smlúvy jsú škodné lidem, a trh měl by v tom svoboden býti.

Slušie se také kupcóm střieci, aby za nic nebrali peněz, a neprodávali toho, jehož nemají; ať řku česky: sŕezte se lichvy! Toj' tak zevná věc, že jest zlá věc lichviti, že netřeba o tom i mluviti. Neb i žádný křestan nechce již slúti, ač i jest, lichevníkem. Mnozí rádi berú lichvu, když ji vylichvie židé, aby nesluli sami lichevníci. Mnozí jim své domy najímají, ani chtie tomu, by to neslušné bylo, domy neb miesta k lichvení najímati. A však aby věděli, proč jest hřiech lichva, chci povědiati, jako svatý Tomáš praví: „Proto lichva jest hřiech, že jest nepravé v sobě to prodati, ješto nenie.“ Neb když kto pojiče peněz, více jich zase vezme, vzal jest za nic penieze, poňovadž vrázení sú jemu v plně a tacíž peniezi jeho. Ale aby lépe tomu rozuměli, znamenajte, že jsú některé věci, jichž úžitek jest těch věcí zkaženie: jako úžitek vína neb chleba jest zkaženie vína neb chleba; neb píc a jedúc užíváme toho, a tiem je zkažíme. Protož úžitek takových věcí nenie jiné, než ta věc sama. Neb komuž dadie píti, tomu nemohú dáti samého úžitka pitie, než v tom úžitku to jisté pitie jemu dadie; a též o pokrmu. A tak, ktož by prodal úžitek vína neb chleba obláště, jako bych řekl: „Zaplať mi to, zes pil, a vrať mi víno také potom.“ Když víno vráci neb zaplaci, a napitie obláště, tehdyť sem aneb jednu věc zaplatil dvakrát, aneb to, jehož tu nenie. A toj' nepravost, a slove lichva. Některé věci pak jsú, jichž úžitek nenie zkaženie jich: jako úžitek domu jest, bydliiti v domu, aneb rúcha, choditi v něm. Protož mohu za ten úžitek vzieti nájem, abych v svém domu dal bydliiti, neb v rúše choditi, a panování nad tiem ostavi sobě. Aneb mohu prodati duom, a úžitek sobě ostaviti ten, abych v něm bydliil; a to nenie lichva, neb sem své pronajal. Peniez pak nenie k jinému, než kúpití zaň; a když kúpi zaň, tehdy sem jej v tom úžitku utratil, že již nejsem pán jeho. Protož vzieti co za to, že požíči penieze svého, aby on jeho pán byl, ale ne já, jest za nic vzieti, poňovadž mi vráti tak dobrý; a tak jest lichva, neb jest nepravé vzieti za nic. Pakli kto die, že „za čas vezmu:“ čas tenť tvój nenie; kterýť jest minul, ten-tě ne tvój; a kterýžť jest nepřišel ještě, také ho nemáš, a nevieš, dočkáš-li jeho; a v tom, v kterém jsi, toť jest tak malý a hraký, že jakž brzo přijde, tak brzo minul, a ty jen takú

brzkostí v něm běžíš, že sám nemůžeš poznati, kdy ho čakáš, a kdyj' minul, ač se rozmysliť umieš na to. Kakž pak dieš, by tvój čas byl? Jest-liť tvój, podrž jeho, a ohledaj jej, kak-tě dlúhý mezi tiem, ještoj' minul, anebo nepřišel ještě. Pakli nemůžeš, ale vyznaj, žeť nenie tvój, ale boží, a božieho neprodávaj; nebť hoj' nedal k tomu, a zvláště zapověděl jest lichvu. Neb ač tomu i rozuměti kto nechtie, však proto jest nepravó v sobě; a jakož vše nepravé má člověk navrátiti, takéž i lichvu.

10

Kramářóm.

Devátý pak kuor slovú *Andělé*. Anděl tolik jest řečeno, jako „posel;“ ale my sme obyklí všem těm svatým duchóm řekati andělé. Protož řku: tito jsú od Boha k nám obecní posli, ješto naši obecnú potřebu pósito. K těm můžem přirovnati čeleď obecnú. Ale že sem o nich dřéve mluvil, přirovnajme k nim tyto obecné prodavače, ješto na však čas prodávají, což jest třeba, nikam sami nejezdíec po to. Ti také mohú skrovný zisk mieti, ješto sedie prodávajíc, ač toho, což sú kúpili, i nepolepšie. Neb potřebie jest lidem toho, že každý vie, kde nalezti, což komu jest třeba; a také že ukrojie neb uspú toho, což mají, komuž nenie všeho třeba. Ti mohú též znamenati, ješto sem řekl dřévním kupcóm; nebť čímž oni hřešie, tímž by i tito hřešiti mohli: kdyby bezpřemnú žádost měli k velikému zisku, ruče by někoho oklamali, leč draho ceniec, leč zasloniec světlo, aby se lepšie zdálo, než jest to, což prodávají; neb což kolivěk prodávajíc učinie takového, ješto by kupujíc nechťeli, by jim takéž jiní učinili, toť jest vše zlé.

O krčmářích pak i mluvití netřeba: o těch, ješto kostky pósito aneb přezřie, a ješto ponúkají lidi pro svój úžitek, aby pili, a rádi vidie, že se zpí lidé, a že i ode mše k nám na sniedanie a na pitie běžie. Toj' zevná věc, žej' to úžitek převelmě zlý. Neb jen ti krčmáři slušejí k andělóm svatým, kteříž nedadie jhráti v kostky, neb kakž kolivěk se škodú svých hostí nerádi vidie, by se zpili, pravdu beže lsti jim činie, neponúkají jich ku pití bez jich potreby, neprezřie

zlé řeči peské, ani frejón, a jen úžitka lidského k jich potřebě hledajíc, skrovný zisk vezmú za svú práci. Ale kteříž činie protiv tomu, ti slušejí k těm padlým andělóm, ješto všeho zlého posel dějí, vypadše z nebe, s nimiž spolu, i se všemi zlými kupci, neb s kterýmiž koli lestnými prodavači, neostanú-li zde své lsti a nebudú se jie káti, v pekle na posledy věčnú čtici budú jmieti.

A tak, ktož kolivěk maje pravú vieru křesťanskú, a naději u Boze, jakož slušie ufati v Buoh, a milost dvojítú, k Bohu a k bližníemu, leč jest v manželství, leč v panenství, neb v jinoství, leč ve vdovství, neb želeje potrácenie své čistoty kteréž koli, a střeha se potom téhož, leč jest hospodáf, leč hospodyní, leč čelední člověk, a v kterémž koli řádu jest z těchto devieti, ješto sém k devieti kuoróm andělským přijednal: když tak jest živ, jakož jeho řádu příslušie, z nichž sem každého těmito knihami tak, jakž sem uměl, napomenul, ten každý Bohu slúží, kakž kolivěk jeden stav duostojnějí jest nežli druhý. A ktož chce vděčně slúžiti Bohu, ten najprvé svůj stav drž právě, do kteréhož jest Buoh jej pozval; s každým má činiti dosti. Neřiekaj: „Bych byl v jiném stavu, byl bych lepší.“ I žádnýť stav bez práce nenie; v kterémž jsi koli, toho buď pilen. A pakli z jednoho vstúpíš v druhý kakým božím způsobením, opěte toho buď pilen, a střez se neustavičstva; neb snažnu býti i v nižším stavu, lépe mi se líbí k chvále, než i sého i onoho chytajíc, ničehož nebyti snažnu. Ano zde na světě ve mnohém lepší mohutý sedlák, než vládyka chudý; a vládyka mohutý, než šlechtie chudý: takéž, ktož svůj stav právě drží podlé Boha, ač i menší, móż něvčem lepší mieti před Bohem, než ne velmě tbový z vyššího stavu. A pakli žádáš odplatu stavu vyššího, a jsa v nižším, nemohuť dáti lepší rady, jen: miluj tak stav onoho, jsa v svém, a podlé stavu svého buď pilen, kak by byl úžitečen jemu. Neb každý stav jest, a má býti všem jiným stavóm úžitečen, jako právě v těle úd každý jest úžitečen jiným údom. A protož jakož jsú sobě věrní údové našeho těla, a milují se, jakož sem i dřeve to byl řekl: takéž by se spolu měli milovati, a věrní sobě býti v dobré sprostnosti údové kostelní. Neb noha nezavidí, aneb ruka; ale rádaj' tomu, žej' hlava u větší cti než ona: takéž,

ač jest u větší cti stav duchovní, nezávid tomu člověk dělný aneb světský. Více-li pracije a roboty nese světský, nerci: „Proč onino prázdnie?“ Viz, kakť oko nemóž nésti jiné práce, jen ež vidí, a malého dotknutie, neřku úrazu, nestrpí snadně.

5 Takéžť jsú lidé někteří, ač nedotčíví, ale velmě dobře vidie věci duchovnie a vůli boží, a pohýrie-li, umějí želeti; a jsú hrubější druzí, více mohú pracovati, více trpěti což kolvěk, a snad jsú rozumu menšieho a nemohú tak hořce želeti svých hřiechów. Všet jest dobré, vše úžitečné v křestanství ve všem; i žádný nerci sobě na myslí: „By tento byl křestan dobrý, trpěl by tolikéž jako já, postil by se jako já, rozuměl by jako já vůli boží, vstával by v noci na modlitvy!“ Téžť jest to, jako by noha řekla: „By oko bylo z těla, strpělo by, když se málo ustrčí, ano já netbám, ač se

15 urazím velmi!“ aneb oko noze: „By byla noha z těla, viděla by, jako já vizi!“ A tak i o jiných údech. Neb ktož tak řiekají, nechť se rozmyslí, žeť pán Buoh každému dal, což jest ráčil, a i žádnému všeho; a každý, ktož se jemu smrtelným hřiechem neprotiví, jest v něm s jinými údy

20 křestanské obce tělo jedno, a on toho těla hlava. A i žádný úd nemá všeho téhož, jako hlava, a to což má, to má od hlavy: takéž syn boží Kristus, hlava naše, to vše, což jest dobré, má v sobě; a což jest komu dal, ten to má od něho: ale, jakož sem řekl, i žádnému nedal jest všeho; ale chce-li

25 kto, aby vše bylo jeho, což kto má darów božích, miluj vše ve všech, a všef jeho bude; každému podlé svého řádu pomáhaj, jakž kto umie neb móž, tělesnú věcí neb duchovní. Pakli podlé způsobu božieho móž kto sobě stav voliti z nova, ten se rozmysl, který se jemu najlěp hodí, a vstúpě veň,

30 držíž jej snažně, a jiných, když nejsou úmyslem protiv Bohu, neodsuzije; pakli hřešie, snadť jim dá Buoh, ežť se toho budú káti, a naleznú milost jeho. Jiež nám všem dopomáhaj!

Knížky páté.

Ostnec svědomie a o pokušení dábelkém.

Kterak má člověk skrze ty kuory přijíti do nebes.

Slyšeli sme v těchto knihách, kak od Boha pocházejí lidšú řádové, a kak nesú andělských řádův podobenstvie, od najvyšších až do najnižších. Tuto znamenajme, kakž sem byl i neslibil toho na počátce, kak máme, chcem-li vzhóru k Bohu, každý nás jíti skrze každý kuor andělský, od najnižších počnúc, až se jeliž u najvyšších měli bychom staviti; a by to lze nám bylo pro naše hubenstvie a nestatečnost, i nad ně by slušalo vzníti, ještě s nimi nezostávajíc; jakoj' řekl Kristus: „Buďte dokonáni, jakoj' váš otec dokonán.“

I má každý člověk přirovnati se najprvé k *Andělán* obecným ěiem, aby měl žádost dobrého, činiti podlé vóle božie. A ač by tu i zóstal, tak ež by nemohl výše, ještě by byl blahoslaven: ale mohl-li by konati skutkem, a oblenil se, tehdy by nebyla žádost plna. Protož ktož chce býti podoběn těm andělán, čiň obecný posel všem; nemóžeš-li lépe, ale as a žádej každému dobrého žádostí plnú.

Druhý kuor jsú *Archandělé*, čtúc vzhuoru. K těm bude člověk podoběn, když žádev dobré činiti, i dá jemu Bóh moc a ty příčiny, ež móž dokonati skutkem žádost dobrú kterůž koli, sobě neb jiným k blahoslavenství. A toj' druhý prospěch neb vstúpeň člověčí, když, byv na prvniem, žádev dobrého, jako plál milostí, pak z toho zapálenie bude pracovati v skutcích dobrých.

Třetí kuor slovú *Virtutes*, ješto divy činie úžitečné. K těm bude podoběn člověk, když z té práce bude mieti utěšenie u Bohu v dobré naději, maje svědecstvo od svědomie svého, pro něž se obveseli podlé toho, jakoj' řekl svatý Pavel: Žej' naše veselé svědecstvo svědomie našeho. A ovšem

jest to div a dobrý, když kto vesel jest, ož pracije; a jest třetí prospěch člověčí.

Čtvrtý kuor jest *Potestatas*. K tomu se člověk připodobná darem božím, když bude mocně bojovati s pokušením, protivě se ďáblu, nedada v sobě vévoditi jeho zlé vuoli, jsa silen, okusiv chuti duchovnie již as a něco; a toj' čtvrtý vstupěš aneb prospěch člověčí. O tom sem mnoho mluvil v jiných knihách o sedmi vstupních; tuto buď dosti na tom.

Pátý kuor jsú *Principatus*, jako „první“. K těm bude podoben člověk, odoláváje pokušení ďáblovu, a jako lékařstvie protiv každé chytrosti aneb těžkosti pokušení jeho bude mieti, a nepoddá se hříechu; a toj' první dobré, obráti se hříechu, nepovoléc; a jest pátý prospěch člověčí, bez viny býti a duostojný.

Šestý kór jsú *Panující*. K těm bude člověk podoben, když již obraňovav se pokušení, jsa v nevině, nad to bude panovati; maje rozličné šlechetnosti, vládna jimi, tociš sebú v nich; když chtě, tehdy ušívaje, kteréž chtě, ne s prací ovšem těžkú, ale přemohv, což jest jim protivné, již jako s chuti: jsa pokoren, přemohv pýchu; jsa milostiv a dobrotiv, přemohv závist a hněv; jsa štědr, přemohv lakomstvo; jsa napilen rozkošného jedenie neb pitie, přemohv lakotu; jsa poslušen, přemohv lenost; jsa čist, přemohv smilstvo; a tak i o jiném. Ó kak jest to blažený člověk, ktož jest podoben tomu kóru! toj' pravý pán; neb se nic nebojí, jen ale činiti, pro něž by své panstvo ztratil. Toj' šestý prospěch člověčí, o tom sem také v týchž knihách o sedmi vstupních více mluvil.

Potom jsú andělé trojí v třetí jerarchii, nahoru čtúc. K těm bude podoben člověk, když dojde múdrosti pravé; a bude v sedmém vstupni duchovnieho prospěšenstvie. Kakž sem koli mnoho mluvil o tom, o sedmi vstupních mluvě, však ještě jest málo; ještě více tuto o tom, ač i dosti nebude, mluvití budu.

35 **Kak máš přijíti k najvyšší jerarchii.**

Tak skonav řeč obecnú o tú dvě jerarchii, v níž každé jsú trojí andělé, k nimž sem jakýmž takýmž podobenstvím přirovnal lidi podle šesteru prospěšenstvie; vzlibiloj' mi se,

abych tyto knihy tuto napsal pro ty, ješto se neumějí sami od sebe na také věci rozmyslíti, jimiž by měli pomoc dojíti a přistúpiti k Bohu svú duší blížež blížež: aby čtúc, as poň žedili se po dobrém, a porozumievali, kudy mají dojíti toho, a přemlúvali, mají-li s kým, o takých věcech, jimiž by se tvrdila v nich žádost dobrá. Neb jest to největšie múdrost, komuz jest mílo a umie dojíti a přijíti i přiblížiti se k Bohu, jakž najblíž moha; a múdrost jest sedmý člověčí prospěch a odpočinutie pravé po práci.

I mosí skrze tyto tři kóry andělské z této najvyššie jerarchie jíti, ktož žádá přistúpiti k Bohu: Najprvé skrze Tróny, aby vzal očistěnie, rozsúde v své mysli, co slušie činiti, jehož Bóh od něho potrebuje, pro něž jej jest Buoh na svět stvoril; a také, ač sej' zšeředil kterými hřiechy, rozsúde, čím má kterého šeředstvie zbýti, aby, jsa čist ode všech poškvrn, a čist ctnostmi a šlechtnostmi, mohl pokoj mieti v svém svědomí, přistúpe k Bohu; neb ač se móž nečisté svědomie kdy ubezpečiti rozmařelú leností, však u pravdě nikdy nemóž bezpečno býti. A svatý Pavel také praví: „Kdybychom se sami rozsuzovali, jistě nebyli bychom súzeni,“ tociš od Boha ku potupě. A tak, ktož se svú mysli připodobná k těm andělán z třetieho kóru, dolóv čtúce, tak často rozsuzuje v své mysli, kak by byl čist, dojde nad se druhého vezma prosvěcenie, ež bude podoben Cherubinóm, uměje a věda z toho častého rozsuzování rozličnú věc: proč jest Bóh to tak stvořil, proč se jemu toto líbí ono nelíbí, proč některú věc přezří a některú odvede; a tak osvícením tiem lépe bude moci člověk vystřieci se, že se nepotkne; jakoj' i Kristus řekl: že, „ktož chodí ve tmě, ustrčí se.“ A vídáme to tělesně často, ale ktož vidí, ten nespíše padne, leč by sám chtěl. Přijde také člověk skrze to osvícenie k milování Boha, jako skrze ty anděly z té prvé najvyššie jerarchie z prostřednieho kuoru k třetiemu, jenž plápolé milostí boží. Neb když člověk pozná rozumem moc, múdrost i milost a dobrotu boží, počne jej z toho milovati. A milost jest konec svrchování všeho, jakoj' psáno: žej' konec všeho svrchování ono božie přikázanie, ještoj' příliš široké, tociš milost, jež se šířá až k nepřátelóm. Neb počnúc se od Boha, jde k bližním, když kto podlé božieho způsobu miluje družce,

a pro Bóh také i neprietele. A jelikž kto prišiel jest k té milosti, s tolik jest prišiel k svrchování, a s tolik jest bliži Boha neb dali. A toj' pravá múdrost, ktož po tom trém stojí, tociš aby byl čist, a prosvěcen, a došel svrchování k milosti vrúci, k Bohu. A ktož žádá přistúpití k Bohu, ten musí 5
tú trojí cestú jíti; neb očistěnie, i prosvěcenie bez milosti dobré nenie ovšem dobré; jakož Kristus svědčí: že když zlý duch vyjde od člověka, bude člověk jako duom umetený; a nechžt jest i okrášlený prosvěcením, ale nebude-li v něm 10
milostí dobré, bude prázdny; a zlý duch užře jej prázden, pojma s sebu jiných sedm horších sebe, vejde v ten duom. A toj' také jisté, že bez božieho prosvěcenie nelzej' Boha milovati; a ktož miluje, s tolik, jelikž miluje, od šeredstvie se očistiše. I učí jeden veliký mistr, jmenem Bonaventura, z jehož 15
sem jedněch knížek tyto vybral některé jeho řeči, ujímaje, a některde své k jeho příčiněje: aby, ktož chce dojiti múdrosti pravé, o níž řeč máme, přemietáním myslí, o takých věcech myslí přemietal, z nichž by sobě učinil ostnec svědomie, a prišiel ku poprsku rozumnosti, a rozniel oheň pravé múdrosti: aby, když by chtěl očistěn býti, obrátil se k ostenci 20
svědomie; když osviecen, ku poprsku rozumnosti; a když dokonán v svrchování, k ohni múdrosti.

I slušie každému člověku ten ostnec svědomie svého najprv tvrd učiniti žalostným rozpomináním na své hříechy; 25
a také ostr, potom se jím bráně snažně; a má jej zpravití, znamenávaje, coj' dobré, k němuž by se měl táhaúti. Tak se slušie člověku rozpominati na své hříechy, ne aby jemu bylo libo a chlubno, žej' byl taký v čas své mladosti, aneb žej' ještě taký; ale aby v žalostném zarmúcení a v studu 30
mysl jako žehrala na se z tak mnoho dobrého obmeškánie, z tak nepořádného mnohých věcí žádánie, a z tak své rozličné nepravosti. Neb téžměř všichni naši hříeši z některé věci z těchto tří pocházejí. Když se pak kto chce na svá obmeškánie rozpomenúti, má se na to rozmyslití, byl-li jest 35
nethav, aby svého srdce ostřiehal pilně, a svůj čas zvedl užitečně; aneb nebyl-li jest thav toho, ač by i dobré mohlo to býti, ještoj' činil někdy, aby to činil úmyslem dobrým, k něčemu dobrému to mieně. Neb má každý toho býti pilen, aby svého srdce choval čistě, zlým a nečistým myšle-

ním nezšeredil jeho; a čas, jenž mu jest dán, aby ten zvedl užitečně; neb na to jest dán čas každému, aby v něm zaslúžil sobě věčné chvály. A také má každý toho býti pilen, aby, což činí, to činil úmyslem dobrým, k něčemu dobrému s tím mieně, aby z toho tociš byl úžitek některý; neb Bůh více na to patří, proč kto co činí, než co kto činí.

Druhé, ktož se rozpomíná na svá obmeškání, má se rozmysliti, byl-li jest netbav modlitev, aneb na modlitvách přezřel-li jest myslí blúdití kudys, a nemaje na mysli toho, což mluví u modlitvě; aneb byl-li jest netbav v kteréž koň řeči, aby střichl úst svých netolik ode zlé řeči, ale také nepotřebné, anebo až jest mlčal, tehdy když jest byl mluvití čas; a také netbal-li jest skutky dobrými modlitev, i jiné své řeči dobré ošlechťiti. Neb ktož nechce býti vyrúben z božie štěpnice, jako uschlé dřevo, jesto se jen k ohni hodí, a chce v svůj čas dáti ovoce, ten má býti pilen, prose k svým potřebám pomoci božie, a chválu a dieku vzdávaje Bohu na svých modlitvách, a střieci se zlé řeči, a netolik zlé, ale také nepotřebné, a v čas řeči nelitovati, a dobrými skutky svá modlitvu i své dobré řeči ošlechťiti; neb, jakož praví svatý Jakub: „i viera dobrá umrla jest bez skutkův.“

Třetí, rozpomínaje se člověk na svá obmeškání má se rozmysliti, byl-li jest netbav káti se hřiechův a brániti se jim, a nebyl-li jest tbav svého prospěšenství, aby vzdy den ode dne byl lepší lepš. Neb každý má trpěti pokání za hřiech a má želeťi hřiechu, a má libo jemu býti, ež želé; a pakli neželé, ale toho neželenie má želeťi. Má se také protiviti lákání dáblovu každý, a má na však čas jíti z jedné šlechetnosti do druhé, až i dojde u věčném životě odplaty slíbené Bohem.

Má také mysl zehrati na se z tak mnohého nepořádného žádání, rozpomínajíc se, měla-li jest v ní kdy moc která žádost rozkoši neb všetečstvy aneb marností kterých; neb to tré žádání jest kořenie všeho zlého. Žádost rozkoši tehdy jest v člověku živa, když ho trčí mysl po rozkošné chuti krmí neb pitie, neb po rúše drahém, aneb po takých okrasách, jesto smilstvo vzbúzejí, žeby člověk chtěl rád mieti takové věci, aneb dívati se jim v jiném člověce, a kochati se u přípravě také; aneb když stojí po čemž kolivěk, jestoť

rozkošné tĕlu leč vidĕti, leč slyšeti, leč dotknúti se neb vonĕti, neb, jakož sem řekl, ústóm hledati chuti. Neb těch věcí nenie dobré žádati jen pro samú rozkoš, nenie-li toho potreby jiné; protož slušie je ihned vyvrci ven z žádosti, jakž se jich oblibovámie najprv počne v srdci, ktož by se nechtlĕl rád poddati zlým obyčejem té žádosti rozkoši. Pak žádost všetečstva tehdy jest v človĕku živa, když kto žedí se, aby tajné věci zvědĕl a jmĕl neznámé, ješto jiní nejmají ještĕ. Tehdy také žádost marnosti jest živa v človĕku, když se žedí po tom, aby lidé byli jemu ochotní, a chválili jej a ctíli; neb ty věci a takovéž jsú pravá marnost a učinie človĕka marna, a protož slušie se jich stříeci. A když uzřĕ človĕk, že se hýbají v něm ty žádosti, má z nich ihned zehrati na se, a staviti, aby se v něm nerozmohly.

Slušie se také človĕku na svú nepravost rozmysliti, rozpomínajíc se, měla-lij' v něm kterou svú moc pýcha, závisť, hnĕv, lenost, lakomstvo, lakota, smilstvo; neb ty věci činie človĕka neprava v žádosti, neprava u prospĕšenství, a neprava také často i skutkem, rozličného hřiecha dokonáním.

A protož najprv má se človĕk romysliti na nepravost pýchy: kak jest to veliká křivda tiem se manieti neb činiti, jimž kto nenie, pro svú hrdost nezhati sebe; velikáj' křivda, vezmúc od Boha jeho dary, i nebytí jich vdĕčnu, a dráže vážití se, než jiného bližnieho svého, aneb své dary, ještoj' vzal od Boha, vážití dráže, než ony, ještoj' jimi daroval jiné.

Druhé má se človĕk rozmysliti na nepravost závisť, jež nyje v oziem prospĕšenství a raduje se u protivenství. Jimž by měl človĕk truchliti, tiem se veselí, a jimž by měl vesel býti, tiem závisť chřiedne.

Třetíe slušie se rozmysliti na nepravost hnĕvu: ten někdy u myslí jen bude, druhdy se ukáže i v řeči, aneb u postavĕ tváři zarmúcené. A jistĕj' hnĕv veliká nepravost; neb jim človĕk až jako oslna, často učiní, jehož mu nejednú potom žel bude.

Čtvrté rozmysliti se na nepravost lenosti, již ztratí človĕk mnoho dobrého; neb móż pro lenost človĕk věčně býti odlúčen Boha. A pakli by nebyla tak hrubá lenost, ež by ztracenie zaslúžila: ale však kteréž koli věci dobré, ač k ní kto z dluhu i přivázán nenie, ochabí pro lenost a neučiní;

ztratí u malém času tu chválu a česť, jež by jemu věc a věc trála v nebesích z toho účinku, by jej byl učinil. Hledaj, malé-lij' zlé, leností obmeškati tak veliký zisk! neb když se kto neleňuje, a učiní cos buď dobrého mimo jiné, v krátkém času to dokoná, a věc a věc česť a chválu nad ony z toho bude jmiati.

Páté slušie se rozmysliti na nepravost lakomstva, nemoci nikdy sbožie sytu býti, ano vzdy, ač sbožie přibývá, žádost lakomá také roste. Ó kakáj' nepravost, nikdž cíle žádání neuložiti, ano moře má cíl svůj, ale lakomstvo nikdy! 10 když by dosti bylo ku potřebě, nelzej', by dosti lakomstvu bylo. Když také pýcha neb smilstvo odstúpi člověka k starosti: ale lakomstvo roste a mládne i s najstarším.

Šesté se slušie na lakotu rozmysliti, neb jest ovšem veliká nepravost. Buoh zpósobil, aby člověk jedl a pil ku 15 potřebě, aby byl zdrav, silen a vládí smyslem: to pak lakotú člověk více jeda neb pě, než slušie, ukrátí sobě života, ztratí sílu, upadne v nezdravie, a smysl nejednú ztratí, jakož to zřiedlně vidíme do opilcív.

Sedmé má se člověk rozmysliti na nepravost smilstva; 20 neb jest jistě veliká nepravost, že smilný najprv svú duši, a potom i toho, s nímž páše smilstvo, poddá dáblu. A pak-lij' dřeve jej držal dábel, aneb onoho, s nímž smilní: ale dále a mocnějie přivieže jej i se k dáblu, nerozmysle se na to, žej' Kristus svú svatú krví kúpil duše lidské. A pakli 25 by kto sám svú duši zšeredil němým hřiechem, ó kakáj' to nepravost! až jest pro ten hřiech Buoh přepustil, žej' se pět měst propadlo do pekla, a nechtěl se naroditi, až sú prvě zemřeli té noci všichni, ktož sú byli v tom hřieše. Ó kak ruče mine ta smilná lahódka! tělu a duši ostane věčná čtice, 30 ač se toho zde nebude káti. Pakli kto die: „Mlad jsem; nechť sobě povoli v tělesné žádosti; nechť svět poznám, a potom se budu káti,“ téžl jest právě, jako by řekl: dám sobě nožovú ránu a potom pójdu k lékaři. Právě-lij' to? zdali rána, jesto se v jednu malú chvílku stane, nemosí 35 dlúho hojena býti, a nesnadně uléčena? takéž, ktož se chce právě káti, mosí želeti, donidž jest najdále živ, toho, žej' přestúpil kázanie božie. Jest-liž to pak pravé učiniti, jehož má, by sto let živ byl, věc želeti?

A ktož se na ty rozmyslé nepravosti, móż soľe tiem tvrd učiniti ostnec svého svědomie, ež tiem nesnáze přemóž jej hřiech, nechťe se rád zšeřediti; a snáze strpí pokánie, ač jest i tvrdé, za ty hřiechy, kterýmij' vinen, aby se mohl
5 očistiti.

Aby se hřiechu stříehl.

Má také člověk ostr učiniti ostnec svého svědomie,
10 aby hřiech odehnal dřeve, nežli povolí jemu. I móż jej tiem obostřiti: bude-li vzdy pomnieti den své smrti; a bude-li se rozpomínati, žej' nás vykúpil syn boží, ne zlatem, ani stříebrem, ale svú svatú krví; a obmyslí-li, že ten, jenž ny jest kúpil, bude nás súditi u pravé spravedlnosti; a coť se tiem
15 nechce zostřiti: když se pilně člověk rozpomene na den své smrti, kak jest nejistý, a kak ovšem smrt jistá? Toj' jisté, že ktož sej' narodil, dlužen jest smrti, má umřieti: ale kdy, kde, aneb kak? tohoj' nelze jistu býti. A protož ktož by to snažně svú myslí opatřil, i kaký by byl, by se ostře ne-
20 postavil, donidž jest čas, bojovati protiv rozmařelému obmeškání, proti marnému žádání, a protiv všelikého hřiecha nepravosti?

Druhé se ostří ten jistý ostnec rozpomínáním na pro-
litie krve syna božieho na to, aby jí nás vykúpil, očistil a
25 obživil. I ktoj' ten, by se chtěl opěte prodati za malú libosť, ještoj' v hřieše, kdyby se na to rozpomínal, žej' tak dráže kúpen? kto-li by chtěl se przniti v hřiešiech, kdyby o tom přemietal myslí, že sme ne laciným něčím, ale jen krví syna božieho očistěni? kto-li by také chtěl se mrtviti hřiechem,
30 kdyby znamenal, kak divně sme obživěni, nic jinak, jen smrti syna božieho? A protož, když nám jest takú ukázal milosť, slušie se nám snažně stříeci hřiecha, z něhož abychom byli vykúpeni, sám se ráčil za ny dáti; a abychom od něho byli očistěni, na toj' dal svú svatú krev proliti; a také, abychom zbyli
35 věčné smrti, jiež sme hřiechem zaslúžili, ráčil jest umřieti za ny. A protož ovšem se toho slušie stříeci, pro něž se jest tak divná věc stala. Buoh nesmrtelný zjednal, žej' umřel pro hřiech: ktož pak chce v lenivé hněti rozmařelosti, nebráně se zlému, a nečině dobrého, když to snažně obmyslévá,

kak sej' syn boží pro ny nelenoval k takému utrpení, coj' ho nesl pro ny až i ku potupné smrti?

Třetíe ten ostnec tiem se ostří, když se kto na to rozpomíná, že ten, skržeňž sme byli stvořeni, živi a čisti, a když sme se byli zšeredili hříchem a umrtvili, a on nás opěte učistil a obživil, abychom se stříehli zlého přikázav, bude náš súditi súdem upriemým; jenž i jedné zlosti ne- nechá bez pomsty, ani čeho dobrého bez odplaty; jehož nic nemóž býti útajno, neb vše shola vidí, a nepochlebí i žád- nému; pro něž čím jest nás daroval více, více od nás potřebovati bude. Ktož by se často na ten súd boží rozpo- minal, mohl by dobře ostr učiniti tiem osínek svědomie svého, jímž by se protivil hříechóm.

Aby se člověk táhl k spravedlnosti.

Má také člověk ztáhnúti a zpravití ostnec svědomie, znamenávaje, coj' dobré, k němuž by se táhl. I pravi Micheas prorok: „Ukážif, člověče, coj' dobré, a co Hospodin potřebuje od tebe: jistě činiti spravedlnost, a milovati milo- srdie, a býti pilnu, chodiec s svým Bohem.“ Protož pilné jest to tré obmýšlévati: aby se táhl člověk na však čas k spravedlnosti, k milosrdí a k snažnosti v božích cestách. Neb dotud člověk přemietá myslí, až i oblíbí; dotud oblibuje, až i bude činiti skutkem to, coj' obliboval. A tak, aby se táhl k spravedlnosti, slušné jest přemietati o ní myslí; neb ani dennice, ani zvierennice jsú tak svým blskem divné, jakoj' spravedlnost. I máme toho býti pilni, chcem-li býti spravedlni, abychom i žádnému nezostávali dlužni, ale kaž- dému to dali, což komu slušie: komuž počest, tomu počest; komuž daň, tomu daň; komuž pohodlé, tomu pohodlé; a tak i v jiných věcech, jakož velí svatý Pavel. Ale že jsme dlužni nižším sebe, rovným i vyšším, neslušie, bychom komu zostali dlužni, zadržiec dluh. A to po sobě móžem zneme- nati: co bychom chtěli od nižších sebe, od rovných, aneb od vyšších, abychom jiným činili též.

Ale dlužni jsme Bohu počti troji: jednu jako otcí, jímž sme stvořeni, odchováni a ke všemu dobrému přivedeni;

druhú jako Bohu, jímž sme vyněti z úst našeho neprietele, vykúpeni z večného želáre, a uvedeni u vimnici jeho, tu, kdež jeho darem a pomoci můžem, chcem-li, veliké odplaty zaslúžiti; třetí jako súdci, před nímž sme obžalováni, a před nímž jest naše vina dovedena, v jehož moci jest, vydati súd na odsúzenie večné, aneb prodliti času, abychom ještě, ostánúc své nestatečnosti, mohli milost před ním nalezti. A tak prvá počesť, již jsme Bohu dlužni jako etci milostivému, má býti tak veliká, ež se máme znáti, že jsme mali k tomu, abychom tak, jakž by on byl duostojen, mohli jemu česť činiti, proto žej' ny stvořil, odehval a k dobrému přivedl: a tú počť jako by se mysl naše pokorně Bohu poklonila. Druhá pak, již jsme jemu dlužni jako Bohu, má býti většie, tak ež se máme znáti, že jsme přemali stúžiti Bohu, aneb česť a chválu vzdávají jemu, jakož slušie na Buoh, jenž nás jest vytrhl z úst dáblu, vyplatil od smrti večné, a uvedl u vieru křesfanskú, kdež můžem zaslúžiti, chcem-li, večného života: a tú počť mysl člověčie netolik jako by se poklonila Bohu, ale jako by před ním padla na kolenú, když to snažně obmyslíje. A pak počesť třetíe, již jsme dlužni Bohu jako súdci, ta má býti najvětšie, že se máme znáti, ež jako nic jsme k tomu, abychom mohli duostojně Bohu počesť vzdáti, ež jest nás neodsúdil pro naši nestatečnost a pro naše zaviněnie, a moha spravedlivě na tisiekrát, ale odlevie milosrdně, čakaje polepšenie: a tú počť jako bychom se netolik poklonili aneb klekli před Bohem, ale jako bychom před ním na zemi padli pro jeho veliké duostojenstvie, a pro tu dobrotu, již má k nám slitovánie v svém milosrdí nevýmluvném. Neb jistě již nejsme svoji, ale jeho, když nás jest živil, a my smrti zaslúžili a tož často; protož nic není protiv jeho chvále ta česť, ješto bychom mohli jemu učiniti. A však nemáme tak zafati, ež nejsme duostojni jemu činiti česť, abychom nechali v tom rozpačném rozmáření; ale proto vzdy, jelikž mohác a umějíc, činiti máme jemu česť, znajíc to, ež my nejsme dostojni jemu cti činiti, ani ta česť, již my jemu činíme, jest tak duostojna, ež by mohla, protiv němu ji vrovňavajíc, zač býti počtena; ale že on jest duostojen i té, kteréž my jemu můžem učiniti. A tak svatý Tomáš zpievá, řka: „Směj, eož móžeš, chvály vzdáti, nestacíš jej vychvá-

liti; větší jest nad všicknu chválu!“ Protož my, ež jsme dlužni jemu činiti česť, pro naše hubenství nemáme nechat. A když jej máme tak ctíti, ne proto, by jemu té čli potřebie bylo; neb on sám v sobě má česť plnú, nic jie jemu vším stvořením k jeho většímu blahoslavenství nepřibude: ale žej' to naše dobré a náš úžitek, máme se jemu modlíti, chváliti jej a děkovati jemu.

I má modlitva nebo modlení své strany tři zvláště: jednaj' svého hubenství žalostěnie, druhá žádanie milosrdenství, a třetie ukázanie zvláště služby poddané Bohu, a té čli, ješto jen na Buoň slušie.

Podlé obyčeje chtiec Boha nakloniti u milosrdenství, své hubenství vypravujem, ne proto, abychom to Bohu dali věděti, jako by on toho nevěděl dřeve; aneb vzpomínali jemu, jako by on zapomenul: ale abychom my se upamatujíc v svém hubenství, i žádali u pokorném duchu smilování; a tú žádostí u pokoře budem hodni uslyšenie z jeho milosrdenství velikého. A to vyznávání hubenství našeho móż býti rozličně; neb ne v jednom, ale v rozličném jsme hubenství. Hubenství jest naše, že se dlí nám chvála, jiez čakáme; a větší, že často ty dary ztracijem, jimiž nás jest z své veliké dobroty daroval Buoň; a pak největšie, že majíc, zde na světě jsúc, chvály a odplaty zasluhovati, to pak hanby a pokuty se devinijem hřešiece. A protož mosíme na modlitvách mieti žalost, hanbu, bázň, vyznávajíc svá hubenství: z škody žalost, z netbánie svého dobrého hanbu, a z pokuty, jiez sme se dopravili, bázň.

Druhá strana modlitvy jest žádanie božieho milosrdenství a jeho darov; a k té má býti žádost, ješto pocházie od svatého ducha, jenž, jakož praví svatý Pavel: „za ny potřeb našich žádá nevýmluvným vzdycháním v nás.“ Neb často člověk vzdechne v žádosti dobré, a sám nevěda jmenem, čeho žádá. Má také býti v té druhé straně modlitvy doufanie a naděje k uslyšení; a to pocházie od našeho pána Jezu Krista, jenž jest umřel pro ny, a dal se v obět na každý den na oltáři svatém. Neb když jest s námi učinil tak velikú milost Buoň otec, svého syna jediného pro ny poslav, a syn tolik pro ny učiniv: tehdyť nás i v tom uslyší s ním v milosti svatého ducha, k němuž jest duch svatý

roznietil žádanie naše. A také při té druhé straně modlitvy má býti snažnosť, abychom od svatých a vzvolených pomoci žádali, tak ot andělův, jako i těch duš svatých, ješto sú již svítězily, a jsú s Bohem v odpočinutí; a také i těch lidí dobrých, ješto jsú ještě zde živi a bojijí. A když se sběře spolu to tré, ež bude žádost duchem svatým roznieeena, naděje pána našeho Jezu Krista milostí potvrzena, a pomoc kostela svatého, tak té strany, ješto již kralije v odpočinutí, jako té, ješto ještě bojuje zde: tehdy móż býti před Bohem prospěšna modlitva a prosba kteráž koli.

Třetíe strana modlitvy u písmě slove *latria*, a jest slovo řecké; a znamenává tu službu Bohu aneb počest, ješto jen naň na samého slušie, jiež i žádnému jinému stvoření ne-slušie učiniti, ani samé Matce boží, neřku pak kterému sva-
 15 tému. Neb od svatých žádáme pomoci, aby nám to obdrželi na Boze, jehož prosíme, modléc se jim: ale Bohu se modléc, tu počest jemu vzdáváme, že on sám svú mocí móż nám to dáti neb učiniti, jehož prosíme; neb on sám jest svat sebú, jiné čině svaty; on sám pán, jiné, jakž chtě, působě; on
 20 sám najvyšší, kohož ráče, korunuje, neb jest také všemo- húcí. A tak abychom tu jistú počest, o níž mluvíme, Bohu v svém srdci učinili, tak velice jej vážiec, mosí to zvláště býti jeho darem, aby srdce mohlo obmyslití, né brž jakž takž pomyslití jeho převeliké duostojenství. I má člověk své
 25 srdce najprv nakloniti, jeho velebnost a svú znamenávaje nestatečnost. Druhé má je rozšířiti u milostí, jsa vděčen dobrodinie božieho, znamenávaje, kak Bóh vzdy jemu dobře činí, leč své dary dávaje, leč druhdy odjímaje, leč povole člověku v tom, což žádá, leč nepovole; neb to vše činí
 30 k úžitku člověciemu, když by to uměl člověk znamenati. A když také svú zlost znamená člověk protiv božiemu dobrodění, přijde-li sám k sobě, mosí velice vážití dobrotu boží.

Třetíe má člověk svého srdce povzdvihnúti v najvyšší milost, tak, aby jej miloval čistě proň pro samého, jakož
 35 slušie, aby choť svého choti milovala; a má vši snažnosť k tomu obrátiti, kak by se mohl slíbiti jemu. A toť tiem najspíše přijde, když znamenáš k sobě tak velikú milost boží, protiv níž máš se v tobě také rozžeci milost; neb milost ničímž lépe nemóž býti odplacena jen milostí. A v té milostí

má duše jíti výšež výšež v divné rozkoši; a v kakéms jako pokřikautí radostném, až i zajde jako z umu nad běh přirozený, jako by řekla: „Hospodine! dobro jest tuto býti;“ a jeliž tu měla by naše modlitva konec vzieti, až by jako vešla v stan boží u veselí a v radosti nevymluvné.

O chvále boží tak jest pěkně onen bosák v oněch knížkách o sedmi vstapních duchovnieho člověka mluvil, ež tuto neumějí já více psáti o ní. Než to vědě, žej' proto Boha nevychválil; jakož sem byl dřeve řekl: větší jest nad všicku chválu. Protož neslušie jeho chválitu křivdú; neb jest to velim větší chvála božie, ktož ho neumie vychváliti, nežli by jej křivdú chválil.

Dlužni jsme také dieku Bohu. vzdávati troji: velikú, žej' nám dal mnoho svých darów a rozličayeh; větší, ež nám jest odpustil mnoho za viny; a pak největší, žej' nám připravil také bydlo a chválu věčnú v nebeském království.

Dlužni jsme také Bohu, milovati jej, žej' on nám tak mnoho z své dobroty prvé ukázal milosti; a milost nemá lépe býti odplacena, jen milostí. A protož aby u větší milost člověk svého srdce povzdvihl k Bohu, má jemu vše býti libo, což jest Bohu libo. Neb kdež jest jednomu též libo, ješto i druhému, tuj' milost a svazek přiezni; a kdež se jednomu nelíbí, což druhý činí, ob tu stranu nenie milosti. A když se známe, ež jsme slepi, ne všeho viemy, coj' k čemu dobro; a pakli bychom i neznali své slepoty, a tiem bychom slepější byli: protož vše, což Buoh činí neb přepustí, má nám býti libo, aby tak i jedné záslony nebylo naší milosti, což koli Buoh svým tajným súdem jedná. A tak obmýšlívajíc, coj' spravedlnost, a coj' správné, móž člověk dobře spraviti ten ostnec svědomie svého, táhna se vším snaženstvim, aby to činil, což má z práva. A takéž i o milosrdenství; neb obmýšlívaje, kakt jest libo samómu, když kto ukáže milosrdenství, dobře spravíš ostnec svého svědomie, když budeš jiným milosrden. Kdy pak obmýšlívá, kak jest slušné, snažnu býti toho, což kto činí, brzo zpravi svědomie svého ostnec, jsa kypr a črstv ke všemu, což slušie, jehož Buoh od něho potrebuje podlé stavu jeho. Neb praví Kristus, že království nebeské ti popadnú, ješto jako bezpřémně po něm stojie, jako by násilím jeho dobývali, tociš nelenují.

se pro ně pracovati, brániec se zlému a činiec dobré, každý, jakož příslušie k jeho stavu.

Aby rozumem došel Boha.

Druhá cesta, ješto vede člověka k Bohu, jest prosvěcenie. A tiem bude podobnějí člověk k těm andělóm z najvyššie jerarchie z druhého kuoru, čím móż lépe znátí pravdu, jsa prosvěcen v rozumu. A protož ktož chce býti prosvěcen, má se obrátiti ku poprslku rozumnosti; a ten poprsek, když jde od pravého slunce, jest upriemý, světlý a horký: upriemý, nejda oklikem; světlý, odhoně temnost; a horký, člověka, který se v něm obracie, v boží milosti zahřievaje. Neb jest také poprsek jiný, ale neupriemý, ani horký horkostí tú, jež život dáva, ani tak světlý: toj' múdrost tohoto světa. Kak ta múdrost jde oklikem, ale ne upriemo, toj' viděti, že mudrci tohoto světa proto mnoho hromáždie, aby vzácní byli; a proto chtie býti vzácní, aby mnoho nahromáždili; proto stojie po rozkoši, aby tociš, hovějíc sobě, tiem déle mohli živi býti; a proto chtie živi býti, aby mohli rozkoš mieti. Kakf nenie horký horkostí tú, jež dáva život, toj' viděti, že tiem poprslkem nerozněcijí se u milosti boží, ale stydnú. A kakf jest temný, sám znamenaj, že nejednú člověk nesnadně po tom stojí, ješto zlé jeho bude i podlé světa. Protož řku: ktož chce býti prosvěcen, ten se obrať ku poprslku rozumnosti, ne světské múdrosti, ale ježf upriemo vede, jasně svítí, a k božimu rozněcije milování, toj' k múdrosti pravé, aby, což poznáš, ežf jest od Boha dobrého přišlo, byl toho vděčen, a od toho před sě dále žádal přijiti k Bohu.

I slušie znamenati, vším snaženstvím přemýšlěvajíc a s vděčenstvím, coj' Buoh vystřiehl koho, coj' dal jemu, a coj' slíbil. Najprv, žej' Buoh vystřiehl nás, ež jsme ve mnohých hříeších svých nezahynuli, ale vyvedl nás z nich, odpustil nám je, a ne jednú, ale mnohokrát, pro něž sme správní byli odsúzenie, mnoho se zlého dopustivše, a mnoho dobrého opustivše: to on svú dobrotú dal nám poznati se a želeti. A netolik to slušie poznati, obmýšlěvajíc, co sme učinili zlého, ale také, že bychom i v to mohli upadnúti, jehož sme se nedopustili, kdyby Hospodín nebyl vystřiehl. A také, žej'

i z nejedného zlého i podlé těla vystříehl nás Buoh, s vděčenstvím slušie o tom mysliti často.

Druhé znamenati slušie, přemietajíc o tom myslí, a vzdy u vděčnosti, coj' Buoh dal komu zvláště mimo jiné, aneb obecně s jinými. I dává Buoh troje dary lidem: jedny, ješto jimi podlé svého přirození aneb stavu bude člověk dokonání jmieti; druhé, jimiž člověk má pomoc přijiti k boží milosti; třetí, ješto má k svrchování stavu svého; a to podlé těla, nebo podlé běhu duchovního má člověk obmysliti, jakž kto umie. To dobré, ješto nám dává Buoh, jimž člověk bude v svém přirození mieti dokonání své, jest celest údov, sličnosť postavy, a dobrý pořad u přirození, v němž zdravie záleží. A podlé duše dal jest Buoh rozum a dobrý úmysl, aby se zlého liknoval, a přidržal dobrého; pakli kde padne hřiechem, aby vstal inhed želeje a milosti prose, a tak aby podlé svého stavu byl křesfanem dokonaným. To pak dobré, jimž má člověk přijiti k boží milosti, ještoj' nám dal Bóh, vláště jsú kostelnie svátosti, jimiž Bóh navracije nás k nevině a spravedlny činí, tak ež budem duostojní milosti jeho, z pokory a z poslušenstvie přijímajíc ty svátosti, jimž jest Buoh pro ny dal tu moc; a také i to: žej' v ten čas a s těmi býti nám dal Buoh, ještoj' nám byla příčina, abychom došli milosti jeho, a v tom stavu, v němž jsme pozváni; neb v kterémž koli stavu podlé Boha jest kto, a pilen jest jeho, má příčinu, ež móż nalezti milost boží. A to svrchované dobré obdarování, jež jest tak hojně, jest to, žej' dal nám Bóh ves svět: nizšie věci k službě, rovné ku pomoci, a vyššie k chvále. Dal jest nám také pán Buoh syna svého, aby byl nám bratr a přítel a výplata od smrti, a pokrm ku posilení na této cěstě. Dal také nám svatého ducha v znamenie, že nás miluje, a k jistosti, ež ny jest vzvolil v syny, a v dar, jako choť své choti dává, ež sme jemu usnubeni. A tiem jest duši každého křesfana věrného učinil svú přítelnicí, svú dcerú a svú choti. A toj' vše přehrozný div, a nám přenepodobné dobroty ukázanie, jehož by i jednomu stvoření nezdálo se, by tak veliký Buoh přijal tělo porobené hubenství smrtelnému, bez své potřeby, jen aby člověk, jenž byl padl v smrt, nechtě jeho poslušen býti, byl opraven a k svému dobrému navracen. O diyná.

divnosti! o nevýmluvná a nemněná dobrota, Bohu, jenž jest veliký nade vše mnění, býti člověkem, a v člověčích nedostacích, a tolik znamení ukázati k člověku nestatečnému také milosti!

- 5 Třetíe má člověk obmysliti, coj' slíbeno jemu dobrého, chce-li býti prosvěcen, a věděti, kam jde a čeho čeká. I slíbil nám jest Buoh, jenž nepraví křivdy, ež budem-li jeho věrné sluhy, zbaví nás nedostatku všelikého, a dá vše dobré, tak velice dobré, že i jeden nemóž mnieti, by tak do-
 10 bró bylo, jehož každý, jelikž móž chtieti a umie, tolik jmieti bude, v němž vešken uhfezne, jehož pln bude. Neb slíben nám jest pokoj, jenž vycházie nad každý smysl, jehož zdejší pokoj jedva stien jest; slíbenoj' nám poznánie najvyššie pravdy, a slíbeno v té najvyšší milosti milostí věčnú kochánie.
 15 A protož vši žádostí, tak aby nás tržalo to dobré, slušie se nám táhnúti k němu, o něm mysléc, o něm mluviec, v jeho milosti vicež vicež se rozněcijíc, jímž naše žádost móž býti nasycena a ničímž jiným.

20 Přípodobnání k najvyššiemu kóru.

- Ktož pak chce přijíti k konci všeho svrchování a při-
 25 podobnati se k najvyšším andělóm, mezi nimiž a Bohem není jiných duchův svatých, ten se obrať k ohni múdrosti. I jest obyčej, že najprv sbierají oheň, potom rozněcijí, a pak potom plápolé vzhóru. Takéž mysl najprv má se sebrati v svých žádostech, aby nežádala toho, ješto není úžitečné, a ješto
 30 žádosti nemóž úplně nasytiti; potom má tu žádost obrátiti k milosti věčného choti, obmýšlévajíc, kak on velmě miluje nás, kak velikú milostí nás budú milovati, když dojdem k nim, všichni světi; neb každý bude každého milovati jako se. Ó kaká rozkoš býli v tak věrném tovařství a výborném, kdež
 35 každý druhého štěstí raduje se jako svému! Toť jest, ješto rozněcijie mysl, ež bude tržeti milost toho bydla tak šťastného, ktož o tom často přemietá myslí. Má pak milost vzhóru pláti nad to nade vše, jež móž býti kterým čichem učiceno, kterou podobností obmysleno, aneb kterou rozumností rozuměno. Neb mysl naše, když miluje Boha tak, jakž slušie, vzdvih-

núc se nad se, o něm mysléc, nemá sobě jako před očima postavit také postavy, by to Bóh byl, aneb by ta byla u Boze, jelikž podlé božstvie jeho jakúž móž kterým čichem tělesným čítí, okem neb uchem, nosem neb jazykem aneb tělem; ani tak jej má obmysliti, by měl kde skonánie neb počátek, aneb by v něm kaká proměna byla, aneb by kterou mohla jej podobností obmysliti, skázati, mnieti neb hádati: ale tak má mysliti, žej' divný všem, divný vzdy, a divný ve všem, i divný nade vše; a zvláště divný v své také dobrotě, ež bez vsie své potřeby miluje duše, aby jej ony milovaly, aby tú milostí jim bylo dobře; aby duše vsí milostí sjednala se s Bohem, a kakús jednotú nevýmluvnú velnula veň, a v něm věčně blažena byla. A toj' ten oheň múdrosti pravé, aby člověk uměl obmýšleti tak, jakž jest pravda, s chutí a u milosti takú moc boží, takú múdrost a dobrotu, již jest mohl, uměl a chtěl tak divně sebú žádost každé duše, kteráž věrně po něm túží, v divném a u blaženém štěstí naplniti podlé toho pochopu a té miery, jakž která zde na světě svrchovaněje velnulaj' veň milostí svú.

A protož aby porozuměl, kak jest táhnúti k svrchování výšež výšež; slušie věděti, že jest šest vstupňov, po nichž člověk jde k svrchování ponenáhu.

Prvý jest, aby člověk zakusil svú myslí, kak jest pochoťný Bóh; a toho zakusí, když se uprázdni od žádosti světských a od prací, učině v své myslí svátek, uklidě své srdce od myšlení světských, přemýšlévaje o Bohu, kak jest mocný, kak umělý a kak dobrý, rozpomínaje se na rozličné skutky božie; a tak z toho přicházie člověku, ež zakusí srdcem pochotnosti božie.

Druhý vstupeň jest, že když duše zakusiec té božie pochotnosti, bude, jako lačný, počna jiesti, větší žádost k jedení mieti: takéž ona bude mieti žádost větší k Bohu. A že zde na světě nelzej' se té žádosti nasytiti, móž dobře říci s Davidem: „Jakož jelen žádá řěky, takéž má duše žádá přijíti k tobě, Hospodine!“ A bude žádati, jakož žádáše svatý Pavel, řka: „É bych rozlúče se s tělem i byl s Kristem!“

Třetí vstupeň jest, když již člověk syt bude světských lahod a rozkoší, ež již na ně nebude tbáti. Neb pořovadž velikú jmá žádost onoho bydla nebeského, v němž věč bude

nasyčen té rozkošné pochotnosti, jież jest zde zakusil jakž takž, jako na sniedání, k níž nenie podobno přirovnati kteráž koli lahodnú věc tohoto světa; počne netbati na svět, a vše, což slušie k světu, to jemu nebude chutno, jakož po strdí
5 nebyvá chutno i dobré pitie.

Čtvrtý vstupeň jest zapítie duchovnie, když člověk okuse té božie pochotnosti, tak se jí zapie, ež tak jemu bude chutno trpěti pro Bóh lecos protivného, a ještě chutnějie, nežli by rozkoš měl s světem. Tak apostolé běchu
10 se zpili duchem svatým, až jim bieše to radostno, ješto je běchu, židé kázali bítí, aby nekázali, žej' Kristus vstal z mrtvých. Týmž činem, ktož by se tak zapil, byl by radosten, kterěz by ho kolivěk potkalo protivienstvie od kohož koli, ač by i práci které mosil nésti protiv své mysli, k níž by
15 z práva byl přivázán, ješto by snad jinému ta práce podlé světa lahodna byla. Jako, kdyby kto mosil nésti hospodárstvie, ano jemu nenie k mysli, jsa právem přivázán k němu, byl-li by na tomto vstupni, radoval by se, ež má práci protiv své mysli; a někomu by pak ta práce podlé světa byla
20 žádna.

Z toho čtvrtého pocházie vstupeň pátý, toj' bezpečstvo, a tiemto činem: že poňovadž duše tak miluje Boha, žej' jí chutno proň trpěti protivienstvie; tehdy se ničehož protivného nestrachuje, tak jí ztráta světská, jako i zisk, tak jí
25 býti živu, jako umřieti, tak jí práci nésti, jako pokoj mieti; poňovadž miluje Boha, vie, ež jí Bóh miluje vice, než ona se sama; a protož vie, ež jí to všecko jest dobro k něčemu, což koli na ni Buoh přepustí. A tiem činem bezpečna bude; neb bážň od nie jest milostí vyhnána, a přišlaj' jí naděje
30 jistá, že móż svobodně řéci s svatým Pavlem: „Jista jsem, že ani smř, ani život, ani kteráž koli jiná věc móż mě odlúčiti od milování Boha.“ Ale však ne v to, že ona miluje Boha, ale že jí Bóh miluje, má ufati; neb jakž by jie Buoh nemiloval, brzo by stála jejie milosť.

Šestý a nejvyšší vstupeň jest plné upokojenie, že duše v tom zapítí a bezpečství jako usne u milosti svrchované s Bohem, jako svým výborným chotem; a z toho usnutie pokojného i žádna věc nebude jie moci probuditi k nepokojí mysli, ani která práce, ani muka, ani smř: jakož svatých
35

mučenníkův duše snáze těl zprostiti hroznými mukami a ukrutnými, nežli by je byli mohli probuditi k nepokoji z také milosti; neb sú ten pokoj zachovali, že i těch, ješto sú je trýznili, byli by rádi spasenie viděli pro milost pravú.

O pokušení.

Ale že ani lidé v svých staviích obecně, ani každý sám nesdržijem se, bychom sstáli podlé vůle božie, připodob- 10
 návajíc se k andělovi jeho, toj' hubenstvo naše, ež se tak brzo dáme libostem světa tohoto odtáhnúti od pravdy. A takéj' to lstí ďábovú a závistí mnoho, ež pilně nás odvodie, kudyž mohú, abychom nebyli, jakož slušie. A jakož sú z každého kuoru vypadli, tak umějí z každého pořadu lidem pře- 15
 kážeti, aby nikteréhož kuoru nebyli tovařišie, každému lézejí osidla; neb sú upadli v zlost a v závist, i k Bohu i k nám, že což kolivěk Bóh působí svú dobrotú, tomu oni závidie všemu, a vše by to rušili rádi. A tak vidúc, že Bóh lidi stvořil k tomu, a dal jim dobrovolenstvie, aby, chtie-li, každý 20
 podlé svého stavu došel toho duostojenstvie s svatými anděly, jež sú oni zratili svú pýchú; i vzali k nám srdečnú nepřiezeň, právě jako by se styděli za to, bychom my z tohoto hubenstvie tělesného došli k té radosti s prací, ješto sú oni propýchali. A že jest hbitého rozumu črt a umětelný, podlé 25
 svého přirozenie velmě chytře a lestně nám překážie, kudyž jea móž, abychom své spasenie protratili. A však i nechťe, dobře nám činí, že nám nedá u pokoji býti; neb čím kto nesnáze přijde do královstvie nebeského. jistě tiem větší má chválu. Veď mikakžf to nenie podobné, by tak přieliš dobré 30
 bylo tak snadně přišlo. Protož Buoh črtu přezří, aby nás za obyčej vzdy pokúšal: ne proto, by Buoh nevěděl, kací jsme my, ale abychom my tiem větší vzeli odplatu, čím těžšie přemóžem pokušenje. A v žádnémf nás Bóh nezostaví, bychom jea sami Boha neostávali. Ano praví svatý Pavel: 35
 „Věrnýf jest Buoh, jenž nedá nás pokúšeti nad to, než móžem sněsti; ale vzdy s pokušením dá tu příčinu, již bychom to pokušenje přemoci mohli.“ Ale že nepřemóžem, toj' naše lenost, a naše netbánie; a že více sami se milujem, nežli

Boha, viace žádáme zdejší rozkoši nežli nebeské, viace zdejšího bojíme se protivensvie než věčného: protož, po hříechu! často se potknem, a mnozí pak věč nevstanú. A tak črt, že jich jest mnoho přeliš oklamal, nikdy se nerozpáčí; pakli s pokojem přenechá koho, to, jelikž na něm jest, proto činí, aby se ubezpeče, potom dal se spieše oklamati. A kakž kolivěk kto najsvětější jest, nikakž črt proto nenechá, by jemu proto neradil zlého, a tak chytře, jakž koho zná: onoho hříechy tělesnými, a onoho duchovními; onoho hrubě zřejmým hříechem, a onoho k dobrému podobným. Když jest spasitele našeho lákal, jenž jest žádného hříecha podnětu nejměl: a kak pak hříešní mohú bezpeč býti, by jich z jednoho hříecha nevedl k druhému? né bychom byli kromě všech lidí na kterémž kolivěk místě najsvětějším, ještě jeho rad prázdni nebudem: an jest spasitele pokúšal na púšti a na svatém místě v chrámě. Pakli jsme v kterém duostojenství, tu ovšem hrubě nás pokúšie, bychom se jen sami rozmyslili; kak často die, jakoj' řekl byl našemu milému spasiteli, když jej vzvedl byl na horu vysokú, ukázav jemu rozličná královstvie světská: „Toť všecko tobě dám, ač padna mně se pomodlíš.“ též nám říká: „Chceš-li dobře svůj úrad zvesti, poddaj se mně, služ lakomstvu, leckaks dobývaj, budeť všecko po tvé vůli.“ A opět die: „Chceš-li, ať od leckuds sbožie přijde, stavěj se hrdě, bydl rozkošně, a budú tě všichni ctíti, a rozličněť sbožie přijde: vidúc, a ty se pěkně jmaš, spiešeť uvěrie, leckohos spieše móžeš oklamati.“ A některým die: „Chceš dosti lidí jmieti? poddaj se mně, křivdy jim pomáhaj jako i pravdy: jáť jich ve časť dohodím: dosti; a nebraň jim zlého, nechť což chtie činie, neda tož neškodilo.“ Řieká také hospodáróm: „Nežehři se s svú čeledí, s svú ženú neb s svými dětmi, budú na tě laskavějšě; nechť svú vůli mají, nechť ať činie jako mladí, nechť se chehcí, nechť ať skáčí nebo šepcí, neb milují: pro dobrú mysl všeckof bude po tvé vůli!“ Coj' to jiného, než jako by řekl: „Padni přede mnú, nevládni svými lidmi, svú čeledí, a modl mi se, tociš ve mně naději měj: jáť to způsobí, žeť vše bude po tvé vůli.“ Ale sbožný se na to neobráti, své duostojenstvie a úrad svůj veda a působě podlé Boha, veda, že lépe málo spravdnému, než hříešným sbožie veliké; a

lépe s prací svůj úřad právě vésti podlé Boha, a zlým slo-
vúc, nežli slovúc dobrým, a v dobrém bydle netbavu býti
v svém úřadě.

Kak nás črt láká.

V tom také črt má chytrost vláští, že pilně znamená
člověka: jest-li veselý, pokúšie pýchú, smilstvem, chlúbú; 5
pakli smutný, ale teskností, hněvem, závistí. A tak, kakž 10
kolivěk sí i onú věcí člověka pokúšie a láká, však obecně
všech najviece pokúšie, kak by je oklamal, hledaje, ve čtveře
věci:

Jedna jest libosť, a tú každý nás jde; neb každému se
něco líbí, zlé neb dobré. Protož črt každého vede, aby se 15
jemu zlé líbilo, aby svú libosť naplnil, aneb v smilstvě neb
v lakomství, aneb v hrdosti a v pýše, aneb v lakotě maje
svú rozkoš, neb v čemž koli viece než u Boze. Ale múdry
se na to rozmyslí, že ty rozkoši skoro minú, leč jsú tanci,
leč bohatstvie, leč která česť nebo rozkoš tohoto světa; pakli 20
by došel v zlé žádosti, kteréž by chtěl, najmilejšie, kakť ta
lahoda skoro mine, a že tiem ztratiti má věčné královstvie.
Divné, že se na to nerozmyslíme, že, kdyby kto po smrti
krále českého měl králem býti, nedal by toho za malú roz-
koš, a nesl by proto velikú práci: a však by dřeve než král 25
mohl umřieti, aneb prvnioho léta v svém království. A my
pak, vědúc, že věčné královstvo dali by nám, bychom v ne-
sličné rozkoši libosti nejměli: však po ní pilně stojíme, nic
se pa to nerozmysléc; a k tomu věčnú nuzi budem mieti,
ač jie dřeve neostanem, než ona nás. 30

Druhá věc, již nás črt láká, jest nemúdrá bázn; neb
všichni podlé přirozenie lekáme se protivného. A však pilně
máme se střieci, bychom se ničehož viece nebáli, nežli
Boha. Neb mnozí jsú, ješto pro tu libosť, již v hřiechu mají,
nechtie shřešiti: ale bázní tak je črt vzhrozí, že přielš se 35
budú báti protivenstvie některého, pro něž budú činiti mnohé
věci, ještoj' Buoh zapověděl; aneb těch nebudú činiti, ještoj'
přikázal, a obakž ač toho mnozí i netbají mieti vzdy na své
mysli. Ne darmo jest řekl Kristus: „Nebojte se těch, ješto

tělo zabijejí, a potom více nemohú učiniti; ale toho se bojte, jenžf, když tělo zabie, má moc poslati do muk pekelných.“ A jistě uzřímež to, že velim správnějie bylo by se báti muk ohně pekelného, ač i v čistci, nežli zde kterýchž kolivěk muk největších, neb kteréhož koli protivensvie.

Třetíe věc, již nás velmē črt láká, jest, chtieti se lidem přirovnati. Neb že s lidmi jsme, musíme a máme se něvčem k nim přirovnati: ale pilně slušie se stříeci, abychom ve zlém nechťoli se jim přirovnati, leč se jich stydiec, leč svú hrdost ukazujíc, jako oni. Jakož, po hřiechu! často bývá, že uzřiec, ano se jiní hrdě mají u ztraví, neb v drahém rúše a v novém kroji, inhed chcem témuž; uzřiec ony, ani v krčmě, také k nim pójdem; uzřiec ony, ani smilnie rúchem, aneb tak se pripraviec, jakž k tomu slušie svú postavú, inhed diemy: „Pěkněf jim slušie; učiňme též;“ uzřiec ony, ani vymýšlejí nové kunšty a dvornosti, téhož se přijmúc, nad to budem vymýšleti ještě novějšie. Těm všem budú vymyšleny nové muky, s nimiž budú trpěti jich následovnici; a jakož zde ve zlém rovni sobě chtěli býti, takéž tam spolu trpěti budú, a mrziec se, žej' jeden pro druhého k tomu přišel; neb z takových lehkostí lidé dalece od Boha zacházejí.

Čtvrtá věc, již črt láká, a mnohé jí oklamává, to jest nevěděnie. Neb když člověk nevie, co jest dobré, a co zlé, často črt pod dobrého podobenstvim poradí člověku, pro něž mosí zahynúti. Mnoho jest židův, mnoho pohanův i kacieřův, ješto všichni mnie, by šli po dobré cestě: též veď nemúdrí křestěné mnie, by mnohé jim neškodilo, ješto činie; a však ne darmo jest Kristus řekl: „Vede-li slepý slepého, oba v jámu upadneta.“ Protož třeba jest, aby každý věděl, coj' Buoh přikázal a co zapověděl; neb črt prieliš mnoho jich oklamal tiem, že sú toho nevěděli. Pakli se tomu divíte, žeby člověk pro nevěděnie zahynul, znamenajte, že troje jest nevěděnie: Prvé jest, ješto nikakž nemohú věděti pro mladost, neb pro nemúdrost pravú, coj' Buoh přikázal. Ti pro nevěděnie kázání božích ztraceni nebudú, když jsú křestěni, neb v obecné vieře spaseni budú. Druhē nevěděnie jest, a s tiem každý mosí zahynúti, když mohúc věděti, coj' Buoh kázal neb zapověděl, i netbají, a mohúc nalezti, nehledají;

zdá se jim, by dosti na tom bylo, že vědie, že mají činiti dobře, a zlého se stříeci: ale tiem ještě se mohou oklamati; právě jako by kto řekl: „Všdē, kak budu bohat; vzdy to kúpím, na němž bych získal.“ Ale ještě mohl by se dobře oklamati, nevěděli-li by, co zač stojí, a které dobré, a které lepší. Třetíe nevěděnie jest, krýti se a nechťieti zvědēti pravdy: ano jim pod nosem kází, a od mnohých bezděky slyšie, žej' to pravda, což kází, však nechťie jíti na kázanie. Paklíf kdy dojdú, ale dějíf: „Něchci z toho svědomie mieti, měl bych hřiech větší.“ Tiť pro své nevěděnie zahynú, a netolik zahynú, ale pro to nevěděnie zvlášť muku budú mieti. Neb písmo těm die: „Ktož nevie, bude nevedien;“ a proč by to bylo, žaltáf praví: „žej' nechťěl rozuměti, aby dobře činil.“

15

O jiném lákání dáblském.

A tak těmito i jinými věcmi črt nikdy nepřestane, by nás nelákal; protož třeba se nám pilně stříeci na všech miestech, by nás v nich nepodtrhl. A zvlášťe na čtyřech miestech tu jest obykl oklamávati téžměř všecky, a však jedny více než druhé. Protož tu slušie velmě opatrnú býti; jako kupci, kdež rádí lúpie, tu se rádí opatrují, a tak často se lúpeže vystřehú: též my, všudy se střehúc, na těch miestech ovšem pilni máme býti.

Jedno miesto jest stuol, kdežto člověk pokrm béře; tu črt velmě nás láká, ponúkaje, abychom všicku snažnosť obrátili k té rozkoši jedenie a pitie, chuti více hledajíc v krmi, než potreby. A často také nás ponúká, abychom to jedli neb pili, ješto viemy, že nám škodí i na zdraví; aneb více jedli, než nám zdrávo, jedné proto, že jest chutné. A jistě jest zlé jednomu člověku, tak mnoho sehliti píe neb jedúc bez potreby, a snad se škodú na svém zdraví, na němž by několik jiných i s ním mohli potrebu jmiati. A protož črt i vede své, kudyž móż, k tomu. Tiem mnohokrát také črt láká, abychom záповědné krmě jedli, ponúkaje: jako postní den sýr a vajce; aneb u poslušenství svých starost bychom nestáli: jako když pro obecné dobré obecné pokánie nám

přikází, abychom jednu, neb dvě krmi jedli některé pátky. Kteříž črta poslouchají, vzdýť je svede, neřku, byť na dvě krmí dosti měli, ale byť jim pět nebo šest odpustili a více zapověděli, ještě toho neposlouchají. K tomu také črt za sto-
 5 lem ponúká, aby rozličné lidi zpravovali, právě jako by syti nemohli býti, by jiných nezpravovali, a jim jich cti neutrhali. Pravi svatý Bernart: „Zpravovati, neb zpravovače poslouchati, nevědě, které jest horšie; neb by nebyl, kto poslouchaje, ne-
 10 byl by také, kto zpravuje.“ I ktoť tomu rád rozprávie, ktož nerád slyší? Protož lidé bohobojní, vědúc, že črt za stolem pilně všech láká, než k stolu jdú, najprv se Bohu poručé, ke všemu jeho pomoci vzdy žádajíc. A také duchovní lidé čtú sobě k stolu, aby prázdného nemluvili, toho, což čtú, poslouchajíc. Též by veď i každý křesfan, za stuol sedaje,
 15 nemohl-li by více, as a vzdechnúti měl by k Bohu, od něho pomoci hledaje, aby jeho nepodtrhl k hříechu i jednu lští ten zlý nepřítel. Měli by také za stolem něco mluvití užitečného k svému spasení, aby črt ke zlé řeči nepodnietil; ale aby, jakož tělesný pokrm berú, takéž svých duší dobrú
 20 pomluvú a užitečnú pokrmili.

Druhé miesto, na němž črt obykl mnohé oklamovati, jest lože; a tu oklamává dvojím činem: jedno lenstvem, druhé smilstvem. Lenstvem mnohé k hříechu přivede, že když již kto dosti by měl spanie, ale leže, i sem i tam se obra-
 25 cije, ani vstana na modlitvu, ani co čině nebo mysle potřebného. A často z toho k druhému přijde, tociš k smilstvu. Neb dvojie jest smilstvo: jedno, když člověk myslí se kochá, ženskú krásu oblibuje, jako by jejie obraz měl v srdci, kteráž mu se něvčem líbí; upra mysl v to vším svým díváním, bude
 30 o tom tak mysliti, jako by právě před ním byla, kak jest sličná, kak jí chod jejie dobře slušie, kak jejie nos, jejie obočí, jejie tělo, jejie ústa, kak jejie vlasý jsú rozkošny: anoť črt v tom zapalije, zda by zavedl dálež dálež. Neb mnohý skutkem nechťel by smilniti, a však se tohoto nestřeže; a druhdy nemní,
 35 by to tak velmě zlé bylo. A také snad někto myslí, leže, ano ho črt podněcije, veda k smilstvu: „Až se ženiti budu, takto krásné ženy budu hledati,“ vymýšleje sobě krásu ženskú, neb děveččí, jakož mu se najlóp líbí. A též panny, neb mladé vdovy o mužích myslé. A některé neb někteří budú mysliti

tak nestatečnou věc, a obakž nechť se vdáti neb ženiti, jen že se v tom zlém myšlení kochají snad ďábelským podnícením. A tak ubohé mládce črt na posteli oklamává nebezpečně, že nevědie, kak to zlé jest, i neumějí se káti toho, ani stříeci; a pakli kdy zvedie, že to zlé jest, ale nesnad 5 zlého přemohú obyčeje. A jakož smilní tím myšlením, takéž hrdí, závistiví, obžerní, lakomí, každý podlé úmysla svého kochá se často v pokoji na své posteli v svém myšlení, dav se v tom črtu oklamati. Toť jsou ty mrzkosti, ješto' Buh mienil, když jest Ezechielovi proroku na stěně rozličné napsání ukázal, a řekl k němu: „Vidíš, cof každý činí v tajnosti lože svého, a řkú: Nevidí nás Bóh!“ I praví potom Buh: „Neodpustí jim oko mé,“ tociš bez pomsty toho ne-nechám; „nepokají-li se zde z dobré vôle, bezděky mosejí trpěti těžkú pomstu, kdežto velikým hlasem budú volati, ale 15 já jich neuslyším.“ Mnohé také z nich z takových myšlení zavede k skutku smilstva, a některé v cizoložstvo; některé manžely zavede také na posteli v šeredné smilstvo protiv běhu přirozenému. A hrdé, závistivé neb obžerné také zavede, že skutkem často dokonají, v němž sú se kochali 20 myslí. Protož dobré se jest črta stříeci na posteli, majíc Boha na paměti, a od něho pomoci žádajíc.

Na třetím miestě, toj' v kostele lidi lákají črtie dvojím činem: aneb aby u potupu Boha měli a jeho chrám, aneb překážejí a odvodie náboženstvie. Ti sú se dali daleko 25 svěsti, aby Boha a jeho kostel u potupu měli, ješto se tak purně a smilně připravují, aby Boha lidé zapoménúc, jim se dívali. Ano hlasně zpievají v každém kostele na posviecení, řkúc: „Hrozné jest miesto toto, a jistě nic zde jiného nenie, než duom boží a vrata nebeská.“ A jistě toj' zvláště 30 ducha svatého způsobením ten den to zpievání ustaveno pro ty, ješto na posviecenie jdú proto, aby tu svůj pych ukázali, zdali by se leknúc toho, žej' tu hrozné miesto, a uslyšiec, že tu nenie jiného než duom boží a nebeská vrata, i nechali své marnosti, a počeli jimi do nebes jíti. A pakli 35 toho neučinie, ale vzdý svú hrdost před se povedú, uzřief, ale snad pozdě, žej' hrozné miesto kostel: neb proto, že sú jej tak potupovali, hrozné muky trpěti budú. Nebť jistě jsou vinni, ješto sú se tak dali črtu svěsti, že tu svůj pych

ukazují, kdež by měli pokorně Bohu se modliti; tú svú vší postavú hrdost a smilstvo ukazují, kdež by měli očistěnie hledati svatú zpovědí své nečistotě, již sú se jinde poškvřnili; tu své děti neb své mlazšie pýše učie, kdež by měli vóli boží učiti se od kazatelów, i od jiných dobrých příklad berúc a nábožných, ješto se snažně modlé svému Bohu; tu mezi sebou nepřiezni počnú, hryzúce se o stolice, aneb která výše stála, závidiec, kdež by měly pro svého tvórcu, ač by dřevní hněv který byl, naň vzpomenúc, všechno sobě milostivě odpustiti, jedna druhé se pokořéc. Ti také všichni u potupu boží duom mají, ktož v něm co trzie, neb co mluvie nepotřebného. Neb kostel na to jest ustaven, aby byl duom modlitevní, aby tu Bohu se modlili; duom chvály božie, aby tu Boha chválili; duom naučenie, aby se tu učili, kak se jest hříecha stíeci, a kak podlé vóle božie živu býti; dóm očistěnie, aby hříšní očistěnie tu vzeli křtem a svatú zpovědí; duom sjednání a smířenie, aby se tu smířil hříšný s svým tvórcem, jako bývá zevné pokání pro zevné hříechy a úvodi svatí; a také aby lidé tu se mířili, jako někde pokory bývají, když vraždu smluvie. A ktož ty věci v kostele činie, těm jest kostel vrata nebeská; ale těm, ktož co jiného tu činie, než těchto pět věcí, ješto sú povědieny, davše se črtu oklamati, těm kostel jest hrozně miesto. A to teprv uzřie na'nom světě, ač zde se toho nepokají. Druhým činem přeluzije zmek v kostele, když překážie náboženství, ponúkaje, aby člověk jiné myslil, když jest v kostele, než to, pro něž jest šel do kostela, dávaje na mysl sé i ono, zda by Boha za čím zapomněl. A často ponúkne svým helmbrechtóm a helmbrechticiem, aby také šli do kostela, aby lidem překáželi náboženství, spolu se chehcíc, spolu ryčiec, aby lidé jim se dívali, v jich kráse a v hrdosti oči pasúc; jedni se kochajíc v tom dívání, druzí závidiec. A by jen Boha lidé zapomenuli, črt po tom stojí.

Čtvrtě miesto, na němž črt obykl oklamávati, jest trh. A snad proto slove trh, že na trhu nejedného črt utrhe, tu lakomstvem, tu závistí. Lakomstvem mnoho oklamává: neb mnozí lží, křivě se věrují, druhého oklamají, a druhdy jako by přísahali, tak se vzrotie; kupujíc velmě vzhyzdie, a tůž věc prodávajíc opět vzhválé, zapomenúc toho slova:

„Což sobě nechceš, nečiň jinému.“ A zvláště kteříž chtějí bohati býti, ti upadnú v rozličná lákání a osídla ďábelská, ješto topie člověka do pekla, jakož praví svatý Pavel; neb črt jim takto pochlebuje: „I který kupec móż býti, by nešpílel, neb druhého neoklamal?“ To jest pravda, žej' ne-
 snadno; a protož střez se pilně, aby, věda, nešpílel, ani druhého oklamával; neb i to, což koho, nevěda, oklamáš, Buoh čistcem senme: ale což, věda, selžeš a oklamáš nějakú lstí, to jsi dlužen navrátiti. A ktož maje sbožie zle dobyté, nevrátí jeho, ukázal jest, že dráže váží sbožie, nežli Boha. 16
 Protož velmě nebezpečná věc částí trzi, a najviece chtieti jimi bohata býti: dosti hoře tržiti pro pilnú potřebu, a tržiec třeba opatrnú býti, by pravdy neprodal za peníze. Druhé láká črt v trhu závistí, že rádi sobě závidie trhoví lidé, když jeden lépe kúpí neb prodá než druhý. A toho se také 15
 slušie střieci velmě pilně; neb závistí ďábelskú smř vešla jest v svět.

Kterak črt oklamává člověka a přivede k ztracení.

20

Kohož pak oklamá črt a hřiechy uvieže rozličnými, má sedmerú lesť, jíž v hřiesiech každého drží, právě jako by jim hudl, aby ze sna neprocítili.

Prvá lesť, jíž o nich lahodí, že jim dá na mysl: „By to vše, což kněžie pravie, byl hřiech tak veliký, i kto by 25
 byl spasen? pravie, že závist jest hřiech smrtelný: a kto móż svého nepřitele milovati? dějí, že lháti kupci jest hřiech smrtelný, a oklamati: a kto by mohl bez toho kupčiti? opět pravie, by to hřiech byl, býti takéž živu, jakož jsú jiní, v tancích, v krčmách, v kostkách, milujíc se pro dobrú mysl: 30
 však ktož jest s vlky, musí vlcsky výti. Nebudeš-li činiti jako jiní, nebude na tě i jeden tbáti. Donidž v světě, bydl světsky; a když budeš mnichem, tehdy teprv buď jako mnich.“ A tak tú prvú lstí svedú lidi, aby kněži nevěřili, když pravdu káží, a často řkú: „Však kněžie též činie.“ A tak pro zlý 35
 obyčej mnoho velikých hřiechův lidé netbají, obecně hřiesie, ješto však pro ně těžké muky trpěti budú ještě, ač se rozmysléc, počnú se káti dřeve, než umrú; pakli nebudú jich, zde ještě jsúc, chtietí ostatí, ale věčně musejí za ně trpěti;

věčně jsúc Boha odlúčení; a nic to jim nebude úžitečno, ač s těmi u pekle budú, s nimiž sú hřešili: né hoře jim bude, že zvláště budú se próto mrzeti, že jeden pro druhého tolik hoře došel u pekle, a ztratil sobě nebeské bydlo.

- 8 Druhá lest dáblova jest, jíž hřešné těší, že dá jim na mysl: „Co's ty hřešil, toť není mnoho; velim více jiní hřešie: onenno více má sbožie nepravého, onenno jest cizoložník, ale ty toho se střežeš; což jinak zle činíš, totě menšie věc.“ Sřez se té lsti! dosti v svém hoři budeš
10 mieti, budeš-li ztracen pro svůj hřiech, byť najmenší byl; nebudeš z toho nic utěšen, ač Jidáš byl horší tebe, ale tvé hoře největšief se bude zdáti.

- Třetíe lest jeho, že dá na mysl: „Buoh často a mnohokrát dobře učinil tobě: tu tě jest stvořil, tu-tě také pro
15 tě umřel; takéf nedá ztracenu býti.“ To jest pravda, mnoho dobrého Buoh učinil tobě: ale rozmysl se, vděčen-li's toho? vsť-li snažností jemu slůžíš, a hledáš-li, kak by činil jeho vóli? Pakli toho nejsi pilen, z nevděčenstvíe potká tě zlé.

- Čtvrtá lest, žeť die na mysl: „Žádnému neslušie zu-
20 fati, ač i zle činí.“ Toj' také pravda, ale ne tak, jakž črt miení. Neb onť miení, tociš: „Čin, což chceš, jen nezufaj.“ To jest křivda; neb přieliš ten má naději, ktož ufá, by, hřiech čině, mohl spasen býti. A tak, když kto hřiecha neostana, Bohu se poručí, nebude ztracen: ale Bóh jeho poručí črtóm;
25 tiť se jemu ztratiti nedadle, ale věč musí býti s nimi v hoři. Žádný nemá tak zufati, by se nemohl hřiechów káti, a jick ostati, donidž jen duše v těle: ale by kto spasen mohl býti, umra v smrtelném hřeše, toho jest nelze; tak mnoho ufati neslušie i jednomu.

- Pátá lest dáblova, že dá mysliti: „Netbaj; ktof smie hřešiti, tenť se také smie káti. Hlédaj, kak velicí hřešníci jsú velicí svatí: jako svatý Petr, svatá Marí Magdalena, svatý Pavel, svatý David.“ Pravda jest, by též učinil pokánie, jako
30 ti svatí, dobře by bylo: pakli by nikdy nehřeše, též činil, tehdy by bylo ještě lépe. A nad toť pravi: ktož smie hřešiti, Bóhť jeho smie do pekla poslati, ač hřiechu neostane; pakli ostana, počne se káti, i nedokaje se, smief ho Buoh do čistce poslati, a tam se musí těžce káti: tak ozdobuje bží spravedlnost, když zlého mstí nad těmi; jestó se, chťieč;

obmeškali, jako jeho dobrotu, když jest milostiv těm, což jeho milosti za času žádají. Také praví: málo těch čtem, by velicí svatí byli, ještě chutně a směle hřešili, protiv těm, ještě sú ztraceni, směle hřešivše. Kdež mi jednoho povieš velikého svatého, který směle hřešil, protiv tomu sto jich nalezneš, ještě obyčje hřešiti, nekáli se a jsú u pekle. Veď Buoh nemá nedostatku v dobrých lidech v nebeském království: ktož snažně nebude pracovati, aby tam došel, dáť Buoh světu tak dlúho státi, až se ten i narodí, ještof rád proto bude pracovati, až se tak ten počet lidský i doplní, jenž má tam býti.

Šestá leť, že dá člověku mysliti: „Což Buoh chce, toť musí býti. Chce-liť Buoh, aby byl spasen: čiň, což chceš, vzdyť to přijde, že spasen budeš; pakliť chce, aby ztracen byl: všeť to darmo bude, což činíš; buďž což buď, Buohť to způsobí.“ Hlédaj, kak tě chce chytře oklamati, aby ne-
 ťbav byl svého spasenie! neb vie, že tak chce Buoh každého spasení, což rozum má, aby snažen byl toho, střeha se zlého, a čině dobře, kak by došel k tomu rozkošnému bydlu nebeskému: a chce tomu, což ho nežádá a nehledá, aby ho nejměl, a tak byl ztracen. Chce také Buoh, což sstojí u protivensství, čině boží vóli, aby ten vzal odplatu: a což se rozpáčí pro kterou práci, aby ten ztratil ji věčně. A to že viemy, že bez jeho vóle a pomoci nemůžem nic dobrého učiniti, tiem snažnějie jeho pomoci slušie žádati, modléc se za to, a činiti dobré skutky, aby nás ráčil uslyšeti.

Sedmá chytrost jeho jest, již přieliš jich mnoho oklamává, toť odkládanie, když člověku ponúká, aby dlil svým obráčením den ode dne, aneb pokáním. Neb téžměř všichni myslé se někdy polepšiti a odkládají: ale tak málo to komu pomůž, nedokoná-li, jako nepomůž lačnému, by myslil jiesti, a nikdy nejedl. A tak mladé oklamává tiem odkládáním, že dá jim mysliti: „Užívaj světa, ještě's mlad! netbaj, nebudeš-li z největších svatých, neda tam za dveřmi byl: až budeš star, tuž se budeš hriechóv káti.“ Ale starým dá mysliti, že řkú: „Již se chci skuoro obrátiti, bych jen toho, neb toho byl učinil, bych se nad tiemto pomstil, bych takto děti způsobil:“ a nevědie, dokud budú, skoře-li hlíza přijde neb jiná smrt; nevědie, kak ukrutně bolest skrotí: a snad ne hriechóv že-

leti budeš, ale toho, že tělo bolí, a žeť umrieti; a snad že's se nad někým nepomstil! nevieš také, čím déle svú vůli v hříšiech máš, tiem jich nesnáze ostati pro zlý obyčej, a také tieže se káti! Protož chutně každý vstaň z svých hříchův s pomocí boží: čím chutnějie to učiníš, tiem snáze všemu pokušení zlého ducha, i jeho lsti odoláš; a vstana, uzříš teprv, kak's v nich těžce byl nemocen, a kak sú tě velmě zšeredili, když již nebude mílo hřešiti.

Knížky šesté.

Kak se očistijem toho, že hřešíme.

O svátostech.

Všemohúci Hospodin, lékař najmúdrejší, věda, coj' nemocnému k čemu dobro, vida a znaje nemoc národa lidského i křehkost jeho, připósobil a připravil jest nám lékařství sedmero ovšem užitečné; a tomu jest moc všicku očistiti a zachovati od hřiechu, a sstáti mužsky podlé božie vůle, dal v své svaté smrti: toj' sedmeru kostelní svátostf.

A z těch svátostí každý má dojíti pěti, chce-li plné duostojenství mieti křesťanské, když má ten čas podlé způsobu křesťanského; ale beze dvou móż býti dobře spasen. Neb dobrý Bóh všecka svá přikázání zpósobil múdře, i žád-
nému nevele přieliš, ale k tomu lid nutě, ješto, chce-li, každý móż splniti. Protož křest, biřmování, tělo božie, pokání, a najposledy svatý olej přikázal jest každému, aby v svůj čas ty svátosti přijímali lidé; ale manželstva a kněžského řádu nevelí, jen ktož sám z své vůle chce stav man-
želský aneb řád kněžský přijeti. Neb kakž kolivěk manželská svátost velikú věc znamená, však jest stav najnižší v čistotě; protož jeho Buoh i nepřikazuje, zdali by kto, chtě býti vyššieho duostojenství, poslúchal rady jeho, ješto radí, chtěl-li by kto pro královstvo nebeské sdržeti se. A takéž, žej' řád kněžský najvyššieho duostojenství, nechtěl-li by pak kto podlé toho stavu duostojně živ býti, aby jemu nebylo k odsúzení, Buoh toho řádu všem vóbec nepřikazuje.

Z těch také svátostí tři jsú, ješto ostavují v duši zvláštie znamenie; protož jich neslušie více přijímati, jen jednu: toj' křest, biřmování a svěcenie kněžské. Právě takéž, jako když kto bude pasován jednu, více jemu neslušie se pasovati, již věč bude rytieřem; aneb když bude k které zemi korunován. Ale pokáním to znamenie v duši nepřicházie,

by jím zvlášti česť a duostojenstvie měla duše; neb kdyby to lze bylo, ežby nebyl člověk vinen nikterýmž hříchem, také by mohl spasen býti bez pokání; a též bez svatého oleje. A také dietky bez přijímání v svätosti těla božieho
 5 mohou býti spaseny. A pak manželstvo jen jest lékařstvie protiv žádosti; protož také móż býti bez něho spasen, ktož chce. A zvláštie cti a znamenie v duši neostavují ty svätosti čtyři, i móż je člověk vzdy obnovovati, když mu jest třeba; neučiní křivdy jim, jako by učinil oněm třem, ještě
 10 věc ostavie znamenie v duši, aby byla česť věčná tomu, ktož bude spasen, aneb zvláštie hanba, bude-li ztracen s tím znamením.

Jsu také jiné tři koruny velikého duostojenstvie, jimiž Bóh odplácie svým bojovníkóm: jednaj, již dáva těm, ktož
 15 svého těla křehkost přemohú, a uchovají je, ač i s prací, od skutku smilstva, panenstvo své zachovají; druhá jest, tu dáva těm, ktož svět přemohú tak, ež jim bude život odjat pro jmě božie, toj koruna mučenníková; a třetí dáva těm, ještě bojijí s ďáblem, a vyhonie křivdu, učiec lid pravdě,
 20 jako jsu dobří kazatelé. Ne o těch korunách tuto mluvím, ale o znamení, jemuž učení „karakter“ říkají, jež jest jako pasování a rytieřstvie duchovníe, ještě moc svätostí v duši vdává.

20

O křstu.

Najprvnie svätost jest křest. Tuj' ustavil Kristus, když jest kázal apostolóm, aby kázali slovo božie, křstieci lidi ve jmě otce, i syna, i svatého ducha. A ta svätost jest základ
 30 všech jiných; tu jest Bóh chtěl všech hříechóv, dopustilých i přirozeného, očistiti toho, ktož ji béře v pravé víefe, maje rozum. Pakli nemá rozumu, jako děti mladé, aneb blázni od přirozenie, ti, jakož ne pro svůj hříech, ale pro přirozený, jenž táhnú ot Adama skrze své otce a matery, měli
 35 by ztraceni býti; takéž v obecné kostelní víefe spaseni budú, a přijmú plné přirozeného hříechu očistění. Ta svätost má býti u vodě. Neb každá svätost tím, že jest přikázána Bohem, činí svata člověka; a tím podobenstvím, v němž jest ustavena, skrytú věc znamenává. Jako křest jest u vodě

ustaven, a jakož voda podle přirození umývá šofedstvie: takéž duše bude omyta všech hřiechův křstem, ež nebude jiného pokánie třeba, ani zde, ani v čistci, za ty hřiechy, kteréž sú přede křstem byli: jediné aby žel bylo, že se j' byl jich dopustil; neb když by bylo libo člověku, že j' učinil hřiech, nebyl by jemu odpuštěn. A ta moc svatému křstu dána jest v smrti syna božieho, a tomu na znamenie z jeho svatého boku voda jest plůla. Člověk pak tiem v té svátosti zaslůží té milosti, že j' pokorně poslušen božiemu ustanení. Neb i beze křstu mohl by Buh spasiti člověka, ale chtěl jest, aby tú pokorú z poslušenstvie člověk byl duostojen té milosti. Toj' jistá věc, ktož by hrdal tú svátostí, jako i každú jinú, by byl skutkův najsvětějších, nebyl by spasen; ale ktož by přijal vieru, a rád by křest vzal, a nemá od koho, tú žádostí duchem svatým křest bude naplněn v něm. A pakli by svú krev pro Bóh prolil, ežby jemu pro jmě a vieru syna božieho život byl odjat, ten by ovšem byl v své krvi křtěn, jakž toho svatý Augustin doličuje. I ty dietky, kteréž by byly pro vieru zbity, ač by i křtěny nebyly, ta smř byla by jim křest: ale když ne pro křesťanskú vieru byly by zbity beze křstu, nebylo by jim k spasení. Aníž se tomu jest diviti, že jest křest dietkám, ač i své vôle nepřidádie, probytečen; neb když pro cizí hřiech, tociš svých starost, jsú v té vině hřiechu přirozeného, také v kostelní vieře, ač své nemohú jmieti, mohú křstem svatým přijeti očistění. A netolik očistění bývá křstem, ale také v duši znamenie vejde, jehož nikdy nepotrati, jímž jest rozeznánie od nekřtěných, z něhož vláštie čest bude v nebesiech; a také j' u pekľe býti tiem větší hanba s tiem znamením. Protož, ktož jest jednú křtěn, ten nemá druhé křtěn býti, by i z mrtvých vstal kterým divem.

Křtíti pak v potřebu móż každý člověk druhého, pohruze jej u vodě, aneb vle naň vody, řka: „Onseže!“ pojmenuje jej jeho jmenem, „já tě křtím ve jmě otce, i syna, i svatého ducha,“ a to leč světský člověk, leč kněz, leč muž, leč žena. A však když jest kněz, nemá před ním světský křtíti; a když nenie kněz, a jest muž který, nemá před ním žena křtíti; ale když muže nenie, tehdy móż žena křtíti. Takéž nemá býti druhé křtěn ten, ktož tak bude

křtění, když by jisti byli, že sú právě jej křtili, tak řkúc, jakož sem řekl. Protož knězie, když takové děti přinesú, řkúc: „Oblévali sme jo,“ i řiekajú, křstiev: „Nejsi-li křtěno, já tě křtím.“ Ale kdyby křtěno bylo, ač i od báby, jakož
 a sem řekl, ve jmě otce, i syna, i svatého ducha, nemělo by i knězem potom býti křtěno. To pak, ješto kněz žehná přede křtem dietě, jest z dobrého obyčeje, když jest čas tomu. A ješto tieže jeho: „odřece-li se ďábla i jeho všech hrdosti?“ toj' z práva; neb kdyby se neodřekl hrdostí dá-
 10 blových, čemu by byl křest? Protož pomni každý, ktož sej' křtil, co sej' odřekl, aneb rukojmě jeho, a nemievaj hrdostí ďablový; pomni, co i jsi, a nebudeš více vinen, nežli dréve. A ješto dietě kněz tieže viery, toj' znamenie, že ktož by, smysl maje, křtil se, žeby měl se prvé naučiti, co má věřiti;
 15 a protož, že dietě nemá toho smysla, kmotrové zaň sľibují, jako by se rukovali jeho. A ješto kněz podme na dietě, chtě je křtíti, a jako v ně podme, to znamená, že tú mocí kněžskou odhoni od něho zlého ducha, a dobrého ducha uvedí. Ješto pak suol jemu dává, to jemu die, aby múdrost'
 20 k Bohu přijalo, jež by jeho bránila hřiechu, jako suol brání masa, aby neshnilo. A ješto olejem pomaže dietě na prsech a mezi plecima, to znamená, aby milovalo, dorosta, zákon boží, a neslo jeho břiěmě do života. Po křtu pak křižnem pomaže jeho na vrchu, znamená, že to zna-
 25 monie věčné má v své duši, a že kralovati má na věky s Bohem, když přemóž boj tohoto světa. Dá jemu také svieci v ruku, aby svietilo, dorosta, dobrými skutky a věrú k dobrému příkladu jiným. Dá také jemu běliték rúcho, na znamenie, žej' jemu nevinnost navrácena, jelikž u vině; kakž
 30 koli pokuta, tociš křehkost tělesná, nebude sňata, ale musí člověk protiv ní bojovati až do smrti. Ale ktož by jiný křtil než kněz, neměl by činiti těch znamení; než sprostně, když jest potřebie, toho má křtíti u vodě, jakož jest dréve povědieno.

Ó bířmování.

Druhá svátost kostelnie jest bířmovanie. Té nenie tak veliká pilnost jako křta; neb bez bířmovanie móž člověk

spasen býti, ktož umře dřeve, než k letóm přijde: a však má újmu někakú; jako i u panoství móż dvořeninem býti u dvora králova, a však v rytieřství větší má česť. Ale kdyby z potupy netbal na ně, nebyl by spasen. Tú svátostí dává Buh duši posílenie a udatství v duchovním boji; protož na čelo béře kříž s svatým křížmem, aby se nestyděl slúti křesťanem a činiti křesťanské skutky. Ta svátost také v duši opět jiné znamenie vdává, již bude rozeznánie od nebířmovaných, a jest jako rytieřství duchovnie; protož druhé neslušie jie přijímati. Té svátostí nemá jiný než biskup podávati; a sám nemá státi, kohož bířmují, ale má jej bířmovaný někto, leč muž, leč žena, držeti, na znamenie, že se zná, že sám sebú nemóž státi bez božieho posílenie v křesťanském boji. Pakli by držal nebířmovaný, hřešil by protiv obyčeji: ale proto by bylo bířmovánie. A takéž jest kmotrstvo na bířmování, jako i na křstu. Tuj' svátost Kristus ustavil, když jest ruku svú kladl na dietky, ješto je nesěchu k němu; a potom jest moc vzala v jeho smrti.

O božiem těle.

A když již kto má křest, má bířmovánie: křstem jest očíštěn všech hřiechów, a bířmováním vzal jest pomoc ducha svatého a posílenie, činiti skutky křesťanské; kdyby se téžně byl obránil, ež by nebyl upadl v hřiech: tehdy by jemu bylo třeba svátostí třetíe, toj' těla božieho. Neb ač by byl všech hřiechów očíštěn, a nejlepšíe činil skutky, nemohl by proto bez próvoda božieho těla dojíti do království nebeského, aby mohl viděti Boha. Hlédaj', svatý Jan Křstiteľ kaký byl svatý: však umřev, nemohl do nebes; né by byla umřela svatá královna, Matka božie, dřeve, než jest Kristus dal své tělo v oběť za spásenie lidské, nebyla by mohla viděti Boha. Protož, ktož chce a má býti spasen, nemóž jinak, jen připoje se k tělu syna božieho: jest-li v smysle, přijímaje tuto drahú a duostojnú svátost; paklij' kaková přiekaza, ale žádaje, aby mohl ji přijímati, a rád to vidě, ež sbožní ji přijímají; a paklij' bez svého rozumu, nevládna jím, tehdy y obecné vieře i nepřijímaje móż býti spasen. Proto o té

duostojné svátosti tato sem také umyslil, což mij' Bóh popřál, povědieti.

Třetíe svátost jest tělo božie; tu svátost jen kněz svěcený k tomu, a tak, jakoj' ustaveno, na oltáři z chleba pšeničného a z vína móż posvětiti. Bude-li se co ku pšeničnici kukole neb jiného obilé přimiesilo málo: že proto slove pšenice, to nenie škodno; a takéž i o víně. I móż, řku, kněz, a jiný i žádný, jakoj' ustaveno, z chleba a z vína tělo našeho pána a Boha, a jeho svatú krev posvětiti, tak že chléb
 10 znamenává tělo svaté, a víno krev. Ale tak jest dobře pod postavú vína pravé tělo božie, jako v oplatkové postavě; a takéž krev v postavě oplatkové, jako i pod postavú vína. Neb jest tu živý Kristus, vešken, celý, v plném svém božství, a v plném oslaveném člověčství, tak že tělo nenie bez
 15 krve, ani krev bez těla. Ale, jakož sem řekl, pro znamenie a paměť a vlástie náboženstvie k jeho svátému krve proliť světi kostel svatý víno, napomenutím a naučením jeho svatým, ež tu již ne víno, ale jistá jeho krev bude, ale ne bez těla; a takéž v oplatkové postavě bude tělo, ale ne bez krve.
 20 A již tu nebude chléb, ač i postava ostane chleba, božím divem a jeho svatú mocí, aneb vína; anebo jich chuť v ústech ač ostane, proto tu již nenie toho: ale jest pravý Kristus, jakož sem řekl, v svém pravém božství i člověčství již nesmrtném, s oslaveným tělem i s duší; jenž sej' byl počal
 25 podlé člověčství, v těle a v duši, v životě svaté své matky, i narodil se z nie, i trpěl pro ny, i umřel, a pak z mrtvých vstal, a vstúpil v nebe, i sedí na pravici Boha otce všemohúcieho; a podlé božství vzdj' byl bez počátka v jedné chvále a všemohútnosti s otcem i s duchem svatým; jenž
 30 jest řekl k nám, když jest již chtěl vstúpiti v nebe: „S vámiť jsem až do skonánie světa,“ mieně to, že v této svaté svátosti chce býti s námi, zvláště, aby svú velikú, a až nemněnú dobrotu ukázal, a k velikému úžitku našemu. Neb čím jest co větší dobroty podlé svého přirozenie, tím více
 35 ukazuje jie. A když dobrota božie jest vyšla nade vše dobroty, tehdy jest jí dobře slušné, žej' se světu tak velice ukázala.

Najprvé dal se poznati andělóm svatým, ukázav jim božství svého velebnost, v jehož vidění veleslavném jest

жих plná radost, divné veselé a bezpečné štěstie na věky; jakož jest i Kristus sám řekl, žej' to život věčný; poznati Boha samého, a jehož jest poslal, Jesu Krista.

Druhěj' se dal poznati lidem, tak jakž bylo podobné k jeho veliké dobrotě, ale aby své nezrušil spravedlnosti. Neb nebyloj' správné, ukázati se člověku zavinilému tak; aby z toho měl věčnú radost beze všie práce; ale byloj' milosrdné; zablúdílého čloyeka a provinilého smrti věčné utěšiti, ukážíc jemu dobrotu, aby se navrátil, naději maje. Jakž jest to i ráčil učiniti, rozličně a divně ukazuje se svatým 10 otcóm, Abrahamovi i jiným prorokóm, těše je, že chce poslati spasitele, v němž všichni národové lidští budú požehnáni, jenž shladí hříechy lidské. A v té naději a věře sú spáseni všichni otcí starého zákona, ktož sú v ní sstáli; jakož i nyní, ktož věříme v Jesu Krista, jenž ny jest vykúpil, již jím můžem býti hříechów prázdni a zatracenia, chcem-li. A ktož nevěrie, by se to vykúpenie stalo již, jako dřeve, ktož sú nevěřili, by mělo býti, ti budú v zatracení, a hříechów nikudyž nebudú prázdni.

Třetiej' sej' dal poznati všemu křesfanstvu, i ktož budú 20 po nás, ukázav nám tu štědrost své dobrotы skutkem, již jest byl sliboval starým otcóm, žej' pro ny se narodiv, umřel, abychom jeho smrtí byli vykúpeni, a za naše hříechy aby jeho svaté tělo a jeho krev na oltáři svatého kříže byla obět. A z hojnosti toho vykúpenie toj' zóstavil nám, abychom tuto 25 svátost těla jeho měli k vezdajší oběti za vezdajšie naše pohýření. Neb jen skrzeň, a nic jinak, i malým, i velikým hříechóm našim můžem nalezti odpuštění. Onť jest všech našich neduhów duchovních lékařstvie pravé, on našeho zdravie zachování i svrchování. Všecky svátosti v smrti 30 jeho těla a v prolití jeho svaté krve mají svú moc, i očistiti od hříechów i zachovati. A protož této svátosti, v níž on sám jest tak úplně, jakž v nebesiech jest, jsme zvláště dlužni, abychom jie byli pilni trojím činem, poňovadž chcem jí býti zachováni a očistěni i svrchováni od hříechów. 35

Najprv, nechcem-li býti vinni, máme toho býti pilni, když jej uzříme, ano povzdviha jej kněz v té svátosti, okazuje jej všem lidem, ktož jsú tu, abychom k němu svých srdce povzdvihnúc, před ním na zemi padli na svú kolenu,

znajíc, že on jest náš pán pravý. I jednoho krále nenie, ani císaře, by z práva nejměl padnutí na svú kolenú před ním, a zvláště to jmaje na mysli, že když jej jest daroval tiem Bóh, že jiní lidé ctie jej, klekají před ním, a jsúc lidé jako i on: proč by pak tiem raději neklekl před tiem, jenž jest nerovně nadeň, než on nad lidi jiné, a jehož darem to má, že jiní lidé jsú pod ním? A též, když s tú svatú svátosti pojdu nad nemocného, má kleknúti každý, malý i veliký, na svoji koleně před ním, vida, žej tak milosrdný, ež jsa pán všeho, však ráčí navštíeviti i sprostného člověka v té svátosti; do sprostného domku přijda. Hrozné bezpravie, vidúc takého pána pokoru takú, i nepokořiti se před ním, na svú kolenú padnúc! Až nemni, by toho Buoh nechal bez pomsty, že sú lidé již z hrdosti vešli v to netbánie, že uzriec tělo božie na mši svaté, aneb ano kněz s ním jde; i nepadnú na kolenú svú; až mě strach, že jakož sú se svázali tak svým krojem rúcha svého divného, že pro ně před svým Bohem nemohú, neohtie liš, kleknúti tělem svým, by takéž nebyli svázáni rozličnými věcmi světa tohoto, pro něž i svú myslí tak nejsú snad tbavi svého Boha! A protož ještě řku chudému i bohatému: otrvzme zlý obyčej, jenž se za nás rozmáhá, že neklekáme všichni profiv božiemu tělu; a klekněm spolkem, když jsme při té svátosti, podlé obyčeje dřevních lidí dobrých, jenž sú byli nám zůstavili. Neb v té svátosti Buoh náš jest, a chce od nás pocti, jakož slušie na Buoh; a protož dá se viděti, abychom vzdy jej měli na paměti, a vzdy jej ctili, jemu se klanějíc jako Bohu, jeho prosiee, aby nás zachoval bez hřiechův, ostřiehl od zlého, a daroval nás svými svatými dary, kteréž vidí, že jsú nám vhodni. A protož, ktož móż na každý den býti u mše v té žádosti, hledaje svého spasitele, dobrá jest věc; a ktož nemóż, ale měl by as a v tu hodinu, ješto svaté mše pějí i zpievají po všem světu, býti sám při sobě v té žádosti, aby jemu Buoh ráčil dáti býti účastnu toho dobrého, což se děje na svaté mši. A tak by lepší byl, nejsa u mše, než ten, jenž jest u mše, a myslí blúdě i sem i tam, netbaje toho, pro něž jest mše svatá ustavena; neb, jakož sem řekl: najprv, aby se člověk poklonil Bohu svému, má jíti ke mši, a uzřieti jej v té svátosti božieho těla.

Druhé, protož' svatá mše, abychom kněžskou rukú oběť libú Bohu za naše hříechy obětovali, tělo syna božieho a jeho krev, jímž jest dosti učiněno za naše hříechy. Neb nemohl jest člověk býti hoden, aniž móż ještě, by mohl učiniti dosti za hříech Bohu u plné pravdě, jsa hříešný protivník boží, by syn boží nebyl přijal člověčství bez poskvrny a učinil dosti, dav se v oběť na svatém kříži. Neb jelikž jest člověk pravý, mohl jest za člověka učiniti dosti; a podlé svého božství, jsa roveň Bohu otci, byl hoden učiniti dosti. A by tisíc bylo světův, za všej' dosti učiněno: ale ne za ty, ješto toho nejsou vděčni. A protož' Kristus, pravá pravda, aby netbaví toho svatého vykúpenie jeho nejměli vykúpenie, a ti, ješto jsou vděčni, měli vzdy oběť čistou, již by obětovali za hříechy své, a byli jí očištěni, ostavil své svaté tělo k vezdajší oběti za vezdajšie lidská pohýřenie. A protož' máme býti pilni, abychom v náboženství svého srdce s velikým vděčenstvím, ež nám jest dána oběť taká, a s poctí, jakož slušie na Bóh, obětovali tu svatú svátost u svatyni na svaté mši, tělo božie. Neb ač kněz obětuje, mši slúže: však obětuje vešken lid, kterýž jsa u mše, jest v té žádosti, aby obětoval Bohu tu svatú oběť s náboženstvím. Ano kněz, slúže mši, když vzdává prosbu k Bohu stoje, v tajně, aby ráčil Buoh otec přijieti vděčně tu svatú oběť, zvláště prosí; řka: „Pomni, Hospodine! sluh svých,“ menuje myslí ty, kterěz má zvláště v své modlitvě; a pak die: „i všech těch, ješto stojie okolo mne, jichž vieru ty znáš, i náboženství vidíš; za něž tobě obětujem, aneb brž již tobě obětují tato oběť tvé chvály.“ Hlédajž, žeť netolik kněz, ale i ti, ješto jsou u vieře nebludné s náboženstvím při svaté mši, tu oběť svatú, toho beránka čistého, jenž snímá hříechy tohoto světa, obětují. Protož' pilni máme býti, při svaté mši stojiec, abychom s takým náboženstvím svého srdce, s takú vděčností, ež nám jest dána tak slavná oběť, a s takú poctí, jakož slušie na Bóh, obierali se s tú svátostí těla božieho. Neb menšie jest zlé, nebyti u mše, než netbavě býti; a jakož sem i dřeve řekl, ktož by nemoha býti u mše, i byl v nábožném úmysle v ta doba, když slúže mše, žádaje, aby Buoh ráčil přijieti vděčně tu svatú oběť od svého lidu, lepší byl, než ten, ješto stojí u mše, a nemaje té žádosti. Ale

byl-li by u mše, a tu žádost maje, lepší by dvě bylo než jedno.

Ješto pak nemůdří chybají, kady to přicházíe, chtíe sstihnúti smyslem, co se děje při té svátosti nad běh tohoto světa přirozený, neznamenajíc božie moci; i vzdívie se, jako chybajíc, kak by tělo božie mohlo býti celé v malého oplatka postavě: a tomu se nedívie, kak u malém oku směštná se hora veliká, kak ji obklíčiti móż oko malé; aneb malichnú dierkú, ještě menší, než jest oko, kak veliká postava hory veliké vejde k oku! Aneb dějí: „Kak jest to, že na každém oltáři, kdež slúžie, v túž hodinu jest, a celé tělo?“ nerozmysléc se, že slovo člověčie, když z úst vyjde, bude celé v srdci každého, ktoj' jen slyšal, a buďž najvíc těch, ješto sú je slyšeli: čím pak více slovo božie? Neb ne tak jest slovo božie přijalo těla, aby tiem hrubějšé bylo, ale aby tělo, jsa jedno s slovem, bylo tiem hbitějšé; neb jest tak dobře to tělo Buoh pravý, jako i to slovo božie; neb v Bohu nic neníe toho, co by Bóh nebyl.

A také, ješto dějí: „Kak jest to, že když bude zlo- men oplatek, tělo božie se nezlomí, ale bude celé v každé stránce?“ neznamenají, kak v celém zrcadle, by i největšie bylo, jen bude tvář jedna; a když bude rozbito na několik kusóv, v každém kusu bude tvář celá! Aneb dějí: „Kudy přijde Buoh v oplatek? kudy veň vejde?“ a nedívie se, kudy v vajíce vejde kuře: tuj' postavy i jedné nebylo kuřecie, a však bude kuře živé, a škořipiny nezlomí ještě! A jedno-lij' na světě divné? jedno-li jest divné do hromu? Bych vše pravil, snad by mi nevěřili.

Protož krátce: velim' Bóh umie více učiniti, než my móžem rozuměti; byť toho neuměl, malýť by byl! Ale žej' mocný, a tak mocný, ež jest všemohúcí, všemu tomu jest nám snadno věřiti, ještoj' chtěl svú mocí učiniti. Neb po této moci jeho, ještoj' i v stvoření, učiniv divně, móžem rozuměti, ež nad to výbornějie i divnějie učinil jest, i ukázal nám vláště v této svátosti svatě svú moc. A žej' múdrý, nedarmo jie jest ustavil; ale, ač bychom tomu i nerozuměli, jakž i nerozumíeme úplně, však máme věřiti tomu, žej' veliké potřebie nám té svátosti. An jest sám řekl: „Nebudete-li jiešti těla syna božieho, a jeho krve píti, nebudete v sobě

jmieti života.“ A žej' tak dobrý, ráčil jest pro nás tak veliký úžitek, tu svatú svátosť, ustaviti, abychom jí byli zachováni od hřiecha, i očišťeni, a svrchování svého došli. Neb také člověk, přijímaje svátosť těla božieho s náboženstvím, obracuje se v život Kristóv, aby jeho životem živ byl; 5
 neb svým životem nemóž dobře živ býti. Protož i byl řekl Bóh svatému Augustinu: „Jsem pokrm velikých: vstaň a jez mě. Ne jáf se v tě obrátím, ale ty u mě!“ A tak, ktož tu svátosť dostojně přijímá, móž dobře říci s svatým Pavlem: „Já jsem živ: ale již ne já, neb jest ve mně živ Kristus.“ 10

Protož Kristus svátosť svého těla v chlebné a u vinné postavě ustavil, aby znamenie dal, že jakož člověk bez chleba a bez pitie nemóž býti živ; neb přirozenie vzdy miše a mdlé, i svým během podlé svého přirozenie porušeného, i prací leckakús; a protož aby nezhyňul, mosí téžměř ústavně 15
 bráti pokrm: takéž, že člověk z žádosti přirozené, podlé přirozenie již porušeného, a z neprázdní při rozličných věcech světských vzdy miše v náboženství; protož mosí často tělo božie přijímati, aby všie věci, nezhyňa, nebyl Boha vzdálen, a nezašel v nevděčenstvo z toho nebbánie, žej' nás 20
 vykúpil svú svatú smrtí, proliv svú svatú krev za ny. A protož, chtě na smrt, ostavil nám svého těla svatého svátosť ku paměti té milosti, pro niž jest za ny mnoho trpěv i umřieti chtěl, a řka: „Vezměte a jezte: tof jest mé tělo. Kolikrátž koli to učiníte, číte to ku paměti mé.“ 25

I divím se mūdřým lidem mnohým, ješto sú pilně vstali protiv tomu, aby nepřijímali lidé často božieho těla: á čím by to lépe bylo, by tak pilni byli, učiec v dobrotě, kak se mají mieti ti, ješto chtěie často tělo božie přijímati! Ale ješto kakýms hněvem hyzdie bez rozmysla všem, ktož často, ne- 30
 jsúc kněžie, tělo božie přijímají: a snad žej' jim byl Milíč těžek v oči, jenž jest učil lid boží vóli u pravdě a v jednotě křestanské viery, nic se s svatým písmem neděle: kak těm mohu za dobré mieti? neb očitě jsú protiv pravdě svatého písma. Hlédaj, kakf jest znamenitě řekl Kristus, ne „jednú 35
 v rok,“ ani jen „na hody,“ ale praví: „Kolikrátž kolivěk to učiníte, ku paměti mé to číte.“ A tak u prvém kostele, ktož sú byli u mše, na každý den tělo božie přijímali. A mohli by se rozmysliti, by chtěli znamenati, ještoj' řekl svatý

Tomáš z Akvině na čtvrté knihy *Sententiarum* v druhém-náctém rozdělení. Protož tak znamenitě to ukazují, kdež psáno, aby četl, chce-li kto nalezna. A pakli nemá těch knih, ale nalezne to v těch, ješto jim říkají *Summa Pisana*.

5 I praví, mluvě o tom, slušie-li na však den tělo božie přijímati, a řka: „Ktož tu svátost přijímá, má dvojí věc do sebe jmiati: jednu, žádost přijednání k synu božiemu, a ta žádost pocházie z milosti; druhú, aby u počest velikú jměl tu svatú svátost, a to příslušie k tomu daru ducha

10 svatého, ješto bázň slove. Milost nutká k častému přijímání té svátosti, ale bázň odtahá.“ Protož praví: „Ktož by pravým zkušením poznal to do sebe, ežby jemu plápolivé milosti k Bohu přibývalo z přijímání na všaký den božieho těla, a té pocti, ješto má býti k také svátosti, neubývalo,

15 ten by jměl na však den přijímati. Ale kdyby porozuměl, že té pocti k svátosti těla božieho ubývá jemu z častého přijímání, a plápolání u milosti nepřibývá mnoho, měl by některdy přenechati, aby potom s větší poctí i s větším přistúpil náboženstvím.“ Protož die opět: „Jelikož v tom

20 každý sám se podle svého svědomie má rozsúdit.“ A však praví: „I žádný více, než jednu za den, té svátosti nemá přijímati, aby as a tu počest ukázal božiemu tělu, že nesmie jeho více jen jednu za den přijímati. Ale však kněz, že netolik sám pro se, ale i pro jiné slúží mši, neb jest obecný

25 úředník toho, móż u potřebu, když slúží, více než jednu přijímati za den.“ Znamenajtež pilně, ješto říkáte: „Toj svatý Tomáš o přijímání na každý den kněži mluvil, ale ne jiným lidem.“ Byť to mluvil kněži, nebyť by řekl tak znamenitě: ale knězie, u potřebu slúžiec mši, více než jednu

30 mohú přijímati tělo božie.

Protož nechajte své daremné řeči; ne Miličť jest vymyslíl toho, aby mohli lidé, ktož by svého spasenie pilni byli, často tělo božie přijímati. Anoj' svatý Augustin řekl: „Na však den tělo božie přijímati ani chválím, ani hyzdím: ne-

35 chválím pro ty, ješto neduostojně přistúpají; a pro ty nehyzdím, ješto přijímají s náboženstvím.“ A pak die potom: „Ale ponúkám, aby na všakú neděli přijímali tělo božie, ktož jsú se světských vzdálili obyčejóv.“ Nežť pak toto praví obecně všem lidem, nechťť najměň mají činiti s světem:

„Poňovadž lepšie jest poslušensvie než oběť, buďž to, žeby kto rád často přijímal tělo božie, a jměl toho veliký úžitek v náboženství: když by farář bránil jemu toho, má nechati pro poslušensvie, aneb dobytí odpuštění od vyššieho. A takéž, kdyby biskup zapověděl, a kdyby zapověděl papež, ovšem by bylo jeho poslúchati.“ Ale ještě do dnešního dne ne-
 vyšlaj' zapověď od i žádného papeže, ani od tohoto papeže
 Řehoře jedenáctého. Dobřej' přikázáno: aby každý, když
 móż již smysletí a rozuměti, že jest Buoň pravý v svátosti
 té, ale ne chléb tělesný, přijímal as a jednu v rok k velice
 noci, a když by byl na smrtedlné posteli; leč by zvláště jeho
 zpovědník jemu zapověděl pro některú věc. A ktož by ne-
 tbal toho, smrtedlně by hřešil tiem netbáním. A toj' pro
 najnetbalejšie svého spasenie ustaveno, aby as bojiec se
 pomsty, nechtie-li z milostí vláštie, nebyli- všie věci odlú-
 čeni toho pokrmu spasitelného. To-lij' zapověď, aby ne-
 přijímali často, žej' přikázáno, jakož sem řekl, aby as a jednu
 v rok a na smrtelné posteli přijímali?

Svatý Pavel, ten jest najprv žehral na lid, že sú ne-
 pořiedně a nerozumně přijímali tělo božie; neb sú jedli tak,
 jako i jiný tělesný pokrm, do sytosti. Protož chválí je, že
 přijímají tělo božie: ale v tom nechválí, že tak nepoctivě
 to činie; ale žehře na ně, a vystřiehá je, řka: „Ktož přijímá
 tělo božie neduostojně, nerozsudě, coj' tělo božie, odsúzenie
 přijímá.“ A že lidé obecně jsú netbaví svého spasenie, a
 z kakés světské potřeby zašli sú v nenáboženstvie; dobřej'
 podobné, aby nepřijímali v tom netbání té svátosti tak ústavně.
 Ale nezapovídá všem: neb ktož by sebe byl pilen, a ostřiehl
 se světa, a měl žádost k božímu tělu, é mohliž by bez-
 pečně kněžie dávatí jemu tělo božie, a učiec jej, a napo-
 mínajíc, že, ktož chce tělo božie duostojně přijímati, má
 mieti do sebe zvláště trojí věc: najprv svědomie čistě; druhé
 vzdviženie mysli k Bohu náboženstvím; a třetie, aby nebyl
 zprzněn vláští šeredností i v těle.

Čistotu svědomie potratí člověk hřiechem smrtedlným; protož, ktož se pobdí, žej' kde smrtelným hřiechem shřešil, nemá těla božieho přijímati, doňovadž nebude rozhrěšen. A však pro některú potřebu móż to kněz odpustiti tomu, ještoj' se jemu zpoviedal hřiecha některého, jehož hoj' ne-

mohl sám rozhrfešiti, aby pristúpil k té svátosti, a potom od biskupovy moci vzal rozhrfešenie; ale ne vzdy. A kakž kolvék i jeden nemóž jisté véděti, jest-li bez smrtedlného hriecha, však móž býti toho někaké podobenstvie, a zvláště 5 čtyřmi znameními: Najprv, když kto nábožně poslúchá slova božieho, jest znamenie, že nenie v smrtedlnóm hrieše; jakoj' Kristus řekl: „Ktož jest od Boha, slovo božie slyší.“ Druhé, když kto jest hotov činiti skutky dobré, jakož die svatý Řehoř: „Znamenie milosti jest ukázanie skutku.“ Třetie, 10 když jest kto toho úmysla, že chce hriechu již ostati. Čtvrté, když má toho vláští žalost, žej' hřešil. Neb v té čtveře věci záleží pokánie pravé. Protož, ktož by po těch znameních všech pilně opatřil své svědomie, kakž koli ač i neúplně, a pristúpil k té svátosti nábožně, ač by i smrtelný hriech 15 ostal v něm, jehož by neznal v sobě, nehřešil by; né brž moci té svátosti přijal by toho hriecha odpuštěnie. Neb ta svátost, jakož člověka zachovává a posilije v dobrém, takéž zbavuje všedních hriechův, i smrtelných zapomenutých, podlé toho, jakž má člověk náboženstvie méně neb více. A toj' 20 svatého Tomáše z Akvině úmysl.

Druhé, tociš náboženstvie, móž člověk potratiti i bez hriecha; jako některú světskú prací. Protož, když nenie zvláštěho mysli upokojenie, tak žeby se as a něco mohla k Bohu povzdvihnúti, nesluší té svátosti přijímati. Protož vám zvláště, 25 svým dětem, pravi: ež mi se to zdá hodné, donidž jste mladí, nekvapte velmě, by chtěli často přijímati tělo božie: ale, donidž vámi dětina mladosť točí, v rok jednú k velice noci, pamatujíc jeho svatě umučenie; a když by byli staršě již, tehdy na vánoce také, pamatujíc, žej' se na to ráčil naroditi, 30 aby umřel za ny, a nás krmil svým svatým tělem; a protož sej' u Bethlémě narodil, žej' náš chléb živý. A Bethlém tolik jest řečeno jako „duom, v němž jest chléb;“ protož ten svatý chléb najprv jest jeho svatá matka, porodivši, u Bethlémě nalezla, a pastýři napomenutím andělským potom. A tak 35 toho dne podobněj', tak o tom přemietajíc myslí, ten svatý chléb věčného života jesti. Den božieho vzkřiešenie také, pamatujíc, že když s ním budem spojeni, tehdy i naše z mrtvých vstánie bude slavné. Den jeho vstúpenie na nebesa také slušné jest přijímati tělo božie, pamatujíc, kak jest to

veliká věc, žej' člověčství tak velice povýšeno, žej' nade vše nebe v božství přijato, k němuž my skrze tělo božie podlé běhu našeho máme přijíti. Den svatého ducha také, pamatujíc, že všechny dary skrze to sme vzeli, žej' Kristus své svaté tělo dal za ny, proliv svú krev, což jich kolivěk Buoh dal lidem. A ten den, ještoj' zvláště na česť božiemu tělu ustaven, slušné jest také je přijímati, obmýšlávajíc jeho dobrotu zvláští, v níž jest, dav své svaté tělo jiesti a svú krev píti, učinil paměť divného vykúpenie člověčieho; a aby člověk měl tú svátostí obranu a posílenie protiv hřiechóm a očišťenie dopustilým, a svrchováníe, vejda milostí v jednotu s Jesu Kristem. A pakli vám Buoh co dá nad to, než já vás ponúkám, protiv tomuť já nemlúvím. Nebť rozličnými úmysly, a vše dobrými, mohú lidé tělo božie přijímati, když ne pro světskú věc, ale pro duchovní to činie. Neb některé táhne pravé Boha milováníe, aby se tociš vzdy s ním kochali, jehož vzdy milují; a některé, že se znají v své křehkosti, aby v něm přemohli tu nesnadnosť duchovní, jiež sami sebu přemoci nemohú; a některé opatřeníe svých hřiechów, aby skrze tělo božie, jako skrze oběť libú Bohu, byli jich očišťení; a některé, aby vzdali dieku Bohu z rozličných darów jeho, i obětovali jemu ten dar najduostojnějši, jenž nám jest dal, a pamatujíc, žej' to vše z jeho svaté krve prolitie nám k úžitku přišlo; a některé zvláštíe chvála božie a jeho svatých, pamatujíc, že i žádný svatý nepřišel jinak k svému duostojenství, jen skrze prolitie krve božie; a některé pravé milosť k svým bližním, a slitováníe v jich potřebě, když chtie co živým neb mrtvým k jich spasení obdržeti. Neb sám spasitel praví: „Což koli budete prositi u mé jmě, věfte, že vezmete.“ Protož řku: kterýmž koli tímto úmyslem, aneb když kolivěk budete chtieti tělo božie přijímati, jelikož budete moci, svú myslí uprázdniec se od světských prací, as a k menovitým hodóm některým. Neb lépeť mi se zdá, s počtí přenechati častého přijímáníe těla božieho, než bez náboženstvíe přistúpiti nepoctivě a netbavě. A v tom pilní budete, aby jiných nesúdili, ještof často, aneb jednú v rok přijímají; nebť svatý Pavel praví: „Pokus sám sebe člověk, jest-li svědomie čisto, a jest-li se mysl as a něco povzdvihla k Bohu.“ Nesnadnosť jest súditi jiné, zle-li, dobre-li činie,

často neb nečasto přijímajíc. Neb rozličné jest lidské za-
služenie, rozličná jich snažnosť, rozličná žádost, jež mysl
trží, rozliční darové ducha svatého, a stavové také rozliční.
A jakož i v tělesném lékařství jednomu podlé jeho přiro-
zenie a podlé toho času a miesta, v němž jest, často slušio
lékařství bráti, a druhému ne tak často: takéž i svátost těla
božieho jedněm jest dobré, a druhým zlé často přijímati.
Neb ti, ješto mají s světem více činiti, nemohú se tak často
připraviti k tomu, by s pravú žádostí a v náboženství vlá-
štiem mohli k té svátosti přistúpiti; a jakož sem řekl: lépeť
s pocí přenechati, než nepoctivě přistúpiti. Tiem činem
praví svatý Ambrož: „Věř a přijal's,“ tociš, když věřís, žeť
tělo božie v té svátosti, a míloť jest, že nábožně jiní při-
jímají ji: ač nepřijmeš tak, jakožť jest ustavena ta svátost,
vida se nepřipravna, přijal's duchovně. A všakž obé lep-
šéf by bylo, kdyby mohlo býti: ano dobré jest, duši býti
u Boha, a dosti bych já měl na tom, aby má duše byla
s Bohem; netbal bych o těle, ač by zde shnilo: a všakž,
když to móż býti, že i s tělem budem v nebesiech, velimť
jest lépe. Takéž, ač my i nerozumieme tomu, však jest
lépe, i v svůj život v té svátosti přijieti tělo božie, i v duši
svú věřú a milostí. Darmoť jest Kristus toho neustavil; a
také neponukl, aby více, než v rok jednu, byla ta svátost
přijímána, řka: „kolikrátž kolivěk.“

Těm pak, ješto jsú dalšé světa, jichž mysl tržie roz-
ličné žádosti dobré duchovnie, v plápolivější milosti, než
mohú mieti obecníe lidé, jdúc okolo s světem, slušné jest
a úžitečné, aby svého milého spasitele často zvali do svého
srdce. A však i z těch jsú někteří, ješto vidúc takú svátost,
a podlé pravdy vidúc se neduostojny, i nesmějí často té
svátosti přijímati, neobmysléc také s pravdú dobroty božie;
a snad by nikdy nepřijímali, by nebylo z ustavenie, aneb
vláštím jich obyčejem v některé časy. A kakž koli činie
dobře, však ti lépe, ješto ufajíc do božie milosti, i přijímají
často v náboženství Boha svého, jehož milují, a po němž
túžie. Právě, jako Zacheus žádostně a s velikú radostí přijal
do svého domu spasitele, a z toho jej písmo chválí; a onea
pán Centurio řekl: „Nejsom hoden, aby všel pod mů střě-
chu,“ a také jej chválí písmo: a všakž více dobrého, roz-

právie, žež' se stalo Zacheovi než Centuriovi. Neb Centuriovi jen sluha uzdraven; ale Zacheovi řekl Kristus: žež' se jeho domu toho dne stalo spasenie. A toj' dobře bylo tiem viděti, že dréve leckaks sbožie dobývav, to na ně inhed netbal; dal jeho chudým polovici, a kohoj' kde byl oklamal, tomu čtyřkrát viece navrátil.

A tak můžem rozuměti, žež' velmē úžitečno tělo božie přijimati: ale těm, ješto želejí svých hřiechův dopustilých, a jsú toho úmysla, že nechtie toho činiti, ještoj' zevné zlé, ješto vědie, žež' záповěď božie; a střežú se toho, čehož želejí; a jakž mohúc, tak se snažie k náboženství, tak před přijetím těla božieho, jako potom. A takéž k tomu jim dobro, často přijimati tu svatú svátosť, že pro tu počesť, ješto k ní mají, budú sebe pilnějšě ve všech svých skutciech. Neb to bývá, když kto nečasto přijímá těla božieho, že tak tnav nebude náboženství, aneb aby se hřiechu a leckakých věcí marných a lehkostí stříchl pilně, jako by nebylo třeba vzdy býti opatrnú. A protož třebaj' se vzdy nutkati k tomu, což by byla pomoc stříeci se hřiechu, a táhlo ny k milování Boha. Protož řku: komuž jest Hospodin pomohl, žež' se odtrhl věcí světských, dobroj' jemu, jakož ponúká svatý Augustin, móż-li, na každú neděli přijimati tělo božie. A kakž se koli žásá někdy, rozuměje se neduostojna: však do božieho milosrdenství ufaje, přístup. Neb ač zlého neslušie nikdy učiniti, ufajíc v dobrotu boží, však máme počieti některé dobré, ač i rozumieme, že sami sebu nemohli bychom dokonati. A jakož nenie člověk duostojen často přijimati tělo božie, takéž i jednu v rok duostojen nenie. Protož tiem viece slušie býti vděčnu, že ny takým lékařstvím ráčil Hospodin darovati, abychom, ež vzdy nedužíme, hřešieci, také měli vzdy lékařství. Anoj' Kristus sám řekl: že zdravému nenie třeba lékařství, ale nemocnému. Ved ne takf přijímají dobří tu svatú svátosť, jako by duostojní byli: ale aby skrze syna božieho, jenž jest česta, pravda a život, s ním se spojiec milostí, došli do království nebeského, a byli spravedlni, a měli věčný život. Také člověk lakový, ješto, jakož sem řekl, nemá mnoho činiti s světem, nemá proto té svátosti nepřijimati podlé svého obyčeje, ač nemní, by měl tak velké náboženství, jakož by chtěl. A

takéž i obecný člověk, ještě jen jednu v rok, a na smrtelné posteli přijímá, ač by nejměl tak náboženství, jakož by rád, nemá proto býti bez té svátosti; ale přístup k ní, želeje toho, žej' netbav svého dobrého.

5 A právě takéž lépe by bylo, nečestě bývati u mše, než z častého bývání nebyti tbavu mše, a bez náboženství u nie býti; ale než by člověk pustil se dobrého obyčeje, lépej' bývati u mše, ktož móż, zdalif Buoh milosti přidá, vida žádost dobrú. O těch nemluvi, ještě pro světskú jen chválu
10 mievají mše, aby řekli: „Panujemf; mámef své kaplany, ještof nás čakati mají!“ Jistěf jest: lépef by bylo beze mše býti, než tak býti. A všakž mše ne nechati slušie, ale úmysl zlý proměnití v dobrý.

Třetí věc, již má do sebe mieti ten, ktož přijímá
15 tělo božie, to jest: aby nebyl zprzněn i jednu šefedností v těle. A protož na čitrobu, dřeve, než by co jedl neb pil, slušie přijímati tělo božie, aby tu počest tělesnú také ukázal té svátosti. Byl-li by také poprzněn té noci přeludem tělesným, né ač by i bez hřiecha ta poškrvna přišla náhodú,
20 já nerazi přistúpiti k té svátosti. Též, ač by mosil svému manželu povolití skutku manželského, ač by i žádného hřiecha v tom nejměl, však za čtrmezidcietma hodin slušie se vzdržeti od té svátosti. Též nemocná žena svým během, leč by ústavná byla nemoc; ktož by byl také nechuten pro nezespánie, neb pro silného pitie přemoženie snočnieho. A však,
25 že se Buoh tělesné neliknuje nečistoty, když jest mysl čista: u potřebu, pro někakú toho pilnost, móż zpovědník pro tyto věci některé některdy dáti člověku tělo božie. Kletý člověk, ač by i nevinně byl klet, když jest mohl jej kleti
30 jeho vyšší, nemá také přijímati té svátosti; neb neznamenává jednoty, když jest vylúčen z svatě cierkvi. Protož, ktož jest shřešil smrtelným hřiechem, jest před Bohem klet, nemá přijímati té svátosti, donidž nenie rozhřešen. Ale proto móż býti u mše; móż hlédati na božie tělo: neb ustanovenie té svátosti zvláště záleží u přijímání. A pakli by
35 z pokory nehlédal dlúho na božie tělo, dobře by učinil, ale řekl: „Hospodine! nejsem hoden, svú očí k tobě povzdvihnutí; smiluj se nade mnú a odpust mi!“ A pakli by z milosti hlédal, boží dobrotu znamenáváje, také bych nehyzdil

toho; neb což z milosti pořádné pocházíe, vše jest dobré. Jiež nám, Hospodine! rač dopřieti, věčný otče skrze syna tvého v milosti svatého ducha, abychom jí, této svátosti, duostojni byli, a tu svátost měli ku posilení v nesnadné cestě, a ku průvodu v neznámý kraj! Amen. 5

O manželství.

Takéž říká, kdyby to lze bylo naší křehkosti, ež bychom v hříech neupadali, byla by čtvrtá svátost manžel- 10
stvo. Ta svátost ač neočistije dřevních hříechův, jichž se j člověk dopustil dréve; ale jest lékařstvie protiv některým, jichž by se mohl křehký člověk dopustiti. Neb ktož koli kromě manželstva dopustí se tělesného skutku, smrtelněj' hřešil protiv božiemu přikázání. A také ta svátost snímá tu ohyzdu, 15
že, ktož by jměl děti kromě manželstva s kteréj ženinú, když by ji pojal v manželstvo křesfanský, ty děti byly by zbaveny té ohyzdy tú svátosti, a též by právo jměly, jako děti pravého lože, jehož by sice nemohly jmieti.

Svátost manželstva ustavil jest Buoh, když jest řekl: 20
„Rosfte a plodte se;“ a když jest byl na svatbě Kristus, tiem hoj' potvrdil. Znamenává pak manželstvo velikú svátost, že jakož ženich s nevěstú snímáta se v jednu milost a v jednu vieru, tak zej' řečeno u písmě: „Budeta dva v jednom těle, ani se u pravdě móžta do života rozlúčiti, by sobě nebyla 25
dluzna držeti manželské viery:“ takéž Kristus svůj kostel jako choť svú, to jest všicku obec křesfanského lidu, kteříž bez smrtelného hříechu sejdú, přijme a přijedná k sobě v pravú milost nevýmlyvnú a v pravú vieru, že jeho nikdy neodstúpi, a v takú čest, že jeho blskem stkvieti se budem. 30
Právě podobně k tomu, jako železo, ač jest črno samo, však když ohněm bude rozejženo, též jsa, bude ne svú, ale ohňovou jmieti všichnu krásu: takéž my, ač jsme nekrásni, ale našeho choti věčného blskem budem se lsknúti věky věkóm, a jeho ctí budeme ctni, jako žena ctí muže svého bude 35
čest jmieti.

A toho znamenie v duši ta svátost, jako křest, neb bířmovanie, neb svěcenie kněžské, nezóstavuje; protož móż po smrti jednoho manžela tu svátost opět druhý znova při-

jieti: kakž kolivěk nenie ovšem plné znamenie oné věčné svatě svatby, když opět k jinému vstúpi v manželstvo. Neb oné viery nikdy nebude proměna; ale vdadúc se druhé, jest proměna. Protož, ktož se druhé svatbie, neb s těmi, ješto s⁵ sú nesstáli v jedné svatbě, nemohú býti knězie. A však lékařstvie jest druhá svatba tělesné křehkosti.

Ta svátosť také nenie ovšem potřebna k spasení; neb bez nie móż každý spasen býti: a většioho bude duostojenstvie, ktož pro královstvie nebeské pohrzie, ne manželstvem, ale tú libostí tělesnú, jež jest u manželstvu přezřiena, 10 aby čistějie a snáže mohl slůžiti Bohu ve vdovské čistotě, neb v panenské. Neb, jakož sem řekl, stav manželský jest lékařstvie tělesné křehkosti, ktož se nechce sdržeti, aby ne, kdež zamysle, smilnil, ale as poň aby v manželstvě povole 15 žádosti své, dále z cěsty nevycházal. Ale že sem dřeve psal o manželstvu, tuto o něm nic více neřku.

O kněžském řadu.

20 Týmž činem řád kněžský, aneb svěcenie kněžské, jest svátosť pátá, jako manželstvo čtvrtá; a proto sem ji po manželstvu položil, žeby mohl někto, byv u manželstvě, potom býti knězem, kdyby byl jednú měl pannu u manželstvě: kakž koli, upustiec za rohy, nesnadnoj' lapati za ocas, 25 pro rozličné přihody. A tuj' svátosť Kristus ustavil tehdy, když jest po zmrtvých vstání jako चुकल na apostoly, řka: „Prijmete ducha svatého: komuž odpustíte hřiechy, budúf jemu odpuštění.“ A ta svátosť vdavuje v duši znamenie, s nímž 30 věč ostane. A to znamenie jest ovšem duostojné nad znamenie obecná, ješto ze křstu a z birmování dušiem přicházie. A protož i žádného svěcenie, ješto slušejí k řadu kněžskému, nelze jest zbýti i žádným hřiechem; kakž kolivěk papež neb biskup móż zadržeti moc někomu, a zamknúti mocí ko- 35 stelních klíčův pro některé věci: ale, když by jim navrátiti chtěli tu moc, nebylo by se z nova světiti třeba.

Té duostojné svátosti jen sám biskup podává. A žej' takého duostojenstvie, všech otcův svatých ustavenie toj' způsobilo, aby knězie ku pocti svého duostojenstvie drželi

Čistotu těla, i manželské poškrvny v tělesném skutce jsúc prázdni. A když manželské poškrvny má býti dalek: čím pak více té šeredné nečistoty s ženinami, aneb jinak, ještoj' i židóm, i obecně všem najsprostnějším lajkóm zapovědiena samiem Bohem! Ó kaká ohavnost, jsúc v řádu najvyššiem, pak se poddati tomu smilstvu, jež jest najmenšiemu zapovědieno! I kak smie živ svého Boha rukama svýma pěstovati, jenž jest z čistě panny narodiv se, Josefa pěstúna čistého jměl, a šmakav se šeredně se zlú koží, jsa úd jejie? Jistáf jest věc: čím kto výše stojí, nesstojí-li, tieže padne. Aniz chci toho zamlčeti, ne ženám, ale také ženinám kněžským: žeť tak hřešie, jakoť by s otcem hřešily. Nebť jest kněz otec duchovní každého, kohož křstí; neb zpovídá, aneb jest farářem jeho. A takéj' vinna svatokrádctvem; poňoyadž s jeptiškú hřešiti jest svatokrádctvo pro jich stavu duostojenstvie: co pak s knězem? neb duostojnějši stav jest kněžský.

A také, žej' tak duostojný stav kněžský, ustavenoj' jemu, aby zvláště Boha chválil v určené hodiny, a modlil se za lid obecný, a obět vzdával Bohu vzácnú, a učil lid boží vůli, aby tak vzdy s Bohem se obieral, vzdy k němu svú mysl povzdvihal, čta jeho písmo, uče lid jeho očestám a jeho vůli. Tiem se také knězie vzdy ústavně obierají i obierati mají s Bohem, aby, jakož die žaltář, sedmkrát za den vzdávali chválu Bohu u vláštie hodiny, sedmkrát za den pějíce své hodiny. A ty sú jim tak zřiezeny, že, chtie-li se právě rozmysliti, vzdy jim bude krátká chvíle; nebude jim třeba hráti v kostky neb u vrhcaby pro kratochvil, ani do krčem jíti, ani lovóv túlati. Neb tak sú hodiny knězi způsobeny a zřiezeny: že o puol noci, aneb s puol noci před světem mají pěti jitřní; a po jitřní opět mohú pospati. A nábožnějši rádi se pak uče, čtúc písmo, co by kázati měli; neb se modlé druzí zvláště Bohu u pokoji. Pak v prvú hodinu ve dne opěte pějí určené hodiny; a druhú mají opět svobodnú, zpovídati se, pripraviti se ke mši svatě. A v třetí opět mají hodinu pěti; a pak čtvrtú a pátú mají svobodnú opět, ktož chtie, aby slúžili mše, neb což kolivěk činili potřebného, a ješto slušie. Potom v šestú hodinu mají opět pěti; a sedmú a osmú mají, aby obědvali, po obědě lecos

užitečného pomluvili, aneb pospali. Pak v devátú hodinu
 opět mají pěti, a potom snad dvě hodině do nešporův mají
 k jiné potřebě. A pak po nešpoře mají večeretí, odpoči-
 nutí spolu, neb s kýmž jsou, přemlouvajíc věci užitečné o Bohu,
 o spasení, aneb což kolivěk takového. A pak k skonání
 dne mají pěti hodinu, již říkají kumpleta, a po té pak mají
 spat jíti. Hlédaj, neniež-li to duostojný stav, jenž má tak
 celý den zvěsti v boží chvále? neb leč by velmi pilná po-
 třeba přišla toho, tak by mohl kněz hodiny pěti dréve neb
 10 poslé, než v jich hodiny ustavené. Právie práva: „Hodina
 bez hodiny není hodina.“ Rozmyslí se každý lajk světský,
 nemá-liť takého duostojného stavu cťti? A chceš-li nebyti
 sůzen, máš pomáhati knězi, jakž můžeš, aby u pokoji mohli
 potřebu tělesnú míti, a nebylo jim třeba, ztravy, i jiné po-
 15 třeba tělesné s prací nesnadně dobývati, aby mohli tak své
 hodiny v svůj čas, plniec své duostojenství, zachovati. A
 také chci toto říci: když jest větší hřiech ženě smilniti
 s knězem, než s jiným člověkem, žeť jest ovšem také větší
 hřiech kostkářovi s knězem hráti, aneb opilci s knězem býti
 20 v krčmě, než s jiným člověkem sprostným, aneb bítí se s ním
 neb sváriti. Protož, ktož by mudr byl, donidž kněz má se
 poctivě podlé svého stavu, slušnej' jemu pohodlé učiniti;
 ale jakž se uplete v to, ještoj' hanba jeho, ve jhru, v krčmu,
 v tanec: nic lepšího, než ať sám kvasí. O knězi já tak
 25 nemám mluvíti, bych řekl: „Toto zle činie, nebo toto;“ kte-
 rýžť chce, móżť se rozmyslíti, a naleztí u písmě, coj' zlé neb
 dobré. A všakž mohu říci otcóm a materám, aby věděli,
 kterým úmyslem mají své děti vésti k tomu řádu duostoj-
 nému. Neb rád kněžský vzdyť jest svat: buď najhorší kněz,
 30 všakť proto vzdy svú moc má tůž, jako nejlepší, v sváto-
 stech kostelních, donidž není ssazen papežem, neb snad
 biskupem, s úřadu kněžského. Protož jest-liť kněz dobrý,
 dobrť jest sobě i jiným; jest-liť zlý, jehoť úřad jiným jest
 dobr, ale jemuf jest zol; jakož sem řekl: ktož výše stojí,
 35 padne-li, tieže padne. A tak jest kluzká cesta na tomto
 světě k upadění, že i ten se často poklůzne, ještoj' pilen,
 aby nepadl: a kakž pak ten, ješto neváží sobě, stój neb
 lež, jelikož k Bohu, neda zde měl dobré bydlo! Protož ktož
 chtie dobrého přieti svým dietkám, ne zlým úmyslem žá-

dajte toho, ať by knězie byli. Zlýť jest to úmysl, ještoť
 někteří svým dětem aneb přátelóm žádají duchovních úra-
 dów a moci kněžské, ne proto, aby toho řádu práci nesli,
 a z té práce odplaty čakali v nebesiech: ale že snad mají
 mnoho dětí, i nechce se jim dědiny roztrhnúti, a hanba je, 5
 když by jich děti nebyly slovútny; i žádají jim dědicstva
 kostelnieho, ještoť Kristus svú krví kúpil. Neb ve jmě jeho
 krve prolítie nadán jest kostel: ne proto, aby oni tiem své
 dětie vzboghatili, a v tom pokrytství jich dětem byla příčina
 k hrdosti, k rozkoši a k smilstvu, když, jakož sem řekl, ne 10
 pro ten úrad, aby jej vedli právě, žádají jim duchovníeho
 kněžstva, ale aby v něm měli dobré bydlo, a řkúc jim:
 „Hlédaj, synu! mnohof jest vás; budete pánkové malí.
 Buď knězem, budeš bohat, budeš nám všem pomáhati; budeš
 mieti dobré bydlo, pě a jeda, což duše ráci; budeš choditi 15
 v dobrém rúše, veliké cti dojdeš!“ Toť jest pokrytstvo lico-
 měrné. Ubozí lidé! po čemť stojie? ohlechně, nechtie sly-
 šeti, coť mienil Kristus, když jest řekl: „Najprv hledajte
 královstvie božieho, a toto vše bude vám přidáno.“ A opěť
 neslyšie, co zvučí kostelnie trúba, toť svatý Pavel, řka: 20
 „Ktož chtie bohati býti, vpadnú ve mnohá pokušenie a
 v osidla, ješto topie lid v zatracenie.“ Hlédaj, nenie-liť tak,
 když kto jest knězem jen pro světskú česť? nemá-liť Boha na
 paměti, po tom jen i stane; a druhdy slepě nemúdre nebude
 chtieti, by jemu říekali „kněže,“ ale „pane kněže!“ a hřeší 25
 k světu, a jako múdřejší jen „pane!“ A nenie-liť většie
 duostojenstvie kniežecie než panské? Pakliť jest jen pro
 dobré bydlo, aneb aby byl bohat, lént bude ku pravdě úřada
 svého, aby dobrého neztratil bydla; a druhdy i takové věci,
 ješto by mnohým k spasení byla, a snad s jeho někakú prací, 30
 aneb v penězích se škodú, nerád by viděl, aby vzdy mohl
 kochati se v sbožičku neb v dobrém bydle. A jmaje dobré
 bydlo, rozkošně chovaje sebe, potiehněť jej žádost k smil-
 stvu, a velměť jej brzo přetiehně. Neb ktož snažně Boha
 nemiluje, těžkoť jemu protiv žádosti tělesné bojovati, a naj- 35
 viec tak přieliš pasúce se a vzdy jsúc prázdni, a jen po tom
 stojiec, aby zde měli dobré bydlo, jakož sú jim jich přátelé
 vložili v srdce, radiec jim, aby pro dobré bydlo byli knězie.
 Ale by proto svým dětem radili býti knězi, pro něž jest ten

stav Bůh způsobil: aby čli písmo, a znamenajíc vůli boží, činili ji, a jiné lidi vedúc s sebou, učiec je slovem i příkladem, modléc se za ně, a nahraživíc jiných lidí nedostatky postem, bděním, jsúc božieho stáda pilni: toť by byl dobrý úmysl a svatý. A kdyby to mladí často slychali od svých otcův a mater, že tiem úmyslem mají býti knězie, snad by jim to i bylo na mysli; pakli by netbali na Bůh, ale nechtěli by býti kněží. A velim by byla menšie škoda, ač by méně bylo kněží a bohobojných, nežli by jich mnoho bylo, ješto by na Bůh málo tbalí. Ale však, ač by kto i zlým úmyslem byl knězem, nemá sstáti v úmyslu zlém, ani proto móż zbýti kněžstva; ale zlý úmysl proměň v dobrý, a ke všemu žádaje pomoci božie. A nebyl-li jest toho thav dřeve, aby stál po učení: ještě se móż přiučiti den ode dne, ktož by pilen chtěl toho býti. Učeníť to dobře vědie; ale obmešká-liť v učení, toto pravi. A budete-li snažni písma: ani lovův, ani krčem, ani které takové marnosti budete tbáti, a pevnější útěchu v něm naleznete, a česť netolik od Boha, ale i od lidí budete jmieti. Neb když budete hledati najprvé královstva božieho a spravedlnosti jeho, k tomu všechny tyto věci zdejšíe, což jich jest třeba, budú vám přidány.

O pokání.

25

Divná věc jest pokání, ež jemu neviem dáti kterého miesta; neb ve čas mi zdá se, žej' prvé pokání než křest. Neb pokání jest zlého pykání: kakž by pak kto křest přijal, kdyby nepykal, žej' upadl v hřiech přirozený, chtě se obmytí jeho? A též i posilu bera a potvrzenie břimováním, aneb tělem božím, pyče člověk své nesily; a tak i o svatém oleji. A zdá mi se, ež jsú jako ku pokání nám ustaveny Bohem všecky svátosti kostelnie, abychom, pokorně jsúc poslušni, obdrželi očistěnie všeho hřiecha. Protož ne jakoť bych tu svátost vážil lehce, kladuť ji na šestém miestě; neb když člověk ještě se po jiných svátostech nezdrží bez hřiecha, ještě se móż pokáním očistiti. A tak pokání jest mezi svátostmi i prvnie, prostřednie i najposlednie. Neb že jsme vzdy nestatečni, vzdy své nestatečnosti pykati máme.

Chtiec křest přijeti, pyčem zšerezenie, i žádáme býti očištěni. Svätý olej přijímajíc najposledy, pyčem těch závin, jimž žádáme milosti. Ale proto o něm budu mluvíti na šestém místě: neb křest jest jako vrata v kostel svätý a k jiným svátostem, kakž koli bez pykání dřevního stavu v závině, 5 nenie; neb i žádný v nový stav nevstúpi, kdyby nepykal u vetchem býti. A kdyby kto stál po křstu, po bířmování, po přijímání duostojném těla božieho, aneb i u manželství neb v řádu kněžském bez všie viny, nebylo by jemu pokánie třeba: a všakž by měl pro ustavenie kostelnie ukázati 10 se kněži, jako se zpovědí, a povědieti nevinu, chváléc Buoh. A když my ti nejsme, by nám nebylo pokánie třeba, mluvmež o něm na šestém místě.

I jest pokánie mým úmyslem svátost šestá: tiem se navracijem k Bohu a k první nevinosti, aneb k té, jiej sme 15 byli svätým křstem došli, když hřiechem upadnuć u vinu, od Boha zajdem. Jako, když kto plavaje na moři v korábi, ač se která búrř roztrhne koráb, však na dskách korábových ještě mohú vyplúti někteří; a ztratí-li dsku jednu, dojde-li druhé, ještě vyjde: takéž, ač kto vypadne búrř to- 20 hoto světa hřiechem kterým z nevinu, a kolikrátž koli vypadne, dojde-li pokánie a do konce života tohoto nepustí se jeho, vyplove, neutona, z tohoto moře zabylého, kakž koli s strachem a s větší prací, nežli by byl nevypadal. Neb by byl náš otec Adam sstál v nevině, byl by s ne- 25 prací, ale v rozkoši přeplúl tento život a přistal k věčnému břehu; ale žej' vypadl z nevinu u vinu, roztrhl sej' koráb; již jen na dskách korábových připlovem k břehu, ač se jich nepustíme dřeve, než vstúpíme na břeh. Tociš: když jest ztratil náš otec první nevinost, již nám jest nelze, 30 podle našeho přirozenie porušeného mluviec, jinudy k spasení, jen pokáním; a takéž, když sami hřešime, svými hřiechy přijdem v zlý obyčej, že potom nesnáze nám bude brániti se tomu hřiechu, a to pro naši křehkost, žej' nám nesnadno zlého přemoci obyčeje. Neb i ta křehkost naše 35 jest nám ku pokání zóstavena, ač my jí chcem pitjieti ku pokání; a také i křest jest nám ku pokání. Neb ktož by byl vinen hřiechy vlastními svými, ač by se křstil: nekál-li by se, tociš nepykal-li by jich, neměl by jim odpuštění.

Neb což by člověk učinil zlého protiv Bohu, věč toho má pykati; nikdy jemu to nemá býti libo, chce-li toho býti věč prázden. Bude-li jemu kdy libo to, žej' shřešil, žej' učinil zle: ač jest bylo jemu odpuštěno to učinění, zle v ta doba, kdyj' pykal! ta libost bude miati pokutu podobnú k tomu, aneb snad větší, nežli by bylo jemu neodpuštěno dřeve. A však opěte pokánie móž to shladiti, ač bude pravé. Ano, ktož přijde k smyslu, i toho, ještěj' Adam shřešil protiv Bohu, má jemu věč žel býti, kakž kolivěk nenie sám svú volí vinen.

A ještě běch řekl, že ta křehkost naše, chcem-li jí přijeti ku pokání, jest nám pokánie; tak tomu rozumiem: že tehdy jí přijdem ku pokání, když diemy sobě na mysli: „Duostojni jsme toho od Boha, abychom tak s prací přišli do nebes, brániec se své křehkosti, když jest náš otec tak provinil všem svým dětem!“ Ale však i v tom móž nám býti žel naše křehkosti, bojiece se, bychom nepadli. Móž nám také žel býti, že se nám dlí bezbydlé toto pro žádost bytie s svým Bohem. A tak súd boží má nám býti lib, neb jest spravedlný; ale žel móž býti nám, jakož sem řekl, křehkosti naše a bezbydlé tohoto, pro bázn padenie a pro žádost býti s Bohem. A to želenie nenie pokánie; neb jím nemstí nad sebú člověk toho zlého, jímž jest vinen. Ano i to želenie nepocházie z pokánie pravého, ještě kto želé, žej' učinil zle, ale jen pro tu pomstu, již trpí. Jako zloděj želé, když ho chtě oběsiti, žej' kradl: ale uteče-li, opět by kradl; a tak vicec želé, žej' popaden, než žej' kradl. Ale by správně želel účinku zlého protiv Bohu, bylo by pokánie; jakož onen lotr na kříži želel, žej' zle činil, ale ne toho, žej' trpěl, řka: „Duostojně trpíme!“ a žádal milosti od Boha.

Jsú také, ještě želejí, že sú zle činili, hřešiec hříechy některými, a kají se jich: ale ne všech želejí, jimiž jsú vinni. Jako někto želé a kaje se toho, žej' snad zabil někoho: ale žej' kradl neb lúpil, toho jemu nenie žel; ještě chce krásti. Aneb želé, žej' kradl: ale žej' plodil smilstvo kromě manželstva, žej' svú hrdost ukazoval mimo právo, aneb což koli takového, toho neželé; neb nemyslí ostatek toho. A jakož ono prvé želenie nenie pokanné, ani pokánie: ta-

kož toto druhé, ač jest pokanné, však není pokání pravé; nezaslúží odpuštění, neb není plné. A svatý Augustin praví: „Ktož se kaje, musí želeť každého hřícha, jehož se dopustil v duši neb v tělu. Vědě,“ praví, „žež' Buoh nepřítel každému, ktož jest v hříše smrtelném: kak pak vezme odpuštění hříchóm jiným, ostana ač v jednom v smrtelném, nejmaje milosti božie?“ Nepodobněť jest, by ten, jenž jest-netolik spravedlný, ale sama spravedlnost, od polú odpustil, a od polú neodpustil svému nepříteli, donidž jest nepřitelem. A donidž kto netbá na Buoh, nechce jeho činiti prikázanie, nechce ostati toho všeho, což' Bóh zapovéděl: což' jiného, jen nepřítel boží? není úd kostelní, vypadl jest z jednoty kostelnie, a kromě kostela není hříchóm odpuštění. Neb kostel jest ten koráb opravený, v němž můžem přeplyti toto moře. Protož ktož se chce právě káti toho, což' se dopustil po omytí křstem svatým, musí omyti svůj hřích slzami as poň své mysli. Ale jakož opět die svatý Augustin: „Dostí jest tvrd, jehož myslí želenie oči tělesně nemožeta ukázati;“ a věz to, žež' tvrd, ež z té tvrdosti jest před Bohem vinen, jenž pláče škody tohoto světa aneb smrti přitele: a žalosti za hříchy slzami neukáže svými! Nemáť se i jeden omlúvati, by nemohl mieť slez, jenž pro světskú žalost móž plakati. A má se vzdy člověk styděti za svůj hřích před Bohem, věda, žež' známo Bohu, což' učinil, a kterým jest učinil úmyslem, a vzdy želeť, donidž jest živ; neb jakž žalost přestane, tak jest pokání přestalo. A dotud móž se člověk radovati odpuštěním hříchóm, neb nadieti milosti, donidž jest u pokání a želé hříchu: jakž neželé, tak šrám se rozhnie té rány, jež jest byla zaléčena. A to bývá tiemto činem: že budu želeť některého hřícha, budu se káti jeho; potom se přihodí, bude mi libo, že sem byl to učinil, snad chlubičku některú řku s libostí: „Donidž běch mlad, také sem toto činil!“ A tak té rány šrám, jež mi jest byla zacelena, tociš odpuštěna, když sem želel jie, rozhnie se opět, když mi se líbí. Protož Kristus znamenitě říkal jest: „Jdi, a nerod více hřešiti!“ tociš, neměj té vôle, byť bylo teprv, by chtěl též učiniti.

Protož vzdy má tomu býti žel hriechu, ktož jest u pokání; a má tiem býti vesel, ež želé; a že vzdy neželé, má želeti toho. Má také žalostiti netolik hriechu, ale síly své potracenie. Neb ač ufá, že bude jmieti odpuštění hriechóm, však má želeti, žej' nezaslúžil odplaty vláštie, obráně se hriechu vítězně v tom pokušení, rozpomínaje se, žej' krátký čas dán jemu, v němž by věčně odplaty zaslúžil, chutně bojije protiv hriechu. A tak, ktož vzdy želé svého shřešenie, ten jest u pokání u prvé straně; neb pokání pravé má své strany tři; když ty jmá, tehdy jest celé: prvá jest skrušenie, druhá zpověď a třetí dosti učinění.

O skrušení srdce.

15

Skrúšenie jest bolestné v srdci zarmúcenie, rozpomenúć se na své hriechy s tiem úmyslem, že, by teprv bylo, nechtěl by jich vz-ves. svět učiniti, a že se chce jich zpoviedati a vzieti rozhřešenie od kněze, a pokání stranu třetí, tociš dosti učinění, a zvláště za smrtelné hriechy. Ta strana prvá pokání, tociš skrušenie, jest té moci: že když by sšel člověk, maje plné skrušenie, v náhle, i bez zpovědi, ežby nejměl komu aneb nemohl se zpoviedati, byla by jemu všechna vina odpuštěna i pokuta za vinu shlazena; a pakli by nebylo plné, ale zbavilo by jej věčného pekla, a podlé toho, jakž by větší neb menšie bylo, méně neb více ujalo by té pokuty, ješto by měla duše trpěti v čistci.

Povinen jest také člověk ihned k skrušení, když se koli upamatuje, žej' smrtelně shřešil; nenie-li jemu žel toho, tiem nebdáním na Bóh opěte, jakž mně se zdá, hřeši. Netolik také smrtelným, ale i vezdajším hriechóm potrebie jest skrušenie; neb ač ne věčně, ale však těžce musí člověk v čistci trpěti za všednie hriechy, kterýchž skrušenie neodčistí. Pravda jest, většímu hriechu většího jest skrušenie třeba, a znamenitějšímu znamenitějšího: protož-li by vezdajšímu hriechu nebylo skrušenie třeba? Čehož žel nenie, jakož sem i dřevo řekl, toho Buoh nikakž neodpustí. A protož za hriechy smrtelné zapomenulé aneb vezdajšie obecnéhoj' skrušenie třeba, a za znamenité znamenitého. Ne-

móž-li býti plné s bolestí zarmúcenie myslí, ale as aby žel bylo hříechu, a že se chce jeho zpoviedati podlé ustavenie kostelnieho, a potom se jeho stíieci.

O zpovědi.

5

Druhá strana pokánie jest zpověď. Tú jest každý dlužen as a jednu v rok k velice noci a na smrtelné posteli, z ustavenie kostelnieho; a pakli kdy vzpomene, žej' shřešil hříechem smrtedlným, hodné jest, aby, jakž najprv móž do- 10 jiti kněze, jenž móž jeho rozhřešiti, inhed se jeho zpoviedal. Neb když kolivěk člověk vpadne v hříech smrtelný, jelikož před Bohem vpadl jest v kletvu, a jest vyobcován z jednoty křesťanské obce, tak že, donidž jest v tom hříechu, anij' účasten toho dobrého, což se děje mezi křesťany, leč mo- 15 dlitvy jich, leč odpustkóv kterých, anij' jemu k spasení úžitečno, což by sám činil dobrého, kakž koli k něčemu by jemu i bylo dobro. A kakž kolivěk, když právě želé hříechu s tím úmyslem, že se chce jeho zpoviedati a pokánie přijieti, sejde-li v náhle, bude jemu vina odpuštěna, tak že 20 nebude věčně ztracen: však pokutu za vinu v čistci musí velim těžšf trpěti, nežli by se byl zpoviedal a přijal od kněze rozhřešenie a kál se. A zdá mi se, že Buoh proto chce od nás zpovědi, abychom seznali se před člověkem pokorně v své závině, žej' Adam jako hrdostí, omlúvaje se před Bo- 25 hem, dále se vplel v hříech, a takéž i Eva. Neb když jest Buoh jemu porokoval, žej' přikázanie jeho přestúpil, tehdy jest Adam jako pych ukázal, když sej' počal omlúvati, jako na Boha klada vinu, řka: „Žena, ješto's mi dal, ta mi jest dala;“ jako by řekl: „Tys tiem vinen, Bože! že's mi dal 30 ženu, a ona žej' mi podala.“ A takéž ona na hada vinu obrátila. A však jim nepomohla omluva ta, ale s tú omluvú, jakož sem řekl, dále se vpleli, a tak sú z ráje vyvrženi. I chtěl Buoh, abychom my, pak chceme-li do nebes, v pokofe se zpoviedali a seznali v svých hříešiech před knězem, 35 jenž tu sedí rozsuzije podlé milosti božím způsobem; neb což koli má člověk závinu, tú pokorú, že se zná bez omluvy v svém hříeše, a poslušenstvím, že činí božie ustavenie, stane se s ním veliká milosť, a zvláště pro pokoru. Neb

pravý pokorný nechce býti vidien pokorným, ale má se za nestatečného; a protož svú psotu a svú nestatečnost žaluje na se, a zná se v ní, sám sobě vinu dáváje. A tak ta pokora někdy stud odejme, že se bude člověk nestyděti tím slúti, jimž jest. A to jest lidí dobrých úmysl, jimž jest míla pravda, žeby netbali, by všichni jich hříechy věděli, kdyby se jen jimi nepohoršili; jako svatá Maří Magdalena přede všemi nestyděla se hříechov káti. Pakli komu co studu ostane na zpovědi, ale tak, že pro stud nic toho nezatají, čehož by se měl zpoviedati, ten stud bude veliká strana dosti učinění, jakož svatý Augustin praví.

Také se slušie každému zpoviedati, když chce přijímati tělo božie, a zvláště, ktož pobdí v svědomí hříech smrtelný, že 'sej' jeho kde dopustil. Neb jest, jakož sem dříve řekl, 15 tím upadl před Bohem v kletvu, a v kletvě nemá i žádný těla božieho přijímati, jeliž bude jie rozhrěšen: jest-li v zevné, zevně; pakli v tajné, ale tajně; leč by byla dána naň kletva v spravedlivém odvolání k soudci vyššíemu.

A tak jest viděti, žej' člověk povinen se zpoviedati 20 každého shřeseenie smrtelného. Ale žej' na se člověk nemůdre laskav, nemní druhdy, by byl v smrtelném hříechu, a jsa; protož což pobdí do sebe, žej' zle učinil, a zač se najviece kto stydí, to vzdy pověz: nech až kněz rozsúdí to, což ty neumieš rozsúdit, jest-li hříech smrtelný. A také 25 jest k tomu úžitečno zpoviedati se i všedních hříechov, kteréž by kto rád stavil do sebe, že, stydě se za ně, spieše se jich bude stříeci, ač zda i vyjdú jemu z obyčeje. Neb ktož nebrání se všedním hříechóm, brzo z nich móż v smrtelný upadnutí. A také, ač ne věčného pekla bude trpěti člověk 30 za vzdajšie hříechy všednie, a však těžce musí se jich v mukách onoho světa očistiti, kterýchž zde pravé a plné skrúšení neočistí. Protož dobře podobné jest a potřebné, zpoviedati se i vzdajších hříechov; neb také, ješto skrúšení, že snad nebylo plné, neshladí všie pokuty za hříech, ač i ne 35 smrtelný, to s ním zpověď a moc kostelních klíčov a stud ten opěte jie umenší. A tím činem, ktož by na však den zpoviedal se, řka: „Tiemto jsem dnes vinen,“ pověda, což se jemu nelíbí do sebe, a měl takého zpovědníka, ješto by jemu s tím nebylo těžko, a také s nímž by se bylo obierati bez

ohyzdy, najviac paniem neb pannám: chválil bych to; a pakli nenie toho, ale jednu v tém dni aneb v měsieci. A tak by nejměl se dlúze zpoviedati, vypravuje, který hřiech z kterého pocházíe, aneb co by zlého z toho pojíti mohlo: leč by, pomně na to, že toto zlé bude z tohoto, učiním-li to, a však to učinil; ale coť jest na mysli nebylo, činiec hřiech, toho móż člověk nerozprávěti na zpovědi. Byl-li by pak zpovědník tak neprázdný aneb tesklivý, žeby nemohl aneb nechtěl tebe často zpoviedati; aneb bylo panně neb paní s příslovím se s ním často obierati: ta dobrá vůle, žeby ráda se zpoviedala, bylať by užitečna před Bohem. A to také, žeby stříehla se zlého slova paní neb panna, a nedala do sebe zlého domnění, bylo by vážnějšé, než zpověď bezpřémně nemúdrá. Veď takových věcí obecných a v takú příhodu zvlášť móż se člověk před Bohem na však den zpoviedati na své mysli, rozpomínaje se na své hřiechy a želeje jich; jakoj' psáno: „Rozpomenuť se všechna léta má v hořkosti mé duše.“ Ano kakž kolivěk, když kto vzpomene, žej' shřešil smrtelně, má inhed mieti skrušenie a úmysl, aby se zpoviedal: však nezpoviedá-li se inhed, nebřeší tiem smrtelně; neb z kostelnieho prikázanie jen jednu v rok a na smrtelné posteli dlužen jest každý se zpoviedati. A ktož se as a jednu v rok nezpoviedá, tiem netbáním kostelnieho prikázanie hřeší smrtelně.

25

Komu se máš zpoviedati.

Ale aby také věděl, k komu se slušie zpoviedati, což moha, to povědě. I vieme to, žej' Kristus plnú moc dal svatému Petru a náměstkóm jeho, svázati i rozvázati: svázati ku pokání zdejšímu, a rozvázati od věčných muk. A pakli by kto, ne z potupy kostelnie, ale někakú příhodú jinú nesplnil pokanie, k němuž by byl přivázán kostelním klíčem, jenž jest dán svatému Petru: proto by byl zbaven pekla tiem rozvázáním; ale k mukám v čistci byl by přivázán. A kakž kolivěk řekl jest syn boží ke všem apostolóm: „Přijměte ducha svatého: komuž hřiechy odpustíte, tomuť budú odpuštěni,“ všakž jest jen samému svatému Petru řekl:

„Tobě dám klíče království nebeského.“ Protož kakž koli-
 věk kněžský úřad má moc hřiechy odpustiti, však papež sám
 zvláště, jenž drží místo svatého Petra, má moc svázati a
 rozvázati: tociš, komuž chce, móż zadržeti tu moc, aby ne-
 5 mohl hřiechův odpustiti, a komuž chce, móż ji dáti. A tak
 sám najprv má moc nad každým člověkem, že každého móż
 rozhřešiti všech hřiechův, kterýchž kto želé. A pak dal jest
 biskupóm každému v biskupství jeho tu moc, jakož mají; a
 některé hřiechy ostavil jest sobě, aby jich biskupi nerozhře-
 10 šovali. A biskupi dali svým farářóm, a také sobě některé
 zůstavivše, jichž obecně nemohú faráři rozhřešiti; a ti sú
 poručili, aby vláští jich zповědníci těch rozhřešovali, jakož
 na Praze vidáte. A faráři pak mohú svým třiedníkóm, aneb
 jiným knězi, také dáti moc nad svú osadú, aneb svému osad-
 15 niemu, aby sobě obral zповědníka podobného.

Pak mnozí bratřie zákonní také pravie, by měli moc
 rozhřešovati. Já jim toho neodjímám: ktož mají, mějte! ale
 to vědě, že sú měli dřeve od mnohých papežův, jako od
 Benedikta jedenáctého, neb od jiných: to sú potom jiní pa-
 20 peži zbořili, jako i mnohé věci jiné, ješto oni i ještě pravie,
 by jměli z práva, ještoj' protiv jich zákonu. Ale mají jme-
 nem obrati starších několik z kláštera, a okázati je biskupu,
 a prositi od biskupa, aby jim dal moc zповiedati a rozhře-
 šovati v svém biskupství; a když jim dá, tehdy mají; pakli
 25 kterého zavrže, žej' šnad mlad, aneb pro jiné něco, ale mie-
 sto toho jiného mají ukázati. A pakli by beze všie viny jich
 jen tak hrdostí aneb nepřiezní biskup nechtěl jim té moci
 dáti, tehdy ji mají jmenem a dáním papežovým, když sú
 učinili poslušenství: ale však ne větší proto, než jiní knězie
 30 obecní.

A to také vědě, žej' přikázáno každému, as a jednu v rok
 ukázati se se zповědi svému knězi vlastniemu; a protož do-
 broj' se držeti bezpečného. Nechce-li se kto pro některú
 věc svému faráři zповiedati, aneb komuž jest on poručil:
 35 ale s jeho odpuštěním obeř sobě zповědníka múdrého, a onť
 má z práva odpustiti; pakliť by on neodpustil, ale vezmi od
 jeho vyššíeho odpuštění, aneb se zповiedaj vyššíiemu jeho.
 Pravie také mnozí, že móż se i neknězi v potřebu, když
 nemá kněze, zповiedati. Dobře jest podobné, že jest k ně-

čemu dobrá ta pokora: ale mně se nezdá, by mohl nekněz rozhřešiti hříecha smrtelného, tak ežby potom, z toho nebezpečenství vyjdúc, nebylo třeba přijeti od kněze rozhřešení; jakož jest o křstu: kohož leč baba křstí, netřeba jest jemu býti druhé křstěnu. A tak můžem znamenati, že tomu, jenž má moc rozhřešiti, pořadem kostelním máme se zpoviedati.

Čeho se má člověk zpoviedati.

Znamenajmež pak, čeho se máme zpoviedati. A že sem dřeve řekl, že jsme dlužni dáti se rozhřešiti, zpoviedajíc se hříecha smrtelného; a žež' také potřebné, i všedních hříechův se zpoviedati: rád bych o hříeších tuto pomluvil, ké jest smrtelný a ké všední. Ale čím hlúbe patřím, tiem mi se větší zdají i menší hříeši, a více jich, ež se nenaději, bych kdy uměl a mohl o nich tak dobře, jakož bych rád, povědiati; ale zdá mi se dosti, když, což mohu, učiním. A jistě ne darmo praví žaltář: „I kto rozumie hříechóm?“ Protož, bude-liť se komu kde v mých knihách ve všech, netolik tuto, zdáti, bych já hříechy lehkó vážil, rozuměj: žež' protiv smrtelným váží je lehkó; neb budž největšie muka, když nenie věčná, lehka jest protiv najmenší věčné; ale žež' každý hříech těžek, to sem také tiem ukázal, že i z ne smrtelných často sem treskal, jako z některých světských obyčejův. Velmě jest nesnadné, když zevně nenie protiv božiemu přikázání, rozsúdiati, ktoj' v smrtelném hříechu. Ale ktož v řece brodí, spieše utone, než na zemi; a s břehu spieše upadne u vodu, než za hony jsa od nie: protož velmě písmo hyzdí hříechy i všednie, aby z jich obyčeje lidé v smrtelné neupadali; a také aby těžce za ně netrpěli, ale zde, brániec se jim, odplaty veliké zaslúžili. A všakž, ač jest i nesnadné mluviati o hříeších, nezamlčím, jelikž mi se zdá hodné, povědiati o nich.

I jest toto jisté, žež' to hříech smrtelný, což se kolívek božiemu desateru přikázání protiví; jakž kto učiní co toho z úmysla, ještoj' Bóh zapověděl, aneb toho neučiní, ještoj' přikázal, když ten čas přijde, ještoj' učiniti, smrtelnějšhřešil. Neb což se milostí pravé k Bohu protiví podlé svého

přirození, aneb družci, toj' hřiech smrtelný. Jakož svatý Jan praví: „Ktož nebydlí v milosti, bydlí v smrti.“ A protož, ktož z úmysla přestúpí božie kázanie, ukázal jest, žej' v něm pohasla božie milosť; a tehdy milosť pohasne k bližníemu, když nenávidí jeho, a učiní jemu něco, ještoj' Bóh zapovėděl činiti družci.

Prvé přikázanie božie jest, jej samého mieti za Bóh. Ale že sem dřeve psal o nich, nebudu tuto druhé toho psáti; chce-li kto, tam, ješto sem čeledi učinil pomluvu, móž o nich čísti. Než o třetiém přikázání, ještoj' kázal Buoh světití neděli, to řku k dřevníemu: žej' kostel i jiné svátky světití ustavil; a kdybychom nedrželi kostelnieho přikázanie, hřiech bychom smrtelný z netbánie na kostelní záповěď měli. I jest Pražského kostela záповěď při svátciach takáto, a tak ve všech Čechách mají knězie svátky zapoviedati, a ktož by jich neposlúchal, má se toho zpoviedati: Najprvé, hody našeho Jesu Krista, jeho narozenie, obřezanie, křstěnie a vzkřiešenie, s tēma dvěma dnoma, tociš s pondělím a s úterým; a ten pátek po prúvodě také jest již kázáno světití toho kopie a té koruny čest, jímž jest Hospodiu za ny trpěl; a vstúpenie jeho; a den svatého ducha, opěte s tēma dvěma dnoma pò neděli; a den tēla božieho; a hody svatého křže nalezenie a povýšenie; a každú neděli z rok do roka. A čtver hod svaté královny: úvod, toj' na hromnice, zvěstování, narozenie jejie, a do nebes vzetie. A den svatých andělův, ješto říkáme svatého Michala. A den narozenie svatého Jana Křstitele; a každý den apostolský v rok jednu; a pakli dvě bude spolu, proto jen ten den jeden. A z mučenníkův: svatého Štěpana, svatého Víta, svatého Vavřince, svatého Václava, svatých pět bratrův; o svatém Zigmundu nevědě ještě za celo, než slušie poslúchati faráře. A z zpovėdníkův: svatého Martina, svatého Mikulavše, svatého Prokopa. A pak svaté Maří Magdaleny, svaté Ludmily, svaté Kateřiny, svaté Margarety, a den všech svatých. A každý farář má své osadě kázati světití toho svatého den ve jmě, kteréhož jest založen jeho kostel, a den posvěcenie. A pak svatého Marka a svatého Luky, svatého Řehoře, svatého Ambrože, Jeronyma a Augustina do mši přikázáno jest světití. Pakli pro kterou věc potřebnú příhodný káže farář světití

jménem biskupovým, jako bývá, když prosící jezdie s listy biskupovými, také slušie světiti a jíti k kostelu.

Jest pak sedm úhlavních hřiechův, a někteří jim říkají smrtelní; ale donidž se v své plnosti nerozmohú v mysli až do povolenie s rozumem, ne vzdy jsú smrtelní. Jako ne každá pýcha jest smrtelná, aneb smilstvo; neb s ženú svú v manželstvu nenie smilstvo vzdy smrtelné; aneb prvé pohnutí mysli bez povolenie úmyslem, pýcha, hněv, závist nenie smrtelné; a tak i o jiném. Ale proto slovú úhlavní, že všichni hřieši od nich pocházejí, tak smrtelní jako i všední; a kterýž se koli hřiech stane, vzdyj' pro některú věc z těchto sedmi, a pocházie z jedné as poň, nenie-li z více. Neb což kto zlého učiní, toj' aneb pychem a hrdostí učinil protiv Bohu neb svému družci, aneb závistí, aneb hněvem, aneb tesklivú leností, aneb lakomstvem, aneb lakotú, aneb smilstvem. Aníž jest která věc hřiech, nepocházie-li z některé věci z těchto. Pýcha jest, což sám své povýšenie miluje nepořádně. A čtverem činem móž býti člověk pyšen protiv Bohu a protiv bližním svým: Jedniem, když kto, že něco dobrého, ješto jmá, leč jest tělesné, leč duchovnie, má za to, by to sám od sebe jměl. Druhým, že ač za to jmá, že má od Boha; ale zdá se jemu, bý toho zaslúžil, ale by ne darem božím to jměl. Třetím, když to, ješto jmá, jest menšie věc, než to, ješto jiný jmá, a však to své váží nad ono cizie. Čtvrtým, když by téhož daru jinému nepřál, chťe nadeň tiem býti. Z pýchy pak zvláště pocházie neposlušensvie, chlúba, licoměrstvo, svárové, zastaránie ve zlém, a leckakých dvorností nových vymýšlenie, tak v krojích rúcha, jako v tancích skokův nových, a což kolivěk takového. Závist taj' inhed ku pýše hotova; neb nechce pýcha ráda viděti sobě rovného, a vyššieho sebe ovšem. A z té pocházie nenávisť, vrtránie, utrhanie cti druhému, bližnieho zlému poradování, a žalost, když se jemu véde dobře. Po závistí brzo hněv přijde; a z hněvu pocházie haněnie, lánie, skřekánie, i mnoho a rozličných činův, jimiž jeden druhému činí křivdu na cti, na sboží, aneb pokoj jeho ruše. Po hněvu přijde teskná a smutná túžebnost, a také jí móž býti hřiech smrtelný; a tiem činem pocházie z hněvu, že ztratí člověk útěchu a sladkost mysli pokojné

hněvivým rozbrojením, nic jen smuteka a tesknost jemu ostane, ač se skoro v Boze opět neuklidí. Z toho smutka pochází rozmařelá lenost k boží službě, a netbavé úřadu svého obmeškání, a druhdy zufání, a někdy smrti vyzádá člověk pro práci. Toť vše z té túžebnosti pochází; tomuť sme obykli řekati obecně „lenost,“ a svatý Pavel říká „smutek tohoto světa, ješto smrt činí.“ Z té túžebnosti i život sobě někteří odjímají; a druzí v sboží tohoto světa odušie sobě, nechtiac Bohem vnitř hledati utěšenie, i zajdú v lakomstvo, 10 mniec, by tady zbyli všie tesknosti, když dobudú mnoho sbožie; a z lakomstva pochází rozličný nepokoj mysli, a také lešť, prorada, krádež, lúpež, zatvrzenie protiv milosrdenství. A těmi pěti hřiechy více bývá mysl vinna než tělo; ale lakota, ještoj' v jedení a v pití pro rozkoš, a smilstvo, ta dva 15 hřiechy vzbúzie zvláště tělo. A z tú obú pochází slepota mysli, milování tohoto světa, a zapomenutie onoho; a netohik zapomenutie, ale vzhrozenie, že někto rád by zde vzdy byl, aby jedl a pil, a strach má za to, aby té rozkoši neztratil zde, ještoj' v jedení a v pití, aneb v smilstvě: i do 20 královstvie nebeského nerád by od nie. A kakž kolivěk žádost plná kteréhož koli hřiecha smrtelného jest hřiech smrtelný, ač jeho i skutkem nedojde: však zvláště žádost smilstva a lakomstvie zapovědiena jest v desateře božiem prikázání. Neb v lakomé a smilné žádosti obecně lidé více 25 se kochají než v jiné; a jen pro takové kochání, když jest s úmyslem, jest hřiech smrtelný, a slušie se jeho zpoviedati.

Také chci povědieti tuto, co die svatý Augustin o hřiešiech smrtelných a všedních, ké jest který, a zdá mi se, žej' v dekretě; i die: „Hřieši smrtelní jsú: svatokrádstvo, vražda, 30 cizoložstvo, smilstvo skutkem ne u manželství, křivé svědecstvo, lúpež, krádež, pýcha, závisť, lakomstvo a hněv, když jej kto drží dlůhý čas, a opilstvo, jest-li častým obyčejem: ktož kolivěk z těchto věcí dá které panovati nad sebou, bude trpěti muky ohně věčného.“ A protoť jsú i jiní 35 hřieši také smrtelní, nežl jest tuto menoval svatý Augustin; protož toť slušie najlíp znamenati, coť sem o nich najprvé řekl. Pak o všedních hřiešiech praví takto svatý Augustin: „Kakž kolivěk jsú všem známi, však potřebie jest z nich některé menovati: kolikrátž kto jie neb pie více, než mu

jest třeba, věz, žeť to příslušie k těm menším hřiechóm; kolikrátž kto mluví více neb mlčí, než slušie; kolikrátž se oškrekne na chudého, když co prosí, bezpřemně; kolikrátž, jsa zdrav, když se jiní postie, chce jiesti, aneb spaní se poddada, i nepojde do kostela v čas; kolikrátž kromě žádosti 5 tělesné s svú ženú bude mieti skutek; kolikrátž vězně ne navštívie, aneb nemocného; pakli obmešká, že nesmluví těch, ješto se oč prie; a když ukrutnějie, než slušie, ženě, dětem, neb jiné čeledi, neb komuž koli polaje, aneb více, než slušie, o nich lahodí; aneb když někomu většímu sebe pochlebí; 10 a když sobě drahé krmě připraví, a chudí budú lačni, aneb kvasy činí; a když v kostele, aneb i kromě kostela, daremně řeči ploští, z nichž v súdný den máme vydati počet; když z klamu, aneb v kakéms netbání přísaháme, jehož potom nemůžeme naplniti, a tak bude křivá přísaha; a když z kakés 15 lehkosti poklnáme.“ A potom die: „Nenie tak malý hřiech, by nebyl smrtelný, jest-li lib.“ Tomu jest tak rozuměti: že jakož každý hřiech jest z libosti aneb ze zlé vůle, a ktož zlé vůli dá se tak v sobě rozmoci, ež nebude tbáti pro ni na Bóh; ež mu z úmysla libějie bude, pomstíti se, aneb zlé něčie 20 viděti, nežli by Boha tiem nerozhněvával; aneb ež tak lib bude jemu hřiech, ač i malý, že pro tu libost netbá na Buoh.

A tiem činem pěti čitedlnostmi, ješto obecně fiekáme jim pět smyslów, móż člověk hřešiti smrtelně: jako zrakem kochaje se prieliš v někakó kráse; aneb sluchem v hlasiech; 25 aneb voněním v někaké věci vonné; aneb tú chuti, ješto má v ústech, v jedení neb v pití rozkošném; aneb dotčením v někaké měkkosti a u vlažnosti, a najviec, dotýkajíc se těla svého neb cizieho, šmakajíc neb potřepujíc s žádostí smilnú. A tak těmi pěti činy obecně hřešime, a mohla by 30 také libost v nich býti, ežby člověk na Buoh netbal pro ni: tak by byl smrtelný hřiech leckterá věc z těch pěti.

Jest také hřiechów devět, ti slovú cizí, tociš že jimi bude člověk vinen tiem, ješto jiní hřeší. Těmi móż člověk shřešiti i všedním i smrtelným hřiechem, jakž kdy ten hřeší, 35 ješto jej činí; a také, jakž kto jest, jehož ten hřiech cizí dotýká. Jeden jest, poraditi zlého. Když poradím, mój jest hřiech, ač i nedokoná onen skutkem toho; ale když onen skutkem učiní to, což sem radil, jeho hřiechem budu vinen.

Druhý jest, když povolím zlého. A třetí, když káží zle učiniti. Čtvrtý, když pochválím zlého účinka. Pátý, když má útočiště ke mně ten, ktož zle činí, že brání jeho. Šestý, když užívám toho, což kto zle učiní. Sedmý, když netreskci
 5 řečí, tociš toho, kohož bych měl s právem. Osmý, když nebráním skutkem tak, jakož bych z práva měl. Devátý, když nepronosu zlého tomu, komuž bych měl povědieti.

Protiv sedmeře svátosti tiem činem móż býti hřiech : když bych netbal na ni, hrdal jí, ne tak ji přijímal, jakož
 10 jest ustaveno, aneb pro jiné, než pro něž jest ustavena ; a pakli by té svátosti kto podal čemu jinému, než slušie, jakož čarujíc křstie, to by ovšem přetěžký byl hřiech.

Kak také protiv šesti skutkóm milosrdným jest hřiech smrtelný, to znamenaj, ktož chce, tu, ješto sem psal o al-
 15 mužně.

A tak dosti buď ode mne tuto povědieno o hřiešiech. Dómyslný má na tom dosti ; neb z toho móż se sám domysli-
 20 ti, čeho se má zpoviedati ; a také i jinde čta nalezne, anof se zlé vzdy hyzdí. Protož což zlého do sebe kto pozná, toho želej, že sej' dopustil, a jelikž umie a móż, zpoviedaj se, jakož sem řekl dřeve, a většíeho hřiecha želeje vicee.

Kterak se má člověk zpoviedati.

25 Pokládají pak mistři šestnácte věci, ješto slušejí k zpovědi :

Prvá jest, aby jiného člověk v zpověď neuměšoval, ale jen to pravil, čímž se hřiech obtěžije. A tak má člověk zeviti zpovědníku, kteréhoj' stavu ; neb jeden hřiech, týž jsa,
 30 jednomu stavu větší jest, než druhému. A má povědieti, proč jest to učinil, čehož se zpoviedá, tociš pro hrdosť-li, čili pro závisť, či pro hněv, či pro lenosť, či-li pro lakomstvo, či pro lakotu, či-li pro smilstvo ; neb což se učiní pro ty věci, vzdyť jest hřiech větší neb menší, jakž záleží úmysl.

35 Má také povědieti, kudyj' to přišlo, zej' to učinil, křehkost-li jej jest přemohla, či-lij' nevěděl, by to zlé bylo, či-li tak, že se chtělo zle učiniti ; neb to bývá, že některdy člověk prvé učiní hřiech, nežli jej pokušenje rozejže k němu. A také, má-li to v obyčeji, slušie povědieti, či-lij' náhodú učí-

nil to. Má také povědieti některú věc, kterým činem učinil jest, podlé-li přirozeného běhu, či-li jinak. A to zvláště dotýká čaróv a lékóv a smilstva; neb čímž nepodobnějie kto k běhu přirozenému učiní, tím hřiech větší. A také slušie povědieti, s kým jest shřešil, aneb před kým; neb s jedniem větší hřiech móż býti, než s druhým; aneb před některými, než před druhými. Ne ve jmě povědieti slušie, s kým, aby neohyzdil onoho, ale dosti na tom, že stav onoho povie; a jelikž najdál móż, má nepronositi na druhého i na zpovědi, leč by zvláštie potřeba toho byla; tak práva velé. A paklij' nelze bez pronosu onoho své viny povědieti, ale uprositi odpuštěnie, a zpoviedati se tomu, ješto nezná onoho. Aneb nenie-li taká věc, ješto by zvláště tak velmě obtěžovala, žeby pro ni byl hřiech smrtelný, jakož svatý Tomáš z Akvině praví, tehdy nepraviti s kým, bylo-li by jej tím pronesti. Ale však, kdyby pověděl dobrému, aby zaň Boha prosil, aneb zdali by ho navedl: to by zle nebylo. A také móż některá věc býti, ješto na jednom miestě móż býti větší hřiech, než na druhém; aneb v některý čas větší, než v druhý; protož také slušie povědieti, kde neb kdy jest učinil to, čehož se zpoviedá: tociš na posvátném-li miestě, a v svatý-li čas, v domu-li pána svého, či kde jinde. Má také povědieti, protiv komu jest to, ještoj' učinil; neb čím jest kto větší milostí a věru dlužen komu, tím větší hřiech, křivdu jemu učiniti. A tak o prvém, že pověda, coj' učinil, nemá v to uměšovati jiného, než čím se ten hřiech obtěžije; a chce-li se oč tázati, toj' jiné než zpověď.

Druhé má býti zpověď pokorná, aby se člověk znal, žej' nestatečný, a nevážil sebe draho.

Třetíe má zpověď býti úmyslem upříemým, ne pro které licoměrstvo, ale jen proto, aby Buoh odpustil; né aby kněz odpustil boží mocí ty hřiechy.

Čtvrté má býti pravá, bez vsie křivdy; nemá tu i jedné křivdy pro i žádnú věc povědieti, věda; ani říci, by věděl, jehož nevie; ani se lepším čině, ani horším, než se jemu zdá, by byl.

Páté, ale to nenie z dluhu, by ciš bylo přikázáno, má zpověď býti častá. Potřebné jest, chce-li se kto zpoviedati v plně, aby se zpoviedal často, a má-li komu podobně.

Šesté má hole povědieti, aby mohl urozuměti zpovědník; nemá zaplesti řeči tak, až by nebylo rozuměti, co praví.

Sedmé má býti s rozšafností zpověď, ne ovšem nemůdře bez potřeby mluviti břídce; a také hříech majíc za hříech, a což nenie hříech, toho nejmieti za hříech; a větší za větší mieti, a menší za menší. Ale že rozličně jeden hříech jest druhého větší, slušie to znamenati, aby věděl člověk, kak váže který. Neb když jest úmyslem protiv duostojnějšiemu křivda, jest hříech větší; a tak protiv Bohu větší jest, než protiv člověku; a protiv otci neb pánu větší, než protiv jinému. Když jest také protiv té věci, jehož by druhý neradějí ztratil, větší hříech jest, než protiv menší; a tak vražda větší jest, než kradba, aneb než smilstvo. Čím který hříech jest také vice protiv běhu přirozenému, tím jest větší. Čím jest také větší křivda, tociš koho jsem povinen vice vystřiehati zlého, připravím-li jej, neb ho dopustím zlého, vice sem shřešil. A také, když povolím sobě, že již chci učiniti hříech který, ač to pak i mine kudy, shřešil sem, a móż býti smrtelný hříech i bez skutku; a pakli dokonám, bude větší; a mám-li to v obyčeji, tehdy' největšie zlé. Větší jest také hříech, shřešiti pro křehkost, než nemniec, by z toho byl hříech: ale z úmysla shřešiti, mohúc přemoci hřehkost, a vědúc, žej' hříech, i shřešiti, větší jest hříech, než křehkostí. A podlé toho s rozšafností má člověk, zpoviedaje se, větší hříechy vážiti vice, a také jich želeti vice.

Osmé má býti zpověď z dobré vôle, ne bezděčná.

Deváté má s studem býti, ne jako se chlubiec zlým.

Desáté má býti celá; nemá i žádný zatajiti něčeho z úmysla, ani děliti zpovědi, by tociš jednomu zpovědníku jedno chtěl povědieti, a druhému druhé.

Jedenádsté má býti tajná; neb kněz nemá toho pronesiti pro i žádnú věc, což se kto zpoviedá; a ten také, ktož se zpoviedá, nemá tiem smiecha váleti, což jeho zpovědník, snad žej' sprostný, s ním mluví. Leč by zlosyn byl zpovědník, mohl bych vystřieci jiného, pověda, co velí na zpovědi.

Dvanádsté má býti s skrúšením, želejíc zlého účinka.

Třetienádsté má býti ne odvlačná zpověď den ode dne; ale jakž se kto upamatuje, žej' shřešil smrtelně, tak by se

měl zpoviedati, když jen dojde toho kněze, ješto jej móż rozhřešiti. A však, jakož sem dřeve řekl, neučiní-li toho, tiem znova nehřeší smrtelně, když se myslí zpoviedati k velice noci, podlé ustavenie svaté cierkvi as a najnetbalejším spasenie svého.

Čtvrtanásté má býti silná, aby sebe nedal přemoci zlému studu. Pakli zatají kto pro stud z úmysla co toho, ješto by se měl zpoviedati, okáže to Bueh den súdný přede všemi lidmi i anděly. A veď netuš sobě tiem, řka: „Kdys to bude, že bude súdný den?“ Hlédaj, dnešní den nikdy nebyl, a však přišel; protož nikakěž pro stud na zpovědi nic nezamlčij, ale zač se najviece stydíš, to vzdy pověz. Byť bylo dobré, nestyděl by se; a lepší jest ta hanbička před jedniem knězem, než hanba věčná.

Patanádsté, že má na se žalovati, ale ne na jiného; ani se omlúvati nemúďře, jakož se omlúval Adam, dávaje ženě vinu.

Šestanádsté, že má poslušen býti ten, ktož se zpoviedá, svého zpovědnika, pokánie od něho přijma za hřiechy; leč by ovšem nebylo hodné pro velmě pilnú věc, tehdy by přijeti nejměl, aneb s múďřejším o to pomluviti.

O dosti učinění.

Třetie strana pokánie jest dosti učinění za hřiech; a ovšem jest pilna k oněma dvěma. Neb ktož by želel, žej' dlužen, ač by se viece i nedlužil, nebyl by proto prázdnen dluhu, donidž by ho nezaplatil: takéž, kto neučiní dosti za hřiech pokáním, nebude proto prázdnen jeho, kakž koli viece viny na se nehromáždí. Ale toj' jistá věc, že dosti učiniti za hřiech smrtelný nikdy by člověk hoden nebyl, by své moci pokánie naše v smrti syna božieho nebylo vzalo, jakož toho dotčeno dřeve, o viere mluviec. Ale když jest dána moc pokání v svaté cierkvi, najprv veliká strana, jakož svatý Augustin praví, dosti učinění jest pokorná zpověď v studu za hřiechy. Neb ktož želel, žej' zle činil, s studem pozná zlost svú na se; kněz pak mocí klíčův kostelních pokutu věčnú promění v pokutu, ješto nenie věčná. Ale že jsú lidé křehci, a nebtavi dobrého svého, menšie dávají pokánie knězie, než slu-

šie, na ten úmysl, ač se zde kto nedokaje, aby as a v čistci se dokál; neb kloz by, pokánie přijma, rozpácil se a netbal jeho, tieže by shřešil. A takéj' to Hospodin zpósobil svú milostí, že často na ny přezří leckakús práci, starosť a lo-
 5 poť, nebo nemoc; a když to dobroťvě přeťrpíme, a chváléc Buoh, to vše bude nám k očistění našich hřiechów; ale když se z toho pohoršíme, to nám bude počátek pekla. Protož Boha-dle! pilní buděm: když nám přijde co protivného, trpme, jakž mohúc, najmilejie, ať nám nebude počátek pekla, ale
 10 očistění našich hřiechów. Pakli kto die: „By bylo od Boha, rád bych trpěl; ale od svého rovně, neb od nižšieho nemohu trpěti!“ kto by se na to právě rozmyslil, od člověka protivenství dobroťvě trpěti, velim užitečnějie jest, než by z dobré vôle sám se kázal bičovati. Protož všecka taká
 15 protivenství jsú hřiechóm očistění a zaslúžení veliké chvály, a k pokání a k dosti učinění za hřiechy užitečna, a najviec, když kněz mocí tú, ješto má od Boha, obrátí to v pokánie. Protož múdře činie ti zpovědníci, ješto říekají, dadúo pokánie: „Což k tomu učiníš dobrého, co-li dobudeš odpust-
 20 ków: to buď za tvé hřiechy.“ Neb mocí klíčův kostelních užitečnějšé jest to dobré, což zpovědník obrátí za hřiechy, než by sám sobě člověk vymysle též i činil.

Trojím činem obecně dávají pokánie, aby tiem člověk učinil dosti: Najprv modlitvú protiv pýše; neb jest podobné,
 25 aby se pokořil pyšný, chce-li, aby ta vina byla jemu odpuštěna; a veliká jest pokora modliti se. Druhé, almužnú protiv lakomstvu; neb jest také správné, ktož cizieho bezprávně zadržé, aby vrátě najprv cizie, pak svého udělil vlastnieho, aby jemu bylo to lakomstvo odpuštěno. Třetie, po-
 30 stem dávají pokánie protiv rozkoši; neb jakož často člověk viece, než třeba, v rozkoši sobě povolí, takéž slušie aby utrpěl druhdy i toho, ješto by mohl požívatí. Postem tuto miením každé utrpenie od tělesné rozkoši kteréž koli. A těmi třmi věcmi také i všedních hřiechów zbýváme méně
 35 neb viece, jelikož z milosti pravé, z menšie neb z většie, pocházejí, i kromě zpovědi některdy. Protož o nich také chci něco povědieti, aby vám byla příčina samiem se dále domysliti.

O modlitvě.

Modlitva jest prvá strana této strany třetí pokání. Ale v oněch knihách Bosákových o sedmi vstupních mnoho máte o ní; i v těchto něco, ještě sem psal o ostenci svědomie: protož tuto o ní nebudu psáti mnoho. Jen to vzpomínám, ež mnohé modlitvy, ještě sú vymyšleny fečí krásnú, ež sú ne proto vymyšleny, aby pro mnoho mluvenie Buoh uslyšal: ale aby, ktož je čte aneb poslouchá jich, spieše se povzdvihl v dobrou žádost, a pomněl, coj' v modlitvě prose žádal, když ho potká, přijieti mile; jako když prosíme, aby v nás byla vůle božie, a potká ny jeho přepuštěním nelibé něco: bychom vzpomenúc, že sme prosili toho, tiem pokornějie přetpěli; a též i o jiných věcech. Protož ktož koli modlitvy říká, zač prosí, slušie dobře jemu znamenati; a když poskyte jemu Bóh toho, coj' prosil, aby to vesele přijal, neprodlevaje den ode dne. Jako prosím-li za čistotu, neb za spasenie své: když mi přijde přičina k čistotě neb k spasení, mám po ní jíti, a nemám jie odstrčiti. A kakž koli vše v pateři máme, zač kolivěk slušie prositi: však nebrání, ale radí kostel svatý, aby se modlili Bohu srdcem, i ústy, i vši žádostí, kakž jest komu najviece nábožno, neda se tomu neprotivilo, coj' v pateři prositi naučil Kristus.

Toto také věděti slušie, ež některdy člověk klečí na modlitvách aneb pje pateře, a nic nemyslí, což pje, mysl kudys blúdí: a však proto za to utrpenie, ež tělem svým činí, což móż, neztratí odplaty jakéž takéž, ač se i obráníti nemóż, by mysl neblúdila kudys. Ale lépe by bylo, činiec některý posel tělem, myslí se Bohu modliti, než ústy se modliti, aneb tělem klečeti, a myslí nemysliti k Bohu. A pakli by mohlo býti obé, lépe by bylo.

O almužně.

Almužna jest druhá věc, již nám dávají za pokání, abychom jí dosti učinili protiv lakomstvu. A jest netolik

pokání strana, ale také jest i dluh almužna, i šlechtnost veliká, když z lítosti nedostatku bližního pochází; a duostojna jest veliké odplaty, podlé toho, jakž z milosrdenství menšího pochází neb většího. A také jest znamenati, žej
 5 rozličné sbožie, jímž Buoħ daruje lidi, jakž koho ráčí, na to, aby sobě jím dobýval sbožie věčného: jest sbožie tělesné jedno, jemuž obecně říkáme sbožie; a jest druhé sbožie duchovné. Protož, což budu tuto mluviti o almužně, kterým jest činem z dluhu, a kterým pro odplatu: o oběma to
 10 sbožím slušie rozuměti.

Z tělesného sbožie mají jíti skutci milosrdní tělesní: jakoj nakrmiti družce lačného, neb napojiti; nahého rúchem omysliti; v dóm přivinuti hosti neznámého; nemocného navštíeviti a jeho pohodlé obmysliti, přenesti na potřebu, ustlati,
 15 utěšiti; vězně, kteréhož držie pro peníze, vyplatiti, zaplatiec zaň, a pohřesti mrtvého. Když ty skutky kto činí milosrdně, činí almužnu sbožím tělesným. Proto sem řekl toho vězně, kteréhož držie pro peníze: neb mi se to velmě nelíbí, jakož mievají obyčej některé kněžny; a já nevědě,
 20 z hrdosti-li to činie, chtiec slovútny býti, či-li z milosrdenství nemúdrého: že zloděje a škódcí dobrých a upřiemých lidí dobudú z vězenie, nepomniec, že dobrým škodí, ktož zlým odpúštíe. A bývá to často, že, byl-li jest dřeve zlý, bude horší. Kolikrátž by kto, vlka neb lišku jma, pustil,
 25 protož se neodpovědie masa jiesti, jednáž tím chytřejšé budé. Paklit se panie chtie v tom kněžnám přirovnati, nikakéž já nechválím toho.

Druhé pak sbožie jest múdrost, síla, aneb moc světských úřadův. Z toho také móż býti almužna Bohu libá: neb
 30 móż múdry z milosrdenství druhému poraditi jeho dobrého, a silný mdlejšíemu svú silú učiniti pohodu; a mocný, jenž má lid pod sebou, aneb vládne kterým úřadem zemským, móż také vzácnú almužnu učiniti, bráně z milosrdenství před násilím lidí upřiemých, a přede lstí, na něž sú smělí chytreci a násilníci nebojati. Protož dobřej byl řekl Dobeš svému synu, řka: „Kakž koli mőžeš, buď milosrden,“ tociš čímž tě Buoħ daruje, tělesným-li sbožím, mocí-li, silú-li, múdrostí-li: vším čim skutky milosrdné; na toť Buoħ to dává všecko, aby tiem sobě člověk zaslúžil milosti božie.

Přeběhvsé to tak nynie krátce, vrafme se k tomu, když své sbožie, jimž nás jest Buoň daroval, chcem Bohu na čest obracetí v oběť a v almužny: kterým to má býti činem, aby byla libá Bohu oběť naše. I nemlčí písmo k naučení nás k tomu; neb v prvých knihách Mojžíšových pokládá dva, 5 Abele a Kaina, ješto sta obětovala Bohu oběť: jednohoj' byla vzácna, ale druhého nebyla; neb jeden se dělil právě s Bohem, druhý neprávě. Protož ač sta oba právě učinila, oběťujíc Bohu, však od jednoho Buoň přijal vděčně, a od druhého nepřijal. A jakož svatý Augustin praví, řekl Buoň 10 onomu, od něhož nepřijal oběti, tociš Kainovi, když nyl srdcem, závidě bratru: „I proč se mütíš? či-li nevieš, ač by dobře obětoval, a zle rozdělil, ež by shřešil?“ Hlédajte, kak učí písmo, oběť libú Bohu obětovatí: aby právě najprv dobrým úmyslem obětoval svú oběť; druhé, aby právě rozdělil. 15 Coj' to: „rozdělil právě?“ Tociš: najprv se člověk oběťuj Bohu; a což se zdá podobné svého statku, kterým by činem, móż obětovatí s sebu, jako k znamení a ku paměti, ež's se obětoval. Neb když sej' obětoval, žádaje se slíbíti Bohu nade vše, tehdyj' vše s sebu obětoval, když ve všem 20 hledá vóle božie; ale ktož sbožie Bohu oběťuje, v almužny-li, na zádušie-li, v ofěru-li, a sám se protiv Bohu světu: ten jest zle rozdělil, nebude vzácna jeho oběť. By měl celé královstvie, a to dal v almužnu, a se v hrdost neb v záviest, v hněv neb v lakomstvo, opět žádaje, ač by protiv pravdě i 25 méně žádal, než jest dal pro Buoň; aneb se poddal lenosti, neb lakotě, neb smilstvu: ješto by se zle dělil, neprávě s Bohem, nebyla by vzácna oběť jeho. Což pak toho oběť bude vzácna, mlčiec o mnohém podobném k témuž, ješto někto, chtě kláti, pojde s krošem k ofěře, neb s peniezom: 30 a naloživ na svú hrdost kop několik protiv záповědi kostelní, a sám se protiv Bohu světu ofěrovav? Též mnohé panie, svá srdce hrdosti a žádosti smilné ofěrovavše, pojduj bujně k oltáři s krošem, a některá snad s halěrem, v svých kuklíkách okovaných, v obojciech jako v halziech, jimíž je jest 35 hrdost a žádost, smiliti se i u božiem domu tělesnému oku, jala. Ó kak zlý diel a nepravý, kroš aneb halěř k ofěře Bohu, a toliký náklad na rúcha, a k tomu vši svú mysl světu a strojci marností jeho, jenž tak svými tmami lidská

srdce oslepjel. Ě rozmyslte se, ubohé panie! as a v ko-
 stele, oběť vzdávajíc Bohu, ostaňte té hrdošti smilné; dělte
 se právějie s Bohem, vy i všichni. Najprvé se Bohu dajte,
 aby činili proň vše, což činíte, ještoj' dobré k něčemu; a
 5 což jest zlé, toho proň nechali; a podlé svého statku také
 každý čiiň čest a chválu Bohu i svým sbožím, ať Buoh, vaše
 srdce maje, vděčně s nimi přijímá i jiné vaše dary, a nedie,
 by se s ním dělili neprávě. Neb když jest již kto dal se
 vešken Bohu, jest vláštích darów šest, jež Buoh od něho
 10 vděčně přijme :

Prvý jest, sbožie dobrovolně rozdávati ke cti a chvále
 božieho jmene: jako desátky podlé obyčeje země své plniti,
 aneb své fary, na čest Bohu a k úžitku sluhám kostelním; aneb
 ofěru dávati na svaté mši podlé obyčeje křestanského. A tú
 15 jest každý hospodář povinen, neb hospodyňi, as a na úročnic-
 dni v svém kostele: jako na vánoce, na velikú noc a na
 letnice, na posviecenie a na den toho svatého, ve jmě kte-
 réhož. jest založen ten kostel. A kakž koli má ofěra býti
 dobrovolná, však ktož by v ty dni neofěroval, mohl by k tomu
 20 přitištn býti. Ale však jest v tom dobrovolná ofěra, že což
 kto móż neb chce, málo neb mnoho, ten to ofěruj. Aneb
 když mše zaprošijí, neb vigiljie, neb žaltáře u svých far,
 neb kdež kolivěk, u zákonníkův neb kanovníkův, anebo u
 jiných farárův, nebo kněží kterýchž koli. Ale to nemá jed-
 25 náním býti, jako by řekl: „Spěj tolikto mši, neb žaltárov, neb
 paterův, neb vigiljie o tolikto lekcijiech, a dámt tolikto;“ a
 on by řekl: „Ne, za tolik toliktoť řku; chceš-li tolik, daj mi
 tolikto!“ toť by bylo svatokupstvie. Ale pros, nejednaje, a daj
 pro Buoh, což chceš: a on, chce-liť z milosti pěti, pěj; nechce-
 30 liť, nechaj. Nemni, byť byli kteří peníze duostojni, svaté mši
 neb modlitvám býti přirovnáni. Pakli by, vida, ano kněz službu
 boží krásně vede, dával jemu tiem radějí, a jinak by jemu
 nedával, což nejsi dlužen: toť by zlé nebylo. Pak na zpovědi
 mše zaprositi prikazuji: těch mši u toho kněze neslušie to-
 35 mu, ktož rozumie, zaprošovati; neb učení v práviech pra-
 vie, ežby nejměl těch mši ten kněz sám pěti, ještoj' je skázal.

Dáváme také Bohu dary vděčné, když ve jmě jeho
 chudým jeho almužnu dáme, slitujíc se nad nedostatečným,
 a milosrdenstvím se bauc; neb milosrdenstvie velmě

hřiech očistievať, a almužna. Praviť Kristus: „Dajte almužnu, a hľadaj! všetkoť vám jest čisto.“ Mnozí mnie, by nebyl človek dluzen almužnu dáti z toho sbožie, kterož má, leč tělesně, leč duchovně: ale praviť svatý Tomáš, žej' každý dluzen k almužně; a ktož nečiní almužny, bude věčně trpěti. 5

Jakož jest sám Kristus řekl vo čtení svatého Matěje, že v súdný den die zlým: „Byl sem lačen, nenakrmili ste mne!“ a tak i o jiných skutciech milosrdných. Ale však tomu slušie rozuměti: že toho, ješto sobě jest pilná potřeba, neb pro se, neb pro ty, o nichž má pěči jmieti, nenie: dluzen človek 10 v almužnu dáti; neb každý má sám svú a svých, jimiž vládne, potřebu najprv obmysliti, a potom z toho, ješto jako zbývá, chudým pomáhati. A také, ktož vidí čí potřebu tak velikú, žeby ztratil život, nemoha pomoci sobě, nepomóž-li jemu svú almužnu: také by smrtelně shřešil. Jakož praviť svatý 15 Ambrož: „Nakrm toho, ktož by od hladu jměl umřieti; neb neživíš-li jej, zabil si jej.“ A tak z dluhu a z prikázanie jest dáti almužnu tomu, kohož kto vidí v také poslední nůzi. A také, komuž zbývá, dluzen jest dávatí nedostatečným, ač i v ne najposlednější nůzi; ani má řeči kto takový: „Mně 20 nezbývá; mohlo by mi se potom něco přihoditi;“ neb by tak nikdy almužny nedal: ale má to rozsúdiť obecným během v svém svědomí, co má podle svého stavu pilné sobě, neb přielišně. A tak, což komu zbývá podle jeho stavu, dluzen jest dáti chudým; neb ač jest jeho ku panování, však z práva 25 jest k úžitku těch, jimž jest toho potřeba pilná. A poň nemóžem řeči, chcem-li znamenati, bychom chudých neviděli, ano jest sám Kristus řekl: „Vždy máte chudé s sebou; když chcete, móžte jim dobře učiniti.“ A praviť jeden učenník, jmenem Bazillius: „Dieš-li, že to, což máš, jest tobě dáno Bohem, aby 30 tociš sám sobě jměl: zdali jest nepravý Bueh, žej' tak nerovně rozdal sbožie? I proč ty jmáš přieliš, a druhý žebře? jen proto, aby ty, dobře sbožie rozpůsobuje, za to odplatu vzal; a druhý, žej' pokorně trpěl nedostatky, za to vzal odplaty své velikú chválu. Jestíť veď lačného ten chléb, 35 jenž ty držíš, tociš bez potreby; jest sukně nahého, již si ty v zamčité schoval; jest bosého ten třeví, jenž u tebe schra, kamť se neb plesnivěje; jest potřebného to střiebro, ješto ty jmáš pokopáno!“ A protož, jakož i též die svatý

Ambrož : „Tolikem křivdu činíš, kolikem, moha pomoci, i nepomůžeš.“ Pakli i žádného nenie, jemuž by tak pilaá potřeba byla, až i poslední; aneb nemá-li přielišného mimo svú potřebu: ač nenie z dluhu a z prikázanie, však jest slušné dáti almužnu, a samomu něco utrpěti. Ano Kristus onu vdovu chválil, ješto dala vše, což jměla, davši dva šarty: ale snad sej' nebyla proto nebezpečenství přielišnému podle svého stavu dala; neb jest mohla dobyti sobě, jímž by opět živa byla. Ano svatý Pavel ponúkaje Korintských k almužně, 10 praví : „Nevelím vám, aby jim učinili oblehčenie, a sobě núzi: ale aby to, což vám zbývá, bylo jich nedostatkom polehčenie; aby také, což oni přieliš mají, nahradilo to, v němž vy máte nedostatek;“ tociš, vy máte sbožie, a oni nedostatky: vy jim polehčete vaším sbožím, a oněch odplaty podle jich 15 nedostatkov budete účastni. A ktož má více, ten správně má dáti více; jakož starý Dobeš učieše svého syna, fka : „Budeš-li mnoho jmieti, dávaj hojně; pakli málo, i z toho se také sdielej.“ Ale že i žádný nestačí všem spomoci nedostatečným, znamenajme, coť die k tomu svatý Augustin; 20 praví : „Když všem nemohu býti probytečen, těm najprv mám pomoci, ješto miesta a času neb kterýchž koli věcí příčinú sú mi jako z náhody kakýms otádielem prijednání.“ To vykládaje, zdá mi se, svatý Tomáš, praví : „Proto die: „miesta příčinú,“ že nenie člověk dlužen po světu hledati potřebných, jímž by pomohl; ale dosti na tom k spasení, když 25 těm, ješto se jemu nahodie, ukáže milosrdenstvie, pomoha jim. A také jest příčinil, fka : „a času,“ že nenie dlužen člověk budáci potřebě druhého pomoci; ale dosti, když k té potřebě, v mžto jest, spomóz jemu. A také příčinil jest: 30 „neb kterýchž koli věcí příčinú;“ neb člověk největší péčí dlužen jest svým přivuzným podle toho, jakž přivuzenstvie jedno bližšie, druhé dalšie. A to sezřiec, slušie znamenati, trpí-li kto takú núzi, že nenie zřejmé, by jemu jiný mohl spomoci k té potřebě: v takú příhodu dlužen jest každý, 35 skutek milosrdenstvie učiniti; ale když jiný jest neb přivuznější, neb bohatější, jenž onomu móż a chce pomoci; aneb když onen netrpí tak přielišné poslední núze: nenie dlužen i žádný tak, by tociš, nepomoha, smrtelně hřešil; ale pomóž-li, vzdy dobře činí.

Ktož pak hojně almužny činí, dobře činí; neb dobrá věc jest pomoci jednomu hojně z jeho nedostatkův: ale ne tak hojně, aby měl přieliš k svému běhu; neb lépe jest, několikem pomoci z núze, než jednomu, jakož sem řekl, dáti přieliš. Ale v tom slušie znamenati, že jednomu nedostatečnému více jest třeba, než druhému; neb podlé stavův rozličných rozličné lidé trpie nedostatky. A některý lépe by se k něčemu hodil, než jiných deset: protož někomu deset kop dáti pro Bóh, lépe jest, než by je několikem po málu rozdál. Móz se to často přihoditi, že lépe pro Bóh některému rytieři dáti hynšt, než by zaň nakúpě kož, i rozdál chudým; lépe často chudé a dobré dievce urozené za patnácte kop pro Buoh miesto almužny kúpiti rúcho, nežli šerých postavův kúpiec za to, rozdati chudým. Do dnešnieho dne chválé svatého Mikulavše, žej' oněm třem pannám dal tři kry zlata. Protož nesnadné jest lidem rozsúdiť, kterým kto úmyslem almužnu dává; aneb kteráj' od koho vzácnějši Bohu; nežť vzdy tak miením: že těm, ktož poslední núzi trpie, neslušie umřieti dáti pro i jednoho; jenž netrpí poslednie núze. Také bych já to chválil, ktož by druhdy s múdrostí, věda, komu nedal almužny, aby se žebrání neobložil: ne až by zhyul nedostatkem, ale až by se jím dobře natřel. A však, než by kto miaul toho, jemuž slušie dáti: lépe, že i tomu dá někdy, jenž s hřiechem běfe, když toho jist nenie, by bral s hřiechem. Ano praví svatý Jan Kristostom: „By byl Abraham hlédal, kto jsú duostojni, jimž by v svém domu hospodárskou štědrost ukázal, snad by byl i anděly minul; ale žej' všem svú štědrost ukazoval, zaslúžil jest, žej' i anděly v svój duom přijal.“ Protiv tomuť já také nemluvi, ještoť die svatý Augustin: „Dobré jest sbožie milosrdenství rozpůsobovati, tociš skrovně almužny dávajíc z něho: ale lépe jest po jednu vše dáti tiem úmyslem, aby bez přiekazy mohl svého následovati spasitele.“ Ale v čem jeho následovati, toť Kristus ukazuje sám, řka: „Učte se ode mne, nebť jsem úklidný a pokorného srdce.“ Ktož by nepokorně chudobu trpěl, své rozdada, ten by lepší byl, by byl nikdy nerozdával. Neb jakoť svatý Pavel die, žej' to sám také Kristus řekl: „Blahoslavenějšie věc jest dávati, než bráti.“ Ale toj' snad pro ty řekl, ješto lanžiji pohlebuješ,

aby jim dávali; neb jest lépe své jmieti, než pro potřebu svú pochlebovati komu.

A také nemohu toho zamlčeti, ještoj' řekl svatý Augustin: „Ktož chce, ochudě syna, vzbogatiť kostel, hledaj
 5 jiného; ješto by od něho přijal, než Augustina; a daj to Buoh, aby nenalezl i žádného!“ Coť tiem miení svatý Augustin jiného, jen žej' každý úd kostelní kostel; a žej' správné u pravdě, najprvé svých dětí potřebu obmyslovati. Almužny jest dávati, ale dětí neochuzovati. Velimť snáze, budú-
 10 děti chtieti býti chudy pro Buoh, utratie sbožie, nežli by ho dobyly správně, když by jemu chtěly rády, a bylo jim utraceno. Protož, již-li kto chce pro Buoh rozdati všecko sbožie v almužnu, daj radějí svým dětem; nemá-li dětí, ale jiným přátelóm známým, jimž jest třeba snad více, než kostelu,
 15 a ještoť se tiem mohú polepšiti snad i k Bohu, i s dětmi svými. Ktož by u mráz, maje dosti rúcha na hlavě, ano jí teplo, senma rukavici s ruky, aneb s nohy nohavici, i přioděl hlavě, a ruku neb nohu ostavil nahu, byl by nemúdrý. Téžť jest: kostel má dosti, a přítel dobrý neb sluha
 20 chud; nedás-li tomu, komuž vidiš, ež jest více třeba, zle učiníš, dada jinému komuž koli neznámému. Tenť jest veď každý chud, komužť jest třeba; a většif sirotek nenie, než svůj přítel, čeledín neb známý. Když ty nebudeš tbáti na svého, ktoť naň bude tbáti? a často dada neznámému, snadť
 25 huore bude obráceno jím, nežli by to obrátil známý. Cožť sem mluvil, ež slušie své více milovati pro Bóh a u Boze, tam, ješto sem mluvil o milosti, téžť řku: kohož slušie více milovati, slušie jemu i sbožím pro Buoh a u Boze mimo jiné pomáhati; všet jest to almužna, kdyžť z milosrdenstvie pocházie. Jakožť sem také byl dřéve řekl, ež jest sbožie mú-
 30 drost, síla, moc, i toto sbožie, jemuž v obyčeji riekáme sbožie: cožť sem koli mluvil o almužně, toť vše múdrý móž rozuměti, ež z každého toho sbožie, kteréž kto má, dlužen jest almužnú, jakož sem tuto o ní mluvil. A ktož
 35 nemá čeho, ten cizím, bez onoho vóle, nemá dávati almužny. A tak žena, děti, čeled bez vóle hospodářovy nemají dávati almužny, leč by tomu rozuměli, ežby jim v tom nejměl za złé.

Drubý dar, jenž Buoh od nás přijímá vděčně, jest: kdyžť kto pokorně trpí, kdyžť jemu, ač i bezprávně, jměnie

jeho poberú kterýmž kolivěk činem. A móż člověk s takú pokorú přetrpěti bezpravie, že často větší odplatu bude jmieti, než by rozdal z své dobré vôle. Protož mylé se ti, ješto říkají: „É bych to byl věděl, že mám tak ztratiti, byl bych as a pro Buoh to rozdal!“ Zdali jest syn boží nevěděl, že 8
 jej svlekú? ano svatý Jan praví: „Věda Ježíš vše, což má přijíti naň, vstal, učil pokoře a milosrdenství své mlažšie;“ však nerozdal rúcha, ale přežřel, že sú jemu svlekli, aby pkázal, že také jest odplata pokorně trpěti ztrátu. Ano svatý Pavel chválí ty křestany z židovstva, ješto jim byl jich statek po- 10
 brán, že sú s radostí strpěli lúpež. A svatý Job, kakž kolivěk almužnu dával, však chtě jej Bóh jmieti k větší odplatě, přepustil, že jemu i násilím, i zlým povětrím zhyne sbožie; jehož jest zvláště ostavil ku příkladu, aby každý, ktož kterú ztrátu trpí, vzpomena naň, pokorně trpěl, a za to s ním vé- 15
 likú odplatu vzal.

Třetí dar vzácný Bohu od nás jest: když kto moha křivdú, lstí neb mocí dobyti sbožie, cti, rozkoši, přátel neb kterýchž koli světských věcí, jakož činie rozliční lidé ve všech staviach, i nechce pro Bóh. Toť jest jistě vzácný dar 20
 Bohu; o tomf písmo praví: „Mohl zle učiniti, a neučinil: i kto jest ten, a budem jej chváliti?“ Veď bydlo na tomto světě člověčie jen jest bojovati protiv nepravé žádosti. A ktož by rád něčemu, jako sboží, cti, rozkoši některé, přiezni, neb se pomstíti nad nepřitelem, neb kteréž koli takové věci, 25
 a nemóž toho dojíti pravdú, i přičiní lsti a křivdy: tohoj' hřioch přemohl. Ale ktož raději bez toho bude, což žádá, než by toho křivdú dobyl, ten jest nad hřiechem svítězil; a to, coj' mohl mieti, i nechtěl křivdú, jest před Bohem převzácný dar. Lépe jest, nikdy pro Buoh nedati šarta, než 30
 křivě dobyti, aby mohl almužnu dáti.

Čtvrtý dar Bohu vzácný jest: navrátiti zle dobyté tomu, komuž jest učinil křivdu. Ale toho daru velmě črt nerád vidí; protož snázej' lidem almužny veliké činiti, kostely stavěti, zákonníkóm dávati mnoho, než vrátiti cizie. A však 35
 nerovně lepšě jedno druhého.

Pátý dar jest: potřebného v jeho núzi založiti, pojičiec jemu vo jmě Boha, ale ne na lichvu, aby se mohl podlé avého stavu založiti. Neb když pro lichvu lidé zlí pojičejí,

tehdy velim více, což můž, má pro Buoh druhému pojičiti; a však, umie-li, můž se vystřieci oklamánie.

Šestý dar jest, z něhož nás Buoh až upomíná; tak jemu jest od nás vzáeen pro naše dobré, což ho v něm
 5 vidí; to jest: abychom odpustili, což nám jest co učinil protivného; neb jest řekl: „Neodpusíte-li vy svým protivníkom, ani váš otec nebeský odpustí vám.“ Jeden mistr na knihy třetie o hlubokých věcech, kak jsme dlužni odpúšťeti
 10 d'lužníkom neb protivníkom našim, pokládá, řka: „Z té křivdy nebo škody, ješto se komu stane, přicházie trojie věc tomu, komuz se děje křivda: Najprv, vnitř v žádosti kakás nechuf. Druhé, ež trží člověka vně v skutce znamenie té nechuti. Jako když kto svého protivníka mine, osupě se, neb hlavu křivě od něho. Třetie, že právem hledá, aby jemu bylo
 15 odloženo.“

Prvnie, tociš ta nechuf v žádosti, má inhed minúti, jakž člověk sám k sobě přijde; neb ač zlý skutek mrzí mě v mém bližniem, ale on mě proto mrzeti nemá, a tu mrzkost mám inhed spustiti s myslí.

20 Druhé, tociš znamenie nechuti, kakž kolivěk člověk můž jmieti k svému protivníku, aby on se tiem upamatoval: však když prosí milosti beze lsti, a když chce to zaviněnie odložiti podlé toho, jakž můž, má člověk spustiti, a podlé jiných dáti jemu „Dobrý den!“ neb „Vitaj!“ aneb poděkovati,
 25 jako jinému, když ho on tak pozdraví. A k tomuť přikázání to slušie, jakoj' psáno ve čtení svatého Luky, ještoj' řekl Kristus: „Vrátí-liš se k tobě protivník tvój, řka: Želť mi jest! odpusť jemu.“ A však, ač by on i neprosil, a ty i toho znamenie nechuti pro Buoh nedržel sám pro se, dobré
 30 by bylo.

Ale třetieho, tociš by právem nedobýval kto dluhu neb odloženie závině, nenie člověk dlužen odpustiti, jeliž onen podlé svého statka odloží. A však dobře učiní, což sprostně pro Buoh odpustí, i právem nedobýváje sám pro se; ale
 25 proto, aby zlost nebyla bez pomsty. Často by zle učinil, kto by nebránil se právem, a najviec, což o jiných péči má jmieti. A tak krátce: což mstí právem zlosti pro obecné dobré těch, jimiž vládne, dobře činí; ale což jen pro svůj hněv neb úžitek na sboží zdejšíem chce pomstě, a nehledá

v tom úžitku těch, o nichž má péči, ten zle činí, ač i úžitek z té pomsty bude jim který; neb Buoh i ze zlého umie vybrati dobré. Protož na obé se slušie rozmysliť: i na to, což by zlého přišlo, právem svého nedobývajíc, i na to, co z toho, když všudy člověk zajde. Anoj' radil svatý Pavel: 5 „aby lidé vypláceli čas, neb jsou dnie zlí,“ teciš zlý jest běh tohoto světa; zajde člověk ve při, v svár; ztratí čas dobrý, ežby mohl jej sobě k úžitku přivesti. Protož často jest dobré, vyplatiti čas, ustúpiec pro pokoj něčeho, aby dále v zlé dni svárlivé nezašel a v nepokojné. Ale však to ne vzdy 10 móż každému přijíti, jakož sem řekl: najviece, ktož jinými vládne a má pro ně nésti práci. A v tom každý se snažně poruč Bohu, ať ten jej naučí, coj' kdy hodné učiniti.

O postu.

O postu a o utrpení také povědieti něco muši, neb jest strana třetie dosti učiněnie za hříechy; a řekl sem byl: ež postem slušie rozuměti všeliké utrpenie, ještoj' protiv 20 tělesné rozkoši kteréž koli, leč Bohem přepuštěné, leč knězem skázané, leč-li by sobě člověk sám je činil pro své hříechy. A to velmě také zbavuje hříechův, když jest z milosti; kakž kolivěk řekl jest svatý Pavel: „že k málu jest úžitečno tělesné utrpenie; ale milostivú dobrotu jmieti ke 25 mnohé věci, jest úžitečno.“ Pravda jest, žej' pravdu řekl; neb protiv milosti nic nenie. A tomu jest psal to, ještoj' snad mnoho činil sobě přieliš utrpenie, a k tomu hněviv a ukruten byl jiným, jakož se to i ještě přiházie mnohým; i chtěl svatý Pavel, aby on s rozumem trpěl, a nebyl hněviv. 30 Ale věděl-tě to svatý Pavel, že skrze mnohú práci mosíme přijíti do královstvie nebeského; a sámť jest nuzil své tělesenstvie, trápě je a v službu robě, řka: „Když jiným káži, abych sám nebyl zlým.“ Jistě veliké jest to bláznovstvie, mnieti, by kto bez práce a protivenstvie přišel do nebes: 35 ano Matka božie, nemajíc hříechu, však měla mnoho práce a tesknosti na tomto světě. A takéž všichni svatí, každý jich něco trpěl: jedněm lidé protivenstvie činili a nuzi na těle neb na sboží; druhým Buoh dal práci rozličnú a péči,

nebo nemoc, neb chudobu, ani to vše pokorně přetpěli; třetí, mohúc rozkoš mieti, sami sobě činili utrpenie. A protož aneb všichni svatí jsú blázni, aneb ten, ktož mní, by mohl mieti bez práce radost a chválu nebeskú. Ktož vám
 5 praví, byť kto mohl do nebes bez práce, nevěřte, byť se i andělem pravil. O těch prorociích praví Bóh skrze Jeremiáše: „U prorociích z Samarie viděl sem bláznovstvie, a oklamá-
 vachu lid mój israhelský.“ A skrze Ezechiele opět die: „Bude
 10 ruka má,“ tociš pomsta, „na proroky, ješto vidie zlé a marné, a prorokují lež.“ A potom die: „Oklamali lid mój, řkúc: Pokoj, pokoj! ano nenie pokoj.“ Od takových nynie slušie se zvláště stríeci, nebť jich jest pln svět. A vězte to všichni: ktož koli zde netrpí, dada se přelstíti svému úmyslu aneb
 15 pochlebníkóm, bude trpěti nepodobně viece na onom světě, proto žej' se zde dal oklamati, a zde nechtěl lehčejšieho trpěti. Toj' chtěl Buoh znamenati, ještoj' byl kázal Jeremiášovi, aby učinil sobě na hrdlo dřevěný jako řetěz, a poslal jej ku pěti králóm, takto řka: „Dal sem všecky tyto země u moc krále
 20 babylonského, aby jemu slúžili, až i přijde čas jeho; a lid a královstvie, kteréž nebude jemu slúžiti a jemu nebude poddáno, navštievím mečem, hladem a morem, až je i zahladím. A vy nerodte věřiti prorokóm, ješto vám dějí: Nebudete jemu slúžiti! neboť vám prorokují lež, aby vás z vaše země vyvrhli, aby vy zahynuli; ale ten lid, kterýž mu
 25 bude slúžiti, ostavím v své zemi.“ Pak potom přišel Ananiáš, ješto se zdál všemu lidu prorok pravý, ež jim jest rád pochleboval, i řekl: „Totoť die Buoh: Potřel sem krále babylonského!“ A Jeremiáš řekl: „Daj to Buoh!“ A vzal Ananiáš řetěz dřevěný s hrdla Jeremiášova, i zlámal jej před lidmi, a
 30 řka: „Tak Buoh zlámá jho krále babylonského s hrdla všech národov po dvě letú.“ I šel pryč Jeremiáš, a Buoh zevil jemu, řka: „Jdi a rci Ananiášovi, toto-tě řekl Buoh: Řetěz dřevěný si zlámal, učiníš místo něho železný; nebo toť praví Hospodin: Já Buoh jho železné na šiji všeho lidu tohoto položil sem, aby slúžili králi babylonskému.“ I vece
 35 k Ananiášovi: „Neposlal tebe Buoh, a ty's učinil, že tento lid ufal v lež, a nepřijal způsobenie božieho: tohoto léta umřeš, nebo's protiv Bohu mluvil!“

Jeremiáš znamená Krista; ten jest poslal po poslech, toj' po apostolech, ku pěti králóm, toj' ku pateru lidu v křesťanství, ještě rozkošně jsú živi: jedni jsú lidé urození, druzí kněžie světská, třetie duchovní, čtvrtí kupci, pátí sedláci neb řemeslníci: ti všichni jsú velmě bezpečni, kteříž z nich bydlé v rozkoši, a mnie, by mohli bez práce jako vletěti do královstvie nebéského. Těm vzkázal Buoň, že sú oklamáni; neb lid a královstvie, kteréž nebude poddáno králi babylonskému, dá Bóh u meč, v hlad a u mor. Skrze toho krále babylonského, jakž učenníci vykládají, znamená se práce; 10 i jest tak rozuměti, jako by Bóh vzkázal, řka: „Ktož koli nebude poddán práci, dám jej v hlad, ež bude hladovit všeho dobrého, a u mor věčné smrti, a u meč všeho zlého, až i zhyne, tociš na věky.“ Protož znamenitě praví: „Nerodte věřiti prorokóm, ještě vám dějí: Nebudete jemu slúžiti; neboť vám prorokují lež!“ jako by řekl: ktož vám pochlebující 15 dějí: Můžete dobré bydlo mieti na světě, a můžete pro to u Boha býti; hlédajte, by tiem nebyli oklamáni! V prázdni dobré bydlo v rozkoši vedúc, brzo se hřiech přijme člověka, jako rez železa, kteréž leží prázdnó; a jakož rzi mosí prací aneb ohněm železo 20 zbýti, takéž člověk hřiecha. Kristus za naše hřiechy trpěl, a my, nebudem-li s ním trpěti, nebudem s ním kralovati. Znamenajte vešken řád svatých: najprv patriarchy, kakt sú mnoho měli práce a bezbydlé na tomto světě! co proroci posmievané přetrpěli a nepřízni, a mnozí i smř! apostoli trpěli mnoho 25 pracných přieběhův, až i smř najposledy jeden ukrutnú, druhý ještě ukrutnější: jediný svatý Jan, jakž praví svatý Jeronym, bolesti smřtelné neokusil pro vlášti dar čistoty panenské; a však trpěl mnoho jiného. Málo-li sú trpěli svatý Vavřinec, svatý Jiří, i jiní všichni mučenníci? Jedno-li utrpenie měli 30 svatí zpovědníci, bdiac na modlitvách, postiec se, tvrdě ležíc? Svaté panny zda sú ty byly v rozkoši? znamenaj život svaté Kateřiny, neb jiné leckterés. Hlédaj, cof mají práce téhaři, řemeslníci, kteříž chtie věrně s pravdú se obierati, a chtie spaseni býti. Ale po hřiechu! což koli před sebu vidíme, co-li nám pravie: vzdy radějše věřime pochlebničkóm, poslóm ďablovým, nežli božím poslóm, jako oni radějše uvěřili Ananiášovi, nežli Jeremiášovi. Nebo jako ten Ananiáš zlámal řetěz dřevěný, takéž nynější pochlebniči, ještě sobě 35

- nebo jiným pochlebují, řkúc: „Bóh-tě milostivý; proč by člověka stvořil, by jej chtěl zatratiti?“ tak mluviec, dadie lidem více naděje, než slušie, že více stanú po rozkoši, a nebudú chtieti pokanné práce nésti. Ale Buoh jim vzkázal:
- 5 „Řetěz dřevěný si zlámal, já učiním miesto dřevěného železný! a ty, že's lid tak ubezpečil, že sú nepřijeli mého způsobenie, tohoto léta umřeš.“ Jako by řekl těm pochlebníkóm: „Odvedli ste lid, aby nepracovali u pokání zde na světě, ješto jest jako řetěz dřevěný, jenž jest lehek: a já
- 10 učiním miesto dřevěného železný na těch hrdla, ktož zde pokánie a práce nenesli; dám jim núzi a práci tvrdú a věčnú. A ty, pochlebníče! nad to, že's připravil lid, aby nepřijal práce lehké Bohem způsobené, a ufal v lež, zvláště umřeš věčnú smrtí!“ A však těch nesud i jeden, kterýchž nevidí,
- 15 by zvláštie měli utrpenie; nebť jest to tajné, coť kto trpí v srdci. Ktožť se hřiechu střeže, s věrú se obcházie, o jiných má péči proto, žej' to boží způsob, nemni, byť netr-pěl. A také, ktož vidí jiné, ješto sobě činie utrpenie, nemani, byť byli blázni, žeť nechtie rozkoši. Pravit svatý Pavel:
- 20 „Ktož jie, nepohrdni tiem, ještof nejie;“ tociš ktož nemaji utrpenie zřejmého, nemějte oněch za nemúdré, ještof sobě veliká činie utrpenie; „a ktož nejie, nesud toho, ještof jie;“ jako by řekl: ktož se mnoho postí, aneb jiná má veliká utrpenie, nesud onoho, ještof nečiní téhož. Něktof jie Bohu
- 25 na česť ku potřebě, a druhýť móž postiti se Bohu na česť; a též i o jiném utrpení; a toho jest nesnadno lidem rozsúdití. Protož svatý Pavel nedá súditi takových věcí; neb ten súd Bóh sám právé vydá, jenž jest také řekl: „Nerodte súditi, a nebudete súzeni.“
- 30 Jsú pak oboeně všem křestanóm postové ustaveni, přikázáním jedni, druzí obyčejem, ktož mohú pro mladost, neb pro starost, aneb pro nemoc která zvláští. A ty každý sbožuj má držeti; pakli nemóž jich držeti pro která taková věc, ale s potazem vyššieho svého, móž-li ho mieti, má to učiniti; pakli nemóž, dobře: potřeba zákona nemá, když jest
- 35 pilná. Puost k velice noci jest z přikázanie čtyřidceti dní každému od jeden mezidietna let; a však i mlazší maji obykatí, as a některé dni postiec se; suché dni čtvery; vigilije apostolské, kromě svatého Jana o vánociach, a sva-

tého Filipa s svatým Jakubem o velice noci; v vigilji svatého Vavřince, svaté Maříe Veliké a všech svatých, a štědrý večer; a když po křížích chodíe, jakoj' obyčej; a také v každý pátek dobrým obyčejem to jest přišlo, aby se postili lidé: jakož jest Kristus toho dne trpěl, abychom také trpěli s ním; a také v pátek Eva s Adamem snědli sú jablko zapověděné. V sobotu masa nejíeme, žej' Kristus ten den ležal mrtev v rovu; a někteří v středu také nejedie masa, žej' toho dne Jidáš prodal jej židóm, smluviv se s nimi. Ta utrpenie každý křesťan, jelikož móż, má nésti s obcí: ale ktož jiná sobě vymýšlejíe, rúšejí pro ně tato, zleť činie. Splně tato, zdá-liť se podobné, potom učíe více. Ale nemni se múdřejším, nežť sú byli otcí světí, ještoť sú toto prikázáním a dobrým obyčejem potvrdili; razíť, jdi po nich, nehrdaj jimi; pokánief sú obecné za obecné hřiechy uložili: a ty pak vymysle sobě některý puost snad pro některú věc světskú, aneb jiné utrpenie, i zrušíš ten, ještoj' pro nebeskú odplatu ustaven. Moši povědieti, ještoj' mi mój otec vložil v srdce, že strýc mój postil liš se jest, či liš které mieval jiné utrpenie poň ve čtvrtek, aby jat nebyl; i přibodilo se pak, žej' bránil se v jedné příhodě, až i zabit. A by ho ti byli jeli, nebyl by tiem mnoho ztratil: neb sú přietelé byli a neznali jeho; a s hanbú bylo jim pustiti od něho. Protož i řku obecné pokánief trpěti, najprv pro věčné dobré s obcí křesťanstvie svatého, a pro svá vymyšlenie nerúšeť křesťanského obyčeje. Ktož by nerád byl oběšen, radějí nekrad, nežli by se v středu postil; tiežef bude trpěti peklo, než zde býti oběšenu. K tomuť jest puost a jiná utrpenie, aby Buoh sňal a odpustil ty hřiechy, kterýchž želáme tu pokutú malú: ale né k tomu, aby hřešiti hřiech nebyl. A tak, poňovadž dobrovolně kto má utrpenie za své hřiechy, sejde jemu mnoho těžkých muk, ješto by z práva bezděky trpěl, kdyby milosti nezaslúžil. Coj' řetěz dřevěný? jen ukrutnosť pokánief zde neb v čistci, ješto konec vezme, nebude věč tráti; a železný řetěz věčné peklo. Ktož se koli zde nepokaje, milostí božie pokánief, as a počna je, nenalezne, věčný řetěz železný pekla věčného bude mieti na svém hrdle; donidž Bóh Bohem, neshnie ten řetěz, a také vzdy hoře pekelným ohněm, a však proto nepřehoří. Coť vědě o tom hrozném řetězu více řeci, než žej' túha

s hořem, ztratiec vše dobré, vši kratochvíl, vši útěchu v poznání Boha a všeho sboru nebeského, i vši milost, i býti v mrzkosti, v závisti, v hněvu věčném a v kramolu s dáby i s jinými ztracenými v pekelném ohni! nenie bez těla jen 5 duši do dne soudného: a potom i s tělem věky věkóm, aby duše, žej' měvši vésti tělo k dobrému, panovati nad ním, i šla po tělesných žádostech; jim nad sebú dávši panovati, jim se vrobivši, nepřijemši pokánie, prvé, než tělo, hoře pokusila pekelného; a potom i s tím svým tělem, jež jest zde 10 tak nemúdre milovavši, se i jeho dopravila toho hoře a čtice věčné, u pekelném horúciem ohni na věky trála.

A diví-li se kto, kak móž v také bolesti tělo tráti na věky: by četl o tom v knihách svatého Augustina o městu božiem, snad by tomu porozuměl. Nebť on tu toho dovodí, 15 ežť pro bolest neumře tělo; ale žej' tělo křehké zde a sjednané z rozličných věcí, i zruší se některá věc v něm, ež tráti živostí nebude moci. Jako jmenovitě jest tělo ze čtyř elementův: z země, z vody, z povětříe, z ohně; a toj' rozličně uložil Bóh po údech těla, jakž jest chtěl, a přežrel, ež 20 sej' hnulo k pohoršení a k zkažení po prohřešení, jehož by nebylo, bychom byli bez hříecha ostali v ráji. A když se některý úd, v němž záleží moc života, zkazi, tehdy člověk umře, ale ne pro bolest, kakž koli bolí, když bezprémně bojije suchost protiv mokrosti, aneb studenost protiv hor- 25 kosti, aneb mokrost protiv suchosti, neb horkost protiv studenosti v kterém údu, když jej chce zkaziti. A takéj' to tiem věděti, že ne pro bolest kto umře, ale proto bolí, ež se kazí úd některý: neb nejednaj' velmi příkrá bolest, a však od nie člověk neumře; a druháj' menšie, a člověk umře. Pro- 30 tož když těla vstanú z mrtvých, budú tak spojena moci boží, ež v nich nebude, by se mohlo zbořiti, v němž jich život bude záležeti. A protož bolest budú mieti, vzdy mrúc, ale ta živost v té bolesti jim nikdy nezhyne. Protož dobréf se jest vystřieci pekla; nebť z pravého pekla nenie vykúpenie 35 i jednomu, než věčná čtice; kdež což koli kto žádá, tohoj' jemu nelze mieti, a proto vzdy žádati nepřestane; a což koli má, vidí neb čije, to jej vše mrzí. A z toho hoře pekelného pokánie zbaví každého: bude-li plaú, tehdy úplné; a pakli neplné, ale čistcem se mosí doplniti, kdež takéž jest

hoře, jako i u pekle, jediné ež konec vezme: a však ty hubené duše, donidž jsú tu, pro hroznú ukrutnú bolesť nemohú se tiem utěšiti, ani na to rozmysliť, že jim mine ta čítice hrozná. A protož třeba by bylo pokáním plným i čistce zbyťi, naleznúce milosť boží. Nelzeť jest, byť byl který hriech bez pomsty: aneb ty mstí sám nad sebu své záviný utrpením kterýmž koli, aneboť pak Bóh bude mstíti, a snad tieže, né bez snadu tieže, aneb zde, aneb na onom světě. A přepustí-liť na tě zde kterú lopof a protivenstvie, mstě nad tebu zde, aby ty se tiem zde očistil, a ty nebudeš pokorně toho trpěti, budeť opět pomštěno tieže; a pakliť nic zde na tě nepřepustí, chceť, aby ty sám mstil nad sebu své záviný utrpením a pokáním. Neučiníš-li toho, ovšemť bude nad tebu na onom světě pomštěno tieže; jakožť jest i dréve řečeno: budeť miesto dřevěného udělán železný řetěz.

O odpustciích.

Odpustky také lidé některdy hriečov pozbývají, a příslušejí odpustci ku pokání; protož což já o nich mohu rozuměti, také o nich něco poviem. I jest najprvé věděti, že odpustek to jest: když by člověk měl se zde na světě káti rok neb dní čtyřidcetí, a obdrží tolik odpustka, bude toho prázdnen, a těch muk, ješto by měl trpěti v čistci, kdyby zde někakú náhodú nesplnil toho pokání; jako kdyby snad umřel prvé, než by se zde dokál. Neb za každý smrtelný hriech, podle ustavenie práv duchovních, měl by se člověk sedm let káti, a tak těžce, jakož hriech jeden těžší jest než druhý. I ustavil jest Kristus miesto sebe zde na světě jako šafáre svého papeže, a dal jemu klíč a moc, aby, však s rozumem, rozdával dary jeho, jež jest svú milostí velikú nám připravil. Neb tak jest hojně dosti učiněnie Kristus za naše hriechy učinil, ež toho má kostel veliký a hojný poklad; a od toho pokladu má klíč papež. Protož papež sám najprvé má plnú moc odpustky rozdávati tak, jakž chce, a když chce, a což chce: ale jen těm, ktož jich žádají, a jsú synové kostelní v jednotě svatě cierkve a bez hriechu smrtelného. Ale aby nebyl nemúdrý šafát a rukotržný, nedává z obyčeje, než u

mieru: a vzdy aby něco učinil člověk, aby jako znamenie bylo, ežby rád učinil dosti; a když to snažně učiní, tehdy se s ním stane ta milost, jakéž jest pojičil otec svatý.

I jest to obyčej obecný svatého otce papeže, ež tímto
 5 činem odpustky dává: ktož dá k tomuto neb k tomuto svú
 almužnu, aneb ktož spěje modlitvu tuto neb tuto, aneb ktož
 přijde sem neb tam v náboženství, zpoviedav se, a v skrušení
 pravém, v boží milost ufaje a v zaslúzenie svatých jeho,
 spúštie jemu pokánie skázalého rok, a někdy let sedm;
 10 ale to říedko. Pakliť i více dává, jako u milostivé léto:
 jakž listé jeho svědčie, takť jest, ale ne jinak; jáť jim ne-
 mohu rozuměti jinak, nežť listé svědčie; věděť, byť chtěl ji-
 nak dávatí, jinakť by psal.

Pak biskupi od papeže mají moc, dáváti odpustky lidem
 15 z biskupstvie svého, ale ne jiným; a více než čtyřidceti
 dní nemohú dáti; kromě když kostel světlí, tu móż rok dáti.
 A opěť jich já súditi neumiem jinak, než ež spúštějí po-
 kánie skázalého; a by dvanáct bylo biskupův spolu, neb
 jeden po druhém, nemohú dáti více, než jako jeden. Móż
 20 také biskup lidem z svého biskupstvie, když jdú na púť do
 jiných biskupství, dáti a povoliti těch odpustkův, kdež přijdú,
 ješto sú jiní biskupi dali v svých biskupstvích. A ktož ne-
 mají toho povolenie od svých biskupův neb strójci jeho vlá-
 štích: kamž koli jdú, nemají odpustkův jinými biskupy da-
 25 ných. Chce-li kto, z toho znamenati móż, coť odpustek, a že
 některde často jich spravie více, než jest.

Toto také věděti slušie, že jednomu platnějši jsú od-
 pustci, než druhému; neb jeden z většieho skrušenie stojí
 po nich, nežli druhý; jeden mnoho práce neb svého statka
 30 naloží pro odpustky a s žádostí velikú, a druhý, ač halěť dá
 v almužnu, i tož nechutně. Když jest dal almužnu, aneb jinú
 věc učinil, jakož jest uložil ten, ktoť odpustky dal, vzdy je
 jest obdržal. Ale, jakož sem řekl, jeden pevnějši jich užive,
 než druhý: ano též i pokánie jednomu týmž činem vše jedno
 35 platnějši jest, než druhému, poňvadž je u větši žádosti
 plní. A ktož pokáním pravým zbude hřiechu, ten větši chválu
 v nebesiech bude jmieti, nežli by jich odpustky zbyl. Jako
 podle světského běhu: kteréhož rytieře ciesař navrátí ke cti
 z milostí doma, ještoť byl ji potrátil někak, nemá tolik chvály,

jako kdyby se jie podlé toho pořadu dopracoval, jakož slušie; aneb ktož mistrovstvie svatého písma dopracuje se v Paříži, kdež nejednú zkúšen bude ode mnohých, jest-li hoden, větší má chválu, než ten, jemuž zvláští někakú milostí otec svatý dá čest mistrovú. A však proto, ktož móż, sličně stój s rozumem po odpustcích; mnoho jsme dlužni, ne brzo zde všeho pokáním splnímy. A také ne všeho odkládajme na odpustky; neb ne vzdj' člověk tak připraven, jakž by byl hoden odpustkuov.

O svatém oleji.

Šedmá svátosť jest olej svatý, a poslednie. Tuj' Kristus ustavil, když jest kázal apostolóm, aby šli kázat a uzdravovali nemocné, olejem jich pomazujíc. Tu má každý člověk nemocný nábožně od kněze přijieti na znamenie, že, jakož olej celí rány a jich bolest oblehčuje, takéž milosrdenstvie božie, jež se olejem znamená, celí naše duchovnie rány, bez nichž nemóžem pro naši nestatečnost vyníti z boje tohoto života pracného. A té milosti tiem poslušenstvím zaslužíme, když poslušni jsme prikázanie kostelnieho. A znamenitě tu svátosť nemocný člověk, ješto nemóž již pracovati jiným pokáním, má přijímati: neb což se móż člověk káti pracie, jsa zdrav, toho by měl pokáním a dosti učiněním pozbývati; a což nemóž, tomu slušné jest žádati milostivého odpustěnie. Protož velměj' potřebná svátosť olej svatý, slušné ji s velikú žádostí milostí božie přijímati; a Buoh chudých žádosť rád uslyší, a ktoj' chuzší, než nemocný? A pakli by netbáním kakým neb odkládáním kto zameškal tu poslední svátosť, byl by zbaven té milosti, žeby jemu mnozí hřeši tak snadně nebyli odpustěni, ale mosil by za ně trpěti těžko.

Ta svátosť nezostavuje v duši onoho znamenie vláštieho, jako křest neb bířmovanie, aneb řád kněžský. Protož ktož se zhojí nemoci, v níž jest tu svátosť přijal, opět, když nemocen bude, má ji přijieti; neb opět živ jsa v světě, bez hřiechu vyníti nemóž. A také, když kto dlúhú nemocí leží snad přes rok, móż opět tu svátosť vzieti; neb ač jest táž nemoc, ale když sej' pohoršil, polepšiv se dřeve, jest jako druhá. Ktož by potratili řeč, a žáдавše dřeve té svátosti,

mají jim dáti ji; ale ktož nežádá, ač ho i napomenú, nemá jemu dána býti. A také zdravým, ač je chtie i zbýti, nemá dána býti; neb v nich nenie nemoci tělesné, ješto duchovni znamenává; a dréve sem řekl, že každá svátost z toho, 5 žej' ustavena, zbavuje hřiechów, a z podobenstvie tělesného, v němž se děje, něco duchovniego k tomu podobného znamenává.

Netolik také svátostí sedmerú hřiechów pozbýváme, ale také vody svacené pokropením, biskupovým požehnáním, když 10 se s pokorú pokloníme; obecnú zpovědi, u prsy udeřením z náboženstvie, vzdechnutím k Bohu, modlitvú, a zvláště patřem, prosiec, aby nám Bóh odpustil naše dluhy; almužnú, i každým skutkem, jenž pocházie z milosti dobré k Bohu neb k bližníemu. A tak mnoho těmi činy, ač nám jsú i neská- 15 zání na pokání, pozbudem hřiechów a zvláště všedních, jelikž z menšie neb většie milosti pocházejí. Neb dobrý spasitel, vida křehkost naši, všej' nám to zjednal k lékařství skrze smrt svú a milost svatého ducha, již zapálí, kohož ráci: aby tiem horkem člověk jsa rozniecen, pak tiemto lé- 20 karstvím byl očištěn všech poškrvn.

O smrti.

Smrt také, jakož já mním, snímá hřiechy; neb bez potřeby dobrý Buoh nebyl by tak ukrutné těžkosti přepustil: ale žej' člověk, zdráv jsa, byl něvčom netbav, dobrý Buoh 25 přepustil tu těžkost smrti, aby se upamatuje člověk as a v ta doba, najposledy pustil od světa, nemiloval jeho, vida, ež v něm i jedné pomoci v své núzi nemá, a žádal od Boha smilování, a poznal se, žej' darmo v čem jiném jměl útěchu, než v Boze. A na dobré lidi často těžkú smrt přepuštíe, že dlúho-ležie a těžce, aby pokorně trpiec to, těžších muk 30 zbyli v čistci. Protož ač jest dluh smrt za hřiech přirozený; jehož vina na křtu jest odpuštěna, kakž kolivěk pokuta zaň zde na světě nikdy nesejde: však jest příčina, že se člověk rozpomene na své hřiechy, trpě bolest, i žádá jim odpuštění; i nalezne jim před milosrdným Bohem; a ta núze bolestná a teskná smrti bude očištění také hřiechóm. Kdyby jen dluh

byla smrt hříechu přirozeného, poňovadž jest jednostajný hříech přirozený, byla by také smrt jednostajná. Ale jeden hřeší jinak, než druhý skutečným hříechem; a s jednoho Buoň chce zde snieti některú vinu, a s druhého v čistoci: protož zde jeden těžší trpi smrt než druhý. A také toho neodmlívám, že jednomu chce dáti snad odplatu větší pokory; protož naň více i přepustí. A to jsú vše boží súdi tajní. Ale nebuď nám dosti na tom, ežť jest tak dobrý Buoň, ežť jest to způsobil, ežť i smrt naše zbavuje nás hříechův některých; nebť to jen těm činí, ktož umějí umřieti: ktož neumějí, ještěť jim jich móž přičiniti těžkost smrti. Budú-liť se protiviti Bohu dále pro ukrutnost smrti, tiemť jim více přibude jich. A kakž koli všecko písmo učí tomu, aby člověk uměl umřieti, když učí dobře býti živu podlé vôle božie: však obmýšlávajíc tu ukrutnú hodinu poslední často a s paměti, veliká jest pomoc, umřieli se naučiti. A ktož umie umřieti, z dávna se naučiv, ten se nebojí smrti, ale žádá jie.

Ale po hříechu! netolik v světských lidech, ale také, ješto chcie duchovnějši býti, mnohé nalezneš, ežť mají smrt v takú mrzkost, ežť nechtie jie připustiti k mysli, ani kdy na ni vzpomenúti, ani dadie o ní mluviti, řkúc, ano Katun praví: „že ktož se bojí smrti, ztratí radost a veselé života tohoto.“ A zlé-liť to ztratiti veselé nemúdré, jemuz jest nelze tráti, a naleztí věčnú radost? Slyš, coť die Kristus; ten die: „Blaženi,“ praví, „ješto jsú smutni, neb budú utěšeni.“ A opěť: „Běda vám, ješto se smějete, neb budete plakati!“ Aj, nebudú-liť plakati, ješto čas svého života ztrávie v kákychs klásciech, v řečech marných, nekázaných, aneb v kteréž koli marného utěšenie kratochvíli? Chtějte neb nechtějte, smrt jim vzdy přijde! zdali se jich veselé neobráti u pláč? nechťeli-li by umřieti, neb neumie-li umřieti, jsúc zdrávi, i mosejí umřieti! Ale by byli umřeli světu, a připravili se na však čas k smrti, tak by se jich smutek obrátil v radost; aniž by se tak lekli i této smrti, kdyby o ní myslili často. Zdali se kto nelekně spieše, když se z nedojepie vytasí nepřitel, an se jeho nenaděje? ale když myslí, kak se s ním obierati, a vida, an se běře k němu, ne tak se lekne. Dobrýť se ovšem s srdce nelekně smrti, kterýž umie umřieti; ale zlýť se jie lekne, neb neumie

umřieti. Neb jest předobrá smrt a předrahá před Hospodinem jeho svatých, ale smrt hříšných přezlá.

Protož, aby se lépe mohli umřieti naučiti, býváť u příkladech cos buď u paměti držimějšé, znamenajte tento příklad, a snadť jest toho něco i mohlo býti; protož řku: přijdúc k sobě, umyslte sobě, jako by přišli k některému, jenž chce umřieti, a jsa mládec výtečný, bujný, netbav na Buoh v svém zdraví, neda den za dnem minul; a on byl vzácen světu v světském tovaříšství, upletv se u milost tohoto světa; s nímž by byl některý z jeho najmilejších tovaříšov, an leží 10 trdně a volaje žalostně, a řka: „Ó kak sú mě těžká stonanie smrtelná obklíčila, a bolestí pekelné přetěžké! É běda mně! k čemu sem se narodil na tento svět? i proč sem as a inhed nezhyrul, jakž sem se narodil z břicha? Aj té lahody toho 15 světa: počátek života mého byl s pláčem a s protivěnstvím, a skonanie v takém hubenství a s bolestí! Ó smrti! kak jest hořko na tě vzpomenúti srdci kratochvilnému, ještoj' přivyklo jen rozkoši. Ó, kak jsi velmě břidká věc, když již přijdeš, a zvláště tomu, ktož jest mlad, silen, a má libé štěstie 20 tohoto světa, jsa vzácen světu, nejmaje v sboží nedostatku! Ó, kak bych se byl tomu málo nadál, bych byl měl umřieti tak brzo! A ty pak, hubená smrti! vyrazila's se na mě z nedojepie, právě jako by mi byla v stráži stála. Popadla's mě a tisíce provazy uvázala si mě, a v železných okovách táhneš mě s sebú, právě jako odsúzeného k šibenici. Aj! 25 sklesv ruce, řevu srdcem, žádaje se obinúti smrti, a nenie, bych ušel. Se všech stran hledím okolo sebe, a nikděž nevizi, by mě kto mohl tiem utěšiti, a spomoci mi od tebe, žalostná smrti! Pevněj' to uloženo, nemož se to nikakěž 30 proměnití: již mi jest umřieti! již slyši hlas smrti, ana volá, jako radujíc se, a řkúc ko mně: „Tys syn smrti! ani sbožie, ani který dómysl, ani přietelé, ani kteřf známi aneb věrní tovaříšie mohú tě z mú rukú vyprostítí.“ Konec jest přišel, přišel jest konec: ustaveněf jest, mošif býti naplněno! Ó 35 Hospodine! i muši umřieti, nikakěž jest tomu minúti nelze, tak skoro moši z tohoto světa! Ó hrozná ukrutnosti nemilostivé smrti! ba pohověj, Boha-dle! pohověj mé mladosti, pohověj věku ještě nedospělému, nebuď ke mně tak ukrutna, ani mne vschopuj tak z nedojepie s tohoto světa!“

A když to uslyše tovariš jeho jeden z moudřejších, veče k němu: „É milý brachu! ne tak sobě teskni; tatof řeč tvá nelíbí mi se. I zda-li nevieš, ež smřt nesbierá ni starého, ni mladého, ni chudého, ni bohatého? se všemi se obierá za jedno. Nebojí se bohatého neb mocného, ani se stydí chudým, aneb když mdlého zetře, ani jí ostojí najsilnější. Nenie jí mrzek starý, a nad mladým se také neslituje: né, pravdu řkúc, velim jich více potře dřeve, než dojdú starosti, nežli dá dojiti plného věku. I zdali's mněl, byť jen samého tě smřt nenalezla, aneb nesměla se pokusiti o hliněný přibytek tvé duše? zdali proroci sú nezemřeli? Protož ne tak sobě teskni; ale obrať se k Bohu, čiň pokánie, želej, což's zle činil a co's obmeškál. Dobrotivýť jest Buoh: budeš-li i na skonání beze lsti želeti zlého a žádati milosti jeho, ještěť bude dobře. Toť jsou veď nemůdři, ješto byvše živi zle po vše své dni, i želejí, že jim jest nebyti živu, aby vzdy zle mohli činiti: ale že sú zle živi byli, toho neželejí. A protož ty neželej, ež máš umřieti; ale želej, ež's se nepřipravil k smřti, byv po vše dni své mladosti a své sily živ netbavě spasenie svého.“

K tomu ten nemocný odpovědě: „Ó mój přieteli! což ty mluviš, abych se kál, abych se obrátil k Bohu? či-li nevidíš, kakť mě jest snuzila smřt? Aj, tak mě jest přežesila hruoza smřti, a tak mě jest těžce svými svazky uvázala, a takú tesknoš pustila na mé srdce, ež všie věci neviem, co čině! ale, jakož kuroptva, již drží jastřáb paznehty svými, nemilostivě ji trhaje, jest pro velikú tesknoš jako bez smysla: takéžť sem zřatil všicku paměť; nicť nemohu mysliti; jediné, zdali bych se mohl kudy vydržieti od nemilostivé smřti, jehož však nemohu. Ó kak's mě snuzila hořká smřt! Ó šťastné pokánie za zdravie, neb jest bezpečné: ale ktož se pozdě bude káti, nebude bezpeč; neb sám nevie, právě-li pyče hřiechów, či-li žej' jemu umřieti! É hoře mně, ež sem tak dlúho dlil svým polepšením, a tak sem váhal svým spasením! Ó přieliš dlúhé prodlévánie obráćením k Bohu, kak's mě obmeškalo ve všem mém dobrém! Zblúdil sem s pravé cesty, a slunce rozumu a správedlnosti mně jest nevzešlo. Ustal sem na cestě nepravosti a zatracenie, a chodil sem po nesnadných cestách, a nevěděl sem cesty božie. É hoře mně!

5 coj' mi spomohla má hrdosť, a co-lij' mi chlúba sbožie pri-
 nesla? vsej' to minulo jako stien, a jako lodí, ješto přejde
 přes vodu, jez i sledu neostane na ní; aneb jako střela,
 když proletí pověťrie, a pověťrie se opět sstúpi, ež nebude
 10 znáti, kudyj' pověťrie proletěla: takéž já, narodiv se, inhed
 sejdu, a nemohu i žádného znamenie ukázati dobrých skut-
 ków, ale zhynul sem v své zlosti! Má naděje latová jest
 jako dým, jenž vietr vschopí a rozedme; a protož má řeč
 jest v hořkosti a slova má plna jsú bolesti, protoj' se smú-
 15 tilo mé srdce a oči moji potuchle. I kto mi to dá, abych
 byl podlé časów dřevních, v nichž běch oblečen silú jako
 rúchem, a jmě jich ještě před sebu let něco? a abych byl
 mohl poznati to zlé, coj' jeho na mě přišlo v hodinu tuto?
 É hoře! ež sem neobmýšlal, ež jest tak předrahá věc čas;
 20 ale pustiv jako lodí na moři, aby, kamž ji vietr povede, tam
 šla; aneb jako kuoň bez uzdy, aby běhal, kudyž ráčí: takéž
 sem, nesdržav své žádosti, vešken čas svůj v marnosti ztrá-
 vil. A již, jakož rybu popadují na udici, aneb ptáka osidlem,
 tak jsem popaden, tak z nedojepie! Čas jest, minuv, utekl pryč,
 25 i žádný člověk nemož jeho odvolati. A co sem ztratil, ztra-
 tiv čas! nemohlať tak malá chvílka býti, v níž bych byl nemohl
 dobytí a utiežeti zisku duchovního sbožie, jez nerovně vy-
 cházie svú drahotú nad sbožie světské. É hoře mně nebožciť
 nelzej' mi navrátiti toho dobrého, coj' minulo s časem. É
 30 můj Bože! i proč sem se obmeškal? proč sem se tak opoz-
 dil? i čemu sem v netbání tak drahý čas zmrhal, ztrávil své
 dni v marné řeči? Ó hrozná čtice srdce mého, ež sem byl
 snažen u marnosti, a neučil sem se umřieti po vše své dni!
 É vy všichni, ješto vidíte mů biedu, a ještě jste mladi, ještě
 35 máte čas hodný, vizte mého hubenstvie a vystřezte se mů
 ztrátú své škody! U Boze ztravte svú mladost a svůj čas
 v dobrých skutciech, ať též hoře nepřijde na vy, jakoj' na
 mě přišlo. Ó má mladosti! kak sem tě ztrávil neúžitečně!
 Bujná má mladost vzdjy' nenáviděla tresktanie pravdy, ne-
 40 chtěla poslúchati dobré rady. Aj, kak sem již padl v osidlo
 smrti! lépe by mi se bylo stalo, bych se byl nenarázal, nežli
 sem čas, jenž mi jest dán ku pokání, tak zle ztrávil. To,
 ež sem mieval úmysl dobrý, ale nepočal dobrého; ež sem
 chtěl vzdy sobě na mysli, ale, moha, skutkem nedokonal.

oklamaloj' mě. Ó to odvláčení, ještě říkacích: „Pak teď a pak teď, zajtra a zajtra polepším se,“ kak mi jest z toho spletena prodlévání veliká háž, jež mě v smrt táhne! To prodlévání můj' obludilo, i jsem obluzen. Zdali to prodlévání nenie hubenstvo nad vše hubenstvo? zdali nepodobně proto nuzí tesknost mé srdce? Aj, všichni moji dnové minulí sú, snad pětmezidcietma let mého věku přeběhlo jest, a ztraceni jsú, zhynuvše u mém netbání, ež nevědě, ač sem kdy jeden den ze všech ztrávil podlé vóle božie, tak jakž bych byl mohl, a jakož sem byl dlužen podlé mého stavu. A protož tiem i jsem zamúcen, a raněnoj' tiem ve vnitř mé srdce. Ó Hospodine! v kakém studu před tobú i přede všemi svatými stanu na súdě, když budu mieti vydati počet ze všech mých činov zlych, i z obmeškání dobrého! Což více řeci? již jest blíž má bieda a čtice, již jest vyjítí z tohoto světa v neznámý kraj! Milí moji prietelé i tovaristvo, poslyšte mě ještě: aj! ve čas bych se více radoval, bych byl kdy nábožně spěl jediný pater, nežli bych sto hriven-zlata a stříbra měl. Ó Hospodine! ež sem se na to nerozmýšlal, když sem to mohl obmyslit. Á co sem ztratil času, jenž mi se věč nenavráti! na najprudčejšiem koni nelzež' ho postihauti: zdali by jej bylo odvolati? Ó, kak sem lehkú a malú věc působě, dal často minúti dobrému času! nepotřebnú věc jednaje, upletl sem se často v neprázdeň, a obmeškal sem potřebnú velmě. Často sem ufal, ež mi pomohú jiní, za mě prosiec: a sám sem se obmeškal, bych pomáhal sobě. Jistě to již vizi, že k nebeské odplaty úžitku platnějie by mi bylo, kdybych byl čistě choval srdce mého i jiných úmyslov svých u přiemosti pravé, nežli by mi kto jiný, leže křížem let třidceti, prosil odplaty nebeské, a já se v tom obmeškal, ež bych čist nebyl. É slyšte všichni, ktož jste při mém hubenství: obmeškal sem se, nepřipravil sem sobě oleje veselé v svém svědomí! budu-li u múdrych žebrati, ješto jeho mají dosti sobě, nedadie mi jeho, dějí mi: „Nebyloť by dosti ani nám ani tobě;“ pojdu-li kupovat k těm, ješto olej prodávaj, nenaleznu dobrého; falešný olej prodávaj pochlebnci! Co mi to pomůž, ač mi dějí: „Měj se dobře, však's dobrý byl!“ když já vědě, ež sem nebyl dobrý? Ó Hospodine! co bych byl mohl dobrého sobě učiniti z své mladosti, a neučini!

co bych byl mohl bohatstvie duchovnieho shromáždiť, i za-
meškal sem! Ó, kak by již bylo vzácno, což bych byl svě-
dom dobrého v sobě! Ó milí priatelé! vystřezte se škuody
mú ztrátú: donidžt jest čas a móžte, shromáždijte poklady
10 věčné u věčné stodoly, a neupadněte v túž chudobu, v ja-
káž mě ležiec vidíte. V tomž záleží najlepšie rada a roz-
šafnosť, ktož by pravým skrušením za svého zdravie a zpo-
vědí celú, a plným dosti učiněním za své hřiechy k tomuto
času trudnému se pripravil, a odvrhl od sebe vše, což vidí,
ež mu jest přikazno, a ješto jej lúčí od věčného spasenie.
Ó, kto by se vzdy tak měl v svých činech, jako by měl
dnes neb zajtra, aneb najdél této neděle z světa jíti! É polož
každý vás na své mysli, jako by jeho duše byla již v čistci,
a měla deset let hořeti ohněm, a pokusivši toho hoře, byla
15 ješto vrácena, a jediný tento rok jako by měla, v němž by
sobě mohla pomoci ješto; a tu kdyby jí viděti lze bylo
všecko hoře těch pracných duš, ješto trpie muky těžké ukrut-
ného ohně, k nimž by mosila, ač by sobě zde pokáním ne-
pomohla: zdali by duše každého žalostně k němu nevolala,
20 a řkúc: „Ó spomoz své dušici hubené, nedaj jí těchto muk
strpěti ukrutných! nenaděj se do pomoci živých na světě:
každýť má s světem činiti dosti, každýť hledá svého. Viecef
i v zádušních službách hledají lidé cti světské, nežli užítka
dušiem svých přátel. Ktožť své duše dobrého neobmyslí, i
25 co mníš, byť obmyslíl jiného?“

K tomu jeden z jeho tovaříšov odpověď: „Já, kak by
bylo přeúžitečné to tvé naučenie, ktož by toho již byl po-
kusil, jako ty! Ale kakž koli pevná jsú tvá slova, však se
mnozí na ně neobráťie, neb sú svú tvář odvrátili, aby k konci
30 neviděli; majíc oči, nechtie viděti, ani ušima slyšeti; mnie,
by dlúho měli živi býti, ani tbají, by přemýšleli, jsúc zdrávi,
co bude potom. A smrt vzdy k nim běží, v každú chvíli
blížeci se, a někdy i posla svého před sebu nepošlíc, sama
buchne z nedojejie. A pakli pošle svého posla, tociš ne-
moc těžkú: přijdú priatelé, přijdú známí, navštěvujíc, i budú
35 všichni prorokovati, a snad křivdu; každý vslibuje: „Nebudet
nic, měj se dobře; neboj se, ve čas se polepšíš, ve časť oheň
pomine, ve čas se upotíš.“ A tak priatelé těla budú nepřielé
duše, a obmeškají hubeného člověka křehkého. Neb nemoc

ponenáhlu mdlí, přirozenie přemáhajíc, a nemocný vzdy se naděje polepšení; a tak opět jemu bude smrt z nedojepie, ještoj' byla k němu již před sebu poslala posla. Neb v té naději, již sú jemu křiví proroci učinili, leže, nemyslé o svém spasení, čakaje posilenie; až se i přemóž vše přirozenie, a bez úžitka as a poslednieho rozmýšlévanie pustí duši hubený člověk, svých lestných přátel poslúchav proroctvie křivého, a pravého proroctvie, ještoj' řekl Kristus: „Bděte, nevieste, kdyť zloděj přijde,“ slyšeti nechtě. Takéž i těchto tvých řečí, kakžť jsú koli spravedlivé, ti, ješto po múdrosti tohoto světa stojie, chtieci býti světu vzácní, brzo zapomenú, a jakž jim seješ s očí, tak i s mysli. A všakž by lépe učinili ti přátelé, k nemocnému přijdúc, by jemu nečinili naděje lestné; a snad by se i upamatoval, když by jej napomínali věrně; a pakli by se nechtěl na to obrátiti, ale oni by své učinili. I měli by přátelé u pravdě nemocného ne takým křivým proroctvím obmeškati v jeho dobrém, ale napomenúti, řkúc: „Ktož jest zdrav, čaká nemoci, a nemocný čaká smrti.“ Protož, milý příteli! měj se dobře, u Buoh ufaje, a raduj se, ež's v kostelní jednotě a u vieře křestanské, a v stavu dobrém. Kakž's koli nebyl živ tak svrchovaně, jakž by slušalo: budeš-li toho želeti, dobrýť jest Buoh, odpustíť, ež se smiluje nad tebu, a najviec, když beze lsti budeš úmysla toho, ež, budeš-li moci, chceš toho rád polepšiti, aneb ežby toho polepšil, byť bylo teprv; a pusť to k boží milosti, ačť jest i těžká věc čistcový oheň, ať podlé své milosti s tebe senme tvé poškvrnny, neda tě zbavil věčného hoře, a ukázalť i dalť se věčně viděti a kochati se v svém království s jinými sbožnými svatými. Ved' největšie muka v čistci nenieť tak veliká, poňovadž má konec, jako kdyby bez konce bylo zde býti; ano jediná blcha vzdy štípe. Protož daj se všeho na boží milost, želeje, že's jej hněval tak dobrého, a buď vděčen, ežť jest umřel za tě; neb nikudyž nelzej' býti spasenu, jen žej' Kristus svú smrti smrt těch zahubil, ktož jsú toho vděčni a žádají jie k své pomoci, a v nivčem nemají naděje, jen v tom, žej' umřel za ny, když jsme jeho, k němu se obrátivše pokáním; a naši smrt tady přemohl. Protož v dobré naději, ne své spravedlnosti ufaje, ale milosti jeho, a jeho dosti učinění za tvé hřiechy, poruč svú duši v jeho ruce.“

K tomu ten nemocný: „A protož ktož za zdravie má naději v takých přátelých nebohobojných, a svú útěchu, jakož se i s nimi za zdravie oklamává, takéž i naposledy jimi bude oklamán. A když je osidlo smrti již obvieže, když je napadne jich bieda, uzříc své hoře, ež sú netbali múdrosti pravé. A jakož jich jest málo, ješto by se ustrčiec na mě a na mé řeči, opravili svůj život v lepší: takéž pro zlost světskú a nedostatek zapálenie duchovným ohněm v milosti boží, velměj jich málo, by v takém to hoři smrtelném byli při sobě v náboženství, až by pro žádost věčného života, žádajíc býti s Kristem, umřeli rádi; ale když jim přijde hořká, tak je nehotovy nalezne, jako teď i mě. A protož nejdú z tohoto světa rádi, ale smrt trpočí je bez jich díky, jamž oni nechtie; a ještěž se jim to zdá veliké štěstie, když vše věci jako skot, beze všeho rozumu jsúc, nezemrú. A chceš-li rád věděti, kudy to pocházie tak obecné všech nebezpečenství: aj, tadyť to jde, ež žádost nepořádná cti, přielišná péče o těle, milost tohoto světa, a snažnosť přielišná chüeti býti bohátu, oslepují srdce lidská, a přivodíe k tomuto nebezpečenství velikému obecně lidí stranu větš. A protož ktož by chtěl s menší stranú zbýti tohoto nebezpečenství velikého, vystřeha se nepřipravenie k smrti, posluchaj mne; a jakož vidí mú smutnú postavu, tak ji vzdy měj před očima svého srdce, a ku paměti ji ústavně sobě přivod: a brzo uzří, ež jemu bude mé naučenie přeužitečno. Neb z toho jemu móž přijíti, ež netolik se nebude báti umřieti, ale také bude tak vesele čakati smrti, jež jest obecně všem hrožna, právě jako skonanie vše své práce, a počátka věčného štěstie, a přijme ji s velikú žádostí srdce svého. Jedné to měj v obyčeji, aby se pilně na mě rozmýšlel, a řeč mú snažně znamenal a v svém srdci ji uložil pevně, vida ve mně mú bolest a čüci hrožnú; rozmysl se, coť má také skoro přijíti: jakožť sej' mně stalo, takéžť se každému stane; mně dnes a vám zajtra. É, vezřete na mě pilně, a pomněte noci této, doňadž jste živi! Ó svatý Arsení! blaze tobě, že's tuto hodinu vzdy jměl před očima svýma. Blaženýj ten, kohož Hospodin, když přijde a potluče, nalezne, an bdí! šťastnýj jest, kohož přípravná nalezne hodina tato! neb ač i velikú ukrutnosť smrti mosí vyníti z tohoto světa hubenství, však to mine, a on

přijde u věčné štěstie. Kterůž koli smrtí sejde, bude potom v odpočinutí; neb se tiem očistí a připraví, aby viděl Boha. A v té práci smrtelné budú jeho ostřiehati andělé, a přivedú jej tam po smrti, kdež jej s veselím přijmú nebeských kórův zástupové. A tak smrt jeho tělesná bude šťastné, veštie v dědicstvo kraje nebeského. Ale běda mně nebožtíku! i kde bude mieti nocleh této noci hubená duše má? kto ji přijme v tom neznámém kraji? kto-li jí oduší věrně, aneb spomóz? A protož i moši želeti hubenství svého! Staloj' se, obmešk-
 kal sem se; zapletl mé cesty nepřítel, naplnil mú duši hoř-
 kostí: co více řeci? Aj, přišel čas, již jest pryč jíti s tohoto světa, již dále nelze jest tráti, již smrt přišla, již ruce zkře-
 nule, tvář zzlútila, oči se zavrátile, zrak se zatmil, přetěžká klánie smrtelná bodú a mdlé srdce chtie zadusiti; dýchati již nemohu, jedva duchu popadám: a běh onoho světa jako
 by mi se mkytal před očima mé mysli! Ó můj Bože! kak břidko viděti dábel'skú netvárnost! Aj, kak mě okličijí pekelných vládcí zástupové, čakajíc mé hubené duše, zdali by ji jim poddal súdce k trýzni! Ó súdce upříemý! kak mi se zdá krutý súd tvé spravedlnosti, kak velmě vážíš i to, ještoj' se nám malá věc zdála! Nuž moji přítelé! již s vámi nemohu déle mluviti, již jdu od vás. Čijít však milosrdenství božie, když mi jest dal želeti mého obmeškání pravým srdcem, jehož všelik ne všem dává najposledy; zbaven jsem věčného pekla: ale vedú mě dáblí do muk pekelného ohně v čistec, a odtud nevyjdu, až jeliž zaplatím do posledního orta; a nevědě, kdy se to skoná. Aj, vizi okem srdce mého bolest, trýzň a rozličné muky ukrutné, v nichž mám býti a lkáti své hoře, kto je vie dokud! Aj, mezi jinými mukami vizi divný oheň, jehož plamen vzházie, v němž se vznášejí hubené duše a opěte veň upadují: právě jako když u velikém ohni, když město které hoří, jiskry jako lecí v plameny, ve čas vzhóru jdúc, ve čas dolóv. A hubené duše takú bolestí žalostně huhlic, volají, a řkúc: „É smilujte se, smilujte se nad námi as a vy, přítelé naši! É, kde již po-
 moc našich přátel, s nimiž sme v marnosti byli pro milost tělesnú nepořádnú, jimž sme se slíbti chtěli, pro něž sme se takto hanebně obmeškali? É, že sme svého spasenie ne-
 tbalí! Aj hoříme, bolest trpiec nad bolestí, aniž od nich po-

moci máme! Aj, trýzní a hoře tohoto čistce větší jest muka, nežli jest která na onom světě: jediná hodinka zde zdá se, by měla sto let hubenství a bíedy onoho světa! A nad to neviděti Boha, an nás byl k tomu stvořil, abychom ihned jej uzřeli, jakž bychom vyšli s onoho světa!“ A tak řekv ten nemocný poslednie slovo, postaviv oči v slupie, pustí duši.

Tehdy jeden z těch, ješto tu běchu, poče těžce vzdýchatí, ano se velikú hrózú třasú všechny jeho kósti; a obrátiv se k Bohu, poče říci: „É kdež' tvá věčná múdrost, Hospodíne! neostávaj mne, chtěch se učiti múdrosti. Toť múdrost pravá, naučiti se umřieti dobře! Ó kak mě jest popadlo viděnie smrti této, až mi se zdá, žej' jen pro mě to sež' tak stalo, zdali bych se já tiem vystřiehl! Ó pane Bože hrozný a milosrdný! tobě děkuji, a v tvú pomoc ufaje, polepšenie sľubuji. Velmi sem se užasl, vida toto, aniž sem se kdy tak rozmysľil, jakž jsem živ, na nebezpečenství těch, ješto se k smrti nepřipravují, jsúc živi, jakož sem se tiemto svým tovařiešem upamatoval. Ó kak jest pravá řeč, žej' lépe jiti v duom pláče, než v duom kvasu, aby se člověk rozmysľil, co má přijiti. Jistě mi se zdá, ež tato hrozná smř vzdy bude užitečna mé duši. Vizi to již ovšem jistě, ež zde nemáme toho miesta, jež by vzdy trálo; a protož hodněj' se bráti k tomu stavu mé duše, jenž má věč tráti. Umysľil sem, abych se naučil umřieti; ani chci dliti svým pokáním den ode dne, odlévěje svým obráćením. Když jest mě obešla taká hróza pro smř jiného: kaká pak bude hróza, nepřipravím-li se, až má vlastnie smř na mě přijde! Nechciť se kochati viece v rozkošech světských! Čemuť mi jsú hrdá rúcha, čemu svá vóle, jež mě jest často v hřiech zavedla? Aj, kakť mi jest těžko trpěti malý úraz: kakž pak trpěti tak přikré muky onoho světa! Ó kdybych byl dřeve umřel, aneb i ještě, donidž mě pokánie neočistí, co by ve mně ten oheň onoho světa nalezl toho šerfedství, jímž se rozmáhá, jako zdejší oheň drvy, pro množství mých hřiechóv a neučiněnie dosti za ně! I vědě již, co učini: vzdávaje chválu a dieku mému Bohu, žej' mě vystřiehl milostivě, nedám své duši zahynúti, ale dám tento krátký čas za onen věčný; nechci se kochati zde v nestatečnosti, abych pevně

radosti došel; choi státi po tom, zdali bych se některých poškrvn vystrieci mohl pomoci boží a dopustilých uchovati, abych den své smrti, jehož nezbudu nikakéž, ne trýzň a pekelných muk hoře, ale věčný a veselý pokoj nalezl. Ó svatý a milosrdný spasiteli! nepoddávaj mě tak hořké smrti. Ó kak sem do té doby velmě byl nemúdr, ež sem se netbal pripravovati k smrti, abych zbyl ukrutného hoře v čistci, a má duše, vyjdúc z těla, aby neblúdiec, a zbudúc posměchów dá-
belských, upriemo šla k Bohu svému, jenž ji jest na to stvo-
řil, aby jej poznala, poznajíc, věčnú milostí milovala, a milu-
je, věčně s ním blažena byla. Děkujiť, mój Hospodine! dě-
kujiť ovšem, že's mě tak milostivě vystriehl škuody, ač i cizí
ztrátú, a vdechl's u mé srdce svú spasitedlnú radu, řka:
Mój synu! pamatuj toto vzdy v svém srdci, a donidž's mlad,
zdráv, silen, polepš svého života; a když již přijdeš k času
smrti, a nebudeš sobě moci již ničímž spomoci, tu se pak
máš jen milosrdenství božiemu poručiti, a žádati, ať své
umučenie, své svaté krve prolitie, svú smrt' silnú, jež móż
každú smrt' přemoci, a své veliké milosrdenství na ten súd
pokoží mezi tebu a svým súdem. A neboj se božie spra-
vednosti více, než jest třeba, ať v tobě nepohyne naděje
hodujie a milost k Bohu. Dobráť jest bázň, donidž nebude
veliká přieliš; nemáť z miery vyběhnúti. Ale boj se činiti
zle, boj se býti netbavu spasenie, boj se k smrti nepřipra-
vovati; počátek múdrosti jest bázň božie; boj se Boha roz-
hněvati, pomně, ež máš umřieti. „Mnohoť dobrého přicházie,
ktož pomní na smrt'“ pravíť mudřec. Ač bude člověk mnoho
let živ, a vzdy v nich jsa vesel, má pomnieti temného času
a dní dlühých, že, když přijdú, minulé věci ukáží, kak sú
byly nestatečné. A protož pomni na svého stvořitele ve
dnech své mladosti, dřeve nežlif přijde čas snuzenie, a při-
bližie se léta, o nichž dieš: „Nelíbie mi se;“ dřeve nežlif
se prach vrátí v zemi, z niež jest, a duše se vrátí k Bohu,
jenž ji jest dal. A ty chval Boha, a buď vděčen: nebť jich
velmě málo uchem srdečným znamená času tohoto neústav-
nosť, a smrti, kak se krade k němu lestně v každú chvíli;
ukrutnosť muk onoho světa, a odivné štěstie bydla králov-
ství nebeského. Vzved svoji oči a znamenaj, kakť jest mnoho
oslepených, ješto sú zavřeli oči svoji, aby k konci neviděli,

znamenaj zástup téžměř bezčíslný, coť jich jest podtrhla smrt, ještě sú, zdraví jsúc, málo se k ní pripravovali. Milý! zečti je, ač můžeš, ještě sú za tebe byli živi, a již jich nenie! Někteří byli s tebu v obyčeji, někteří tvoji přátelé neb to-
 5 varišie: tak v krátkém času, a ty's ještě se nesstaral, zemřeli dřeve tebe, a ty skoro pojdeš po nich! Byť bylo těch všech lze otázati, kak jest jich věc, vědě, žeť by každý jich řekl: „Ó kak jest ten šťastný, ktož za zdravie obmýšlé, co má býti najposledy! šťastný, ktož se hřiechův střeže, šťastný,
 10 ktož poslúchá božie rady, a na však čas vzdy se snažně hotuje k smrti!“

A protož, nechajíc všeho, jež nás odtahuje, pilně jest přizrieti o sobě každému; neb i žádný nevie, kdy smrt přijde, kak-li jest blíž; a jakž přijde, tak jest tam jíti, buď kto
 15 hotov neb nehotov. Obmešká-li se kto, v těžkých mukách daleko od utěšení užti svého hoře. A pakli se kto připraví k ní, jakož slušie, předrahá smrt bude jeho: neb jej dovede u věčné štěstie, aby poznal Boha, a s ním hodoval, v něm se kochal věky věkóm. Jehož nám dopřej, Hospodine!

29

O pohřbu.

Po smrti coť jiného tělu, než pohřeb? a na boží mi-
 20 losti duše. Protož již také rcem o pohřbu. O pohřbu já tak rozumiem: že, jakáž žádost toho, ktož volí pohřeb, takýž užitek. Jest-li žádost tělesná, s přátely počestně chtieti býti pohřbenú, tu já nic dobrého nerozumiem, jelikož k duši; leč by pro ty, ještě po něm ostanú, ufaje tomu, že jeho známí
 30 a přátelé budú naň tiem lépe pomnieti, zvolil pohřeb tu, kdež jiní ležie jeho předci: dobrý jest úmysl; aneb, když ufaje do těch modlitvy, ještě tu přicházejí, aneb někdy budú přicházeti na boží službu aneb na odpustky, a prositi budú obecně za duše, vztvídúc, že jich mnoho tu hřbí: dobřej' volil. Pakli k kterým duchovním, vida, že krásně vedú boží
 35 službu, má milost pro boží čest, i volí u nich pohřeb: takéť dobrý úmysl; ač by i ne ovšem byli nábožní zákonníci: když jest dobré miloval úmyslem upriemým, neztratí žádosti dobré.

Ale já vám to porúčim, mé dietky! potiežíc se s tetkami svými, kdežt se vám zdá, podlé toho, jakžt čas a miesto bude, tu mě křesfanským schovajte obyčejem; u vásf na světě najvětší mám naději jmieti, neb jste mi najvíce dlužni.

O očistci.

Jest pak ještě lékařstvie jedno hřiechóm dopustilým, což se jich zde neočistí, ale ovšem velmě těžké: toj' po smrti čistec. A ta muka, jakž všecko písmo svatých mistrów praví, jest těžší, než která na světě muka; neb jest táž muka, jakož i u pekle, jedněž nenie věčná; ale že sme jie nezkusili, i zdá se nám klam. A dobrej' podobné podlé božie spravedlnosti, což zde tolik maje lékařství, jimiž by mohl, by byl pilen svého dobrého, zbýti hřiechów, i netbá, aby potom tieže trpěl. A když jest múdry Buoh, nemni, byf neuměl nové, jelikož k nám, a neslýchané vymysliti muky, an jest zde tak mnohó a rozličné bolesti přepustil: ano jinak sadá, jinak štpí, jinak bolí udeření, jinak ubodenie, jinak horko, jinak zima, a v každý úd jinak; a tak i o jiných bolestech. Protož když jest zde tak mnoho rozličných bolestí mdlému tělu, co tam duši? Než jediné to jest tam dobré, že tú mukú nemóž se tak rozpáčiti, by proto ztratil boží milost; ale když se pokaje tam a očistí těch všech smrtedlných hřiechów, kterýchž sej' zde nedokál, a počen se káti, aneb i všedních když se očistí, jichž se jest zde neočistil: do nebes pojde. Neb jest Buoh tak milosrdný jako i spravedlný, a tak spravedlný jako i milosrdný. Kdyby ten bez čistce šel do nebes ihned, jakž umře, jenž sej' nekál zde úplně, ani měl tak bolestného zarmúcenie pro své hřiechy dobrovolně, nebyl by Buoh spravedlný, neočistě jej mukami onoho světa; a pakli by nesmiloval se nad hřiešným, jenž želé, jakž moha, hřiechów, a žádá milosti, nebyl by milosrdný. A protož jistěf jest, ež-tě čistec.

A to také kostel drží, že mnohý, jestoj' v čistci trpěl, bude v nebesiech většieho duostojenstvie, než mnohý, jestoj' ihned z tohoto světa do nebes šel: ne proto, by tam v čistci zaslúžil chvály; ale žej' zde zaslúžil více, a k tomu zde

některé poškvrný nezbyl. Jako kdyby kto inhed po svatém křstu umřel, inhed by upřiemo do nebes šel, neb jest svatým křstem očistěn; a druhý po křstu mnoho by pracoval v dobrých skutcích, a podlé tělesné křehkosti zprznil by se některými všedními hříechy, jichž by se zde neočistil: umra, očistil by se jich v čistci, a za práci dobrou vzal by v nebesiech odplatu věčnú. Ano zde u kniežecích dvorův a panských, když se dopustí něčeho někto, pokáží jeho věži: však potom u větší své dřevní cti bude, než druhý, ještoj se nikdy věže nedopustil, a tak mnoho nezaslúžil. Takéž někto, zde pracovav mnoho, a v něvčem pochybě svú křehkostí, bude očistěn toho, a za práci proto odplatu plau vezme.

Duším služba.

Z toho hoře a z tak těžkého pokánie mohú živí pomoci umřlým čtverem činem: najprv, obětí těla božieho na svaté mši; druhé, prosbú a modlitvami; třetie, almužnú; a čtvrté, když jich přivuzní za ně se postie. A čím jest kto větší milosti k Bohu a k svým bližním, tím spieše móž pomoci jim i pevnějie těmi činy; neb praví písmo: „Vólí těch, ješto se jeho bojie, Buoh učiní, a prosby jich uslyší.“ Ale někdy se nahodí, že zlý kněz bude za duše slúžití mši. Tomu jest tak rozuměti: že mše, jelikož k oběti božieho těla i k modlitvám, vzdy jest svatá. Neb ač jest zlý kněz, ale kostel jest svatý; a on jako sluha kostelní a úředník obětuje tu oběť kostelním prikázáním, né brž samého Boha prikázáním; protož již ne on, ale kostel ji obětuje. Právě jako by některý hospodář dobrý a bohobojný jměl sluhu neb šafáře nebohobojného; a když by kázal jemu, aby rozdal almužnu, proto-li by ta almužna nebyla vzácna, že ji rozdává zlý sluha? né věru nic: poňovadž dobrý a vzácný Bohu prikázal ji dávatí úmyslem dobrým, z toho úmysla do brého vzdy jest dáčna; neb ten více ji dává, jehož jest, nežli ten šafář; kakž kolivěk dvě dobré lepšíj, než jedno: neb kdyby i ten dobrý byl, jenž rozdává, byla by dvojitá dobrá žádost. A tím činem, ktož jest z pravé milosti a z dobré žádosti připósobil které zádušie a nadal, aby určená

služba byla za duše; a pak ti kněžíe nebo mnišie, ješto mají činiti tu paměť dušiem, ač jsou zli aneb netbavi, že toho odbudú leckaks, na pospěch brebčíc: protoť podlé té žádosti prvnie, ještoj' to zádušé připravováno, budú mieti užitek ty duše; a tento netbavý, ješto drží ten úřad, bude vinen Bohu. proto, že netbá toho, v něž sej' uvázal. Ale ktož rád pomáhá spasenie druhým, ten najprv sobě dobře činí, a potom jim; neb se ovšem dobře líbí Bohu, ktož má žádost spasenie duš; aniž čím móż člověk tak brzo nalezti milost boží, jako pomáhaje dušóm spasenie: leč živé uče cestě boží a k dobrému jich poukaje, leč mrtvým z čistce tú věcí čtverú, jakoj' tuto povědieno; neb milost přikrývá množstvie hřiechův. Již nás rač obdarovati, Hospodine! Amen.

O nebeské radosti.

Když pak člověk bude očištěn svátostí kostelní, aneb jakoj' toho dotčeno dřeve, a umře, bude-li se všie věci očištil zde, do nebes pojde jeho duše; aneb když se očištil, neb pomóż jí kto z muk čistcových; a bude v radosti do dne súdného, a potom i s tělem po súdném dni, tu, kdež bude mieti nad radostí radost, již jest Hospodin připravil těm, ješto jej milují, a proň útěchú zdejší pohrdují, a trpie proň protivensstvie a úkory od zlých lidí a nemúdrých. Neb tam jest hojně vše, což jest dobré; a což jest zlého, nic tam nenie. A kakž koli nelzej' úplně vypravití té radosti, však znamenaj Boha-dle! každý vás, kaká by to radost jemu byla, když by již přišel v ten sbožný sbor všech svatých, již zbyv všie lopoti, všeho nebezpečenstvie, všech nepřátel, všie nenávisti, všie bázni, i toho všeho, což kterou stranú móż zlé býti, a byl u pravé milosti věrné, všem vzácen, všem míl, anof tebe nekárá i žádný, by řekli: „I proč nejsi lepší?“ ale by i nejmenším byl, budeš všem vzácen v svém pořadu; ani by sám těm záviděl, ještof budú duostojnější: když poznáš boží spravedlnost, všef se dobře líbiti bude, což jest koli Hospodin svú mocí, múdrostí i dobrotú připósobil svým vzvoleným; když uzříš, kak sú divně panny svaté nahradily, jakož mnozí pravie, pád zlých andělův, a budú v andělův

svatých tovařství, jako s ním v jednom svém kuoru; a druhý pak kuor bude obecných lidí, ješto sú celostí panenské nezachovali, ale proto všie se poškvurny očistili: ó kak se tomu rád dívati budeš! Ó přesbožný! ktož koli jsi, ješto tam přijdeš, kdež i uzříš i jmieti budeš to vše dobré tak hojně a bezpečně, jakž by kto najlěp a najhojnějie i najbezpečnějie mohl co dobrého vymysleti, a ještě nerovně nad to, nežli by ves svět kdy mohl tolik a tak vymysleti. Ó člověče srdce, jež jest jen truchlostí, péčí, prací, lopotí zde jako obříceno na tomto světě pro rozličné přieběhy jeho, a vzdy by rádo utěšení: pomysl, pomysl, kaká by to radost byla, kdyby došlo toho štěstie! Otiež své mysli, mohla-liš by pochopiti takého blahoslavenstvie všichnu radost? A vicec praví: kdyby kto druhý, jehož by všie věci tak miloval, jako sám se, tůž radost s tebu jměl, ješto i ty, jistě dvojítú by radost měl z toho; neb tak by se radoval pro jeho dobré, jako i pro své. Pakli by dva, neb třie, neb vice jich tůž radost měli: tak pro každého, jako i sám pro se, radoval by se, kdyby každého tak miloval, jako sám se. Protož v té svrchované milosti takého sboru lidského i andělského, kdež i jeden méně druhého nebude milovati, nežli sám se, nic jinak pro každého zvláště nebude se radovati, než jako sám pro se. A když člověče mysli z tak velikého dobrého svého jedva pochopí svú radost: kakž pak bude moci pochopiti tolik radostí a takových? A také jest, že, jelikož kto miluje koho, tolik se raduje jeho dobrému; a jakož v tom svrchovaném štěstí každý nerovně vice bude Boha milovati, nežli sám se, a vice nerovně, než i s sebu všechny: tak ovšem nerovně vice bude se radovati štěstí božiemu, nežli i svému, i všech jiných s sebu. A když tak Boha miluji vším srdcem, vši mysli i vši duši, všecko srdce, všecka mysli, všecka duše nestatčí v plně duostojenství milování Boha: jistě se také radovati budu vším srdcem, vši mysli, i vši duši, tak že všecko srdce, všecka mysli i všecka duše nestatčí plnosti všech radostí. Protož ta jistá radost nevejde všecka v ty, ješto se budú radovati; ale každý ten, ktož se tam bude radovati, vešken vejde v tu radost, o níž jest řekl Kristus, a die každému, ktož toho hoden bude: „Měj diek, dobrý a věrný sluho! nad málem byl si věren,

ustavím tě nad velikú věcí: vejdi v radost svého pána!²⁴
Dajž to, Bože všemohúcí, bychom tam vešli! Amen.

Dokonanie knéh těchto.

5

S tím buď konec těmto mým prvim knihám, jež sem vám najprv, mé dietky! sebral i zpořiedil, jakž mi se¹ zdálo; a potom každému, komuž by byly k utěšení a k poznání rozličných věcí, křesťanóm rozuměti úžitečných. A žeť jsem člověk, mohl sem poblúdit; a nejsemť i jeden mistr, ačť sem byl i ztrávil v učení prvá léta své mladosti, a pobyv v světě, i ještě jej trpě: však se opěte s knihami, jelikž mohu, rád obierám. A ne na toť sem psal knih těchto, aby každé slovo bylo z nich váženo, jako řeč z těch knih, ješto k bibliji příslušejí: ale komuž se zdá úmysl pravý, ten jej drž, donidž ho lépe nenaučie ti, ješto mohú z práva naučiti. Ale divné jest do některých, že nechťie znamenati, pravda-lij, co se praví; ale jen chťie věděti, kto praví. A zdali jest i oslice pravdy nepověděla Bálamovi duchem svatým? a zdali i po shnilých žlebiech neteče druhdy voda čistá? Protož cožť jest pravdy tuto, toť jest od Boha; pakliť jest co pochybeno, toť by mnú bylo: jemuž, bylo-li by s cesty sblúzeno, proš, aby bylo milostivě opraveno, a pakliť jest, na cestě jdúc, pochybeno; neb jeden jde cestú, drže se více strany pravé, druhý levé, a třetí prostředkem cesty, a některý se, jda, podrží té každé strany: protož neda bych byl na cestě kdež kolivěk, prošit; to mi odpusťte milostivě!

To pak, ačť sem kde některé věci tuto psal, jichž sem nenalezl u písmě, chci mieti zaplaceno, když přijde onen Samaritan, jenž dav dva peníze, komuž byl poručil raněného, i řekl: „Což naložíš naň více, toť zaplatím.“ A že sem některé věci v těchto knihách více psal, jichž sem na počátce knih nebyl slbil, tím to omlívám, že sem byl řekl: „Pakliť přičiním kniežky sedmé, i osmé, takéť tu budú.“ Coť jest tu více, to mi obrať, Hospodine! i s těmi, ktož v nich čistí budú neb je slyšeti, k sobotě dne sedmého a osmého!

Dodavky

z rukopisů pozdějších.

I.

(Ke stránce 59. — Z rukopisu čís. knih. XVII. D. 31.)

Výklad na „Zdráva Maria“.

Zdráva Maria, milosti plná! Dobrým obyčejem vešlo jest v lid bohobojuj, že obecně každý rád Matky božie pozdravuje těmi slovy, jako jest jí pozdravil archangel svatý, když jest jí zvěstoval velikú její radost i útěchu všeho světa, a předivnú chválu boží, že počne, v panenské čistotě ostanúc, i porodí spasitele, jenž svůj lid spasí, né vešken svět: ktož budú chtieti jeho býti. Ale že každá věc vonná, více-li jí přemietají, více-li jí trá, a více vonie: protož chce mi se převrci ta sladká slova, a zettíeti toho pozdravenie angelského; a pak, když budete ostřejšie zuby k té věci jmieti; potom bohdá ještě to lépe zprehryzáte, aby s větší chutí svého srdce to slavné pozdravenie Matky božie vzpomínali. Neb ktož obmyslí ta vonná slova, a srozamí je, co mienie, radostno bude srdce jeho, má-li plápolict milost k Bohu a k svým bližním, tak že chvála božie a dobré bližních muož srdce jeho utěšiti. A pakli by potuchla milost taká, a mysl byla proto posoaná k ní: těmi slovy, těmi novinami mohla by se rozniešiti. Neb jakož sem řekl: ta výborná slova, angelsm božím přinešená, a svatú Alžbětu, matkú svatého Jana, doplněná, velikú útěchu všeho světa i zvláštaí radost Matky božie, a předivnú boží chválu lidem v srdcích nábožných obaovují, ktož je slyší, neb s pamětí říeká. A zdali nebude chváliti Boha v jeho milosti nevýmlyvné a v jeho moci, tak že jest proto nezrušil své spraviednosti, ale uměle v múdrosti své a v své moci ráčil svú milost vyvesti neslychanú, aby pro hřiešného člověka člověčenstvie přijma, člověka z života najslušnějším pořadem navrátil? A počátek té milosti tu jest ukázan, když jest poslán angel Gabriel k dievce vdané muži jednoma z rodu Davidova, jemuž bieše jmeno Josef, a jmeno dievce Maria. A vykročiv angel k ní, i vece: „Zdráva! milosti plná, Buoh s tebu; požehnána ty v ženách!“ Nenie-liž i to nemalá chvála

božie, žej' mohl a uměl spravdivě, i ráčil milostivě z prokletého plemene, z národa lidského, ješto jest v svém neposlušenství věčné smrti i prokletie zaslúžilo, vyvesti dievku svatú, jako čistý a upříemý prútek z mrzuté země, z něhož by vyšlo ovoce sladké, skrze niž by prokletie Evino, i všeho plemene jejieho, odvoláno bylo a k věčnému životu přijti mohlo jejieho břicha plodem požehnaným, a pro niž by i meno Evino opak bylo obráceno? neb oné řekli „Eva,“ a pak této pozdravil angel, to meno opak obrátiv, zase řka: „Ave!“ Ó šťastná proměno! s onú v ráji, rozkoši, ďábel stoje rozmlúváše, táhna ji v osidlo věčné smrti: a s túto boží posel, angel svatý, nalezv ji v svatě truchlosti, ana se žedí po spasení světa, žádajíc spasitele světa všeho, jakož byl slíben u prorocství svatém, a rozněcuje ji ku povolení vuole božie, aby skrze ni, skrze jejie poslušenství byl navrácen život věčný. Neb jejie poslušenství byl jest počátek spasení lidského, ješto se jest dokonalo poslušenstvím syna jejieho: jakož Evino neposlušenství byl počátek smrti, a Adamovo dokonanie. A protož ovšem šťastná se jest proměna stala, šťastné obrácenie opak vše vetchosti. Neb to jest řád pravý, ješto se nám zdá opak; neb my sme opak od Boha v hřiech a v žádost nepořádnú obrátili se, a z žádosti nepořádné v rozličnú strast: a chce Hospodin tak spasenie dáti, abychom se zase v řád pravý navrátili od vetchosti zastaralé, od světa k němu po svých tělesných žádostech nezacházeli; jakož tato svatá dievka byla se jest najprv vše svú čistú myslí k němu hnula, že jest správně svatý angel meno Evino opak obrátiv, jakož sem řekl, pozdravil je, a řka: „Ave!“ Tak latině vznie to slovo „ave,“ jako by řekl česky „bez vé,“ a pak že „vé“ znamená strast a biedu některakú, to téměř všichni dobře vědie. Protož dobře jest je svatý angel tak pozdravil, řka: „Ave;“ totiž „zdráva,“ beze vše strasti, beze vše biedy kteréhož koli hřiecha! Neb pro hřiech jest strast a bieda přišla lidem, a hřiech jest největšie bieda. Ačť jsú jiní nezdraví, neb se nemohú vystřieci hřiechuov v svých činech, aneb v řeči, neb v myšlení: ale dievka svatá prázdna jest byla všelikého hřiechu i poškvrnky kteréž koli v nejmenšiem skutku; netolik v skutku, ale také i v lóhkém slovu; netolik v slově, ale i v pomyslení vzdy jest zdráva ostala beze vše poškvrnky pěstúnstvem ducha svatého: najprv jsúci očištěna prvě, než se jest narodila, i posvěcena; a pak, až jest mohla hřešiti prvě, než jest synem božím počela: však jest nechtěla, a mohla jest pomoci boží zvláštní nehřešiti, jakž jest nechtěla; ale po početi syna božieho tak jest milostí boží byla potvrzena, že jest věč hřešiti nemohla; a protož jest je angel dobře pozdravit a v pravdě řekl: „Zdráva!“ nesa jí to poselství, jímž jest měla v tom zdraví býti divně potvrzena.

Pak svatý angel nepojmenoval dievky svatě jmenem pro zvláštní její počest, vida jejie duostojenství a své proti ní poňmenie; jako i dnes mená, přijdú k většim, ne jich jmenem,

ale duostojenstvím budú je jmenovati. Ale my ji jmenem menu-
 jem, pro zvláštnie k ní náboženstvie, říkáce: „Zdráva Maria!“ a
 že jie před sebu nevidíme, jako jest byla před angelem, aby-
 5 chom as poň meno jejie před sebu majje, v srdci ji měli. Ale
 jakž angel ji samu našel, ano s ní jiné nebylo, ješto by mohl
 býti omyl, které by řekl, i tak samé řekl, jmenem jie nejme-
 nuje: „Zdráva milosti plná!“ Ovšem jest byla plna milostí božie,
 jelikž mohl stihnúti pochop duše jejie; a nad to, což by sti-
 10 hnutí nemohl, obstienil ji duch svatý, a horkost rozvlažil mňostí
 vrúcie, že jest mohla v svém tělci svěsti pravého Boha, jehož
 nemohá všecka nebesa obklíčiti. Ovšem jest byla plna milosti,
 z ničž jest měla takú plnost daruov božích, kterýchž jí jest po-
 15 třebie bylo u plné plnosti nade vše lidí; neb všem jest dal u míru
 a rozdělil, každému oděliv, což chtěl: ale jí jest dal u plnosti
 plné své dary, jelikž, jakáž sem řekl, mohla pochopiti duše jejie.
 Veliká jest plnost daru božieho jí naplnila, když jest v ní Evina
 strast proměněna; že jest křiech u šeredstvie, ješto jest při po-
 20 četí lidském, nebyl při ní, ani jest obyžda strastného porodu žen
 porušených měla v ní místa; neb čistě a svatě plod požehnaný
 břicha svého počela jest i porodila, nezbyví studu panenkeho.
 Nemalá jest to plnost daru božieho, z své krve tak divně v člo-
 věčenství toho počieti v času, i tak divně poroditi, jehož Buoh
 otec bez počátka v své věčnosti porodil z sebe. Ó divná plnosti
 25 daru božieho! toho mieti svého břicha plodem, jehož vše od
 najprvního počátka svého pánem má sobě; toho podlé materné
 pocti viděti poddána sobě, jemuž netolik kľamie se stvořeníe lid-
 ské, ale také i angélské, najvyšším jej nazývajíce. Veliká jest
 plnost daru božieho to zjednala, že jest jedna dievčička, ješto
 30 jest vzdy v neporušené čistotě ostala i v panenství, zahrnala
 smrt břicha svého plodem požehnaným: ješto jest jí, ač panna
 jsúc tělam ješě, ale potom žena porušená ma vešken svět svým
 všetečstvem a neposlušenstvím byla přivedla; tam žena oklamána
 a dcerú dáblóvú učiněna: a šuto dievka milostí ducha svatého
 35 naplněna, aby byla matkú boží. Ó kterakú plnost daru božieho,
 jakú svatost, jakú duostojnosť měla jest jejie svatá duše, ješto
 jest duostojnějšíe strana jejie: paňovadž tělo jejie tak jest svato
 bylo, tak duostojno, tak plným darem obdarováno, aby z částky
 jeho v svú božskú osobu syn božie vzal tělo sobě! Nemělaj'
 40 u potřebných dariech k svrchovanému duostojenství i žádných ne-
 dostatkuov, jakož mievají jiní světi, ješto, ač jsú dobrotivi, ač
 pokorni: ale upříelišie, neb nedotáhnú; a též i v jiných šlechet-
 nostech; ač byli nábožni, ač Boha tak milovali, že jim jedno
 duchovnie věc vonla: ale přieliš nedbali potřebných podlé spuo-
 45 sobu božieho tělesných věcí; jakož by i ješto takové našel. Ale
 svatá dievka tak jest byla plna milostí božie a jeho daruov, že
 jest vrúci milostí boží vřela; a proto nesla tělesnú práci, a tak
 pracovala, jakž vzdy v milosti vrúci jasnú myslí spatřovala spuo-

sob boží, jej ve všem chváléc, jemu se divieo. Zdali jest tělesné nenesla práce, jsúc u svaté Alžběty, jí posluhujíc jako mlazšie prietelnice, když jest byla svatého Jana porodila? a pak s Josefem šla do Betléma, aneb se snad vezla volkem a oslíkem, aby daň dali cesařovi; a pak před Herodem utiekala do jiné země, do Egypta, a opět zase; a viecet jest nesla práce i o dietěti svém tělesné: a však z srdce toho jest neztracovala náboženstvie, jako jiní, ješto po práci nemohú v náboženství tak při sobě býti pilná.

Protož ovšem jest ona made vše svaté z milosti božie plná byla daruov jeho všelikých, plná šlechetnosti, plná viery, naděje i milosti; nikdy nepochybila u viere, i u veliký pátek, a na zajtríc v sobotu, když všichni apoštolé pochybili, jediná ona sama stála u viere plná, v jisté naději a v milosti pravé křesťanské. Protož ten den v sobotu zvláště jí čest činí kostel svatý. A tak jest byla plná milosti, že jest ve všech věcech múdra, skrovná, silná i spraviedliva byla. Múdra v tom byla: lepšie vázila jest draže, a i nedbala slúti od lidí mezi ženami požeňnanú, plod tělesný majiec, chtiec býti plnějie Bohem samým požeňnána, čistotu panenskú zachovávajíc ve všech svých činech. Byla jest skrovná: v ničemž neuprielišila; ale pravé miery dotáhnúc, tu jest sdržela tak, jakž jest v pravé miere měla všecky šlechetnosti. Měla jest sílu: držec se silně dobrého svého v protivenství i v prospěšenství; jak jest to zvláště u veliký pátek ukázala, že se jest v té žalosti sdržela silně, nic nemúdre neučiniec. V veliké té radosti sdržela se jest u pokoře silně, když jest byla angelem pozdravena, když k takému přišla duostojenství, že jest mateř Bohu zvolena, když uzřela, že jest ona sama ta dievka, ta mladice čistá, o níž bieše prorokoval Isaiáš, že počne i porodí syna, jenž bude slúti „S námi Buoh;“ jejiež chvály, nevědući, by sama byla, v svém srdci přemietáše, blahoslaviec ji, která to bude. Když pak uzřela, že jest sama ta, i v té radosti silně se jest v své pokoře zadržala; ač nevědě, čemu se jest diviti viece: syna-li božieho veliké dobrotě, že jest ráčil člověkem býti, tělo z panenské krve v jednotu své osoby přijieti; či-li té sbožné panny duostojenství tak velikému, a v tom duostojenství tak silně pokoře. Mateř Bohu zvolena, a nazývá se dievkú jeho; vešken svět skrže ni opraven, a ještě pokorně (dle) světského běhu k starší své přišla prietelnici, ale před Bohem k velmi menší, k Alžbětě, mateři svatého Jana! Měla jest také spraviednost plnú, tak se k svému Bohu majíc, jakž slušalo tak k svým starostám, jakž správne bylo; tak potom k manželu svému, jakž bylo vzdy spraviedlivé. Nediv se, což říku, a zle tomu nerozuměj, až i uslyšíš, což tiem miením: ke všem jest spraviedlna byla ta svatá dievka. Najprv svého Boha majíc v duostojnú počest, ve všem zákonu jeho chtěla poslušně poddána býti; a však nad své starosty rozumějíc, ducha svatého osvícením umyslila sobě, aby do života čistotu panenskú zachovala, ač by to

byla vôle božie: ale snad se drzesti hojác, že jest toho před
 sebu nevidala, a ne všeho jí snad pojednú zjevil duch svatý, ne
 i hned jest kvapně z úst pravým slibem panenství byla zalíbila.
 Pak když dána Josefovi, povolila svým starostám zjednáním ducha
 5 svatého, žádost majíc čistoty svatě, vše duchu svatému poručivši,
 a ufajíc čistoty své zachování. A tak jest, zákonnie zdrževši
 poslušensvie, i svých starost pravú spravdnost zachovala, a bo-
 žím zjednáním v panenství manželkú byla, a jsúc již dána Jose-
 fovi, s povolením jeho a svatého ducha spusobením pravě, čistě,
 10 ani kterým kdy pomýšleničkem poškrvněné panenstvo jest zalíbila,
 plnú v tom již poznavši vuoli boží. Kterak jest pak k manželu
 svému spravdnost byla zachovala, to jest ze čtenie zjevné; neb
 když řekl angel Josefovi: „Vezmi svú manželku s dietětem, utec
 do Egypta,“ ona s ním šla poslušně jako s svým mužem; a opět
 15 zase do Belléma též, aby daň dali. I více jest toho bylo, ješto
 nenie o nich vše psáno, tak že se jest nestyděla slúti Josefovú
 čistú dievku, všech angelóv kněžna, jakž jest byla s ním v man-
 želství pravém, ale bez útraty a bez poškrvny najmenším pomy-
 šleničkem panenské své čistoty; neb i té jest jie milosti nezba-
 20 vil Buh, že, jakož jsú stavi lidští, manželský, vdovský a
 panenský, a v každém jest jeho dobré, ale s nakerakým nedostat-
 kem: tak jest každého dobré, ale bez jeho nedostatku, jměla,
 aby z každého odplaty zaslúžila a k útěše každému byla. V man-
 želství jest troje dobré: svátost, viera a plodnosť; ale jest ne-
 25 dostatek ten, že jest ztráta panenské čistoty. To jest pak v man-
 želství jejie nebylo ztráty panenské celosti, ani které poprzaňko
 čistoty, ale utvrzenie a slibem pravým dokonánie i svrchování
 panenského duostojensvie; ale viera jest byla, neb věrně a čistě
 milost byla jest mezi nima. Také byla jest svátost; že svazek té
 30 viery trval jest v manželství mezi nima do života; nebyl by mohl
 Josef v pravdě pojeti jiné. Byla jest pak plodnosť hojná, ač ne
 z manželstva jejieho, ale však v manželství, že jest v něm byla,
 jakož sem řekl; neb jest to svatě dítě porodila, jimž sú nebesa
 plemene lidského naplněna. Vdoví stav zámutki a truchlosti
 35 na světě mievá, a nehledaje od tohoto světa krátkého a lestného
 utěšenie, již poznav jeho nestatečnost, své mysli k Bohu pozdvihnu,
 v něm mievá útěchu zvláštní, čekaje božieho smilování v pokoře,
 v žádosti dobré, a trpě protivenství mnohá, hromáždí odplatu
 z věčném bydle, a svých poškrvn želé mladých svých časuv,
 40 v nichž se jest zprzil, a že jest kdy miloval nestatečnost: to
 svatá dievka, at řku, v svém vdovství po Josefovi neměla jest
 želeť čeho, neměla jest proč tesknúti sobě za léta minulá, aby
 setřela své poškrvny, neb jest vzdy byla čista; ale zámutki
 vdovie mievala jest, jakž jest mievala pro svého syna, i potom
 45 pro nepokoj apoštolský po svém synu, a když nuzili svatě kře-
 stanstvo snad některé za nie ještě, jakž koli s múdrostí, však
 jest v slítování žalost měla obyčejnú vdoviemu stavu. A také

jest v pokoře žádala zproštění tohoto světa, sladce túžíc po svém milém synu, a velkou chuť mievající v svém náboženství; a tak jest vždy nebeskou odplatu hromáždila v svém stavem vdovství, ale nebylo jest, čeho by želeťi měla. Takéž stav panenství prázdnen jest té poškvrny těla, ale má v plodnosti nedostatek: ale svatá dievka, včetně panenství zachovavši, byla jest plodna, dala jest v panenství požehnaný plod břicha svého. A když jest měla všech stavuov dobré bez jich nedostatkuv, všech šlechtnosti plnost bez přelízivosti i bez nedostatkuv takých, jimiž by která šlechtnost mohla svú plnost v ciznosti potratiti: ale ve všem byla jest mádře, silně, spravedlivě smérna, ve všem smérně, silně, spravedlivě mádra, ve všem mádře a smérně i spravedlivě silna, ve všem silně, mádře i smérně spravedliva.

Dobře jest jí řekl angel: „Zdráva! milosti plná, Hospodina s tebou!“ Ó dievko svatá! jistě jest s tebou Hospodin, když jsi plna milosti té, od níž máš plnost takovou jeho daruov. Ó kterak jest s tebou výbornějie, než se mnú hříšným! Ale hle! k čemu se přirovnach já nestatečný, a ne tolik nestatečný, ale hříšný: ano jest jinak s tebou Hospodin, nežli s angely; aniž jest kdy byl, aniž bude tak s kterým svatým, jako jest s tebou. Za velikú věc mají to sobě světi angelé, že jest tak s nimi Hospodin, že jest jich vnúli k své přítáhl, a že jsú poslové a služebníci jeho vuole: ale ještě jest nad to s dievkú svatú, tak jako s svú matkú s přepočestnú; a tak ona tu velebnost, jízto angelé slúžie s předivnú poctí, jakož slúšie, směle a svobodně jej nazývá svým synem. I který by to z angeluov směl říci Bohu, jako jest ona řekla: „Synu! co's nám tak učinil, že sme žalostieec hledali tebe?“ Ó div nad divy, že to muož kdy v pravdě člověk říci Bohu! Ale i viecet jest pověděl svatý Lukáš, kterak jest s ní Buoh, řka: „I biesé poddán jim v poslušenství,“ tociš jako syn otci a mateři, tak biesé Buoh poddán své matce, a pro ni i Josefovi, zaie mysl toho, ktož se umie na to rozmyslíti: „Buoh poddán lidem.“ Ó kterak jest, pilně znamenajte, Buoh pro spasenie lidské, ne pro své, ale pro jich dobré, poddán lidem: a pak lidé hrdí, pro své spasenie, pro své dobré nechtie Bohu tak poddání býti, aby lidem spuosobem božím poddání byli tak, jakž jest Buoh zjednal, a nad to vždy chce býti i proti právu druh nad druhem! A ktož pod svým vyšším býti nechce, ktož bezpříemně žádá býti nad jinými, ten, že má Boha nad sebou, protiví se sám sobě. Ó kterak by bylo hodné, aby jemu Buoh odpovědieti ráčil, když někto myslí něco takového! jako jest svému poláv odpověděl apoštolu, a řka: „Jdi po maě, protivníče! nevieš, coť Buoh chce,“ když se jemu nezdá nepodobně, aby tak bylo, jako jest Buoh chtěl. Ale ať nezajdu dále z úmysla, navrátim se k dřevní řeti. Buoh, jemuž angelé slúžie, jemuž poddány jsú všecky moci, ten biesé poddán své matce, a pro ni i Josefovi. A protož dobře jest řekl angel: „Buoh s tebou!“ Nebyl jest tak s žádným sva-

tým, jako jest s ní byl; neb tak jest s svatými lidmi, že jest také vuoli jich k své přítáhl, a nad to jich přirozenie, právě člo- věčenství, přijal, člověkem se učinil, že mohá řéci lidé nad an- gely: „S námi Buoh!“ Ale ó dievko svatá, ó duostojná matko!

5 s tebuť jest nad to výbornějie; neb jest s tebuť tak byl najprv duch svatý, že jest tě učistil, posvětil dréve, než si se narodila; potom tak ostřichal, že's i jedniem najmenším hřiechem nepoprz- něna; a pak po početí syna tvého tak vešken počnět hřiechu vaelikého pohasil v tobě, že's hřešiti více nemohla. A tak jsa

10 Buoh s tebuť, všechny moci tvé duše, vše tvé tělo tak ušlechtil, proměnil v lepšie, a utvrdil, že vzal tvé čistě krve v tvém těle, a učinil sobě a spusobil tělo právě z nie, a s tím čistým tělem v tvém bříše v takú se jednotu spojil, že syn boží jest syn tvój, a syna tvój jest syn boží. Duše s tělem v člověku nenie tak

15 spojena, jako jest božství s člověčenstvím, tak s duší jako i s tím tělem, ješto jest z tvé krve; neb duší s tělem smrt muož rozlúčiti: ale božství s člověčenstvím nic nerozlúčí. Když jest byl amfel syn tvój, proto jest i s duší božství v jednotě bylo, i s tím tělem mrtvým, ješto jest vzal z tebe. Aj! ktož muož,

20 obmysl, kterakt jest Buoh s ní výbornějie, nežli kdy byl s kým!

„Požehnána ty v ženách,“ tak jest řekl angel; ale svatá Alžběta řekla: „Požehnána ty mezi ženami.“ Zdálo se jest v zá- koně starém lidem hrubým prokletie mezi ženami, která jest plodu neměla: ale svatá dievka znamenáše ducha svatého prosvěcením,

25 že to před obličejem božím prokletie nenie; ale znamenalo jest jinú věc duchovní to prokletie. Protož než by byla ztratila čis- totu panenskú, chtěla jest radši toho požehnánie k tělesnému oku ozeleti a nemieti plodu. Rozuměla jest ducha svatého na- učením, že, což jest z těla, tělesné jest; a kdyby nebyl duchem

30 božím obživen plod tělesný, kteraká by v něm radost byla? i ne- vážila toho požehnánie proti panenské čistoty duostojnosti. A pak Hospodin i toho požehnánie jie neodlúčil obecného; dal jí plod netolik mezi ženami, ale i nad ženy jie požehnav. Mezi ženami jest požehnána, že jest plod měla, jalová jest neostala; ale nad

35 ženy jest požehnána v čistém, svatém a v předivném početí i porození tak obláštciem, že jest, pannú jsúc, počala, rodiec, i porodivši, vzdy pannú byla, a zuostala vzdy v panenství. Od po- čátka světa toho jest nikdy nebývalo, aniž bude, by která spolu mateři i pannú byla. Ó duostojné porozenie svatě dievky syna,

40 netolik ono nebeské u věčnosti, ale i toto v času tělesné; i kto tě vypraví duostojné? V tom jest pak byla ovšem nade vše ženy požehnána, že jest dala plod tak výborný, jakož jest dořekla svatá Alžběta, řkúc: „I požehnaný plod břicha tvého.“ Ó svatá dievko! i kterakt s tebuť mluví tvá rodička, tvá přietolnice? A

45 zdali nerozumie, že ne plod tvój pro tě, ale ty pro svój plod jsi požehnána, že jest tobě prvé řekla: „Požehnána ty mezi že- nami,“ a potom: „I požehnaný plod břicha tvého.“ Já mám za

to, že jest rozuměla, že's ty pro svůj plod požehnána; ale ne plod tvój pro tě. A však kdyby ty nebyla požehnána a plna milosti, kdyby nebyl s tebou Hospodin, ten tvój plod snad by tvój nebyl, snad by byl nevzal tvé krve, kdyby nebyla ovšem čista, aby z nie sobě spuosobě tělo, v takú jednotu s ním se spojil. Neb ač by byl mohl podlé své mohútности i z nečisté tělo vzieti a nečistú učititi: však jest slušné bylo, aby ovšem z čisté vzal je čisté. Protož věděla jest svatá Alžběta duchem svatým, že's ty pro svůj plod požehnána, aby najprv byla čista a duostojna takého plodu, a potom že's pro ten svůj plod ty požehnanějšíe, a ve všem požehnaní potvrzenějšíe; věděla jest, že's ty máte pána jejieho, že jest plod tvój světější tebe; ale v té srdečné radosti, že tě jest svá přítelnicí, svá rodičku viděla tak velice obdarovanú, a že jest tě zvláště pro tvú rozličnú šlechetnosť milovala, v níž tě jest znala: jakž mohla, řekla u veliké radosti, že jsi mezi ženami požehnána, točíš plod majic; a když jie dotklo to pomysleničko, kteraký jest to plod, nemohúc se zdržeti v radosti, řekla, jakž mohla, v řeči krátké, a pro velikú radost neplně: „i požehnaný plod břicha tvého!“ I kto jest tak statečný, neřku, vypraviti, ale obmysliti požehnanie břicha tvého plodu! Ó dievko i matko svatá! neb's na věky požehnaného Boha porodila v člověčenství pravém, aby v něm mohl mieti požehnanie lidský národ, jím byl připojen svazkem milosti věčné k Bohu otci, a ten tvój plod byl cesta všem i posila, vjíti na tu horu velikú k samému vrchu svatého božství. Ó svatá dievko! v tom svém plodu požehnaném ty's najprv nade vše stvořenie požehnána, v tom tvém plodu má národ lidský nad angely duostojenství, v tom na krátce tvém plodu, jakož jest Hospodin slíbil Abrahamovi, otci tvému, požehnaní sú všichni lidští národové, leč sami nechťie. A obakž bez toho tvého plodu všecka radost, všecka rozkoš, vše bohatství tohoto světa v žalost, v tíhu obrátí se a v chudobu; nebo jedno v tvém plodu požehnaném jest plná radost, všecka rozkoš, všeho hojnost, utěšenie, bezpečnosť a pokoj pravý!

O radosti Matky božie a o útěše lidské z toho pozdravenie.

Prodlich, mluvě o tom slavném pozdravení Matky božie, i nedotčech, jakož sem řekl na počátku, o útěše světa všeho z poselství a z pozdravenie toho sbožného, a o zvláštní radosti té svatě dievky, kterak sem koli o boží chvále napověděl: protož ještě musím více o tom, ač i dosti nebude, pomluviti. Aj! nenie-liť to vše veliká božie chvála, co sem koli tuto mluvil, i nad to, což muož býti vymyšleno, u těch slavných sloviech pozdravenie Matky božie, ještě jsú počátek prohlášení spasenie lidského? Vizmež také, co jest útěchy všemu světu přišlo s tím svatým pozdravením, a i v tom také nemalú užijme boží chválu;

spasenie lidské velká jest útěcha múdrým lidem. Utěšená jest věc, kto by se rozmyslil na to, moci býti synem božím; velká jest věc k takému dědictví zvolenu býti! Ó kdyby bylo lze nyní obezřieti čiemu oku, v kterakém hoří bylo jest býti ztracenému, jakž i jsú v něm mnozí, nedbavše spasenie svého; a v kterakém veselí a v kteraké radosti jsú vykúpení synem božím: jistě by měl nemalú útěchu z toho zčastného vykúpenie, radostně by pochválil Boha, že jest kdy to poselstvie seslal na svět tak spasitedlné, a věda, pochválil by i toho dne, v němž se jest to poselstvie stalo, nemlčal by, ale k svatému Řehoři přistúpě, pokřikl by s ním, a řka: „Toť jest ten den, jenž jest Hospodin učinil! dnes jest Hospodin vzešel na svého lidu strast, a vykúpenie poslal! dnes tu smrt, ješto dieše Eva všemu světu vznesla, Maria jest odehnala! dnes jest Buoh člověčenstvie přijal, to, ješto jest vzdy byl tiem ostal, a ješto jest nebyl, to přijem, býti tiem ráčil! A protož tak spasitedlný počátek vykúpenie našeho nábožně pamatujme, a veselme se, řkúce: „Chvála tobě Hospodine!“ Ó kteraká jest i to útěcha lidu, tak překrásnú mieti sestru, tak uslechtilú, tak výbornú z plemene svého, tak vši počti přeozdobenú, že se jest slíbila najvyššiemu králi, Bohu samému, že ji jest tak ve vší svatosti zamiloval, nad svá kniežata všech augelských kuoruo v jeh povýšil, pro ni a skrze vzácnost její odvolal svůj hněv proti národu lidskému, a dal jí v času tělesně pocieti i poroditi syna svého, jehož jest otcem u věčnosti, jenž ve všem jemu jest vzdy roveh, jejiehož jest syna k věčnému království koronoval a na své pravici posadil! Ano jest v starém zákoně u vězení svém židovstvo velikú útěchu mělo, a ještě ten den pamatuji, když byl král Asverus, jsa veliký, i pojal sobě za královnu z jich plemene šlechetnú dievku, a krásnú i múdrú, již Hester říkali, ješto jest byla před obličejem jeho nalezla milost, a tak na ni byl laskav, že ctil pro ni všecko židovstvo, pro ni odvolal to své ustavenie, ješto byl kázal zbiti židovstvo na jeden den; pro ni všechna kniežata ctíli přátely jejie, jakož by i dnes ciesařové přátely vešken dvor ctil, když by zvláštní milost viděli k ní od ciesaře: ó čímž jest krásšie i vzácnějšie naše sestra z našeho rodu Maria! a čím (viece) se slíbila mocnějšiemu králi všech králuov, Bohu samému, pro něž vše plémě lidské zvláštní čest od angeluov svatých věčně mieti bude; neb jest sestra naše nad jich kuory povýšena, jich paní ustavena, a k tomu jich pána bratrem nám urodila! A ze všeho toho kohož chváliti máme, než Boha mocného?

Pak jakž mohúc, najposledy, muožem-li, pochutnáme radosti Matky božie v pozdravení a v poselství tomto slavném; a najprvé o té radosti rozmysleme se, ješto jest v naději jměla s žádostí slibuov božích dokonanie a spasenie obecného všeho lidu, ještě prvé, nežli jí sesláno poselstvie toto. Ale snadné-li jest vypraviti tu předivnú jakús radost, s žádostí smiešenú předivně? neb jest slychala i čila v prorocství, že Hospodin odvrátí svůj hněv od lidu

svého, a spasí jej, vyproší od ďábelskej moci, pošle na svet spasi-
 sitele, narodí se dieťetom; pohanský lid, ješto ve tmách chodieše
 bludu svého, uzří to veľiké svetlo; a bude jeho meno ku po-
 divení, rádce Buoh silný, otec sveta budúcieho, knieže pokoje,
 rozmnoží se ciesařstvie jeho. Ó svatá dievko! ty sama znáš tu
 svú jakú radost v té žiadosti; neb's ty tomu prorocťvi, to vědě,
 nad své starosty rozumels; protož's nebyla bez divnej chuti, i
 pro chválu boží, i pro spasenie lidské, jakož sem řekl. A což
 pak, když's čila to prorocťvie, ješto jest o početí toho spasitele
 Isaiáš prorokoval, řka: „Aj, dievka počne a porodí syna, jemž
 meno bude: S námi Buoh!“ ó kterak's to slovo sladce přemietala
 v své mysli, anof duch svatý prosvěcuje a tvé srdce k těm slo-
 vóm rozněcuje: neb jest to obyčej jeho, tak sladce rozněcovati
 ty, kteréž puosobí v žiadosti dobré. Ó kterak's blahoslavila té
 mladici, která to bude tak výborná, tak dnestojná dievka, s kterou
 se stane taká milost! i viem a vědě do tvé pokory, žeby ráda
 jejie byla služebnice, a nevěduc, že's ty sama výborná ta mladice,
 žeť se jest s tebu měla ta milost státi neslychaná. Ty, výborná
 dievko! počietí's měla i poroditi syna toho, o němž proroci, žá-
 dostně túžiec po něm, prorokovali, jehož žádali mnozí králi, vje-
 hož žiadosti i sama ty túžila si ovšem radostně. A když pak
 svatý angel, a ty tak myslíš o té přesbožné mladici, jakž se
 maozi toho domnievají, s takými novinami vstúpil k tobě, a ty
 tak žiadostně máš radostnú žiadost, když jest vzděl to slovutné
 pozdravenie, řka: „Zdráva! milosti plná, Hospodin s tebu! pože-
 hnána ty v ženách;“ až's se myslí zamútila v někeraké úžesti
 takých novin, mysléc, kteréké jest to pozdravenie? a najviec pro
 ono slovo, snad's pomysliła, co' to: „Požehnána ty v ženách?“
 Neb když jest řekl: „Zdráva! milosti plná, Hospodin s tebu!“
 nezdá mi se, by proto myslí zamútila se; ale brž mohla se jest
 veľiká radost v tvém srdci z toho obraziti; neb největšie jest ra-
 dost každému, když jest svědom a jist svého dobrého, a kto jemu
 to vzpomene. A protož, ó dievko svatá! mohla's se obradovati, ale
 nezamútití v těchto slovích; čila's v své duši veľiké zdravie, či-
 la's, že jest Hospodin s tebu; proto's byla milosti plná, a to's,
 vědě, rozuměla, neb's ducha svatého pěstúnem i mistrem jměla.
 Nebo starý Dobeš, když jemu řekl angel bieše: „Radost tebe!“
 nevelmi se tiem utěšil, že bieše svědom své slepoty; ale vece:
 „Kteraká mně mooze radost býti, a já nevidím světla nebeského?“
 Ale ty, svatá dievko! svědoma's byla zdravie svého, duch svatý
 posvěcovášet lépez lépez nebeským světlem. Protož nebyla bez rado-
 sti v tom angelském pozdravení, kterak's koli, stydlivá mladice jsúci,
 zamútila myslí, mysléc, kteréké jest to pozdravenie, a zvláště,
 jakž se mně zdá, pro ono slovo, když řekl angel: „Požehnána
 ty v ženách;“ a tak's měla s sladkým zámutkem a s jakú utěšenú
 úžesti v tom pozdravení veľikú radost. Pak si se jasněje opět
 utěšila v radosti svatě, když jest řekl angel: „Neboj se, Maria!

nalezla's milost před Hospodinem: aj! počneš a porodíš syna, je-
muž vzděješ jméno Ježíš. Tent bude veliký, a syna nejvyššího
bude slúti. Onť svůj (lid) spasí, jemuf dá Buoh stolici, aby sú-
dil lid v pravdě a v spravedlnosti.“ A když's tázala: „kterým
to má činem býti? počnavadž's muže neznala;“ a on tobě to vy-
pravil: „že duch svatý v tě sstúpi, a moc nejvyššího to spůsobí,
ač ty muže i nepoznáš:“ Ó^o kterak jest divná radost, divně smie-
šená s pokorú svatú, v tvém srdci byla, když si pak řekla:
„Aj, já služebnice božie, staň mi se podlé slova tvého!“ Ó vý-
10 berná, ó duostojná, ó přepokorná dievko a matko božie! kteraká'
tě milost zvláštne obchopila v tom žádúciem povolení vuole božie!
Neb tehdy v tu chvílku ovšem přešťastně z tvé čisté krve Hospo-
din tělo sobě spůsobiv, člověčenství přijal v tvém životu v jed-
notu své osoby božské. I žádná řeč té tvé radosti, vešken svět
15 nemuož vypraviti ani shodaúti, aniž by i ty sama byla mohla v té
radosti ostatí v životě tomto, když se jest tak Hospodin shrnul
v tobě, když tak neslýchaná věc stala se jest s tebou, kdyby ty
divně obstieněna nebyla nejvyššího mocí, a zvláštní ducha sva-
tého rosú obvlažena. Jistě a jistě divně jest tvá mladost Buoh
20 obveselil, v níž i dnes mládněš, a věky věkóm mládnúti budeš.
A zdali's v té radosti nemládla z nova po tom poselství, když's
se již sama na to rozmýšlela, co jest s tebou stalo se divného,
a skrze tě světu všemu jaké sú noviny přišly? nebo vždy's ten
měla obyčej dobrý, že's ráda o takých věcech, v svém srdci je
25 majíc, přemietala myslí, jakož i potom nemlčie toho svatý Lukáš,
že's to vše zachovala v svém srdci, o tom přemietajíc. Protož
řku: divně velikú's měla radost svěděctvím, a chváléc Buoh, když's
se potom na tu milost, ješto jest tobě jediné chována, rozmý-
šlela, v svém srdci o tom přemietajíc; ač nechtěl Buoh, by to
30 tak tajeno bylo tvé veselé, ale ponukl, že's šla potom k Alžbětě
svaté. Tu's jie svým obyčejem pozdravila, a ona, nebyvši při tvé
prešťastné příhodě, prorokovala, jsúc duchem svatým naplněna, to,
ješto jest již bylo, řkúci: „I odkud mi to, že máš pána mého
ke mně přišla? Blahoslavena jsi, že's uvěřila angelu! požehnaná
35 ty mezi ženami, i požehnaný plod břicha tvého!“ A tak i více
tvého utěšení mluvila jest s tebou, z něhož rozničila se tvá ve-
liká radost. Ó svatá dievko a matko! v panenství svatém matkú
jsi, panenství nezbyvši; matkú tě nazývá tvá přítelnice pána
svého, a ty's jeho ještě nebyla urodila; ale že's jím již počela
40 byla, již byl pravý Buoh v člověčenství v tvém životku, ač i v
malém tělci, a však, řku, v plném božství i v člověčenství od
první chvílky početie jeho; protož již si byla matkú jeho. A
tak odívna radost svěděctvím v těch řečech sladkých své pře-
telnice tvú svatú mysl rozněcováše, až's jie velik nemlčala, ale
45 hlasně's Boha pochválila. Jáť nemohu, ale ktož muož, ten po-
hodni radost její, když jest pokřikla u velikém veselí srdce svého, a
s věčností, ne světské, ale nebeské radosti zachapujíc, a řkúci

k těm řečem, ješto k ní mluviese svatá Alžběta: „Velebiec chválí duše má Hospodina! zradoval se jest duch muoj u Boze mém spasitedlném, že jest vzezfel na pokoru dievky své! Aj, proto blaženú mě dějí národí lidští, neb jest mně učinil velikú věc, jenž mocen jest, a jehož jmeno jest svaté, a jehož milosrdenstvie 5 od národa do národa těm, ktož se bojie jeho. Učinil moc v ramenu svém, pyšné v mysli srdec jich rozprášil; ssadil mocné s stolice, a povýšil pokorných; lačné nasytíl dobrého, a bohaté zuostavil lačny. Přijal Israele, sluhu svého, rozpomenul se milosrdenstvie svého; jakož jest mluvil k otcóm našim, Abrahamovi 10 a plemeni jeho na věky.“ Vizte, vizte, ač máte tě oči, její radost s takú vděčností, a vzdy v pokoře, jako by odpovéděla řeči své rodičky, když se jejímu dobrému radováše, když jí blažáše, nekryjíc, netajíc před ní daruov božích; ale s pokorú jsúc radostně jich vděčna, a jako řkúc: „Takt jest, jakž ty dieš: ma- 15 teřit jsem pána tvého i také svého; požehnánat jsem mezi ženami, a pravdu řkúc, i nad ženy. A protož duše má velebí i chválí i sveličie, ne se, ale Hospodina; neb sama sebú toho nemám. A muoj duch ovšem se jest radoval v mém Boze spasitedlném, jenž vezfel na mú pokoru, na mé poniženie: a já, ač rodu králov- 20 ského, ale již ne v královém podlé tohoto světa duostojenství; jenž mi učinil velikú věc, že mě proto dějí blaženú všichni; jenž mě lačnú milosrdenstvie svého, jehož sem vzdy žádala, nasytíl dobrého, a lačny zuostavil bohaté, ješto mnie, by měli dosti, by bohati byli, a nejsúc; jenž mocného ssadil s stolice, i ssadí vše- 25 cky své hrdé protivníky, a povýší pokorných, jako jest teď povýšil i mne.“ Aj, kterakt se jí dobře líbil spuosob boží, kterakt jest radostně, a vděčna jsúc toho, vypravovala chválu boží! A protož's již skusila, kteraká jest útěcha, netolik ta, kteráž zde muož býti duchovnie radost, ale kterúz již máš i v nebesiech. 30

Ó Matko božie! volámet k tobě, vzdychajíc v tomto údolí hubenstvie: utěš ny smutné, svoji oči milosrdně k nám obrátieć; ukažit nám požehnaný plod břicha tvého, a pomoz nám dosieci jeho, a věčně se jeho nepuštěti, i nynie na této pušti, a potom v radosti věčné! Jiežto mně i vám dopomáhaj Hospodin. Tak 35 Buoh daj! Amen.

II.

(Ke stránce 177. — Z rukop. mus. I. C. 14.)

O třech stáviech onoho světa.

O pekle.

Abych dokonal tyto knihy o stáviech, chei dořéci o třech stáviech onoho světa, v něž jdú lidé podlé trojiego svého zaslúžení podlé božiego spósobu spravedlivého. Jeden stav jest přezčastný: ten je u věčném pekle, v němž věčně budú ti, kteříž v netbání na Buoh neuvěřivše v spasitele, sešli s tohoto světa; a pakli uvěřili, ale sú-li opět v hříech netbánie na Buoh zašli pro svú pýchu, neb pro závist, neb pro hněv, neb pro lenost, neb pro lakomstvo, neb pro lakotu, neb pro smilstvo, žeby pro které z toho v čem desatera božiego přikázánie nesdrželi, a v tom svůj věk dokonali a s tohoto světa sešli, nevyjdúc zde pokáním z něho. V tom nešťastném bydle jest věčné hoře, všem zatracencóm obecné: jakož sú zde na Buoh netbali, nevěriec v syna božiego, nedržiec jeho ustavenie v svaté cierkvi, a jdúc po své žádosti v hříeších, Boha nade vše nemilující. A tak řku: za to netbánie na Buoh jest obecná pokuta všem zatracencóm v tom věčném pekle, ztráta bydla nebeského a poznánie Boha, v němž záleží věčný život a radost věčná, ješto vycházie nad každý smysl. O té ztrátě aneb škodě die svatý Jan Zlatoustý: „By mi deset tisícov muk pekelných ukázal, ne takt sobě vážím toho, jako odlúčenú býti od tváři božie, a v nenávisť býti Bohu.“ A svatý Augustin die: „Bratřie! byt nebylo ohně pekelného, ješto by neslušalo zle činiti: by zlým jen to bylo odsúzenie, žeby odlúčení byli od tváři božie; a kdyby nevieš která rozkoš jmieti mohli, nevidúc Boha, ješto je stvořil, a jsúc zbaveni té radosti, ješto pochodí z toho viděnie blaženého: ješto by jim bylo svú túhu velice lkáti pro tu ztrátu, ktož sú té sladkosti něco zakusili, ješto záleží v tom.“ Ktož by v pravé múdrosti rozuměl pravdě, ten by věděl to, coť pravím; rozuměl by, kaké je hoře, býti odlúčenú tváři božie; ale kto je ješto nezakusil té sladkosti, nežádá-li koho čáka odplaty odtáhnúti od zlého, že se snad zdá jemu malá věc, co Buoh slibuje: móż se as a toho leknúti, jimž hrozí.

Ale veď, ktož by chtěl přijíti k sobě, uzřel by, že nenie malá věc také radosti věčná ztráta. Udá se viděti, kakú túhu a

žalost bude mieti některá paní, když k veselí některému nepustie
 jie, ješto má za to, žeby tu vzácna byla a slovútna: co pak,
 když duše vědúc, že k tomu jest stvořena, aby poznala Boha a
 milovala, a od něho byla milována, a skrze to vzácna byla všemu
 sboru nebeskému, i uzří, že je na věky toho odlúčena, kak bude
 bez veliké tesknosti? I neníť lze té veliké ztráty vážiti; neníť
 malá věc, Boha na věky odlúčenu býti. Protož, když dětátko
 bude hrozná a bolestná v pekle muky trpěti, což v netbání na
 Buoň hřiechy se zšeredí smrtednými, a z nich se k Bohu zde
 neobráti, nepočne pokánie, aby as a očistec onoho světa dočistil
 jej. Neb i za menšie hřiechy, ješto by dobrému všední byli, zlí,
 ješto se v netbání na Buoň zšeredí jimi, muší těžké a kruté tr-
 pěti bolestná muky u věčném pekle, podlé počtu, miery a váhy
 těch hřiechův, jimiž se je byl zšeredil. Boha nemiluje, a protivě
 se pravdě jeho v svém pyšném srdci neb v lakomém, aneb v zá-
 dosti tělesné libosti; a tu sám v sobě každý leptati se bude, v
 svém svědomí ten črv maje, ješto nikdy neumře; bude v kramolu
 ustavičném s ďábly i s jinými zatracenci, neb každý každého mr-
 zeti bude; a tak čím více jich spolu bude, větší hoře budú
 jmieti. A tak zhyne v pekle ta útěcha, ješto někteří říkají:
 „Budú-li v pekle, sám nebudu;“ neb měl by menší srdečnú mrz-
 kost, kdyby sám byl: a to spolu se mrziec, větší muku budú
 trpěti, hodnú svým hřiechům, nyní na duši, a potom i na těle
 po vstání z mrtvých.

A pakli die kto: „Kak by tělo v také bolesti na věky trva-
 lo?“ znamenaj, žeť nejedna bude i zde na světě příkrá bolest,
 s níž člověk bude dlúho trvati; a někdy pak nebude tak příkrá,
 a umoří brzo: neb pro zkažení některého ze čtyř živlův, z nichž
 je tělo zdejší spojeno, umře člověk více, než pro bolest. A
 když těla vstanú z mrtvých, aby vzala za své činy hodnú odplatu
 neb pokutu, tak budú boží mocí všemohúci a múdrosti podlé vůle
 jeho spojena, že ten řád věč nebude se moci zrušiti, v němž
 jich život bude záležeti. A tak zlí vzdy budú mieti bolest v pekle,
 vzdy jsúc v smrti, vzdy mrúc, ale tak nikdy nedomrúc, až by
 nebyli.

Móžt dobře těm nesbožným v uši vznieti jako bremem
 pravda božie k jich větší čtici, a říkúc: „I kde jste, ješto na
 Buoň netbášte, světu slúžíte, své libosti hledášte i v šefedství
 hřiecha? již-li vidíte, jemuž ste nevěřili, aneb netbali ste na to,
 co je vám to vše rozkošné bydlo a povelné přineslo úžitka? co
 měli ste jeho na onom světě? kde je ta vaše útěcha, ješto ne-
 tolik ústy, ale i skutkem pravíte: „Užívajme světa, kochajme
 se jako mladí v stvoření krásném, ostavme všudy znamenie veselé
 svého, ať po nás ostaná jména naše!“ což vám již pomůž to vše
 libé, ješto je minulo? zdali nediete již v svém hubenství, plačíc
 a stoučíc: „Běda nám, hoře nám v této túze! Ř hoře! že sme se

kdy narodili, a že nelze umřieti více! Ó kterak šťastný je ten, kterýž je nezašel po marném světě a po listivé kratochvíli zabylistvu! Ale my nemůdří mněchme bláznovstvie život jich, a skonanie jich beze cti: aj, kterak sú poštení mezi syny božími, a díel jich s svatými jeho! Poblúdili sme od cesty spraviedlnosti a chodili sme po nesnadných cestách. Což je nám pomohla pýcha naše? Vše je' minulo, co se nám na světě líbieše: ale túha s hořem, v něž sme upadli, nemine nám na věky věkův!"

Ó zlá a hořká věčnosti! v bolesti, v trýzni, v rúhání a v kramolu býti věčně, kdež ničehož není, ktož co žádá, a vše, což jest, to je těžké a břídké! Ó, kto je řekl, že jsi země zapemenuie, země hubenstva, země trýzni, v níž není i žádného řádu, ale věčná hrůza: právěť je řekl; anižť je ještě mohl vypraviti všeho hubenstvie pekelného, nebt je mohl Buoh na své nesbožné nepřátely více biedy přepustiti, než by kto mohl vypraviti. Ó přenesbožná dlúhosti, v také číci věč a věč býti, ano nikdy nemine to hoře! po tisíc tisícův letech tak jest dalek u věčnosti konec, jako by první den teprv se počal; anižť móż který počet času k věčnosti přirovnán býti!

O očistcových mukách.

Druhý stav času budúcieho na onom světě jest v očistci, ten oheň múdrosti boží způsobený. V tom stavu jsú těžké muky; a ti mají v těch mukách býti očistěni, kteříž sú zde kterými hřiechy poškrvni vzeli: z nichž však k Bohu se prvě, než zemřeli, obrátili, a zde se počeli pokáním čistiti, ale ještě do čista nevyčistěni ani vrúciím milováním k Bohu a horlivým, ani také velikú žalostí na hřiechy, jakož hodna byla k očistěni, ani pokáním, utrpením, neb modlitbú, neb almužnami. Ty muky, jakoš pravie světi otcové, těžší jsú, než které muky tohoto světa. A to je podobné podlé božie spraviedlnosti: ktož zde netbá, aby lehčejie byl vyčistěn pokáním, že bude potom trpěti těžce, ale však ne věčně; neb ta žádost a to k Bohu obráćenie u vieře yvede je z těch muk, když budú úplně vyčistěni. To, že sú na času estali hřiechu a káti se počeli, učiní v nich, že také ostanú jich muky, a dojdú radosti věčné. Ale sbožný, ktož se zde tak bez poškrvny obierá na světě, aneb zde se očistí všech svých poškrvn, že po smrti nebude na jeho duši, čeho by se chytíl ten pekelného ohně plamen, ale upřiečo do nebes pojde. Neb, jakož sem řekl: převelikúť muku, praví písmo, ohně toho mohl je i uměl Buoh všemohúci nad náš rozum učiniti, an i zde na světě rozličným bolestem dal nad tělem panovati; ano bolí ono jinak, a one jinak: což pak tam nebude duši muk velikých a rozličných pro veliké hřiechy rozličnými zšerzenie! A když kte zde trpí coš buď, móż to jemu ke dvěmu býti úžitečno: jedno, že skrze

to bývá očistená od hriechu; druhé, že, strpí-li pokorně, zaslúži chvály. Ale tam v očistci jedině že bude očistená mukami těmi; ale z trpenie toho chvály i žádně nezaslúži. A také to jest dobré v očistci: že nemóž duše, trpieci tu muku, tak se rozpátiti, by čím Boha více rozhněvala; a všecy ty jejie šlechtnosti, které je do sebe na světě jměla, budú jie k nebeské chvále zachované; ani tiem v nebesiech bude hanbu mieti, že je v očistci trpěla muky: né mnohá u většie cti a chvále bude, z očistce vyjdúc, než některá, jíž nebylo očistce třeba; ale to ne proto bude, že je v očistci byla, ale že je více, na světě jsúc, v těle zaslúžila. Neb kdyby byl obraz udělán krásně, a pak prachem by připrchl: kdyby pak byl očisten od tobo prachu, krásší by byl, než ten, ješto nenie tak krásně udělán, ač by i nebyl nikdy tak poprchl prachem. Tiemž činem i hned upriemo jdú do nebes dietky, svatým křtem omyté: a starší, mnoho pracovavše, jměvše rozličné ctnosti, své duše jako krásný obraz pripravivše, a k tomu poprchly jich duše prachem hřiechów, pojdu do očistce, aby tam byli vyčistěni, když sú sě zde počeli byli pokáním čistiti; když pak vyjdú z očistce a přijdu do nebes, většii čest a chválu mieti budú, že byla jich duše, jež je obraz boží, více ctnostmi ozdobena. Ano i zde u dvorów někto sě dopustí něco, že musí do věže v kázeň páuě jíti: a když bude vypuštěn, v témž bude svém dostojenství, jako je dřeve byl, a nebude jemu proto roveň menšii, ač sě je věže i nedopravil.

Protož mýlěť sě kacieři, řkúc: „Neniet očistce na onom světě; jakž kto umře, takť jde aneb do pekla, aneb do nebes. A jest-li že sě je zde více zprznil, menšii chválu v nebesiech mieti bude.“ Ale tato oba příklady ukazujeta, že je to nepodobné. A také, poňovadž Buož jest i milosrdný, i spravedlivý: kak by byl spravedliv, dada bez pokuty minúti zlému, kdyby ten i hned do nebes šel, jenž je mnoho hřešil, a zde, ač sě káti počal, však do čista nedokál sě? a pakli by sě nad takovým nesmiloval, an sě k němu obrátil, kak by byl milosrdný? Aníž by spravedlivé bylo, by dietě, i hned po křtu umra, bylo většieho duostojenství, že je potom nic nehřešilo, než ten, ješto je mnoho pracoval v milosti božie. Veď rúcha plátna ušlechtilého, ač bude pošpiněna, však když vyprána bude, krásšie bude i počestnějšie, než rúcha z křečného hrubého plátna, ač by i nebyla nikdy pošpiněna. Ale však řkut: těžkéť jest trpěti pěstové rány, luh lity, var, mýdlo, aby to špinu vyleptalo! Protož dobrěť by bylo tomu, ktož by sě zde nezšpinil hřiechem, aneb ač sě zšpinil, ale lépe zde lehčejším pokáním sě očistiti dobrovolně, aby i hned po smrti odsud šel upriemo v nebeskú radost, než tam musiti bezděky u veliké tesknosti trpěti očistcový těžký plamen a břídké muky.

Z toho však hoře tak velikého, když bude duše všech svých poškvru vyčistěna mukami hodnými, vyjde, a bude potom u věčné radosti. A ještě v písmě nalézáme tu odtuchu: že živí mohú

čtverým obyčejem pomáhati mrtvým, aby spíše jich duše vyšly z toho hoře, a aby ty muky byly jim oblehčeny. Ale jedné těch dušem mohou tak pomoci živí, ješto, donidž zde byli v tomto životě, zaslúžili toho, aby jim to mohlo pomocno býti, což by za ně živí činili. I řku, že tím čtverým móż býti od živých umrlým pomoc:

Najprvé, když za ně tu velebnú drabú oběť těla a krve syna božieho na mái svatě obětuji, podlé jeho ustavenie té svátosti.

Druhé, prosba a modlitva pomáhá dušem, od kostela i také od lidu jiného, ješto v náboženství modlé se za duše svých známých a svých příbuzných.

Třetie pomoc mohou duše v očistci mieti, když svatá almažnu činie za ně;

Čtvrtú, když jich příbuzní postí se za ně. A ktož rád pomáhá dušem, tiem zaslúží, že také bude jemu úžitečno, když potom budú jiní jemu pomáhati. A velmi je to Bohu libo, ktož má žádost duši spasenie, buďto že vede živé k spasení jich, aneb túto čtverú věcí mrtvým pomáhá.

O nebeské radosti.

Jest stav třetí onoho světa v radosti nebeské a v divném pokoji, ješto vycházie nad všeliký smysl. Ten stav blažený všemohúci Hospodin v své múdrosti a v své dobrotě svým připravil, kteříž podlé jeho prikázanie hřiechu se vystřiehali, aby se jemu nenelíbili, a podlé jeho svatě rady táhli se i od příčin hřiechu k svrchování, aby se jemu líbili. V tom stavu jsú duše svatých, v tvář boží zřieci, v níž vše vidie, a mají z nie plnú radost, jisti jsúc tiem, že po súdném dni, když v svých tělech z mrtvých vstanú, budú včěně i v svých tělech oslavených těch v tej radosti, jakož vidie, že Kristus jest v svém již těle oslaveném, z mrtvých v něm vstav; aniž které tesknosti mají, čekajc toho, neb tak v tom vidie vóli boží. I ohtěl bych rád něco říci o té radosti; ale nelze mi je toho, neřku, vypravití, ale ani pomyslíti, co je Buh připravil těm, ktož milují jeho: neb „ani je oko vídalo, ani ucho slýchalo, ani na srdce člověčie vstupovalo, co je Buh útěchy a radosti připravil těm, ktož milují jej.“ A však nechajť řku o tom, což mohu; a my vědúc, že Boha nemóžem i žádnú řečí vymluviti, a však někdy něco o něm dieme: takéž i o té nebeské radosti. A protož as a nato slušie pomyslíti: malá-li je to útěcha a radost hubenému, když uzší a pozná, že již zbyl hubenstva svého a nebezpečnství mnohých, a přijde již v jistú bezpečnost?

Tu prvú radost sbožní budú jmieti v nebesiech; neb tu teprv poznajie právé, co je hubenstvie a nebezpečnstvie na tomto světě; z něhož zvláštní boží milostí jsú vyvedeni, v němž tak mnoho jich jest zahynulo a ještě hyne; a tu i to poznají, že jsú již v pravém bezpečnství.

Druhá radosť bude a jest sbežným v tom nebeském bydle, když uzrie spravedlivú pomstu nad nepřátely božími, z nich sú oni jediné zvláštní boží milostí vyšli, k Bohu se od světa obrátivše, pomoc jeho měvše i proti tělesným žádostem.

Třetí radosť a veliká bude, když sbožní poznají ďábla tak velikého nepřítelie svého a tak lstivého, a již nemajíc naú i žádné péče, vidú, že sú nad ním svítězili a vyšli ze všech osidl jeho.

Čtvrtá útěcha a radosť bude v poznání přirození: kak divně vešker svět drží svůj běh v přirození; kak se co rodí v zemi i v moři, živé i mrtvé; kde se řeky neb stadnice počínají, kde větrové; kak se u povětrí déšť zarodí, anebo snieh, anebo krúpy, nebo hrom i což kolivěk; poznati, na čem je Buh zemi ustavil, a divně vody okolo nie, a povětríe nad nimi, a nad povětrím oheň pravý okolo všeho na čtvrtém místě; útěchat bude, i to poznati osmi nebes přirození, v nichž jsou planety a hvězdy; proč v sedmi nebech v každém jedné jeden planeta: u prvniém Měsiec, v druhém Venus, v třetiém Mercurius, v čtvrtém Slunce, v pátém Mars, v šestém Jupiter, v sedmém Saturnus, v osmém obecné jiné všechny hvězdy; a které je moci která hvězda, a kak mají divný svůj běh, a kak divně způsobem božím řídíe vešker svět; a kterak jest, a proč jest nad těmi osmi kruhy nebeskými opět devátý, jenž slove kruh hnutie prvnieho. V tomž zde hvězdáři velikú útěchu mají, dívajíc se myslí tomu jakž takž, aě i nemohá plácho v tom zde poznanie mieti: ale kteříž i z najsprostnějšieho lidu do nebes přijde, vše to z ziskrz pozná, a bude zvláštní útěchu a radosť mieti; i v tom vida boží moc všemohúci, múdrost neobsežitú a dobrotu nevýmluvnú; né mnohé v tom i nad to poznají, jehož ani Ptolomeus, ani který z hvězdářův mohl kdy poznati. Poznají, kak jest, a proč jest ono nebe, ješto slove křistálové, jehož sú nedošli hvězdáři vtípem svým, ale jedné v písmě jest tak jmenováno, ješto nemá i žádného běhu. A jakož sem řekl: poznát mnohé věci, tam vejduc, duše, když vyjde z tohoto světa, a nichž zde lidé nic nevědíe; pozná nad tiem i ono přesbožné nebe, ješto plamenné slove: ne proto, by hořale ohněm tiemto, ale že v něm všiechni plápolají a hoříe v milosti božie, kdež jsou duše svatých, a po dni súdném kdež budú i s těly svými v svých řádíech; kdež také jsou svatých andělův tři jerarchie a deset kórův. V tom nebi jsou všiechni, kteříž vidie tvář boží v svaté jeho trojici, v niž hledíe, mají plné poznanie všeho, což jest stvořeno, každý sám se, každý druhého, a nade vše chválu boží.

A z toho bude pátá radosť a utěšenie, že kteříž tam budú v tom přezčastném tovařství, každý každého tak bude milovati, a skrze to jeden druhého dobré vida, tak jeho dobrým, jako svým radosten bude. Velikát by radosť byla a útěcha, jedné zřieti, dívajíc se, na ten řád toho Jeruzaléma nebeského všech svatých sborův, v tom pokoji, ješto je každý smysl převýšil; neb toť

jest to mesto svaté, v němž jest viděti pravý pokoj. Tot mesto svaté vsecky své zdi i vsecky ulice má vzdělány duchovním zlatem; jeho brány stkvějí se perlami a rozličným kamenem drahým. Ó kak jest toho mesta měšťan přesbožný stav! tam i jeden chud 5 nenie, ani slep, ani belhav, ani kterým neduhem nezdrav, ani proč truchel; tam setfe Hospodin všelikú slzu s očí svatých. Kaká by útěcha byla jedné patřiti na ty přesbožné měšťany a měšťky města toho v jich odivně slušném pořadu, v jich ozdobách: ano každý, ačkoli má se všemi jednostajnú výbornú zlatú 10 korunu, však každý zvláště má něco mimo druhého, ješto podlé zvlásthieho jeho zaslúzenie ozdobyje na něm všem obecnú zlatú korunu.

A jsú někaké zvlásthie tři korunky odivně drahosti, ješto mimo jiné zvlásthie ozdoby troje vítězstvo ukazují k jich cti věčné, 15 komuž budú dány:

Jedna je těch, ješto sú svú tělesnú žádost přemohli a panskú celost zachovali. V těch korunkách mohou jiti za čistým beránkem, kamž koli on jde. Tak zdá se některým — ale já ani toho jistím, ani odmlouvám, donidž bych lépe tomu naučen 20 nebyl: že zvláště pád angelský má čistými pannami neb jinochy nahražen býti, aby totiž tolik bylo v nebesiech neporušených panen a panicův, jako zlých angelův odonud spadlo; a pak lidu jiného tolik, jako i těch panen i angelův, že těch panen s angely bude jako jeden kór, a onoho lidu obecného kór druhý. A ti 25 všichni radostně řku: „Svatý, svatý, svatý pán nad pány, král nad králi, Hospodin, jenž ny stvořil, jenž ny provinilé vykúpil, jenž ny z své milosti zvolil k této věčné blažené radosti, jenž nám pomohl přemoci vsecky nesnadnosti, jenž nás osvietil a naučil, kak bychom na té zmatné půšti žili a nezablúdili v onom světu, jenž 30 nám vlil to svým svatým darem, abychom jej nade vše milovali i se spolu, a z toho jměli tak hojnú radost!“

Druhá korunka té veliké ozdoby jest těch vítězův, ješto tak svět přemohli, že i smř trpěli pro milování božie. Na těch korunkách k jich cti zvlásthie jako by vyryto bylo nebeským 35 písmem to, ješto cierkev svatá v ymně zpívá o nich, řka: „Aj, toť ti, k nimž je byl mrzkost vzal svět, donidž je držal! neb květem jalovým jeho nestatečným ovšem pohrdali, Krista následujíc, v němž mají odplatu dobrú. Ti prochánie lidská tak ukrutná pro něho přemohli, tvrzše jsúc, než železa, jimíž je mučili; neb 40 myslí jich pevností nikakž nemohla sú roztieti. Mečif je sečiechu: a však nereptáchu, jako beránkové, ani žalostiechu; ale srdcem úklidným mysl v dobrém svědomí sdrželi v divném pokoji!“ I který hlas neb jazyk mohl by vypraviti, co je Buoh mučedlníckóm připravil odplaty, tak je korunovav přeslavnú korunú jich krví 45 slavně zrudněnú!

Třetie korunka jest těch, ješto ďábla přemohli a tmy jeho zapudili, učením pravým svět osvietivše, a stáli udatně bez bludu

v pravdě písma svatého, srdce temná osvěťují, utíec lid, aby
 lsti ďábelské odolali a drželi se pravé viery, k dobrému ponúka-
 jíc, ze zlého treskajíc a kárajíc. Ktož v tom setrvá, pravýť jest
 vítěz. Neb je tak lstivě a silně ďábel podstupuje, že onde chce
 v libé chvále podtrhuúti a v chlúbu zavesti, onde těžké vzbudí
 od jiných protivensvie: a v tom v obém jest vítězstvo. A co
 je jich také svú lsti zavedl, že jiné utíec, zblúdili sami, jedni na
 levo, druzí na pravo držíc se přieliš! Ale vítězť jest, ktož odo-
 lá všemu tomu, a nedá se zavesti ďáblu v ty úmysly, ješto by
 se nemohly sjednati s svatým písmem, a sstojí v hodují upříemo-
 sti svým účením. Protoť všeliký takový bude tu drahou korunku
 jmieti.

Ó kteraká útěcha, zřieti na také zřícenie odplat svatých
 v jich cti, v jich zaslúžení: podlé toho, jakož kto, zde na světě
 jsa, zaslúžil čeho, že i žádnému nemine ani nejmenšie pomyšle-
 níčko dobré, by hojně a oplývající miery odplaty nebeské ne-
 vzalo. Toť by mohl těm sbožným říci, ktož by je viděl v jich
 cti: „I kéž vás bynie posměvači ukárají! ké vás nuzie neboho-
 bojná protivníci! Již jste ve cti, již v radosti, ješto se někdy
 zapáláte před nemúdrých posmieváním!“ Ó radosti nad tu radost,
 netolik jedné tomu řádu nebeskému v chvále svatých i angelské-
 mu zřícení tak se dívati, ale i samému býti v tom blahoslaven-
 ství, tvář vidúc svatě trojice, a všech milost vidúc k sobě, až i
 božím všem jsúc vzácna, až i Bohu samému, všechny milující tak,
 jako sami se, a Boha nade vše! Velikát jest radost z té blaž-
 nosti, s Bohem i se vším shorem nebeským býti v také jedněť
 pravé milosti. Otiež myslí své, mohla-liť by pochopiti všichnu
 radost z té útěchy? Pakť více pravím: kdyby kto druhý, je-
 hož by tak miloval, jako sám se, tůž jměl radost, jako i ty,
 zdali by dvojitě té radosti neměl z toho? nebt by tak onoho ra-
 dost byla liba, jako tvá; pakli by jich více bylo v té radosti,
 z nichž by každého tak miloval, jako sám se, ta radost rozmno-
 žilať by se pro každého. A poňovadž v tom blahoslavenství
 každý celým srdcem, celú myslí i celú duši bude Boha nade vše-
 cko milovati, a že Buoň má blažnosť a velebnost nade všechny
 takéž celým srdcem, celú myslí, i celú duši budem se radovati
 tak veliké božie velebnosti. A tak veliká radost bude v nebe-
 siech všech vyvolených, že každého srdce plno jie bude: ale ona
 všecka i v žádného nevejde srdce, než s tolik, což které bude jie
 moci pochopiti. A toť jest, ješto die svatý Pavel: „Okó je ne-
 vídalo, ani ucho slýchale, ani je člověku na srdce vstupovalo, co
 je Buoň připravil těm, kteříž milují jeho!“ Dejž to, milý Hosome-
 dine! abychme tě tak milovali, jakž bychom došli plnosti té ra-
 dosti, vzdy tě majíc před očima. Amen.

III.

(Ke str. 269 — 282. — Z rukopisu čís. knih. XVII. D. 31.)

Úvod do kostela, kterak biskup činí kajícimu.

Úvodu tak rozumějte, jakožt biskup uvodí. Donidž byli nábožní křesťané, byl obyčej s prva, že když někdo učinil zjevný hřích smrtedlný, jako vraždu, cizoložstvo, farář jeho a děkan posléli jej na rozhrěšenie a na pokánie před biskupa, a biskup rozhrěšil jej a dal jemu pokánie zjevné, jakž byl kto hoden. Mezi jiným kázal jemu, aby za čtyřidceti dní nechočil do kostela; ale stával a dveři kostelních vně, a vyhnal jej z kostela zjevné; a to najvíce u prvú středa u puostě byl obyčej toho. Pak u veliký čtvrtek přišel s farářem svým a s děkanem ten člověk před biskupa; a když posvědčil farář a děkan, žej' pokorně trpěl pokánie, tehdy jej biskup uvedl do kostela a dáno jemu tělo božie. Protož velikému čtvrtku říekají Němci den odpust-
knov. Takt sej' úvod počal. Protož ať i tajný hřích smrted-
lnýj kterýž koli kto učiní, v pravděť jest vylúčen z kostela na
15 chvíli ku pokání tím činem, jakožt sem řekl. Ale někdy toho nekazují kněžie, aby tajné věci zjevným pokáním nepronesli: však slušie na to pomnieti kajícimu nábožně, když jest k tomu čas podobný, a nenie-liť k jinému škodné.

20

O rozličné svěcenině.

Jsu také některé věci v kostele svatém v obyčejí, ješto nejsou svátostí, jako oněch sedm; ale jsu k utěšení lidskému a
25 k ohvále boží: jako svěcená voda, hromnice, popelec, jehněd, oheň, ješto u velikú sobotu světie, a sviece velikonočné, mazanci, vajce, beránci svěcení; a bylo jest toho více dřieve. Ale že tím lidé činili leckakés bobonky, a jako kúzla neb čáry, ostali jich, že ne všudy toho činie: jako semena světili, květíe
30 na svatú Královnu, na svatého Jana minu svatě, ředkev v prvni středu v puostě; ješto, když bylo dobrým úmyslem, pěkné bylo, nábožné a krásné modlitby. Ale já o tomto, ješto sem prvé po-
věděl, chci vám povědieti, ještoj' všudy v obyčejí, aby toho ne-
věžili jinak, ani k jinému, nežli slušie.

35 I pravím vám najprvé, jakožt sem řekl, žeť tyto věci svá-
tosti nejsou, ať jsu krásné modlitby v nich, ať i náboženství
jest při tom; však ne každému se tak stane, jakožt jsu prosby

ty, ač by i rád; neb Buoh ne vzdy uslyší člověka k žádosti, ale druhdy k užitku jeho. Jako voda se svěťí, aby byla proti zlým duchóm kropena, aby oni tu nejměli i jedné moci; a však to ne vzdy bude. Neb ktož okusí tohoto, die kněz světě: „aby byl zdrav na těle i na duši;“ a někto proto nebude zdrav, okuse toho. Ale my prosme za to, což se nám zdá dobré; a Buoh pak uslyší, jakž on vie, žej' dobře. Ale v svátostech tak nenie: ktož koli bude křtěn, jako jest křest ustaven, jist jest, že to má, pro něž jest křest; a tak i o jiných svátostech.

Viztež, coj' najprvé svěcená voda. Vodu světie na každú neděli, prosieć Boha, aby byla k zapuzení zlým duchóm; a takéž suol, vzývajíc jmeno božie, Trojice svatě. Protož slušné a dobré jest, na všakú neděli tú vodú ve jmě otce, i syna, i svatého ducha pokropiti každému svého domu, i sebe, jdúc do kostela, tú žádostí, že se zná, že nenie všie věcí čist obecných hřiechův, aby je ráčil Hospodin omyti svú milostí; a též i z kostela jdúc, jako znaje se, že i v kostele nenie, by se nějakým slovcem neb pomyšleničkem nepoprznil, nenie-li znamenitým, ale malým. Napiti se té svacené vody, neb se jí umyti, ktož se i na duši (uzdraviti žádají), ufajíc do prosby kostelnie, já nehyzdím; neb božím přepuštěním, a zlého ducha pakostí bývajíc ty nemoci. A když světie vodu, prosieć Boha, aby byla ta voda proti všeliké pakosti dábelské. Pak ten den před božím křtěním také vodu světie, na paměť, žej' Kristus posvětil vod křtem svým svatým. A toho dne krásné jsú prosby rozličné nad tú vodú, aby i dobytka pokropiti bylo užitečne, pole i domuov, proti pakosti dábelské. Protož tiem úmyslem muož jí pokropiti dobytka, aneb soli svacené dáti: a pak Hospodin má to v své vuoli, ráči-li dáti prospěch. Pak u velikú sobotu, a k svatému duchu zvláště světie vodu ke křtu; neb dřieve obecně na velikú noc a na letnice křtili lid. A toj' žehnánie vody, a ješto křižma v ni upustie, jen k ozdobe křtu svatému, ke cti a k chvále boží; ale, jakož sem řekl dřieve, i v nesvěcené vodě muož křest býti. A též by mohl papež knězem učiniti, když by chtěl koho, i tak jeho nežehnae, jakož biskupi žehnají; aneb olej svatý nemocným, neb křižmo k biřmování ješto světie, všej' to dobrým obyčejem a slušným pořadem; neb žehnánie k manželstvu dluhé a krásné jest; neb pokánie zjevné, jakoj' bývalo dřieve, s dluhým žehnáním; aneb ješto mši pějí neb zpievají: neb ne v tom záležití svátost, ale jest k ozdobe svátosti, k většie nábožnosti, jakož sem řekl. A dobrého obyčeje neslušie rušiti; neb ktož by jej navedl, dobře by učinil. Ale kdež veliká svině učiní díru, tudíž i malé polezá prasata: takéž pro veliké lidi najprvé oblevíli pořadu pokánie zjevného, až pak i menší nedržie toho ustavenie. Též žehnánie a pořadu krásného k manželské svátosti ukrátilo (se) na svatbách; a někde také doskočí veliká svině, ješto nemohú práci malí. Takéž olej svatý má krásná žehnánie nad nemocným, i krásné prosby, aneb

pruovod: nesmiem o tom viace ríci, aby neřekli někto, jeřto vládnú, bych je spravoval.

Hromnice svätie, aby lidé nesli je ke cti sväté Královny, úvod její pamatujú; a jest po všem křestanstvu zvláštne prosba za ty, ktož je ponesu v svú rukú nábožně. A také prosí kostel svatý: kdež by koli kdy byly rozejženy v domiech v kútiech, aby tu neměl i žádne meci ďábel. Protož když hřimá, slušie je rozkíeci, aby pro kostelní prosbu ráčil Hospodin obrániti, aby tu nic hrom nemohl uřkoditi; neb při tom, jeřto chce skončeti. Jeřtoť pak zrcadla, niti, neb cos buď k hromnici vieři, nelibíť mi se; neslušieť k tomu.

Popelec svätie u puostě v první středu na to: aby lidé v pokoře, berúc jej na své hlavy, rozpominajíc se, že jsou popel, a v popel se zase obrátie, i nebujeli; ale pokánie přijeli za své dřevnie hrdosti a neznánie sebe, co jsou sami sebú. Ó kteraké jest pak oslepanie lidské, jeřtě i ten den zabylstvo v bujnosti ploditi kteréž koli, v kolbě, v tancích, neb po ulicích, a své chlipnosti neostati as poř ten den, a nežádati milosti s obci svätého křestanstva, neproměnití se v pokoru, nevrátiti se od pekelných vrat k nebeským, ale vzdy po široké cestě jiti k svému zatracení, kdež bude oblúpen všeho dobrého a tēžce raněn; i nevstúpiti na úzkú cestu, jeřto vede k životu! Raziť, dietky mé milé! ten den popelce upamatujte se, a nebujejte.

V květnú neděli svätie jehněd: aby lid nesl okolo kostela na paměť, jako jest Kristus jel do Jerusáléma, a lid obecny ke cti jemu lámajíce větvie, i metali po cestě, kudyž on jel; a prosí kostel požehnánie těm, ktož k té paměti ponesu ten jehněd nábožně.

U velikú sobotu oheň svätie, prosieć Boha, což by od toho ohně bylo shřeto, nebo roznieceno, aby bylo požehnáno; a ne aby k škodě byl ten oheň, ale k úžitku. A takéž svieci velikonoční svätie, a rozejžú tiem ohněm k oběti večerní hoda božieho vzkřiešenie. Pak mazance, vajce, sýr, maso svätie na velikú noc, aby na to dal Hospodin své požehnánie k úžitku lidem.

A tak, jakož sem řekl, ty věci svátosti nejsou, ale svätenia muoř slúti; a ne k jinému, než jsou, slušie jich užívati. Jakož mnozi zobí jehněd; nebo vezmú jakús vieru marnú, činieć křížky, když pašiji čtú; nebo kostmi beránka svaceneho čarují řabám: ano lépe jest, dáti je psuom shrýzti, neb jest to k úžitku přirozenému lidem; ale což k jinému puosobie, než jest Buoh spuosoibil, to jest hřiech. A tak mnoho o jiném rozumějte.

Co jest smrt, znamenaj.

Smrt jest obecná tak věc, že také (muři) o ní napsati něco, abych dokonal tyto knihy o obecných křestanských věcech. A také

smrť očisťuje niektorých hriešnikov svá ťažkosť preukratnú na tomto svete. Neb ktoráž kolivák smrť jest dlah za hriech prirodzený, a však tak úsilné ťažkosť dobrý Buoň nebyl by prepustil na človeka bez potreby. Ale že človek, zdrav jsa, bude ne tak ťavý dobrého večného onoho sveta, bude tento svet milovati: dobrý Buoň prepustil i ťažká nemoc, a někdy dlhú, před ukratnú smrť, aby se človek upamatoval, a pustil od tohoto sveta milovanie, vida leať jeho, a že v něm nemá i jedné pomoci v své ťažké nuzi; a tak se as poň najposledy naučil v pravdě, poznaje se, žej' darmo miloval svět, darmo v čem v jiném, než v svém Boze, měl útěchu, i žádal božieho smilovanie. A často na dobré lidi Buoň prepustie ťažkú smrť, že dlúho ležie, aby pokorně trpiec, ťažších muk zbyli na onom svete, aneb většie chváty zaslúžili. Často také i náhlú smrť Buoň prepustí, a on vie proč; a dobrému nic neškodí umfieti náhle. Neb když jest spravdiv človek, kteráž koli smrť potkysí jej, v odpočinutie přijde; a by jinak nebyl spravdiven dřieve, ale tiem spravdiven bude, želé-li své nespravdivnosti, jsa v jednotě svatě cierkve; a jest-li jemu mla tak veliká milost božie v múdrosti jeho a v jeho moci. Prepustie také Buoň, že zabit bývá človek od človeka; a na kohož to Buoň prepustí, nic pilnějšího nenie, než stfietí se hněva s pomoci boží, brániec se jemu, a pomoci božie žádajice své křehkosti. Neb ač i pro vinu človek ztratí (svój život: však) když pokorně přijme a strpí smrť, ta vina tú smrť bude jemu shlazena; a pakli by nezaslúžil smrti, a pokorně ji přijal, nedada své duše zabiti hněvu: to skonanie tohoto života hubeného, ač i nuzné, dovede jej blaženého života a nesmrteďného. Ale běda, komuz zdejšie nuzé smrteďná bude počátek večného pekla, když se i v té nuzi as poň najposledz neobrátí k Bohu!

Pohřeb kteraký má býti, a kteraké zádušie za duše.

A což po smrti psáti? jen o pohřbu. Mnohé věci jsú na pohřbě, jesto jsú vice k útěše živým, nežli mrtvým ku polehčení, jehož já ani chváliti umiem, ani hzděti. Neb takové věci, jesto nejsú v sobě zlé ani dobré, podlé úmysla těch, ktož je činí, zlé mohú býti aneb dobré. A však svatý Augustin chválí svá matka, žej', chtiec umfieti, netúžila po pohřbu svých starost, ani by podlé muže svého byla pohřbena. A to jest, praví, že dřeve za veliké štěstie jí se zdělo, když sta dva manželé spolu hřbila; ale když napomenuta byla o pohřbu, rekla: „Leckdes ve jmeno božie položte tělo, otevšudt je v súdný den Hospodin vzkřiesi: jen mějte mú paměť na svatě mši při oběti těla božieho!“ ani co rozkazovala, by jí slovútně pochovali. Protož, řku, svatý Augustin, mluvě o ní a prose za ni Boha, velmi veselo to vzpomíná. Ale však já nebyzdím, ktož své starosty poshovejí pobestně; aneb

ač by starší, ohtě umřieti, naučil mladšie, ješto by ovšem veliká nebyla špatnosť ani hrdość. A ktož tiem úmyslem volí pohřeb, kdež se naděje, že jeho známí budú bývati, aby zaň Boha prosili, tiem pamětlivěje jej vzpomínajíc, dobrý jest úmysl; aneb když vida kde krásnú službu boží, neb šlechetné zákonniky, neb že se lidé sbierají tu ve jmě boží, i volí pohřeb, žádaje té služby i obecné modlitby účasten býti, ještoj' za ty, kteříž tu hřbie, také volí dobře.

Ale jáť vám porúčiem to, mé milé dietky! kdežt se vám bude sdáti podlé toho času a miesta, jakž mě smrt nalezne, ta mě křesťanským pochovajte obyčejem: u vás mám správně největší na světě naději mieti; neb jste mi najvíce dlužni.

A když to tak jest, tehdy, mé milé dietky! toť vám, sdráv jsa, za svú duši rozkázanie prikazuji: aby najprv Boha milajíc, spolu se milovali. Jižť vás jen dvě jest, a Buoh to vie, dokud budete. A mněl sem nedávno, bych vás čtvero měl po sobě pozauostaviti! Svě tetky v česť mějte; dávajte paní Peltratě, což jste jí dlužni; a také paní Anně nedajte býti v nedostatcích, donidž živa jest. A ještoť tebe, Agnežko, prosím, i tebe, Jene: milujte se spolu v Boze. Střezte se, byť vás zlý chytrý dábel, nepřítel vše milosti dobré, neoklamal, a nezbořil u vás milosti: nemohl-li by jinak, ale skrze duchovnie lidi, ješto, ač svatý život vedú, však zde na světě, že jsou lidé, plného ke všemu rozumu nemohú jmiati. Protož, milá Agnežko! nehorli z toho, ani se dáj kterým lidem rozdrážditi, jakoť bych vás rozdělil nerovně. Věz to, žeť ta nerovnosť bývá rovnosť. Bratrť má o tobě pěti mieti, úroky tvé bez tvé práce dávati; neb kdež tobě bude groše třeba, tu jemu několika. Onť snad děti bude mieti, ženu, a čeled větš, než ty; a vizit, že dobrú množesť na to, cožť sem dal, potřebu mieti: neb by i desetkrát více jměla, a chtěla tiem bezpříemně dárkovati, protoť by vzdy málo bylo. Pomni, žej' radil svatý Jeronym oně panně Demetriadě, aby se tiem neobvazovala, by almužny činila sama; ale aby jejie mátě ten její poklad do nebes vzdvihla: takéž nechžť se s tiem tělesným sbožím bratr obierá. A bude-liť ženu mieti, a děti bude mieti, měj ji jako svú sestru, za toť prosím, a děti jako své děti. Budú-liť světsky živi, neupříkřuj jim; ale ponenáhlu v dobrotě táhni je milostivě od světa k Bohu s pomocí boží, a bez rozpatí. A toběť, Jene, porúčiem také zvláště tu sestru na tvú vieru a na tvú duši, aby věrně pracoval o ní, jejie úroky nemeškaje vydával jí, a pomně na to, žeť jest neodchýlila dielu svého od tebe. A pak obú vás spolu prosím, aby rádi čtli v mých knihách; a nebyly-liť by které na pergameně, ale kažte je napsati písmem dobrým, ať k úžitku někomu budú i po mé smrti. O tom, co by pak učinili za mú duši, nemyslím, byť má paměť zde na zemi věčna byla, aniž to muož tak, jakož mnozí mnie, vycházeti; protož nepřikazujiť věčného platu za svú duši, aniž velím, donidž jest naděje, žebych vnúčata

měl jmieti, by dědin utrhal; ale když umru, z úrokuov neb z nábytká den první službu zádušní u fary u té, kdež bych byl, učíte mi; a choďte jen k jedné mši k ofěře jednú, aneb dva-krát, a což chcete, to muožto spolkem položit; nechceť mi se, byšte se mnoho túlali po kostele. Třetí den, a sedmý, a třidcátý tu učíte, kdež bych ležal, takýmž činem, jako první. A rád bych, by mezi tiem až do třidcátého dne na každý den zaprosili jednu mši zádušní čtenú, a ofěru svú tu položili, jsúc u nie životy svými, tu, kdež by byli; nebť bych radějie, by tu, kdež za mú duši měla by býti oběť na svaté mši těla a krve pána a vykupi-tele našeho, byli vy také, nežli by miesto vás kterého více ně-¹⁰kolik mší bylo. A nemohl-li by z vás který tu, kdež bych ležal, býti, ale doplň ty mše u kteréhož by kostela byl neb klá-štera. A pak, donidž z vás trvá kto pro smrt, aby na každé léto činili úroční službu tu, kdež bych ležal, aby přitom a kopu¹⁵ na to vždy naložili. A pakli by nebylo z vás některého na té službě, ale dada svú polovici té kopy, rozdajz chudým, (a) k tomu svých grošuoov deset, aneb jinú zádušní službu učíň, tu kdež bude. A když z vás jeden sejde, kterýž ostane, drž týmž činem mú paměť, donidž živ bude. Protoť nemnoho rozkazují, aby to tiem²⁰ milostivějie vyplnili. A také bych nechtěl, utrhná vám, a dáti jiným; ale rád bych, by vy, za mú duši potřebu majíc, tiem mě milostivějie vzpomínali: neb vy mně a já vám spolu jsme sobě najviece dlužni.

Vysvětlení slov a věcí.

A = ale, sed, aber, doch. Kdež což koli kto žádá, tohoj' jemu nelze míeti, a proto vzdy žádati nepřestane 265, 36. 310, 14. — **§.** = a to, a ono, ano, et quidem; rozliční údové v těle, a vše potřební 37, 38. — **§.** = kdež, kdežto, quum. Vidíte to a viděli ste, kak máti vaše darmo vás milovala, a vy jí nic dobrého přfé byli neučinili 43, 24.

Á (*v rkp. psáno aa*) = ale, ale ale, a však. I dívím se múdrým lidem mnohým, ješto sú pilně vstali protiv tomu, aby nepřijímali lidé často božieho těla: á čím by to lépe bylo, by tak pilní byli, učiec v dobrotě, kak se mají míeti ti, ješto chtie často tělo božie přijímati! — **§.** = ach. Čas jest, minuv, utekl pryč, i žádný člověk nemož jeho odvolati. Á co sem ztratil, ztrativ čas! 273, 20. 274, 20.

As a = as i, asi, aspoň, 133, 12. Ale as aby žel bylo hříechu 236, 1. Zpovědi jest každý dlužen as a jednu v rok 236, 8. — **As** poň, as poně = asi, při nejmenším, saltem, wenigstens, 18, 19. 139, 15.

Až = a již, ale již, sed jam, 144, 21.

Beghardi a **begyně** (*z franc. beguard a beguine, jmeno jistých mnichů a mnišek v Nizozemi*) = osoby život klášterní vedoucí, však nemajíce slibu, 126, 24.

Běhudlný = běhavý, těkavý, toulavý. Aby vdovy šly za muž, a nebyly prázdny a běhudlny dóm ot domu 85, 6.

Bělítký = běloučký, sehr weiss. Bělítké rúcho 217, 28.

Berce = kdo vybírá berni, Steuereinnehmer, Kassier, 156, 15, 35. 157, 9.

Berně = daň zemská, Landessteuer, collecta generalis. Berně slove zde v Čechách obecná pomoc královi 156, 10. 158, 19.

Beseda = společná schůzka, neb místo takové schůzky, kde se vede rozpráva, consessus familiaris. Klevety působieo na besedě 108, 35.

Bezbydlé, stav bez obydlí, bez domovu, exilium. Bezbydlé tohoto světa 5, 8. 233, 21.

Bezděč, i, *f.* (bez-díek) = nucenost, nevole. Pod bezděti = bezděky, nucetě, 149, 22.

- Bezdětek = kdo nemá děti, Kinderloser, 159, 31.
- Bezpeč, *adv.* = bezpečný, bez péče. Kdo bude bezpeč? 77, 12.
Kak pak hřešní mohou bezpeč býti? 197, 12. Ktož se pozdě bude káti, nebude bezpeč 272, 32.
- Bezprémný (*cf. rus. uprjamyj*) = úporný, silný, náramný; *adv.* bezprémně = náramně, příliš, velmi. Když se bezprémně milují přelíš 39, 9. 72, 15. 172, 39. 238, 13.
- Běžeti čeho = utíkat před čím, fugere. Této chvály neběhajmy svým bližním pro dobrý příklad 100, 36.
- Blahati komu = dobrořečiti, benedicere, selig preisen. Když Alžběta Marii blaháše 298, 13.
- Bláznový = bláznivý, nemoudrý, Bláznové panny 112, 26. 153, 5.
- Blažnost = blaženost, beatitudo, Glückseligkeit, 306, 25, 35.
- Bliž, *adv.* = blízko, prope, nahe. I žádný nevie, kdy smrt přijde, kak-li jest bliž 281, 14.
- Bližež bližež = bliž a bliž. Přistúpati k Bohu svú duší bližež bližež 180, 3.
- Bliži = bližší. S tolik jest bliž Boha neb dalí (vzdálenější) 181, 2.
- Boboněk = poboňek (*slc. et pol. zabobona*), pověra, Popanz, 9, 23. 101, 17.
- Bratř, i *et* bratřie (*collect.*) = Gebrüder, fratres. Milá bratřie! 5, 3. S kakús dobrú bratří 9, 30. Pro mú bratří 89, 23.
- Bratřice, *f. (dem. collectivi* bratř) = bratři, Gebrüder, fratres, 109, 10.
- Bratrstvo, = cechovní spolek, cech. Ješto vší obci k škodě v městech bratrstva přehlédaji na koláti, nikakéžt to dobré nenie 160, 23. Času loho totiž počali se cechové, nejprvé v městech, podlé způsobu německého zřizovati, což jiným domácím necechovním bylo k veliké škodě.
- Břidký = ohavný, mrzký, 102, 13. Ó smrti! kak jsi velmě břidká věc, když již přijdeš 271, 18.
- Brzkost = rychlost, hbitost, obratnost. Brzkost myslí 36, 29.
- Brž (*compar. adv. brzy*) = spíše, raději, potius, imo, eher, vielmehr. Nebylot by manželstvie čistota, ale brž nečistota a šeredstvie 90, 29. 93, 33. 139, 31. Za něž tobě obětujem, aneb brž již tobě obětují 216, 27.
- Buděm (*imperat. pro* buděmy) - budme. Buděm pilní 249, 8.
- Bujeti = bujněti, luxuriare, lascivire, petulari, übermüthig sein. Proč bych bujal, ano tito zákonníci jsú tak pokorní? 130, 8.
- Burda (*a germ. Bürde*) = zlé, nesnáž, psota 24, 6.
- Bydlo = přebývání (na světě), život. My nemúďři mniechom, by jich bydlo bláznovstvie bylo, a skonanie jich by nemělo i jedné cti 24, 17. Dobré bydlo, Wohlleben, 35, 20.
- Býlé = bejli, škodlivé byliny, Unkraut. Oráč rozličně zemi působí, kak by býlé i jiné škodné kořenie v ní zabynulo 97, 27.
- Bys = kment, tenické velmi drahé plátno, byssus, äusserst feine Leinwand 164, 38.

- Byt, i = bytí, das Sein. Jeden život, jedna mysl a jedna byt 25, 27.
 Celest = celost, zdraví, integritas, Unversehrtheit, Gesundheit. Celest údov 192, 11.
 Celost panenská = neporušenost, čistota, integritas, Unschuld, 285, 2. 291, 26. 305, 17.
 Ciš = totiž, nämlich, 246, 37.
 Cizoložně, -ěte = dítě z nemanželského lože, 92, 7.
 Což tož = jakkoli, v které koli míře, 78, 28.
 Čáka = naděje, spes, 140, 6.
 Čakati = čekati, shovívati, doufati. Že Bůh tak dobrotivě dlouho čeká 8, 30. V té naději leže, nemysle o svém spasení, čekaje posílení 276, 5.
 Čeleď = lidé domácí, pokrevní i služební, die Familie sammt dem Gesinde. Ukruťnějie, než slušie, ženě, dětem, neb jiné čeledi polaje 244, 9.
 Čelédka = čeládka, 169, 34.
 Čépek u třevíce t. špalíček pod patou, *mor.* klátek, Stöckel. Byť Bůh kázal tak dlouhé čepky u třevíc nositi, řekl by: Slomil bych hlavu! 18, 17. To-li k rytierství slušie, tak dlouhé nositi čepky, tak rozličnými řemeny uvázati, ež pro ně nemož rytier býti hotov postihnúti neb uteci 163, 25. Spieše by švec dospěl škorní bez tak dlouhých čepkóv 170, 34. *Cf.* Nos.
 Čich = čitelnost, smysl, sensus, Sinn. Má pak milost vzhóru pláti nad to nade vše, jež móż býti kterým čichem učiceno, která podobností obmysleno, aneb která rozumností rozumieno 193, 37.
 Čistec = očistec, Fegefeuer, 282, 11, 35, 36. 283, 6. — Čistcový oheň 276, 26.
 Čistec = cín, stannum. Kdyby kto prodal čistec za stříebro 173, 11.
 Čistěji *adj.* = čistější. Velim čistěji nežli jiní 71, 20.
 Čitelnost = smysl, sensus, Sinn. Tím činem pěti čitelnostmi, ješto obecně říkáme jim pět smyslów, móż člověk hřešiti smrtelně 244, 23. *Cf.* Čich.
 Črstv = čerstev, čerstvý, 190, 36.
 Čtice (*pro* tštice, tštice, *dem. nom.* teska) = teskaost, prázdnot, hoře, cura, aerumna, 28, 33. 273, 27. 277, 32
 Čtitroba (*pro* tštitroba, tšti útroba) = prázdny žalúdek, lačný život, nüchterner Magen. Na čtitrobu, 225, 16.
 Čtřmezidcietma (čtyři mezi desítima) = čtyryadvacet. Za čtřmezidcietma hodin 225, 22.
 Čtvrtánástý (čtvrtý a nad desátý) = čtrnáctý, 248, 6.
 Daj se všeho na boží milost = pust vše k boží milosti, überlasse alles der göttl. Gnade, 276, 31.
 Dalejší = další, (*comp. adj.* daly = daleký) 43, 5
 Dálež dálež = dále a dále, 119, 9. 201, 33.
 Dci, *gen.* dcere = dcera, 38, 25.
 Dětiný (*pro* dětinný) = dětský, Kinder-. Dětiná léta, Kinderjahre, 141, 4. Dětiná mladost, 221, 27.

- Devíetnik = neděle devátá od veliké noci nazpět počítajíc, lat. Septuagesima řečená, 66, 30.
- Dieka 277, 14. Smrt trpočí je bez jich dieky = bezděčně, wider ihren Willen.
- Dle vdovské odplaty = pro vdovskou odplatu = 94, 37.
- Dlůh ověžen = dlouhý věk mající, dlouho živ. jsoucí, langiebend. Budeš dlůhověžen na zemi 109, 31.
- Dlužen = povinen 12, 4. Žej' každý dlužen k almužně 254, 5.
- Dlužník = vinník, Schuldiger. Kak jsme dlužni odpůstěti dlužníkom neb protivníkom našim 259, 9.
- Doba 24, 4. V ta doba = v ten čas.
- Dobrodění (a dobrodieti), nyní dobrodiní 189, 32.
- Dobrovolenstvie = dobrá, svobodná vůle, freier Wille, 196, 20.
- Dojka = kojná, lactans, Säugamme, 69, 26. 157, 27.
- Dokonaný = dokonalý, perfectus, vollkommen. Aby podle svého stavu byl křestanem dokonaným 192, 16.
- Dolíčiti, frequ. doličovati = dotvrditi, dokázati, confirmare, beweis-en, bekräftigen. Doličovati pravdy 141, 27. 168, 15. 210, 18.
- Domovitý = domácí, kdo s kým v jednom domě přebývá, Hausgenoss, familiaris. Kloz o svých a najvíce o domovitých pěči zaměšká, u vieře jest odpověděl 88, 2.
- Doňadž, donidž, doňovadž = dokud, dokavad, 123, 29. 185, 20. 220, 37. 221, 25. 277, 34.
- Dopustilý = čeho se kdo dopustil, commissus, begangen. Hřiech dopustilý 222, 11.
- Dopustiti se věže = dopraviti se, dočiniti se vězení, die Kerkerstrafe verwirken, 283, 10. Vide Věž.
- Dospěšný (cf. dospěti čeho = dojíti, dosáhnouti) = prospěšný, dostatečný, wirksam, zureichend. Oráč rozličná seje semena, aby se živiti mohl i sím i oniem tiem dospěšnějie 4, 30.
- Doufati (do-ufati) = dověřiti se, 166, 38.
- Doviniti se pokuty, t. proviněním pokutu na se přivesti, 188, 24.
- Drážež drážež = čím dále, tím dráže, 149, 6.
- Dřevný, dřevní = předešlý, prior, vorhergehend, 241, 11.
- Dřevo = rodový kmen, Stammbaum. A těm kolenóm (stupňům) móžeš srozuměti v onom dřevu napřed, jestot jest napsáno (namalováno) 65, 21.
- Druhdy = někdy, časem, interdum, zuweilen, dann und wann, 140, 26. 249, 32.
- Druhý = jiný, alter, 228, 33.
- Druhýnáctý (druhý nad desátý) = dvanáctý. V druhémnáctém rozdělení 219, 1.
- Družec = bližní, Nächster, 116, 34. 241, 6. Protiv Bohu neb svému družci 242, 14.
- Drzest = drzost (cf. celest = celost), smělost, opovážlivost, temeritas, Keckheit. Snad se drzesti bojéc 291, 1.
- Držimější (comp. adj. držimý) = držemný, pevný, haltbar, fest. Paměť držimější 271, 4.

- Duš (*gen. plur. subst.* duše) = duši (*rkp. čís. knih. má dvakráté duš = duš*), 105, 22. Pracných duš 275, 17. Spasenie duš 284, 10.
- Dvanáďcet (dva nad deset) = dvanáct 12, 13.
- Dvornost = podivnosť, curiositas, 11, 23. Škodné dvornostě (*pro dvornosti*) 170, 31. Leckakých dvorností nových vymýšlenie 242, 28.
- Dvorný = podivný; curiosus, wunderbar 170, 27.
- Dvorský = höflich, höfisch, aulicus, 84, 38.
- Ě, *interj.*, ježto znamená nějaký zármutek = ach, weh, eheul (*v rkp. čís. knih. i v mus. psáno vždy ee na znamení délky toho slove*). Ě bych se rozlúče s tělem i byl s Kristem! 50, 32. 137, 39. 220, 29. Ě běda mně! k čemu sem se narodil na tento svět? 271, 12. 272, 39.
- Ěž, *conj.* = že, dass (*dle Jung. ex relat. ježe = qui*). Ěž-tě = že jest, 282, 35.
- Já (*srov. něm. ja, nynější české jo, luž. haj*) = ano, sane, 275, 26.
- Jakýž takýž = nějaký, jaký kolivěk, talis qualis, irgend ein, wie immer beschaffen, 179, 38.
- Jalová = neplodná, 293, 34.
- Jamž = kamž, wohin, 277, 14.
- Jeden. Nejsmť i jeden mistr = nejsemť nižádný mistr, 286, 11.
- Jedné, jedno = jen, jenom, tantum, nur. Jedné to měj v obyčejí, aby se pilně na mě rozmýšlel 277, 29. V sedmi nebech v každém jedné jeden planeta 304, 16. Že jim jedno duchovnie věc vonila 289, 43.
- Jedva = ledva, vix, kaum 278, 15.
- Jehněd, u, *m. collect.* = bernšky, kočičky, amentum, Kätzchen an Bäumen, 307, 25. V květnú neděli světie jehněd 309, 24.
- Jeli = jali, a *verbo* jieti, jmüti, gefangen nehmen. A by ho ti byli jeli, nebyl by tiem mnoho ztratil 264, 21.
- Jelikž, jelikož. Způsobí s tolik, jelikž (tantum, quantum) jemu jest přezřieno 11, 15. Že chudým nemohú škoditi tolik, jelikž by rádi 148, 12. Jelikž miluji, s tolik jest mé (quantum — tantum) 34, 13. — §. Toлик bude ďablových vladaróv mieti, jelikož v něm hřiechóv bude vévoditi (tot — quot) 50, 20. Jelikž kto přišel jest k té milosti, s tolik jest přišel k svrchování 181 1. — §. = pokudž, in wie fern, 20, 29. 162, 26. 187, 33. 216, 7. — Jelikož k něčemu = co se čeho dotýče, in Betreff, rücksichtlich, bezüglich, quoad, 151, 11. 229, 34. 281, 28. Nemni, byť Buoh neuměl nové, jelikož k nám, a neslychané vymyslití muky 282, 18. Že mše, jelikož k oběti božieho těla i k modlitvám, vždy jest svatá 283, 25.
- Jeliž = leda, leč, nisi, 57, 38. Od najnižších počnúc, až se jeliž u nejvyšších měli bychom staviti 178, 6. Odtud nevyjdu, až jeliž zaplatím do poslednieho orta 278, 26.
- Jerarchie = hierarchia, svatý řád, svatovláda, 118, 18.
- Jenž (*acc. masc. pro jež*). Hřiech přirozený, jenž táhnú skrze své otce a matery ot Adama 209, 34. Podlé obyčejie dřevních lidí dobrých, jenž sú byli nám zóstavili 215, 24. 257, 38. 295, 11.

- Jerusalém, -ě, *m.* V Jerusalemi ohraženém 138, 29.
- Jí (oči, *pro* jú obů, *gen. dual.*) = jich. Kdyby svoji vnitřnie oči (*acc. dual.*) odvrátili od věcí nestatečných tohoto světa, a povzdvihli jí (jich) k spatření věčného života věci 46, 8.
- Jistina = věc jistá, nepochybná, *species facti*. Ktož byde s tú jistinú popaden smrtí, žej' stál na levici, i v súdný den postaven bude na levici, právě jako s jistinú zloděj přiveden bude na odsúzení 22, 23.
- Jistost = jistota, Sicherheit, Gewissheit, 192, 31.
- Jišelek, -lka *m.* (*dem. subst. jišel*) = jicha, brodium, 39, 6.
- Jmáta (*dual.*) = máte, 94, 30.
- Jmě, *gen. jmene n.* = nomen. Sám nevěda jmenem (jmenovitě, namentlich), čeho žádá 188, 33. Což koli budete prositi u mé jmě (in meinem Namen) 222, 29. Každý farář má své osadě kázati světití toho svatého den, ve jmě kteréhož jest založen jeho koštel 241, 35. 246, 7. 253, 17.
- Jmieti = mieti, míti (*obojího všickni rukopisové užívají bez rozdílu*).
- Gloza (*a graec.*) = výklad zatmělého smyslu, die Glosse, 135, 7.
- Halže (*a germ. Hals*) = opona okolo krku, Halsband, monile, 252, 35.
- Helmbrecht, *m.*, helmbrechtice, *f.*, helmbrechtňý, *adj.* *a germ. helmberchtigt, kdo právo má k sedání čili k turnajím*) = frejovník, prostopášník, zhýralec; *a též frejovnice átd. Helmbrechtne panny ovšem světské* 61, 23. Helmbrechtňá žena 99, 3. Helmbrechtne hospodyně 102, 21. S najhelmbrechtňějšími chtieti rúcha drahá aneb kroj mieti 165, 24. Často ponukne črt svým helmbrechtóm a helmbrechticiem, aby také šli do kostela, aby lidem překázeli náboženství, spolu se chechcíc, spolu ryčiec, aby lidé jim se dívali, v jich kráse a v hrdostí oči pasúc 203, 29. *Převzděný smysl slova tohoto dáva jisté svědectví, jací byli tehdá mravové stavě vyšších, ješto se s rytířskými činy obírali.*
- Hladovit = hladovitý, hladový, esuriens, 262, 12.
- Hlíza = boule morová, Pestbeule. Skoře-li hlíza přijde neb jiná smrt 206, 36.
- Hlúbě = hloub, hlouběji, 240, 15.
- Hněvník = protivník, 57, 25.
- Hod = svátek, tempus festum, Feiertag. *V původním smyslu slovu hody jen. svátky vánoční, v širším pak užívá se toho slova i při velikonočních a svatodušních i jiných svátcích.* 160, 12. 169, 7. 241, 16. 22, 24.
- Hodují, *adj.* = hodný, co v hod jest, průměrný, aptus, conveniens, passend, schicklich. Viera křestanská má hoduje býti 8, 9. 11, 38. V hodují věci šlechtnost záleží 103, 36.
- Holý plat, *t.* takový, kterýž se v žádném něčeho držení nezakládá, *census purus*, 154, 18. Všehrd (V, 4, str. 204) vysvětluje jej takto: Z té příčiny slove holý plat, že jest bez panství a lidí bez skutečného držení.

- Horliti z čeho = pro něco svou nevoli na jevo dávatí, eifern, 311, 24.
- Hořká 277, 12. Když jim přijde hořká t. smrt.
- Horúcie železo z ohně vyamúc, dávali v holé ruce 148, 3, t. soud boží ohněm, Feuerprobe. (*Obšírně o tom v Archivu Českém II. str. 103: Řád práva zemského, čl. 53.*)
- Hospoda (*cf. sl. gospod*) = pán, hospodář, 32, 17. 110, 37.
- Host = cizinec, Fremder, Ausländer. Smlúvy města aneb kraje některého ani domácí člověk, ani host nemá zbořiti 164, 27.
- Hrabina (*inde dem. hrabinka*) = hraběnka, Gräfin, 149, 18.
- Hřbieti = pohřbenu, pochovánu býti, begraben liegen, 281, 34. Když jsta dva manžely spolu hřbila 310, 41. 311, 7.
- Hřiechóm. Ta núze teskná smrti bude očistěníe hřiechóm (*für die Sünden*) 269, 39.
- Hrozný = velmi veliký, náramný, ingens, gewaltig, erstaunlich. Zdáloj se nemúdrým lidem v oči, by oni (mučenníci) mrúc, nepokoj měli: nalit měli brozný pokoj v své mysli 132, 18.
- Hubenstvo = bída, nouze, calamitas, miseria, Elend, Jammer, Mühseligkeit, 274, 5. 301, 12.
- Hubený = ubohý, bídný, miser. O spomoz své dušici hubené 275, 20.
- Huhliti = kvíliti, upěti, heulen, 278, 34.
- Húz = houžev, provaz, funis, restis, 274, 3.
- Húževnost = skoupost, skrbnost, tenacitas, Kargheit, Knickerei, 165, 14.
- Hyběti (*iterat. verbi hynu, ol. hybnu, rus. gibnu*) = pojíti, zahynouti, perire, zu Grunde gehen. Paklit vdova pojme muže, an má děti, a ona druhé, všem hyběti (t. jest = všickni musí zahynouti) 84, 10.
- Hykánie = jistý způsob posmívání (*cf. jigati, jikati, hyhati = křičeti jako osel, rudere, gigagen*), 117, 17.
- Hynšt (*a germ. Hengst*) = hřebec, oř, kůň, caballus, 256, 11.
- Hýřiti = blouditi, irren. Ktož žádá s světem pokoja, velmě hýří 132, 1.
- Hyzditi = haněti, tupiti, vituperare, damnare, tadeln, 134, 10. 154, 36. 225, 39.
- Chlípa = chlípnost, bujuost, lascivia, 171, 10.
- Chřbet = hřbet, 121, 6.
- Chřiedne = chřadne, 93, 7.
- Chuknúti = dechnouti, fouknouti, hauchen, blasen, 227, 27.
- Chuzší (*comp. adj. chuzí = chudý; cf. mlazí*) = chudší, 268, 28.
- Chybati = pochybovati, dubitare, zweifeln. Ješto pak nemúří chybají, kudy to přicházíe atd. 217, 3.
- Chyřec, -rce = chytrák, úskočník, Schlauer, Verschlagener, 148, 11.
- Inhed, inhede, *adv.* = ihned, i hned, statim, mox, 160, 35.
- Kaký = jaký, qualis, wie beschaffen. Kací jsme my 196, 32.

- Kázanie** = přikázání, poručení, Gebot (*diff.* kázanie = řeč duchovní, Predigt). Nevědění kázání božích 199, 36.
- Kázati se kým** = káti se, sich an Jemanden ein Beispiel nehmen. Hodné jest pannám kázati se oniem synem Davidovým 77, 14.
- Když tehdyž** (*slc.* kedy tedy) = dřívě neb později, über kurz oder lang, 2, 29; 104, 18.
- Ké, kéž, kéžt** (ký-ž-t) = kterýž. Zdali vie kto, kéž jeho otec, než věrú? 7, 21. Kéžt jsú najhorší, tit je (úřady) najspieš zakupuj 149, 25. Rád bych o hřiešiech tuto pomluvil, ké jest smrtnelný a ké všední 240, 14, 15. Ké jest který hřiech 243, 28. — §. *interj.* = ó by! utinam, wenn. I kéž vás nyníe posměvači ukárají; ké vás nuzie nebohobojní protivníci! 306, 18. — §. = zdali, čili, num, an. Řekl Hospodin Mojžiešovi: „Pojmi Arona, bratra svého.“ Kéž (zdali) jest řekl: pojmi jiného? 44, 14.
- Klam bláznový** = žert bláznovský, 111, 32. Řiekaji jak z klamu (z žertu), ale poň na pravdu chýlé 149, 1.
- Klamati kým** = své žerty z koho mítí 65, 7. 102, 29.
- Klásek** (*dem.* a klás, *cf. germ.* Glosse) = žertík, vtipek. Přímluvky dvorské s kakýmis klásky 75, 23. 84, 38. (*Jungmann ve Slovníku svém píše* klasky, klasek; *analogie však vede k tomu, by se a protáhlo, sr.* pás, pásek; mráz, mráček; hrách, hrášek; kloub, kloubek *ald.*) Ješto čas svého života zrávie v kakýchs klásciech, v řečech marných, nekázaných, aneb v kteréž koli marného utěšení kratochvíli 270, 28.
- Klástí piesni** = skládati, dichten, 128, 10.
- Kláti** = v kolbě zápasiti, 252, 30. *Cf.* kol *et* kolec.
- Kletva** = kletba 27, 35.
- Klín sukně** neb pláště, t. přední díl toho roucha do jedné ruky sebraný, plica, sinus, Schoos im Kleide, 148, 18. (*O tomto pořadu práva obšírněji viz v Archivu Českém II. str. 88: Řád práva zemského čl. 19.*)
- Klizenie** = cidění, čistění, purgatio (*a* kliditi, *slc.* kluditi, *cf.* kloudný = čistý, pěkný). Pustiti od klizenie pilného svých vlasův 75, 24.
- Kněž, -i, knězie**, (kněžjé) *collect.*, = knězi, sacerdotes. Brániet práva kněži (*dat.*) 84, 22. Protiv kněži 171, 23. 219, 27. Třiedníkom aneb jiným kněži 239, 14. Jedni jsú lidé urození, druzí knězie světská, třetie duchovní *atd.* 262, 4.
- Kochati se** = těšiti se, radovati se, sich freuen, 276, 28. 279, 29.
- Kól, koli, sive kole, i** = kolba, potýkání kolcá, klání, Stechspiel, certaminis ludus. V koli jednoho kruha oděníe nenie, by byl k boji užitečen 166, 18.
- Koláč** = dar, úplatek, užitek, donum, munus. Koláčem jsa oslepen (*súdice*) 146, 33. 159, 32. Ješto vši obcí k škodě v městech bratrstva přehlédaji na koláči (gegen Bestechung) 160, 23.
- Kolec** = kdo v kolbách čili v turnajích kúle, zápasí; zápasce, Turnier, 98, 38.

- Koleno přibuzenství = stupeň, gradus affinitatis, 65, 20.
- Konvrš = bratr zákonní, prostý mnich, Laienbruder, Klosterlaie, 129, 10.
- Kopa t. grošů českých, kteráž s prvopočátku byla za jednu hřivnu stříbra, talentum, eine Mark. Sto kop 137, 33.
- Koráb, i m. = loď, navis. Na moři v korábi 232, 17.
- Korábový = korábní, Schiffs-. Dsky korábové 232, 18, 28.
- Kostel = církev, pak i také chrám; sr. lat. ecclesia a něm. Kirche v. obojím smyslu.
- Kra = kus, frustum, massa, Klumpen. Tři kry zlata 256, 16.
- Kradba = krádež, Diebstahl, 247, 13.
- Kralovati. Ať nekraluje (nekraluje) hříech u vašem těle 50, 24.
- Kramol, m. (cf. rus. kramola = boufe, seditio) = svár, rozbroj, 65, 9. 84, 10. 91, 33. 265, 3.
- Krasšie (compar. adj. krásný) = krásnější; krasše, adv. 33, 20.
- Krátká chvíle = kratochvil, příjemné ukrácení času, Kurzweil, Zeitvertreib, oblectamentum, 228, 27.
- Krčma = hospoda, taberna, caupona, Wirthshaus, Schenkhaus, 157, 16.
- Křečný = hrubý, rezný, crassus, grob. Rúcha z křečného hrubého plátna 302, 38.
- Křivda = nepravda, lež, klam, Unwahrheit, Lüge, 193, 7.
- Krumfest (a germ. Grundfeste) = základ, fundamentum, 79, 37.
- Kto je vie = kdo to ví, kdo ví, 69, 28, 29. 84, 11. 104, 7.
- Kuklík = kuklice, kukla, přikrytí hlavy, z něhož jen tvář a oči vyhlédaly, die Kogel, Kogelhaube, cuculus. Mnohé panie pojdu bujně k oltáři s krošem (na ofěru) v svých kuklíkách okovaných 252, 34. V invent. Jar. Kapouna ze Sojškova 1541 jmenuje se též: Kuklice zelená s perlami.
- Kumpleta (a lat. completa sc. dies). Pak k skonání dne mají (kněží) pěti hodinu, již říkají kumpleta 229, 6.
- Kvasiti spolu = spolu jísti a pít, convivari, 4, 33. 229, 24.
- Lacin = lehké ceny, nevážný. Budú se mi lidé smíeti, budu jim lacin (t. budou mě lacino vážiti, sie werden mich gering achten) 30, 39. 77, 33.
- Lajk (a graecolat. laicus) = člověk neposvěcený, obecný, profanus, ein Laie, 228, 4. Lajk světský 229, 11.
- Lahoditi o někom = pochlebovati komu, Jemanden schmeicheln, blandiri, 244, 10.
- Lakomstvo = přílišná žádost zboží a statku, avaritia, Habsucht, 128, 29. 184, 7. (diff. lakota).
- Lakota = přílišná žádost jedení a pití, aviditas, voracitas, Frass und Völlerei, 128, 29. 184, 14.
- Lanzovati = landovati, potulovati se po zemi (a germ. Land; cf. lamsalář, lanfalář a germ. Landfahrer = Landstreicher, tulák, poběhlec). Toj' snad pro ty řekl (Kristus), ježto lanžiji (lanžují) pochlebují, aby jim dávali 256, 39.

- Léc eti = léceť, líknouti, léčky strojití, aufstellen, 144, 9. 161, 27. Každému léceji osidla 196, 17.
- Lecí, (3. plur. praes. verbí letěti) = letí. Jiskry jako lecí v plameny 278, 32.
- Lehky = pošeptmo, leise, 13, 15.
- Lenstvo = lenost, 31, 35. 128, 30.
- Lepí (*compar. adj.* lepý = pěkný, *pro* lepěji, lepější) = lepší, 53, 34. Lepí jsem za to život dada (t. raději bych za to život dal) 116, 17. Ten by lepí byl (ten by byl lépe učinil), by byl nikdy nerozdával 256, 36. — §. Lepíž lepíž = lepší a lepší. Aby vzdy den ode dne byl lepíž lepíž 182, 25. — *Adv.* Lépež lépež, 296, 41.
- Lh ostajný = bez péče, bez práce, delicatus, ignavus, gleichgültig, sorglos. Ta vdova, ještěj' vše věci osifela, proto nebud lhostajna; ale pracij postem a modlitvami 89, 32.
- Lhota = lhůta, statek na jistý čas od platu osvobozený, *med. lat.* libertas, 159, 25, 27.
- Liknovati se = leniti se, zpěčovati se, gravari, recusare, zögern, Bedenken tragen, 96, 41. 192, 14. 225, 26.
- Liš (*cf. rus.* liš) = právě, grad, just, so eben. Že pro ně (t. pro své rúcho) před svým Bohem nemohú, nechtie liš, kleknúti tělem svým 215, 18. Strýc mój postil liš se jest, či liš které mieval utpenie poň ve čtvrtk, aby jat nebyl 264, 19.
- Lišice, e, f. = přílišnost. Lišice nenie dobra = nimium vitiosum, 103, 37.
- Lopot, i, f. = lopota, péče, aerumna, Kummer, Mühseligkeit, 63. 25. 69, 27. Lopot rozličná 74, 4. 249, 4. 285, 9.
- Lúčiti = děliti, separare. Práce manželské se bojíte, aby vám z paměti Boha nelúčila 74, 17. 275, 10.
- Lúčiti kým = klamati koho (*cf.* ludba = klam; ludař = podvodník). Když jest zlé lúčiti lidmi křivými sliby, horšiet jest lúčiti Bohem 75, 6.
- Lutový (*cf. lat.* lutum) = slabý, netrvalý, schwach, vergänglich. Má naděje lutová jest jako dým, jenž vietr vschopí a rozedme 273, 8.
- Malichný = maličký, sehr klein. Malichná dírka 217, 8.
- Mandragora = Alraun, Tausendschön, 127, 11. Viz Strýček.
- Mát, *gen.* mateře. Materám zvláště to příslušie 105, 27.
- Materný = mateřský. Materná počest. 289, 25.
- Menovati = jmenovati, 243, 35, 39. (*Obojího se ve všech rukopisích užívá bez rozdílu.*)
- Měšéček (*dem. subst.* měšec) = váček, torbička, marsupium, 78, 10.
- Mílosrdie = milosrdenství, Barmherzigkeit, 186, 21.
- Milovati. Bude-li dobré míloval (*fut. perf.*, si amatoris fuerit), 22, 37.
- Mina svatá = Joannis amor, svatojanské koření, třezalka obecná, Hartheu, Johanniskraut, 308, 30.
- Misati = mizeti, tabescere, schwinden. Přirozenie lidské vzdy miše a mdlé (vzdy mizí a mdlí) 218, 13. Člověk z neprázdní při rozličných věcech světských vzdy miše v náboženství 218, 18.

- Mistrovati vína = strojiti, den Wein verfälschen, 170, 39.
- Mistrový = co se dotýče mistra, mistrovský, 268, 5.
- Mkytati (*per metath. ex kmitati*) = schweben, vorschweben, sich schnell bewegen. Běh onoho světa jako by mi se mkytal před očima mé mysli 278, 16.
- Mládec = mládenec, mladík, juvenis, Jüngling, 202, 3. 271, 7.
- Mlazi = mladý, *compar.* mlazší. Byl sem mlazi, a již sem se sstaral 29, 25. Po tom poznají všichni, že jste mlazší moji (meine Jünger) 37, 22. 290, 2.
- Modlva se (*1 dual. imperat. verbi* modlití se) = modleme se (my dva) 93, 19.
- Modlitva = modlitba. (*Takto ve všech rukopisích psáno bez výjímky; jen rkp. cis. kn. XVII. D. 31 mívá také modlitba.*)
- Mohutý = mohutpý, bohatý, vermöglich, wohlhabend. Lepí mohutý sedlák, než vládyka chudý 176, 26.
- Mohútnost = mohoucnost, potestas, Macht, 294, 6.
- Moši, muši = musím, debeo, 278, 9.
- Mrzkost = mrzutost, Verdruss. Ač zlý skutek mrzí mě v mém bližním, ale on mě proto mrzeti nemá, a tu mrzkost mám ihned pustiti s mysli 259, 18.
- Mrzutý = mrzký, ošklivý, foedus, sordidus, leidig, haesslich. Mrzutá země 288, 4.
- Mučenníkovy = mučennický, Märtyrer -. Koruna mučenníková 209, 18.
- Mútití se, smútití se = rmoutiti se, zarmoutiti se, 105, 20, 21. 252, 12.
- Mysl = duch, animus. Mysl vznesená = hrdý duch, superbia, Hochmuth, 127, 29. — §. = smysl, obsah, Inhalt. (*Takto*) znie mysl toho (těch slov) 292, 32.
- Myslce (*demin.*) = mysl, Sinn, Gemüth. Myslec lehká a nečistá, aneb hrdá 99, 18. Aby otcové nebyli protiv synóm lehké myslce 99, 31.
- Myslivost v lovech = Jagdbelustigung, 166, 22.
- Mýto = muta, Mauth. *Rukopis mus. I. C. 11. v čl. 67 dří o tom takto:* Mýta také mohou spravedliva býti, když jest z ustavenie kniežecieho kde dáno pro některú potřebu: jako aby mosty neb cesty opravovali, udělali, cest ostřiehali, lidi k tomu chovali, a náklady činili na to, když by toho potřebie bylo.
- Nad nemocného jíti s božím tělem = k nemocnému, 215, 8.
- Nadati co čim = svobodami, důchody opatřiti, obdařiti, beschenken, dotiren, stiften. Nadati kostel 230, 8.
- Nají, *gen. dual. pron. pers. pro* najú. Když nají (nás dvou) tak budete milovati 43, 34.
- Nájmie, nájem = mzda za propůjčení, 127, 9. 174, 26. — §. Za svú práci nájem vzíti 172, 37.
- Najposled = nejposléze, naposledy, 76, 21.
- Najstrašší, *superl. ab inus.* strachý = strašivý, strašlivý (*cf.* plachý, plašivý). Najstraššé (nejstrašlivější) zufanie 136, 4.

- Naházeti se, *frequ. verbi* nahoditi se. Často se to naházie 8, 35. 83, 16. 158, 10.
- Nalezti mezi stranama, t. za právo, zu Recht erkennen, 148, 28.
- Nalit, *adv.* = totiž, anot; rychle, nenadále, ecce, flugs. On mienil, chtě z toho mieti utěšení: nalit túhu s hořem mieti bude 10, 34. 132, 18.
- Naložiti komu krivým súdem (t. o soudci) = pomáhati komu, státi s kým, a partibus stare, es mit Jemanden halten, 146, 26.
- Na'nom. A to teprv uzrie na'nom (na onom) světě 203, 24.
- Napadnutí koho = připadnouti na koho z nenadání, invadere, corripere, befallen, überfallen, 277, 5. (*Inde* nápast, nenadálá zlá příhoda, nehoda, Zufall, Unglück.)
- Napsati dřevo (t. rodový kmen) = namalovati (*cf. Pass. mus. rkp.* psáti obraz = malovati) 65, 21.
- Naraditi = přemluviti, raděním k něčemu pohnouti. Tak jest soběvolně hrdá člověče mysli, že snáže dá se naraditi, než bezděky přinutkati 99, 24.
- Narázeti se, (*forma frequ. verbi* naroditi se) = roditi se, nasci. Lépe by mi se bylo stalo, bych se byl nenarázal 273, 36.
- Natřieti se dobře nedostatkem = mnoho nedostatku zkusiti, 256, 23.
- Návaz = vlastně věc nějaká navázaná, alligamentum; dále pak jistý způsob hádání zvláště z drobů čili z vnitřnosti, hariolatio, Wahrsagerei. Baby jedna mimo druhú mistrjuje svá kúzla, aneb své čáry a vědma jakás a návazy, chtěec každá slúti múdrá 93, 9.
- Né = ano, anobř, nébř, ale, imo, ja (*rkp. císař. knih. píše bez výjimky vsude* nye = né; *rkp. mus. nec* = né). 24, 28. 71, 26. 72, 11. 75, 24. Vidáme, že vdovy s dobrým statkem jdúc za druhé muže, bývaj v hoři, i muže jim nepomohú: né skrze muže bývaj v hoři 84, 6. 136, 5. 197, 13. 205, 2. 212, 31. 225, 19. 246, 31. 287, 6. 302, 8. 304, 27.
- Nebojatý = nebojácný, smělý, ohne Furcht. Pakli dobrota nemož prospěti, má pán moc práva proti nebojatým (t. smělým, vzdorným) ukázati 153, 14.
- Nebrzo = nenasadno, z těžka, nicht so bald, 105, 2.
- Nečestě *adv.* = nečasto, málo kdy, selten, 225, 5.
- Neda = leda, leč, ausser, 62, 9. 136, 21. Nedbaj, nebudeš-li z největších svatých, neda tam (v nebi) za dveřmi byl 206, 34. 250, 20. Neda den za dnem minul 271, 8.
- Nedojpie, n. (ne-do-čhápati *cf. ne* jápný = nechápavý) = nedomysl, neočekávání, nenadání, Unverhofftheit. Lécejc jim chytré řeči z nedojpie (z nenadání, ex improviso, unversehens) 144, 10. 273, 19.
- Nedostatečný = kdo nemá dostatku, nuzný, chudý, 254, 19.
- Nedostatek = nedokonalost, Mangel, Gebrechen. Zkáza a nedostatek slunce neb měsiece 141, 34.
- Nedošlý. Muž múdrý, neb nedošlý (t. na rozumu = nemúdrý); však má nad vámi (ženami) panovati 104, 8.

- Ne chajť *pro* nech at, necht 303, 37.
- Některaký = některaký, irgend einer, 291, 21. 296, 26.
- Několikem (*pro* několikému a několiký) = nejednomu, etlichen, aliquot. Lépe jest, několikem pomoci z núze, než jednomu dáti přieliš 256, 4, 9.
- Nekrasší = méně krásný, škaredější, 127, 1.
- Některde = někde, irgendwo, 267, 26.
- Některdy = někdy, manchmal, dann und wann, 55, 16. 155, 32. 219, 18. 225, 28.
- Nelepota = ošklivost, ohyzdnost, 38, 28.
- Nemněný (*part. pass. verbí* nemnieti = nedomnívati se, neočeká-
vati) = neočekávaný, inopinatus, unvermuthet, ungläublich. Aby Kristus svú velikú, a až nemněnú dobrotu ukázal 213, 32.
- Neobsežitý = neobsažitelný, neobsažný, incomprehensibilis, un-
greiflich. Múdrost boží neobsežitá 304, 27.
- Nepodobně, *adv.* = mimo vši podobu, nerovně, ungleich, 104, 15. Čím nepodobnějie kto k běhu přirozenému učiní (t. čím se to méně s během přirozeným srovnává) 246, 3. Bude trpěti ne-
podobně více na onom světě. 261, 14.
- Neprázden býti s čím = zaneprázdněna býti, beschäftigt sein, 150, 14.
- Neprázdeň, -dni, *f.* = zaměstnání, práce, negotium, Geschäft. V prázdni i v neprázdni 105, 26.
- Nepřípravný = nepřipravený, unvorbereitet. Vida se nepřipravna (= nepřipraveného) 223, 15.
- Nerodný (*vulgo* nerůdný = mrzutý, nevrlý) = nechtivý, neochotný, nebulosus, unwillfährig. By nenašel tebe tak nerodna (nerodného) 126, 5.
- Nerodte býti = nechtějte býti, 113, 8. Nerod více hřešiti 234, 36.
- Nesličný = škaredý, hässlich. Bychom v nesličné rozkoši libosti nejměli 198, 27.
- Nesličnost = nectnost, vada, nevhodnost, vitium. Jakož přieliš mnoho, takéž přieliš málo v každé věci jest nesličnost, a jen v ho-
dují (hodné) věci šlechtnost záleží 103, 36.
- Nesnad, *adv.* = s těží, nelze, nicht leicht. Dojde-li (hospodyně) této patery věci, nesnad by jie muž jejie nemiloval 101, 19.
- Nesnadný = obtížný, difficilis, schwer. Všej' jemu trpěti nesnadno 80, 1. — §. = svévolný, tvrdošijný, contumax, widerspänstig, stätzig. Nesnaden hospodě (svému pánu) býti 159, 22.
- Nespieše = nesnadněji, nicht so bald, nicht so leicht, 180, 30.
- Nestateč, *i, f.* = nestatečnost, nestálost. Ženy, ješto jsú lehké mysle a nestatečné, nemohú pokory jmieti, donidž své nestateči neostanú 103, 9.
- Nestatečnostka (*dem. a* nestatečnost) = slabost, mdloba, im-
becillitas, 85, 2.
- Něterý = některý, 120, 22. 161, 24.
- Nětiše = Agnečka, Anežka, Agnes, 76, 18.

- Netvárnosť** = potvornosť, deformitas, Ungestalt. Břidko viděti dábelskú netvárnosť 278, 17.
- Neuctiti koho** = verunehren, 169, 6. Kdyby miesta neuctil posvátného 169, 8.
- Neúmorný** = co nejde v míru, co se nedá měřiti, nesmírný, immensus, unermesslich. Neúmorný Bůh otec, neúmorný syn, neúmorný duch svatý 14, 27.
- Něvdom** = v něčem, 148, 32. 176, 29. 199, 8. 201, 29. 269, 27.
- Nevěsta** (cf. pol. niewiastka, rus. nevěstka, serb. nevěsta) = žena synova, snacha, synová, nurus, Schwiegertochter, 90, 18. (Cf. Šir.) — §. V dalším smyslu: žena potomkova. Že se jest spojil s nevěstú dřive, než by došlo kolene pátého 91, 10.
- Nexespánie** = nevyspání, das Nichtausschlafen, 225, 24.
- Niče** = nic 74, 34. 105, 21. Za niče koho míti, 126, 31. Žádný svého niče nejma 130, 12. 133, 8. Král o tom niče nevie 157, 9.
- Nikakéž** = nijak, nijakým způsobem, nequaquam, ganz und gar nicht, 141, 31. 145, 38. 164, 36. 251, 26.
- Nikdež** = nikdež, 122, 38.
- Nivčemž** = ni v čemž, v ničemž, 26, 34. V nivčem nemaje nádeje (*cum redupl.*), 276, 35.
- Nový** = letošní. Kdyby kto v nové pokúpil vše obilé 173, 35.
- Nožový** = od nože pocházející, nožní. Nožová rána 184, 34.
- Núze** = nádav, nátisk, Gewalt, Kummer, 91, 31.
- Nuziti** = soužiti, trápeti, 3, 17. Sámť sv. Pavel jest nuzil své tělesství, trápě je a v službu robě 260, 32. 306, 18.
- Nýti** = chřadnouti, mřiti, schmachten, sterben. Záviť, jež nyje v ciziem prospěšenství a raduje se u protivensství 183, 27. Když Kain nyl srdcem, závidě bratru 252, 11.
- Obakž** = však, přece, ostatně, 10, 20.
- Obdržeti sobě co** = výžádati, erwirken, 173, 25.
- Obec** = obcování, společenství, conversatio, Umgang, gemeinsame Sache. Všem křestanóm má zapovědiona býti s židy obec, i v trku, i ve všech věcech 157, 31.
- Obinúti se** (*pro ob-minúti*) = ujiti čeho, vyhnutí se čemu, effugere, entkommen. Řevu srdcem, žádaje se obinúti smrti, a nevie, bych ušel 271, 26.
- Oblastní** = obvlastní, zvláštní, singularis, 27, 4.
- Obláští** = obvláští, obzváští; *adv.* oblášt = zvláště, obzvláště, 106, 19.
- Oblepšijíc** = oblepšujíc, napravujíc, 106, 19.
- Obložit se čeho** = oddati se čemu, sich auf etwas verlegen. Aby se chudý žebřání neobložil 256, 21.
- Obluditi** = přivesti v blud, oklamati, fallo, decipio, täuschen, betrügen. To prodlévání méj obludilo, i jsem obluzen 274, 4.
- Obojek** (*pro obvojek, ob-viji*) = co se ovíjí okolo krku, límc neb okružl ženská, Frauenkragen, focale. V obojciech jako v halžích 252, 35.

- Obostřiti = vâkol ostré učiniti, zosťřiti, zuspitzen, 185, 11.
- Obrati = vybrati. Aby rozeznal, coj' dobré a co lepšie, aby věděl, co ohera 37, 3.
- Obraz peněžný = ražený peníz, geprägtes Geld, 160, 30. 161, 5. (*Rkp. mus. I. C. 11. v čl. 68. mluví zde o „peněžném kovu.“*)
- Obřítiti = obsypati, obruere, umschütten. Srdce, jež jest jen truchlostí, péčí, prací, lopotí zde jako obříceno 285, 10.
- Obvazovati se čím = zavazovati se k čemu, sich verpflichten, verbindlich machen. Aby se tím neobvazovala, by almužny činila sama 311, 32.
- Obyčej míti, v obyčeji býti s kým = obcovati, zacházeti, Umgang pflegen, 77, 12. 281, 4.
- Obyčejný = obyčejný, 158, 20.
- Obyknúti čemu = obvyknouti, zvyknouti, 175, 15. 201, 21. 206, 6.
- Očistiti. Bude-li se člověk vše věci obistil zde (*fut. perf. si se purificaverit*), do nebes pojde jeho duše 284, 19.
- Očistcový = co se dotýče očistce. Obistcový těžký plamen 302, 44.
- Očištění, vyčištění *et* očistění, vyčistění 301, 26, 29, 30, 34.
- Odběžné = odběžný statek, t. takový, od něhož kdo odběhne, jej opustí, derelictum, verlassenes Gut, Auctionsgut, 159, 21. *Rkp. mus. I. C. 11. čl. 67 dís takto: Odběžné na pána také spadá, a ten spravedlivě to ztratí, což běží před právem, chlé nesnaden býti.*
- Odčiniti = učiniti, by nebylo, napravití. Křivdu poslušným poučením odčiniti 20, 32.
- Odhryzati = odkousati; hryzením, vâdou se zprostiti. Čím pak méně žena má od sebe odhryzati muže 95, 42.
- Odivný = divný, podivný, 51, 35. 280, 37. Odivná radost, 207, 43.
- Odlévěti čím = prodlévati, odkládati co, aufschieben. Odlévěje svým obráčením 279, 26.
- Odloženie závině = dosti učinění pro zavinění, 259, 32.
- Odložiti co komu = odčiniti, nahraditi, dosti učiniti, genug thun, entschädigen, 20, 23. 259, 15, 23. Toho, by právem nedobýval kto dluhu neb odloženie závině, nenie člověk dlužen odpustiti, jeliž onen podlé svého statka odloží 259, 33.
- Odmysliti = myšlením odčiniti, z mysli zapuditi, aus dem Sinne schlagen. Ač zlé zamyslí, chce-li, móż skoro odmysliti 130, 37.
- Odpovědieti v čem = odřici se čeho, renuntiare, diffidere, absagen. Ktož o svých péči zamešká, u více jest odpověděl a horší jest než nekřestan 88, 3.
- Odpustiti komu co = dopustiti, dovoliti, concedere, indulgere, erlauben, zulassen, 134, 25. 136, 1. 167, 5.
- Odtucha = oddechnutí, odlehčení, potěšení, freier Athem, Erleichterung, Trost, 133, 26. 302, 47.
- Odtužiti sobě = potěšiti, ntěšiti se. Druzí v sboží tohoto světa odtužie sobě, nechtiec Bohem vnitř hledati utěšenie 243, 8.
- Odámrt (*rkp. čís. knih. XVII. A. 6 a rkp. mus. I. C. 11 píší:*

- odumrlé, *ostatní rkp.* odúmrl) = statek anebo právo pro smrt na někoho; jakožto na vrchního pána, případlé, bonum caducum, caducitas, Heimfall, anheimgefallenes Gut, 159, 11.
- Odvesti koho některé věci = od některé věci, 78, 37.
- Odvlačenie = odtažování, odkládání, Aufschub, 274, 1.
- Odvlačný = odkladný, aufschiebbar. Zpověď má býti neodvlačná (t. nemá se odvláčet, odkládati) 247, 38.
- Ohlechnúti (*a* bluch, *wt* poslechnúti *a* sluch) = ohluchnouti, taub werden. Ohlechše (*pro* ohluchše), nechťe slyšeti 230, 17.
- Ohoryčiti (*pro* ohorčiti?) = ohorčiti, zhorčiti. Najposledy vše se jim to ohoryči 103, 30.
- Ohýrati čeho = frech werden. Raději se božieho hněvu vázie, i ohyzdy před lidmi a hanby ohýrají (t. ohyzdy a hanby před lidmi nic neváží) 38, 24.
- Ohyzda = nečest, hanba, opprobrium, macula, Unehre, Schmach, 238, 1.
- Ochabiti čeho = ochábnouti, matt, kraftlos werden zu etwas, 183, 39.
- Okem k oku viděti Boha = von Angesicht zu Angesicht, 123, 31.
- Okojiti se čeho = ukojiti se, 128, 26.
- Okolo jíti s kým (*germ.*) = zacházeti, obíráti se, umgehen, Umgang pflegen. Lidé, jdúc okolo s světem 223, 27.
- Omrznúti = omrzeti. Co pak, když sobě muž s ženú neshovieta aneb sobě omrzeta? 69, 7.
- On se žel (*vocat. nom. propr.* Onseh?) 210, 33. *Rkp. mus. I. C. 13. dává jiné příklady:* „Ktož křtí, rci: Jenel neb Jakube! neb Duorol já tě křtiem atd.“
- Opak *adv.* = verkehrt, umgekehrt, 288, 7, 18. To jest rád pravý, ješto se nám zdá opak 288, 19.
- Oplynúti = utonouti, pryč uplynouti, weggeschwemmt werden. Řeka kakás velmē divná, že největší slon nemóž jie přebřísti a oplyne v ní, a pak beránek ji přebřede 142, 3.
- Oповěď = opovědění, insinuatío, Anmeldung, Ansage, 149, 28.
- Oprávati, oprávéti (*frequ. verbi* opraviti) = opravovati, 54, 22, 157, 35, 159, 26. Kdyby pak nechaje vína i oprával plěšky 172, 8.
- Oprávce = Schutzherr, Schirmvogt. Ktož by či oprávec byl, mohl by od něho také za to něco (nějaký úrok) jmieti 154, 22.
- Oř = kůň, Ross (*cf. stněm. ors*). Kolec často musí přezřieti oři některé jeho vášně, aby jemu v jiném pohodlen byl 98, 38.
- Oráčový = co se týče oráče. Díelo oráčové 169, 25.
- Ort (*a germ. der Ort*) = mince, kteráž obyčejně platila čtvrtý díl jině; peníz malé ceny, 278, 27.
- Osadni = kdo náleží k osadě, Eingepfarrter, 239, 14.
- Osieci = obsieci, obsáhnouti, umfassen, 25, 38.
- Ostati něco = nechati něčeho, něco opustiti, 35, 14, 279, 11.
- Ostnec (*dem. subst. osten*) = bodec, pobodec, stimulus, Stachel, 181, 18, 24.

- Ostuditi** = studené učiniti; *dále* zoškliviti, 38, 34.
- Ostydnaúti komu** = zoškliviti se. Chtiec jinú muži svému ostuditi, sama Bohu ostyde i všem svatým 38, 34.
- Oškřeknúti se** (*pro* oskřeknúti se) na koho = se skřekem na koho se obořiti, Jemanden mit Geschrei anfahren, 244, 3.
- Otdiel** = co se komu osudem za díl dostane, podíl, sors, Antheil. Těm najprv mám pomoci, ještě místa a času neb kterýchž koli věcí příčinú jsú mi jako z náhody kakýms otdielem přijednáni 255, 22.
- Otiežiti** = otázati, befragen. Otiež (*imperat.* = otaž) své myslí 285, 12.
- Otrušiti** = otrávití, otrúti, jedem napustiti, vergiften (*cf.* otrucha, utrejch). Pro tak malú libóstku, jež mnohými hořkostmi jest otrušena 73, 3.
- Otržeň** (*od* otrhnouti) = Falle, Fang. Vážnou jako ptáci na otržni 153, 1.
- Ovoce krásné hlédati** = krásné na pohled, 127, 10.
- Ozlatěti** = obrátiti se v zlato, za Gold werden. Čeho se jen dotekl, to vše ozlatělo 55, 28.
- Ožiti**, *frequ.* oživati = znovu živ býti, reviviscere, neu aufleben.
- Pakost** = škoda, zlé, protivensství, Unheil, Schaden, Widerwärtigkeit. Zlého ducha pakostí bývají ty nemoci 308, 21.
- Paměť** = památka, memoria, monumentum, Andenken, Denkmal, 137, 26. 218, 25.
- Páne v** = kotel pivovarský, Bräupfanne, 155, 24.
- Panování** = Obereigenhum, dominium. Mohu za ten úžitek (za to užívání) vzieti nájem, abych v svém domu dal bydliti, neb v rúše choditi, a panování nad tiem ostavi sobě 174, 27.
- Patanádstý** (pátý a nad desátý) = patnáctý, 248, 15.
- Pateř** (*z lat.* pater noster) = oščenáš, 45 *et sequ.*
- Pateřičky**, **pateřiky** = růženeček. Rozkoš v pateřčkách, v měščkách a j. 78, 10.
- Pě** (*part. act. verbí* píti) = pije, bibens. Člověk více jeda neb pě, než slušie 184, 17. Budeš mieti dobré bydlo, pě a jeda, což duše ráčí 230, 15.
- Peněžítý** = užitečný, einträglich. Žej peněžito býti rozumnu u práviech (t. že ten, kdo rozumí právům, má z toho peněžítý zisk) 150, 13.
- Peský et pesský** = zlý jako pes, nešlechtný. Břidké a pesské řeči 111, 32. Zlé řeči a nekázané aneb pesské 111, 38.
- Pěstový** = od pěsti pocházející, pěstní, Faust-. Pěstové rány, Faustschläge, 302, 39.
- Pětmezidoietma** (pět mezi desítima) = pět a dvacet, 274, 7.
- Pieti se** = pnouti se. Svým urozením nadeň (nad muže svého) se nepieti neb svým smyslem 100, 29.
- Pilný** = bedlivý. Než má tiem súdece pilnější (pilnější, bedlivější) býti, otazuje svědkov, zda by svědci podklesli se 145, 35.
- Plen** = kořist, praeda, spolia, Beute, Raub, 163, 17.

- Pléška** = plíška, rostlina, jinak také smetanka neb mlíč nazvaná, *Leontodon taraxacum*, Löwenzahn, Mönchsplatte, Kuhblume. Kdyby nechaje vína i oprával pléšky 172, 8.
- Ploštití daremné řeči** = pleskati, šířiti, schwatzen, plaudern, 244, 13.
- Po** = pro, um. Nikam sami nejezdíe po to (darum) 175, 20.
- Pobdíeti (po-bdíeti) cum et sine se** = cítiti, sentire. Ktož se pobdí, žej' kde smrtelným hříchem shřešů 220, 36. Ktož pobdí v svědomí hříech smrtelný 237, 13.
- Pobíjeti kým smiech** = smích sobě z koho tropiti, 100, 19.
- Poč (po-co)** = proč. Poč-li bychom vstali? 112, 4. Nikam sami nejezdíe po to (pro to) 175, 20.
- Počakati** = počkati. Počakaj (počkěj) 46, 13.
- Počer (part. praet. v. počieti, počnouti)** = počav. Hříechóv, kterýchž sej' zde nedokál, a počer se káti 282, 26.
- Počesi** = počasi, 54, 22.
- Počest** = čest. V počest koho míti = cítiti, honorare, in Ehren halten, 105, 3, 9. 189, 12. Počest tělesná 225, 17.
- Počestné** = dar v počest, Ehrengeschenk, 160, 11. *Rkp. mus. I. C. 11. v čl. 67 v tom málo se odchyľuje*: Počestné to slove, ješto lidé činie počest hospodě, když mezi ně přijede, aneb k některým hodóm přinesúc dary. To mohú páni od nich vzieti; ale jakž by to dobrovolné v právo chtěli uvesti, hřešit by.
- Podáviti** = násilí učiniti, 39, 6.
- Podmluvení** = podřeknutí se, verbis labi, das Verreden. Jeden na druhém láká leckakýchs podmluvení, jinak řeč popadna, než onen myslí 132, 39.
- Podmúti na koho** = dechnouti, Jemanden anhauchen, afflare, aspirare, 217, 16.
- Podobný** = slušný, vhodný, billig, angemessen, 149, 29. 154, 38. 156, 7. 195, 2. Aby se zpovíedal často, má-li komu podobně (vhodně) 35, 39. Podobné podlé božie spravedlnosti 301, 33.
- Podstúpiti koho** = na sebe, na svou sílu vzíti, sich unterwinden, auf sich nehmen. Tak lstivě a silně ďábel podstupuje, že onde chce v libé chvále podtrhnúti a v chlúbu zavesti 306, 4.
- Podtrhnúti koho** = ku pádu přivesti, oklamati, fallere, durch List zum Falle bringen, 306, 5.
- Pojičiti (sic. požititi)** = půjčiti, propůjčiti, popřáti, concedere, gönnen, gewähren, 151, 37. 258, 37. 259, 1.
- Pohodnúti** = uhodnúti, pochopiti, conjicere, errathen, 207, 45.
- Pohoniti k soudu** = pohnati, obeslati, citare, vocare in jus, vor's Gericht belangen, 148, 7.
- Pohřesti (pro pohřebsti) et pohřebiti** = pohřbiti, sepelire, 137, 23. 164, 37. 251, 16.
- Pohrzeti** = pohrdati, 227, 9.
- Pohýřiti v čem** = poblouditi, proviniti se, 21, 12. 152, 3.
- Pochop** = smysl chápací, schopnosť, capacitas, Fassungskraft, 194, 18. Jelikž mohl stñhnúti pochop duše jejie (Mariin) 289, 8.

- Pochotnosť** = chuť, Lust, Wonne, 195, 1.
- Pokanný** = kající, kajicný, poenitens, bussfertig. Jakož ono prvé želenie nenie pokanné, ani pokánie: takéž toto druhé, až jest pokanné, však nenie pokánie pravé 233, 39. 234, 1. Pokanná práce 263, 4.
- Pokázati koho** = pokárati, potrestati, strafen. Pokáží jeho věži (vězením) 283, 8.
- Poklamávati kým** = šertky sobě z koho tropiti, 132, 4. (Vis Klamati.)
- Poklínati sebe** = zaklínati se, durch Flüche betheuern, sich verwünschen, 108, 25.
- Pokora** = pokofení, Demüthigung; t. jistý obřad, kterýmž vraždilník smířiti se mohl s pokrevnými zabitého a osvoboditi se od jich pomsty, 203, 19. V jednom rkp. l. 1511 nařizuje se o tom takto: Aby tu pokoru učinil, by si bez pasu na hrob křížem lehl, a bratr (t. zabitého) N. aby meč mezi jeho plece koncem dolů držel, a třikrát aby se jeho otázel: „Již-li jsem tak mocen hrdla tvého, jako's ty byl hrdla bratra mého?“ A P. aby řekl: „Již ale prosím pro Buch, živ mno!“ A N. má říci: „Živím tě pro pána Boha,“ a má jemu odpustiti.
- Pokrčenné** = krčenné, daň z domův krčemuřch, Abgabe von Sohenkhäusern, 157, 15.
- Poláti komu** = slovy kárati koho, ein wenig schelten. Jako jest svému, poláv, odpověděl apoštolu 292, 41.
- Polepšávati** = polepšovati, frequ. verbi polepsiti, 137, 11.
- Poluđiti se** (cf. rus. poluđat' sja = acquiri) = zvrhnouti se, zdati se, gerathen. Kto je vie, kak se poluđie (t. děti) na smysle? 69, 29. 104, 7.
- Pomluva** = promluva, řeč, rozmluva, 112, 7.
- Pomnieti**. Že jeho známí i přátelé budú naň tiem lépe pomnieti (vzpomínati) 281, 30.
- Pomoc** = plat ku pomoci, Beitrag, Beisteuer, collecta extraordinaria, 155, 28. *Pomocem přičítá Štítný v rkp. mus. I. C. 11, v čl. 67, počátek berné v Čechách*: A tak zde v Čechách tiem obyčejem vznikla ja berné. — §. pomoc míti = moci, valere, können. Mezi těmi (Serafíny) a Bohem nenie jiných duchův, skrze něž by oni pomoc měli znáti a milovati Boha 122, 16. 180, 2. 192, 7.
- Poň**, poně = snad, tuším, forte, forsitan, vielleicht, etwa, 93, 3. 111, 35. 137, 20. 149, 1. 254, 26. 264, 19.
- Poněť** (po-ně-ť cf. po) = pro něž, pročež, 5, 18. 134, 2.
- Poněvadě** = poněvadě, quia, weil, 4, 27. 25, 17.
- Poprava** = právo souditi, správa soudní, soud, jurisdictio, iudicium, Gerichtsbarkeit, Gerichtsverwaltung, 168, 1.
- Popravce** = ten, jemuž náleží správa soudní, Gerichtsverwalter, Gerichtsherr, justiciarius, 168, 1.
- Popravovati** = poprava čili správa soudní vykonávati, souditi, 168, 7.

- Poprchnúti, připrchnúti = poprášen býti, bestaubt werden. Kdyby obraz poprchl (připrchl) prachem 302, 12. 14, 17.
- Poprslek = paprslek, papršlek, paprsek, radius, Strahl. Sluneční poprslek 78, 5.
- Poprzníčko (*pro* poprzněníčko) = malé poprznění, poškrvnění, 291, 26.
- Pořiedně = pořádně, 102, 8. 220, 20.
- Porokovati komu = kárati koho, trestati slovy, reprehendere, tadeln, 112, 6. 236, 27.
- Posel, *m.* (*cf.* *srb.* posao) = práce, zaměstnání, Geschäft, 112, 39. 176, 4. 178, 16. Lépe by bylo, činiec některý posel tělem, myslí se Bohu modliti, než ústy se modliti, aneb tělem klečeti, a myslí nemysleti k Bohu 250, 27.
- Poskysti = poskytnouti, 73, 18. (*Cf.* skysti.)
- Poslé = posléze, později, serius. Prvé neb poslé 15, 5. Dříve neb poslé 229, 10.
- Poslední = nejvyšší, největší, äusserster, summus. Poslednie potřeba 255, 3. Poslednie núze 255, 37. 256, 18. Najposlednější núze 254, 20.
- Pósobiti koho = spravovati, řiditi. Druzí pracijť působiec lidí, súdiec je 54, 35. Aby hospodyně snažna byla při čeledi, působiec ji, aby nebyla před hospodáfem nepořádna, a aby potřebu jměla 102, 1. — §. = konati, jednatí. Ó kak sem lehku a malá věc působě, dal často minúti dobrému času! 274, 23. — §. Kostky působiti = das Würfelspiel betreiben, 175, 33.—§. = vzdělávati, bebauen. Oráč, chtě svá semena v zemi uvroi, rozličně jí působí, kak by ji plodnú učinil 97, 26.
- Posošný = náchylný, nakloněný k čemu, schopný čeho, geneigt. Mysl posošná k milosti 287, 16.
- Postav (*h.* sukna) = kus, tkanina, Stück, Ballen, 172, 16. Šerý postav = postav šerého sukna 256, 14.
- Potiežiti se = potázati se s kým, sich mit Jemanden berathen, 282, 1.
- Potknúti, *freq.* potýkati, potykovati = potkati, potkávati, zustossen, widerfahren. Svědomť jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo 44, 7. Rozličná práce světa tohoto jej potykuje 68, 26. 138, 24. 157, 1. — §. Potknúti se na čem = ustrčiti se, uraziti se, sich woran stossen, 50, 36. 197, 3.
- Potkysiti (*tkysati, intens. ex* týkati, *cf. rus.* kosnut' ja) = dotknouti se, potkati, treffen, zustossen. Když jest spravedliv člověk, kteráž koli smřť potkysí jej, v odpočinutí přijde 310, 16.
- Potřebovati = vyhledávati, žádati. Čím jest nás daroval vicee, vicee od nás potřebovati bude 186, 11.
- Potuchle oči (*dual.*) = zkalené, mdlé, düster, 127, 1.
- Potuchnúti = oslabbnouti, umdlíti, zkalena býti, minouti, cessare, evanescere, deficere, verschwinden, matt, düster werden. Mezi nima i jedné při.kazy nenie, již by potuchla pravá milost 100, 14. Oči mé potuchle (*dual.*) 273, 10.

- Pověnutí = povanouti, pováti, počtí váti. Jakž náhle víetr pověne, moře se vzmutí 41, 16.
- Požičiti, pojičiti peněz = půjčiti, borgen, 174, 11, 33.
- Pracný = bídny, aerumnosus, mühselig. Coj' pracných nemocných 111, 19. Svět hubený a pracný 129, 28. Pracné duše v očištcí 275, 17.
- Práva koho učiniti = někomu za právo dáti, Jemanden das Recht zusprechen, 158, 11.
- Právati (*frequ. verbí* praviti) = spravovati, regere, verwalten, 122, 4.
- Právo. *O právu zemském v Čechách mluví Štítaný na str. 147—149. Ostatně rozličný slova toho smysl viz v Jungm. Slov. Z práva = von Rechtswegen, 154, 25.*
- Prázdeň, prázdn, prázdnost = prázdný čas, odpočinutí, otium, *Musse; ve špatném smyslu zahálka. Pátý nepietel jest prázdn 78, 13. 105, 36.*
- Prázdniti⁷ = prázden býti (práce), zaháletí, otíari. Když někto chce prázdniti, nic nečině 31, 34.
- Prázdný = zahálčivý, otiosus 85, 6. Dobrá hospodyní nemá prázdná (v zahálce) chleba jiesti, neb prázdnost mnoho zlého činí 105, 36.
- Předčítí před kým = vyvyšovati se, vynášeti se nad koho, aemulari, Jemanden zuvor thun, 123, 35. Když jen úmysl zlý nepředčí (überwiegen) 142, 38.
- Přednésti = napřed nésti. Spieše se pokorú předada, než hrdestí přednesa 49, 30.
- Přeluzovati (*frequ. verbí* přelúdití) = na svou stranu přilákati, perlicere, hinüberlocken, 203, 25.
- Přemlčeti = smlčeti, slovy nepronesti, verschwoigen, 142, 19.
- Přemlúvati = rozmlouvati, rozprávěti, colloqui. Přemlúvajíce užitečné věci o Bohu, o spasení 229, 4.
- Přenepodobný = k více velmi nepodobný, höchst unglaublich, 192, 35.
- Přepuštění = dopuštění. Všel jest božie přepuštění 20, 9. 308, 21.
- Přepýchati koho = převýšiti koho pýchou, überstolzen, 163, 15.
- Přesklidný = velmi klidný, pokojný, friedlich, friedliebend, 168, 8.
- Přetráviti koho = jedením a pitím převýšiti, im Essen und Trinken vorthun, 163, 15.
- Převrci = přemítati, rozjímati, durchgehen, überdenken, animo excutere. Chce mi se převrci ta sladká slova (t. pozdravenie andělského) 287, 8.
- Přezřieti = prominouti co, dovoliti, dopustiti čeho, 11, 9. 68, 3. Často přezří na ny Bóh leckakús práci 249, 4.
- Přezřesiti = předěsiti, přestrašiti, in Schrecken setzen, 272, 23.
- Při nésti. Má navesti toho, jehož při nese (t. koho ve při zastupuje, dessen Streitsache er vertritt), aby se smluvil 150, 5.
- Při sobě býti = sebe mocen býti, rozumem vládnouti, 161, 31.
- Týž smysl náleží i ve rčené: sám s sebou býti, 114, 35.*

- Příčiněti** (*intens. v. přičiniti*) = přidělovati, přidávati, 152, 21.
Příjednání k někomu = spojení, sjednocení s kým, 219, 7. 255, 22.
Příjem, přijemši (*part. perf. act. v. přijeti, přijmouti*). Bůh člověčství příjem (přijav), nízko stúpil 21, 24. Nepříjemši (nepřijavši t. duše) pokání 265, 8. 295, 15.
Příkaza = překážka, nesnáž, impedimentum, molestia, 100, 13. 170, 34. 212, 36.
Příkazný = co na překážku jest, překázející, závadný. Nám jest naše vlastnie příkazna křehkost, příkazen dábel, příkazen svět 50, 27. Což vidí, ež mu jest příkazno 275, 10.
Příkrý = tuhý, krutý, herb, pevnich. Příkrá bolest 300, 32.
Přímluva, přímluvka dvorská = höfliche Rede, Galanterie. Dobré jest panně pustiti od přímluvek dvorských (*sales aulici*) s kakýmís klásky 75, 23. 84, 38.
Přímost = pravost, Gradheit, rectitudo, 274, 29.
Přinuzenie (*pro* přinudění) = přinucení. Bez přinuzenie, dobrovolně. 155, 27.
Připodobnati = připodobiti, připodobnati, assimilare. Připodobnati se svému otci 47, 14.
Připůsobiti = připraviti, bereiten. Co Hospodina připosobil svým vzvolným 284, 37.
Přípravný = připravený, paratus, bereit. Šťastnýť jest, kohož přípravná (připraveného) nalezne hodina tato 277, 38.
Přírok = co se komu přiřkne, přiřte (zlého), přihana, opprobrium, Vorwurf, 78, 39.
Přísloví = pomluva, zlá pověst, Nachrede, schlechter Ruf. Žeby bylo panně neb paní s příslovím se s nim (zповědником) často obierati 238, 10.
Přispájeti, *freq. verbi* přispositi, 45, 18.
Přítelnice = přibuzná. Maria Alžbětě posluhujíc jako mlazšie přítelnice 290, 3.
Přieti = přátí, favere, geneigt sein, wohlwollen, 130, 38.
Přiezeň, přiezň = přizeň, milost, láska, favor, Gunst, Huld, 136, 4.
Přitisknutí koho k čemu = přinutiti, přimusiti, zwingen, 253, 20.
Přitvořiti koho čím = přičiniti, přidati komu co pomluvačně, Jemanden etwas anhängen, 103, 21.
Přivázán býti k čemu = povinen býti čím, verbunden, verpflichtet sein zu etwas, 183, 39.
Přivuzný (*vlastně* svazkem spojený, *srov.* vuz) = přibuzný, agnatus, 42, 15. 283, 20.
Přizřieti o sobě = na se pozor míti, sich vorsehen, auf der Huth sein, 281, 13.
Probytečný = užitečný, utilis, nützlich, vortheilhaft. Že jest křest dietkám, aě i své vóle nepřidadie (nepřidaj), probytečen, 210, 23. 255, 20.
Prodružiti koho mečem = probodnouti, 168, 10.

- Pronos = pronešení, vyjevení, Verrathung, Offenbarung. Bez pronosu (ohne verrathen zu werden) 246, 11.
- Pronositi tajemství = pronesti, prozraditi, 150, 3.
- Propasti = propadnouti, 113, 27.
- Propýchati něco = pýchou pozbyti, potratiti, superbia perdere, durch Hochmuth einbüßen, 196, 25.
- Prorada = zrada, 243, 12.
- Prostúpiti = přestoupiti, zmrhati, stratiti, perdere. By panna slavpanenský prostúpila 62, 35.
- Protiv = proti, 37, 27.
- Prosvěcení = osvícení, Erleuchtung, 191, 6. 193, 6. Ducha svatého prosvěcením 293, 24.
- Protivný = odporný, widerwärtig. Velikými hříechy a nečistými lidé hřešie protivně jemu (Bohu) 17, 29. 114, 36.
- Protratiti = ztratiti, perdere, verlieren. Ruben protratil od svého otce požehnanie 113, 14. 113, 30.
- Provinilý čeho = kdo proviněním čeho zasloužil, Provinilý smrti, der das Leben verwirkte, 214, 8.
- Próvod = první neděle po veliké noci, 66, 30.
- Prožalovati žalobu, die Klage vorbringen, vortragen, 148, 8.
- Psota = bída, zloba, nedostatek, miseria, aerumna, Elend, Trübsal. Svú psotu a svú nestatečnost žaluje na se (ve zpovědi) 237, 2.
- Púra = zpoura, hrdość, arrogantia, Eigendünkel, Hochmuth. Vstúpie v páru a v své mysli hrdość, žádajíc více cti tohoto světa, než cti věčné 143, 2.
- Purný = zpurný, 114, 36. 202, 27.
- Pyčem (*f. plur. praes. v. pykati, pyču*) = litovati, káti se, bereuen, büßen. Pyčem zčeřenie 232, 1. Pyčem těch závin, jimž dáme milosti 232, 2.
- Pych = pýcha, zpupnosť, superbia, temeritas, Hochmuth, Trotz, 167, 20. 202, 32. 236, 28.
- Radějšé, radější, radějje = raději. Radějšé přiautkaj je i pod bezděči 149, 22.
- Rafijka (*demín. nom. rafije*) = graphium, stilus, Griffel zum Schreiben, 134, 39.
- Rataj = oráč, čeledín k orání najatý, Ackersknecht, 157, 33.
- Razi (*pro radi*) = radím, 1, 11.
- Řeč. Kto koli víry křestanské celé a neporušené nechová, bez řeči (t. v skutku, nevyhnutelně) zahyne věčně 14, 20.
- Řečník = advocatus, Rechtsfreund, Rechtsvertreter, 145, 15. 147, 16.
- Rechniti na koho = reptati, hubovati, spurné sobě počínati, schelten, zanken. By byla na svého muže nerechnila před jinými 100, 27.
- Řemeslo = práce, dílo. Sedláci a oráči nemněte, by i haed světi byli, že dobré a potřebné řemeslo činíte, vešken svět živiec 169, 24, 33.
- Robě = dítě, *pl. robata*. Robata jeli se jemu posmievati 117, 12.

- Robiti** = v porobu, v poddanost priváděti, knechten. Vězte to, páni! ještě svobodné vládyctvo robiti přezhíte aneb kněži: budete-li kdy porobeni, toť bude pomsta toho hříechu 155, 13.
- Rodička** = matka, 91, 10. — §. = příbuzná dle rodu, Stammverwandte. Jako by (Maria) odpovíděla řeči své rodičky (Alžběty) 298, 13.
- Rok domácí** = soud soukromý, přátelský; smlouvání a rozeznávání mezi stranama spornýma mimo soud veřejný, smír, Schiedsgericht, Friedensgericht. Na domácích rociech více po pravdě než po právu (mehr nach Billigkeit und Recht als nach dem Gesetz) sūditi slušie a smlúvati lidi 150, 9. — **Rok** = lhůta, úvěr, Frist, Borg. Na roky svú kúpi dávaje, aby dráže dal pro rok, než by dal za hotové 173, 2.
- Rokovník domácí** = soudce soukromý; rozsudí, smluvce, smírce, arbiter, mediator, Vergleichsstifter, Friedensrichter, Schiedsmann, 150, 7.
- Rospe** (*pro* rozspe) = rozsype, 77, 26.
- Roveň**, -vně, *m.* = jinému rovný, par, seines Gleichen, 161, 37. Tomu nenie těžko trpěti s sebu svých rovní, aneb vyšších sebe 162, 28. Nad své rovně tiehnúti 163, 19. 165, 17. Od svého rovně 249, 11.
- Rovný** = slušný, billig. Úkoly bráti rovně 156, 35.
- Rozbujeti** (*perf. verbi incho. bujeti*) = bujným se státi, übermüthig werden, ausschweifen. Kto Boha ostati nechce pro práci která, aneb v dobrém bydle rozbujeje 81, 37.
- Rozejže**, rozejženo, *v.* rozžěci.
- Rozhniti se** = hnitím se otevřiti, durchs Schwüren aufgehen. Šrám se rozhnie (*pro* rozhnije) té rány, jež jest byla zalétna, 234, 29, 35.
- Rozmařelý** = rozmařilý, luxuriosus, 180., 18. 185, 20. 243, 3.
- Rozmaření** (*a verbo* rozmařeti) = váhavost, Lässigkeit, Trägheit. Rozpačné rozmaření 187, 33.
- Rozochviti** (roz-ochviti, *cf. Štátn.* ochevný = žertovný, veselý) = dodati komu chuti, ermuntern. Rozochviloj' mě jedno kázanie svatého Augustina, že budu udatnějie psáti české knihy, ještě příslušejí k sv. písmu 3, 33. *Et alibi*: spolu se rozochvujíc (t. chuti sobě dodávajíc) k boží milosti.
- Rozpač**, *i, f.* = rozpak, rozmýšlení se, cunctatio, haesitatio. — §. = zafání, desperatio. Těšiti v rozpači 4, 5.
- Rozpáčiti se** od čeho = rozmysliti se na jiné, odvrátiti se od čeho, abwendig werden. Budem-li s pravdú odsúzeni, jistú naději móžem jmieti, že také vznikneme s pravdú, ač se od nie nerozpáčíme 147, 30.
- Rozpůsobiti** = rozdělití, vertheilen, distribuo. Aby ty, dobře sbožie rozpůsobuje, za to odplatu vzal 254, 33.
- Rozumný** = srozumitelný, verständlich. Svátí učenníci pro rozličné bludy kacieřské rozumnější řeči popsali sú vieru, jakož sú apostolé mienili 13, 23.

- Rozvázati** = solvere. Rozvázán's (jsa rozvázán) od ženy, nehledaj opěte ženy 82, 28.
- Rozvesti** (t. klín sukně neb pláště, aby udeřil jeden k druhého klínu) = rozpřáhnouti, ausholen, schwingen, 148, 19.
- Rozžéci** = rozžehnouti, incendere, inflammare, entzünden, 189, 38. Potom pak črt rozejže (*pro rozežie*) žádost a zavede k zlému 78, 23. Když železo ohněm bude rozeženo 226, 32.
- Ruče**, = rychle, náhle, schnell, 97, 14. 184, 30.
- Rúcha**, *f.* = rúcho, vestis, Kleid, 302, 36, 38.
- Rukovati se koho** = uručiti se za koho, sich für Jemanden verbürgen, 217, 16.
- Ryk** = povyk, křik, Lärm, 157, 17.
- Rýti na sebe** = příčiny k nevoli podávati, wühlen, 116, 38.
- Sadati** = svrběti, jucken. Jinak saďá, jinak štpí, jinak bolí udeření, jinak ubodenie 282, 20.
- Sedanie** = potýkáni se obyčejně dvou osob jezdecky, jezdecký souboj, turnaj, Zweikampf zu Pferd, Turnierspiel, 148, 20.
- Sedati** = potýkati se, kláti se jezdecky, zvláště v turnaji, turnieren, kämpfen. Kto ostojí, když dva sedáta (*duál.*) 10, 1.
- Sědliště et sedliště** = sídlo, Sitz, Ansiedelung, 159, 25, 27.
- Senmúti** = sejmúti, sníti. Nejedno zlé pochází z té nesvornosti, když se spolu velmė nerovně senmú (t. manželstvím spojí) 64, 31. 142, 37. 204, 8. 257, 17. 276, 26.
- Sjednati** = v jedno přivesti, unire, vereinen. Kostel (církve) jest obec spolu sjednaná duchem svatým všeho křesťanstvie svatého 26, 23.
- Sjidechu sě**, (*3 pl. praet. v. sjíti*) = sešli se. Sjidechu sě hodovat 92, 39.
- Schovati** = pochovati, sepelire, begraben. Tu mě křesťanským schovajte obyčejem 282, 3 (na str. 311, 11 pochovajte).
- Sice** = taktó, tím způsobem, sic. Ješto sice, ač se pokáním neobrátie, odsúzenie vezmú 128, 36. 144, 18.
- Sien** = ten. I sim i oniem = tím i oným 4, 30. Mnoho věr, i sich i oněch 7, 26. I sěho i onoho chytajíc 176. 25. Si i onú věc 196, 11. Dávaje na mysl sě i ono 203, 27.
- Skázati** (*pro vz-kázati*) = přikázati. Ežby nejměl těch máš ten kněz sám pěti, ještoj' je skázal 253, 36. 260, 22. — §. = oznámiti, zvěstovati, nunciare. Buoh mój přikázal mi, mé dietky! abych skázal jej vám 1, 2. 194, 7. Hlédaj, kakt svatý Lukáš skazuje (chvalně líč) onu vdovu, ještoj' byla dnostojna a t. d. I chválí ji najprv tiem, žej' a t. d. 85, 37. — §. Skazovati se = zakazovati se, zařikati se. Brzo toho, co sej' skazoval, zapomene 132, 7.
- Sklamati kým**, 137, 13. *Viz* klamati.
- Skončeti** = skončiti, dokonati. Při tom, ješto chce skončeti (der in den letzten Zügen liegt) 309, 9.
- Skoro**, skuoro, skoře *adv.* = brzy, rychle, mox, cito, bald, 99, 12. 130, 37. 151, 35. Nevědie, dokud budú, akoře-li hlíza přijde neb jiná smrt 206, 38. 271, 36.

- Skřekanie** = tropení křiku. Z hněvu pocházie hanění, lánie, skřekanie 242, 35.
- Skrovný** = mírný, bescheiden, 290, 20.
- Skyta, part. verbi skytu, skysti, skytati** = poskytovat, exhibere, dare. Příkladen jest nám svět, se všech stran skyta přičiny k rozličnému žádání 50, 29.
- Sled** = stopa, šlepěje, Spur, Fahrte, vestigium 128, 25.
- Slíbiti** = připověditi, promittere. Slíbi-li (vdova čistotu) a naplní, učiní dobře, že slíbi (*pract.* = slíbila) 84, 28, 29. — §. slíbiti se komu (vz-libiti) = zalíbiti, gefallen 278, 37.
- Sličný** = vhodný, slušný, způsobilý, conformis, passend, schicklich. Otázati, když jest sličně (v hod) koho 1, 15.
- Slovutný** = výslovný, namentlich. Tu vieru (vyznání viery) slovutně na všakú neděli zpievají každie na mši 13, 24. — §. = znamenitý, slavný, berühmt, feierlich, 300, 2. 310, 45.
- Smieti se komu** = smáti (*cf.* smiech, smích) 30, 38.
- Smiliti (pro vz-mil-iti) se** = milý se učiniti, zalíbiti se, gefallen, 252, 36.
- Smysl** = Sinn. Jest-li v smysle, wenn er seiner Sinne mächtig, seiner bewusst ist, 212, 35.
- Smysleti** = myslí chápati, mysliti, denken. Kto móż již smysleti a rozuměti 220, 9.
- Smyslný (cf. smysleti)** = rozumný, moudrý, bedachtsam, vernünftig. Aby (děti) po tom umění stály, jimž by k těm umědlařm anděloš a právě smyslařm u věčné přišly tovařstvo 141, 7.
- Smútití se, intens. smúceti se** = rmoutiti se, turbari, tristari 2, 17.
- Snaženstvie** = snažnost, úsilí, 102, 31. 164, 12.
- Sníti od meče** = sjíti, 10, 13.
- Snoční (sie-nočn)** = této noci se týkající, diese Nacht betreffend. Ktož by byl nechuten pro silného pitie přemoženie snočnieho 225, 25.
- Šnuzenie** = zhubení, potlačení, afflictio, Verderben, 280, 31.
- Soběvolný** = svévolný, muthwillig, eigensinnig, 122, 4.
- Sobiti sobě** = osobovati sobě, sich anmassen, 135, 5.
- Spakostiti (pro vz-pakostiti)** = škodu učiniti, v neštěstí uvaliti. Zlý dábel pro svú závist rád by každému spakostil v čistotě panenské (t. rád by pro ni každého v neštěstí připravil) 73, 12.
- Spěti** = vzpěti, pomodliti se, cantare, orare. As a jeden pater spēti 13, 17. Spěj tolikto mši, neb žaltářův, neb paterův, neb vigílie o tolikto lekcijech 253, 25.
- Spíleti et špíleti (a germ. spielen)** = lháti, lstivě, podvodně se k někomu míti. I který kupec móż býti, by nespílel, neb druhého neoklamal? 204, 5. Sítez se, aby věda, nespílel 204, 6.
- Sposlúchati (pro vz-poslúchati)** = poslechnouti, 273, 35.
- Správný** = s právem, podle práva, recht, rechtmässig, mit Fug und Recht, 34, 35. 111, 33. 155, 1, 2. 214, 6.

- Spustiti** (vz-pustiti) = odpustiti, verzeihen. Když chce protivník to zavinění odložití podle toho, jakž móż, má člověk spustiti 259, 23.
- Sstačiti** = vystačiti, vydržeti, etwas erschwingen, 154, 15.
- Sstáti** = ostáti, trvale státi, setrvati, bestehen, verharren, 122, 28. 127, 34. 152, 31. 162, 5.
- Stanúti** = zastaviti se, konec vzíti. Milost stane 41, 23. — §. = hoditi se k čemu, taugen. Tento s svými kunšty nestane za nic (nehodí se k ničemu, opovrhnuo jím) 171, 6.
- Starosta** = starší; přední neb vrchní v rodině, v obci nebo v církvi, 15, 39. 119, 33. 200, 38.
- Statčiti čemu** (*deriv. a statek*) = stačiti, postačovatí, zureichen, klecken für etwas, 285, 32. Všecka duše nestatčíf plnosti všech radostí 285, 35.
- Státi, bude-li stál** (*fut. perf. si staturus fuerit*) 22, 35.
- Stienka** = jmelí, jmelí, viscum, Mistel. Když stienky ofěrují (působí čáry) 8, 27.
- Stlupie** (*cf. stsl. stlp, rus. stolp*) = sloup, slupí, columna. Postaviv oči v stlupie (die Augen brachen ihm), pusti duši 279, 6.
- Stonati** (*cf. germ. stöhnen, gr. στένειν*) = vzdýchati, lkáti, ächzen, seufzen. Zdali nediete již v svém hubenství, plačíte a stoníc: Běda nám a t. d 300, 47.
- Strana** = díl, pars. Přinesli v obec peníze, ale některá stranu sobě zachovali 137, 10. Ten stud bude veliká strana dosti učení 237, 10. 277, 20. — §. = způsob, modus. Náš chléb jest, když jeho některú stranú (aliquo modo) zaslúžíme 154, 31. 284, 31.
- Strasť** = bída, psota, aerumna, Trübsal, Elend, 289, 17.
- Středmý** = prostřední, medius, 119, 25.
- Střiezvý** = střízlvý, střízlvý, nüchtern, 171, 33.
- Strýček** = mužiček, *pol. pokrzyk, rus. Adamova golova, sém. Al-raun, stříd. mandragora*. Když strýčky neb kořeníe křstie (působí čáry) 8, 26.
- Strýčen, strýčena** = strýčenec, strýčenice, syn a dcera bratra otcova 65, 26. — Strýčeně, -čte = dítě otcova bratra, patruelis, 65, 29.
- Studeň sněžná** = studenost, frigor 106, 4.
- Súditi**. Ktož ji k horšiemu súdie (húfe o ní soudí), než jest vina 102, 39.
- Súdový** = soudní. Úřad súdový, Richteramt, 149, 14.
- Sudy i onudy** = sem i tam, hin und her, 140, 7.
- Svacený** (*pro svatěný*) = svčcený. Svacená voda 269, 9. 308, 19.
- Svak** (*cf. pol. luś. korut. svak, rus. svojak*) = muž ženiny sestry, švagr, socer, Schwáher, 90, 18. (*Cf. šir.*)
- Svatokrádstvo** = svatokrádež, Kirchendiebstahl, Kirchenraub, 228, 14.
- Svekr** (*cf. kraj. sveker, ill. svekár, rus. svekor, pol. áwiękier*) = otec mužův, socer, Schwiegervater, 101, 24.

**Svekra-(kraj. svekerva, ill. svekárva, rus. svekrov') = matka mu-
žova, švekrúše, socra, Schwiegermutter, 101, 24.**

**Sveličeti (vz-veličeti) = veličiti, chváliti, honositi se, magnificare,
gloriari, preisen. První křesťané nesměli zevně se sveličeti věrně
křesťanskou 13, 29. 164, 6. Duše má velebí i chválí i sveličie,
ne se, ale Hospodina 298, 18.**

**Svěst (cf. srb. svast, rus. svojačina, luž. svakova, lit. svainė) =
sestra ženina, švakrová, uxoris soror, Schwester der Gattin, 90,
18. (Cf. šir.)**

**Svět = svit, svítání, Morgendämmerung. O puol noci, aneb s puol
noci před světem mají (kněží) pěti jitrní 228, 31.**

**Světi (nom. pl. adj. svatý) = svatí. Komuž Bóh, tomu i všichni
světí 170, 18. Sed statim postea: Protož chcete-li k svatým
přijiti, nezávďte; ale což Buoh komu přeje s svými svatými,
toho vy jim rádi přejte 170, 19, 20. Jiní světí (svatí) 289, 40.**

Sviečky = den svíček, hromnice, Lichtmess, 66, 31.

**Svie diti = vadnouti, marcescere (cf. svědnouti, svadnouti). Aby
se zlobil hněvem, sviedil závisť 50, 17.**

**Svinec, neumeten jako svinec = sviňský chlív, Schweinestall,
102, 6.**

Svobodenstvie, svobodstvo = svoboda, vále, 136, 16. 153, 2.

Svobodno učiniti = závady svěsti, depurgare, entlasten, 154, 20.

Svrchování = svrchovaná dokonalost, summa perfectio, 36, 34.

Svyknouti co = zvyknouti, sich an etwas gewöhnen, 148, 39.

**Šart, peniz nejmenší ceny, šarapatka, germ. Scherf, 31, 7. 137,
29. Dva šarty 255, 6.**

Šalování = šálení, Possen, 172, 3.

**Šele, 3 sing. praes. verbí sláti. Listy královny, kteréž on šele své
králové 4, 6.**

Šeřadný, šeradný, šeředný = šeredný.

Šestanádstý (šestý a nad desátý) = šestnáctý, 248, 18.

**Šir (cf. rus. šurin, srb. šura, bos. ščura) = bratr ženin, glos, Bru-
der der Gattin. Ti, ješto sú sobě nebyli v rodu, ti sobě (man-
želstvím) budú širie, svěsti, svakové, nevěsty 90, 18. V rkp.
mus. I. C. 11. rovné místo přichází, taktó: Manželstvo drží pře-
zeň mezi lidmi a z nepřátel přátely činí, že budú sobě zetové,
širé, svoi, nevěsty.**

**Škohrtati = škrťati, škrábati, kratzen. Napsanie pro zuby, ješto
na stěně škohrtají, t. napsanie, ješto škohrtají. (něčím ostrým piší)
na stěně pro zuby (pro holení zubů) 9, 25.**

**Škorně = střevíc, bota, ocrea, eine Art Stiefel oder Schuhe.
Spieše by švec dospěl škorně bez tak dlouhých čepkův; a také
veliká jest překaza u škorně tak dlouhý nos: neb pšš nemóž s
nimi pracovati, a pšes plot ovšem nikame nelze 170, 34. (Sroc.
Čepek.)**

Škuoda = škoda, 275, 3. 280, 12.

Šlechta = vnitřní cena, der innere Werth, virtus. V té kúpě

- šlechtě (t. ve vnitřní ceně té kúpě), jako kdyby kto mosaz prodal za zlato 173, 10.
- Šos = plat z domu k obci, Schoss, Schossgeld, 158, 19.
- Šrám = jízva po ráuě sečné, die Schramme, Narbe, 234, 29.
- Štastný, *scriptum et* šťastný, 288, 17. 299, 11; zčastný, 295, 7. 299, 4. 304, 43 = felix, glücklich.
- Štípeti (cf. štípati) = štípeti, beissen (vom Geruchssinn) 282, 20.
- Táhnúti co od koho = odvoditi, ableiten, herleiten, 209, 34. — §. táhnúti se na koho (před soudem) = Jemanden belangen, 158. 4.
- Taký = takový, 133, 22. Také zlato (tale aurum) 138, 2. Vidáme to, že lidé na světě mnozí veliké rozumy mievají, takéž, jako písmo velí, rozuměti (talía intelligendi) 140, 25.
- Tant (*a germ.* Tand) prázdná, marná, ničemná věc, 11, 19. Mnoho tantov nepotřebných vymýšleti 171, 5.
- Tantóř = kdo se s tanty obírá, podvodník, pseudo, 34, 28.
- Tápati v moři = topiti se, tonouti, 2, 34.
- Těhař = pracovní člověk, rolník, 169, 15. 170, 21.
- Těhařství = práce zvláště polní, rolnictví, agricultura, körperliche Arbeit, Feldbau, 158, 22.
- Temnice = temné místo, temný žalář. Temnice svatých otcov (předpekli) 20, 39.
- Teprv (té prvě t. chvíle) = nyní, demum, anitz, 234, 37. Že, by teprv bylo, nechtěl by jich (hřiechov) vz-ves svět učiniti 235, 18.
- Tetě n, tetěna = tetě nec, tetěnice, syn a dcera matčiny sestry, amitarus, amitaria, 65, 27. — Tetě ně, -ěte = dítě matčiny sestry, 65, 30.
- Těžek v oči = nemilý, unleidlich. Že jim byl Milič těžek v oči (t. nerádi ho viděli) 218, 32.
- Tiehnúti = tihnouti, táhnouti. Téžměř vešken svět po vás tiehne (t. po vás postupuje, vámi se řídí) 104, 22.
- Tiežiti = tázati se, interrogare. Takéž i dnes, ješto se sobě zdají mūdři, rádi tieží (táží se) kakus hrdošti 67, 39.
- Tiežiti (*Jungm.* tēžiti, tēžeti) = tížiti, pracovati, dělati. Aby roli tiežal (t. vzdělával, bearbeiten) 154, 12.
- To = tu, a tu, da, hie. Buoh zpósobil, aby člověk jedl a pil ku potřebě, aby byl zdrav, silen a vládl smyslem: to pak lakotú člověk více jeda neb pě než slušie, ukrátí sobě života atd. 184, 16. 191, 36.
- To ciš = totiž, to jest, videlicet, nämlich.
- Tož = s to, et quidem. Takové panny všem se žádají slibiti, tož jen k tělesnému oku 61, 28.
- Tráti = trvati, durare, 75, 34. Najděl trá rovně 165, 12. Aby duše u pekelném ohni na věky trála 265, 11.
- Tresktjní = trestání, 40, 34.
- Tresktati = trestati, punire, 141, 1. Když nestreskci řeči, kohož bych měl s právem 245, 4.
- Třetienádstý (třetí nad desátý) = třináctý, 247, 39.

- Třevie, m.** = střevice, škorně. Ševci z kůže činie třevie 170, 23.
 Jest bosého ten třeví, jenž u tebe schva, kazí se 254, 37.
- Trh** = prodej i koupě. Ty všechny smlúvy jsú škodné lidem, a trh měl by v tom svoboden býti 173, 39. Části trni, 204, 11.
- Trhový** = co náleží k trhu. Trhová lidé, 204, 14.
- Třiedník** = něč náměstek, vicarius; faráfáv třiedník = kaplan.
 Papež neb biskup, faráf neb třiedník 27, 20. 239, 13.
- Trp o čítí** = puditi, táhnouti, fortreissen. Smrt tpočí je bez jich dícky, jamž oni nechtie 277, 13.
- Trýzeň, trýzň, gen. -ni, f.** = trápení, muka. Země huženstva, země trýzni 301, 12.
- Tržeti** = táhnouti, puditi. Kakt kolivěk snad oblástie milosti hantie k nim netrží nás 42, 32. 110, 9. Když člověka trží mysl po rozkošné chuti krmí neb pitie 182, 35. Aby nás tržalo to dobré 193, 15.
- Tržiti** = kupovati i prodávati, trh čiaiti, Markt halten, feilschen. Dostí hoře, tržiti pro pilnú potřebu, a tržiec třeba opatrnú býti, by pravdy neprodal za penieze 204, 12.
- Tržné** = Marktgeld, Marktgebühr, 155, 16. *Rkp. mus. I. C. 11. v čl. 67 o tom takto:* O tržném právē jest též: móžt pán poživati jeho, nebí má pro trh nepokoj v svém městě, a musí lidi mieti, ješto by trh spravovali a pokojili.
- Tušiti** = hádati, předcitovati, ahnen. Donidž která vdova stojí po leckterých věcech světských, dotudž já jí netuši (netuším) dobře 84, 30. — §. tušiti sobě čím = naději sobě dávatí, doufatí, sich Hoffnung machen, 248, 9.
- Túžiti komu čeho** = žalovati, stížnost sobě vésti, 167, 5.
- Tvárný** = pěkný, sličný, formosus, speciosus. Tvárných i netvárných jest Buoh otec 47, 29.
- Tvrze** = tvrději, durius, härter, 105, 30.
- Úborek** = košíček, fiscella, 77, 25.
- Učítí** = uctítí, znamenati, wahrnehmen. Má pak milost vzhóra pláti nad to nade vše, jež móž býti kterým čichem učiceno (was durch irgend einen Sinn wahrgenommen werden kann) 193, 37. *Rkp. cis. knih. píše:* ucyczeno, místo učítěno? = učito; *rhp. pak mus. I. C. 13 má* pocztieno, *omylem* místo pocítěno.
- Učistiti** = čistě učiniti, purificare, 79, 30.
- Ufati, nyní** doufati, sperare.
- Ujčen, ujčena** = ujčenec, ujčenice, syn a dcera bratra matčina, 65, 27. — Ujčeně, -ěte, = dítě matčina bratra, matruclis, 65, 32. — Ujčený bratr = ujčen, 65, 30.
- Uhověti** = vyhověti, 69, 8. 111, 14.
- Uhřeznutí (cf. po-hřeziti)** = uvíznouti, zůstati vězeti, stecken bleiben, 193, 11.
- Ukliditi** = v klid, v pokoj, v řád přivesti, učistiti, srovnati. Všecky své údy ukliditi 48, 4. Když se uprázdni od žádostí světských a od prací, učině v své mysli svátek, uklidě své srdce od myšlení světských 194, 25. 243, 2.

- Úklidný = pokojný, tichý, mírný, tranquillus, ruhig. Úklidná mysl 144, 34. Jsem úklidný a pokorného srdce 256, 35.
- Úkol = uložena daň, Auflage. Úkoly bráti = Steuern einheben, 156, 35.
- Úkora = posměch, potupa, pohana, opprobrium, contumelia, Demüthigung, Schmach, 284, 25.
- Um = intellectus, Verstand, Geist, Besinnungskraft, 190, 2.
- Umětelný = umělý, gnarus, doctus, kundig, wissend, gelehrt, 141, 6. 196, 25.
- Umětelstvo = umění, scientia, Wissenschaft, 140, 21, 22, 37.
- Ungelt 155, 19 *vykládá se obyčejně jakožto clo ze zboží; na tomto však místě jest toho patrně jiný smysl, totiž něm.* Umgeld, gemeine Auflage. *Dokládá se tu: jakž pán v tom učiní jim (obci) křivdu, dlužen jim jest navrátiti. A však obec ze zboží ungeltu neplatila, nébrž ten, kdo zboží ku prodeji přivesl.*
- Upadnutí od pravdy, 140, 39. = odpadnutí.
- Uplesti se = vplesti se, přimísiti se, vetřiti se, 136, 17. 229, 23.
- Upříekřiti komu = křivdu učiniti, ublížiti, 311, 37.
- Upříelišiti, upřelišiti = něco přiliš, nad míru učiniti, 164, 21, 29. Jiní buď upříelišie, neb nedotáhnú (sie thun zu viel oder zu wenig) 289, 41. 290, 21.
- Upřiemý = přímý, rovný; spravedlivý. Súdce upřiemý 278, 19.
- Upřiemý průtek z mrzuté země 288, 4.
- Úřad. V jeho úředě 34, 21.
- Úrok, 154, 10 = *jistý plat, jež Štátný v rukopisu mus. I. C. 11, v čl. 67 vykládá takto: Úrok jest plat určený v menovitý čas. A ten má pán s něčeho, aneb pro něco. S něčeho jest úrok správný, když pán dá svú roli neb lúku, duom neb miesto, na němž by dóm měl, neb vinici, aneb cež kolivěk takového, aby s toho platili jemu určenú věc, jakož by bylo smluveno. — Pro něco móż také úrok brán býti: jako kdyby kto byl opravce něčí, móż oň něho podlé podobné smlúvy plat úroční jmieti.*
- Úsilé = úsilí, práce, namáhání, 69, 34.
- Usleci, uslek nouti (cf. leknouti) = pojíti, zemřiti. Umřet baba aneb usleknet kmet, a já budu mieti sbožie 83, 5.
- Uspati = usypati, odsypati, abschütten. Že ukrojie neb uspú (usypou) toho, což mají 175, 24.
- Ustanovilý = stálý, ustavičný. Ustanovile úklidná mysl 150, 27.
- Ustavičestvie, ustavičestvo = stálost, 24, 10.
- Ústavný = ustavičný, stálý. Leč by ústavná byla nemoc 225, 24. 228, 23.
- Ustrčiti se na něco = uraziti se na něčem, 27, 18. 277, 6.
- Útajný (ab útaj = Versteck, Hehl) = utajený. Jehož (Boha) nic nemóż útajno býti 186, 9.
- Utiežeti (frequ. verbi utěžiti) = vydělávati, získati, gewinnen, adquirere, lucrari. Dobyti a utiežeti zisku duchovního sbožie 273, 22.
- Utkaťi koho = potkati, begegnen, 17, 22.

- Útrata = utrčení, ztracení. Bez útraty a bez poskvrny panenské čistoty 291, 18.
- Utrpěti čeho, od čeho = zdržeti se čeho, sich enthalten, abstinere. Jakož často člověk více, než třeba, v rozkoši sobě povolí, takéž slušie, aby utrpěl druhdy i toho, ješto by mohl požívat 249, 32. Postem tuto miením každé utrpenie od tělesné rozkoši 249, 33.
- Úvod (t. kajících hříšníkú do kostela) = introductio, Einführung in die Kirche, 203, 19.
- Úžesť = úžas, užasnutí, pavor, stupor, Erstaunen, Entsetzen, 296, 26. S jakús utěšenú užesť 296, 46.
- Úžitek = užívání, Gebrauch. Úžitek vína neb chleba jest zkažení vína neb chleba; neb pít a jedúc užíváme toho a tím je zkažíme 174, 14, 24, 25, 31.
- Váletí = válku vésti. Dvojie jest královstvie veliké, a třetie jest jako krajina, o niž těto dvě království jako váléta 49, 9.
- Váletí kým smích = smích, posměch sobě z koho tropiti, subannare aliquem, 62, 1. 99, 10. 247, 34.
- Vášeň = způsob, vlastnosť, modus, Eigenschaft. Viery křesťanské a dobrých vášní naučení 3, 28. 101, 6.
- Vdáviti (*frequ.* vdavovati) = vtisknouti, eindrücken, imprimere, 209, 23. Ta svátost (břimování) také v duši opět jiné znamenie vdáví, již bude rozeznání od nebřimovaných 212, 8.
- Věč = věčně; věč a věč = na věky věkův. To radost věč a věč tráti bude, donidž Buoh Bohem 28, 38. 184, 1, 5. 301, 16.
- Večas = v ten čas, nyní, brzičko, extemplo, 274, 17. Neboj se, ve čas se polepšíš, ve čas oheň pomine, ve čas se upotíš 275, 37.
- Veď, *conj.* = však, zajisté, profecto, gewiss. A kak móż kto řeci: „miluji družce,“ vidí-li, an nůzi trpí, a moha jemu pomoci, i nepomóz? Veď milost po skutocích poznáš 42, 5. 248, 9. 276, 30.
- Vědmo = znamení, signum; vidění, visio. Že se čáři, suové, vědma, věšřby zračíjí často 11, 5. 93, 9.
- Věky věkóm = na věky věkův, 297, 20.
- Velim čili velím (*instr. adj.* velí = veliký) = mnohem, multo. Kdyby na to člověk pomněl, že by velim byl křestanstějších obyčejóv 16, 24. Aby vy (děti) najprv vlastní samy k sobě spolu měly milost velim větší (nežli k jiným), neb jste sobě spolu najblížě 42, 10.
- Velmě = velmi. Velměť jest užitečno 1, 14.
- Věrování = věru věru říkání, přísahání na svou víru, Betheuerung, 173, 28. Mnozí lži, křivě se věrují 203, 37.
- Ves = veškerý, cunctus, universus. Ves svět, universus orbis, 9, 7. 192, 27. 285, 8.
- Veselé, *n.* = veselí, veselost, laetitia, 274, 32. S veselím 278, 4.
- Věštba = věštění, hádání, vaticinium, Wahrsagerei, 9, 35. 11, 5.
- Veštie, *n.* = vejítí, ingressus, das Eintreten. (*Cf.* přístie = přijítí.)

- Smrt jeho tělesná bude šťastné veštie v dědictvo kraje nebeského 278, 5.
- Vetchosť = špatnost, zkaženost, Verdorbenheit, 288, 18. Abychom se zase v řád pravý navrátili od vetchosti, zastaralé 288, 22.
- Vetchý = starý, špatný. Vetché školy 157, 34. I žádný v nový stav nevstoupí, kdyby nepýkal u vetchém býti 232, 7.
- Vezdajší (pro vesdajší a ves den) = každodenní, všední. Vezdajší hříech 235, 35. Bude trpěti člověk za vezdajšie hříechy všednie 237, 30.
- Vezti se (volkem neb oslíkem) = reiten, 290, 4.
- Věž = vězení, Kerker, Thurmgefängniss. Pokáží jeho věž 283, 9. Ještoj' se nikdy věže nedopustil (der nie die Kerkerstrafe verwirkt hatte) 283, 10. 302, 24.
- Vidien býti = zdáti se, videri, scheinen. Pravý pokorný nechce býti vidien pokorným 237, 1.
- Vidomý = viditelný, visibilis. Vidomé všecky věci i nevidomé 13, 36.
- Viecež viecež = víc a více, čím dále tím více, 193, 17.
- Vigilje (a lat. vigiliae) = jeden den před některým svátkem, 66, 29.
- Vina = pokuta pro vinu, mulcta, Strafe, 155, 29. V rkp. mus. I. C. 11. čl. 67 činí zde Štítný tento rozdíl: Viný také berú páni: někdy je to bez hříechu, a někdy s hříechem, a někdy by hříech jměli odpustiec vinu.
- Vizi (pro vidí, olim vizu, a verbo viděti) = vidím. Vizi nebesa otevřiena 21, 24.
- Vládání (req. v. vládení) = vládnutí, spravování, Verwaltung, 162, 23.
- Vlcský = vlčí, Wolfs-. Ktož jest s vlky, musí vlcsky (jako vlk) výtí 204, 31.
- Vníti = vjíti, 138, 16.
- Vnitř (v-nitř) adv. = innerlich (opp. vně = äusserlich), 259, 11. Ve vnitř, 274, 11. — Adj. vnitřní (opp. vnější). Rozličná člověcie porušení, vnitřnie i vnější 9, 22.
- Voda. Na vodu mecie, aby voda ukázala, jest-li vinen nebo nenie 148, 2. Mínil se tuto soud boží vodou tak řečený, Wasserprobe, o němž obšírněji čísti můžeš v Archivu českém II. str. 113: Řád práva zemského, čl. 68.
- Voniti = vůni ze sebe vydávati, duften, einen Wohlgeruch von sich geben. Že jim (svatým) jedno duchovnie věc vonila 289, 43.
- Vráci = vrátím. Když víno vráci neb zaplaci 174, 21.
- Vražda = zúmyslné usmrčení člověka, Mord. Vražda větši jest (hříech), než kradba, aneb než smilstvo 247, 13.
- Vrch = téměř hlavy, Scheitel. Po křstu pak křížmem pomaže jeho (dítěte) na vrchu (hlavy) 217, 24.
- Vrhcaby = Damenspiel, Brettspiel, Lurtsch. Hrátí v kostky neb u vrohcaby pro kratochvíl 228, 28.

- Vrobiti se komu = podrobiti se, dáti se v porobu, sich zu Jemand's Sklaven machen. Že duše šla po tělesných žádostech, jim nad sebou dávši panovati, jim se vrobivši 265, 8.
- Vrovnati co proti čemu = comparare, vergleichen. Ani ta šest, již my Bohu činíme, jest tak dušojna, ež by mohla, protiv němu ji vrovňavajíc (im Vergleiche mit ihm), zač býti počtena 187, 37.
- Vrtráníe = reptání, žehráni, murmuratio, vituperatio, blasphemia. Přijímajíc jeden druhého do svých domovů, štědrost sobě ukazujíc bez vrtráníe 89, 5. 242, 32.
- Vslibovati (*pro* vz-slibovati) = počiti slibovati, přislibovati 275, 36.
- Vsviediti (*pro* vz-sviediti) = zvadnouti, flaccescere, welk, matt werden, 124, 38. 162, 37. *Vide* Sviediti.
- Vsvietiti se (vz-svietiti) = vzplanouti, collucescere, erglänzen. Některý velně se vsvietí milostí k Bohu, až jako vsviedi, ež by se od něho i jiný kto mohl zapáliti 124, 38.
- Však = všaký, každý, omnis, cunctus, jeder, 104, 8. 123, 20. Však čas 175, 19. Na všaký den 219, 13. Na však den 219, 15. 238, 15.
- Vše dñi = vše dñi, t. celý týden, vyjmouc neděli a svátek. Darmo utrácijíc (ve svátek), což sú všedni vydělali 108, 37.
- Všelík = však, ale, vero, aber, allein. Když mi jest dal železi mého obmoškání, jehož všelik ne všem dává najposledy 278, 24.
- Všemohútnost = všemohoucnost, omnipotentia, Allmacht, 213, 29.
- Všie věci = každým způsobem, omni modo, 89, 31. 284, 19.
- Vuokol jíti s čím (*sec. germ.*) = zacházeti, obráti se, mit etwas umgehen, 167, 22.
- Vuz, è vel vúz, è, *m.* (*cf. pol. wąż, slc. wjazъ, česk. při-vuz-ný, uz-el, pak hůz, hůz-ev*) = vinculum, ligamentum. Všichni bobonci: leč žehnánie, leč napsáníe na vuzi, zapovědienijsú kostelem 9, 26.
- Výboj = loupežné násilí, zvláště dobytím se do domu, gewaltsame Plünderung, 109, 38.
- Vylyhovati (*cf. germ. lügen*) = vyhlávati, *frequ. verbí* vylyhu = vylyhu. Nevylykuje králem (t. lživě se králem nezastíraje), mohl by pomoc vzieti na svých lidech 156, 28.
- Vynmúti = vyjmouti, 135, 8.
- Vymluviti = vymíniti, ausbedingen, vorbehalten, 160, 19.
- Vymysliti = erfinden. Leckakých dvorností nových vymýšleníe, tak v krojích rúcha, jako v tancích 242, 28.
- Výšež výšež = výše a výše, 190, 1. 194, 21.
- Vytýkati komu čím oči = předstírati co (zlého), exprobrare, vorwerfen, 89, 14.
- Vzbúzet i (*frequ. a* vzbuditi) = vzbuzovati. Ta dva hřiechy vzbúzie zvláště tělo 243, 15.
- Vzdajné = plat při vzdání čili navrácení statku, 159, 24. *Rkp. mus. I. C. 11 v čl. 67 takto jej určuje: Vzdajné také, jako je určené, móż pán vzieti, když kto chce sedlístě vzdáti a opnatiti;*

neb dávají páni lhotu, aby opravil sedliště a osadil. — *Se starým*
vdání = poena vallata, nemá toto žádného spojení.

Vzdání = odevzdati, übergeben, zurückstellen, tradere, restituere,
154, 16.

Vzdiati = vypraviti, nunciare, verkünden, melden. Když jest anděl
Marii vzděl to slovníčné pozdravenie 296, 24. — §. = nazvati,
nominare, benennen. Jemuž vzděješ jmeno Ježíš 207, 2. — §.
= udělati. Ne proto manželské práce vypravuji, abych na vy osidlo
vzděl 70, 8.

Vzhroziti koho = hrůzou naplniti, uhroziti, Graus erregen, com-
minari, 198, 35.

Vzhyzditi = zohyzditi, zhaniti, ztupiti. Kupujíc velmě vzhy-
zdie, a tůž věc prodávajíc opět vzchválé 203, 38. Viz Hyzditi.

Vzchváliti = vychváliti, collaudare, 203, 39.

Vzlítí = nalíti, aufgiessen. Když naň (na vápenný kámen) vzlé
kto vody 125, 6.

Vznéstí = přinesti. Smrt, ješto bieše Eva všemu švětu vznesla
295, 13.

Vzniknutí = vzhůru vyniknouti, povstati, zmocniti se, aufkommen.
Naději můžem jmiati, že také vznikneme s pravdú, když bude pravdě
vzniknutí hodno 147, 29.

Vznítí = vzjíti, vzhůru vystoupiti, vznéstí se, 178, 8.

Vzpršeti (*part.* vzprcha) = v prechlivost přijíti, jähzornig werden.
Ten málo miluje bližního, ktož se dá rozmoci hněvu, že vzekne,
vzaje pro lec cos, vzprcha protiv družci 37, 27.

Vzrotiti se (*cf.* rota = přísaha) = vzklnouti, počítí se zaklínati.
Druhdy mnozí na trhu, jako by přísahali, tak se vzrotie 203, 38.

Vzsúdíti koho = zle posouditi, odsouditi. Stává se, že uzří někto
někoho v rúše krásném, a rúcho krásné jistě jest znamenie hrdoati:
i vzsúdí jej, vzžehře naň bezpřémně 124, 22.

Vz-ves svēt = pro celý svēt, um der ganzen Welt Willen, 235,
18. *Cf.* Ves.

Vzžádati = požádati, náhle žádati, begehren. Někdy smrtí vzžádá
člověk pro práci 243, 4.

Vzžehrati na koho = počítí žehrati, slovy trestati, láti, arguere,
detestari, 124, 22.

Za nás, mnozí za nás (*rkp. mus.* za naši paměti) nemněli 10, 16.

Zabylstv-o = nemoudrost, vesania, Thorheit. Kterýž je nezašel
po lstivé kratochvíli zabylstvu (*t.* po zabylostvu lstivé kratochvíle)
301, 2.

Zabylý = zapomnělý, pominulý paměti, smyslem, bláznivý, vzteklý,
vesanus, insanus, importunus, wahnsinnig, toll. Nedajte sebu točiti
vlnami tohoto světa zabylého 130, 4. Moře zabylé (tohoto světa)
232, 23.

Zádav = žádava, útisk, Bedrückung. Činiti komu zádav 149, 25.
155, 28.

Zadřieti = vydrřieti, násilně odejmouti. Druhdy cizieho zadrž 103, 12.

Zádušní (za - duše) = co se za duše koná, Seelen-. Zádušní služby (boží) 275, 23.

Zákon = řád duchovní, řehule, Ordensregel, 129, 16. — Zákoník = řeholník, Ordensgeistlicher.

Záležeti. Aby hospodyně uměla schovávat i vydávat pořiedně, jakž čas záleží (je nachdem es die Zeit erfordert) 102, 8. — Soudce má onomu, koho v právě obtížil, dosti učiniti podlé toho, jakž ta pře záleží (wie die Rechtssache vorliegt) 146, 35.

Zalíbiti = zaslíbiti, zavázati se k čemu slibem. Zalíbiti panensvie 291, 3.

Zámatek = zmatek. Coj' zámátku o halěří, to ti vědie, ktož u Praze bývají často 161, 15.

Zámazné = plat za vymazání uložené daně čili úkolu, Löschungsgebühr, 156, 36, 37.

Zámutek = zármutek. Zámutki a truchlosti 291, 34.

Zapiti se čím = zpíti se, opojiti se, 195, 7. Zapitie duchovnie 195, 6.

Zaplaci = zaplatím, 174, 22.

Zapomanúti = zapomenouti, 35, 20.

Zapomenulý = čeho kdo zapomněl. Zapomenulý hřiech 235, 38.

Záповěď = nařízení, příkaz, Anordnung, Gebot. Kdybychom nedrželi kostelnieho prikázanie, hřiech bychom smrtelný z netbánie na kostelní záповěď měli 241, 13, 14.

Záповědný = zapovězený, prohibitus, verboten. Že se jest oženil v záповědný čas (vetito tempore) 91, 9. Záповědné krmě 200, 37.

Zapoviedati = nařizovati. I jest Pražského kostela záповěď při svátčích takáto, a tak ve všech Čechách mají knězie svátky zapoviedati 241, 15.

Zaprositi co = zamluviti, objednati, bestellen. Když mše zaprošiji (pro zaprošuji) 253, 22, 34.

Zapsovati = zpustošiti, zkaziti, verderben, verhunzen, 159, 27.

Zarukovati = zaručiti, zjistiti, Sicherstellung leisten, cavere de judicio, 148, 17.

Záslna *mel. quam* záclona, 53, 14.

Zastkmieti = zatkměti, *kerétto slovo Jungmann (ve Vyboru I. str. 1277) takto vykládá: comp. ex tkmieti, iter. tkýmati = ukryti, schovati, verstecken, verhehlen (r. tk, m intens.) Přitom se dokládá jednoho místa v rkp. Neuberk. ze XIV věku: Neroďte sobě stkmieti pokladův v zemi, nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; a však právě. tento příklad vede ke smyslu: shromážditi, zusammenscharren (cf. tkáti, texere, zusammenfügen, intens. tkýmati, tkmieti), kerýžto smysl také záe sám jediný dobře se hodí: Ženy lehké myslce a nestatečné (helmbrechtne ženy) vše sú ku pýše obrátily své snaženstvie; neb těžce za-*

- stkmiec (lěže nashromáždíc), i almužny zapomenúc a druhdy cizieho zadržc, vše na rúcha nakládají 103, 11.
- Zatrhati cizieho = utrhovati, dotýkati se, das fremde Gut an-tasten, sich zueignen 100, 2.
- Závina = zavinění, Verschulden 17, 23. 232, 2, 5.
- Zavinilý = kdo zavinil, Verschuldeter, 214, 6.
- Zavrátiti = zvrátiti, v protivnou stranu obrátiti, zkroutiti, abkeh-ren, verdrehen. Oči se zavrátile (*dual.*) 278, 13.
- Zavražditi (= zavražiti) se s někým = státi se nepřitelem. Kte-ráz vdova má dietky, těch se jest druhým vdáním jako odřekla a s nimi se, lěžměř zavraždila, i toho muže, kteréhož jim otčímem pojme 84, 8.
- Zdržeti. Kterž je (své stavy) právě zdrželi budú (*fut. perf.*), 125, 22.
- Zělo = často, zhusta, frequenter (*stsl.* zělo = velmi, valde). A zělot se to nahodí 43, 8.
- Zeviti = zjeviti, 141, 16. 142, 18 a t. d. všude bez výjimky.
- Taktěž zevný = zjevný 237, 16, 17.
- Zchodné = Abfahrtsgeld, 159, 23. *Rkp. mus. I. Č. 11 v čl. 67 o platu tomto mluví takto:* Zchodné proto móż pán s právem vzieti podlé určeného obyčeje od toho člověka, ješto od něho jde: že práci má, když vyhoštuje zase od jinud člověka.
- Ziskrz. Ktož i z najsprostnějšího lidu do nebes přijde, vše to (přirozenie) z ziskrz pozná (= na skrz, durch und durch. *V rkp. psáno jest:* z zyskrz) 304, 25.
- Zkáze = vzkáze, oznamovatel, zvěstovatel. Zákonov svatých zkáze 139, 35. *Cf.* Skázati.
- Zkaženie = Verbrauch, consumtio. Jsú některé věci, jichž užitek jest těch věcí zkaženie: jako užitek vína neb chleba jest zkaženie vína neb ohleba 174, 13.
- Zkřenuti = zkřehnouti, ztuhnouti, erstarren, starr werden. Již ruce zkřenule (*dual.*) 278, 12.
- Zlá kóže = nověška, ženina, meretrix, 228, 9.
- Zlé slovo = pomlva, zlá pověst, schlechter Ruf. Žeby stříhla se zlého slova paní neb panna, a nedala do sebe zlého domnění 238, 12. *Cf.* Přísloví.
- Zmatek = Nullität. Přísahú hledají zmatkóv 148, 14.
- Zmek = zlý duch, ďábel. Dotud jich zmek ne tak nuzí zlú zá-dosti 3, 17. 203, 25.
- Zmisati = zmizeti, evanescere, verschwinden. Milost zmiše (zmizí) 41, 20.
- Zóbati = jísti. Mnozí zobí jehněd 309, 37.
- Zpíti se = opiti se. Že se zpí (zpijí) lidé 175, 34.
- Zpořiediti (*pro* vz-pořiediti) = ustanoviti, spořádáti, ordinare, 27, 25. 118, 17, 21. 286, 8.
- Zpořiezenie. Toto zdejšie královstvo své působí Bóh jedniem druhé zpořiezenie (t. řídě jedno druhým) 119, 15.

- Zpravovač = posuzovač, pomluvač, přetřepavač, 64, 8. Kvasiec s klevetnými, s zpravovači, s nestydlivými a t. d. 93, 31.
- Zpravovati = posuzovati, pomlouvati, 162, 33.
- Zpravití (*pro vz-pravití*) = narovnatí, zpřímítí, erigere, aufrichten, 181, 25.
- Ztracenie = zatracenie, Verdammnisa, 183, 38.
- Zpručiti se = zkřiviti se, sich krümmen, inflectere (*inde zproučeti*) 137, 15.
- Zračiti se = vyjeviti, vyplniti se. Že se čáři, snové, vědma, věšby zračíjí (*pro zračují*) často 11, 5.
- Zřítá, 2 *duál. praes. v.* zřieti = zříté, 100, 13.
- Zřiedlný = zřetedlný, patrný, zjevný, sichtbar. Aby, jakož jest dobré zřiedno protiv zlému, takéž více dobré bylo zřiedno protiv méně dobrému 68, 4. 184, 19.
- Zrudniti (*pro vz-ruditi*) = rudé, červené ňiníti, röthen, roth färben. Tak je (mučedlníky Bůh) korunovav přeslavnú korunu, jich krví slavně zrudněu 305, 45.
- Zšeřezenie = zšeředěníe, 232, 1. *Cf.* Šeředný.
- Ztravie, *n.* = ztrava, potrava, pokrm a nápoj, victus, Kost, Lebensmittel. Ano se jiní hrdě mají u straví, neb v dražém rúše 199, 11.
- Zvésti (*pro vz-vésti*) = obrátiti, vynaložiti, užiti, verwenden. Paklit Bůh tak způsobí, ež budeš moci mieti prázdeň; ovšemť jie neslušie jinak zvésti (užívati, obrátiti), než aby se vzdy s Bohem kochal 127, 21. Aby ten čas zvedl užitečnē 182, 1.
- Zvieřata, ješto i na před i na zad plna očí byla 2, 13 (Zjevení sv. Jana IV. 6).
- Zvieřennice = zvířednice, hvězda večerní, nedvědice, Abendstern, hesperus, 186, 28.
- Zvláští = obzvláštní, singularis. Zvláští útěcha 34, 34.
- Zžediti se = roztoužiti se, 156, 24. *Cf.* Žediti.
- Žádný = žádoucí, exoptatus, wünschenswerth. Někomu by pak ta práce podlé světa byla žádná 195, 20.
- Žakéř (*ex germ. Schächer*) = kejklíř, Spassmacher, gesticulator (*Jungmann píše žakeř*). Hudci, pištcí, žakéři 171, 15; *potom hned níže*: hudci, pištcí a kajkléři 171, 20.
- Žalostiti čeho = žalost míti, truchliti, dolere, betrübt sein, trauern, 133, 18. 188, 9. 235, 3. Synu! co's nám učinil, že sme žalostiec hledali tebe? 292, 27.
- Žásati se = (*frequ. verbí* žásti se, žásnouti) = lokati se, děsiti se, hroziti se, sich entsetzen, schaudern, pavere. Kakž se koli žásá někdy 224, 28.
- Žediti se (*takto se vůbec píše; ale správněji bylo by žéditi podlé žádati, jako tiežiti podlé tázati, řiediti podlé po-řádati*) = žádati, toužiti, Verlangen haben 70, 19, 21. 95, 47. 96, 21. Když kto žedí se, aby tajné věci zvěděl 183, 7.

Žehradi na se z čeho = předstíratí, vytýkati sobě co, exprobrare, arguere, sich Vorwürfe machen, 182, 31.

Želář = žalář, 50, 6. 187, 2.

Ženina = nepořádná žena, nevěstka, meretrix, 226, 16. 228, 3. 228, 11.

Živiti koho = při životě zachovati, am Leben erhalten. Neživíš-li lačného, zabil si jej 254, 17.

Živost = živu bytí, život, das Belebtsein, Lebendigsein, vita. Ež tělo tráti živostí nebude moci 265, 17. Bolest budú mieti těla, vždy mrúc, ale ta živost v té bolesti jim nikdy nezhyne 265, 33.

Počíná se
registrum neb pravidlo
knih předepsaných.

Prolog neb přimluva	1
Druhá přimluva.	3

Knížky první.

O víře, o naději a o milosti.

O víře	7
Pomluva výkladem viery	16
O naději	20
O milosti	33
Kak máme Boha milovati	35
Kak bližního milovati	37
Že slušie se vlastním spolu zvláště milovati	41
Výklad paterě	45

Knížky druhé.

O trojích stavech, panenském, vdovském a manželském.

O pannách, ješto chtějí za muž	61
Čeho se mají stíeici, ktož chtějí v manželstvo	62
O manželské nesnadnosti	67
Kterým činem jest hodné zalíbíti panenství	73
Čeho se slušie stíeici pannám, ješto nechťe za muž, a co jmají do sebe jmiti	76
O stavu vdoviem	82
O vdovách, ješto jsú dlužny o někom práci nésti	86
O manželích	90
Kterak zlími manželé črt vládne	90
Kterak dobří manželé mají živi býti	92
O manželské milosti	93

Knížky třetí.

O hospodářovi, o hospodyně a o čeledi.

Hospodyněm múdrým	100
O paterě věci, již má hospodyně mieti do sebe	101
O helmbrechtných hospodyněch	102
O pokorné hospodyně	104
Kterak má čeleď svůj stav vésti	106
Kak mají se mieti k Bohu srdcem, ústy a skutkem	111
Kak se má čeleď mieti k hospodě srdcem, ústy i skutkem	114
Kak mají spolu býti srdcem, ústy a skutkem čelední lidé	116

Knížky čtvrté.

Kak se zdejší stavové lidští připodobnávají k andělským kuoróm.

Pomluva k duchovním	121
Zákonníkóm	120
Učeným	140
Súdcím	144
Pánóm	150
Vládkám	162
Popravcóm	167
Těhařóm	169
Kupcóm	172
Kramářóm	175

Knížky páté.

Ostnec svědomie a o pokušení ďábelském.

Kterak má člověk skrze ty kuory přijíti do nebes	177
Kak máš přijíti k najvyšší jerarchii	179
Aby se hřiechu stříhel	185
Aby se člověk táhl k spravedlností	186
Aby rozumem došel Boha	191
Připodobnění k najvyššímu kóru	193
O pokušení	196
Kak nás črt láká	198
O jiném lákání ďábelském	200
Kterak črt oklamá člověka a přivede k ztracení	204

Knížky šesté.

Kak se očistijem toho, že hřešíme.

O svátostech	207
O křstu	109
O biřmování	211
O božiem těle	212
O manželstvě	226
O kněžském řádu	227
O pokání	231
O skrušení srdce	235
O zpovědi	236
Komu se máš zpoviedati	238
Čeho se má člověk zpoviedati	240
Kterak se má člověk zpoviedati	245
O dosti učinění	248
O modlitvě	205
O almužně	250
O postu	260
O svatém oleji	268
O smrti	269
O pohřbu	281
O očištcí	282
Duším služba	282
O nebeské radosti	284
Dokonanie kněh těchto	285

Dodavky.

I. Výklad na „Zdráva Maria“	286
O radosti Matky božie a o útěše lidské z toho pozdravenie	294
II. O třech staviech onoho světa	299
O pekle	299
O očištcových mukách	301
O nebeské radosti	303
III. Úvod do kostela, kterak biskup činí kajiciemu	307
O rozličné svěcenině	307
Co jest smrt, znamenaj	309
Pohřeb kteraký má býti, a kteraké zádušie za duše	310

